Cassiodori senatoris viri dei de regimi-
ne ecclesie primiti-
ue hystoria tri-
pertita felici-
ter incipit.

¶ Uenalis habetur apud diuū Claudiū
vici sancti Jacobi in edibus francisci Re-
gnault vniuersitatis parrhisioꝝ librarii.

Fris Andree de cathania or[d] Eremitarum S. Aug[ustini]

Prefatio

¶ In hoc corpore cõtinẽtur hystorie ecclesiastice ex Socrate. Sozomeno. et Theodorico in vnũ collecte ⁊ nup de greco i latinũ translate libri numero duodeci.

¶ Prefatio cassiodori senatoris serui dei

Vtiliter nimis i capite libri pfatio ponit: vbi futuri operi qualitas idicat. Quid eni comodi⁹ q pri⁹ p ea aliquid discere ne dictio possit inopinata cõfũdere. Hec igitur hystoria ecclesiastica q cũctis christianis valde necessaria pprobatur a tribus greci auctorib⁹ mirabilit pstat esse cõscripta. Uno scilicet theodorico venerabili epo et duob⁹ disertissimis viris sosomeno ⁊ socrate. quos nos p epiphaniũ scolasticũ latino pdẽtes eloqo necessariũ duximus eo dicta florata in vnius stili tractu dno iuuante perducere: ⁊ de tribus auctorib⁹ vnã facere dictionẽ. Sciendum plane q predicti scriptores a tẽporib⁹ diue memorie pncipi pstatini vsq ad auguste recordationis theodosij iunioris q sunt gesta digesserint. Nos aũt eo relictis operib⁹ ⁊ vnũquẽq cauta mẽte tractãtes cognouim⁹ non equalit ds de vnaquaq re luculẽt ac subtilit explanasse: sed modo hũc mõ alterũ alia pte melius expedisse. Et ideo iudicauimus de sigulis dictatorib⁹ deflorata colligere: et cũ auctoris sui noie in ordinẽ collocare. Legat ergo itrepid⁹ qui ad hec opuscula dño donãte pueneri t multum vtilitatis atq noticie lucratur⁹ si q posita sũt per hos duodeci libros memorie sue sollicita mẽte condiderit. Preterea ne quẽpiã res indistincta turbaret p vniuersum textũ huius operis titulos cognoscat appositos vt suis locis exigere possit qd sub numero cõpetenti pdictũ ee cognoscit. Perlegi pcontuli.

¶ Cassiodori senatoris iaz dño pstãte cõuersi: explicit prefatio

¶ Incipiũt tituli Ecclastice historie cum ope suo ab Epiphanio Scolastico dño pstãte trãslati.

¶ Incipit liber primus feliciter.

¶ Oratio allocutoria Sosomeni in Theodosiũ imperatorem.

AIunt antiquis principibus diligẽtie studiũ fuisse vt eis amatores quidẽ ornamẽtorum. purpurã atq3 coronã et his similia pararẽt librorum vero hñtes intẽtionẽ circa quasdã fabulas occupati cõscriptiones agerẽt que audientiũ corda mulcerẽt porro bella sectantes vt sagittã oportunã dirigerẽt bestiã cõsternerẽt lanceã bene iacularẽt aut equũ decenter ascẽderent. Presentabãt ei singuli regalibus eorum studentes rebus illis que forẽt gratissima dominãti. Alius itaq3 lapides preciosos difficile opertos offerebat. Alter tincturam purpureã: clariora plurimi poemata aut diuersas conscriptiones insinuabant. Alius bona singula aut optimũ armorum pandebat vsum. Maxime vero et imperialis putabatur huius popularis virtutis pars illa ad quã tunc amantis intentio declinabat. De pietate autem que est verus ornatus imperij nulli studiose quodammodo sermo fuit.

Sed tu potentissime Theodosi vt cplexiue dicā cunctā supasti virtutem. Purpura siquidem et corona qua videris ppt inspicientes quia est maiestatis signū circūdari pietatē tibi et clemētiā intrinsecus osp enutriunt. Unde cōscriptores et pfecti ac reliqui subiectorū circa te tuosq labora rant act9. Decertator aūt posit9 iudex q3 librorū nō camerato eloquio caperis aut qualib3 figura furtū pateris veritatis: s3 pfecte metiris vtrūq3 smonē propriū aptans cause. figuram quoq3 dictionis. et partes. et ordinem. et cgruentiam. et eloquiū et cōpositionem. et collectiones. et sensum et historiam pfunde discutiens. Cōpēsas aūt recitātib9: et tuo iudicio et fauorib9 oportunis. nec nō aureis imaginib9 et positione simulachrorū et donis et honorib9 vniuersis. Qualē vero te circa B recitātes pbes: tales dudū fuerūt iudices circa dulciloquum homerū. aut aleuas circa simonidē aut dyonisi9 sicilie tyrānus circa platonē socratis discipulū aut philippus macedo circa theopōpū hystoriographū aut seuerus cesar circa oppianū qui metris pisciū gnā et naturas captionēq narrauit. Crete siquidē mille numismata carmini cpensantes homerico: et tanq de excellentissima largitate gl'iantes in publica statua munera cscripserūt. Aleuas aūt et dyonisi9 et philipp9 nequaq aio parciores fuere cretensibus de supba se republica philosophiaq iactantibus qui velociter illorū statuā imitari potuerāt nisi opere fuissēt minores i munere. Seuer9 aūt pro metrico poemate: p xsū vno aureo donās appianū tātū prebuit de largitate miraculū vt aurea carmia appiani et hactenus apud plurimos noiet. Hec dona fuerūt oli amātiū lras et doctrinam Tu vero potētissime principum nullo pri C orū excellentia minor inuenit largitatib9 tuis circa dictiōes exhibit. Sed michi videris nō icōgrue talia facere. Nā cū oēs xtutib9 euiceris studiose ad cremētū sēp q tua sunt euehis. Nā in hystoriā rerū oli gestarum apud romāos et grecos integerrime cognouisti. Aiunt eteni te per diē qdē exerceri armis et corpore. subiectorūq negocia disceptare. iudicare simul et agere: modo seorsum mō cmunit q sūt agēda csiderare: noctibus libris incumbere. Fert aūt tibi ad eorum scientiā ministrare candelabrum arte mechanica factum. et sponte fundens oleum in lucernam vt nullus circa regalia cstitutus i laboribus tuis cogat affligi: et nature vi faciat sōno repugnans. Sic eqdē clemēs et mansuet9 circa proximos et circa oēs existis: celestem regem tuum imitando patronū cui gratū est sup iustos et iniustos pluere et solē facere oriri et alia simul iuidia recedēte largiri. Per

multā vero doctrinā audio te et
lapidū scire naturas: potestatesq
radicū: effectusq curarū nō mi-
nus salomone dauid filio magis
aūt potiore virtutibꝰ. Ille siqui-
dem factus libidis seruus pieta
tem nō custodiuit ad terminum
que illi causa fuerat bonorū & sa-
piētie Tu vero o potentissime ne
gligētie obiciēs rōnē: videris nō
solū hoībꝰ iuste: sz etiā corporis
& aīe passionibꝰ iperare. Si aūt
oportet et hoc dici: audio te etiā
totius cibi vl' poculi desideria su
perare. & neq poma dulcia neq
aliud quicq speciosū appetere:
nisi qtū ad tactū puenirer solū
modo sapori cōgruerit Primo
tn̄ bndicere oim creatorē. Sitim
vero/estū/& frigus/ferre psuetꝰ
quotidianis exercitationibꝰ iā
ipsā ptinētie putaris hr̄e naturā
Dudū siqdē ī ponto ciuitatē era-
cliā ab hercule nominatā videre
festinās & laborātē lōgo tpe sub-
leuare: in estatis ardore p bitini
am faciebas iter. Sole vero cir-
ca diē mediū vehemēter vrente
vidēs te quidā iter agentiū sudo
re multo simul & puluere squalē
tem: quasi pstaturus occurrens
obtulit tibi poculū valdē pspicuū
et velut radijs emicātē. suauissi-
mum quēdā potū in eū mittens
& aquā frigidā supfūdēs Tu vo
o potētissie sumēs laudasti qui-
dē pro sua magnanimitate virū
& largitate pricipali post paulu-
lum cumulasti/sz cūctis militibꝰ
ad illiꝰ poculi claritatem nimis
inhiantibꝰ & btificātibꝰ qui ex
bibiturus eum. rursꝰ ei poculū
reddidisti: pcipiēs vt quo vellet
vteret eo. Unde michi iuste vi-
detur tuis virtutibꝰ supatū etiam
alexandrū: de quo narratur ab eis
qui opa illius admirātur: qr ei dū
p inaquosa loca pperaret cum
macedonibꝰ: diligēs quidē mi-
les aquā iueniēs hausit & obtulit
Ille vero nō bibit/sz corpus in-
fudit. Ut ergo absolute dicatur
oim priorū pricipū principiorē
si dici fas est te vocare debemꝰ
scdm homerū. alios eteni reges
nihil dignū habuisse cōperimus
alios autē ornasse vna aut dua-
bus rebus iperiū. Tu autem o
serenissime oēs simul virtutes
āplectēs vniuersos dignosceris
euicisse: pietate: clemētia: fortitu
dine: castitate: iusticia: largitate
atq magnanimitate dignitati i-
periali pueniēte. sine sāguie aūt
et purū a cede sup oim priscorū
tuū cūcti gloriāt imperiū. Res
studiosas cū delectatiōe subie-
ctos precipis edoceri fauorēq
& reuerētiam circa tuū amorē et
communē vtilitatem cūcti ostē-
dere. Quapropter oim horum
causa: necessariū videtur michi
ecclesiasticā hystoriā cōscribēti
te primitꝰ alloqui. Cui nāq po-
tius hoc ascribā multorū ac ve-
nerabiliū virtutes vtiq narratu-
rus. & ea q circa catholicā eccle
siam puenerunt vel per qntas
ipsa trāsiens tēpestates ad tuos
parentūq tuorū portus accesse-

rit? Age nunc oīa sciēs: omnēq;
virtutē habēs: et pcipue pietatē
quā principē esse sapientie ſmo.
diuin⁹ docet. Suscipe a me hāc
scripturā ⁊ liber examina tueq;
itegritatis adiectiones et detra
ctiōes adhibēs tuis laboribus
eā purga. Indubitant eni quod
cunq; tibi placuerit vtile legen-
tibus clarūq; videbitur nec qlib;
rephēdet qđ tu quoq; pbaueris
¶ Procedit autē mea conscriptio
a tertio consulatu crispi ⁊ cōstā
tini cesarū vsq; ad septimūdeci-
mū tuū. Visumq; mihi ē bene se
habere ī nouē decisiones opus
omne diuidere. Cōtinebit autē
prim⁹ et scđus tom⁹ ea que sub
pricipe ɔstātino ecclie prouene
nerūt. Tertius aūt ⁊ q̄rtus que
sub eius filio. Quintus ⁊ sextus
q̄ sub iuliano consobrino filiorū
maximi constātini et iouiniano
necnō valētiniano ⁊ valēte gesta
noscuť. Septim⁹ ⁊ octau⁹ nobis
aperiet tomus q̄ sub gratiano ⁊
valētiniano fratrib⁹ acta sť vsq;
ad tēpora imperij iocundissimi
aui tui theodosij quando sc; vt
clemētissime pricipum sacratis-
sim⁹ pater Archadius paterno
succedēs impio vna cū piissimo
patruo tuo honorio romanum
orbem gubernare sortit⁹ ē. No-
num vero librū xpiano ac vene-
rabili vestro apici dedicaui quē
de⁹ sempiťne custodiat magna-
nimitate īconuertibili hostibus
pualētē ⁊ habentē sub pedibus
vniuersos: ⁊ ad filiorū filios piū
imperiū dirigētem. ānuēte xpo
cū q̄ deo et patri gloria vna cum
spiritu sancto in secula seculorū
Amen.

¶ Capitulum scdm.

Cogitatio aliqn
mihi puenit cur putas
alijs qdē a hoīnib⁹
velocior fuit circa dñi verbum fi
des. hebreis aūt icredibilis. cū
ab initio diuina mādata pcepe-
rint: etiā de xpi presentia. ⁊ q̄mō
hec forent anteq; fierent didice-
rint per pphetas. Abrah. n. eter-
num princeps eorū generis et cir-
cūcisionis existens. inspector et
cōuiua filij dī eē pmeruit. ysaac
eius fili⁹ imitatiōe sacrificij ho-
noratus est typo crucis a patre
vinct⁹ ⁊ oblatus altari: sicuti cō
tigit ⁊ in xpi fieri passione vt aiūt
qui scripturas sacras integerri
me collegerūt. Jacob autē expe
ctationē gentiū in eo nūc existē-
tem necnō et tēpus quo venit. p-
nunciauit vbi ait. tunc deficere
duces hebreorū ex genere iude
pricipis tribus ei⁹: significabat
aūt principatū herodis. Qui cū
ydumeus esset genere paterno.
arabs autē matre. cōmissa ei est
gens iudeorū a senatu romano:
et cesare simul augusto. sed etiā
quidā aliorū pphetarū clare xpi
generatiōe pdicauerūt. et illū
sacrū ineffabilemq; ɔceptum: et
matrē post partū virginē pma-
nentē. ⁊ genus ⁊ patriam. Alij
vero passionē ⁊ resurrectionem
a mortuis: ⁊ ascensiōe in celos

et euentum singularē ꝑsignaue
runt rex. Sed hec quidē eos nō
ignorasse scire poterit qui sacris
litteris incūbit. Josephus autē
mathathie B filius atq; sa-
cerdos. vir apud iudeos nobilis
simus: necnō et apud romanos
dignissimus. erit testis de veri-
tate xpi. Uocare naq; eū virꝝ nō
audet tanq̄ factorē insigniū operꝝ
magistrūq; sermonū veracium.
xpm vero aperte nominat: et pe
ne crucis adiudicatū. ⁊ tertia die
apparuisse viuū. ⁊ alia de eo infi-
nita miracula a ꝓphis sctīs non
ignorasse esse ꝓdicta. sꝫ ēt multos
tūc extitisse q̄s elegit grecos at
q; iudeos: ⁊ ꝑmanere in ei⁹ dile
ctione: atq; gētē ab eo nominatam
nequaq̄ defecisse testat̄. Et mihi
vr̄ q̄si hec referens. q̄si clamare
vr̄ opib; deū esse xpm rex q̄ppe
miraculis obstupescēs. Cū autē
hoc dixisset. ēt ipse melius trās-
currit. in nullo tū contradicens
credentibus in eū potiusq; ꝯse
tiens. Hec igitur cogitanti mi-
hi. digne mirabile visū est hebre
os ēt an̄ alios hoīes ad xpianita
tē nō potuisse ꝯuerti. Nā lꝫ sibilla
aut C alij vates ⁊ alia respōsa
apud gētiles ea q̄ in xpo erāt vē
tura ꝓdixerint nō tū ob hoc oēs
greci d̄ icredulitate culpādi sūt.
Pauci nanq; qui videbantur e-
ruditiores. precipue huiusmōi
ꝓphetias itellexerūt plerūq; me
tricas extātes. et disertoribus v̄
bis prolatas ad populum. Erat
itaq; sicuti michi videt̄ supne ꝓ
uidentie: vt ad concordiā futu-
rorꝝ. nō solū proprijs ꝓphetie vē
tura cōmitterentur sed ēt ex pte
gētilibus veluti si q̄s melodie ꝯ
positor ꝓpter vtilitatē pegrinis so
ni alias cordas plectro discur-
rat. aut sup easq̄ sūt adijciat ali
as. Hebrei siquidē plurib⁹ ⁊ mā
festioribus ꝓphetijs vtētes i ꝑntia
xpi minores sūt inuenti q̄ greci
Sed neq; hoc extra rōnē videbi
tur cur ex alijs gētib⁹ tm̄ eccl̄ia
crediderit. pmū q̄dē q̄m deo ꝯtū
est ex miraculis nasci mutatio-
nes i diuis maximisq; negocijs
Deīde q: nō fortuitis v̄tutib⁹ psu
lū eius ab initio dispata reppe-
ritur esse religio. Nā licet liguā
ad elocutionē aut pulchritudi-
nē sermōis disertā nō habuerit
neq; v̄bis aut ꝓbatiōib⁹ philo-
sophicis vterentur. ad suadēdū
tū nō ob hoc min⁹ studiū fuit eis
sꝫ exuti substātijs ⁊ bona ꝓpria
ꝯtenētes atq; nudati. ⁊ veluti in
alijs corporibus plūria pessima
q; tormenta suscipientes et neq;
ciuitatum populis submissi neq;
iudicum blandimentis alliciti
neq; terroribus forte deterriti.
claruin fecerunt vniuersis q̄m ꝓ
maximis p̄mijs. huiusmōi cer
tamina sustinerent: qua propter
neq; suasiōe verborꝝ op⁹ erat dū
per domos et ciuitates ad cre-
dendum res ipse compellerent q̄
nequaq̄ primitus videbantur
audite.

Capitulum tertium.

Capitulũ tertiũ.

Tanta ergo diuina atq3 mirabili mutatiõe ĩ orbe terrarum facta: ita vt ⁊ prior religio: et leges p̄rie ſignerent. crudele nim̄ erit calidoniũ q̄dẽ aprũ ⁊ marathomũ taurũ ⁊ alia ſĩlia: p ꝓuincias ⁊ ciuitates fctã aut fabulis deuulgata tãto nobilitari studio vt multi grecoꝝ et ꝓbatiſſimi cõſcriptores circa talia laboraſſet ſcribẽdi hñtes igeniũ. Me vero vi mee nõ iferre nature ⁊ hyſtorie eccl̃iaſtice geſta narrarẽ. Reor ei qſi argumẽto rei hui⁹ ñ ab hoibus iſtituto conſcriptor q̄q3 inopinabilit̃ apparebit nõ iops deo. Miſus eteni ſũ prio q̄dẽ hoc opus ab origie mundi digerere ſed ꝯſiderãs qm̄ et alij talia fecerũt vſq3 ad tp̄s ſuũ. ideſt clemẽs ⁊ egeſippus viri ſapiẽtiſſimi ſucceſſionẽ ſequẽtes aploꝝ. affrican⁹q3 ꝯſcriptor ⁊ euſebi⁹ cognomie p̄hãphili vir ĩ diuis ſcripturis ⁊ grecoꝝ poetis atq3 rethoribus perſcrutator eruditiſſim⁹. Tũc ego q̄cunq3 in eccleſijs cõtigerũt poſt xp̄i aſcenſionẽ ad celos vſq3 ad licinij detectionẽ colligens in duobus redegi libris. Nũc aũt fauẽte deo q̄ poſtea prouenerunt agere tentabo. q̄circa memorabo cauſas q̄bus interfui et a ſcientibus aut cõtẽplantib⁹ eas audiui tam in noſtrã q̄ ante noſtrã gñationem geſtas. Ceteroꝝ vero explanabo noticiam ex legib⁹ poſitis ſtã religiõis: ⁊ ex conſilijs p tp̄a cõſtitutis ac nouitatib3 factis. ⁊ iperialib3 atq3 ſacerdotũ ep̄lis. Quarũ alie q̄dẽ hacten⁹ in palatijs eccl̃ijs q3 cuſtodiũtur. Alie vero paſſi apõ diligentes ĩueniunt. Quorũdã rõne potius ꝯplecti ĩ hoc opere melius approbaui ꝓpter magnitudinẽ lectõis vt ſenſus eaꝝ breuiter iudicẽt: niſi forte q̄d ĩ venire p̄nt in dubiũ ꝓ q̄bus apõ multos eſt diuerſa ſẽtentia. Tũc enĩ ſi qualz ſcripturã ĩuenire potuero ꝓpter ꝓbationẽ v̄itatis eam ponere nõ omitto. Ut aũt null⁹ igratiõe rerum accuſet mendacem eſſe conſcriptionem contrarias legẽdo forſitam epiſtolas. Sciẽdũ eſt quoniam occaſione dogmatꝭ arriani et eoꝝ q̄ poſtea ſunt oborti diſcordãtes inter alterutros preſules eccl̃iaꝝ ſinguli de quib⁹ ſtudebãt ſuis ꝯſectatorib⁹ ſcribebãt ⁊ p conſilia congregati decernebãt que vellẽt. ⁊ ſibi ꝯria ſapientes ⁊ p abſentiã ſe ſepe damnabant. Et per tempora principes ac proceres eoꝝ qua poterant virtute flectebant et ſibimet vnanimes faciebant. vt eorum conſenſu recte colere putarẽt. Alij ſiquid iſti õ aliũ ſo fauentes illis collectionem fecerunt epiſtolarum pro hereſi propria directarum et eas ſibi contrarias reliquerunt. Porro nobis difficile valde fuit vt iueniremus omnia que de talibus prouenerunt.

¶ Quia vero p̄cipue curaueri-

tatis habenda est ppter hysto-rie puritatē: necessariū mihi vi-sum est etiā litteras huiusmodi vt fuit possibile pscrutari Si igi tur etiā seditiões ecclesiasticas inē alterutros gestas de psulatu vel de honore pmatus propter hereseos explanauero / non gra ue aut male volūtatis esse vide-atur. Primo nāq sicuti dictum est oscriptore decet oia veritati postponē. Deinde dogma ecclie catholice veracissime declarare qd scilicet iuenit sepe qdē aduer sariorū insidiis ipetitū / et tn tāq diuinit robóratū in ppriis mā-sisse virtute ɀ vniuersas ecclesi-as atq populos ad suā traxisse veritatē. Cum itaq vellem si tñ deceret ea sola conscribere que ad meam videbant notitiā pue-nisse de ecclia romano imperio cōstituta. Placuit tamē quātū valuero vt etiā apud psas ɀ bar baros que sunt gesta de religiōe cōscribam. Non autez absurdū erit ab hystoria ecclesiastica / si i hoc opere etiā illi referātur qui quondā patres et pceptores fu ere monachoꝝ: aut qui post eos psuccessiōes vtiles visi sūt / sicut audiuim atq pbauim Nō ei aut nos ingrati esse videbimur taciturnitati tradentes virtutē eorū / aut illi exortes erūt huius hystorie: qui tante philosophie exempla reliquerunt qbus vtē tes posteri: beatissimo et felicissi mo fine potientur. Sed hec qdē sermo pcedēs: vt potuerit obser uabit Cōuertar nūc ad narratio nē rerū cooperatorē iuocās deum. Hunc eni habebit psens scrip-tura principium. ¶ Ca. iiij.

Crispo ɀ cōstā-tino cesaribus atq cō-sulib: romāe A qdē ecclesie siluester psidebat. Ale-xādrine aūt alexander. ɀ hiero solimorum macharius. Anthi-ochie vero que ē apd orientem post romanā nondū quisq fue rat ordinat psecutionib scili-cet phibētib. Non longo post tempore hi quinicea collecti sūt sapientia ɀ eloquiis āmirantes eustacium dignū approbauerūt sede aplica presidere. Et cū esset episcop vicine heroee: eum in anthiochiā trāstulerūt. Tunc qdē xpiani orientales quidē vsq ad terminos egypti circa libiā cō-morantes: nō psumebant aper-te in ecclesias cōuenire. cū licī-ni fauorē quē in eos habuerat pmutasset. Sz neq per occidētē hellodici vel macedones et ylli rii licēter in regiōe durabāt ppt ostātinū qui pricep serat in his ptibus romanoꝝ. Hinc eni do ɀ alia quidē plurima postea pue-nisse pcepim. quibus inflexus est xpianoꝝ dogma venerari pci pue tñ signū quod ei diuinitus ē ostensum.

¶ Socrates. ¶ Et qm ad hec venimus B paulo latius ali-quid referam cū dioclecianus et maximian / herculi / priuatā

elegissent vitā ꝛ maximinꝰ galeriꝰ qui cū eis iperauerat tenēs ytaliā duos fecit et cesares maximinum in oriente et in ytalia seuerū. Tūc ꝯstātinꝰ in britānia patre mortuo ordinatur ipator primo āno ducentesime septuagesime prime olimpiadis vicesimaseptima die iulij mensis. Rome ꝯ vero a ptorianis militibus maxentiꝰ maximiani herculij filiꝰ īstituit imꝑator. Hic eiꝰ pater iperādi cupidine voluit filiū regno puare: qđ facere nequit. Post hec aūt tharso cilicie mortuꝰ ē. Porro seuerus rome cōtra maxentiū veniens militū ꝓditione peremptꝰ est. Maximinꝰ aūt galerius īstituēs liciniū augustū moritur. Proinde maxētiꝰ rome velut tyrānꝰ habebatur: adulteria ipudenē exercēs ꝛ earū viros occidēs quē volēs ꝯstātinꝰ opprimē et romanos a cladibꝰ liberare cogitabat quē i bello deū haberet auxilio sciens nihil ꝓdesse deos q̄s dioclecianꝰ venerabat: ꝛ q꞉ potius eius pater paganoꝝ ꝯtempta religione feliciē aduixisset. ❡Sosomenꝰ ❡In his ꝯ igitur solicitudinibꝰ ꝯstitutus in somno vidit signū cruc̄ celo splēdide collocatum: mirātiq꞉ visionē astiterunt angeli dicentes. O constantine i hoc vice. Fert aūt ꝛ ipm xp̄m apparuisse ei ꝛ signū mōstrasse crucis ac precepisse vt figurā similē faceret ꝛ i prelijs auxiliū hoc haberet q̄ victorie iura cōquireret

Eusebiꝰ itaq꞉ pāphili cū iureiurādo ipm iperatorē dicentē audisse se refert q꞉ circa meridiem declināte iā sole crucis signū ex lumīe factū ꝛ scripturā ꝯsertam ei dicētē i hoc vince vidisse ipe ꝛ milites q̄ cū eo tūc essent. Pergēti nāq꞉ aliq̄ cuꝫ exercitu piter hoc indīt ei miraculū est ostensū. Dūq꞉ cogitaret quid eēt: nox superuenit ꝛ dormiēti xp̄s appuit cū signo qđ vidit in celo iussitq꞉ vt fieret ei signi figuratio q̄ foret auxiliū i cōgressiōibꝰ pliorū.

❡Capitulū.v.

Cunq꞉ iā opus nō esset inēprete sꝫ apte mōstratū ꝯ ipatori fuisset. qđ de deo credere ꝯueniret mox die facta sacerdotes xp̄i cōuocās de dogmate cōsulebat. At illi sacros libros offerentes de xp̄o loquebanē suaq꞉ dicta ex ꝓpheticis cōprobabant. Signū xp̄o qđ appuerat ei/dicebāt tropheū esse victorie aduersus infernū quā victoriā ascendēs in celos egit xp̄s crucifixꝰ et mortuꝰ ꝛ tertia die resurgēs scđm quod sperādū eē dixerūt q꞉ post huiꝰ vite terminū circa finē seculi presētis: oēs hoīes resurgāt ꝛ imortales existāt. Aliū q̄dem ad pmia rerū q̄bus bene vixerūt. Aliū ad supplicia eo q꞉ ab eis mala sit gesta. eē tn̄ etiā i delict̄ q̄ ꝯmittuē hic occasionē salut̄ purificatio neq꞉ petā nōdū īitiat̄ q̄dē baptismat̄ adeptionē fm ecclesiasti-

eam legem. initiatis aũt custodi am ne delinquãt sȝ qꝛ hoc agere oĩno paucoꝝ scĩoꝛũqȝ viroꝝ est. docebãt purificationẽ q̃ȝ secũdã ex pñia ꝯstitutam. clementẽ eni eẽ deũ et veniã tribuere deliquẽtibus si pñiam agẽtes studeant eam operibus roborare. Hec sacerdotibus explanantibus ammiratur imperatoꝛ prophetias de xpo ita ꝓmissas. Jussit viros eruditos ex auro et lapidib⁹ preciosis invexillũ sãcte crucis trãsformare signũ qd labarum vocatur. Hoc ei signũ bellicũ inter alia preciosius erat. eo ꝙ iperatorẽ pcedere et adorari eũ a militibus moris eẽt. vñ precipue constãtinum reoꝛ nobilissimũ dec⁹ imperij romani in signũ mutasse crucis vt frequenti visione atqȝ cura ãsuescerẽt a priori more subiecti. et eum solum arbitrarent deũ quẽ coleret imperatoꝛ. vł q̃ duce atq auxiliatore vterẽt aduersus hostes. semper enim hoc signũ ꝓponebatur añ oꝛdines vniuersos. quod maxime laborãtibus aciebus in prelijs adesse precipiebat. Constituit itaq certos signiferos qui in eo laborarent quorum opus erat vt vicib⁹ humeris hererent. et omnis acies ita lustrarent. Fertur ei B eo ꝙ aliqñ quidã ferens hoc signũ repente hostibus inuadentibus expauisset dedissetq illud alteri deuehendum: cunctq se de ꝑlio subtraxisset et iacula declinasset subito percussus interijt. ille vo q̃ sacrũ suscepit tropheũ multis se iaculãtib⁹ ꝑmãsit illesus. Mirabiliter eni diuina regẽte virtute sagitte hostium figebant in signo: a signifero aũt inter picula ptin⁹ euolabãt. Dicit autẽ neq aliũ vnq̃ huius signi ministrũ vt solet in bello vulnere moꝛtuũ aut cladẽ captiuitatꝫ ꝑpessũ.

¶ Socrates. ¶ Cõgressus igitur circa põtẽ molbiũ vicit ĩ flumie necato maxẽtio. Erat ei ãn⁹ septim⁹ iperij ꝯstãtini. Inẽ hec dioclecianus salone defunct⁹ est

¶ Sozomenus. Capi. vi.

Non autẽ ignoro qꝛ greci ferũt cõstãtinũ eo ꝙ aliquos genere ꝓximos occidisset: ⁊ cooperatoꝛ extitissȝ in nece filij sui crispi penitentia ductũ de purificatiõe cõsuluisse philozophũ sopatrũ. qui tpe illo ꝑerat ĩ sede plotini. illũq rñdisse nullã esse in huiusmodi delictis purgatione. ꝯstãtinũ vero hac introductiõe turbatũ inuenisse episcopos qui penitẽtia seu baptismate ꝓmitterent eũ ab vniuerso posse purgari delicto. Tunc gauisum in illis q̃ dixerant quod volebat ammiratũ q dogma factũ deinde xpianum et ad sui similitudineȝ deduxisse subiectos michi autem videtur hec ficta ab his q̃ studẽt religioni christiane detrahere. Crispus eteni ꝓpter quem dicsit cõstantinũ eguisse purgatiõe vicesimo ãno iperij pasni defũct⁹ ẽ. Qui

cū adhuc viueret multas cū eo pro xpianis posuit leges. secūdo quippe loco honorat⁹ īperij et cesar existēs: sicut etiā nūc pncipū noīa ⁊ tpa legib⁹ subiecta tenētur. Sopatrū vero nō est credibile ad colloquiū ɔstātini venire potuisse ī isola occeani circa rhenū parte regnātis: ppter cōtētionē vero ɔtra maxētiū habitā vegebat. In ytalia tūc romana respublica turbabat: et non erat facile vt britāni ⁊ galli ɔuenirēt cū illis. tunc apud quosdā ɔstat xpiana religiōe cōstātinū participatū. nisi dū cōtra maxentiū castrametaret et trāsiret ad romā. Testes aūt sūt rursus horū tpa necnō et leges qs p religione sancit. Ut aūt cōcedam⁹ facile potuisse principē loqui sopatro aut per epistolā suā cōsuluisse, p quib⁹ vellet. nō ē tñ verisimile ignorasse philozophū quia herculis almene purgat⁹ athenis ē: post filij necē ī cereris sacris. ⁊ qz post hyphiti necē: peregrinū et amicū iniuste pemit. Cū igit greci ī huiusmodi delictis purgatiōes annūciēt sufficiāt q dicta sūt: ⁊ accusēt de mendacio eos q sopatrū ɔria ɔstātino rñdisse fixert. Nō ei credo hec ignorasse tūc nobilissimū apō grecos litteratū.

Capitulum. vij.

IGitur ecclesie sub regimine constātini alacriter ꝯ agebāt: ⁊ qtidianis dieb⁹ augebāt fauente ⁊ vnanime pncipe multis ei⁹ beneficijs eleuate. quas etiam prius inconcussas dñs a periculis turbisqꝫ seruauit. Nam cū psecutiōes diuersas ecclesie in alio terrarū orbe paterēt sol⁹ ɔstātin⁹ ɔstātini pr licent xpianis ī sua ɔsistere religiōe ɔcessit. Deniqꝫ tale ꝯ aliqd eū miraculū ⁊ mēoria dignū egisse cognoui. Is ei pbare volēs qsdā ī suo palatio xpianos si boni ⁊ solidi essēt viri: euocās vniuersos pcepit dicēs: vt siqdē venirēt ad sacrificādū ⁊ ei⁹ colerent deos: circa eū essēt ⁊ ī suo cigulo pmanerēt. Si vero refugerēt egrederēt de palatio gras agētes quo minime punirēt. Cūqꝫ ī vtroqꝫ appuissēt alij qdē religiōis desertores: alijs vo diuia pñtib⁹ ppōnētes deliberauit eos amicos ⁊ cōsiliarios vti q ī melioꝝib⁹ fideles ɔstātesqꝫ pmāserāt. alios āt velut effemiatos ⁊ adūsat⁹ expulit a suo collodo: credēs nūqꝫ eos circa pncipē duotos fore q fuerūt dī sui sic patissimi pditores. ⁊ iō adhuc supstite ɔstātio nō videbat ꝯ legē quēpiā esse xpianū apud eos q vltra ytaliā galliasqꝫ ⁊ britāniā ⁊ q circa pyreneū habitabāt mōtē vsqꝫ ad occeanū hesperiū. Cum vero cōstantin⁹ in ei⁹ successisset imperiū. ꝯ potius res ecclie floruerūt. Maxētio ei herculij filio pēpto cū ei⁹ ps cōstātio cessissꝫ ia licēt ī religiōe vigebāt q circa tyberi fluuiū heridanū quē padū pūinciales ap-

ꝯmanebāt/ī quē ſmo fert aduec tā nauigio argo ⁊ ad tyrrenū pelag⁹ fuiſſe ꝑductā. Argonaute enim ventum validum declinātes non eodem nauigio i regreſſione ſunt vſi ſed trāſeūtes mare qđ ſuper ſcytas ē per hec flumina venerīt ad ſinios ytaloꝝ: ⁊ hic hiemātes ꝯdiderīt ciuitatē q̄ nūcupat emona Eſtate ei ſupueniente coopātib⁹ eis ꝓuicialibus fere q̄drigēta ſtadia arte mechanica trahētes argo ꝑ terrā ad fluuiū aq̄lē deduxerīt q ꝑmiſcet heridāo. Heridan⁹ aūt fauces h₃ in ytalicū mare. ¶ Poſt plurimi itaq₃ cibale dardanij et macedones ⁊ q̄ circa hiſtrū tūc morabātur necnō et hellas et hiliriorū gens oīs ſub coſtātino redacta ē

¶ Capitulum octauū.

Porro licinius hic fugatus: cū prius ſectator fuiſſet ꝙ dogmatis xpiani/ mutata volūtate plurimos ſacerdotū in ſue ptis affligit iperio: multos q̄dē et alioꝝ ꝓcipue tn̄ đ collegio militari. Animis eī xpianis erat īfenſus ꝓpt ꝯſtātini bellū/ eſtimans eū poſſe ꝯtriſtari ꝓpter calamitatē ſue religiōis. Simul etiā arbitrat⁹ q̄ orarēt ⁊ ſtuderēt redigi ſub illius ſoli⁹ iperio. Sup hec autem ꝙ pugnatur⁹ denuo ꝯtra ꝯſtātinū: ſpē victori hēbat ꝑ diuinatiōes ⁊ ſacrificia ⁊ ſeduct⁹ ab aliq̄b⁹ ꝓmittētib⁹ q̄ bello vinceret ꝯſtātinū ī paganitatē ꝯuerſus ē. Dēiq₃ ēt greci dicūt tūc eū expti diuiatidem miletij/ gemiq₃ appolinis/ eiq₃ ꝯſulēti de bello reſpōdiſſe demoniū ꝑ hos homeri verſus. O ſenex: valđ te iuuenes pugnatores obſuiāt: tuaq₃ vita ſoluta eſt/ ſeuaq₃ te ſenect⁹ excipiet. Ex plurimis ḡ reb⁹ viſū mihi eſt dogma xpianoꝝ diuina ꝓuidentia ꝯſtituiſſe: tātoq₃ ꝓceſſiſſe cremento. maxie tn̄ ex pſecutiōe gentiliū. ¶ Futuro naq₃ licinio perſeq eccl'ias i ſuo ⁊ imperio ꝯſtitutas: bellū ī bithinia factū eſt/ q̄ nouiſſime pugnauerūt int alterutros ipſe ⁊ ꝯſtātin⁹. Tantoq₃ diuino ſuffragio adiutus ē cōſtātin⁹ vt ꝑ terrā et per mare viceret īimicos. Et amiſſis licinius pedeſtribus et naualibus ſemetipm ī nicomedia traderet puatusq₃ theſalonice aliquāto tpe ꝑmaneret ibiq₃ pimeret. Uir ergo pmordijs īperij ſui prelijs alijſq₃ reb⁹ valde ꝓuect⁹: ⁊ ſororis ꝯſtātini nuptijs honoratus huiuſmodi fine defunctus eſt.

¶ Socrates. ¶ Ca. ix.

Conſtantinus igitur dum ad eū ſolū omne romanū ꝙ pueniſſ₃ iperiū: edictis publicis vſ⁹ eſt vt orientales ſubiecti ipaui de religionē colerēt xpi/ et diligenē diuitati miniſtrarent. Diuinitatē q̄ppe ſolā eā crederent q̄ et reuera eſſet: et ſufficienter haberet omī tpe poteſtatem. Et qm̄ qui talib⁹ ſtuderent omnia

bona vberrime eis accederent: et quecunq; aduersa putarent/ cum meliori potius spe fruerent. q̄ ꝺo circa deum deliquerent: pariter et seorsum in bellis et in pace omnia eis difficilia prouenirent. Grates q; referens non sibimet arrogans adiecit in eam legem dicens quod ministrum oportunum eum habere dignatus fuerit deus sui consilij: et a britannico mari vsq; ad loca orientis adduxerit eum quatenus augeretur christiana religio. Et qui propter dei culturam ꝫ durabiliter permanserunt in confessionibus martyrum clariores eius honoribus apparerent. Hec igitur concionatus et alia multa dicens per que credebat subiectos ad cultum religionis adducere infirma esse sanciuit que contra religionem fuerant cogitata vel gesta sub persecutoribus ecclesiarum remissionemq; cunctis habere decreuit quod propter confessionem christi migrare in insulis/ aut alibi preter voluntatem propriam commorari iussi sunt: aut in metallis affigi: aut publicis operibus aut mulieribus aut lanificis ministrare/ aut vari curijs/ cum curiales primitus non fuisset. Eos autem quos infames illi ꝯ fecerant: ab infamia reclarauit. Militia vero priuatos in sua voluntate reliquit vtrum esse in schemate quo fuerant an certe cum honorabili quiete liberam vellent habere vocationem Cunctos onmes ad priorem libertatem et ꝫ consuetos honores reuocasset: etiam substantiam reformauit vnicuiq;. Si ꝺo morte damnati: siue quoq; nudati sunt: precepit proximis generi eorum deferendas hereditates Nullo autem horum existente: vnamquamq; prouincialem ecclesiam ad ius hereditatis accedere: et siue apud priuatum siue apud publicum de tali substantia esset aliquid restitueret. Eis autem quod ex erario publico aliquid comparauerant aut donationes acceperant ꝫ possibilem decentemq; modum se prouidere permisit. Hec igitur sicuti dictum est imperatori placuerunt et lege firmata sunt: insigniterq; omnia decenti fine completa. xpiani vero ꝯ tunc omnes romanorum dignitates administrabant: et de cetero cunctis sacrificare negabatur immolationibus q; aut diuinationibus non erat locus sed nec ydola dedicare aut celebritates paganas agere iam licebat. Plura vero etiam per ciuitates gentium/ de antiqua consuetudine mutabantur. Ab illo denique tempore ꝯ apud egyptios nequaquam secundum priores solennitates in paganorum templa cubitus: sed in ecclesias magis offertur quod significatur crementum aque niliace. Apud romanos autem tunc primum monachorum spectacula sunt remota. Apud poemas vel phenices vero qui in libano et heliopoli commorantur fas vlterius non fuit virgines fornicari: antequam latinis iungerentur viris. nempe post turpitudinem experimenti primi nefande commixtionis. Secte vero omnes quidem magnitudinem videbantur habere sufficientem: corrigebantur.

Alie vero cremento altitudinis
et latitudinis augebātur. Alibi
aūt cum nō essent a fūdamentis
edificate fulgebant. Pecunias
vero ex regiis thesauris ipera-
tor affluentiꝰ impendebat scri-
bēs p singulas ciuitates episc(opis)
& presidibꝰ populoꝝ: vt sacerdo
tes sicuti vellēt iuberent isti au
tem iubētibus obedirent quate
nus cito perficeretur opꝰ. Letā
tis siquidē eiꝰ iperio etiā religio
valde florebat, et i tātū etiā post
bellū ꝯtra liciniū gestum felicis
simus fuit in pliis aduersꝰ alie-
nigenas preparatus: vt etiā sar
matas vinceret & qui vocātur go
thi tūc nouissime cū gratie apd
eū federa celebraret. Hec autē
gens habitabat quidē tūc trās
flumē histrū. Cumq; esset i bellis
prona & multitudine atq; magni
tudine corporū armis sēper ex-
ercitata aliis quidē barbaris p
ualebat solos aūt romanos ha
bebat sibimet repugnātes. Fer
tur eni etiā et hoc plio mōstratū
constātino per signa vł somnia.
H & dei prouidētia regeretur
qui cū superasset oia bella q̄ sub
eo sunt gesta veluti repēsās xpo
in eius religionis studio magis
magisq; feruebat hāc solā verā
fatendā & salutarem existimare
subiectos iubēs. Ex terra vero
subditos sibi ex vnaquaq; ciui-
tate detrahens publico certum
vectigal ecclesiis ꝓuincialibus
clerorq; distribuit et donationē
validā imperpetuū esse sāciuit.

Assuescens autem milites vt I
sicut ipse deū coleret signo cru-
cis eoꝝ arma signabat. In rega
libus quoq; oratoriū fabricatus
etiā tabernaculū ad instar eccle
sie circunferebat dum aduersus
hostes castrametaret: quatenꝰ
nec i itinere degēs ipse vel exer
citus sacro lumie priuaret quo
deceret laudari deum & orones
offerri. Sequebantur aūt parit
sacerdotes et diaconi taberna-
culo deseruientes q̄ scdm legem
ecclesiasticā sacroꝝ ordines ad
implebant. Ex illo aūt romano-
rū cohortes que nūc numeri nū
cupātur. Singule fecerūt taber
naculū ꝓpriū et sacerdotes atq;
diaconos distributos habebāt.
Die vero qui dñicus vocat quē
'R hebrei primū vocāt: greci āt
soli distribuūt et qui añ septimū
est sanciuit a iudiciis aliisq; cau
sis vniuersos habere vocationē
et in eo tm̄ orōnibus occupari.
Honorabat aūt dñicū diē q2 in
eo xps resurrexisset a mortuis a
liū vero q2 in eū fuerat crucifixꝰ
Maximā nāq; culturā sacratissi
me crucis habebat tā pro hiis q̄
ei ꝓspere prouenerant eius au-
xilio in pliis cōtra aduersarios
institutis: q̄ ꝓ iudicio qd ei di-
uinitus pro ea videbat oñsū. De
niq; suppliciū crucis qd pmitꝰ
apud romanos erat in vsu legē
ꝓhibuit: in figurationibus aūt
nūmoꝝ solidoꝝ & _ R _ in pīnda-
ginibus hoc signū iussit inferiori
sēper et figurari: vt testant hec

tenus eius ymagines hoc sche-
mate decorare. In oib⁹ siqdē re
bus precipue tamen in legis la
tionibus studebat placare diui
nitatē. Apparet eī luxuriosas ꝛ
valde fatuas pmixtiōes ante eū
ꝓhibitas tūc fuisse correctas si
cut ex ipsis quas posuit legib⁹
inueniuntur Sed nūc q̄ ad honorē
et statū religionis ab eo sācita
sunt pandere necessariū est cū p
tes esse ecclesiastice videāt̄ M
hystorie. Apud romanos dudū
lex fuit a vicesimoquinto āno nō
habentes vxores ꝓhibens a pri
uilegiis habentiū ꝯiuges sed ꝛ
alia multa iubens vt nihil de te
stamento lucrarent̄ licet gn̄is ꝓ
ximitate ꝯsisterent. qui vero fili-
os nō habuissent medietatē re-
lictoꝝ sibimet amittebāt. Posu
erunt aūt has leges antiqui vo-
lentes romā eē populosā oēmq
subiectam terrā. Et qꝛ non mul
tum ante has leges plurimos i
ciuilibus bellis amiserāt Vidēs
igitur īperator idcirco male tra
ctari eos qui ꝓpter deū virgini-
tati et sine liberis esse studebāt:
fatuū iudicauit diligentia ꝛ stu-
dio hominū videri eorū augeri
genus cū natura semꝑ superna
distributione diminutionem su
scipiat et augmentum. Et legeꝫ
populo proposuit vniuerso M
quatinus equalibus priuilegiis
fruerentur qui sine coniugibus
et liberis erant: quibꝫ illi q̄ hec
se habere gaudebāt sꝫ ēt āplius
habere sanciuit eos qui in con-
tinentie v̄ginitate degebant. li-
cēciā eis prebens masculis femi
nisq; licet etate minoribus testa
mentū facere contra cōem legē.
Oēs ei bene cogitare iudicauit:
quoꝝ opus esset deū placare seu
et philosophie veraci vacare.
Huius enī rei causa et antiq̄ rō
manorum licenter testari virgi-
nes vestales etiā sexto etatis cur
riculo decreuerunt. Iudicium
itaq; maximum re. O uteren-
tie pij principis circa religionē
fuit. qꝛ vbiq; aministrantiū sētē-
tias iperfectas esse voluit et ad
epos per appellationē refugien
dū esse sanciuit si qui vellēt ciui-
les iudices refutare: firmā vero
illoꝝ iudicans sententiā potius
q̄ iudicū alioꝝ. et tanq̄ ab īpe-
ratore ꝓlatam ab oibus obser-
uandā et inconuertibiles eē ter
minos synodales. P Illud q̄
q; nos reliquere dignū non ē q̄d
ꝓ vtilitate sancitū est eoꝝ qui in
ecclesiis manumittūtur. cū prō
pter subtilitatē legū ēt iuiti pos-
sessores difficultatē paterentur
circa dationē melioris libertati
quā ciuilitatē romanā vocant.
T respoſuit leges decernēs oēs
in ecclesiis manumissiones sub
testimonio sacerdotū per hāc vi
am adinuentionem romana ci-
uilitate frui cuius iudicium oīs
ēt tps seruat. nā moris erat de li
bertate leges scriptas in manu
missionibus anteponi. Constan
tinus igit̄ hec sane studēs in oi-
b⁹ honorabat religionē Erat q̄p

pe et per semetipsam gloriosa ꝓ
pter virtutem plurimorum tunc
in ea pollentium. Capi.x.

ITaqꝫ persecu
cionibus iã cessantib⁹
adhuc multi ꝯfessoꝝ su
perstites ecclias exornabant vt
fuit osius cordube pótifex/et an
phion epiphanie cilicie et maxi
mus qui post machariũ hieroso
limoꝝ tenuit pֿsulatũ ⁊ pafunti⁹
egyptius ꝑ quẽ aiũt ꝑ̄lima mira
cula operatũ deũ dmonesqꝫ sub
iecisse variaꝝqꝫ passionũ condo=
nasse et sanitates. Ferunt aũt qꝫ
pafuncius et maxim⁹ ex illis cõ
fessoribus q̃s maxim⁹ iperator i
metallis opera exercere damna
uit ocłos eoꝝ dexteros euellens
et sinistras suras incidens. Se=
cundũ eos B aũt fuisse ꝑcepi
mus spiridonẽ tremithundis ci
prioꝝ epm ad cui⁹ ꝟtutẽ demõ=
strãdã sufficere puto q̃ hacten⁹
de eo seruatur opio: q̃ra per eũ
diuino pֿsidio gesta sũt. pr̃a q̃dẽ
nouere puinciales Ego aũt que
ad nos valuerunt peruenire nõ
taceã. Fuit ei iste rusticus hñs
vxorẽ et filios: sed nõ ꝓpterea i
rebus diuinis minor. Aiunt aũt
aliquando per noctẽ venisse ma
lignos viros ad caulas ouium
eius. et cum rapere niterentur
subito vinctos nullo ligante fu=
res. Tunc illum die facta veniẽ
tem inuenisse ligatos eos: ⁊ sol=
uisse quidẽ ab inuisibilibus vin
culis culpasse tñ et dixisse. Cur
fratres dũ licuisset q̃ desiderabati
tis accipe: elegistis poti⁹ ea rape
re et noctẽ ducere iugit̃ ifelicem
Cum miseratus eoꝝ magis aũt
ad meliora eos erudiens ait. Ha=
bite hunc sumentes arietem la=
borastis quippe vigiliis et decet
vos sine qrimoniis recedere ab
ouibus meis quod quidẽ q̃libet
iuste poterit ammirari. Nihilo=
minus etiã illud mirandũ qd a=
pud filiam eius hyrenem ꝟginẽ
noĩe quidã notus eius speim ali
quã deposuerat q̃ sumẽs deposi
tũ sub terra recondidit vbi caute
credidit custodiri. Contigit inte
rea mori puellam nil ꝓ̄ciũ pa=
tri venit homo depositum repe=
tẽs: ignorante spiridone quid lo
queret. Cũqꝫ in tota domo req=
sisset nec inueniret: flebat capil=
los sqꝫ vellebat: et morti vicin⁹ eẽ
videbat ille qui deposuerat. hec
spiridio ñer videns et cursum ve
niens ad sepulchrum vocauit ex
noĩe puellã. q̃ ridente de causa
depositi requisiuit. Et dũ ab ea
didicisset: reuersus et inueniens
vbi puella significauerat reddi=
dit hoĩ qd petebat. qm̃ q̃dem ad
C hũc veni ꝟmonẽ: nõ ẽ icõgru
um ẽt illud adducere. Mos erat
spiridoni isti ex fructib; q̃ nasce
banẽ et alios q̃dẽ paupib⁹ ero=
garet alios aũt gratis mutuari
volentib⁹ sed neqꝫ ꝑ se dabat ne=
qꝫ ꝑ se recipiebat sed totum cubi
culum demonstrabat. inuitans
petentes vt quantum op⁹ habe
bant tollerent et denuo reuoca

[illegible]rūt quātū se nouerāt abstulisse Quidā vero dū mutuū pcepisset reuersus est post aliquantū qd tulerat redditurus. Quē dū fm ↄsuetudinē iussisset reponere in cubiculo quod fuerat eide mutuat⁹ ad iniusticiā ille ↄuersus et credens latere spiridonē nō reddidit qd debebat sed auferēs de bitū quasi reddidisset abscessit Quod tn lōgo tpe nō erat ignorandū. Po⁹ certū naq; tps venit rursū petens ab eo mutuū. At il le misit eū ad horreū data ptāte vt ipse sibi metiret q̄tū opus haberet. Vacuū vo eundē locū inueniēs hoc oculata fide cognoscēs spiridoni nūciauit. Ille rūdit ei mirū est o hō qd loqris quō tibi soli visū ē horreū necessariūs defecisse? Sed considera poti⁹ apd temetipsum ne forte mutuat⁹ alia vice quod debueras primit⁹ non soluisti. si enim hoc non est i dubitanē nō pbaberis qd⁹ eges sed rursum accedens inuenies: sic igitur ille captus est: et qd de liquerat indicauit. Dignū est igr h⁹ sacratissimi viri mirari puritatem et ecclesiastici ordinis valde custodiam. Df itaq; quo dam tempore pro aliqua vtilitate et in vnum cyprios episcopos ↄuenisse. et inter eos fuisse hunc spiridonem et tryphiliū ledrensem episcopum virum eloquio ⁊ sapientia necnon berpto legib⁹ eruditum. Cum itaq; collecta celebraretur: iniunctū est tryphilio vt faceret sermonē in populo Cumq; ille locū euenisset ad medium: tolle lectum tuum et ambula cubile dixit pro lecto mutās nomen. Spiridon aūt indignatus in eum et exiliens de cathedra sacerdotali: tu melior es iqt eo qui lectum dixit qz eius vbis vti confunderis. Hoc autē fecit populo cōspiciente mediocritatem docens eū qui elōq superciliō pstumebat. Erat enī ydoneus ad pudorem incutiendū. Cū eēt venerandus et operibus gloriosus simulq; senex euo atq; sacerdotis officio. ¶ Qualis aūt circa peregrinoꝝ susceptionē fuerit hic apparet. Instante iā quadragesima quidā ex itinere vēit ad eum quibus diebus ↄsueuerat cum suis continuare ieiunia: et die certo cōedere medios dies sine cibo consistens. videns itaq; peregrinū valde ↄfectum: perge inquit sue filie laua pegrini pedes ⁊ cibos appone. Cūq; virgo dixisset nec panē eē nec alphita quaꝝ reꝝ solebāt nihil hr̄e recōditū propter ieiuniū orans primū veniāq; petēs filie iussit vt porcinas carnes q̄s domi salitas habebat coq̄ret: qb⁹ coctis sedēs cū pegrino positis carnibus comedebat ⁊ rogabat vt vna cū eo ederet pegrin⁹. quo refutante christianumq; se pfitente ppterea magis inquit refutare nō debes. omnia enī munda mundis sicut sermo diuinus edocuit. Hec quidem de spiridone dicta sufficiant. ¶ Ca. xi.

PRecipue vero insignissimā ecclesiam demōstrauerūt A et dogma dilatauerūt vite virtutibus qui ꝯuersatiōe monachica illo tpe fruebāt. vtillima nāq₃ res ad hoīes venit adeo ista philosophia: q̄ multaꝝ doctrinarū et dialetice artis studia despicit tāq₃ sit minuta ⁊ melioris operi tpēs īpediat atq₃ ad recte viuendū nichil ōndat. Hec ꝗ pbia cōuersatione miranda: naturali sīplicio₃ prudētia docet oino q̄ nequitiā perimāt et operēt vtilia. Nō ei pdicat vtutē sed magis exercet nihilopēdens huānā gloriam viriliter₃ resistens passionibꝫ aīe et neq₃ nature necessitatibꝰ se subdit nec corporis infirmitate succūbit. Diuine mentis vtutem habens semper contemplatur oīꝫ creatorē celestē nocte dieq₃ colens orationibus et letanijs placat indubitanter. Anime vo puritate et bonoꝝ actuū conuersatione ad ministeria se diuia cōponens: purgationes aspersiones q₃ ꝯtēnens: solas vo pollutiones pctā putans extrinsecꝰ irruentes casus exuperat et oīm absolute huiusmodi dominatur Nō p stabilitatē necessitatemq₃ vite qualibet volūtate mutatur nō mala patiens vlciscit: nō languore aut indigentia necessariorū ꝯpressa mordet: sed potiꝰ gl'iatur in talibꝰ patiētiā māsuetudinem mediocritatem in omni vita meditatur. Et quantū nature hūane possibile est deo esse vicinum: velut in transitu vtens pńtibus neq₃ circa possessionē rerū occupata ꝯstringitur: neq₃ vltra q̄ opus est in pńti ꝓuidere forsā vrget. Sēp aūt simplicitatē ⁊ exercitiū huius instructionis laudās: btitudinē ꝯtemplat eternā. et ad felicē terminū oī viuacitate festinat. Timore diuino sine itermissione suspirans turpiloqa respuens: et nec vsq₃ ad vocem emittere patiens q̄rū actiōes suis actibus noscit exoluere: i breui cōprehendens necessaria nature, et cogens corpꝰ mediocribus indigere. Castitati luxuriā subdit iusticia punit iniusticiaꝫ et veritate mendaciū: disciplina reꝝ oīm mensuras pticipat: cū ꝓximis in vnanimitate ⁊ ꝯmunione consistit, amicorum prouida est atq₃ peregrinoꝝ. q̄ ꝓpria sūt ꝯmunia facit egentiū: et tuet, vtilia singuloꝝ, neq₃ gaudentibus īportuna ⁊ tribulātibus remedium ꝯsolatiōis apportās. ad verū bonū diligentiā suā sēper extendēs: sermonibus castis sapientibꝰ q₃ ꝯsilijs ornatu ac vano clodo remotis erudiēs atq₃ curās veluti q̄busdā medicaminibꝰ: audiētes cū honore et reuerētia dispōnes suas celebrās, ꝯtētiōe certaminibꝰ iraq₃ puata. Nā cū sit rōnalis oēm motū irrationalē fugit gńaliter passiones corporis deuicit aīe. Huiꝰ itaq₃ B elegātissime phie princeps quidē fuit

sicuti quidã dicũt helyas ꝓpha ꝛ baptista iohãnes. Philo aũt pitagoric⁹ suis tꝑib⁹ referre videtur egregios hebꝛeoꝝ i quodã ꝑdio circa stagnũ mariã i colle positũ philosophatos. habitaculum vero eoꝝ ꝛ cibos ꝛ ꝯuersationẽ talẽ itroducit qualẽ ꝛ nos nunc apud egyptioꝝ monachos eẽ ꝯspicimus. Scribit ei ichoantes eos ad philosophiam cedere oib⁹ sibi ꝯpetẽtib⁹ reb⁹ cũctisq; abrenũciare ꝑmixtionib⁹ ꝛ ex muros i solitariis agris ꝛ ortis ihabitare. Domos aũt eis eẽ sacraria q̃ apud nos mõasteria nũcupãt ꝛ i eis ꝯuersatione solitaria: honesta celebrare mysteria diligẽtesq; psalmis et hymnis placare diuinitatẽ. et ante solis occasũ nõ gustare cibũ: alios aũt ꝑ tres dies et amplius: certisq; dieb⁹ i pauimento hr̃e cubilia: vino sẽꝑ et sanguinẽ hñtibus abstinere. cibũ eis eẽ panis et salis/ꝛ hisopi et potũ aq̃. Mulieres eis cohabitare seniores: virgines ꝓpter amorẽ philosophie spõtanea voluntate nuptiis abstinẽtes. Et philo quidẽ hoc modo referẽs videtur aperire q̃ꝛ hi q̃ ex hebꝛeis secũdũ cũ xp̃iani sunt facti adhuc iudaice viuerent eoꝝq; ꝯstituta seruarẽt. Apud alios eni nõ inuenitur huius vite conuersatio. Vñ ꝯiicio ex illo apud egyptios hãc philosophiam habuisse principia. Alii vero dicũt C huic tãm fuisse conuersationi: ꝑsecutiões q̃ religiõis cã ꝑ tꝑa ꝓuenerunt. Et q̃m fugientes in montibus et vallibus desertisq; morabantur ad modũ se vite huius assueuerũt. Sed siue egyptii siue alii quidã huic ab initio philosophie ꝓfuerũt: illud tñ apud oẽs cõstat q̃ꝛ ad sũmã reuerẽtiã atq; ꝑfectionẽ moꝛib⁹ exercitatiõib⁹q; decẽtib⁹ et hanc ꝯuersationẽ vsq; tunc perduxit antoni⁹ D maximus monachoꝝ quẽ tũc in desertis egypti moꝛãtẽ: ꝓpẽ gloriam virtutis eius imperatoꝛ cõstãtin⁹ amicũ fecerat: litteris honoꝛabat: et vt ꝓ quibus vellet ei rescriberet expetebat. Fuit iste vir egyptius gñe oꝛtus isigni vico in loco heraclie apud egyptios constituto. Is puer relictus oꝛphanus paternos donauit agros ꝯuicaneis suis. Aliã vero substãtiã disponẽs ꝓciũ pauperibus erogauit: stud' oñ estimãs eẽ phi nõ solũ semetipsum spoliare pecuniis: sed eas dispẽsare ꝓficue. Junctus autẽ studiosis secundũ se viris virtutes zelabat vniuersoꝝ: pꝛobans bonã vitã suauẽ fieri ipa ꝯsuetudĩe: licet fuerit pꝛimo difficilis. modos adinueniebat abstinẽtie potioꝛis et quotidie exercitatione crescebat tanq̃ sẽꝑ incipiens aliq̃d innouabat. Afflictionibus coꝛpoꝛis puniendo libidinem: sacre vero sapientie voluntate passionibus anime repugnando. Erat enim eius esca solus panis ꝛ sal potus aqua: pꝛandii tempus solis occasus. frequenter enim du

os et amplius dies sine cibo manebat. Vigilabat vt ita dicam sepe quidem iugi nocte: et orationibus contingebat quidem diem: si vero somnus incumberet stando paululum dormiebat. Plerumque pauimento iacens solamque terram stratum refectionis habens. Olei siquidem vnctionem lauachrorum atque similium vsum modis omnibus cauebat ne humectatione sua in molliciem robur corporis inmutaret. Aiunt enim neque nudum eum aliquando visum. Litteras vero neque sciens neque mirabatur: sed potius mentem bonam tanque seniorem litterarum: quarum tamen inuentorem iure laudabat.

Fuit autem precipue clementissimus: castus: fortis: gratus colloquentibus: sine vlla tristicia. et licet qui cum eo disputarent certatiue questiones inferrent: tamen more salito sapienter et disciplinabiliter crescentem sedabat sepe contentionem: et ad mensuram debitam protinus transferebat. Loquentiumque sibi strepitum temperabat: eorumque mores veluti quandam regulam componebat. Tantisque itaque virtutibus diuina prouidentia redundans eum futura prescire non estimabat esse virtutem: et propterea nec laborandum inimicum circa talia suadebat quum nec ignorantem futura pene succumbere: nec scientem propterea sanctum esse declarabat. Vera namque beatitudinem in cultura dei et legum eius obseruatione dicebat. Si cui autem hec esset cura docebat: vt purgaret animam quo posset inspicere: et futurorum noticiam possidere deo videlicet prescientiam declarante. Vacare autem nec ipse patiebatur/ et bene victurum semper operari precipiebat. ac semetipsum discutere et secum ponere rationem eorum que gessit die noctuque: si quid autem indecens ageret conscriberet: vt de cetero parceret in delictis semetipsum scilicet erubescens si plurima sui delicta operiisset. simul et metuens ne conscriptionis indicium fieret aliis manifestius. Erat ei laboriosus et maxime pro solatiis oppressorum. quis etenim alter sic feruentissime fuit studiosus: quorum gratia sepe veniebat ad ciuitates. Plurimi namque vi compellente cogebant eum legationem fungi apud iudices et magistratus: quia singuli vel videre eum iudicabant nimis egregium loquentem audire et precipienti parere gloriosum. qui cum talis esset studebat tamen ignorari et latere per heremum. Si vero necessitate faciente venisset in ciuitatem disposito negocio pro quo venerat ad desertum continuo reuertebatur. Pisces namque dicebat per humectam nutriri substantiam. Monachis autem ornatum fore solitariam vitam. Et sicut illi terre tactu tabescunt sic gloria monachorum ad vrbes accedendo fedatur. Obedientem vero se gratumque conspicientibus exhibebat. Studebat namque vt neque haberet tumentem superbamque naturam nec putaretur huiusmodi. Sed hec quidem pauca virtutum antonii dicere sum compulsus: vt tanti viri per hec exempla consideremus

philosophiam. Plurimos autē atqȝ pbatissimos auditores habuit. quoꝝ alij qdē in egypto ⁊ libis. alij xo i palestina et syria et arabia claruerūt. ⁊ vnusquisqȝ eorum nō minus se ꝙ doctor apud quos est cōmoratus exercuit.
Multosqȝ docuit et ad similem virtutem philosophiāqȝ pduxit ita vt qrundā hic labor esset circuire per ciuitates ⁊ p puincias vel p agros: ⁊ diligenter ātonij discipulos eorūqȝ requirere successores Sed q modo poterāt inueniri facile quib⁹ erat studium diligentissimū suāvitā latere: ⁊ nō sicut plurimi nūc hoīm elati per gloriam semetipsos exponant et cunctis insinuant. ¶ Fuert ℥ itaqȝ pbatissimi discipuli q̄s per cepimus antonij alij quidē multi: necnō et paul⁹ appellatiōe simplex. Hunc aiūt cū rusticus eēt bona specie coniugē habuisse: ⁊ eam in ipso facinore adulterij deprensam tacite subrisisse: ⁊ iure iurando firmasse nunꝙ se cū ea esse miscēdū. Tum ad adulterū habe iquit eam. Et repēte discessit ad heremum apud antonium Dicūt eum ei māsuetissimū ⁊ patiētē valde fuisse. Deniqȝ cū iam senex esset ⁊ ad vitā monachice pcurationis insuetus: oib⁹ cū atonius expimentis exercēs: in nullo inuenit inferiorē: pfecteqȝ cū philosophie esse testatus seorsū precepit habitare tanꝙ non egētem doctore. Confirmabat āt d⁹ antonij testimoniū ⁊ opib⁹ ostendebat virum esse gloriosū ipsoqȝ seductore superiorē atqȝ ad effligēdos et expellendos demones ꝑparatū. ¶ Circa hoc itaqȝ tēp⁹ philosophabat et amō ℌ in⁹ egypti⁹ d quo sermo fertur qr cō genitibus gentibus duxisset vxorem: nec tn̄ eam fuisset expertus In principio nāqȝ nuptiaꝝ sponsā tanꝙ sponsus in thalamo pcipiens: et solus cum ea remanēs ait. Nuptie quidē o mulier nr̄e vsqȝ ad hoc celebrate sunt tps. ⁊ q̄le bonū sit posse xginē ꝑmanere ei sacris edocebat litteris ac seorsum solus manere tentabat Sed qm̄ de xginitate quidē sermones virgo laudauerat: diuidi aūt ab eo graue iudicabat: ī alio cubiculo dormiens annis dcem et octo cum ea mansit: neqȝ tunc a monachica abstinentia se suspendens. Interea mulier viri zelata virtutem: estimauit non esse iustum tantum virum domi celari propter se: sȝ oportere potius seorsum vtrumqȝ philosophari et ob hoc supplicauit viro. At ille gratias agēs deo pro hmōi cogitatione mulieris: tu iquit hāc habe domū ego michi aliā fabricabo. Et in meridianam partem deserti stagni marie veniens circa locum scithi ad mōtem qui dicitur nitrie duobus et viginti ānis vbi philosophatus est ānis singulis visitans secundo mulierem. Hu ℌ iusitaqȝ sacratissimi principis tēpore horum monasterioꝝ multi fuert digniqȝ di

scipuli sicut successiōes ondunt: plurimaq; venerāda p eū puenerunt q pcipue apud egyptios mōachos pfecteq; seruant. Nā cū maxima diligentia p successionē traditionis alterutre curāt virtutes antiquoꝝ memorie tradere monachoꝝ: sed a me illi memorandi sunt qui ad nos vsq; puenerunt. Cōtigit igit huic viro et theodoro eius discipulo euntibus aliqñ transire flumē qd dicūt lycū. ne vero se alteruter nudū videret: iussit amonius vt recederet theodorus. Cūq; etiam semetipm erubesceret nudū itu erit: repente diuina virtute translatus est ad vlteriorē ripā. Trāsiens vero theodorus aquā et videns nec vestem eius nec pedes infusos supplicabat seni vt ei cāz rei depromeret. Cūq; ille dicere refutaret ille ꝯo nō aliter se ppe raturum nisi cognosceret: pmittēte theodoro nulli se eo viuo rē fore dicturū / ꝯfessus est qd euenit. Proximum vero miraculuz huic quoq; rei contigit qd narrabo. Jnlusti parentes J alicuius a cane rabido pcussū filium et pene moriturum obtulerūt ei: et eiulantes deprecabant vt curaretur. Tum ille ad eos Non eget inquit mea curatione: si vos si vultis reddere bouem quē rapuistis dñis suis / egrotus repēte sanabitur: quod etiam cōtigit Nā vt restitut' ē bos: passio mox recessit a puero Quando autem amonius iste moriebatur di R citur antonium vidisse animam eius in celum ferri: diuinis potestatib' cum psalmodia precedētib' eā ꝯsulentibꝫq; eisqui circa eum erant cām huius miraculi non abscondit. Sciebant ei qm aerem intento obtutu respiciēs cum stupore miraculi cuiuspiā respiceret visionem. Cūq; venientes postea quidam de scithia nūciassent horam visionis antonij: et conuenisset cum trāsitu illi' viri beatificauerunt ambos illū quidē q ad manifesta bona trāsisset: illum vero q tātā a longe meruisset cernere visionē. Multorum enī dierū iter est locoruz medio positorum quo degebat alteruter. Et hec quidem ita relata sunt Jn hoc itaq; presulatu audiui probatissime philosapham tū euthicianum qui in bythinia circa olympum morabatur.

¶ Erat quippe grā diuia repletus ad R curationes passionū et miracula rerū et operū ita vt ipi ꝯstantino ppter virtutem vite amicus esset. Jllo siqdē tēpore vinct' quidā spatari' qui i suspitionē venerat: quasi assumpta tyrannide fugit: et requisit' circa olympum comprehensus est: rogantibus necessarijs eius euthicianum vt pro eo apud princi pem legatione fungeretur. Prius inquit prouidendū est vt is homo liberetur a viculis ne crudeliter ꝯstrictus intereat. Tūc dicit ad viculoꝝ direxisse custodes rogās vt eū ab hmōi necessitate

releuarent. Qui cū hoc facere noluissent spōte ianue clause reserate τ vincti cathenc sūt repēte dirupte. Postea vero ad principem veniens bizantio tunc degentem: paratissime bñficium promeruit qđ poposcit. Nō ei poterat ꝯstantinus eius petitionibꝰ denegare: cū ei sūmi honoris cumulū exhiberet. Hec itaq; breuiter a nobis dicta de monachis q̄ tunc clare sūt philosophati sufficiant. Cui vero de his subtilior cura fuerit: querēs inueniet plurimorū vitas hic nō eē scriptas.

Theodoricus. Ca.xij.

Et licet ita per orbē sola floreret ecclīa: nō tamē ꝑtulit inimicus eleuatā simul atq; splēdētē valde respiciens: sꝫ malliuola cepit mouere ꝯsilia: cōtemnēs gubernatū a dño τ vniuersorū creatore submergere. Uidebat itaq; paganorū errore se fuisse nudatū: captaq; varia demonū machinamēta τ creaturā a plurimis iā nō adorari: sed creatori hymnos decēter offerri. Ea gr̄a iā nō aperte ꝯ deū τ saluatorē nr̄m excitabat bellū: sꝫ viros īueniēs xp̄ianos q̄dē se vocabulo ꝓfitentes: sꝫ amore honoris τ vaneglīe seductos ad seruitutis organū: eos sue machinationis habuit p q̄s plurimos ad pristinū reduxit errorem. nō quidem creaturā rursus adorari precipiens: sed ipm creatorem et mundi opificē coequatum astruens creature. Ubi aūt hoc pricipiū et quēadmodū hec inimicꝰ zizania seminauerit enarrabo. Alexādria ciuitas est maxima: τ hoim multitudie copiosa: nō egyptiorū solūmodo sed ēt thebeorū τ lybicorū: circa egyptū obtinēs pncipatum. In huiꝰ itaq; ciuitatis psulatu: post petrū illū inclitū ꝓpugnatorē q̄ sub ipsis tyrannis diocletiano τ maximiāo nouissime iperiū spōte deponētibꝰ martyrū coronam susceperat successit achillas. Is enim sub illo egregio petro arrium ordinatū diaconū captumq; i melicū nouitatibus: et ab ecclesia pulsū: rogatꝰ a fidelibꝰ et denuo suscipiēs mīstrare precepit Post achillā vero alexader fortissimus euangelici dogmatis pdicator ordinat epus. Hoc tpe arrius in ordie pbsyterorū erat: et expōnē diuinarū scripturarū videbaṫ hr̄e cōmissam. Uidens aūt alexādrū pōtificatus gubernacula suscepisse: euentum tpis non portauit: sed et mordacitate ꝯpulsus litis q̄rebat initium. Porro laudabilē videns viri cōuersationem nequaq̄ calumnias contexere preualebat. Ueritamen quiescere illū nō prohibebat iudicia. Huc igiṫ īueniēs iimicus veritatis p eū nisus est excitare in ecclesia tempestatē. Apostolicis ei alexādri doctrinis instabat aperte resistere. Et ille q̄dem diuina sequens eloquia eq̄ honoris cū pr̄e et eandē substan

tiam hīc cū deo genitore filiū p̄dicabat. Arrius aūt e diuerso dei tati repugnās: creaturā filium facturāq3 dicebat. Adūciēs erat aliqñ qñ ñ erat. et alia q̄ ex illi⁹ litteris iudicantur insana. Hec er go non solū in eccl'ia persistebat docens: sed etiam in extraneis cōuentib⁹ atq3 cōcilijs: et domos circuiens quibuscūq3 poterat sua debat. ¶ Sozomenus. ¶ Reprehendens aūt quidā hmōi viros alexā- B drum quoq3 culpabant tanq̄ nō vtiliter sileret dū ꝯ dogma fierēt nouitates. At ille arbitrat⁹ melius eē de dubijs sermonē ex vtraq3 pte ꝓ ponēdū vt nō videretur ex necessitate s3 poti⁹ ex satisfactione certamē ablatū. iudex cum clero residens ad altercationē deduxit vtrāq3 partē. Et aūt euenire solet circa certamina verborum vtriq3 superare nitebantur. Arrius aūt nullaten⁹ acquiescere volebat: quia ꝯsubstantialis filius et coetern⁹ est patri. ¶ Theodoricus. ¶ Alexāder aūt aplicorꝫ dogmatum p̄dicator: prius quidē eū reuocare āmonitionib⁹ et ꝯsilijs nitebat Cum vero eū superbire vidiss3 et aperte impietatis facinora predicare ex ordine sacerdotali remouit Audierat ei clamātē diuinam legem. Si oculus tuus dexter scādalizat te abscide eū et ꝓijce abs te. Hoc itaq3 tp̄e romane ddē C eccl'ie siluester retiacula gubernabat melchiadi succedēs qui post marcellinū clarificatū in ꝓsecutiōe gentiliū susceperat iura pōtificat⁹. Anthiochie vo post tyrānū eccl'ie ichoāte pace vitalis pr̄sul extabat. Qui etiam antiquā et ex multis tp̄ibus destructā a tyrannis edificauit ecclesiā. Post quē philogoni⁹ pōtificatū sumēs et reliq̄ edificij superaddidit et zelū pietatis licinij tp̄ibus demōstrauit In hyerosolymis aūt post hermonē macharius ordinatus est. vir noīe suo dignus et oībus bonis ornatus Eodēq3 tp̄e ꝯstantinopolitani alexander pontificatum sacri ministerij possidebat: ap'licis donatiōib⁹ valde clar⁹. Tunc igit alexāder alexandrinus vidēs arriū amoris inuidiarij aculeo stimulari et multos ab blasphemias deceptos erigere: conciliaq3 ꝓpria celebrare ecclesiarum presulibus eius blasphemiam suis litteris indicauit.

¶ Socrates. Capitulum. xiij.

Dilectissimis atq3 carissimis vbiq3 catholice eccl'ie comistris. Alexander in dn̄o S Cū vnū catholice sit corpus eccl'ie mandato existe i sacris scripturis vt ħ ueturviculū vnanimitatis et pacis ꝯn̄s est debere nr̄is scribere et alterutris que apud singulos aguntur isinuare vt siue patitur siue gaudet vnū mēbrū ꝯpatiamur aut ꝯgaudeamus adinuicē. In nostra igitur parrochia nūc

egressi sunt viri iniqui: et xpo rebelles docentes apostasiā quā recte quilibet pcurrere suspicetur antixpo. Et volui hoc quidem taciturnitati ptradere si quō inter solos apostatas psumeretur hoc malū: et nō loca alia penetrādo supliciū sordidaret audit9. Sed qm eusebi9 nūc nicomedie putās in se psistere cā ecclie qr cū reliquisset beriticoꝝ ciuitatē: et pcupisset nicomediēsē ecclesiā3. ñ ē i eo vltio subiecta. pfocinat etiā his apostatis et scribere vbiq3 molitus est: pmendās eos si quo mō trahat aliquos ignorātes ad hāc pessimā heresim et xpo rebellem. Ideoq3 necessariū iudicaui sciēs qd in lege pscriptū est vlteri9 nō tacere: sed vobis oībus idicare: quatenus et vos sciatis apostatas et eoꝝ heresis vba neqssima caueatis. Si ergo scripserit vobis eusebi9 nec recipiatis eū nec eius scripta suscipiatis. Antiq̄ eni calliditatē tpe ppressā nūc p istos renouare volens. Figit q̄dā se qsi p istis scribere: ope vero ostēdit qr p semetipso talib9 studere festinat. Apostate vero sūt isti. Arri9 et achillas. Cū eis aūt apostatauerūt hi aithal. carponius. alter arrius. sarmaci9. euzonis. lucius iuliusmenas et helladi9. gaius. sermidus. et theonasq epi aliqñ sunt dicti. Ea vero q̄ opinātes loquūtur hmōi sūt. Non semper inquiunt de9 pater fuit: non sēper fuit dei verbū: sed fuit qñ deus pater non fuit. Dei autem verbum ex non existētib9 factū est. Ex nō eni de9 nō exñtem ex nō exñte fecit. Quapropt et fuit aliqñ qñ nō fuit. Creatura eni est et factura filius: neq3 siīs pri sm substantiā: neq3 vbus ē neq3 vera sapiētia eius est: neq3 verꝫ naturalit pris verbum ē: s3 vn9 quidē creaturaꝝ et facturaꝝ est. Abusiue aūt dr verbū et sapiētia factus et ipe exñs in ppzio dei vbo et idei sapiētia i q̄ et oīa: et ipm fec deus. Vñ et puertibil ē et mutabil p naturā sicut et vniuersa rationalia. Peregrinum eni et extraneū et remotū est verbū a prña substātia. et inuisibilis est filio pater. Non eni perfecte et itegre nouit filius patrē. neq3 eū pfecte videre potest. Nam nec suā substātiā nouit fili9 sicut est. Propt nos eni factus est vt nos p eū tāquā p instrumentū crearet de9: et neq̄q̄ substitisset: nisi nos deus facere voluisset. Reqsiuit ergo quidā eos si potest dei verbum conuerti sicut diabolus est conuersus: et nequaq̄ dicere timuerūt vtiq3 potest tanquam natura conuertibilis existens. factus aiūt et conuertibilis est. Hec itaq3 dicentes idest arrius et qui cum eo sunt. et in his impudenter instantes ipsos et sequaces eoꝝ. Nos q̄dē cū episcopis egypti et libiarum pene centum conuenientes anathematissauimus. qui vero circa eusebium susceperūt miscere studētes veritati mēdacium et ipietatē cū pietate sociare:

sed nō ꝑualebunt. vincet enī veri tas nec vlla ꝯmunio est luci cū te nebris: neqꝫ ꝯcordia xp̄i cū be lial. Quis etenī talia audiuit ali qñ? Aut q̄s nūc hec audiens ver ba nō metuet: aut aures ꝯtinuo nō obturabit: ne sordibus taliū verboꝝ eius polluatur auditus Quis audiens dicēte iohanne. In p̄ncipio erat verbū nō repre hendat istos dicentes fuit aliqñ qñ non fuit? Aut quis audiēs in euangelio vnigenitus filius: ꝛ ꝑ ip̄m oīa facta sūt: nō odio habe bit dicētes: q: vnus creaturarū est filius? Quō igitur pōt vnus esse hoꝝ q̄ ꝑ eū facta noscūtur? Aut quō vnigenit⁹ q oībus scōꝫ illos ꝯnumeratur? Quō etiā ex non existentibus erit p̄re dicēte: Eructauit coꝛ meū verbū bonū? Et iterū. Ex vtero añ luciferū ge nui te. Aut quō dissil'is p̄ri sub'a: cū est imago ꝑfecta ꝛ splēdoꝛ pa tris qui dicit. qui me videt: videt et patrē. Quō si verbū et sapien tia dei est filius: fuit aliqñ qñ nō fuit? Simile ē ei ac si dicant sine verbo ꝛ sine sap̄ia aliqñ fuisse dū Uel quō ꝯuertibilis ꝛ mutabilis q̄ dicit ꝑ se: ego in patre ꝛ pater in me est? Et iterū. Ego ꝛ p̄r vnū sumus. Per ꝓphetā vero vide te inquit me: videte q: ego sū ꝛ ñ mutaboꝛ. Nam licet in eo verbo sit dictum illud apostoli quia fa ctus homo: tamen mutatus nō est: sed sicuti dixit apostolus: Je sus chꝛistus heri et hodie ipse ꝛ i secula. Que putas cā suasit eis vt dicerent: quapꝛopter non est factus cum paulus dicat. Pro pter q̄ oīa et per quem oīa? An de vero blasphement: q: nescit ꝑ fecte filius p̄rem mirandū nō ē. nā semel hñtes ꝓposita rebellā di xp̄o repercutiunt ēt voces ei⁹ dicentes. Sicut nouit me pater et ego agnosco p̄rem Si ergo ex parte pater nouit filiū palā ē q: et filius nō ꝑfecte nouit patrem Si aūt hoc dicere ip̄iū est nouit enī ꝑfecte filiū pater: palā est q: sicut nouit pater suū verbū / sic ꝛ verbū nouit ꝓpriū p̄rem ꝛ aliter nō est. Hec dicentes et reuoluē tes scripturas sctās frequenter ꝯuicimus eos: ꝛ rursus tanq̄ ca meleuntes mutabant: studētes ad semetipsos trahere quod est. Cū venerit ipius in ꝓfūdū malo rum spernit. Multe siquidē he reses ante eos fuerūt / que plus q̄ decet p̄sumentes corruerunt in imprudentiā suā. Isti x̄o per oīa verba sua nitentes erigi ad i teremptionem diuinitatis verbi per hec illas hereses potius fir mare conati sunt: antichꝛisto facti ꝓpinquioꝛes: quapꝛopter et abdicati ꝛ anathematizati sūt ab ecclesia. Contristamur itaqꝫ pꝛo eoꝛum perditione et maxie quia et ipsi aliquando que eccle sie sunt audierunt: et nunc ab ea pꝛorsus exiliunt. non tamen am miramur: hoc enim et hymene⁹ et philetus passi sunt / et āte eos iudas qui cum esset secutus sal uatorē postea ꝓditoꝛ fcūs ꝛ apo

[..]ata.sed de his quidem ipsis nō [..]amus ignari. Dñs enim predi[..]it. Uidete ne quis vos seducat. Multi enim venient in nomine meo dicentes qr ego sum ꝛ tem[..]us prope est et multos errare [..]acient/ne ergo eatis post eos. [..]iscens eni hec a saluatore pau[..]lus:dixit. Quia nouissimis tem[..]poribus apostatabunt quidam [..] fide sana:attendentes ad spus erroris dmonumq doctrinas q̄ veritatem auersantur. Dño siq[..]dem et saluatore nr̄o iesu xpo ꝑ semetipsum ꝓnunciante/ꝛper a[..]postolum designante de talibus [..]sequēter nos per nosipsos au[..]dientes impietatem eorum ana[..]thematizauimus eos sicut pre[..]diximus ostendentes eos extra [..]osa fide ecclesiaq catholica. Indicauimus autem hec vobis [..]dilectissimi atq carissimi cōmi[..]nistri ne quos eorum si forte tē[..]tauerint etiā ad vos venire susci[..]piatis:neq eusebio vel cuilibet [..]aliorꝫ scribēti ꝑ eis obediatis. De[..]cet eni nos tāq xpianos vt oēs [..] xpm loquētes et sapientes q̄si deo rebelles ꝛ aiarum corrupto[..]res totis virib⁹ auersemur:ꝛ ne[..]q aue hmōi dicam⁹ hoibus/ne forte ēt pctis eoꝝ ꝯmunicare vi[..]deamur. Sicut btūs iohānes ait Salutate frates q̄ apd̄ vos sunt [..]salutant vos qui nobiscum sūt.

¶ Theodoritus. ¶ Non so[..]lum aūt hāc sꝫ ēt ad alexādrū ꝯstā[..]tinopoleos epm missam eius epi[..]stolam huic operi inserere non omittā que clare oīa eius osten[..]dat:ne q̄s suspicet hec me ficte conscribere/et post eā ipsius ar[..]rij et ceteras quoq epistolas q̄[..]bus vtiq narratio eget hystorie quatinus de scripture veritate testentur et aperte que gesta sūt perdoceant. Scripsit enim ale[..]xandrinus hec constantinopo[..]leos alexandro. Ca.xiiii.

CArissimo fra[..]tri et vnanime alexan[..]dro. Alexander in dño salutē. Appetitus potentie ho[..]minū pessimos auaricieq ꝓpo[..]situs veritati que creditur esse precipua:solet insidiari perua[..]rias scilicet occasiōes/resistētes ecclesiastice pietati. Impulsi nā[..]q maliuoli a diabolo in eis ope[..]rante ad ꝓpositā sibi libidinē ꝛ ab omi reuerētia resilientes:cō[..]culcant iudicii dei timorē. De q̄[..]bus necessariū mihi fuit potētie ac reuerentie vestre significare vt ab huiusmōi caueatis/ne qui forte ꝓsumant eorū in prochias vr̄as accedere vel per se vel per alios. Ualēt eni magis ad sedu[..]cendū figmentis vti/vel litteris falsitate cōpositis:que pn̄t face[..]re ꝓstigiū / simplicem fidem pu[..]rāq respiciētib⁹. Arrius igitur ꝛ achillas cōiuratiōe nuꝑ facta collothi superbiā ꝛ multo dete[..]ri⁹ illo secuti sūt. Ille nāq hos ipsos culpās/pessie volūtatis sue īuenit occasionē. Isti xo dignā illi⁹ negotiationē respicientes no

quasi subiacere iuri ecclesie per
tulerũt: sed speluncas sibimet la=
tronũ edificantes incessabilia in
eis ꝯsiliabula celebrãt noctibus
et diebus ꝯtra xpm agentes: et
contra nos prauisqꝫ libidinibꝰ
exercent q̄ oẽm piã et aplicã ac
cusantes gl'iam iudaico schema
te xpo rebellare istituerũt sibimet
officinã. Diuinitatẽ et equalita
tem cũ patre saluatoris nr̃i iesu
xpi negantes oẽsqꝫ eius saluta
ris dispensationis et hũilitatis
ꝑpter nos habite vocem decer=
pentes: ꝑlatione harũ ipietatis
sue p̄dicationẽ exercere nitũtur
quippe diuinitatis eiꝰ rõnẽ et in
effabilis glorie quã ĩ pn̄cipio ha
buit apud p̄rem penitus euitan
tes: paganoꝝ et iudeoꝝ impiam
ꝯfirmãt de xpo sententiã ꝛ laudẽ
ꝑpriã vt assolet aucupantes oĩa
quidẽ que contra nos pñt derisi
ones afferre negociantur: sediti
onesqꝫ nobis quotidie ac ꝑsecu
ones instituunt, tam iurgia ꝑpo
nentes ꝑ additiões mulieꝝ ipudẽ
tiũ quas seducunt: q ipi comũi
xpianitati derogantes: dum co=
rum iuuencule oẽs circũeunt vi
cos insuper inerumpibilẽ xpi tu
nicam quã milites diuidere no=
luerunt isti scindere nunc presu
munt. Et nos quidẽ vite ipsorũ
et nefanda cõamia eo qđ laterẽt
tardiꝰ agnoscentes nunc gene=
rali decreto ab ecclesia adorãte
xpi diuinitatẽ eos expulimus.
Conati tñ sunt illi discursioni=
bus vti et aduersũ nos machina
ri q̄ apud vnanimes ꝯministros
nros figuram pacis ꝛ vnitatis
dignitatẽ se exercere figũt. qđ āt
veꝝ ẽ abripere q̄sõ eoꝝ ad pestẽ
ꝑpriã ꝑ boniloqa ficta festinant
et lr̃as ab eis manifestas et idu
bitatas exigunt relegẽtes eas se
ductis a se personis ñnc pn̄ia e=
os ĩ delictis suis faciãt remane
re tãq̃ vnanimes hñtes eađ secũ
dcernẽtes epos. Nõ eni q̄ apud
nos male docuerũt ꝛ egerũt ea fa
tent, ꝑpter q̄ ẽt sũt expulsi. Sed
hec aũt taciturnitati ꝯdũt aut fi
ctis eos rõnibꝰ ꝛ q̄busdã obum
bratiõibꝰ sepiũt: Dissimilibus do
et cõpositis corruptibilẽ suam do
ctrinã velãtes eloq̄is attrahunt
ĩ deceptionẽ quẽlibꝫ icautũ ñ ab
stinẽtes ẽt apđ oẽs nr̃e pietati ca
lũniari. Vñ ꝯtigit q̄sdã eoꝝ lr̃is
subscribẽtes in eccl'iam suscipi.
maximo sicuti reor iminẽte peri
culo p̄sumẽtibꝰ talia ꝯministris
eo q neqꝫ aplica hoc r'ta patiat
et effũdunt sup eos diabolicam
efficaciã ꝯ xpm. Quapropt̃ i nul
lo segnes o karissimi ad isinuan
dũ vobis ꝑfidiã eoꝝ memetipsũ
erexi. Dicũt eni q̄ fuit aliqñ tps
qñ nõ fuit filiꝰ dei et postea factꝰ
est q̄ prius nõ fuerat talis factus
q̄ et aliquando factus est qua=
lem et oẽm hoiem esse contingit
Cuncta enim inquiunt deus ex
nõ exñtibus fecit: oĩm rõnalium
et irrationalium creaturis mis=
cere nolẽtes et filium dei. Qui
bus verbis consequenter aiunt
eum mutabilis esse nature. Atu

[..]s maliciequ capabilem cum ex nō extātibus esse dicat. Diuinas quippe scripturas quib' ostenditur eū sēper esse pmētes: quibus palā designat icōuertibilitas vbi et sapiētia atq diuinitas q sūt xps. Possum' ergo iquiunt isti polluti: et nos filij fieri dei sicut et ille. Scriptū est eī filios genui et exaltaui. Cūq allatū fuerit eis qd sequitur Idest ipsi aūt spreuerūt me qd naturale nō est saluatori cuz natē sit imutabilis: oī reuerentia semetipsos spoliātes aiūt nec aliquā hz ppetatē ad dm. sz cū sit ipse natura mutabilis sciuit d illo deus pscientia et ptēplatiōe qr cū nō esset spretur': eligēdus foret ex oibus. Nō ei iquiunt natura qsi pcipuū int alios filios aliquid habet. Nā nec naturalit dī filius est: nec aliquā hz ad deū ppietatē: qn ēt ipm nat mutabilē extitē: ppter moderationē diligētiā et vtutē n mutatū ad deti' elegit deus. cū et si paul' vel petrus ad hoc puenissent nihil poetat te sus ab horum filiatione differre. Propter reprobationē igit huius vesāe doctrine etiā diuinas lras reuoluentes pposuim' illd qd in psalmis de xpo dictū ē. Dilexisti iusticiam et odisti iniquitatem. ppterea vnxit te de' de' tu' oleo letitie pre consortibus tuis. Quia vero filius dei neq existētibus factus est: neq fuit aliquā do quando non fuit: sufficit nos erudiri. Johannes euangelista iedoens de eo. Unigenitus fili' qui est in sinu patris. Prouidēte quippe deo vt ostēderet alterutris indiuisas res nominauit patrem et filium extātem in sinu patris. Sed quis inter hec que ex nōn extātibus facta sunt / vbū dei nequaq cōnumeratur. Omnia inquit per ipsum facta sunt. Propriam nanq eius substantiam designauit dicens. In principio erat verbum et verbuz erat apud deum et deus erat verbū. Omnia per ipsum facta sunt et sine ipo factum est nichil quod factum est. Si enim omnia per ipsum facta sunt. Quomodo q creaturis vt essent donauit ipse aliquando non fuit? Non enim vlla ratio est vt qui facit eius nature sit cuius illa que fiunt. Si ipse quidem erat in pricipio omnia vero per ipsum facta sunt: ex non extātibus fecit et ōrium videt his que ex n substātib' facta sūt hoc quod extat et valde discretū. Inter prem siquidē et filiū nullū demōstrat esse spaciū: nec vsq aliq cogitationē hoc aie phantasia percipiente. Ex nō extātib' āt creatus mundus et nouellā habet substātie recētēq natiuitatē a patre p filiū hmōi vtiq substātialitatē cunctis accipientibus. Altius igitur adhuc contemplatus vbi diuinitatē / et creaturaꝶ vniuersā intelligētiā trāscēdētē reuerendissimus iohānes genitnrā eius nec facturā dicere voluit nec per elementa sillabaꝶ factorē igenitū. Unus ei est inge-

uitus pater. sed quia excedit euāgelistarum puto qꝛ et angelorum perceptionē et transcendit vniuersa vnigeniti filij ineffabilis substantia. Nō ergo reor qꝛ de pietate cogitantes de hac aliquid interrogare p̄sumat propter quod dictū est. Altiora te ne q̄sieris ꝛ difficiliora te noli examinare. Nā sicut aliaꝝ plurimarum ꝛ huius noticia humane pceptioni celata est quale est apđ paulū que ocul⁹ nō vidit nec auris audiuit nec in cor hois ascendit q̄ pparauit deus diligentibus se. Sed etiā stellas inquit de⁹ ad abrahā non potes enumerare neq̧ arenā maris ꝛ guttas pluuie quis dinumerauit? q̄s ḡ audeat exterius perscrutari subsistentiam dei Verbi nisi forte vesanus sit? de qua ꝓpheticꝰ sp̄us dicit. gn̄ationē eius quis enarrabit? nam et ipse saluator nr̄ prestare volēs omnibus ī hoc mundo colūnis: huius noticiā ab eis exonerare festinauit significās vltra naturā esse oīm reꝝ hāc aiaduersionē soli vero patri adiacere tantum hui⁹ scientie sacramētū. Null⁹ inquit nouit q̄s est filꝰ nisi pater et p̄rem nemo nouit nisi fili⁹. Nō reor ignorare sapientes qꝛ vesanū est sapere ex nō existentib⁹ factū filiū cū vtiq̧ habeat tpale pncipiū qđ oñditur ex nō existentibus factū. Nā si tꝑib⁹ messe oporteret hoc qđ aiūt erat qn̄ nō erat aut spacio seculi cuiuscunq̧ et si veꝝ est qꝛ oīa ꝑ ipsū facta sūt: palam est qꝛ ꝛ oē seculum / ꝛ tp̄s / et spacia et aliqn̄ inter q̄ reperitur qđ aiunt fuit qn̄ nō fuit ꝑ ipsum facta sunt: ꝛ quō nō est incredibile eum qui ꝛ tp̄a fecit et secula ꝛ momenta iter q̄ est illud fuit qn̄ non fuit dicere aliqn̄ nō fuisse? Stultū enī est ꝛ oī pctō plenū: eū q̄ cā est alicuius eūdē posteriorē dicere illius geniture cuiꝰ cā est. Precedit enī ſm eos sapīa dei q̄ creauit vniuersa: illō spaciū in q̄ dicūt nōdū factū filiū a p̄re mentiente ſm eos ꝛ scriptura q̄ dicit pmogenitū eū esse vniuerse creature. Cōsona siq̄dē istis clamat ꝛ magniloquus paul⁹ dicēs de eo quē posuit heredē oim ꝑ quē ꝛ secula fecit. sed ēt ī ipso creata sūt oīa q̄ in celis ꝛ q̄ in terra visibilia ꝛ īuisibilia: siue pncipia: siue ptātes: siue dn̄atiōes: siue sedes: oia per ipm et in ipo creata sūt ꝛ ipe est an oia. Cū ḡ impia monstreī esse argumētatio q̄ dicūt ex non existentibus factū necesse ē p̄rē esse sēper p̄rem. Est ei pater sēꝑ filio pn̄te / ꝓpter quē appellatur p̄r sēper sibi filio pn̄te: sēper ē pater ꝑfectus ꝛ sine defectiōe consistens nō tpaliter neq̧ ex spacio neq̧ ex nō exn̄tib⁹ generans vnigenitū filiū. Quid ei amplius sit scelestū: q̄ dicere n̄ fuisse aliquādo sapiētiā dei q̄ dicit ego eram apđ eū cohabitās ego erā cui adgaudebat: aut dicere virtutē dei aliqn̄ nō extitisse: aut Verbū dī aliqn̄ accepisse pncipiū: aut alia ex q̄bus filiꝰ agnoscit: ꝛ figurat p̄r

Nam qui splēdorē glorie nō dicit extarevna pimit et principale lu mē cui⁹ splēdor est. Si aūt et yma go dei nō fuit sppr̄: qz nec hui⁹ ymago ē: sz et cū nō ē figura sub stātie dei: vna pimit et ille q̄ i oībus ab eo figurat. Ex q̄ apparet q̄ filietas saluatoris nr̄i: nullā hn̄s cōionē ad ceteroꝝ filietatē. Quē admodū ē ieffabilis et⁹ subsistē tie icōparabili excellentia tran scendere. pbat vniuersa/ qb⁹ ipse donauit vt sint ita et filietas ei⁹ natalis exn̄s patne diuinitatis/ in effabili sublimitate differt ab eis q̄ p eū i adoptionē adoptati sunt filij. Is ei iconuertibilis exn̄s na tura pfect⁹ est/ i oīb⁹ nihil egēs. Illi ꝟo i vtroqꝫ mutabilitati sub diti egent eius auxilio. In q̄ eni pficere potuit sapiētia dei: aut i q̄ eius ꝟitas augeat? Aut deus verbū quō pōt meliorari cū sit vi ta rexqꝫ lumē? Si aūt hoc est q̄n tomagis vecorsest dicere sapiaz aliqn̄ aut dei ꝟtutē fuisse īfirmita te capabilē aut irrōalitate ꝟbū et per hoc rōnem obscuratā aut ve ro lumini tenebras esse pmixtas aplō dicēte. Que cōio luci ad te nebras aut q̄ ꝯcordia xp̄i ad beli al? Necnō et salomone clamāte īpossibile est vel vsqꝫ ad opinionē īuenire vias serpētis sup petrā: q̄ scdm paulū xp̄s est. Porro cre ature eius hoīes et angeli bndi ctiones eius acceperunt: virtuti bus pficere contendentes man datisqꝫ legitimis quatenus non peccarent. Deus vero nr̄ natura liter filius patris exn̄s: ab oībus adorat. illi deponentes spm̄ ser uitutis ex bonis operib⁹/ et pue ctu spm̄ filiatiōis accipiētes: per naturalē filiū iusti fiunt et ipi a doptione filij. Istius autē pro priā et naturalē pcipuāqꝫ filiati onē paul⁹ et manifestauit de ꝯo dicēs. Quia pprio filio n̄ peper cit sed p nobis idest q̄ natura nō sum⁹ filij: tradidit eū. ad distincti onē nāqꝫ nō pprioꝝ illū ꝓpriū fi liū esse dixit. In euāgelio aūt hic est filius inquit me⁹ dilect⁹ in q̄ michi bene ꝯplacui. In psalmis vero saluator ait. Dn̄s dixit ad me fili⁹ meus es tu germanitatē nature declarās: sigt nō esse ei⁹ naturales q̄slibet alios filios p̄t istū. Quid ēt q̄ ait. Exvtero āte luciferꝫ genui te: Nōne clare na turalē demōstrat paterne gn̄ati onis filiatiōem quā nō moꝝ dili gentia et exercitatione ꝓuect⁹ sz proprietate nature sortit⁹ est? An et itrāsgressibilē hz filiatiōe vnigenitus pr̄is. Rōnabiliū ꝟo fi liationē non eis naturalit̄ exn̄tē sz oportunitate moꝝ et dono dei ēt mutabilem ratio nouit. Vidē tes eni inquit filij dei filias hoīꝫ acceperunt sibi vxores ex ipsis. Et iterū filios genūi et exaltaui ip si vero me spreuerūt. Per ysaiā deū dixisse didicim⁹. Multa dictu rus d[illegible]tissimi transeo onerosū esse pu[illegible]s pluribus verbis v nanimes ammonere doctores. Uos ipsi enim estis diuinitus e ruditi: non ignorantes q̄ doctri

na que nuper ꝯ pietatē surrexit
ecclesiastica: hebionis est ⁊ artemo
nis / ⁊ zelus pauli samosareni: de
anthiochia synodali conuentu om
nium epoꝝ ab ecclesia pulsi. Cui
succedens lucianus extra syna-
gogas mansit trium epoꝝ plu
rimo tpe. quoꝝ impietatis fecez
sorbentes isti / nūc nobis et non
exātibus illoꝝ plātationes abscō
sas pullulare fecerūt arri⁹ et a-
chillas / et cū illis ꝯcilium mali-
gnantium / et nescio quō in syria
tres ordinati epi eo ꝙ ꝯsenserūt
eis et ad peiora flāmati sūt. De
quibus sententia in vr̄a sit ꝓbati
one reposita / qui salutaris passi
onis humilitatē et exinanitionē
voluntariā paupertatē ⁊ voces
quas ꝓpter nos saluator susce-
pit memoria retinetis. Igit̄ ad
ostēsionem superne et antiq diui-
nitatis eius hec ꝯgruunt: significa
catiuisqꝫ sermonib⁹ naturalē ei⁹
gr̄ia et īperiū et apō p̄rem man-
sio clarius explicatur. Quale ē
illud. Ego et pr̄ vnū sum⁹. nō pa
trē semetipm appellās: neqꝫ sub
stātialit̄ duas naturas / q̄ est vna de
clarās: sed q2 paternā seruandi
plenitudinē filius habet pfecte
naturā / ⁊ ꝑ oīa ⁊ similitudinē patris
gerēs et imutabilis ei⁹ ymago
ex̄ns atqꝫ pncipalis cāe expre sa
figuratio. Unde etiam tunc phil
lippo cupienti videre p̄rem dn̄s si
ne inuidia se demōstra[illegible]ā cuz
diceret ostende nobis pa[illegible]m: ait.
Qui videt me videt et p̄rem tan
ꝙ ꝑ speculū sine macula et aiatū
per diuinā ei⁹ ymaginē ꝯtēplare
tur p̄rem quē similiter in psalmis
sctissimi viri canūt dicētes ī lumi
ne tuo videbim⁹ lumē. Quapropt̄
qui honorat p̄rem honorat ⁊ fili
um / ⁊ q̄ honorat filiū honorat et
p̄rem: et recte. oīs nāqꝫ vox ipsa
q̄ ī filio dici p̄sumit̄ ad p̄rem quo
qꝫ refertur. sed mirū nō est quod
scriptur⁹ sū o carissimi / si falsas
aduersū me derogatiōes et con
tra piissimū nr̄m ppl̄m delatas ī
sinao. Dii ei qui ꝯ deitatem filii
dei castra ꝯstituūt: neqꝫ ꝯ nos in
gratas calumnias exercere for-
midant. qm̄ nec priscoꝝ quēpiā
dignātur sibimet cōparare: neqꝫ
pceptorib⁹ se e q̄bus nos ab īfā
tia eruditi sumus equare patiūt̄
neqꝫ ꝯministroꝝ quēpiā nūc vbi
cūqꝫ ꝯsistētiū in mēsura sapie re
putāt: quasi soli sapiētes ⁊ nihil
hn̄tes: atqꝫ nouoꝝ dogmatū inuē-
tores ⁊ q̄bus solis reuelata sūt
q a nullo altero sub sole itellecta
noscūt̄. O scelesta supbia immē
sa vesaniaq; vane glie furore: sapiā
sathane / in alas eoꝝ neqssimas
vehemēter īsiliens / nō deterruit
eos antiquaꝝ scripturarū deo a
mabiliū explanatio non cōmini
stroꝝ consors reuerentia de xpo
ferocitatem eoꝝ mansuescit: q̄ꝝ
scelesta opera nec demones fer-
re patiūt̄ quādo vocem blasphe
mam contra filium dei promere
non presumūt. Hec igitur iacu
la secundum presentē virtutē di
rigantur aduersus eos qui ine-
rudita materia contra christum

[illegible]cuuntur ad bellū et aduersus pietatē eius calūnias iferre con tendunt. Aiunt eī nos aduersātes fabulas/ex qbus inuentū est dici: ex nō extātib⁹ ipiā et nō scriptam ɔtra xp̄m blasphemiā predicare. id est duo igenita ipi po[s]tius duorū alterū necio eē opor[te]re dicētes ineruditi aut ex nō ex[tā]tibus filiū esse sapiendū/aut [in]dubitāter dicere ingenita duo Ignorātes imperiti qr multum [es]t iter p̄rem igenitū et ea q̄ ab eo [n]o extātib⁹ sūt creata rōnalia et [i]rratiōalia qr media ex nō extā[tib⁹] [in]geita: p quā vniuersa ex nō ex[tā]tib⁹ fecit pater dī verbi. ex ipo [v]ero patre natiuitatē habꝫ sicut [i]pse dn̄s alicubi testat⁹ ē dicēs qui diligit p̄rē diligit filiū quia [ex] eo natus est. De qbus nos ita [c]redimus sicut ap̄lice placet ec[c]lesie. in vnū ingenitū p̄rem nul[lū] hntem cām vt eēt incōuertibil[e] [et] imutabil' sēper idē et siṁiter se [h]n̄tem nec ꝑuectū nec iminutio[n]em recipiētē legis ꝓphaꝝ euāge[li]oꝝq; datorē/p̄triarcharū et ap̄lorum dn̄m/oīmq; sctōrum: et in vnū dn̄m iesū xp̄m filiū dī vnigenitū: natū nō ex nō extāte sed extāte p̄re/nō scd̄m corporū similitudines/et incisionib⁹ aut diuisionū effluxionib⁹ sicuti sabellio et valentino placet: sed ieffabiliter et inenarrabiliter scd̄m eū qui [di]xit sicuti supra posuimus. gn̄a[tio]nē eius quis enarrabit. Sub[st]entia videlicet eius omni cre[ate] nature imperscrutabili existente; sicut et ipse p̄r iperscrutabilis est eo q nō capiat rōnalium natura sciam qr pat genuit deū qd̄ quidē si a me ꝯuenit dicere viris spū veritatis impletis. Erudiēte quippe nos xp̄i voce qua dicit nullus nouit quis est p̄r nisi filius et nullus nouit qs est fili⁹ nisi p̄r et asserēte eū incōuertibilem et imutabilē se sicut p̄rem nihil egētē pfectū filiū equalēq; patri soli ingenito. ymago enī ē integerrima et imutabilis p̄ris: et oīno ymaginē cōuenit eē plena per quā non desit aliquid ab eq̄litate eius cuius ymago est sicut ipse dn̄s docuit dicens. Pater meus maior me est scd̄m q semper etiam filium ex patre credimus Splendor enim est glorie et figura paterne subsistentie. Sed nullus hoc semper ad suspicionem ingeniti sumat sicuti putant qui sensus ale cecatos habent. Nam neq; erat neq; semper neqꝫ ante secula idem est q ingenitum. sed nec quilibet humanus intellectus ab hominibus nominatus iudicare valet hoc quod dicim⁹ ingenitū sicut et vos estimare credo et de oīm vestrorū cōfido ꝓposito nullo modo quibuslibꝫ noib⁹ ingenitū declarandum. Videntur enī hec noīa veluti tempoꝝ esse productiua: digne tamen ipsius vnigeniti diuinitatē et veluti dicam ātiquitatem nequaq̄ significare valentia. Cum sancti vide licet viri scd̄m suā vnusquisq; virtutē sacramētū hoc apire conati

sunt: veniam poscentes ab audi toribus p satisfactiones rationa biles dicendo de se plurimus qd pertingere pualuim?. Si qd aut vltra hoiem expectat. qcuq viri et ad maius innitunt eloquium illd qd ait apl's ex pte cognoscimus iam putates eiste destructu. Pa la est qz multu spe sua deficiunt. Igit erat et sep et ante secula qd cunqz sit. Nd tamen est id qd in genitu. Ergo igenito qde pri p pria dignitas est seruanda, nulla dicentes cam ei fuisse vt essz. Filio vero cogruus distribuat honor. Sine principio eni a patre sciamus eius ee natiuitate, culturam ei sicuti pdiximus tribuentes pie atqz cu bona opinione super eo erat et seper et ante secla pdicates. Diuinitate quippe ei? pscrutantes sed imagini et pscrutatidi patris pfecta equalitate per oia de uouetes. Propriu vero et solum dicentes pris q ingenit? est: cu et ipse saluator dixerit. Pr me? maior me e. In hac itaqz pia de pre filioqz sententia sicut nos di uine scripture docet vnu scm spm confitemur: qui repleuit et veteris testamenti sanctos hoies, et noui sacratissimos preceptores in vna et sola catholicam aplica qz semper ecclesiam: que et inuicibilis est, licet oia mundus ad uersus eam pugnet: et victrix totius aduerse ipietatis existit: securos nos faciente patrefamili as eius cum clamat. Habete fi ducia ego vici mundu. hoc no uimus actus post resurrectione a mortuis: quoz pmitie fact? est dns nr iesus xps carne vera idu t?: et nd putatiue ex dei genitrice maria qn nouissimis tpib? p dänatide pcti ad humanu gen? adueniens, crucifixus et mortu? est: sed nd pptere a diuinitate sua minor factus: resurrexit enim a mortuis: assumptus in celo est: sedet ad dexteram maiestatis. Hec igitur ex parte in hac epl'a figuraui: onerosum credens singula sub scrupulositate conscribere eo q scia sanctu studiu vrm talia non latere. Hec docemus: hec et predicamus: hec sunt ecclie catholice seu aplice dogmata: p quib? etiam morimur: et destruere eavolentes nullatenus formidamus. Quilz verberib? nobis extorqueant: nos tn spem non auersamur nram. Hoz igit aduersarij idest Arrius et achillas et qui cum eis sunt veritati inimici: ab eccl'ia sut pcul expulsi, alieni facti a pia doctrina nra fm btm paulu dicente quicuqz vobis annunciauerit preter qd accepistis anathema sit lz angelus de celo esse se fingat. Sed et si quis aliis smonibus dni nri iesu xpi et doctrina que fm pietatem inflatur nichil sciens et reliqua. Hos igitur anathematizatos a fraternitate nullus vestru suscipiat, aut habere patiatur ea que ab eis vel dicuntur vel conscribuntur. cuncta eni velut magi homines mentiuntur. qz veri

tatem loqui non possunt. Circu- eunt deniqz ciuitates nihil stu- dentes aliud q̄ vt amiciciarum schemate et nomen pacis p fig- menta vel blandimenta lrās det et accipiant: vt errare faciāt per hec deceptas a se mulierculas. Nos g̃ qui ɔ xp̄m tanta p̄sumūt quicq̃ xp̄ianitati tā publice dero garūtiq̄ inter iudicia p̄secutio- nes nobis q̄tū in ipis est excita re non cessant et ineffabile sacra mentū xp̄ianitatis eneruare mo liuntur. Aduersamini dilectissi- mi vnanimes atq̃ ɔcertatores nobiscū: contra eoꝝ vesanā isto p̄sumptionē ad similitudinem ministroꝝ nrorum qui idignati sunt et aduersus eos mihi scri pserūt et in thomo quē et vobis direxi per filiū meū archidiaco- num subscripserūt. tā totius egy pti et thebaidis q̄ libie et petha polis: syrie: licie: pāphilie: asye: capadocie: sacerdotes: aliarūq̃ prouinciarum ad quoꝝ instar et vos eum cōfido suscipere. Mul- tis itaq̃ mihi contra nocentes re medijs extitibus etiā hoc inuen tum est vtile medicamē: q̄ ɔuer tuntur seducti ab eis populi nūc nostris sacerdotibus obediētes et ad penitentiam per eos acce- dere festinantes. Salutate adin uicem fraternitatē que apd̄ vos est. valere vos in domino opto ca rissimi. Sunt autem qui anathe matisati sunt ex p̄bris quidē arri us: ex diaconibus aūt achillas. euzoius. athalis. lucius. sarma- cius. iulius. menas. alter arri⁹. et helladius. ¶ Theodericus.

¶ Cōsona his dixerit et philogo nio anthiochene presuli ciuita- tis / et eustachio qui tunc beroē gubernabat ecclesiam et alijs a p̄loꝝ dogmatū defensorib⁹: s; ne q̄ arrius quiescere passus est. Scripsit enim et ipse concordi- bus suis. Quia vero nihil falsi contra eum scripsit sacratissim⁹ alexander. Ipse arrius litteris suis scriptis ad nicomediensem eusebium protestatus est. quam ep̄lam inserere nō omitto: vt cō- municatores impietatis eius i- gnorātibus possim facere mani festos. ¶ Capitulum. xv.

Domino desiderabilissimo homini dei fideli ortodoxo eusebio Arrius qui persecutionem ab a lexandro papa patitur iniuste propter vincentem omnia veri- tatem quā tu quoqz defendis in dn̄o. S patre meo armonio ve niente ad nicomediam rationa- bile iudicaui te salutare per eū sciens dilectionem pariter et af fectum quē circa fratres ꝑpter deum habere dinosceris. Vehe- menter nos vastat atqz ɔsequit et omnem benignū aīm mouet aduersum nos ep̄us alexander: ita vt etiam de ciuitate nos expu lisset velut homines sine deo: qā non concordamus ei publice di centi semper deus / semper fili⁹ / simul pater simul filius coexistit

ingenito deo. filius sẽper genit⁹ est ab ingenito genit⁹ est: neq; cogitatione neq; athomo quodam precedit de⁹. sẽper filius ex ipso deo est. Et qm̃ eusebi⁹ frater tu⁹ cesariẽsis et theodot⁹ et paulin⁹ ẽt athanasi⁹ et gregori⁹ et eci⁹ ꝛ oẽs per orientẽ dicunt q̄ pexistit deus filio sine principio: anathema facti sunt preter solum philogoniũ et helladicũ et macharium hoĩes hereticos ineruditos: quorum aliq̃ quidẽ dicũt filiũ eructuationem: alij vero ꝓpositionẽ alij coingenitũ quasi impietates nec audire possumus licet innumeras mortes nobis minentur heretici. Nos aũt qm̃ dicim⁹ et sapimus et docuim⁹ et docemus q̄ filius non est ingenitus nec ingeniti pars vllo modo: neq; ex aliquo subiecto: sed qm̃ voluntate et cõsilio substitit ante tẽpora ꝛ ante secula plenus deus vnigenit⁹ conuertibilis et anteq̃ generaretur aut crearetur aut predestinaretur aut fundaret̃ non erat. ingenitus eĩ nõ erat: persecutionẽ patimur q̄ diximus ꝑncipiũ habet filius. Deus aũt sine pricipio est q̄ diximus ex nõ extantibus est. Sic autem diximus secundũ q̄ nec pars dei est nec ex aliq̃ subiecto ꝑpterea ꝑsecutionem patimur. De cetero tu nosti valere te in dño opto memorẽ tribulationũ nrarum ꝑlucianista vere eusebie id est pie. Eusebius itaq; cesarie erat eps: theodot⁹ loadicie tyri paulinus: athanasius anazarbi et gregorius beriti: eci⁹ at lidde. Lidda vero est que nũc diospolis appellatur. Hos ḡ arrius cõcordes se habere gloriabatur. Postea aũt vocauit philogonium presulem vrbi antiochene helladicũ tripoleos ꝛ machariũ hierosolimoꝝ aduersus eos farciendo calumnias qm̃ eternũ et ante secula filiũ et cũ patre equi honoris eiusdeq; substantie predicabant Hanc igitur eusebius dñ suscepit et epl'am et ipse venenũ sue impietatis euomuit scripsitq; hoc modo paulino episcopo tyri.

Capitulum. xvi.

Domino meo paulino eusebi⁹ in dño salutẽ. Neq; dñi mei eusebij studiũ pro veritate verbi tacitum est: sed vsq; ad nos ꝑuenit neq; tuũ dñe super hac cã silentium. Et vt cõsequens erat de dño quidem meo eusebio letati sum⁹ de te vero tristamur arbitrantes taciturnitatẽ tanti viri nostrã eẽ deuotionem. Quapropter rogo te scientẽ qm̃ indecens est viruȝ sapientẽ alia sapere ꝛ tacere veritatem: vt spũali rõe cõmot⁹ ad cõscribendum de huiusmodi rebus incipias cũ et tibi sit vtile et audientibus te: maxime duȝ et ꝑ cõsequẽtiã scripture et vestigia ꝫmonũ eius et voluntatis scribere cuncta nolueris Qm̃ neq; duos ingenitos audiuimus aliquãdo neq; vnum in duos diuisum. Neq; corporale aliquid passum esse

didicimus aut credidim⁹ domine
meus sed vnũ quidẽ ingenitum
vnũ vero ab eo vere et non ex ei⁹
substãtia factũ ⁊ vniuersaliter dicẽ
dum nequaꝙ̃ cũ ĩgenita natura
participãtẽ aut existentẽ ex eius
substãtia sed factũ ꝑfecte aliũ na
tura atq₃ virtute ꝗ̃tum attinet
ad integrã similitudinẽ affectu₃
ꝑtãteq₃ factoris factũ sc₃ ienar-
rabiliter qđ ẽt cogitationi nõ so-
lũ hũane s₃ ẽt q̃vlra oẽs hoĩes ẽ
icõprehẽsibile iudicam⁹ ⁊ credi-
mus. Et hec q̃dẽ nõ rõnib⁹ nr̃is
obstricti: sed ex scriptura scã dis-
centes dicimus creatũ eẽ ⁊ fũda-
tũ et genitũ sbã: ⁊ inconuertibi
li et ineffabili natura similitudie
factoris sicut ipse dñs ait. Deus
creauit me initio viaꝝ suarũ ĩ opa
sua ⁊ ante seculũ fundauit me añ
oẽs colles genuit me. Si aũt ex
eo hoc est ab eo erat quasi ꝑ ei⁹
vel ex fluxu sbãe nequaꝙ̃ creat⁹
aut fundat⁹ esse diceret. Neq₃ tu
ignoras hoc dñe vere q: qđ ex in-
genito existit creatum iã ab alio
aut ab eo aut fundatũ nõ erit ab
initio ingenitũ eũ dicere ostionẽ
quãdã ꝑbet quasi ex sbã pater-
na iã natus et habeat ex eo eq̃li-
tatẽ nature. Scimus eni q: non
de eo solo genitũ dicit scriptura
sed ẽt de oĩb⁹ similib⁹ ei natura per
oĩa. Nã et de hoĩb⁹ ait. Filios ge
nui et exaltaui ipsi vero me spre-
uerunt. Et iterum. Deum qui te
genuit dereliquisti. Et in aliis q̃
dem ait. Qui peperit guttas ro
ris non naturam ex natura nar-
rans: sed vniuscuiusq₃ creature
ex eius voluntate natiuitatẽ non
eni ex eius sbã sunt sed oĩa vo-
luntate eius facta sicuti facta sũt
Ille siquidẽ deus est. Hec aute₃
ad similitudinem eius verba simi
lia futura secundum spontaneũ
motum facta ⁊ omnia quidem ꝑ
eum a deo facta cuncta tamen ex
deo que percipiens et exponens
secundum datam tibi diuinitus
gratiam scribere domno meo A-
lexandro festina. Confido enim
quia si scripseris illi conuertit.
Saluta omnes qui in domo sũt
Valentem te et pro nobis oran-
tem gratia dei custodiat domine.

¶ Socrates. Capitulũ.xviij

Talia etiã et al-
terutris scribebant cõ-
tra veritatem se armã-
tes ad prelium. Et peius fiebat
malum ad contentionis incẽdiũ
per eos qui hec scripta suscipie-
bant. Consentientes igitur ale-
xandro et in eius thomo conscri
bebãt: alij vero contraria facie-
bant. Precipue tamen ex aduer
so mouebatur nicomediensis eu
sebius: quĩ in epistola sua graui
ter ei⁹ memoriam fecerat alexã-
der. Poterat aũt illo tẽpe nimis
eusebi⁹ q: tũc ĩperator nicõedie
morabatur. Nam ibi aũ paululũ
tẽpa dioclecianus et q̃ circa eũ re
galia constituerãt. Propterea ꝙ
multi episcoporũ obediebant eu
sebio ⁊ ille frequenter scribebat
alexãdro q̃dẽ vt deserẽs q̃stionẽ q̃

mouebat tumultū susciperet arriū et sequaces eius. Per ciuitates aūt diuersis epis ne ꝯsētirēt scripturis ⁊ scriptis alexandri vnū oīa erant valde turbata. Nō ei solūmō ecclesie pſules ratiocinationibus inter se certare videbant̄ sed ēt ppl's diuis⁹ erat. Alij nāqꝫ istis alij vero consentiebant ill': ⁊ ad tm̄ cāvenit incendiū vt in publico et in ipsis theatris xpianitati derogaretur. Hij quidē i ipsa alexandria positi tanꝗ iā victores de superiorib⁹ ꝑsecutionib⁹ facti potius armabantur legationes ꝗ mittebant ad ꝓuinciales epos. Hij vo i alterā diuis' partem illorum simili seditioni communicabant. ¶ Cap. xviii.

Nascebātur igitur arrianis meliciāi ꝗ dudū fuerant ab eccl'ia segregati: ꝗ vero sint isti dicēdū est sub petro alexandrine ciuitatis epo ꝗ suscepit diocleciano imperante martyrium: melicius ꝗdaꝫ eps vni⁹ ciuitatis egyptioꝝ depositus est. Et ꝓpter alias mltas causas ⁊ maxime qꝛ in ꝑsecutione fide negata sacrificauerat. Ergo dānatus habuit multos sequaces ⁊ heresiarches factus est eorū qui hacten⁹ ab eo in egypto meliciani vocātur nullā iusticie satisfactionem habēs cur remāserit ab ecclesia separatus. Dicebat quidem iniusticiam se passū et obloquebatur sepius derogabatqꝫ petro. Sed petrus in persecutione percepta martyrij palma defunctus est. Iste vero retulit detractiones in achillā ꝗ ⁊ p⁹ petrū suscepit epatum et rursus in alexandrū ꝗ post achillā nosciatur ordiatus. Inter hec igit̄ superuenit questio arriana: et melici⁹ vna cū suis defēdebat arriū ꝯspiratiōe facta cū eo aduersus epm̄. Quibuscūqꝫ ei praua videbat̄ arrij secta suscipiebant sup arrio alexandri sniam: tanꝗ iustū ꝯ ꝯsētaneos arrij eius videretur eē decretū. Scribebāt aūt ⁊ ꝗ circa eusebiū nicomedie: et alij quib⁹ arrij opinio ꝯplacebat / quaten⁹ solueretur quidē ꝑmissa dānatio ⁊ in ecclesiā dānati reducerēt̄ qua si nihil mali ꝓfiterentur. Sic itaqꝫ aduersis ep'is ad alexādrinū epm̄ destinatis fecerūt harū ep'larum collcōes. Arri⁹ ꝗdē earū et que ꝓ se erant alexander aūt cōtrariū. Et hinc occasio cōtētiōis oborta est heresibus que nūc vbiqꝫ circunuolant hoc est arrianorum ennomianoꝝ ⁊ quecunqꝫ macedonio nomen habent. Singuli nūqꝫ ipsis epistolis testibus vsi sunt in defēsionē heresis sue.

¶ Sozomenus. Cap. xix.

Cum vero sepe supplicātes alexādro ꝗ circa eusebiū non iclinassent eum tanꝗ iniuriam passi malignabantur et acriores ad roborandum arrij dogma sunt facti: consiliumqꝫ in bythinia colligentes scripserunt epis

uniuersis vt tanq̄ recte credenti bus cōmunicarent arrianis et age rent vt alexander quoq̄ cōmūica ret eis. Dū q̄ eorū studiū defecis set alexandro nequaq̄ cōsentiēte legatione fūgitur arrius apud paulinū tiri epm et eusebium pan phili pōtificē cesarie palestine et patrophilū scytopholeos petēs vna cū suis vt iuberet cū pplo q̄ cū eo erat solēnia sacramēta ec clesie celebrare tanq̄ ipse prius pbrōrū habuisset officiū esse dicēs cōsuetudīs ī alexādria sicut ēt nc̄ vt vno exnte sup ōs epo pbri seor sum ecclesias obtinerent et popu lus in eis collectus solennit̄ cele braret. Tunc illi vna cū aliis epi scopis in palestina cōgregati tale decretū sup petitiōe arrii ptulerūt iubentes collectās eos exercere si cuti prius: esse tm̄ subditos alexan dro pōtifici et depcari sp vt ei⁹ pa ce et cōione fruerent. Cūq̄ ēt ī ex ... B to multis conciliis ce lebratis heresis pullularet: ita vt vsq̄ ad regalia pueniret nō me diocrit̄ cōstātinus īperator affli gebatur eo q̄ religione nup icho ante crescere multos a xpianita te dogmatū discordia reuocaret Et ppterea culpabat et arrium et alexādrū eisq̄ scribēs arguebat q̄ cū latere potuisset hec qō eaz deduxissent ad medium et vehe menti studio cōtentiōis mouissēt que nec querenda erat nec ab in itio cogitanda aut cogitata poti us taciturnitati iure tradenda: eam vtiq̄ ab alterutris nō seiun gi potuissent. licet ex aliqua par te dogmatis dissonarent. Alexā dro siquidē et arrio aliqn̄ culpās aliqn̄ suadens talia scripsit. qua rum lr̄arum partē hic poni nō ē incongruū. Tota ei ep̄la in libri eusebii posita est in vita cōstātini.

Socrates. Capi.xx.

Victor constan tinus maxim⁹ pi⁹ Alex. et arrio. didici tūc natu ra pntis qstionis originē qn̄ tu o alexander a pbris reqrebas / qd̄ vnusq̄sq̄ eorum de quodā loco ī lege scripto magis aūt pvane cu iusdā qstionis prte sētiret: tu q̄q̄ o arri qd̄ neq̄ pncipio cogitari d̄ buerat: aut cogitatū taciturnita ti tradi poti⁹ cōpetebat. Illud in prouide ptinus obiecisti: vn̄ dis cordia inter vos emergēte myste ria cōtēnunt̄. Sctūs vero populus in vtraq̄ diuisus est: cōis corpori congruentia separatur. Ergo v terq̄ vr̄m ex equo voluntatē pre bēs / in quo vos cōfamulus vr̄ iu ste monet obediat. hoc itaq̄ neq̄ reqrere dignū est neq̄ de tr̄ib⁹ rn̄ dere querentibus. Huiusmōi ei questiones que non cuiusdam le gis necessitate proponuntur / in utilis vocationis tempus exqui runt. Et licet causa cuiuspiā na turalis exercitii fiant: tamē debe mus eas intra sensum claudere et non prompte in publica conci liabula deportare nec omniū au ribus inconsulte committere. Quantus ei est vnusquisq̄ hoīz

vt possit ita magnarum rerum et valde difficilium virtutez aut ad perfectum inspicere aut interpretari digne. Et si quis hoc facere difficile tamen possit quante parti populi suadebit: aut quis tantarum questionum subtilitates extra lapsus sui periculum sustinebit: Ergo fugienda sunt in talibus multiloquia: ne forte dum infirmitati nostre nature numen quod proponitur explicatur mente discentium auditorum pro tardiore intellectu ad perfectam questionis perceptionem pervenire non valente: ad necessitatem blasphemie aut scismatis populus adducatur.

Quapropter et interrogationes incaute et responsiones improuide equam alterutris veniam tribuant ex vtroqz. Non enim pro summo legis mandato apud vos occasio certaminis inflammata est: neqz noua quedam pro dei religione heresis introducta: sed vnam eandemqz rationem habetis sicut etiam vnum communionis signum. Vobis etiam inter alterutros pro paruis et valde modicis contendentibus causis: tantum dei populum quem vestris sermonibus et prudentia conuenit gubernari discordare nec decet nec omnino fas esse credibile est. Vt autem paruo quodam exemplo sapientiam vestram commoneam: nostis etiam ipsos philosophos qui in vno quidem dogmate cuncti consentiunt. Cum vero in quadam sententie parte discordant: licet discipline virtute separentur tamen adinuicem corporis vnitate conspirant. Cum hec ita sint quanto potius iustum est vos magni dei ministros in voluntate religionis alterutris esse concordes. Consideremus itaqz ratione maiori, et ampliori intelligentia cogitemus: si recte se habeat propter parua et vana sermonum certamina. fratres fratribus resultare et honorem concilii per vos impia contentione discerpere: dum adinuicem pro sic paruis et nequaquam necessariis litigatis: vulgaria sunt hec et infantum magis fatuitatibus commodanda quam sacrorum virorum et prudentium intelligentie consona. Recedamus ergo volentes a tentationibus diabolicis: magnus noster deus saluator vniuersorum commune omnibus lumen effulsit: cuius prudentia hoc meum ministri dei studium ad perfectionem venire permittite: vt vos illius populum mea allocutione et ministerio: et monitionis instantia: ad synodalem possim reuocare communionem quia sicuti dixi vna quedam in vobis est fides et vnus secundum vos hereticos intellectus: legisqz preceptum suis partibus in vnius voluntatis propositum tendit. Hoc ergo quod vobis inter alia contentionem excitauit quoniam non attinet ad totius legis virtutem separationem quandam et seditionem inter vos non debet efficere. Dico autem hec non tanquam cogens vos omnibus modis huic satis optime et qualiscunqz sit consentire questioni

Potest enim et honor ꝯsiliū a vobis integer custodiri et vna atqꝫ eadē omnibus cōio conseruari. Licet aliq̄ in nobis pticulariū ad inuicē ꝑ paruo quodā cōtētio generetur: qm̄ non oēs in omnibꝰ idē volumus neqꝫ vna ī nobis natura versatur aut volūtas vna'cognoscitur De diuina siquidem ꝓuidentia vna quedā in vobis sit fides vna ꝓuidentia: vnus i deo cōsensus: q̄ vero ꝓ his friuolis q̄stionibus inter alterutros disputata sunt: licet non in vnā sententiā colligantur: manere tamē intra sensum debent mentis ineffabilitate seruata. Cōmunis aūt caritatis precipuū sacramentū: et veritatis fides: et honor circa deūꝫ atqꝫ religionē legis apud vos inconcusse permaneat. Reuertimini ergo ad alterutras amicitias atqꝫ grām reddite vniuerso populo vrō s āplexus vosqꝫ ipos velut ꝓprias aīas expiantes alterutros rursus agnoscite. Suauiores ei crebro sunt amicicie post inimiciciarū causas ad ꝯcordiāꝫ restitute. Reddite ergo mihi trāquillos dies noctesqꝫ securas vt quedam iocunditas puri luminis et vite iam quiete apud me leticia conseruetur. Si nō fuerit necessitas ingemendi et semper lachrymas ingrauari et neqꝫ seculum libenter ferre viuendi. Dei namqꝫ populos idest consamulos meos sic iniuste et noxia vestri cōtentione diuisos congregari iāꝫ ipse est. Ut aūt hm̄ōi tristicie mee magnitudinē sentiatis audite. Dudum veniens ad nicomediesiū ciuitatem repente ad orientem pergere festinabam. Cumqꝫ ad vos tenderem et plurima iā parte vobiscum essem huius rei nūcio sum retentus: ne oculis videre compellerer que impossibile iudicabam ad sensum posse aurium peruenire. Quapropter aperite iam michi per vestrā concordiam orientis vias quas contentione clausistis alterutra velociterqꝫ michi concedite vosqꝫ ipsos ⁊ alios vniuersos populos videre letos et ꝑ cōmuni omniū cōcordia ac libertate debitā gratiarum actionem. fauorabilibꝰ eloquiis deo persoluere.

¶ Sozomenus. ¶ Cap. xxi.

Alexandro siquidem et arrio nunc culpando nunc am A monendo hec scripsisse dignoscitur. Grauiter autem ferebat: audiens aliquos contra omniū statutum agere pasche festiuitatē. Tunc etenim in vrbibus orētis discordantes quidam ob hoc alterutra quidē societate diuisi nō erant. Judaice tamē festiuitatē dn̄icam celebrabant. Et vt assolet splendorem collecte tali discretione fedabant. Propter vtraqꝫ igitur quietam esse ecclesiam festinabat ꝑnceps seqꝫ putās hoc malum posse preoccupare: anteq̄ ad plurimos perueniret: misit virū circa se fide ⁊ vita simul

insignem: et ꝯfessionibus prioꝝ tēporum dogmate ꝯprobatum: qui cū pacaret egyptios ꝓpter dogma tumultuantes et orientales ꝓpter pascha discordes. Fuit aūt cordube osius ciuitatis episcopus. Cunq₃ pter spē cā procederet et heresis poti⁹ q̄ pax sperata valuisset/nihil impetrās remeauit qui fuerat ꝓ pace direct⁹ eccł'iarum. Tunc illud famosissimum in nicea ꝯcilium feruor pn cipis excitauit publicis asinis atq₃ mulis: et curracibus eq̄s episcopos et qui cum eis erant ad synodum venire precipiens.

¶ Explicit hystorie ecclesiastice sozomeni liber primus

Incipit liber secundus.

¶ Incipiūt tituli libri secundi.

xxiii Ut rursus eusebius apud constantinum impetrata venia pro arrianis agebat.

xxiiii Ut fraude eustachius antiochenus sit episcopatu depositus et exilio deportatus et post eum fuerint ordinati.

xxv De divisione anthioceni populi propter eustachium.

Incipit liber secundus feliciter Nomina Eporum niceni concilii. Sozomenus. Capitulum. i.

Communicabant igitur niceno Consilio ex apostolicis quidem sedibus macharius hierosolimitanus: eustacius iam presidens anthiocene apud orientem ecclesie: et alexander alexandrie que est apud stagnum mariam. Julius autem romanus episcopus propter senectutem defuit. Erantque pro eo presentes vitus et vicentius presbiteri eiusdem ecclesie. Super hos autem et alii plurimi boni et optimi ex diversis gentibus convenerunt. Alii quidem ad intelligendum et dicendum nimis ydonei: scientiaque sacrorum librorum et alia eruditione disciplinati: utique virture preclari. Alii vero in utroque probatissimi viri quorum utile iudico etiam nomina memorare. Theodoricus.

Tanquam stigmata domini iesu in corpore B circunferentium secundum sacrum apostolum Erat enim iacobus anthiochie migodonie quam siri et assirii nissibin appellant. qui mortuos suscitavit vivos curavit. et alia innumera probatur operatus esse miracula Sed hec superfluum arbitror huic operi rursus inserere: quod in deo amabili rursus hystoria latius enarravi. Paulus neocerarie quod est castrum ponti iuxta ripas eufrate. Ja enim licinii rabie demolitus est. Ambas enim manus ligatas habuerat igniteque ferro combustas: quo fuerant nervi articulorum eius a sua nobilitate siccati atque mortificati. Alii vero dextros oculos effossos habuerunt: alii dextras suras abscissas. Unus horum erat pafnutius egyptius: et absolute videbatur ibi populus athletarum xpi et martyrum in uno loco congregatorum. de quibus et eusebius pamphili tercio libro in constantini vita hec ita dicit. Socrates. Cunctarum igitur C ecclesiarum que totam europam libiamque et asyam replebant, simul erant ministrorum dei cogesta cacumina unaque oronis domus tanquam a deo dilatata intrinsecus ferebat. omnes in idem syros simul et cilicas phenicasque et arabos: atque palestinos. Inter hos et egyptios thebeos lybias necnon et qui ex mesopotamia oriuntur sed etiam persis ad consilium venit episcopus. Verum nec scita defuit ex eorum choro: pontusque et asia phrygia et pamphilia viros probatissimos prebuerunt. Aderant traces et macedones chaoni et epyrote et horum quoque interius habitantes. Ipse autem

hispanorum valde famosus osi⁹ vnus erat et simul plurimis assi debat. De regia vero ciuitate p̄sul alexander propter senectutē defuit: presbiteri vero presentes locum eius implebant. Talē itaq̄ solus a seculo vnus īperator constantinus xp̄o coronam vinculo pacis exornans: suo saluatori de victoria īimicorꝫ et hostiū deo docibilem dedicauit. Gratiarum actionis imaginē secūduꝫ nos aplīca plausione ꝯstituens.

¶ Tunc igit̄ ille sermo ꝯpletus est: collectos ex oībus gentibus que sub celo sūt viros religiosos inter quos erant parthi et medi et helamite et q̄ habitant mesopotamiā/iudeā/ ⁊ capadociā/pōtū et asiā/phrigiā ⁊ pāphiliā egyptū ⁊ ptes libie sec⁹ syrenē/et aduene romani iudei et p̄seliti/cretes ⁊ arabes. Uerūtamē illis hoc deerat q̄ nō sicut isti omēs ex dei ministris vndiq̄ ꝯsistebant. In p̄senti siquidē dem choro multitudo erat episcoporꝫ numerū trecentorū excedens. sequentibus eos pb̄ris ac diaconib⁹ et accolitis quorꝫ numerus nō poterat ꝯprehendi. Ministrorꝫ vero dei alij sapiē sermone fulgebant alij continentia vite et patiētie coruscabant. Alij vero medio modo horum v̄tutibus ornabantur. Erant igitur inter eos alij tēporis honorati longinquitate: alij iuuentute et animi robore p̄niicantes qui nuper venerant ad huius ministerij cursum. Quibus videlicet et omnibus imperator diebus quotidianis cibaria largissime ordinarat expēdi. Hec itaq̄ de his q̄ ibi collecti sūt pamphili recitauit eusebius.

Cunq̄ celebrasset imperator victricem contra licinium festiuitatem: et ipse occurrit ad niceā. Clarebant autē inter episcopos pafuncius ex superiori thebaida et spiridō ciprius. Cuius autem rei cā horum memini postea suꝫ dicturus.

¶ Sozomenus. ¶ Capitulū.ij.

Eerant itaq̄ cū epis viri disputationi experti verbis studētes prodesse consilio. Et autem assolet fieri plurimi sacerdotum tanq̄ p̄ causis p̄prijs decertare collecti tp̄s se inuenisse putauerit quo corrigeret. A qō ꝯtristabat eos: ⁊ de q̄bus alius vnusq̄sq̄ forte culpabat: libellū offerēs p̄ncipi q̄ in eo fuerant comissa narrabat. Cunq̄ʒ hoc quotidie facile p̄ueniret: p̄cepit īperator certo die singulos de q̄bus aliū culparent facere manifestum. Cunq̄ʒ dies ꝯstituta venisset libellos oblatos suscipiens. He quidem accusationes inquit tp̄s hēbunt p̄prium/id est diem magni iudicis: iudicem vero illum qui tūc futurus est omnibus iudicare. Mihi ergo homini constituto de huiusmodi rebus non licet habere auditorium/sacerdotūq̄ʒ scʒ accusantiū et simul accusatorū q̄s

minime ɔuenit tales debere mō strari qui iudicēt ab aliis. Age nūc imitantes diuinā clemētiā i alterutrorū veniā ɔdonātes accusatoes aboleam⁹ alterutras: ⁊ de his q̄ ad fidē ptinēt agere studeam⁹ cuius hic grā ɔuenim⁹ Hec siquidē iperator dicens vnīuscuiusq̄ scripturā vacare: et libellos iussit ardere/ dixitq̄ diffinisit q̄ solui que erāt dubia ɔueniēt. An ɔstitutū vero ɔuenientes apō semetipsos epi: euocauerūt arriū ⁊ ꝓpositis in ɔmune suis opinionib⁹ disputabāt. Cū q̄ut assolet ad diuersas q̄stiōes cū traherēt. Alii siquidē suadebāt nihil innouādū circa antiq̄ fidei traditionē: et maxime quādo moꝝ simplicitas sine ꝑscrutatione tradebat accedētibus ad fidei sacramentū. Alii vero respōdebāt nō oportere sine examinatione sequi sententias antiquoꝝ Plurimi vero tūc ɔuenientium epoꝝ et sequētiū eos clericorum scientes disputare huiusmōi elocutionū arte exercitati claruerūt et iperatori atq̄ his q̄ circa eū erāt noti sūt facti. Ex illo eī athanasi⁹ tūc diacon⁹ exn̄s: dū cū alexādro eī epo huius studii pars esse maxia videbat: necnō et quidā grecoꝝ pboꝝ oportune harū disputationū q̄stiōe ꝑticipati sūt Alii q̄dē quale eēt hoc dogma studētes agnoscere. Alii vo nup inchoāte religiōe grecoꝝ depire xp̄ianis isensi dogmati sacramē ti ad vboꝝ certamia ꝓtrahebāt ita vt ɔ̄ se seditiones exercerent certaminaq̄ sibimet inferrēt et sepius ex aduerso cōtenderent.

¶ Socrates. ¶ Capitulū. iiii.

Cumq̄ plurimi disputatiōis delcātione traherentur vnus a quidā ex cōfessoribus laicis simplicem hn̄s sensū dialeticis obuiauit dicens. Audite igitur xp̄s et apostoli non nobis artem dialeticā tradiderūt vanāq̄ vboꝝ fallaciā sed purā sciam fide ⁊ bonis operibus obseruandā. Hec dicēte iuuene ⁊ aīo sene p̄ntes q̄dem mirati sūt dictumq̄ probauerunt. Dialetici vero satisfactione suscepta cessauerunt: rationem quippe simplicem veritatē audientes. ¶ Sozomenus

¶ Fer tur ei ⁊ aliō dū quidā eoꝝ magnificētia sermonū extolleret ⁊ illuderet sacerdotib⁹ ꝑ ꝓtulit ei⁹ fastū q̄dā senex siplex et innocens ac probatissim⁹ confessorum sed accessit aduers⁹ eū ꝓferre sermonē Hoc itaq̄ factū petulātib⁹ q̄dē et siplicē scientib⁹ confessorem risū mouit: maturioribus vero formidinem prouidentibus ne a viro verbis artifice deduceretur ad risum. verumtamen cedentibus vt quod vellet edicerent: resistere nanq̄ ei cum talis esset nimium verebātur. In nomine inquit iesu chrī sti o philosophe audi dogmata veritatis. Unus est deus celi et terre oīm visibiliū et inuisibiliū

creator qui hec oia verbi sui virtute fecit: et ipsius sui sactitate firmauit. Hoc itaque verbum quod nos inquit filium dei noiamus habita mia super hoies ab errore eorum et ferali religione liberauit passus ex muliere nasci: et cum hoibus coversari: et mori pro eis: venieteque de nuo iudicaturus singulorum vitam. Hec ita se hre sine pscrutatione credimus. Noli igitur inaniter laborare queres destruere ea que fide percepimus. Noli iuestigare modum quo fieri hec aut non fieri potuerunt. Si enim credis consulenti michi ad ista respode. Obstupefactus vero phus credo inquit. Tunc gras pro deuictione persolues eademque senior eque sectatus est et prioribus osectatoribus vt vnanimes sibimet essent persuadebat. Non iprouide mutatum se iurans: sed ineffabili quadam virtute ad christianitatem ptinus inuitatum. ¶ Capitulum. iiij.

Dicitur autem proximum huic miraculo quoddam gestum per alexandrum Constantinopolitane ciuitatis epm. Cum ei veniisset imperator Constantius bizantium adeuntes eum quidam phi arguebantur quasi non deum coleret vt dceret et circa sacra nouitates exerceret: nouam in republica introducendo culturam: preter que eius maioribus visa sunt et grecorum romanorumque principibus quos habuerunt transacta secula placuerunt. Volebantque cum alexandro epo disputare de dogmate. Ille vero hmoi exercitatione verborum inexpertus erat: de vite qualitate ofidens. Fuit ei vir magnus et ouersatione mirandus. Cumque certamen imperatore pcipiente suscepisset: ouenissentque phi oibus loqui volentibus vt vnum ex se quem vellent eligerent postulauit scte memorie pr nr alexander ceteros vero quicunque essent silentium tenere: pcepitque vt tmmo his que ab vtroque dicerentur intenderet. Suscipiente siquidem vno eorum disputationis vniuerse negocium ad phm sctus alexader. In noie inquit iesu christi impero tibi in pmis ne loquaris. Et vna cum eius smone opus impletum est. Repente namque ille homo vt sermonem audiuit obligato ore oticuit. Putasne iustum fuit osiderare vtrum maius hoc miraculum videretur vt ho et hoc phs sic facile officium locutionis amitterent: an certe vt lapis violentia verbi manu diuideret: quod quidem aiunt iulianum fecisse chaldeum. Et hec quidem sic acta sunt vt referuntur.

¶ Theode. ¶ Capitulum. v.

Interea sacerdotes sepe couenietes Arrium ad medium deducebant: subtilesque examinationem de eius ppositionibus agitabant. Petulanter eni in qualibet parte metuebant pferre sententiam. Hec itaque sacra et venerabi

[illegible]s turba permixtione aduersari [illegible]s non videbatur aliena. Erāt [illegible] inter eos quidā/pauci quidē [illegible] callidi: et breuia imitantes: [illegible]ātesq calliditatē: et arrij blas [illegible]emiā non defendētes aperte. [illegible]nuenientibus igit vniuersis [illegible]ximā domū B preparauit [illegible] regalibus imperator: sedes et [illegible]sellia in ea poni precipiens q [illegible]icerent ordini sacerdotuz: ita [illegible]entē pparans eis honorē: in [illegible]uit ingredi et de psentib' ha [illegible]e ocilium. Introiuit aūt C [illegible] pe pnceps vltimus cū paucis [illegible]de dignā sui magnitudinem [illegible]s: et mirabilē spem: mirabili [illegible]q gerēs dignitatē pudoris i [illegible]re: minore vero sede q alijs po [illegible] i medio eoꝝ sedit. Prio tñ pe [illegible]s sibi hoc epoꝝum iussione cō [illegible]i. Tū cum eo resedit sacratis [illegible]us ille cho D rus. Prim' [illegible] magnus eustachius āthio [illegible]ne sortitus eccl'ie psulatū: nā [illegible]ogoni' cuius dudū meminimus ad meliorē iam trāsierat vi [illegible]. Et hūc mirabilē viꝝ et nolētē [illegible]gimen ei' eccl'ie: decreto oī pōtifices ac sacerdotes et oīs populus xpianus ventre ppulerat. [illegible] pcontoꝝ florib' caput pnci [illegible]coronauit: et studio ei' qd ha bebat circa sacra bndictiones ex [illegible]uit. Post hūc aūt eusebi' co [illegible]omine pāphili. Quib' iā reti [illegible]bus E famosissimus ipera [illegible]tulit de vnanimitate cōcor [illegible] sermones tyrānoꝝ eis cru [illegible]tatē rememorās: et honorabilem pacē q sub eo est collata di uinitus simul et q' pessimū et val de crudele videret: vt destructis hostib' nulloq psumente resiste re: sacerdotes alterutros iacula rent atq3 ofunderent: et ipsi sat q sine deo psonis delectationē risū q pberent. Cūq de diuinis tra ctarēt rebus et scrisps̄ doctrinā in scriptis haberēt. Euāgelici et libri sunt inquit et aplici antiq q pphaꝝ sāctiones q nos erudi unt qd de sacra lege sapiamus. Expellentes igitur hostile certa men ex vbis diuinitus ispirat[illegible] so lutionē questionū mente percipi amus. Hec et his similia tāq fi lius amator p̄ris sacerdotibus veluti p̄ribus offerebat: aplicoꝝ dogmatū studens pfligare ocor diam. Cōcilij vero plurima pars his q dicebant obediebat: et iter alterutros vnanimitatē et dogma tū salubritatē libent āplectebat. Pauci vero quidā qꝝ iā memi nimus F et sup illos milophā tis ephesius: et scitopolitis pa tronius: theogeni' nicenus epo et narcissus Neroniadis q est se cūde cilicie quā nūc hermopoli vocant. Et cū his theonas mar maricenus: ptolomaidis egypti scdus aplicis resistentes dogma tibus artiū defendebant. Dictā tes ei fidei petitionē cetui cōi de derūt. Que cum lecta fuisset ab vniuersis repente dirupta est et adultera fraudulentaq pronun ciata. Turba siquidē et tumultu contra eos ab oībus habito cun

D.

etiãq proditionem ab eis factã accusãtibus: pietati formidãtes surrexerunt: et primi arrium ab dicarunt: excepto secũdo et theona. Cũ ergo fuisset impius ille destructus cõcorditer vniuersi fidẽ gloriãq dictantes que hacten⁹ in ecclesiis permanet ꝛ subscriptionibus roborantes soluere ↄciliũ. Dolose tñ et non salubriter pdicti viri in fidei termino consenserũt vt testant tã ꝙ postea ab eis machinata sunt contra pietatis propugnatores: ꝙ que ab ipsis conscripta noscunt. ¶ Capi. vi.

Eustachius itaꝗ antiocenus epus: cuius primit⁹ memini hec de eis retulit: docẽs ꝙ facta sunt eorũ redarguẽs blasphemiam vbi illud ẽt ꝓuerbiale interpretatur eloquiũ. Dñs creauit me pncipiũ viarũ suarũ in opa sua. Pergo itaq iam hinc ꝛ ad ea ꝙ gesta sunt. Cum igitur propter hec synodus maxima in niceam venisset vrbem ꝛ qreretur fidei mod⁹ aperta quidem impudentia eusebius scripturam protulit blasphemie: que coram omnibus lecta repente cladẽ ipotabilẽ causam diuisionis audientibus irrogauit. Confusionẽ tñ incurabilez suo prouidit auctori. Cũq officina capta fuisset: indubitanter eusebiũ dirupta iniquitatis scriptura in conspectu omnium quidaz ex tractatu nomen exponentes pacis cõpescuerunt/oẽs iustam querimoniã facientes. Arriani autẽ metuentes ne cõgregato in idem tanto ↄcilio pellerent exilientes anathematizauerũt interdictũ arrii dogma concordiẽ subscribentes lris suaꝗ manu cõsẽtiẽtes: et similiter se sicut ois synodus sapere ↄsitentes. Cumq presulibus vt ita dicam mala calliditatis arte preualuissẽt: qui magis debuerant agere penitentiam. Tunc quidẽ latent postea vo clare dãnata ceperũt allegare sẽtẽtias: sepe ponentes insidias eis a quibus videbant esse ꝓuicti: volẽtesq zizaniorum germina radicare. Et tunc timentes declinantesq tãti concilii cognitores occulte postea pietatis predicatores debellare tentabant. Sed nõ credimus homines sine deo posse preualere contra sacrã adorãdamq legem euãgelicãq doctrinam. Nam licet admodum roborentur rursus fortiter et magnifice deuincuntur fm prophetam gloriose vocis ysaiam. Hec itaꝗ magnus eustachi⁹ Ca. vii.

Huius autem cõcertator et veritatis ꝓpugnaculi turris Athanasius: successor alexandri famosissimi psulis qñ scripsit ad afros etiam hec adiecit. Conuenientes enim episcopi studuerũt verba quidem impietatis ab arrianis inuenta perimere: hoc est ex non extãtibus et quod dicebãt creaturam et facturam filium et

fuit aliquando qñ non fuit: quia mutabilis est nature. Scripturarum vero manifestas posuere dictiones q: ex deo filius natura sit: unigenitus est verbū: virtus sapientia sola patris: deus ver⁹: sicut iohannes ait. Et sicut scripsit paulus. Splendorē glorie & figurā substantie docens esse filiū pris. Qui vero circa eusebiū ꝓpria tractivesania loquebantur: alterutris & dicebant, ꝯsētiam⁹. Nam et nos ex deo sumus. An⁹ enī deus ex quo oīa et vetera trāsierunt ecce oīa noua ex deo sunt facta. Cogitabant autem et illō quod ī pastore ꝯscriptū est. Primum oīm crede q: vnus est de⁹ qui creauit vniuersa atq; perfecit et constituit ex non extantib⁹ vt sint. Porro alij epī maliciā vidētes illorum vt pessimā impietatis artem: apertius et vt ita dicatur manifesti⁹ dixerunt ex eo idest eō scripserunt ex suba patris esse filium: et vt creature quidē eo qđ nō habeant a semetipsis vt sint: sed habeant pncipiū exeūdi dicātur ex deo. Filius aūt solus ppri⁹ ex suba credatur pris. Hoc ei ppū vnigeniti ē et veri xbi pris. Hec itaq; fuit occasio vt ex substantia diceretur patris. Rursus autem requirentibus epis paucos eoꝝ qui arriani esse putabantur: si dicerent filium non esse creaturā: sed virtutem et sapientiam solā patris: et ymaginem sempitnā: & indissimilem per omnia pri ac deū verū capti sunt q̄ circa Eusebium innuentes alterutris quiā hec veniunt et ad nos. Nā & nos inquiunt imago et glīa dicimur dei. De nobis ei et dr̄ et dictū est: Sēper ei nos qui viuimus et virtutes multe sunt et egressa qde; est oīs virtus dei ex terra egypti Campa quoq; & locusta dr̄ virt⁹ magna. et rursus dominus virtutum nobiscum: sed etiam propriū nos dei sumus. Habemus hoc non simpliciter quādo et frēs vocauit nos. Sicaūt et ver deum dicunt filiū nō nos ꝯtristat. Fact⁹ ei verus est. Hec est arrianorum corrupta mens. Sed ēt hic episcopi videntes eorū dolum collegerūt ex scripturis splendorē fōtem et fluuiū & figurā ad substantiam pertinere. Et illud ī lumie tuo videbimus lumen. Et ego et pater vnum sumus. Et clari⁹ iam ac breuiꝰ cōscripserūt cōsubstantialem patri filiū. Oīa nanq; predicta hāc significationē habent. Murmuratio siquidē eorum qđ verba hec non fuissent ex scripturarum auctoritate p:olata p eos quoq; manifesse cōuincitur. Ex non scripto nanq; ipsi impie proferentes: quippe quod nusq; penitus inuenitur ex non extantib; & fuit aliquando quando nō fuit Alios culpāt ppterea ex nō scriptis sermonib⁹ pie tn̄ intellectis dānati sunt. Ipsi nāq; veluti d ster core reperientes / hec vere de terra locuti sunt. verum epī nō sibimet adiuenietes verba sed habētes hec a patrib⁹: testimonia con

scripserūt. veteres ei sacerdotes ante eos pene centū triginta magne rome ciuitatis nostre accusauerunt omnes qui dicunt tacturam aut creaturam esse filiuz et non consubstantialem pri. Et hoc sciebat eusebius cesariensis epūs qui primum defendebat arrianorum sectam Nouissime vo scripsit niceno concilio. Scripsit autem et ciuibus suis cōfirmās q: et antiquorū aliquos doctos et illos tres epōs et conscriptores agnouisset: nomine consubstantialitatis vsos in patris et filij deitate. Isti ergo concilium metuētes exposite fidei consenserūt, secundum prophete increpationē dicētis. Populus hic labijs me honorat: cor autem eorum lōge est a me. Theonas autem et secūdus nolentes acquiescere ꝯdemnati [illegible] sunt. Postea vero i cōcilium venientes viginti conscripserunt de conuersatione ecclesiastica sanctiones.

Socrates. Capitulū. viij.

Sabino itaqꝫ nō credamus q̄ eos idiotas voca[illegible]uit iperitos. Sabinus enim heraclie tracen macedonianoꝝ epūs habita cōgestiōe eorum que p diuersa ꝯcilia sacerdotū ex scripto ꝓlata sūt eis q̄ nicea ꝯuenerunt velut ydiotis et simplicibus derogauit. non sētiens q̄m et ipsi eusebio cū multa probatione confitenti fidē velut ydiote noscitur derogare. Et aliqua quidē volens preterijt: aliq vero mitigauit. Cuncta n̄ scd̄m ꝓpriam sumpsit intentionem et laudat quidē tanq̄ fide dignū testem Eusebium pāphili: laudat simul et principem tanq̄ ea q̄ sūt xpianoꝝ dogmatizātem. Culpat autem expositā in nicea fidē tanq̄ ab ydiotis et nihil scientib' traditam: et quē velut sapientem et sine mēdacio testē vocare ꝯsueuit eius voces spōte ꝯtemnit. Ait ei Eusebius q: ex veris dei nicea ꝯuenientibus alij quidē sapie sermone micuerunt: alij cōtinentia vite laudati sunt Et q̄m iperator pns oēs ad vnitatem suam ꝯcordes et cōsectatores esse ꝯstruxit. Sic ergo ꝯria dicta sabini necnō eusebij atqꝫ consortiū eoꝝ sibimet agnoscunt. Et siquidē alicubi opus fuerit de sabino memorabimus. Concordia ergo fidei a magno nicea probata cōcilio: ab eusebio clara voce laudata hec est.

Capitulum nonum.

Credimus in vnum deum prem oipotentē omniū vibilium [illegible] inuisibiliūqꝫ factorē. Et ivnū dn̄m iesū xpm filiū dei natū ex patre vnigenitū hoc est ex substantia pris: deū ex deo: lumen ex lumine deū verū ex deo vero: natū non factū: ꝯsubstātialē pri p quē oia facta sunt et que in celo et que in terra. Qui propter nos homines et propter nostram salutem descendit: et incarnatus et homo

factus est. passus. et resurrexit tercia die: et ascendit in celos et venturus est iudicare vivos et mortuos. Et in spm̄ sanctum. Dicentes autem. Erat quando nō erat aut non erat anteq̄ fieret aut q: non extantibus factus est: aut ex altera substantia vel essentia dicētes esse aut creatum aut conuertibilem filium dei. Hos tales anathematizat catholica et ap̄lica ecclesia. Hanc venerabilem fidē trecenti quidem decem et octo et agnouerunt et amplexi sunt. Et sicut ait eusebius cōsonantes et unamunes in scriptis explanauerunt. Quinq̄ vero solummodo non receperunt: verbū cōsubstantialitatis reprehendentes: eusebius nichomedie presul: theognius niceus: maris calchedonensis: theonas marmaricenus secūdus ptolomaidis. Dicētes cōsubstantiale eē qđ ex aliquo est: aut ex ptitione aut ex decursiōe: aut ex plātatione. Ex plātatione quidē sicut ex radice germen Ex decursione vero sicut patri filii. Ex ptitiōe autem sicut ex massa aurea anuli duo vel tres. Scđm nullā aūt hoꝝ inquiunt eē filius dei. Propterea ergo dicebāt in fide non esse ꝯsentiendū. Plurimū siquidē verbo ꝯsubstantialitatis derogantes: p̄dicti viri in arriana depositione subscribere noluerunt. Ideoq̄ synodus arrium et consectatores eius anathematizauit omnes abiicientes ne q̄s accedere eum in alexandriam preceptumq̄ principis repente eundē arriū et qui circa Eusebium et theognium et qui cū eis exilio deportauit. ¶ Capi.x.

Eusebius igitur et theognius post paululū tps exiliū: li. A belium p̄nie porrigentes: in fide consubstantialitatis ꝯsenserunt qđ declarabimus procedentes. Tūc aūt i synodo eusebi⁹ cognomine pamphili et cesarie palestine sortitus ep̄atum: paululū animaduertens atq̄ cōsiderans vtrū oporteret suscipi terminū fidei vna cum aliis oīb⁹ hoc est vniuersa multitudine consensit subscripsit necnon et populo sub sua dyocesi constituto scripsit terminum fidei et vbiq̄ destinauit sermonem subtiliter consubstantialis nomen interpretatus: vt nequaq̄ penitus suspitionē aduersam d eo quilibet habere potuisset. Sunt autem q̄ ab ipso eusebio conscripta sunt huiusmodi verba. ¶ Capitulū .xi.

Arbitramur et vos dilectissimi etiam aliunde didicisse fama cōsueta precurrere perfectum de hisque sunt gesta sermonē. Sed ne ex huiusmodi auditu veritas vobis aliter nuncietur: necessario direximus vobis primū quidē scripturam a nobis de fide ꝓpositam. Nam et dominus nr̄ ad predicādum discipulos suos mit

tens ait. Euntes docete oēs gentes baptizantes eos In noie patris et filij ꝛ spūs sācti. De qbus et affirmauimus ita hre et ita sapere. sed etiā dudū sic habuisse ꝛ ita sapuisse: sȝ et vsqȝ ad mortem pro hac instare fide anathematizantes oēm sine deo heresī. hec omnia ex corde sapuisse ꝛ aīa: ex quo nouim⁹ nosmetipos: et nūc sapere ꝛ dicere coram oīpotenti deo et dn̄o iesu xp̄o cum veritate testamur dn̄suri probationib⁹ et satisfacturi vobis qꝛ et preteritis temporib⁹ ita credidim⁹ et p̄dicauimus Hac a nobis exposita fide nulli relictus ē resistēdi loc⁹ Sed ipse prim⁹ deo amabilis imperator noster rectissie eā hre testatus est: ꝛ sic etiā se ꝓfessus est sapere / et ī hac oēs consentire / ꝛ subscribere / ꝛ ī his dogmatibus cōcordare p̄cepit. vno solummō scripto ꝛ iſerto ꝯsubstantial' verbo. Quod etiā ipe iterp̄tabatur dicens quia nō scd̄m corporeas passiōes ꝯsubstātialis dr̄ neqȝ secūdū diuisionē neqȝ scd̄m q̄dam decisionē ex p̄re subsistere Nō eī posse natā sine materia intelligibilē icorporeāqȝ corporalē quādā subsistere passionē: sed sacris q̄buſdā ineffabilibusqȝ rōnibus magis itelligēdam. Et sapientissim⁹ q̄dē et pijssim⁹ iperator ita philosophabatur. Fidei ergo explanatōe dictata queadmodum ab eis dictū sit ex substātia p̄ris: et p̄ri cōsubstātialē nō est in examinatiōe derelictū. Cōsultatōes eiꝰ rn̄siōes dein mouebāt: ꝛ mēs p̄scrutabatur doctōꝝ sēsū Et hoc ergo qd̄ aiebant de substātia cōstabat apud nos significatiuum quidē esse ex p̄re: no tn̄ tāqȝ ꝑtem esse p̄ris. Propterea nobis quoqȝ videbatur bn̄ se hre vt mēte cōsētirem⁹ pie doctrie dictāti ex p̄re filium esse non tn̄ ꝑtem ei⁹ eē substātie. Quapropter et nos mēte cōsēsim⁹ neqȝ vocē consubstātialis refutantes: posita p̄ oculis nostris pacis intētione: et ab intellectu rectissimo nō cadētes. Secūdū hoc etiā natū et nō factum suscepim⁹. Nā factū cōe esse dicebant opus reliquarū creaturarū factarū ꝑ illū Quarū nihil simile hre filiū cōfitemur et p̄dicamus. Unū non eū esse factura dicimus qd̄ cōgruit his q̄ per eū facta noscūtur: sed superi⁹ quā facture toti⁹ esse substantie quā ex p̄re natā diuia docere vidētur eloquia. Modo q̄ppe gn̄atiōis inenarrabili ꝛ icogitabili exūte vniuerse nature factorem Sic aūt ꝛ cōsubstantialē eē p̄ri filiū rō examinata cognoscit. non scd̄m corporū modū neqȝ mortalib⁹ aīalibus ꝓrimū. Nā neqȝ ꝑ diuisionē substātie neqȝ p̄fectionē aut mutationē paterne substātie vel virtutis His eī oībus ingenita natura p̄ris extranea est. Sed predicādū est esse cōsubstātialē p̄ri filiū: eo ꝙ nullā equalitatem ad creaturas factas dei fili⁹ habeat sed soli p̄ri genitori ꝑ oēm modū sit silis ꝛ nō sit ex alia q̄libȝ substā

sia vel essētia sed ex p̄ris. Quod etiā ipm hoc modo interp̄tatum bñ se hr̄e visū est ad cōsentiēdū: qm̄ et p̄scor epos aliquos ⁊ cō scriptores eloquētes et nobiles agnouim⁹ in p̄ris et filij theologia idē diuina ratiocinatiōe noīe substātialis vsos. Hec itaq̄ de exposita fide sint dicta in quavniuersi ɔsēsim⁹: nō sn̄ aīaduersione sz scd̄m sēsus expositos corā ipo dn̄o amabili examiatore imp̄atore: et p̄dictis rōnib⁹ cōcordātes anathematismū post fidē in eis ɔsolatū: sine tristicia vero eē credimus eo q̄ nō scriptis vti vobis ɔhiberēt. Qn̄ pene oīs fctā est cōfusio ⁊ idisciplinatio cūctis ecclesiis. Nulla siqdem scriptura diuinit⁹ īspirata dicēte ex nō. extātibus: aut fuit aliqñ qn̄ non fuit et reliqs q̄ ɔferebāt irrōnabile nobis visū ē hec dicere vl' docere. Qm̄ neq̄ p̄iori t̄pe huiusmodi ɔsueuimus vti sermonib⁹. Hec vobis necessario cōscripsimus dilectissimi iudiciū nr̄e examinatiōis ac cōsensū vobis inno tescētes. Et q̄z rōnabilit̄ tūc q̄dē p̄rim nos scripta q̄dā modis aliis offēdebāt. Postea vero indubitate ea q̄ erāt sn̄ ɔtristatōe suscepim⁹. Quap̄pt̄ magnanimiter nobis sensū verbor discutiētib⁹ placuit cōcordare ī his q̄s nobis ipsis in fidei expositiōe ɔfessa sūt. Hec itaq̄ Eusebi⁹ pāphili in cesareani palestie lr̄is explanauit. Alexādrie vero eccl'ie egyptiaci et libye et pētapoleos ⁊ q̄ vicine sunt. Hec scripsit communi decreto Concilium. ¶ Theodoricus. ¶ Capitulum.xii.

Sancte magneq̄ dei grā Alexandrine ecclie et dilec- A tissimis fratribus per Egyptum / et libyam / et pēthapolim constituti ɔgregati / et magnā sāctāq̄ synodū nicea celebrātes epi in dn̄o salutē. Qm̄ dei grā ⁊ dn̄o amātissimi p̄ricipis nr̄i Constātini eon gregatis nos in vrbe p̄dicta ex p̄uiciis diuersis ⁊ ciuitatib⁹ magna sāctaq̄ synod⁹ celebrata ē / omimodis necessario visū est ab hoc sacro et sancto concilio etiā ad vos lr̄as destinari: vt nouertis q̄ quidem mota ⁊ examinata q̄ vero placuert atq̄ firmata sūt. Ante oīa siquidem exquisita sūt impia ⁊ iiqua et sine deo dogmata arrij atq̄ ɔsentiētiū sub p̄ntia deo amātissimi imperatoris nr̄i Constantini / et oī decreto cōplacuit anathematizari impiā eius sectā ⁊ iniqua et sine deo verba simul ⁊ noīa q̄bus vtebat̄ filium dei blasphemās ⁊ dicēs ex nō extantibus esse. Et iterū. fuit aliqñ quando non fuit Quomodo eni fuit: aut quomodo iterum non fuit / et pro libero arbitrio malicie atq̄z virtutis capabilem filiū dei dicentis creaturam nominātis eum atq̄z facturam. Hec igitur oīa falua et anilia: et blasphe me: anathematizauit scīn ⁊ vni-

uersale consiliū nec vsq₃ ad audi
tum ipie secte atq₃ rumoris hu-
iusaut intellectuum uqrū sensū
accommodauit Ea quidē que de
illis gesta sunt qualē terminum
habuerint oia iam aut audistis
aut audietis ne nos forte videā
mur viro obloqui ꝓpter delictū
suum iproperia digna portanti.
Tm̄ enim valuit ipietas vt etiā
theonas marmaricenus : ⁊ secū
d⁹ ptolomaidis ea putarēt. Idē
enim ⁊ illi damnati sunt. S₃ qm̄
ineffabilis gratia dei illas qdem
mulas sectas et blasphemias et
discordiā ⁊ audaciam personarū
et diuisionē: predicta commoti-
one destruens liberauit egyptū
Reliquebantur autem que per
petulantiam melicū gesta sunt ⁊
eorum que ab eo sunt ordinati :
etiam ex hac pte que placuerint
synodo vobis insinuamus caris
simi fratres Placuit ergo meli-
cium quidem clemēti cōsilio dū
subtili veraq₃ ratione nullam ve
niam mereretur manere quide₃
in propria ciuitate: nullam vero
omnimodis habere potestatem
neq₃ eligēdi neq₃ ordinandi nec
in prouincia nec in qualibet ci-
uitate videri purūq₃ nomen tm̄
modo possidere. Eos autē q̄ ab
ipo sunt constituti mystica ordi-
natione firmatos habere hono-
rem ⁊ ministeriū vt tamē sequen
tes sint modis omnibus vniuer
soꝝ in singulis parochijs et ec-
clesijs. Romano ⁊ comministro
nostro Alexandro consecutoru₃
et vt his nulla potestas sit placi
tos sibi eligere: aut noīa eoꝝ pre
ferre aut oīno aliq̄d agere pter
voluntatē ecclesie catholice psu
lis alexandri Gratia naq₃ dei et
orationibus vestris in nullo sci-
smate repertos sed sine macula i
catholica ⁊ apostolica ecclesia p
manentes / dignū est potestatem
habere ⁊ eligendi quelibet: ⁊ no
mina eorū dandi q̄ clero sunt di-
gni: et absolute facere oia secun
dum legem ⁊ sanctiones ecclesie
Si quem vero contigerit Bre
quiescere in ecctīa tunc prouehi
in honorē defuncti / eos qui nup
assumpti sunt. solūmodo si videa-
antur digni et populus eos ele-
gerit condecernente simul et cō
signante maxime alexādrie ciui-
tatis epo. Hoc itaq₃ alijs qnidē
ꝯcessū est oīb⁹. i psona vero meli
cij nequaq̄ cadē placuerit ꝓptēr
priorē idisciplinationem eius ⁊
ꝓcacitates eius ac petulātie vo
lūtatē ne vlla daretur auctoritas
vel ptās hōi q̄ posset rursus eas
dem idisciplinationes instruere
Hec sunt pcipua ⁊ competentia
egypto et sāctissime alexādrino-
rum ecclie. Si qd aūt aliud ordi
natū est aut dogmatizatū psēte
dno atq₃ karissimo cōministro ⁊
fratre nostro alexandro. ipe pns
vobis poterit subtilius aperire
tāq₃ auctor gestoꝝ ⁊ ꝯmunicator
exīns. Euāgeli ℄ ₃am⁹ aūt vo-
bis ⁊ de cōsonantia sctissimi pa
che: qr vr̄is orationib⁹ est corre
ctū etiā hoc opus: ita vt oēs qui

[..]ntales fratres q̄ cū iudeis p̄mi [..]⁹ celeb:abāt: ɔsone cū romanis [..]t vobiscū: et cū oīb⁹ ab initio pa= scha custodientibus ex hoc tem pore vebeant custodire. Exultā= tes itaq; in his que gesta sunt ⁊ in communi pace atq; concordia et in eo q̄ oīs radicitus heresis [..]st euulsa: cum maiori honore ⁊ [..]mpliori caritate suscipite com [..]ministrū nostrum vestrū ponti= [..]cē alexandrū q̄ nos p̄ſētia sua [..]tificauit tātūq; laborē ꝓ pace [..]estra etiā in hac etate sustinuit [..]rate simul et ꝓ omnib⁹ nobis [..]t que bene placuerunt firma ꝑ [..]maneant per dn̄m nostrū iesum [..]pm secundum bonā voluntatē [..]acta sicuti credim⁹ dei ⁊ patris in spū scto cui est gloria in secula Amen. Trinitas cōsubstātialis [..]terna est: iesus.

¶Socrates ¶Ca.xiii.

Ex hac igit̄ epi= stola synodi manifestū est q; nō solū arrium et ɔsortes eius anathematizauert̄ sed etiā verba secte ipius. Et q; de pascha concordātes heresiar chā meliciū susceperunt ¶Mo uet aūt me feruor ꝰ imperatoris [..]ēt ex alia ei⁹ voluntatis habere memoriā ⁊ queadmodū ꝓ cōcor dia cogitabat. Habens ei ꝓuī= dentiā pacis ecclesiarū: vocauit ad synodū ⁊ acesiū nouacianox religionis epm Postq̄ ergo scri pta et subscripta ē a cōcilio fidei diffinitio requisiuit iperator acesi= um si et ipse consentiret i fide et paschalis diffinitione festiuitatis At ille. Nichil iquit noui o ipe= rator synodus diffiniuit. Sic eni olim et a temporibus apostolox ipse percepi et terminū fidei ⁊ tē pus paschalis festiuitatis. Por ro denuo imperatore requirēte cur ergo te a communione sepa ras? ille ea q̄ sub decio gesta sūt persecutionis tēpore replicauit et subtilitatē acerbissime regule deduxit ad medium quia non o= porteat eos q̄ post baptisma pec cant pctō qd̄ ad mortē esse scrip= ture diuine pronunciant cōmu= nicatione sacramentorum fieri dignos sed iuitandos qdem ad penitentiam Spem vero remissi onis non a sacerdotib⁹ sed a deo solūmodo sustinere qui potesta tem habet pctā remittere. Hec cū dixisset acesius iperator ait. O acesi pone scalā ⁊ si potes ascē de solus in celum. Hec nec Eu sebius pāphili nec alii dixerunt Ego vero audiui a viro nequaq̄ mētiente qui et valde senex erat et tāq̄ q̄ viderat ea q̄ fuerant in ɔsilio gesta referebat. ¶Ca.xiiii

Synod⁹ aūt cor= rigere volens hominū vitam et in ꝰ ecclesiis commoratiū posuit leges quas canones appellamus. In quox tractatu videbatur aliquibus in troducere legē vt Epi presbiteri diaconi ⁊ subdiaconi cū ɔiugib⁹ quas an ɔsecratione duxerat nō

dormirent. Surgens autem in medio pafuncius cōfessor cōtra dixit. Honorabiles confessus nuptias et castitatem esse dicēs cō cubitū cum propria coniuge sua sitq; concilio ne talem poneret legem: grauem asserens esse causam que aut ipsis coniugalibus occasio fornicationis existeret. Et hec quidem pafuncius licz nuptiarū esset inexpertus exposuit. Synodusq; laudauit sententiam eius et nichil ex hac parte sanxiuit sed hoc in vniuscuiusq; voluntate / non in necessitate dimisit. His a concilio ita D dispositis p̄tigit vicennalia Cōstātini principis prouenire. Et est cō suetudo romanorum vnumqdq; decennium imperatorum publica deuotione celebrare. Oportunum ergo iudicans Constantinus inuitauit tunc ad conuiuia synodum et donis competentib⁹ honorauit. Ammonitosq; de cō cordia fidei et cōmuni inter alterutros pace petiit ab eis oratione valedixit vniuersis ī nicea scribens absentibus que fuerunt in concilio celebrata: et inuitans vt ab omni discordia recedentes cō cordarent in exposita concilij fide: que nihil aliud nisi scientia dei videretur ex consonantia tā torum et talium sacerdotum scō spiritu constituta: et post inquisitionem subtilissimam et animaduersionem dubitationum omnium comprobata.

¶ Socrates. ¶ Capi. xv.

Victor constantinus maximus augustus. Episcopis et populo. Malignos et impios Arrius imitatus: dignum est vt illorum quoq; suscipiat vltionem. Sicut ergo porphirius diuine pietatis inimicus iniqua volumina contra religionem proferens dignam promeruit iuenire mercedem / et talem per quam in posterum esset opprobrio et pluria compleretur infamia. Et nūc placuit Arrium et consectatores eius vocari porphirianos / vt quorum mores imitati sunt: eorum vocabulo perfruantur. Super hec autem si qua conscriptio ab arrio facta reperitur / igni tradatur: vt non solum praua eius doctrina depereat sed neq; vlla eius possint remanere commenta. Hoc etiam precipio si quis conscriptiones arrij celasse compe ritur: et non repente proferens igne consumpserit / mortis supplicio subiacebit. Mox enim vt ī hoc fuerit captus capitalem suscipiet vltionem. Deus vos custodiat. ¶ Theodoricus.

¶ Capitulum decimūsextum.

Victor constantinus maximus p⁹ Eusebio. Et in nostri A nominis ciuitate cognomine saluatoris dei nostri prospiciente solatio maxia hominū mltitudo sācti. Tunc se dicauit ecclēe vt hoc

cremento valde ꝓficiente dignū esse videatur etiam ecclesias in ea plures edificari. Quapropt̄ quod visum est nostre voluntati decuit nos tue notum facere sapientie: quatinus quinquaginta membranarios codices bene cōfectos et ad vsum habiles ab artificibus antiquariis et perfecte artē scientibus scribi precipias/ diuinaruȝ quippe scripturarum quarum maxime confectionē et vsum necessariū ecclesiis esse noscis. Directe sunt enī littere a nr̄a tranquillitate ad ꝓuincie iudicē/ quatenus omnia confectioni eoruȝ necessaria prebere curet. Et enim citius codices cōscripti cōficiantur erit opus diligentie tue. Nā et duo publica vehicula ad deferēdos ex auctoritate rescripti nostri te ꝑcipere ꝯuenit. Sic enī et maxie bene conscripti vsqȝ ad nr̄m perducentur aspectum/ vno quippe tue ecclesie hoc exequente diacono: qui dū ad nos venerit / experietur nr̄e munificentiam pietatis. Deus te custodiat frater carissime. ¶ Theodericꝰ. ¶ Sufficiūt quidē hec ad ꝯiicien[illegible] dum magis autē aperte noscendū quēadmodum famosissimus imperator suum studium circa sacra constituit. Attamen adiiciam que etiam circa salutare sepulchrum gessit. Agnoscens enim quoniam elati et circa culturam bachantes ydolorum sepulchrum domini sordibus operuerant: obliuioni tradere contendentes memoriam salutarem desuper templuȝ edificauerant luxuriosissime demonis id est veneris vt illic virginum cantibus insuitarent precepit destrui sceleratissimum templum. Ipsumqȝ puluerem funestis sacrificiis eiici violatum ⁊ procul a ciuitate diffugi. Deide sacrariū edificari deo maximū atqȝ pulchrū sicut designatur ex eius epistola ad machariū ipiꝰ ciuitatis epm̄ destinata.

¶ Socrates. ¶ Capi.xvii.

Eusebius igit̄ et theognius penitentie libellum sūmis episcopis dirigentes ab exilio reuocati sunt imperiali precepto: et suas ecclesias receperunt expellentes qui in eorum locis fuerāt ordinati. Id est eusebius amphionem: christum vero theognius Cuius libelli exemplar hoc est. Dudum quidem ante iudicium condemnati a reuerentia vestra patienter ferre que decreta sunt a sancto vestro concilio debuimꝰ Sed quia nimis absurdum ē cōtra nosmetipsos dare calumniatoribus de taciturnitate probationem propterea referimus qm̄ nos et in fide vna cucurrimus/ ⁊ sensum examinantes de consubstantialitatis sermone cuncti pacificati sumus nequaqꝫ sequentes heresim: sed commemorantes ad cautelam ecclesiarū q̄ nostre subueniebant menti. Et sa-

tisfacientes eis quibus ꝓ nobis suaderi debuerat in fide subscripsimus. Anatematismo autẽ non subnotauimus nõn tanq̃ fidem accusantes: sed vt velut nõ credẽtes talẽ esse eũ qui fuerat accusatus certi de eius directis ad nos ep̃lis et inter nos disputatiõib⁹ habitis. Si igit̃ satisfactũ est scõ vr̃o concilio/ nõ reluctãtes: sꝫ cõsentientes decretis vestris/ etiã hac ꝯscriptione satisfacimus vobis nõ exiliũ grauiter ferentes sꝫ suspitionẽ abiicientes hereseos. Si eni dignamini nunc in vultu nos vestro recipere habebitis m oĩbus ꝯsonantes ⁊ vestra sequentes pariter constituta/ qñ etiã cũ qui in his accusatus est placuit vestre reuerentie clementiã promoueri atq̧ reuocari. Absurdũ nanq̧ est si is qui putatur esse reuocatur ad satisfaciendũ ĩ quibus ei derogabatur: vt nos ꝯtra nosmetipsos prebeamus per taciturnitatẽ n increpationis iudicium. Dignamini ergo sicut conuenit vestre venerationi et deo/ amantissimum principem cõmonere et preces tractare nostras et velociter de nobis que vobis ꝯueniunt cogitare. Hic quidem libellus est reuersionis eusebii ⁊ theognii. Ex verbis autem conii cio quia isti quidem dictate fidei subscripserunt/ damnationi vero arrii consentire noluerunt: ex q̃ et arrius ante istos reuocatus agnoscitur sed licet hoc ita se habere videatur: tamen alexandriam accedere prohibitus est. Hoc autem ostenditur ex ei⁹ cogitationibus quas postea molitus inuenitur figmento penitentie sue sicut oportune patefiet.

¶ Socrates.

¶ Capitulum decimũoctauũ.

Imperator iterea post cõcilium degebat letus celebrata ergo festiuitate publica vincennalium suorum/ mox ad erigendas ecclesias festinus accessit. Hoc faciebat per singulas ciuitates et in vrbe cognomis sui.

¶ Sosomen⁹.

Nã cũ ei omnia prospere cederent propriam voluit habitare ciuitatem. Veniensq̧ ad campum ante illum positum iuxta hellespontum super eantis tumulum: vbi achiui contra troiam pugnãtes habuerunt castra/ ciuitatem designauit: portasq̧ fecit q̃ hactenus videntur a nauigantibus. Hec agẽti per noctem deus apparuit mo ¶ nens vt alium q̃reret locum eumq̧ monens ad bizantium trachie/ illic eum habitare iussit. ¶ Socrates.

¶ Que cum prunitus bizantiũ vocaretur auxit et maximo eam muro circundedit. Et diuersis ornatam fabricis equam imperiali rome constituit. Et denominatam Constantinopolim appellari scebam romã lege firmauit sicuti lex ipsa ĩ marmorea platona

noscitur esse cōscripta/ et i Stra tegio iuxta equestrem: statua ei⁹ est constituta. In hac quoq3 ciui tate duas quidem edificauit ec= clesias quarum vnā nominauit hirenen: aliā vero appellauit a= postolorum. Non solū autē sicut dixi auxit Constantinus xpiano rum dogmata ꝓ sed ēt paga norum templa destruxit. Simu= lachra nanq3 ornata publice i ꝯ stantinopolitana vrbe proposuit Et tripodas delphicos in circo ad spectaculum dedit. Que cum ipso videantur aspectu: superflu ere feruntur. ¶ Socrates.

¶ Interea mater ꝯ imperato ris helena cuius cognomine vi cum drepani princeps ciuitatis dicauit helinopolim ammonita per sōnum ad hierosolimā ꝓpe= rauit: et quondā hierl'm desertā sicut pomorum custodiarium in ueniēs requisiuit sepulchrū xpi. Quod licet difficillime tñ īuenit Itaq3 repente templū illud scele stissimum deici iussit. Et palā fa= cto dñi monumento apparuerūt circa eum suffosse tres cruces ēt claui simul et titulus litteris he braicis grecis latinisq3 conscri= ptus. Jesus nazarenus rex iu deorum. ¶ Sosomenus. Di citur ꝙ autem quia iam mor= tu⁹ crucis tactu surrexit. De hoc ligno sibilla dixit apd̓ paganos. O ter beatum lignum i quo de⁹ extēsus est. Tunc ergo que crux eēt dñi: q̄ latronū dubitare cepe runt. Proinde macharius ciui tatis presul huiusmodi tractatu dubitationē soluit. Mulieri nan q3 nobilitate clare longa egritu= dine fatigate: vnā illaꝝ crucium cum orone ꝓptissima adhibēs virtutem saluatoris agnouit. Mox eni vt mulierem crux atti= git passionem seuissime egritudi nis effugauit et femine salutem restituit. ¶ Theodericus. Sic itaq3 ꝯ mater imperatoris qđ cupiebat agnoscēs de clauis qui dem quibus manus xpi fuerunt perforate alios in galea misit ip atoris filij capitis prouidentiam gerens vt iacula bellica submo= uerent. Alios freno equino per= miscuit: et cautelā imperatoris agens et veterē ꝓphetiam adim plens. Olim ei zacharias clama uerat ꝓpħa dicens. Et erit quod in freno est sctm̄ dño oipotenti. Salutaris vero crucis partem q̄ dem aliquā regalibus distribuit ¶ Socrates. ¶ Quā constā= tinus suscipiens et credens ꝯ saluatori ciuitatem vbi hec ꝑticu la seruaret in sua statua sicut fer tur ī foro constantini posita sup colūnā porphireticā deuote ꝯdi dit. ¶ Theodo. ¶ Reliquā ꝟo partē in ꝟ argentea theca clau sam ciuitatis tradidit sacerdoti. Et vndiq3 cōgregans artifices maximas illic ornatasq3 edifica= uit ecclesias. His itaq3 gestis cō uiuio exhibito virginibus sacris et ipsa ministerium ācille gerēs vltra octogesimum annum eta= tis agens et his similia faciens

redit ad filium. Et cū leticia trā-
siuit e seculo multā filio pietā-
tis mandata committens ↄ diuinis-
mis benedictiōibus adimpleto.
❡ Socrates. ❡ Post hec
imperator igitur ℞ coram ma-
xima xp̄ianorum habens: paga-
norū superstitiones auersabat.
Remouitq; monachias et suas
imagines in templis poni p̄cepit
& cubitum quo mensuratur nil⁹
nō iam in templum serapidis an-
nis singulis sed in ecclesias por-
tari fāciuit. ❡ Sozomen⁹. R.
❡ In omnibus itaq; volens simi-
lem monstrare rome cōstātino-
polim frustratus non est. Nam &
corporibus et diuitijs maior effe-
cta est. Quod ideo prouenisse
credo propter amorem dei: quē
ciuitas gerit et habitatorum cir-
ca indigentes auxilium. Intātū
nanq; fides creuit vt multi q̄dē
iudeorum ciuium pagani ꝯope-
ne omnes christianam illic ꝯuer-
terētur ad fidē. In qua vrbe cre-
scente quo tempore religio no-
scitur ampliata. Nam neq; are
neq; pagana templa: aut sacrifi-
cia facta sunt nisi sub iuliano in
breui tempore. quod mox proba-
tur extinctū. Hanc igit̄ tanq̄ nu-
per conditā xp̄i ciuitatem. Con-
stantinus suo nomine dedicauit
multis eā et magnis exornās ec-
clesijs. Iuuabatq; diuinitas im-
peratoris vota et apparitiōib⁹ mul-
tis indicabatur q̄ sancte saluta-
resq; essent q̄ illic edificabantur
ecclesie. ❡ Capitulum. xix. A

Insignis itaq̄
locus ex illo tp̄e claruit
pegrinis et vrbicis vbi
olī quidē vesta colebat postea ve-
ro eccl'ia facta est. Qui loc⁹ nunc
michaeliū nūcupat: i dextera po-
situs parte nauigantium a ponto
ad constantinopolim distans ab
ea nauigio quidem stadijs fere
triginta et quinq;. Per terram
vero circumuenientibus omnem
sinum vsq; ad septuaginta et am-
plius tenditur. Sortitus est igit̄
is locus appellationem nunc vi-
q; seruatam eo q illic manifeste
cernitur apparere michael ar-
changelus quod etiam ego int⁹
eximie verum esse confirmo. O-
stēdit igitur hoc ita etiā multis
alijs virtus diuina per ipsarū re-
rum experimenta. Quidā enim
in causis crudelibus aut ineuita-
bilibus periculis alij vero in lā-
guoribus aut ignotis passiōib⁹
incidentes hic orantes ad deum
liberari p̄meruerūt. sed q̄ singula
quē illic miracula ꝯtigerint nar-
rare longū est. Que vero proue-
nerint aquilino nobis noto et in
causis forensibus socio parti ab
eo audiēs: parti ipse cognoscēs
necessario pandā. Cū eū ardētis-
sima febris rubeis coleribus mo-
ta comprehendisset: estuanti po-
culum dederunt medici quod e-
uomuit: moxq; cū vomitu diffu-
sa colera superficiem vultus ei⁹
simili sui colore tinxerunt. Quā
obrem quicquid comederet & bi-

beret euomebat. Cunqȝ hoc diu pateretur: nec esca ad nutrimenta proficeret hesitabat ars medicorum: et dum morti vicinus esset iussit suos vt eum ad locū hūc ducerent credens aut illic se mori aut languore priuari. Jacentiqȝ per noctem diuina virtus apparens: precepit vt quicquid comederet in huiusmodi potioneȝ tigeret que esset ex pipere ꝛ vino et melle confecta. Quo facto ab egritudine liberatus est. Quippe cum medicis ratione medicine videatur esse contrarium calida pocula colericis exhibere.

¶ Audiui enim ꝛ probianum virum in palatio habentem militiam medicorum crudeli podagre passione detentum ibi doloribus liberatum eiqȝ apparuisse sanctam mirabiliter visionem. Cum enim dudum paganus eēt factus postea christianus: aliqȝ tenus dogma sequebatur. Totius vero salutis causam id est sacratissimam crucem nolebat adorare. Hanc habenti sententiam diuina virtus apparens signum monstrauit crucis quod erat positum in altario eius ecclesie. Et aperte palaȝ fecit quia ex quo crucifixus est christ⁹ omnia que ad vtilitatem humani generis facta sunt quolibet modo preter virtutem adorande crucis gesta non essent neqȝ ab angelis sanctis neqȝ a pijs hominibus.

¶ Capitulum vigesimum.

Cum itaqȝ populi et ciuitates ad cultum christianitatis accederent: et ceteri pro filijs ꝛ vxoribus metuentes ne quid mali paterentur si contradicerent: quieti vacarent: nudati solacio multitudinis templorum cultores et sacerdotes et simulachra apud se reposita preciosissima tradiderant: et que iouis fulmina vocabātur et per semetipsos hec educebant ex aditis et templorū latentibus locis queqȝ prius inuisibilia apud ceteros erant / et solis sacerdotib⁹ manifesta facta sūt oib⁹ valde vilissia. Alie vero imagīes: et statue ex pciosa pfecte mētr'a: ıgıe cremate sūt et pecunie publice sociate. Que vero ex ere mirabiliter facta videbantur: ad cōstantinopolim sunt aduecta ornatus causa et hacten⁹ in publico collocata et per plateas et in circo atqȝ regalibus id est phycij diuinatoris appollinis et muse helliconides et delphici tripodes. Spoliataqȝ sunt tamen templa et alia laquearibus sunt nudata: alia vero neglecta ad sordes vsqȝ: ad ruinamqȝ perducta sunt. Tunc itaqȝ perierunt: et penitus sunt euersa id est in egeas cilicie templum asclepij et in aphicis iuxta montem libanum: et adonem fluuium: veneris domus: vtraqȝ apud illos insignia: eo qꝫ egeate glorierentur quasi languentes cor-

pore curarētur apud eos demo ne noctibus apparente atq͂ curante. In aphicis autem quia per inuocationem quandā certo die de sūmitate libani mōtis: ignis fulgens veluti sydus in proximū flumē velociter occumbebat qđ dicebant venerem esse.

¶ Sozomenus. ¶ Capi. xxv.

Interea cum multitudo nimia gentium migadorum ex trachia transisset in asiā: et alij aliūde barbari hoc egissent cōtra romanos: multi sacerdotū christi captiuati cum eis erant. Tunc q͂ languentes curarēt et demones effugarēt: christum solummodo nominantes et filium inuocātes dei: insuper et conuersatione philosophantes inculpabilem et omnem maculam virtutibus euicētes ammirati barbari virorum vitam et opera simul egregia bene se sapere crediderunt et deum habere propicium si meliores imitarentur homines et sicut ipi placarent deum. Et cōstituētes sibimet ex eis bene agendi preceptores edocebāt et baptizabāt et consequent in ecclesias occurrebāt

¶ Theoderi. ¶ Capitulū. xxvi.

Fautores igitur arrij nequissima non reliquere cōcilia. Huius enim causa in confessione fidei etiam manibus consenserunt qui postea imitati sunt gesta luporū

Nam cum sāctissimus alexāder qui suis orōnibus arriū fuerat iaculatus: idest bizātij pontifex sic eni tunc vocabatur. Constantinopolis ad meliorem translat⁹ fuisset vitam: eusebius defensor impietatis paruipendens regulas quas ante paululum cū alijs pontificibus ipse conscripserat: repente nicomediā deserens cōstātinopolitanam arripuit sedē: regulis e diuerso clamitantibus episcopos et presbyteros non licere ex alia transire ad aliam ciuitatem. Sed mirum non est vt qui sic insaniunt aduersus vnigeniti deitatem: licenter etiam alias transgrediantur leges. Non eni tunc solūmodo hanc nouitatem fecit sed etiam oli aliud simile perpetrauit. Qui dū in berito esset eps transiliuit ī nicomediā: et ex ea denuo post cōciliū isania aperte impietatis exactus est: et cum eo theognius nicenus. Qđ imperator constantinus litteris manifestū fecit. Ego vero huic operi finē epłe inserere iudicaui. Scripsit enim hec nicomediensibus. ¶ Quis est qui hec ita populū docuit innocentē? Eusebi⁹ vterq͂ tyrannice crudelitatis ex cultor. Nā eni vbiq͂ tyrāni nosci tur esse cliens ex multis reb⁹ apparet. Hoc nanq͂ veraciū epoꝝ testatur interitus: hoc et xpianorum crudelissima persecutio clamat aperte. Nihil eni de iniurijs mihi factis nunc aio: per quas qn maxime aduersarum partiū

insidie discurrebãt: iste etiã ocu
los contra me habebat intẽtos.
Cui hoc defuit solũ ꝙ non et ar=
matũ ministeriũ tyrãno licenter
exhibuit. Neqꝫ me quispiam pu
tet ad horũ probationẽ min⁹ in=
structũ. Judiciũ n. iãqꝫ manifestũ
est qꝛ presbyteros et dyaconos se
quentes eusebiũ aperte costat a
me deprehensos. Sed hec qdem
transeo que nunc non indignati
onis gratia: sed ad illoꝝ cõfusionez
a me pbata noscuntur. Hoc solũ
formido: hoc cogito quia nos ad
communionem criminis vocari cõ
spicio. Propter eusebij nanqꝫ se
ductionem et subuersionem ↄsci
entiã percepistis a veritate sepa
ratã. Sed erit huius rei non tar
da salubritas: si epm fidelem ⁊ in
tegrum nunc sumentes respicia
tur ad deum. Quod vtiqꝫ ad pre
sens in vobis est studium dudum
oportuerat in vestro pendere iu=
dicio: nisi predictus eusebi⁹ pessi
ma consciorum suorum tuitione
venisset hic et ordinem rectitudi
nis impudentissime confudisset.
Sed qm de memorato eusebio a
pud vram caritatem nos breuit
loqui decet. audite. Meminit ve
stra patientia factum in nicea ci
uitate concilium. Cui et ego ipse
conscientie mee cultum decent ex=
hibui / nihil aliud volens ꝙ ↄcor
diam oibus fabricari: et pre cun
ctis arguere ⁊ remouere hãc cãm
q pncipiũ qdem habuit p arriũ a
lexãdrini supbiã corroborata ꝟo
p eusebij prauũ pestiferũqꝫ votũ.
Sed ipse eusebius o amabiles at
qꝫ carissimi cũ quãta putatis dis=
cussione quippe cõscia sua vict⁹ /
cum quanta ↄfusione mendacio
vndiqꝫ declarato degebat? Im=
mittens quidẽ michi diuersos q
pro eo deposcerent. Petẽs vero
a me qddã solatiũ ne tãto malo
ↄuictus suo honore priuaretur.
Testis est michi dñs hui⁹ rei q ⁊
in me et in vobis benigno amore
consistat. Nam et me illi diuertit
⁊ indecenter arripuit qd vos qqꝫ
nostis. Tunc ei oia gesta sunt si=
cut ipse desiderabat: qꝛ oẽ malũ
i sua cõscientia recõdebat. Sed
vt cetera puersitatis eius omittã
qd nepe cũ theognio nequitie
sue participe egerit audite dpo=
sco. Alexandrinos quosdã a nr̃a
fide recedentes hic destinari pre
ceperã: qm hoꝝ ministerio men
tis flamma vigebat. Sed isti be
nigni et optimi nimis epi quos si
mul concilij veritas ad pniam re
seruabat nõ solũ receperũt eos ⁊
apud se seruauerũt: sed ẽt malis
eoꝝ volũtatib⁹ cõicare dcreuert
Quapropter hoc circa istos in=
gratos decreui pagere vt abrepti
procul deportarẽtur exilio. Nũc
itaqꝫ vestrũ est ad deum illa fide
respicere qua semper et fieri con
uenit et esse decet ⁊ agere. Epos
enim purificatos et orthodoxos
atqꝫ clementes nos gaudeamus
habere. Si quis autez ad memo
riam illorum pestilẽtium aut ad
laudẽ ipꝛouide psumit forsitã ex
citari repẽte in sua psũptiõe mi=

vestri dei: hoc est in eo opere compleretur. Dominus vos custodiat fratres carissimi. ¶ Theodoric⁹

Capitulũ. xxiij.

Nunc igitur isti et damnati ꝛ ciuitatibus sũt expulsi Et i comedia quidem appion episcopus ordinatus est in nicea autẽ xps. Sed rursus cõsuetas machinationes exercentes ꝛ imperatoris clemẽtiam accessibilem suis fallacijs inuenientes / restituti sunt prioreꝗ potentiã receperũt. Eusebi⁹ etenim sicuti iam dixi etiã cõstãtinopolitanum tenuit tyrãnice presulatũ ꝛ potiorẽ percepit presumptionẽ frequenter ad imperatorẽ veniens et fiduciã ex crebra collocutione mercat⁹ cõtra veritatis ꝓpugnatores seuas cõtentiones instituit Et pmũ quidẽ cupere se hierosolymorũ loca ꝓfessus est: et imperatorem tanꝗ famosissimũ visurus edificationis opus prouida cogitatione captauit Quapropter cum multo honore diuinius est imperatore vehicula ꝛ alia et distribuẽte solatia. Profectus igitur est cum eo theognius nicen⁹ particeps malignorum consiliorum eius sicuti iam diximus

Capitulum. xxiiij.

Venientes eni i anthiochia ꝛ amicicia induti vultum maxima multetatiõe poriti sũt. Veritatis ꝓpugnator magnus Eustaci⁹: largã ei hospitalitatẽ fraternitatis exhibuit. Cũꝗ ad sacratissima loca puenissent et concordes vidissent suos: hoc est eusebium cesariensis scytopolitani patrofiliũ et etiam lidde: laodicie theodotum ꝛ alios ꝗ leprã arrij suscepe runt nũciauerũt eisꝗ ꝗd cogitauerant et cum eis venerunt ad ãthiochiã. Et schema quidẽ sub honore permittebatur aduẽtus eorum: qꝺ vero propinabatur erat pietatis bellum Mulierẽ nãꝗ ꝓstantem mercede negociantes ꝛ linguã eius sibi impendi persuadentes ad consilium venerunt. Proinde alios omnes foras ire precipientes tũc miserrimã itroducere mulierem. At illa infantulum sub mãmilla demonstrãs aiebat ex ꝯcubitu. Eustachij illũ se et concepisse et generasse: cũꝗ clamabat sepius impudentẽ. Is autem ꝗ calumnie eius tam manifeste conscius erat iussit vt hãc rem si qui scirent deducerentur ad medium. Illa vero dicente nullũ se habere accusationis testem iusiurandũ ei iustissimi iudices intulierunt lege scilicet apte clamãte In duob⁹ aut trib⁹ testib⁹ credi cẽ veracia ꝗ dicũt Rẽ. non et aplo ꝑcipiente vt null⁹ aduers⁹ pr̃biterũ ĩscriptionẽ factã extra duos aut tres testes accipiat. Sꝫ isti sacras ꝯtẽnẽtes leges contra talẽ vtrũ accusationẽ sine testimonio receperunt. Cũ ergo illa mulier iusiurãdũ prebuisset adiecit affirmãs qꝛ ille ipsũ

ex concubitu esset eustachiū. Tūc itaq; tanq̄ aduersus adulterum isti amatores veritatis protulere decretum. Alij quippe de pontifici bus cū vtiq; multi adessent et pro apsicis dogmatibus repugnarēt et omnimodisque fuerant continuata nescirēt aperte reclamantibus et magnū eustachium collaudanti bus decretūq; illorum iniquū susci pi prohibentibus Hoc itaq; facto velociter huius note cōtinuatores ad imperatorē profecti sunt ei q; persuaserunt q: vera fuisset inscriptio et depōnis eustachij iuxta sententiā quē tanq̄ adulterum atq; tyrannū expelli fecerūt exercitatorē pietatis simul et castitatis egregiū: et ille quidē per tracias ad illirici deductus est ciuitatem. Isti vero prius quidē pro eo ordinauerunt eulaliū. Quo tpe pauco viuente eusebiū palestinensē illic migrare voluerūt. Eo q̄ fugiente mutationē et simul imperatore prohibente fecerūt eufronium. Quo et anno et paucis mensib⁹ in epatu defuncto flactio illius ecclesie tradidere pōtificatum. Isti vero oēs pestem arrij habuere celatā. Propterea nanq; multi pie viuētium et sacerdotū et religiosorū ecclesiastica relinquentes collegia apd semetipsos conueniebant. Quos vniuersi eustachianos appellabāt; q: post egressū illius seorsū congregabantur. Porro mulier illa miseram passionem crudelissimi lāguoris incurrens: manifestauit insidias. Et illam traguedie cō positionē pariter enudauit: non duobus vel tribus sed multis valde sacerdotibus que cōcinata videbantur insinuans. Ait enim per pecunias illam se facere cōsueuisse colūnam. Iusiurandum tn̄ nō omnino fuisse falsum quia ille infās de quo iurauerat filius erat cuiusdem eustachij noīe fabri ferrarij

Socrates. Capitulū.xxv.

Tunc igitur in anthiochia grauis seditio in eustachij depōne surrexit: et postea de epatus electione tantus ignis accens⁹ est vt pene ciuitas vniuersa deperiret populo in duas partes diuisēte. Et alijs quidē eusebium palestine transferri cōtēdētibus in anthiochiam: alijs studentibus vt reuerteretur eustachius. Erat ei inutraq; parte et populus ciuitatis et militaris manus: et tāq̄ aduersus hostes cuncti mouebant vt pene vsq; ad gladios peruenirent nisi deus et timor principis cohiberet. Nam imperator suis epistolis seditionem compescuit. Eusebius autem palestine repudiauit qd̄ āmirat⁹ imperator scripsit eī propositū laudans: eūq; btm̄ vocās eo q: nō vni⁹ ciuitatis sz toti⁹ orbis potī⁹ digne decerneret epus. De cetero aūt per ānos octo dr̄ anthiochene ecclesie vacasse sedē. Tādē xpo studio īimicorum nicene fidei ordinat eufroni⁹. His igr̄ i hoc volumīe rite cōtextis tps ē vt sequētis libri ordiamur initium.

¶ Hystorie ecclesiastice liber secundus explicit.

¶ Incipit liber tertius.

¶ Incipiunt tituli libri tertij.

¶ Sosomenus. Capi. i. B

N temporibus religiosi principis constātini et indorū gētes et hiberorū xpiani dogmatis rudimenta susceperunt. Sed etiam armenios tunc p̄mū audiui xpianos effectos. Aiunt enim tyridatem regem tunc gentis illius ex quodam mirabili signo dei quod circa eius domum euenit christianum fuisse factū: ꝛ oēs simul eius ditioni subiectos vna preceptione iussisse: vt similiter deo colla submitterent. Unde et apud ceteros confines christianum dogma transiuit et multitudine dilatum est. Apō persas autem initium christianitatis estimo celebratum. Dum quidā eorum occasione commercij ad astroinos ꝛ armenios venientes vt assolet sanctis illis colloquerentur viris ꝛ eorum virtutes experirentur. ¶ Capitulum secundum

Cumq tempore procedēte crescerēt ꝛ ecclesias et sacerdotes pariter ceterosq ministros habere ceperūt. Hoc autem factū non mediocriter cōtristabat magos: qui religionem persarū ve-

Capitu[illegible]um secundum.

luti quadā sacerdotalis tribu ꝑ successionē generis;. ab initio cōmissam habere noscuntur Afficiebat enim etiam iudeos naturaliter quodāmodo xpiani dogmatis inimicos A Quapropt ac cusauerunt apud saporē tunc regē symeonē archiepm seleucie et thesifōtis ciuitatū in persida regaliū tanꝙ amicus esset cesari romanoꝝ eiꝗ persarū negocia depalaret. Credens aūt drogātib⁹ hūs sapor primum quidē tributis immensis xpianos afficiebat eo ꝙ plurios eoꝝ agnosceret ⁊ qꝛ paupertatem magis eligerēt crudelibusqꝫ viris huiusmodi exactiones iniunxit quatenus ex egestate pecuniarū ⁊ nimietate exactorū vim passi: ꝓprie religionis iura ꝯtenerent. P⁹ hec autē sacerdotes ministrosꝗ dei gladiis minacibus interemit. Ecclesias subuertit ⁊ vasa eoꝝ oīa publicauit. Symeonē vero iussit deduci ad se tanꝙ proditorē persarum regni atꝗ religionis. ¶ Magi ꝗquidem auxiliantibus sibi iudeis cum festinatione sanctas ecclesias destruebant. Symeon autem comprehensus ferroꝗ vinctus ad regē vsqꝫ deducit. Quo vir effectus magnus ⁊ omni fortitudine preciosus. Naꝫ cū eum torquendum sapor iussisset intro duci neqꝫ timuit neqꝫ adorauit. Pro qua re vehementius efferatus rex inquisiuit cur non adorasset. Quippe qd̄ prius facere consueuerat. Ad quem symeon. Prius quidem nō vinctus adducebar: vt negarem vere dei culturam: et nihil indubitans q̄ sūt solennia regis implebam. Nunc autem fas michi non est hoc agere. Ueni nāqꝫ ꝓ nostro dogmate et pietate decertaturus. Hec dicentem precepit rex adorare solem: et facienti plurima se datuꝝ et cum maximo honore munera compromisit. Reluctantem vero interminatus est esse morituꝝ et oīm christianoꝝ gentē. Cumqꝫ nec terroribus potuisset mouere symeonem nec mulcere ꝑmissionibus: sed fortiter ꝑmaneret nūquamqꝫ adoraret solem: nec proditor sue religionis existeret: ꝑcepit eum in vinculis retineri: credens eum posse longo tp̄e declinare. Cum B qꝫ duceretur ad carcerem vidit eum vstazadis senior quidam eunuchus nutritor saporis et maior regie dom⁹. Et consurgens adorauit eum: sedebatqꝫ nanqꝫ ante ianuas regis: quē symeō icrepauit iiuriose ⁊ cū furore clamauit: adūsatusqꝫ despexit. Ipse eī dū xpian⁹ esset, non añ multū tp̄s vi passus adorauerat solē. Quo facto repēte flens eunuch⁹ cū gemitu q̄dē veste clarā qua indutus erat exutus est: ⁊ lugubrē accipiens amictum: āte domū regiā sedebat flens atꝫ gemens. Heu inquit: qualē credā esse circa me deū: quē ego negaui: dum pro hac c[illegible]a dudū amicissimus symeō neqꝫ verbū mihi reddiderit: ⁊ sic aduersatus cum

furore transiuit? Quicqz hec sapor audiuit: euocans eum causã luctus iquisiuit: aut si qua ei circa domũ erũna contigerit. Respondens vstazadis ait. O rex nihil in huius seculi domo infortunij passus sũ. Utinaz pro his q̃ michi nũc euenerũt: vniuersas calamitates alias incidissẽ. Lugeo nanqz cur viuo: q̃ dudũ mori debueram. Uideo solem quem tibi parere volẽs nõ voto mee voluntatis adoraui. Quapropť pro vtroqz me mori iustissimũ est: quia proditor sum christi et te quoqz decepi. Et ille quidẽ hoc dicens iurauit celi et terre creatorem et suã vlterius non se mutare sẽtentiã Sapor autem ammiratus eunuchi constantiam: amplius seuiebat aduersus christianos: tanqȝ maleficijs hoc agere preualerẽt Parcens autem senio: nunc lenitate: nunc minis omni virtute eum se subuertere idicabat. Cũqz nil ageret vstazade profitente nunquam se fore sic fatuũ vt pro deo creatore cunctorum illa coleret potiꝰ que a deo creata sũt. Tunc ira commotus iussit gladio caput eius abscindi. Cumqz duceretur ad necem: rogauit spiculatorem vt paululum sustineret tanqȝ aliquid regi mandaturus. Et vocans quendam fidelium eunuchorum iussit vt diceret hec sapori. Pro fauore quez hactenus a iuuentute habui circa vestram domum o rex patri tuo et tibi ministrans studio compe tenti. testibus non indigeo. Tu namqz bene nosti pro omnibus: ergo que aliquando vobis impẽdi redde mihi compensationem huiusmodi: ne quis ignorantium putet me suppliciũ sustinere tanquam infidelem regni: aut male cuiuspiam voluntatis: sed vt potius manifestum fiat quod agitur: preco clamans denunciet vniuersis: quia vstazadis capite truncatur non regis inimicus sed christianum se esse professum et deum proprium apud regẽ negare contemnens. Hec quidẽ eunuchus regi nunciauit. Porro sapor secundum petitionem vstazadis p̃conẽ clamare precepit. Estimabat enim alios posse a christianitate reuocare christianos si mẽte perciperent: quia nulli parceret christiano: qui senem nutritorem et deuotum sue familiaritatis occideret. Ustazadis autem studuit clamare causam sue necis credens quia cum per terrorẽ adorasset solẽ multos xpianorum deduxerit ad timorẽ. Nunc autem cognoscentes pro religione mortuum: imitatores multos sue virtutis efficeret. Hoc itaqz modo vstazadis gloriosissia morte translatus est. ¶ Symeon autem cognoscens in carcere gratificos pro eo hymnos obtulit deo. Altera vero die que erat sexta feria septimane maioris in qua ante resurrectionis festiuitatem annua salutaris passionis memoria celebratur: etiã symeo

nem decreuit rex ferro perimere. Reductus enim rursus e carcere ad palatium regis nimis itre pide loquebaē sapori de dogmate et nec illum: nec solem passus est adorare. Eademq; die similiter interimi iussi sunt: et alij centum in carcere constituti. Nouissime vero symeonem occidi preceptum est: ita vt mortem videret vniuersorum. Erant eteni ho rū alij q̄dē episcopi: alij p̄sbyteri alij diuersorū ordinū clerici. Cū q; oms ducerentur ad mortē adueniens summus princeps magorum interrogabat eos si vellent viuere: et regis religionē colere et solem pariter adorare. Cumq; hanc nullus eligeret vitam: spiculatores circa necem martyrū laborabant. Symeō autem assistens confortabat vniuersos / et de resurrectiōe ac pietate loquebatur atq; de sacris scripturis adhibens fidem / dicebat vitam quidem veram esse sic mori: mortem vero manifestam negare deum: adijciens quia post paululū etiā nullo perimente sponte mors accidit. Hic est enim omnibus naturis finis ineuitabilis. Post hec autem perpetuitas non omnib⁹ similiter accidit: sed velut ex quodam pondere omnem rationem reddent homines huius vite: et eorum que bene gesserunt retributionem et penas malorum sine dubitatione recipient. Mai⁹ aūt bonoꝝ oīm nihil est ac beatissimum: q̄ eligere mori pro deo.

Hec dicente symeone: et tanq̄ filios edocente: in certaminibus sacris mō que decebat vnusquisq; exercitat⁹ alacriter currebat ad necem. Cumq; oēs centū spiculatoꝝ transisset: nouissime venit ad symeonem et abedecallam et ananiam / ambo nanq; senes: cani sub ecclesia constituti: cū eo fuerant comprehensi et erant in vinculis. ¶ Tunc itaq; pu sicius qui super omnes artifices regis erat ibi consistens: et vidēs ananiam trementem cum prepararetur ad necem ait. Paululū o senex claude oculos et securus esto: mox enim christi videbis aspectum. Cumq; dixisset hoc repēte comprehensus / ductus ad regem et xp̄ianus esse manifestaē: eo q̄ pro dogmate fuisset locut⁹ libera intentione martyribus. Tunc rex extraneo quodā et crudeli modo eum mori precepit ita vt perforata ceruice exinde linguam eius eiceret. Hoc itaq; facto quibusdā accusantibus etiā filia eius virgo sacra tunc comprehensa perempta est. Sequenti vero anno die quo passiōis christi memoria celebrabatur et expectabatur resurrectionis festiuitas crudelissima saporis p̄ceptio per omnem persaꝝ cucurrit terram: morte cōdemnās eos qui se p̄fiterēē eē xp̄ianos. Quo tp̄e fertur vltra numerū multitudinē xp̄ianorū gladio cecidisse. Alios nanq; per ciuitates et vicos diligenter magi requirens

tes celatos inueniebant Alij ve ro sponte nullo dicente semetipsos offerebant: ne taciturnitate christum negare viderentur. Igitur dum oes christiani sine parcitate pimerent etiam multi in ipsis regalib⁹ sunt occisi: cu qb⁹ et azonis eunuch⁹ regi maxie gra t⁹. Qd dum sapor audiss3: tristis fact⁹: hanc generale pereptione remouit: et solumo pceptores religiois iussit occidi. Illo siquide3 tpe in egritudine incurrente regia symeonis epi soror noie tharbua coprehensa est cu famula: sua sequente vita. Quas cotigit teneri p insidias iudeor accusantiu: quasi maleficia regine fecissent: propter symeonis morte3. Regina vero cum soleat languentes huiusmodi spe aures accommodare suspicata est vera ee detractione et maxime a iudeis facta: et cu ipa illis saperet eosq sine mendacio et sibi fauetes arbitraretur. Sumentes aut magi tharbua et alias mortis acerbe percule re supplicio. Stipitib⁹ eni alligatas: serraq scindetes per mediu eas crudeli nece lacerauert. Et quasi expiates regina p medios stipites transire fecerunt. Ferut aut istam tharbuam speciosa valde fuisse et a magis quibusda adamata: et latenter ad cocubitum petitam pmissa mercede salutis sue et alioru si consentiret ad viciu. Que nec auditu luxurie passa est sustinere s3 iniurus p turpi petitione relatis/ alacriter accessit ad morte ne traderet sactam virginitatem. Cunctq S circuirent magi et pncipes eorum vniuersam prouincia scdm saporis pcepta: vt sacerdotes et doctores dogmatis apphenderent xpiani puniebat epos et pbros: et maxie per regione adiabenio Hic na q loc⁹ est persic⁹ et plerumq xpianoru Hoc ei tpe et acepsima epm apprehederut: et multos clericorum eius tenetesq psule sufficere sibi crediderut: alijs nudatis substantijs dimittentes. Jacob⁹ autem qdam pbr ponti seqbat acepsi man et supplicas magis idetide meruit irretiri. Tuc ei et sem alacrit seruiebat et ei⁹ clade aliqtenus leuigabat: plagasq vt poterat curare no desinebat. Post paululu vo penis crudelib⁹ vt magi torserut: cogetes vt adorarent sole. Quo respuete miserunt eu rurs⁹ in vincula. S3 et multos alios pbros et dyaconos habebat i carcere post flagella Pauco tpe ptereute pnceps magoru de eis cosuluit rege. Acceptaq ptate qd vellet vt ageret si solem non adorarent. Mandauit eis i carcere regiam voluntate. Quib⁹ aperte rndentib⁹ nuq se fore pditores xpi: nec adorare solem sine vlla pcitate eos verberib⁹ laniauit. Cum quib⁹ acepsimas p cofessione dogmatis viriliter est defunct⁹. Quida vo armenior cu esset obsides apd psas/ corp⁹ eius auferentes latenter sepulture debite tradiderunt. Alij ve

ro licet non minus flagellati/ p=
per spem vixerunt: & non mutan=
tes voluntatem denuo ad vincu
la sunt reducti: cum quibus erat
aithellas. Qui dum nimis ten=
sus cederetur/ humeri sunt dissū
cti: ita vt mortuas postea man⁹
portare videretur aliiq3 eius ori
cibos offerrēt. Sub hoc itaq3 re
gno testimonio bone vite transs=
lati sūt pbri dyaconi/ monachi/
& sacre virgines et in aliis officii=
is ecclesie constituti: ac pro dog
mate laborantes innumere mul
titudinis Eodemq3 tempore M
passus est vna cū marea bichor
episcopus atq3 clerici circa du=
centi et qnquaginta q̄ cū eo cap
ti a persis fuerant comprehensi.
Tunc I etiam milesius noie
martirio coronatus est. qui pmū
quidē militabat apd ꝑsas. Post
ea vero relicta militia ꝯuersatio
nē zelatus apłicam. Dicitur eni
quia dum ī ciuitate persica eps
fuerit ordinatus: multa sepe sit
passus et plagatus atq3 tractus
virili mēte sustinuit. Cumq3 nul=
li potuiss3 illic suadere vt xpian⁹
eēt: grauit ferens maledixit ciui
tati & exinde decessit Post pau=
cū vero tps primatibus ei⁹ loci
in regē peccantib⁹ superueniēs ex
ercitus cū trecētis elephantis ci
uitatē subuertit: & velut desolatā
regionem arantes seminib⁹ tra
diderunt. Milesius autem epis=
copus solummodo peram circū
ferens que sacrum codicem euā
geliorum habebat perrexit ora-
tionem factur⁹ ad hyerosolymā
et ide in egyptum vt videret mo
nachos ibidem conuersantes.
Qualis igitur iste sanctus & mi
raculorum fuerit operator syri
sunt testes: qui eius actus vitam
q3 scripserunt. Fertur itaq3 eorꝫ
qui tunc martyrio coronati sunt
sub regno saporis virorū ac mu=
lierum fuisse milia quasi sedeci.

¶ Theodoricus. ¶ Ca.iij.

In persida ve=
ro fautoribus pietatis
constantinus august⁹
sponte ꝓspexit. Agnoscēs enim
eos ab impiis vehemenť affligi:
eorumq3 regem erroribus seruiē=
tem diuersa eis inferre pericula
scripsit eis per legatos qui tunc
aderant monita pietatis: rogās
vt cultores dei apud eum digno
honore potirentur. Sed melius
studium pii principis per eius lit
teras valebit agnosci. ¶ Sacra
tissimam custodiens fidem veri=
tatis luce pticipatus sūmi lumi=
nis veritate gubernatus sacra3
cognosco fidem Deniq3 per hec
sicuti res ipse confirmant vene=
rabilem religionem esse conspi=
cio: et doctrinam agnitionis san
ctissimi dei omnibus offerentem
huiusmodi cultum me habere ꝓ
fiteor: quia huius dei virtutem
in auxilio habens / nchoans a
finibus occeani omnem terrarū
orbem firmissima spe salutis ob
tinui: ita vt vniuersi qui per tot
tyrannos cladibus quotidianis

fuerant subiugati: et ad obscuritatē vsqꝫ perducti resumentes cōmunium rerum vindictā: rediuiua quodāmodo curatione resurgerent. Hūc deum colo cui⁹ signū deo dicatus meus exercitus portat in humeros: et a quo dū iusto sermone aliquid poscitur impetratur. Ex ipsis aūt tropheis insignib⁹ beneficia repente suscipio. Hunc itaqꝫ deū imortali memoria me honorare pfiteor: cūqꝫ summa puraqꝫ mēte super omnia eē credo. Hunc inclinatus genibus inuocabo fugiēs cūctū abominabilem sanguinē et odores horribiles ac fugiendos: oēmqꝫ terrenā flāmam nimis euito. Quibus oībus nefādus et ineffabilis error multos gentiū ac genera vniuersa pstrauit: et īferno contradidit. Que enim deus oīm propter hominum prouidentiam sua clemētia vtilitatis causa produxit in mundum. hec ad vniuscuiusqꝫ desideriū trahi non patitur: sed purā tmmodo mentē et immaculatam aiam: ab oībus exigit virtutis et pietatis actus exquirit: māsuetudini et clementie delectatꝰ operibus mites amat: habꝫ odio turbulentos: diligit fidem: punit perfidiam: oēmqꝫ potentiā cum fastu despicit. superborum punit asperitatē: ad fastum eleuatos iterimit: hūilibus aūt ac patientib⁹ digna retribuit. Sic itaqꝫ etiam regnū iustū magnipendens adiutorio sue virtutis extendit: sapiētiāqꝫ regiam pacis trāquillitate custodit. Nō ergo video mihi errare frater mi hunc esse cōfitendo deum omnium principē atqꝫ patrem: quē multi regnātes apud nos vesanis erroribus seducti: denegare tentarunt. Sed illos omnes finis comprehendit exiciosus ita vt omne genus hominum post eos exurgēs clades eorū pro maledictionis exemplo pponere videatur. Horū igitur vnū esse reor valerianū quem velut quedā virga iracundie diuine de nr̄is terris expellens: vestris partibus tradidit puniendum. Qui scilicet verecūdie sue famosissimus/apud nos tropheum demonstrasse cognoscitur. Sed hoc quidē in bonam partem conuersum est: vt in nostro seculo huiusmodi suppliciū fieret manifestū. Vidi nanqꝫ et ego illorum finem qui nuper nefandis pceptionib⁹ deo deuotū populū turbauerūt: Quapropter multas deo refero gratias: qm̄ integra puidētia omne genus humanū colens legem diuinā reddita sibi pace decēter exultat. Unde etiā nobis ipis credo qm̄ optime cauteqꝫ vniuersa prouenitūt: quando p illorū purā pbabileqꝫ religionē / diuinamqꝫ concordiam: vniuersa ī se dignatur erigere. Igitur de tali hominū collegio/id est xp̄ianorum pro quibus est michi sermo quē me libenter credis audire: qm̄ etiam eminētia loca perside per eos amplius qꝫ cupio decorantur. Tu ergo optime gubernaueris si sue

ris sicut illi: et habueris commune quod illi. Sic enim habebis omnium dominum mitem/ placidum atque propicium. Vos igitur qui tantus ac talis existis/ commendo tibi quos et pietate propaiis insignis. Vos dilige competenter et facito clementie tue participes/ tibi simul et nobis prebiturus gratie immensa iura per fidem. Hec igitur optimus imperator pietate decoratus egit curam non solum subiectorum habens sed etiam eorum qui sub aliena gubernacula regebantur. Quapropter et ipse diuina protectione potitus est et europam vniuersam atque libiam: super has enim maxime asie partem tenens/ subiectos habuit vbique deuotos. sed etiam barbarorum alij quidem et sponte seruiebant/ alij deuicti vbique triumphi videbantur: et victor cernebatur in omnibus imperator.

Theodoricus.

Capitulum.iiij.

Interea alexandro mirabili sene qui arrium prostrauerat blasphemias defuncto/ post menses quinque niceni consilij. Alexandrinorum ecclesie suscepit athanasius presulatum. Cuius persecutiones/ fugas/ contumelias/ crebraque pericula transferre distuli que rufinus suo nobilitauit eloquio

Sosomenus.

Capitulum.v.

Post plurima vero consilia turbis seditionibusque completa et clamores accusatorum poscentium vt athanasius tanque magus violentus et indignus sacerdotio donaretur: directi ab imperatore metuentes ne eum aliqua inuasione perimerent: latenter eum de concilio subtraxerunt. At ille sciens non sibi fore tutum/ contra tot accusatores agere: iudicibus eis inimicis synodum relinquens venire festinauit ad imperatorem

Theodoricus.

Igitur athanasius ad principem veniens omnem presumptionem contra se factam episcoporum edocuit. At illi ad mareotem conuenientes/ quosdam concordantium sibimet sacerdotum miserunt ad principem: idest theognium nicenum/ atque theodorum perintium: et marim chalcedonensem/ narcissum cilicem: et similes horum mendacia texentes: et quedam commenta fingentes: et nudas valde calunnias quasi veras accusationes sibimet componentes. Quo facto venerunt ad eliam ciuitatem. Preceperat enim imperator vt omne concilium a tyro veniret ad eliam: necnon et alios vndique congregari preceperat quatinus templa edificata dedicarent. Misit itaque pariter deuotos viros pietate ac fide deuotissimos clarissimos omnia largissime expendi precipiens. non solum pontificibus ac sacerdotibus: sed etiam egeti

bus vniuersis quivndiqꝫ concur rebāt. Porro fuerat exornatum etiam sacratum altare palliis re galibus atqꝫ vasis/auro ⁊ lapidi bus preciosis decoratum

¶ Sozomenus. ¶ Capitu.vi.

Imperator int ea arriū de exilio reuo cauit: iussitqꝫ vt quod de deo crederet scriptura currente pferret. Tunc ille noui tatem nominum quam prius ad inuenerat declināʒ: aliam expla nationem contexuit: simplicibus verbis eam et diuina lectione cō firmans: iusiurandum quoqꝫ p buit ita se credere: et hec etiā mē te saperc nihilqꝫ aliter intellige re. Textus enim eius expositio nis huiusmodi ē. Piissimo et do mino nostro imperatori constan tino. Arrius ⁊ euzoius presbite ri. Sicut precepit deo amabilis pietas tua dn̄e imperator expo nimus nr̄am fidem ⁊ scriptis p fitemur coram deo sic credere et nos ⁊ oēs qui nobiscum sunt sicu ti subiectum est. Credimus in vnum deum pr̄em oipotentē ⁊ dn̄ʒ iesum xpm filiū eius qui ex eo an te oia secula natus est. deus xbū per quē oia facta sunt que i celis et que in terra: qui venit ⁊ carneʒ assumpsit ⁊ passus est ⁊ resurrexit et ascendit in celos ⁊ iteꝝ ventu rus est iudicare viuos ⁊ mortuos Et in spiritum sāctum: et carnis resurrectionem: et vitam ventu ri seculi: et i regnū celorum: et in vnam sanctam catholicā dei ec clesiā que a finibus vsqꝫ ad fines est. Hanc autem fidem pcepim⁹ ex sanctis euangeliis: dicēte dn̄o discipulis suis. Eūtes docete om nes gentes baptizantes eos in noie patris ⁊ filii et spiritus san cti. Si aūt nō hec ita credim⁹ atqꝫ suscipimus: vere patrem et filiū et spm̄ sanctum sicut ois catholi ca eccl̄ia ⁊ sancte edocēt scriptu re quas p omnia ⁊ seqmur iudex noster erit deus et nunc et i futu ro die. Quapropter tuam pieta tem rogamus deo amabilis imp ator vt dum sumus ecclesiastici ⁊ fidem ⁊ sensum ecclesie sanctarū qꝫ scripturarū hēm⁹ vniri nos p pacificā et dei cultricē pietatem tuā matri nostre ecclesie iubeas quippe questionib⁹ et superflui tatibus inquisitionū sublatis: vt et nos et sancta ecclesia adinuicē pacificati solēnes orationes pro pacifico pioqꝫ imperio ⁊ om̄i tuo gn̄e oēs cōit celebrem⁹. ¶ Hanc fidei expositionem alii quidē di cebāt ar B tificiose compositā vt videretur princeps placari ser monibus ⁊ ita arrii dogmatibus circunferri: quatinus per exposi tionē oim ei fiducia preberetur: ⁊ vtrūqꝫ hēret itellectū. Arbitra tus aūt imperator arrium et eu zoium similia credere his qui ni cea conuenerant valde gauis⁹ ē. Non tamē sibimet persuasit vt e os in ecclesie cōmunione suscipe ret ante iudicium atqꝫ probatio nem congruarum psonarū scdm

ecclie legem: sed destinauit eos ad episcopos tūc hierosolimis cō gregatos scribens vt fidem eorū expositionis examinarent: et cle mentem super eis deberēt profer re sententiā si recte credentes in uidie gratia essēt iniusticiā passi seu dū nō haberent vnde iudices suos culpare peterent: per peni tentiā reuocari. Porro sumpta occasione fautores arrii per scri pta imperatoris eos in cōionem susceperunt. Et hoc cum fecissēt ipsi imperatori rescripserūt et ec clesie alexādrine: et in egyptum: et thebaidam ꝛ libiam episcopis vniuersis et clericis: precipien tes vt eos alacriter susciperent i peratore testante rectā eorum es se fidē: quam etiam proprie epi stole subiecerunt. Hec quidem i hierosolimis gesta noscuntur. Athanasius autem fugiens de ty ro constantinopolim venit: ꝛque passus est adito iperatore narra uit: petens vt que tyro fuerāt ge sta examinarentur sub eius quo qꝫ presentia. Porro constantin⁹ imperator rationabilem eius pe titionem iudicās: hec scripsit epi copis qui in tyro conuenerant.

Socrates. Capitu.vii.

IGitur impera tor directa sacra consili um euocauit: vt sui pre sentia athanasii examinaret cau sam cuius verba sunt hec. Victor constantinus pius: episcopis in tyriorum vrbe collectis. Ego q̄ dem ignoro que vestro consilio turbulenter atqꝫ cum tempestate decreta sunt. Apparet enim q̄si quadam tumultuosa indiscipli natione veritas est oppressa. Vo bis quippe non considerantibus que placent deo: propter iurgia que contra proximos vestros ha betis: et vota vestra ineuincibilia esse contenditis. Sed erit opus diuine prouidentie quatenus et hec contentio aperte depreben sa possit euacuari: atqꝫ nobis pa lam fieri: si quid illic conuenien tes sine qualibet gratia: aut ini micitiarum causa gessistis. Qua propter cum omni festinatione vos omnes ad meam reuerenti am volo concurrere quatenus ge storum apud vos integritatem p vos ipsos possitis ostendere. Verum qua gratia hec scripseri vobis: vosqꝫ ad me litteris euo cauerim: per ea que sequuntur a gnoscetis. Pergenti iam michi ad cognominis nostri felicissime patrie ciuitatem: dum essem con scensurus in equum repēte atha nasius episcopus in media pla tea cum quibusdam sacerdotib⁹ quos circa se habebat: sic inopi nate nos adiit: vt nobis daretur subito cuiusdam causa formidi nis. Testis enim michi inspector omnium deus est quoniam nec cognoscere eum quis esset pri ma fronte preualui nisi quidam nostrorū ꝛ quis esset: et quā pti lisset iniusticiam tunc narrasset. Et ego quidē neqꝫ confabulatus

cum eo illo tempore: nec qualibꝫ locutione participatus. Dumq̄ ille se audiri deposcerꝫ: ego vero refutarē: et pene expelli eum pre ciperem/ cū maiori fiducia nihil aliud a nobis q̄ vestrū postulauit aduentū: vt vobis presentibus q̄ passus est necessario posset suis gemitibus explanare. Unū q̄ mi chi rationabile videtur et tempo ribus oportunum scribi vobis li bentius hec precepi: vt oēs q̄cun q̄ apud tyrum conciliū celebra= stis: indemnenter ad expeditū no stre mansuetudinis concurrere fe stinetis: ipsis operibus ostēsuri puritatem et rectitudinem vestri iudicij coram me videlicet quem dei ministrum ꝓprium: neq̄ nos abnegabitis. Igitur vbiqꝫ pacifi catur dei nomen: et integre bene dicitur per meam in deo culturā etiam apud ipsos barbaros qui veritatem hactenus ignorabāt. Certum namq̄ est quia qui veri= tatem ignorat: neq̄ deū scire pōt Uerūtamen sicut predictum est etiam barbari per me fidelē mi= nistrum recognouerunt: ⁊ deum metuere didicerunt: quem vtiq̄ protectorem meum vbiq̄ ac pro uisorem ipsis operibus est osten sum. Unde precipue etiam deum sciunt. et illi quidem propter no strum timorem reuerentur deū. Uos autem qui sancta misteria eius clemētie proferre videmini/ non dicam custodire: sed nihil a gere nisi que ad contentionē no= scuntur ⁊ odia pertinere ⁊ vt ab= solute dicam que ad humani ge= neris tendere videntur interitū. Sed festinate sicut dixi ad nos venire continuo/ scientes quoni am omni virtute agere conabor quatenus que in lege dei sūt ea precipue sine aliqua titubatione seruentur. Quibus vtiq̄ neq̄ vi tuperatio/ neq̄ mala superstitio poterit implicari/ dispersis vtiqꝫ ac palam contritis et penitus ex aminatis sacratissime legis ini= micis qui sub schemate sācti no= minis blasphemias varias et di uersas inciunt.

¶ Capitulum octauum.

HE siquidem littere ad estuationem perduxerunt eos q̄ fue rant in synodo congregati: quo niam plures quidē ad ꝓprias re dierant ciuitates. Qui vero cir= ca eusebium et theognium ⁊ ma ri patrofilum: et vrsatiū: ⁊ valētē ad constantinopolitanam veniē tes vrbē nequaq̄ de calice fracto aut altari subuerso: aut arsenio perempto qđ in synodo cōcinnaue rant q̄stionē fieri ꝑmiserunt. sed aliam inuenire detractionē sug gerentes īperatori q̄m athanasi us interminaretur nō se missurū ab alexandria frumenta solenni ter ad constantinopolitanā vrbē Et hec audisse dicebant athana= sio dicente ad amātiū/ anubionē arbathionē ⁊ petrum episcopos Multū itaq̄ derogatio ꝑualet q̄n derogator credit fidedign⁹ Hac

subreptione ad furorem pduct⁹ imperator athanasiū relegauit exilio: et habitare eum precepit gallijs. Aiunt ei quidam imperatorem propterea fecisse vt vniret ecclesie qm athanasi⁹ cōicare arrianis euitabat. Et ille quidē degebat in triberis galliarum.

¶ Theodoricus. Sed nemo miretur si tātus vir decept⁹ excessit sacerdotibus falsa loquentibus cum diuinus quoq; dauid pphe ta non a potince: sed a seruo siba contra miphiboseth alloquente deceptus sit.

¶ Capitulum nonum.

Igitur episcopi in constantinopolitana vrbe congregati marcellū ancyre galacie deposuerunt p huiusmodi causa. Asteriusquidā in capadocia exercēs artē sophisticā eam relinquens/ xpianitatem se pmittebat asciscere. Tentauitq; libros cōscribere qui feruntur hactenus: p quos arrij dogma firmatum est. Dicebat ei xpm sic esse virtutē dei sicuti dictum est apud moysem locustam et campā virtutem dei/ et his multa similia. Conueniebat enim is asterius frequenter apd episcopos qui arrianam pcipue non euitabant sectam. Nam ad concilia concurrebat episcopatū in aliqua ciuitate querens. Sed sacerdotio quidem frustratus ē eo q persecutiōis tempore sacrificasse probaretur. Cunq; circuiret et syrie ciuitates libros quos cōsueuerat ostēdebat. Hec agnoscens marcellus contra eū scribere volens mensuram contrarietatis excessit. Purū nāq; hominem sicut samosatan⁹ paulus presumpsit dicere dominum christum. Hec agnoscentes qui tunc hierosolymis conuenerant de asterio quidem nullum habuere sermonem: quoniā neq; erat in ordine sacerdotum. Marcellum vero tanq; sacerdotio functum rationem exigētes libri sui eumq; comperiētes samosatani dogmate maculatum iusserūt vt a tali secta recederet. Qui reprehensus librum se promisit exurere. Cumq; hoc studium fuisset lētatum episcoporum collegium e uocante imperatore venit ad regiam ciuitatem presentibus q3 eusebio et qui cum eo erant episcopis in vrbe constantinopolitana rursus studium de marcello fiebat. Et dum marcell⁹ sicut promiserat illicitam conscriptionē3 nollet incendere: cum ab episcopatu deposuerunt. In cuius locum basiliū in ancyra direxerūt. Sed hanc siquidem conscriptionem eusebius tribus destruxit libris superstitionem eius valde redarguens. Postea vero marcellus in sardicensi cōcilio recepit episcopatum dicens non intellectum suum librum: et propterea quasi paulianum fuisse depositum.

¶ Capitulum decimum.

Igitur dũ post cõcilium hierosolimitanum arrius venisset in egyptũ alexandrina ecclesia ei' cuitante cõmunionẽ rurs' venit ad cõstãtinopolitanã v.bẽ:con currentibus illic consectatorib' eius et obedientibus eusebio ni= comedie epõ et conciliũ celebra= ri volentibus. Horum studiũ sẽ= tiens alexander tunc costantino= politanus episcopus nisus ẽ sol= uere tale conamẽ. Cũq3 hoc non valuisset implere aperte arrii ni sibus iterdixit: nõ licere eũ eccle siasticũ esse dicens ad ĩfirmandã sententiã epõꝝ pene totius terre secum conuenientiũ ĩ nicena vrbe Eusebius aũt et qui circa eũ erãt dum primo sermonibus flectere nequiuissent alexãdrũ. postea cũ terrore minabantur:qꝫ nisi susci= peret arriũ certa die ipse quidem deportaretur exilio: arrius autẽ in cõionẽ susciperetur vniuersoꝝ Et post hec ab alterutris recesse runt. Illi quidẽ diffinitã diem ex pectantes vt suas minas imple= rent. ¶ Alexãder aũt orabat ne B ad perfectũ verba eusebii p= uenirent. Maxime autẽ ei terror ĩgerebatur eoq imperatori iã pe ne suaserant vt faceret quod ipsi volebant Ante vnũ vero cõstitu= ti diem ꝓsternens semetipsũ sub altari tota nocte iacuit pron' ro= gans deum vt ĩpediret terminũ ĩimicoꝝ eius. ¶ Socrates. Hec igitur E alexander ꝓnus ora= bat. imperator autẽ de arrio ex= periri volens eũ ad palatiũ euo= cauit: pcũctatusq3 est si niceni cõ= cilii decreta seruaret. Ille vero nichil moratus repente subscri= psit decreta fidei p subscriptionẽ arte callida circũueniens Et imp= ator quipẽ miratus ei intulit iu= iurandũ Qui et hoc fraudulẽter egit:quodãmodo iusiurãdũ arte occludens. Quod autẽ audiui de hac machinatione cõscribo. Fer tur eni conscripsisse arriũ sectã suã ĩ charta quã sub ala ferebat vñ vere se iurare credidit dicens sic se sapere sicut scripsisset Hoc enim ita factũ audiens ego con= scripsi: quia vero et iusiurãdum prebuit ex epistolis imperatoris agnoui. Credens igit imperator suscipi eũ ab epo cõstãtinopolita ne vrbis alexandro in cõionẽ pce pit. Erat eni tunc sabbatum. Et sequenti die eos cõmunicare ex= pectabat alterutris Sed psũptio nes arrii iudicia dei secuta sunt D Nã dum egressus ex impiali fuisset aula obsequiis honorabat satellitũ eusebii et per mediã tũc ciuitate3 perspicuus apparebat. Cũq3 venisset iuxta locũ cui ẽ vo= cabulum cõstãtini forũ vbi colũ= na porphiretica collocata ẽ: tror eũ subito ex quodam conscientie secreto constrinxit: et cũ formidi= ne secuta est vẽtris effusio. Per= cũctatusq3 si secessum esset in pro ximo: et agnoscẽs eẽ post constã tini forum perrexit illuc Quo fa cto. defectus eum quidẽ cum effu

ftione corripuit et vna cum sterco
ribus meatus quoq3 plapsꝰ est.
Tunc ergo concidit et sanguinis
multitudo cum subtilibus itesti
nis subsequenter effluxit Decur
rebantq3 pariter cum splene eti
am iterna iecoris. Et ita factum
est vt repente sequeretur et mors
Secessū vero vbi talia gesta sūt
in constantinopolitana vrbe mō
strabatur sicuti dixi post constā
tini forum atq3 marcelli in por
ticu constitutum. Omnesq3 trā
seuntes digito notabant locum
detestabilem arrij recordantes
interitum. ¶ Sosomenus.

¶ Post aliquod tempus qdā3
fautorū arriane vesanie diues ac
potens studiū habuit eundē lo
cum a publico cō E parare.
Et destruens quod erat primitꝰ
domū ibi cōstituit / quatenꝰ obli
uio facti procederet : et p successi
ones huiusmodi memoria depe
riret. Fama tamen per cūctam
cucurrit ciuitatem et orbi terra
rum mortē arrij declarauit.

¶ Capitulum vndecimum.

Arrij vero dogma licet apud multos dis
putationibus extolle
retur / nondum tamen in p opri
am discernebatur populum aut
in nomine constabat autoris : s3
omnes simul i ecclesia veniebāt
atq3 communicabant preter no
uatianos et qui vocabantur fry
ges et valentinianos : et marcia
nistas : et paulianistas. et qui a
lias hereses colebant. Contra
quos omnes imperator posita le
ge sanciuit auferri eorum orato
ria et ecclesijs applicari : et neq3
in domibus priuatorum eos cō
gregationes nec publice celebra
re. Melius enim iudicabat i ec
clesia catholica comunicandu3
et in eam cunctis puenire suade
bat : propter quam legem arbi
tror heresium memoriam fuisse
destructā. Nam priorū principū
tpibus xpi cultores licet sectarū
diuersitate differrent / apud pa
ganos tamen xpiani esse putabā
tur : et similiter passionibus sub
iacebant / ac semetipsos propter
communes persecutiones exa
minare non poterant : et ppterea
facile inter se conuenientes mis
sas celebrabāt. Et lic3 essent pau
ci non tamen videbantur esse di
uisi Post hanc vero legem neq3
publice in ecclesias poterant cō
uenire neq3 latenter dū epi ciui
tatum et clerici obseruantes ta
lia prohiberent. Hinc ergo plu
rimi metuentes ad ecclesiam se
catholicam contulerunt. Alij
vero manserunt in sua sententia
non tamen successores heresis
reliquerunt. ¶ Socrates.

Capitulum duodecimum. A.

Cumq3 glorio sissimus imperator po
tius christianitate gau
deret et vere dei testimonio fidē
nicenam roborari cognosceret :
in hisque fuerunt de arrio gesta

letabatur. Qui cū B tres habuisset filios eos cesares nuncupauit et singulos eorum per decennos annos imperij sui principes esse cōstituit. Idest primum quidē filium sui nois constātinū hesperiaꝝ partium in decennali suo fecit habere principatū. secūdū vero aui nomine cōstantium in vincēnalibus suis cesarē in oriente constituit. minorē vero cōstantē in suis tricennalibus ordinauit. Anno vo post hec trāsactis ingressus sexagesimumquintum etatis annum: egritudine captꝰ ex vrbe constantinopolitana qua sit ad calidas aquas egressus est.

¶ Theodoricus. Qui cū nicomedia degeret C languore grauatus nec ignorans vite huius incertū: grām sacri baptismatis est adeptus. Distulerat enim vsqꝫ ad illud tempus: in iordane fluuio hoc ꝓmereri desiderans. Porro aūt tres filios imperij reliquit heredes et athanasiū magnum reuerti precepit in alexandriam licet eusebius pn̄s esset: et niteretur contraria suadere.

¶ Sosomenus. ¶ Nicomedia in suburbano sacri baptismatis donis īiciatus est. ¶ Socrates. D Ita facto testamento tribus filijs cōstitutis heredibus est defunctus. Corpus autem imperatoris in aureo loco collocatū: ad cōstantinopolim est deuectū ⁊ in palatij celso loco repositū. Quod in multis honoribus ac veneratione q̄ si viueret habebat: donec aliquis filiorum eius assisteret. Postea vero ab oriente Constātio veniente cum imperialibꝰ et equis funus eius sepultum est in apostoloꝝ ecclesia. Quā ꝓpterea fecerat ne imperatores et sacerdotes reliquijs ꝑarentur apostolorum. Vixit autem Cōstātinus imperator annis sexaginta ⁊ quinqꝫ. Regnauit autem triginta et vno. Defunctus est ꝯsulatu feliciani et taciani: vicesimasecūda mensis maij qui erat annꝰ secundus ducentesime octaue olimpiadis.

¶ Explicit liber tercius.

¶ Incipiūt tituli libri quarti.

Tituli libri quarti.

Incipit liber quartus.

Sosomenus.
Capitulū primū.

Igitur sub imperio constantini per ecclesias talia prouenerunt. Quo moriēte rursus ad querimoniam venit dogma niceni concilij. Nam licet viuente constantino non eum oēs susciperent tñ aperte renuere nō audebant. Quo moriēte plurimi se ab eo indubitanter abstinuere concilio. Erant enim isti q etiam primitus videbantur esse suspecti. Precipue vero arrij sectatores eusebius et theognius cui9 dogma se firmare credebāt si reuerti athanasiū prohiberēt et consectatori suo egiptiace diocesis iura contraderent. Et illi quidem hec agebant ministrante sibi presbitero per quem temporibus constantini arrius fuerat reuocatus. Erat enim is presbiter cōstantio quoqz gratus eo q paternum ei seruaret testamētum: ita vt vsqz ad pricipem palatijqz potentes haberet accessum. Eusebius autem ī aula imperiali videbatur ita perspicuus: vt suos consectatores faceret augustos ac proceres. Quāobrem de dogmate rursus priuatim et publice disputationes crebro proferebantur. Et simul iniurie: inimicitie et plurima que ex talibus solent sepius euenire.

Capitulum secundum.

Capitulum secundum.

Nterea ab occidentali parte athanasi⁹ i alexandriã est reuers⁹ quem etiaꝫ constatinus viuens redire maluerat. Dicitur autem quia etiã testamento voluit hoc conscribere sed quoniã ita defũctus est eius maior filius cõstãtinus hesperiaꝝ partiũ princeps hoc egit litterasq; huiusmodi ad populum destinauit alexãdrinũ Constantinus cesar populo ecclesie catholice alexãdrie cõstituto. Neq; vestram sacratissimã mẽtem arbitror ignorare propterea athanasium adorande legis ꝑdicatorẽ ad tps gallũs fuisse directũ: qm ferocitas crudeliũ inimicorum eius in periculo sacri ei⁹ capitis iminebat: ne forsan per malignorum calliditatem aliqd incongruum sustineret. Ut ergo hoc euitaret: ab imminentibus sibi necessitatibus est ablat⁹. Et ita me iubente habitare preceptus est vt i hac ciuitate i qua degebat bona ei necessaria nõ deessẽt Tali; ei ẽ ei⁹ venerabili; vit⁹ diuis freta solatijs vt ẽt molestias asꝑioris fortune despiciat. Quapropter licet ad carissimam reuerẽtiã vestram dñs noster beate memorie constãtinus pius meus pater eũdem epm in suo loco restituere proposuerat: tamẽ qm humana sorte ꝑuent⁹ anteq; hoc cõpleret vota requieuit consequẽs arbitratus sum volũtatem digne memorie imperatoris implere. Qui dñi ad vos remeauerit qualem a me venerationeꝫ habuerit agnoscetis. Non enĩ mirabile si quid in eo gessim⁹ qđ laudetur. Meam nãq; animã imago desiderij vestri ⁊ schema tãti viri ad hoc mouit ⁊ inuitauit. Diuina prouidentia vos custodiat fratres dilectissimi.

Capitulũ. iij.

Is litteris fretus athanasius alexandriam venit: libenterq; eum plebs alexandrina suscepit. Arriani vero cõiuratione facta aduersus eum frequentes seditiones subinde suscitabant ꝑ quas occasio prebebatur eusebio vt derogaret ei apud imperatorem quoniam non decernente cõmuni concilio episcoporũ auctoritate sua arripuisset ecclesiam. Tantumq; his derogationibus actum est vt indignante imperatore de alexandria vrbe proijceretur. Eodem tempore eusebio moriente episcopo cesarie palestine cognomẽto pam= B phili agapius discipulus eius suscepit episcopatum qui et alios plurimos edidit libros et de vita doctoris sui multa conscripsit.

Sosomenus. Ca. iiij.

On multo post tempore ⁊ constantinus imperator constantini maioris filius: dum nititur inuadere partes iunioris fratris constantis circa aquileiam congres

ſione facta pimitur conſulatu a-
cinnidu/ ⁊ pcli. Quamobrem ro
mani imperij principat⁹ occidē-
talium quidem partium puenit
ad conſtantem / orientalis autē
ad conſtantiū. ¶ Theodoricus.

¶ Capitulum. v.

IGitur tpē quo
conſtantinus ad peren
ne tranſiuit imperiū te
ſtamento filijs temporale diſtri
buēs regnum: nullu eni eorum
erat pñs preſbitero a ſorore pro-
pria ſibimet cōmendato ſuū cre-
didit teſtamentum / pcipiens eū
conſtantio dari qui īter alios vi-
debat᷑ eſſe vicinior et pri⁹ venire
poſſe credebatur. Hinc iſte con-
ſtantio factus not⁹: tradito teſta
mēto accepit ad eū ingrediēdi fi
duciam. Qui videns facile cōſtā
tij voluntatē et velut calamū vē-
tis accedentibus agitari: preſū-
pſit ɔtra euāgelica dogmata bel
lum aſſumere: ⁊ aduerſ⁹ eccl'ias
aſperrimā erigere tēpeſtatē. Di-
cebat eni eſſe culpabilesq̄ cōſub
ſtātialitatꝭ vocē q̄ ſcripta nō īue
niret in fidei doctrina poſuiſſēt:
quod inter ſacerdotes et eos diſ
cordiam gñaret. Hic ergo atha-
naſium et eius ſectatores accu-
ſans inſidias īſtruebat. Huius
cooperatores erant euſebius / ⁊
theognius et theodorus perin-
thius / qui eloquētior videbatur
et ſcripſit explanationes euange
liorum quem plurimi heraclio-
tem vocant. Iſti namq; ſepi⁹ ve-
nientes ad imperatorem reuer-
ſionem athanaſii multorū cauſā
aſſerebant eē malorum: et nō ſo-
lum egiptum ſed etiā paleſtinā
et fenicē: vicinaſq; gētes ei⁹ grā
dicebant eſſe turbatas. Proīde
huiuſmodi verbis leuiſſimā obſi
dentes imperatoris itētionē ſua
ſerūt vt athanaſiū ab eccl'ia rur
ſus expelleret qui agnoſcens ea
rum conſiliū ad partes heſpias
abijt.

¶ Capitulū. vi.

VErum euſebi⁹
eiuſq; conſortes calum
nias in athanaſium fa-
ctas iulio romano pōtifici deſti-
nauerūt. Qui eccleſiaſticam ſe-
quens legē: etiā ipſis romam ve-
nire precepit et venerabilē atha
naſium ad iudicium regulariter
euocauit. Ille cōtinuo euocatio-
ne ſuſcepta venit: calumniarum
vero ſarcinatores rome quidem
profecti non ſunt: ſcientes facile
ſuum poſſe capi mendaciū. Sed
vidētes oues paſtore deſolatas
lupū ſuper eas ꝓ paſtore conſti-
tuerūt id eſt gregorium q̄ ſex an
nis beſtijs ferocibus crudelius
vſus penā malicie ſue ſoluit ab
omnibus amariſſime laniat⁹.

¶ Capitulum ſeptimum.

AThanaſi⁹ au
tem veniens ad conſtā
tem poſtq; conſtantin⁹
minor fuerat bello defunctus: ar-
riane cohortis cum gemitu refe
rebat inſidias: et bellum contra

apostolicam fidem gestā, patrisq; eius nomen maximiq; concilij ab illo celebrati memorabat: et qm̄ communi lege synod⁹ roborata videretur. hec insinuādo cū lachrymis ad paternū zelum excitauit imperatorē. Mox nanq; vt hec audiuit / mandauit fratri: monens: vt paterne pietatis inuiolabilem seruaret hereditatē: cū et ille pietate gubernando regnum et romanorum euicisset tyrannos et gentes positas i circuitu subiugasset. ¶ Socrates

¶ Capitulum. viij.

EA siquidē tempestate constantinopoli altera priore supior turba ex hmōi causa ꝓcessit. Alexāder ɔstātinopolitane p̄sul eccl'ie post decertationē cū arrio terminatā ex hac vita recessit: epatus tricesimotertio vite anno nonagesimo et octauo nullumq; in suum ɔstituit locum: sed mandauit vt vnum ex duobus quos ipe nominaret eligerēt. Et siquidē vellent docibilē simul ⁊ vite optime testimonio decoratū: paulū a se presbiterū ordinatū: virū quidē etate iuuenē sed sapiētia senem: episcopum sibimet ordinarent. Si vero ex habitu solummodo reuerentie eligere vellent: macedonium facerent: tunc dyaconū existentem: quia ⁊ etate senior videretur. Ex hac causa maior contentio pro episcopi ordinatione surrexit: ecclesiāq; turbauit, cuius populus vtiq; in duas diuisus esset: alij qui defenderent arrianū dogma: alij vel o niceni decreta cōcilij. Igitur donec alexāder viueret omousiani potiores erant arrianorū quia illi quottidie cōuicti minuebantur. Cū vero alexander obisset cōtentio rurs⁹ ex vtraq; parte commota est. Quapropter omousiani paulū ordinauere pontificē / arriani vero macedonianū: ⁊ in eccl'ia quidē heresie cognomine q̄ est vicina iuxta basilicam sophiam paulus est ordinatus. in quo potius alexādri sententia prolata videbatur.

¶ Capitulum. ix.

POst paululū vero tēpus imperator ad constantinopolim veniens / indignatur ob ordinationem factam arrianorum. Epor̄ū autem constituto concilio paulū quidem remoueri fecit: eusebiū vero ex nicomedia migrantē cōstātinopolim / episcopum esse decreuit. Quo facto anthiochiam profectus est imperator. Eusebius itaq; nullo modo cessare patiebatur: sed omnia ℞ commouebat donec suum propositū perduceret ad effectum. Egit ergo vt in anthiochia syrie synodus fieret: sub occasione quidem dedicationis ecclesie quam pater augustorum fabricari ceperat: et post eius obitum constantius decimo anno eam a tempore fūdatiōis expleuerat. Pre-

veritate aūt ad subuersionē atq3 destructionem niceni concilij.
Ad quā synodū conuenerunt ex ciuitatibus diuersis epi nonagīta. Maximus tñ hierosolymitanus macharij successor nō affuit cogitās q2 ei posset subripi: vt in dānationē subscriberet athanasij. Sed neq3 iulius interfuit maxime ro⸗ C me rome presul: neq3 in locū suū aliquē destinauit cum vtiq3 regula ecclesiastica iubeat non oportere preter sententiā romani pontificis concilium celebrari. Fit ergo syno⸗ D dus in anthiochia sub pñtia Constantij principis Cōsulatu marcellini et probini Erat aūt quint⁹ annus mortis Cōstātini patris augustorum. Presidebatq3 tūc ecclesie anthiochene flacill⁹ successor Eufrōij. Fautores igit̄ Eusebij ope preciū iudicātes athanasio derogare primum quidem calunniati sunt quasi extra regulā egisset quam tūc ipsi decreuerāt quoniam non ex sententia communis concilij episcoporum receperat sacerdotiū: s3 sibimet arrogando in ecclesiam fuisset ingressus. Deinde qm eius aduentu turba generata plurimi seditione sint mortui. et q2 aliqui ab athanasio cesi: iudicib⁹ dicerent̄ esse contraditi. Hac derogatiōe tunc habita cōstituerunt epm in alexandria. primo quidem eusebium cognomento emesenum.
Quo ordinato et i alexandriam ire metuente: gregoriū fecerunt epm. His ita gestis transformauerunt fidē nichil quidē culpantes niceni concilij: sed pncipium prebentes quaten⁹ frequentib⁹ concilijs alia subinde mutātes et recitantes terminus fidei paulatim i arrianam vesaniam repedaret. Capitulum. x.

Nos neq3 sequaces arrij sumus / quomodo enim episcopi pbr̄m se A queremur: neq3 aliā quēpiam fidē absq3 exposita antiquitus suscepim⁹ Sed etiā nos examinatores et cognitores ei⁹ fidei facti sum⁹: ⁊ iudicauim⁹ potius q̄3 secuti sumus. Didicim⁹ eni ab initio credere in vnū deu3 oim: deum vniuersoꝝ intelligibiliū / sensibiliūq3 creatorem et prouisorē: ⁊ in vnū filiū vnigenitum ante oīa scl̄a exntē / ⁊ cū suo gēitore manētē per quē ⁊ oīa facta sūt visibilia ⁊ inuisibilia: ⁊ qui in nouissimis tēporib⁹ per bonā volūtatem patris descendit et ex sancta virgine carnē assūpsit et oēm volūtatē p̄ris sui ipleuit: passus est ⁊ resurrexit ⁊ in celos ascēdit: in dextera patris sedet venturus iudicare viuos et mortuos ⁊ rex permanet ineternū ⁊ deus. Credimus ⁊ in spiritūsanctū. Si aūt adijciendū est credimus ⁊ de carnis resurrectione et vita perpetua. Hec in pma scribētes epistola ciuitatibus dirigebant.
Sed post paululum aliā in B anthiochia dictauerunt Eodem

tempore etiam rẽpublicam con tigit valde turbari. Gens namq; francorum circa callias cõstituta: roma: C nis erat infesta. Tunc enim etiam terremot⁹ maximus in oriente factus est: ꝛ precipue i anthiochia: que anno iugiter est commota

Capitulum.xi.

Interea gregorium deducebat in alexandriam syrian⁹ magister militie: et cum eo armati milites nũero quinq; milia: quib⁹ etiam aderant arrij sectatores ibi morantes. Sed quomodo athanasius ecclesia pulsus ne caperetur effugit: arbitror eẽ dicẽdum. Erat enim vespera ꝛ populus in vigilijs obseruans. Sperabaturq; futura collectio. Inter hec venit magister militũ et circa ecclãm p cohortes suos milites ordinauit. Athanasius autẽ vidẽs que fiebãt cogitauit ne propter se vlla lesio populo ꝓueniret / et pcipiens diacono vt cõpleret orationem rursus psalmũ fecit iponi. Dũq; cõsonãtia psalmodie celebrarẽt per vnã ianuã ecclesie egrediebãt oẽs. Quo facto milites quidem sine cõmotione steterunt Athanasius autem inter medios psallentium illesus abscessit. Et hoc modo fugiens rome profectus ẽ. Porro gregorius alexandrine tunc presedit ecclesie. Alexandrinorum vero plebs non ferens qδ erat gestum / ecclesiã que dyonisij nũcupatur incẽdit.

Capitulum.xij.

Eusebius autẽ legationem misit ad iuliũ romane vrbis episcopum rogans vt cõtra athanasium iudex esset Sꝫ que de athanasio decreuerat iulius: eusebi⁹ non occurrit agnoscere. quia dũ paucum tempus vixisset: post cõcilium vita priuatus est. Quapropter constantinopolite rursus in ecclesiam introduxerunt. Idem et arriani in ecclesiam que nunc dicitur pauli ordinauere macedonium. Et hoc gerebant fautores Eusebij successoresq; presũptionis: id est theognius nicen⁹ maris calcedoneñ. theodor⁹ heraclie et reliqui. Sed vrsatius et valens heretici postea libellum penitentie iulio offerentes episcopo: et consentientes cõsubstãtialitatis verbo cõmunicare meruerunt.

Capitulũ.xiij. A.

Interea propter macedoniũ igens preliorꝫ flãma surgebat ꝛ intestinũ bellũ xp̃ianorꝫ i ciuitate multi sãguis effusiõe pullulabat. Qδ dũ audisset ꝯstanti⁹ antiochia posit⁹ impator hermogeni mgr̃o militũ trachiarꝫ iniũxit vt paulũ ecclia pelleret. q̃ cõstãtinopoli veniẽs: maxias tbas egit: cogẽs vt pellerẽt ep̃us. Facta aũt seditiõe pplus erat ppa=

rstus ad vltionem. Cūq; hermogenes insisteret vt militari manu expelleret paulum: accensus populus vt fieri solet in talibus rationabiliter ei resistebat: eiusq; domum incendentes ipsumq; trahentes interemerunt. Hec gesta sunt consulatu ꝯstantij tertio: et secundo constantis. Quo tempore constans quidem francos romanorum sub B iecit īperio. ¶ Constantius autem de C interitu hermogenis agens ab anthiochia veredis cōstantinopolim venit: et paulum quidē expulit ciuitate / vrbi vero dāna concussit auferens ei frumenti a suo patre collati vltra quadragīta milia modiorum que quotidie frangebantur. Nam pene octoginta milia per dies singulos vrbe alexandrina mittente primo ministrabātur. Hoc itaq; facto macedonium distulit statuere vrbis epm. Irascebatur ei ꝛ aduersus eū nō solū q2 ꝓpter eius volūtatē fuerat ordinatus: sed q2 ꝓpē seditiones inter eū paulumq; factas: plurimi simul ꝛ mgr militū fuerat interemptus. Dimittens ergo eū missas facere i ecclīa solū i q̄ fuerat ordinat⁹ ociuo est ꝓfect⁹ i anthiochiam. ¶ Ca. xiiij.

Arriani preterea gregorium remouentes ab alexandria tanq̄ odibilem: ꝛ quia propter eum factū fuisset incendium necnon ꝛ quia minus eorum fouebat errorem: euocauerunt georgium cappedocem arriane vesanie.

¶ Sosomenus.

¶ Capitulum quindecimū.

Igitur athanasius relinquens alexandriam romā profectus est. Contigit autē eodē tempore etiā paulum constātino politanū pontificem illic vna concurrere: ꝛ marcellū ancyre. asclepiū q; gaze. Qui dum arrianis esset aduersus inscriptionē passus ab his quasi subuertisset altare dānatus est. Pro quo gazeorū ecclesia quinciano committitur. Lucianus aūt adriopolitis episcopus: ob aliā accusationem ecclesia sua priuatus: degebat i vrbe roma. B Cognoscēs ergo romanus episcopus crimina singulorum et omnes niceno conciliocōcordare comperiens: eos in cōmunionē suscepit tanq̄ omniū curā gerens propter sedis ꝓprie dignitatem singulisq; reddidit suas ecclesias ꝛ orientalibus scripsit epis: culpans q2 non recte tractassent viros inculpabiles de suis ecclesiis eos expellētes: et q2 constituta niceni concilij minime conseruarent.

¶ Quorū paucos ad certā dies sibimet adesse C ꝑcepit vt corā eis ostenderet iustā se super eis protulisse decretum et de cetero non se passurum interminatus ē nisi ab huiusmodi rbis ꝛ nouitate cessarēt. et ille qdē hec scripsit

Athanasius asit et paulus epistolas iulij direxerūt. τ singuli eorū suas sedes adepti sunt.

Capitulum.xvi

Verum pontifices orientis grauiter hoc ferentes: τ in anthiochiā cōgregati iulio rescripserūt epistolam ornato quidem stilo cōpositā: hyronia vero maxime plenam τ non sine interminationis qualitate confectam. Fatebant enim circa omnes romanorū ecclesiam esse munificā: veluti que apostolicam haberet curam τ antiquitus mater pietatis existeret licet ab oriente ad eam predicatores dogmatis aduenissent. Se vero nō propterea secūdo loco habendos existimabant: eo q non magnitudine aut multitudine absidarent ecclesiarum cum vite qualitate non cederent crimenq iulio importabāt eo q athanasij sectatoribus cōicasse videretur et tāquā eorum concilio contumelias irrogasset eorumq sententiam destruxit et veluti iniustū eius factum ecclesiasticis sanctionibus dissonās arguebat. His itaq conscriptis addiderūt q si susciperet iulius dānationē ab eis factā: et ordinatos epos i dānatorum loco firmaret: pacē circo et cōionē haberent. Si vero placidis eorum resisteret: contraria celebrarent. quippe cum orientales episcopi non restitissent dum nouatus a romana pelleretur ecclesia. De his autem q preter commune placitū de concilio niceno gesserūt nichil ei rescribere maluerūt. Socrates

Capitulum.xvij.

Hec itaq orientales episcopi Julio romano pontifici rescripserunt. Cū vero athanasius alexandriā fuisset ingressus: cōpressio populi partis georgij qui illic fuerat ordinatus episcopus vehemens facta est. Et ex hoc dicebant turbas et neces hominū prouenisse: et huiusmodi crimina in athanasiū velut auctorem sceleris referebant: dum hec in certaminibus frequenter euenīant. Ob quam causam sabinus macedonie psul herescos athanasium frequēter accusat. Qui si cogitaret q̄ta mala ɔtra athanasium et omousianos arriani gesserunt: aut q̄ta concilia propter eum celebrata sūt: aut q̄ta ɔtra oēs eccřias macedoni⁹ heresiarc⁹ gessit: erubescēs forte tacuisset Capitulum.xviij. A

Constancius igitur imperator in anthiochia degens / cum audisset rursus paulum constantinopolitanam recepisse sedem iratus sacra sua misit ad philippum qui tunc habebat maximā inter alios iudices potestatē: et post principem secundus appellabat vt paulū ecclesia pelleret

et macedonium introduceret. Prefectus autem philippus se ditionem populi metuens: arte est vsus aduersus paulum et iussionem quidē principis celauit. Simulans autem publicū se habiturum esse tractatū ꝓcessit ad termas vocabulo zeusippas: vbi etiam cum honore quasi necessario vocauit paulum. Cūq; venisset repente prefectus sacra monstrauit imperatoris: et episcop⁹ quidem illic iniustā sententiā patienter tulit. Porro prefectus metuens multitudinis q̄ ibi ꝯuenerat propter timoris famā vnam fenestram termarum iussit aperiri: per quam ad palatium duct⁹ paulus ⁊ missus in nauē ad talia paratam velociter ductus est in exilium. Iussitq; prefectus vt thessalonice seruaretur: ex qua paulus fuerat oriundus quatenus illic licenter viueret: et in alijs illirici ciuitatibus non tantū vt ad partes orientis accederet. Hoc itaq; modo paulus inopinabiliter de eccl'ia puls⁹ est. Philipp⁹ aūt a termis ad eccl'iam properabat: cū quo macedoni⁹ residens i vehiculo cū ꝑfecto simul ⁊ militib⁹ armis idutis. Hoc facto terror ppl'm apprehendit et ad eccliam concurrerūt vniuersi omousiani simul et arriāi. Cūq; ꝑfectus cū macedonio ad eccl'iam peruenisset: et ppl'm ⁊ milites irrōnabilis timor iuasit. Cūq; esset nimia mr'titudo nec posset introire ꝑfect⁹ milites ceperunt ppl'm violenter impellere. et cū ꝓpt angustiā loci accedēnō valerēt: putātes eos milites sibi velle resistere: euaginatis gladijs in eorū necibus grassabātur. Tunc ergo sicuti fertur peremptisunt circa tria milia centum et quinquaginta. Alij a militibus interfecti. Alij vero compressione sunt mortui. His actis macedonius tanq̄ nihil mali gerens: sed veluti mundus et innocens a prefecto magis q̄ ecclesiasticis regulis / traditum sibi recipit episcopatū. Tātisq; necibus ipse et arriani eccl'ie iura tenuerūt. Hoc ₵ tp̄e impator maiorē eccl'am fabricabat: que nūc sophia vocitat': et est copulata ecclesie que dr' hirene. quam pr' imperatoris cum esset pri⁹ modicam ad pulchritudinē magnitudineq; q; ꝑduxerat q̄ mō veluti sub vno circuitu ꝯtineri noscūt. C. xix. A

Interea cōtra athanasiū alia machinatio fabricata est. Ecclesie namq; alexādrinorum / augustorum pater eroganda pauperibus frumenta donauerat: que dixerunt athanasium vendere: ⁊ suis vtilitatibus applicare. Qd' ipator credēs eū iussit occidi. Hoc sciēs athanasi⁹ / latenē fugit. Tūc igi ₵ tur iulius romane vrbis ep̄s: cognoscens arrianor' īsidias aduersus athanasiū machinatas post ꝙ eusebiū susceptat lr̄as euocauit athanasiū cū audissꝫ locū vbi erat abscōs⁹.

Inter hec suscepit litteras egyptiorum episcoporum: asserētiū falsa esse que contra athanasiuz dicebātur. quo facto iuli⁹ rescripsit eis qui fuerant anthiochia cōgregati: culpans eos primum de iniurijs litterarū: deinde cur eū ad synodū suā non vocassent canonibus quippe iubentib⁹ extra romanū nihil decerni pontificē: insuper q: latenter corrūperēt fidem. Et q: tyri gesta p subreptionem fuerint et arte cōposita: ⁊ q: contra ius ex vna parte cōfecerīt monimenta gestorum: referens ad falsitatem de arcenio cōcinatā epistolas ipsas ponere pptter fastidium longe lectiōis omisi.

Sosomenus Capitulū.xx.

Imperator aūt fratri suo cōstantio scripsit vt aliqs ab orientalium epōrum satisfacturos de q̄rundam dānatione dirigerent. Quapropter eligūtur tres: narcissus hermipolita cilix eps: theodorus heraclie tracie: et marc⁹ arethuse cyriace. Qui veniētes italiā: facta propria vīdicabāt nitentes īperatori psuadere oriētalis cōcilij iustā esse snīam. Cunqz fidei sue cōfessionem exigerētur anthiochia qdē fidē expositā celauerūt. Aliā vo cōscribētes cōfessionē obtulerūt: mlto tn̄ a niceno cōcilio dissonātē. Videēs aūt cōtra iuste gnatos hoīes: nec crimia fuisse v̄a p qb⁹ dicebāt ī cōīone suspēsi: sed gestū pēpter dissonantiā fidei: cū satisfacere nequiuissēt p quo venerāt: remisit eos ad ppria. Post tres āt ānos rursus orien a tales epi occidentalibus aliā eplam direxerunt. Quā multorū versuum noīauere cōscriptionem eo q vltra priores p lixo eloquio confecta viderētur. In qua de suba quidē dei nullaz fecere memoriā. Eos aūt qui dicunt ex non existibus dei filium aut ex alia essentia et non ex deo: et q: fuerit aliqñ tps aut seculuz quādo non erat abdicarūt. Porro eudoxiū germanicie epm martyriū atqz macedoniū portitores eplarum occidentales noluerūt suscipere sacerdotes dicētes dogmata nicena sufficere et nihil vlterius oportere tractari. Cunqz constans a fratre petens vt athanasius suam reciperet ecclesiam resistentibus hereticis nihil impetrare valuisset: tunc athanasi⁹ et paulus adeuntes poposcerūt fieri synodum eo q pro defensiōe rectorum dogmatum expulsi pbarentur.

Theodorus.

Capitulum.xxi.

Quod audiens constans scripsit fratri monens vt paterne pietatis inuiolatam seruaret hereditatem: cum et ille imperiū gubernando ⁊ romanorū tyrannos euicisset ⁊ ī circuitu gētes barbaras subiugasset. His lrīs mot⁹ cōstanti⁹ pcepit sardice qē citas illirici: ⁊ oriētales ⁊ occidentales

cōuenire pontifices. Multe siquidem etiam alie passiōes medicinam redrecāt. Nam et B paulū cōstātinopolitane vrbis epm: pro rectis dogmatib⁹ arriani ad piculum mortis vsq₃ perduxerāt tanq̄ seditiōis auctorē: et alia q̄dā adiecerāt q̄ calūniatorib⁹ sūt amica. Quē tn̄ tūc populus sardice propter inimicorū insidias duci non passus est. Paulopost autē defuncto constante flectentes arriani leuissimam pricipis voluntatem: et a regia citate pellēte paulū: eum ad ciuitatulam cucussenem que tūc erat capadocie nunc vero scđe armenie migrauerunt. Sꝫ non sufficit in hoc cūcta turbantib⁹ vita pauli mirabilis lꝫ in solitudiē ɔstituti. Mittētes ei ministros necis cū mortivio lenissie tradiderūt. Et hoc btūs athanasi⁹ refert ī satisfactiōe ꝓpriē fuge ita dicēs. ¶ Ca. xxij.

Episcopū naq₃ constantinopoleos paulum persequentes atq₃ comperientes: palam suffocandum esse censuerunt in cucussa capadocie: auctorem habentes philippum prefectum. Erat enī eorum hereseos tunc patronus et consiliorum minister iniquoꝝ Huiusmōi ei crudelitatem blasphemia arrij germinauit. Contra vnigenitum n̄aq₃ vesaniunt ministri p̄sumptionum ei⁹. Hoc itaq₃ modo paulo defuncto: magis ad celestia regna pducto macedonium statuerunt episcopū quasi consecratorem suum qui proxime scō spiritui blasphemabat. Sed paulopost expulerunt et eum: dū creaturā non confiteretur eum quem filium scripture dicunt Quapropter respōdēdo illis heresis ꝓprie auctor apparuit. Cōsubstantialem quidē nec iste patri filium esse dicēs similem tamē per oia genitori docens: creatum vero spiritū apte denominans Hec itaq₃ nō multo post sicuti diximus acta sunt.

¶ Socrates ¶ Ca. xxiij B

Undecim⁹ autē annus erat patris duorū Consules autem fuere tunc Rufinus et Eusebius qn̄ celebratum est sardicense conciliū Ex hesperiis ergo partibus cōuenerunt episcopi quasi trecēti sicut athanasius ait. Ex orientalibus sex et septuagita tamtummodo: sicut sabinus dicit Inter quos annumerabatur etchiras tanq̄ moriotis eps. quem dānatores athanasii in episcopio huius prouincie produxerunt. Excusauerunt se etenim alii p̄ infirmitatem corporis alii augustas iducias accusantes et ob hoc iulium romanū culpātes epm: dū vtiq₃ ante annum et sex menses synodus fuerit predicta et athanasius rome degeret expectans iudiciū synodale. Cū ergo sardice orientales cōuenissēt ad aspectū occidentaliū venire nolebāt

dicentes: non aliter se ad verba venturos nisi suo collegio athanasiacos ꝛ paulianos expellerēt Dumqꝫ protegenes sardicensis episcopus: et osius cordube hispanie non paterentur a concilio remoueri pauli defēsores ꝛ athanasiu: illi repente discesserunt. Et venietes ad philippolim trachie seorsum fecere concilium: ꝛ aperte iam consubstantialitatē anathematizauerunt Et sectam īequalis substantie epistolis subscribentes vbiqꝫ miserunt. Qui autē in sardice conuenerant primum quidem horū damnauere vesaniā deide accusatores athanasii dignitate priuauerunt. Et terminū fidei nicene corroborātes: ꝛ tractatū de diuīe substātie inequalitate respuētes cōsubstātialitatēꝫ apertius tradiderunt etiam ipsi vbiqꝫ scripta propria dirigentes Ex vtraqꝫ ergo parte arbitrati sunt recte se facere orientales quidem eo ꝙ a se damnatos illi suscipere(n)t occidentales quāte cognitionē dānatores ef fugerātꝛqm hi qdē nicenā seruabat fidē illi vero eā adulterari ꝑsupserant. Reddiderūt ergo locū paulo ꝛ athanasio necnō ꝛ marcello ācyre galatie quoduū sicuti iā dictū est fuerat condēnatus.

¶ Theodosic⁹. ¶ Capi.xxiiii.

Que vero sardice gesta sūt concilii littere clari⁹ edocebūt Quas propter modum explanationis huic scripture interponere non omisi. Sācta synod⁹ dei gratia sardice cōgregata ex vrbe romana: hispanis galiis ytalia: cāpania: calabria: affrica: sardania: pannonia: misia: dachia: dardania: altera dachia macedonia: thessallia: achaia: hepiris: trachia rodope: asia: caria bithinia hellespōto: capadocia: phrygia: pissidia: pōto cilicia: altera phrygia: pamphilia: lidia: insulis ciclladibus egypto thebaida lybia galatia: palestina: ꝛ arabia: vniuersis epis et cōministris sancte ꝛ apostolice ecclesie dilectissimis fratribus in dño salutem Multa quidē ac sepius ministri arriane vesanie ꝓsumpserūt aduers⁹ dei seruos ꝛ rectā fidē custodientes Adulterā nāqꝫ doctrinā ꝓponētes: orthodoxos expellere sūt conati et intātū surrexerunt aduersus fidē vt neqꝫ auditus amabilium lateret imperatorum Igitur gratia dei cooperante etiam ipsi piissimi principes et diuersis nos prouinciis et ciuitatib⁹ colligentes: sanctum hoc conciliū in sardicensium celebrari vrbe ꝑceperunt: quatenus ablata omnium discordia et omni perfidia ꝓcul expulsa: sola xp̄i pietas apd oēs īuiolata seruet Venerūt et orientales epi a piissimis īꝑatorib⁹ iutati ꝑcipue ꝓpt famā q̄ de carissis nr̄is frib⁹ ꝛ cōministris fuerat deuulgata id ē athanasio alexādrio. ꝛ marcello ācyre galatie et asclepagazeo. forsan etiam ad

vosipsos detractiones huiusmo di peruenirent: qm etiã nostras aures ventilare conati sũt vt ea que contra innocentes referunt vera esse credantur et iniqua he reticos celetur opinio. Sed hec diuti⁹ facere permissi non sunt. Etenim presul ecclesiarum dñs est: qui pro his et pro vniuersis mortem sustinuit et propter eas ascensum ad celos nobis oibus cõdonauit Dudũq; itaq; eusebi⁹ et maris et theodorus atq; thio gnius: vrsatius et valens: et mi nophantis: et stephanus scrip serunt iulio cõministro nostro ec clesie romane pontifici contra p̃ dictos cõsacerdotes nostros: id est athanasium epm alexandrie: et marcellum epm ancyre gala tie ⁊ asclepam gaze. Scripserũt quoq; ex aliis partibus epi testi monium phibẽtes puritati atha nasii consacerdotis nostri. Et ea que eusebio et consecratorib⁹ eius gesta sũt nichil aliud q̃ mẽ daciis ⁊ calũniis plena eẽ firmã tes. Cũ vtiq; euocati a carissimo et cõsacerdote iulio: nõ occurrẽ tes sicut ex scriptis eiusdẽ epi iu liũ cõprobatur apte videant ca lũniatores existere. Nã si de ge stis cõtra eos habitis presump sisset: nõ retardarent occurrere Verũtamẽ etiã ex hisq̃ fecerunt i hoc sãcto magnoq; cõcilio eoꝝ machiatio euidẽter apparet Ve niẽtes eni in sardicensiũ ciuita tẽ atq; videntes fr̃es nr̃os: atha nasiũ: marcellum: asclepã: ⁊ cete ros ad iudiciũ accedere timue runt. Et non semel non secundo sed etiam frequenter citati voca tionibus obedire noluerũt Cõ gregatis videlicet i cõcilio Osio longeuo q̃ ꝑpter etatẽ atq; con fessionem tantumq; laborem oi honore dignus apparuit: et reli quis sustinẽtibus ⁊ inuitãtibus eos ingredi iudicium: vt que cõ tra absentes consacerdotes dif famauerant atq; conscripserant presentes ostenderent. Sz sicuti prediximus euocati nõ venerũt vt etiam in hoc calumniam pro priam ostenderent Et quodãmo do respuendo iudicium: insidias suas et molimina proclamarent Nam qui de suis dict: s cõfidunt etiam ad faciẽ ꝓbare non fugiũt Qr vero nõ occurrerũt: nullũ ve strũ de eis ignorare cõfidimus. Et si forsan rurs⁹ illic quicq; ma chinari voluerint/sciant omnes quoniã nichil habentes quo pos sint cõsacerdotes nostros argue re: absentibus detrahunt presẽ tes effugiunt. Fugerunt eni ca rissimi fratres non solum propt calumniam aduersus istos in structam: verum quia suos pro diuersis criminib⁹ accusatores occurrisse viderunt. Proferebã tur enim vincula et cathene. Ve nerant homines ab exilio ⁊ cõsa cerdotes necnõ cognati paritẽ et amici coꝝ q̃ ꝑpter eos mortui di noscũt Et qđ ẽ admirãdũ aderãt epi quoꝝ vn⁹ quidem cathenas gestabat et vincula quib⁹ vinct⁹

fuerat propter eos. Alii vero eo-
rū insidiis morte sibi testabāt in
flictā: qm ad tantā supbiā sūt per
ducti: vt et epm occidere conarē
tur quē nisi fuga liberasset obie-
rat. Uenit et consacerdos nr̄ bea
tus theodol9: fugiēs eoꝝ molimi
na qbus fuerat iussus occidi. A-
lii vero gladioꝝ vulnera demon-
strabāt. Alii famā se ab eis passos
fuge miscebāt: et hec nō qlibꝫ ho
mines testabātur: sed oēs ecclie
pqbus hii qui occurrerūt et qui
legatione fungebant insinuabant
violentiaꝝ pestes: armatos mili
tes: pplos cū fustibus: iudicū ter
rores falsaꝝ litteraꝝ obiectiōes.
Lecte sūt nanqꝫ littere theognii
cōtra cōsacerdotes nr̄os athana
sium: marcellū: et asclepā: vt etiā
imperatores nouisse viderentur.
Quas litteras dyacones theog
nii vulgauerunt. super hec autē
virginū nuditates: ecclíaꝝ incē-
dia carceres contra sacerdotes
nostros adhibitos. Que oīa pre
ra non nisi pro detestabili arria-
noꝝ heresi ꝯmisisse [illegible]. Quis
quis eni coꝝ respuisset ordinatio
nem atqꝫ cōionē his necessario
subdebat iniuriis. Conspiciētes
igitur facinoꝝ suoꝝum āgustias
confusi recesserunt. Et vlterius
hec non valentes abscondere in
sardicensiū venerunt vrbem: vt p
conuentum suum quasi talia se ne
unqꝫ perpetrasse monstrarent.
Uidentes autem quibus calum
nias irrogarent et oppressos a se
simul accusatores et increpatio-
nes pre oculis suis habentes et
uocati ad iudicium ingredi neq̄-
uerunt. Athanasio quipꝫ e mar
cello et asclepa nr̄is ꝯsacerdoti-
bus fiducialiter agentibus: et ni-
mis ingemiscentibus et imminē
tibus atqꝫ puocantibus eos: et p
mittētibus non solū se calūnias
euidēter ondere: sed etiā que i eo
rum ecclesiis deliquissent: illi ve
ro tanto conscientie terrore ꝯstri
cti sunt vt fugerent: et per fugaꝫ
suas calūnias aperirent: delicta
qꝫ sua iudicii declinatione faterē
tur. Et licet non solū ex priorib9
sed etiā ex istis malicia eoꝝ atqꝫ
calūnie pateftant: tn̄ vt neqꝫ p fu-
gam occasionem alterius iniqui
tatis accipiant: curauimus ꝯtra
veritatem facta eorum examina-
re molimina. Et hoc proposito
ex his que gesta sunt eos calum
niatores inuenimus: et nihil ali
ud nisi aduersus sacerdotes no-
stros insidias institutas. Nam
arsenium quē dicebant ab atha-
nasio peremptum hic viuit: et in
teruiuentes cōmorari dignesci-
tur: ex quo etiam alia probantur
esse conficta. Quis vero etiam
calicem diuulgauerunt fractum
a machario athanasii pbr̄o: testa
ti sunt qui de alexandria et mare
ote venerūt nihil tale fuisse gestū
Sed etiam episcopi egipti iulio
ꝯsacerdoti nr̄o scribentes: valde
firmabāt: qꝫ neqꝫ suspicio fuisset
hmōi. Proinde dixerunt monu-
mēta aduersus eos fuisse ꝯfecta.
Que pbatum tamen ē ex vna pte

celebrata. In quibus gesti paga
ni examinabantur: ꝛ cathecumi=
ni: ex quibus vnus cathecumin⁹
inquisitus ait intus se fuisse quā
do macharius venerat ad eundē
locum Alter autem iterrogatus
dixit illum famosissimum squirā
tunc egrotasse: et in cella iacuisse
vt ex hoc appareat nichil gestuȝ
ex omnibus sacramentis: eo ꝙ ꝛ
cathecumini intus fuissēt: ꝛ squi
ras non adesset sed iaceret egro
tus. Is nanq malignissim⁹ squi
ras mentitus eo ꝙ athanasi⁹ quā
dam sacros incendisset libros il=
lo tempore egrotasse declaratus
est quando macharius ibi fuit.
Unde etiam ex hoc calumniator
apparuit. Denicq pro huiusmo=
di calumnie mercede: dederunt
squire nomen epi qui neqz presbi
ter fuerat aliquando. Duo nāq
presbiteri qui cum melicio aliqn
degebant ꝛ postea a beato alexā
dro episcopo ciuitatis alexandri
ne suscepti sunt: et cum athana=
sio constituti testati sunt nunq
pbrm fuisse melicij: neqz habuis=
se meliciū in mareotē ecclīam vel
ministrum: et qui penitus neqz
presbiter fuerat nunc eum velut
epm produxerunt: vt eo nomine
in suis calumnijs terrere viderē
tur auditores. Recte sunt enim ꝛ
littere consacerdotis nostri mar
celli: et inuenta est eusebij simili
umqz nequicia. Nam ea que ve=
luti querimoniā faciens marcel
lus dixit hec tanꝙ ipse ꝯfirmaret
accusauerunt. Hec ꝙ sunt lecta
et reliqua ꝛ precedentes pariter
questiones. Relectaqz huius vi
ri fides inuenta est. Non enim a
sancta maria sicut isti confirma=
bant dedit deo verbo principiū:
neqz finem habere asseruit eius
imperium sed regnum eius et si=
ne principio et sine termino esse
conscripsit. Asclepias autem cō
minister obtulit monimenta an=
thiochie confecta sub accusatoꝝ
presentia et cesariensis eusebij et
ex sententia iudicātiū episcopoꝝ
se ostendit innoxium. Recte siq=
dem o charissimi fratres euocati
frequenter obedire noluerunt re
cte quoqz fugerunt. Conscientia
nanqz sua perterriti per fugas su
as calumnias indicarunt et que
presentes accusatores super eis
dixerant etiam probauerūt Ad=
huc autem etiam eos qui duduȝ
accusati: propter arrianam here
sim fuerant et proiecti non soluȝ
susceperunt sed etiam in maiori
ordīe posuerunt: diaconos ad pͣ
byterium ꝓmouentes pbros ad
epopatum non ad aliud nisi vt i
pieta[illegible]are et dilatare po=
tuissent: et fidei corrumperēt pie
tatē. Sunt aūt horū principes eu
sebius. theodorus heraclie. nar
cissus nerodiadis cilicie stepha=
nus anthiochie georgius laodi
cie achatius. cesarie palestie. mi
nophantis ephesius. vrsatius si
gidum. misie valens. mirsi pan=
nonie. Isti nanqz conuenientes:
cum orientalibus non sinebāt e=
os nec in sactum concilium ingre=

dũ nec omnino accedere ad ecclesiam dei. Et venientes in sardicã conciliabula apud semetipsos ꝑ loca singula faciebant: et acta quedam cum terroribus concinnabant: quatenus nihil penitus ad iudicium perueniret neq; sanctũ possemus celebrare concilium. Hec omnia agnoscere potuim⁹ a sacerdotibus nostris machario palestino asterio arabie qui cum eis venerant: et ab eorum ꝑfidia recesserant. Hi nanq; ad sanctum concilium venientes violẽtiam quam passi sunt narrauerũt nihil dicentes apud eos agi rectum insuper adijcientes . q: dũ essẽt recte fidei ꝓhibiti fuissẽt ab eis ad hec loca venire propter iꝰterminationem. vix ab eis intercedere potuissent. Ob hanc cãm sardice venientes i vna domo cũ eis manserunt: neq; breui tẽpore a se recedere patientes. Quia vero tacere non decuit: nec sine vindicta relinquere calũnias: vicula neces vulnera cõcinnationes falsarum epĩarũ. verbera nuditates virginum exilia destructiões ecclĩarum . incendia migratiões a minoribus ciuitatibus ad maiores ecclesias et pre omnib⁹ aduersus rectam fidẽ nũc arrianã insaniam per eos crudeliter insurgentem. Propterea charissimos quidem fratres nostros et comministros athanasium alexandrine ciuitatis episcopum et marcellum ancyre galacie et asclepam gaze . comministrantes christo inoxios ꝛ puros eẽ decreuimus: scribentes ad vniuscuiusq; parrochiã vt singularũ ecclĩarum populi cognoscentes sui episcopi puritatẽ eũ se epm et hr̃e et sperare cognoscant. Eos autẽ qui in eorum ecclesias luporũ instar ingressi sunt: id est gregorium in alexãdria: basilium i ancyra. quincianum gaze nec episcopos nominandos / nec christianos nec quãlibet penit⁹ cũ eis habẽdam esse communionẽ nec eorum litteras habẽdas nec scribendum eis. Theodorum vero heraclie europe: et neroniadis cilicie: et cesarie palestine narcissũ et acatium singidum: nisie valentem ex mirsis pãnonie. minophãtem ephesi. ꝛ georgium loadicie licet metuentes ab oriente nõ venerunt: tamen eo q; a beate memorie alexandro ciuitatis alexãdrie pontifice sunt damnati: ꝛ eo q; secum arrianos habeant: ꝛ propter crimina eis illata generali eos decreto sanctum concilium episcopatu deposuit: et dcreuimus non solum episcopos eos non esse: sed neq; communionem cum fidelibus promereri. Eos enim qui diuidunt a paterna substantia et diuinitate: et alienant verbum a patre diuidi ab ecclesia catholica conuenit et esse alienos nomine christiano. Sit igitur a nobis et omnibus anathema: eo q; verbũ veritatis videatᷣ esse cauponati. Apl̃icum naq; ꝑceptũ est. Si ds vobis an-

nunciauerit preter quod accepistis anathema sit. Dis ergo nullum communicare denunciate. Nulla enim communio lucis ad tenebras. Dos pellite procul ab omnibus. Nulla enim cōcordia christo ad belial. Seruate vos fratres charissimi vt neqꝫ scribatis eis neqꝫ eorum scripta suscipiatis. Studete simul vos fres charissimi ⁊ comministri tā͞q spiritu presentes nostro concilio cōsentire: atqꝫ subscriptione nostra decernere que ab omnibus vbiqꝫ cōministris nostris consonantia vna seruetur. Abdicamus autē illos ⁊ extra terminos ecclesie catholice procul abijcimus: q̄ non affirmant quia deus est christus Sed aiunt verus deus non est qꝛ filius est: si verus filius nō est nec genitus simul sic simul ⁊ ingenitus. Sic enim se intelligere natū profitentur quia sic dixerūt. Qđ natum est factum est. Et quia cū christus ante secula sit: dederunt ei pricipium atqꝫ finem quod nō in tempore sed habet ante secula Proinde due vipere ex aspide arriana progresse sunt valens / ⁊ vrsatius qui gloriabantur et nō dubitant se dicere christianos: profitentes quoniam verbum ⁊ quoniam spiritus et vulneratus et interfectus et mortuus est et resurrexit. Quodqꝫ cohors studet hereticorum diuersas esse substantias patris et filij et spiritus sācti pronunciant et eas esse diuisas. Nos autem hanc percepimus: ⁊ eruditi sumus hanc habemus catholicam apostolicamqꝫ traditionem et fidem atqꝫ confessionem vnam esse substantiam patris et filij et spiritus sancti. Et si querant que sit filij substātia ꝯfitemur eam esse que patris indubitanter nunqͣ patrem sine filio / neqꝫ filium sine patre fuisse credentes: nec esse posse quod est verbum spiritus. Absurdum nāqꝫ est dicere aliquando patrem non fuisse patrem sine filio: neqꝫ nominari: nec esse potuisse. Est enim ipsius filij testimonium. Ego in patre et pater in me. Et ego et pater vnū sumus. Nullus nostrum negat natum. Sed quibus natum: omnibus que inuisibilia et visibilia nuncupantur Opifex est archangelorum et angelorum ⁊ mundi. humani generis quoniam ait. Omnium artifex sapientia docuit me. Et omnia per ipsum facta sūt. Non enim semper esse potuerat si sumpsisset exordium: quoniam verbum quod semper est non habet initium Deus autem nunquam terminum habet. Non dicimus patrem filium esse / neqꝫ rursum filium patrem esse. sed pater est: et filius patris est filius. Confitemur virtutem esse filium patris. Confitemur verbum dei patris esse: preter quod aliud nō est. et verbum veri dei et sapientiam et virtutem: verumqꝫ filium tradimus. Et non sicut ceteri filij nominātur / ita filium dicimꝰ

quoniam illi aut gratia generationis dii erunt: aut eo q dignificant filii nuncupantur: neq propter vnam substantiam que est patris et filii. Confitemur item et vnigenitum et primogenitu sed vnigenitum verbum dicim quod sēper fuit et est in patre: primogenitū autem sermonem homini. Sed tamen differt per creaturam communem: quoniam et primogenitum a mortuis confitemur vnum esse deum. Confitemur vnā patris filijq diuinitatē neq quisquam negat aliquando patrē filio maiorem: sed propter aliam essentiam: non propter differentiam: sed quia ipsum nomē patris maius est filio. Hec autem illorum blasphemia atq corruptibilis interpretatio est: hac gratia eum dixisse contendūt. Ego et pater vnum sumus: propter concordiam et vnanimitatē Sed reprobauimus omnes catholici intellectum eorum fatuum: et abiectum sicuti mortaliū hominum. Qui quoniam eorū pt ceperunt offendentes discordare noscuntur: et ad permutationes ascendunt hoc modo distantiam et discordiam inter patrem deum omnipotentem et filium esse posse dicentes / qđ absurdum est intelligere et aliquatenus arbitrari. Nos autē et credimus et affirmamus et sic intelligimus qm̄ sacra scriptura locuta est: Ego et pater vnum sumus propter essentie vnitatem: que ē vna et eadē patris et filij: et credimus semper sine principio et sine termino huncgenerare cum patre: et non habere nec tempus nec defectum eius imperium: quia semper est. nunquam enim esse cepit: ideoq nec deficere poterit. Credimus et percipimus paraclitum sanctum spiritum quem nobis ipse dominus pmisit et destinauit et eum credimus missum. Sed is passus non est: sed homo quo indutus est quem assumpsit ex maria virgine: qui pati potuit sicut mortalis Deus autem immortalis est. Credim quia tercia die resurrexit, nō deus in homine: sed homo in deo resurrexit: quem et obtulit patri suo donū quem vtiq liberauit. Credimus autem qm̄ oportuno tēpore atq definito omnes et de omnibus ipse iudicabit. Tanta siquidem eorum stulticia /et ita crassitudine tenebrarum eorum mēs excecata est: vt nequeant lumen cernere veritatis: nec intelligere qua ratione dictum est: vt et ipsi in nobis vnum sint. Palam vero est cur dixit vnum. quoniam apostoli spiritum scm̄ dei acceperunt sed tamen ipsi non erant spiritus nec aliquis eorum aut verbū aut sapientia: aut Xp̄s aut vnigenitus erat. Sicut et ego et tu inquit vnum sumus: sic et isti in nobis vnum sit. Certissime igit scriptura diuina hoc distinxit. In nobis inquit vnum sint: non ait sicut nos vnum su-

mus ego et pater/ sed discipuli in semetipsis coiuncti et copulati vnum sint: et fidei confessione in gratia et pietate dei patris et dni et saluatoris nostri confessione: et caritate vnum esse possint. Ex his litteris agnoscitur et accusatorum calumnia et priorum iniquitas iudicum: et dogmatum vera sa lubritas Nō solū ei de diuia nos beati patres docuere natura: sed etiam eruditionem dispensationis explanauerunt. ¶ Ca. xxv.

Hec constans cognoscens voluit quidem leuitatem fratris inspiciens et infremuit aduersus instigatores malorum et imperatoris facilitatem ita decipientis. Duos autem epos ex sardicen. concilio electos cū litteris misit ad frēm: cum quibus et magistrū militū salianū pietate iusticiaqz fulgentem. Littere vero nō solū monitionē habuerūt atqz cōsiliū sed etiā interminationē pio principi condecentem. Primum quidem enunciauit fratri vt epis preberet auditum: et iniqtates a stephano/ aliisqz psūptas agnosceret: necnon et athanasiū gregi proprio restitueret. patefacta qdem calumnia/ priscorumqz iudicum iniquitate: et crudelitate reuelata: adiecitqz quia nisi vellet quod iustum est facere: ipse ad alexandriam pergeret et athanasium ouibus desiderantibus restauraret: inimicorumqz cateruas procul expelleret Hanc autē epistolam constantius in anthiochia suscipiens: pmisit se facturū que qualitas temporis annuebat. Sz in his perterriti veritatis ipugnatores: nephandissimū machinata sunt scelus. Applicuerant etenim sacerdotes a cōcilio destinatos in loco remotiore Magister militum alio mansionē acceperat. Porro stephanus tunc anthiocenus eps cum aliis tyrannicis cooperatoribus: insuper naufragio pparabat cū qb9 assertores rectorū dogmatū variis nitebatur absorbere calliniis. Horum itaqz erat dux quidā iuuenis onager noie: cū aspitate vānēs et iniqua puersatōe pgaudēs: q nō solū i plateis diuisis tormētis afficiebat et fustib9 lacerabat: sz ēt domos ipudenē iuadens: viros ac mulieres honestissimas abstrahebat. Et vt longi9 eius extendā calliditatē: cōtra optimos viros pparatā narrabo psumptionem Is eni onager ad quādam fornicariā veniens: ait nup quosdam venisse peregrinos et noctē habere necessariā meretricis. Porro sumens quindeci indisciplinatos et eos in vicino cpos intērato celans: perrexit cū meretrice ad ianuā vbi illi viri requiescebāt. Eā qz apertā inueniens: psuasit vni pueros pecunis datis vt mulierē introduceret intra ianuā quam ipse monstrabat vbi quippe vterqz sacerdotium dormire videbantur: eāqz mulierē iteri9 precepit

accedere. Ipse vero vocaturus socios est egressus. Contigerat enim vnū seniorē epm eufratā nomine in loco exteriore dormire. Uincētius aūt (sic eni dicebatur alter) interiori cubiculo quiescebat. Cumqꝫ intra ostiū puella venisset: sonū pedū eufrata cognoscens dū esset obscurū qui ambularet iterrogauit. Illa vero loquente: cōturbatus eufratas demonē qꝫ putans esse mulieris imitatū vocē repēte saluatorem xp̄m ad suum vocauit auxiliū. Onager autem dux iniquitatis hoc facto cum socijs est ingressus intra quos clamans eos et iniquitatis iudices destiatos. Multi clamore facto cōcurrerūt ꝛ serui. Surrexitqꝫ vincentius: et claudētes ianuā domus septem quidem calūniatoꝝ comphendere potuerūt. Onager vero cum reliquis fugit. Detenta tn̄ est cū illis et mulier. Diluculo aūt magistrum militū qui cum illis venerat excitātes: ad palatium processerunt. Et psumptiones stephani proclamātes dicebant iam non egere iudicio neqꝫ verberibus iniquitates eius. Magister vero militum pcipue clamitabat: rogans vt iuberet imperator non synodice sꝫ iudicialiter potius iniquam examinari presumptionē: promittens primū se epoꝝ clericos traditurū ꝛ oportere eti ī ministros stephani ita contradi. Cumqꝫ ille impudenter contenderet: dicēs clericos non subdendos esse verberibus: placuit ꝛ imperatori et iudicib⁹: vt itra palatium cause proueniret examinatio. Et p̄mū quidē interrogare mulierē quis eam ad metatum duxisset epoꝝ. Que dixit quēdam iuuenem ad se venisse et aduentum iudicasse peregrinorum et quid opus haberent. Et quia vespere veniens duxisset eā ad habitaculū quoddā eamqꝫ intra ianuā domus et porticū introire pceperit. Adiecit etiā mq̄sitionē epi: ꝛ terrorem factū orōnem eius ꝛ superuenientiū repentinas inuasiones. Hec iudices agnoscētes captū inf alios iuuenē mediū deduxerunt. Qui non expectans necessitatē verberum: machinatum cōsiliuꝫ patefecit ꝛ onagrū hec oīa ppetrasse cōfessus est. Qui deduct⁹ ad medium: stephanuꝫ dixit hec omnia precepisse. Sic itaqꝫ stephani cognoscentes iniquitateꝫ pn̄tibus episcopis permiserunt vt eum damnarent et ab ecclesia procul expulsus est. non tamen ab arriana peste ecclesia liberata est. Nam leontius post eum ordinatur: gn̄e phrygio voluntate nequissimus. Uerum constantius ea que contra episcopos fuerant machinata experunēto cognoscens scripsit athanasio maximo et semel et secundo et tertio inuitans eum vt a partibus remearet hesperijs sicut ipsis litteris indicatur.

¶ Socrates
¶ Capitulum.xxvi.

Constanti⁹ victor augustus athanasio episcopo plurimū te circumferri et fluctuari ferocibus maris vndis: nostre māsuetudinis clementiam non permisit. Patria quippe terra nudatum et priuatum proprijs rebus errantemq₃ per loca inuia bestiarum īdefecta nostra pietas nō despexit. Ideoq₃ igitur diu distuli scribere voluntatis mee ꝓpositum sperans sponte te ad nos fore venturum: et laborum satisfactionem a nobis exigere. verū tamen quoniā forte timor impediuit volūtatis tue propositum: litteras largitatum plenissimas ad tuam beatitudinem destinauim⁹ vt sine metu nostris aspectibus velociter tuam presētiam prebere festines: quatinus desiderio tuo potitus experiaris nostram clemētiam in proprijs restitutus. Hac etenim causa et dominum meum fratremq₃ cōstātem victorem augustū pro te rogaui: vt tibi potestatem ad nos tribuat veniendi: quatin⁹ vt ambobus nobis annuentibus restitutus ī patria habeas maximū gratie nostre pignus.

¶ Capitulum.xxvij.

Constātius victor august⁹ athanasio epo. Licz prioribus nostr' litteris significauerim⁹: quatin⁹ sine sollicitudine ad nostrum debeas venire comitatum eo q maxime velimus te ad ꝓpria destinare: tamen et nunc has litteras ad tuam direxim⁹ sanctitatē per quas īuitamus vt sī aliqua icredulitate vel metu ascendens publicis vehiculis ad nos venire festines vt que desideras possis adipisci. ¶ Capitulū.xxviij.

Constantius victor augustus athanasio epo. Dū in edissa degeremus pñtibus pbr̄is tuis placuit vt ad te destinatis pbr̄is ad nr̄m debuisses festinare comitatū: quatinus vidēs nr̄os aspectus repente properares ad alexandriā. Sed qm̄ plurimū preterijt tempus ex quo suscipiens a nobis litteras non occurristi: ꝓpterea etiam nūc cōmonere te festinauimus: vt vel nunc tuam pñtiam nobis velocit' pñtare cōtendas: et ita possis patrie tue restitui tuaq₃ secur⁹ orōne frui. Ad plenā vero cognitionē achitum dyaconū destinauim⁹: a quo possis agnoscere etiam nostri animi volūtatē et qm̄ ea que optas posteris impetrare. Has ep̄las in aquileya suscipiens athanasi⁹: illic eni relicta sardica morabat' mox recurrit ad romā et ondens litteras epo iulio in maxio gaudio eccl'iam fecit esse romanam. Putabatur. ei etiā orietis imp'ator eorū fidei consentire eo q̄ ad se athanasiū fiducial'r euocaret Julius autē in alexādria clerū

atq plebi hec de athanasio scripta direxit. ¶Cap.xxix.

Alius archiepiscopus pbr̄is τ dyaconibus et plebi habitantib⁹ alexandriā dilectissimis fratribus in dn̄o salutē. Congaudeo vobis τ ego dilectissimi frēs qm̄ fructū vestre fidei añ oculos iam videtis. Hoc eteni vere gestū quilibet inspiciet in frē et coepo nr̄o athanasio: quē ꝑpt̄ puritatem vite sue et vestras orōnes restituit vobis deus. Ex hoc itaq creditur puras et caritate plenas orōnes vestras ascēdisse sēper ad deū. Memores ei estis promissionum celestiū atq dilectionis: quā ex doctrina predicti fratris mei athanasii didicistis: τ integrū cognouistis scdm̄ instā vobis fidem quā ꝑcepistis: qm̄ non vsq ad infinem is a vobis possit obduci: cui⁹ orōnes in sctissimis aīabus vestris tanq p̄ntes semꝑ habuistis. Ergo nō plurimis mihi verbis opus est vobis scribere. Quecunq eni vobis a me potuerit dici hec etiam fides vestra precessit: et diuina grā cōmunis orōnis nr̄e vota compleuit. Cōgaudeo siquidē vobis. iterū vobis dico cōgaudeo qm̄ inexpugnatas animas in fide seruastis. Sed etiam ipsi fratri meo athanasio non minus congaudeo: qua licet multam sit passus tristiciam: neq vna hora vestri desiderij et caritatis oblitus est. Nā licz corp^e ad tp̄s a vobis sit abstractus: tm̄ spirtū vobiscum semper degere videbatur. Et ego quidem carissimi fratres oēm tentationē contra eum surgentem: reor sine gloria non fuisse. Nā et vr̄a et eius fides cognita est vniuersis τ comprobata. Si enim nō tāta τ talia ꝓuenissent: quis crederet qz aut vos tale iudiciū / tantāq caritatē circa talem exhibuistis epm̄: aut ille potuisset tantis circūdari virtutibus: per quas spe celesti fraudatus nō est: Promeruit igitur quolibet modo et nunc et in futuro etiam confessionis gloriosū martyriū. Frequenter enī terra mariq plurimum estuat⁹: oēm prauitatē arriane conculcauit hereseos: τ crebro ꝑ inuidiam vsq ad ꝑiculū impulsus cōtēpsit mortem: munitus omnipotente deo et dn̄o iesu xp̄o saluatore nostro: sperans τ inimicias declinare: et consolatiōi vestre restituit: deferens vobis maiora trophea et fortissimā ꝯsciam ꝓ quibus et vsq ad terminos terre totius apparuit gliosus. Fiduciam itaq hn̄s sui ꝓpositi / celestisq doctrine clarificatus est immortali iudicio: et ad vos reuertitur. Diligendus igitur apud vos clarior nunc est q̄ tunc quando ꝓfectus a vobis est. Nam si materias p̄ciosas .i. aurum atq argentū ad purgandum ignis probat: quid dignum dici poterit de tali tantoq viro: qui cum tantas tribu

lationes ꝛ pericula deuicisset redditur nunc nobis immaculatus non a nobis solūmodo: sed cōprobatus ab omni concilio. Suscipientes siquidem nunc fratres carissimi cum omī diuina gratia pastorem vestrum ac presulē tantū vere athanasium cum his qui tantis laboribus eius ꝑticipes sunt effecti: et gaudete fruentes orationib⁹ eius qui pastorem vestrū vt ita dicam esuritis atqȝ sititis qn̄ etiam ipi vestram sanctit atē salutaribus scripturis cibastis atq; potastis. Nam cum degeret in peregrinis vos ei consolatio fuistis: ꝛ in persecutione atq; periculis refouistis eum fidelissimis vestris animabus ꝛ mētib⁹. Ego si quidem iam exulto considerans ꝛ rationem prospiciens in eius reuersione vniuscuiusqȝ vestrum gaudium et plebis votiuas occursiones concurrentium gloriosam festiuitatem. Et qualis ille vobis erit dies: et quantus / remeāte scilicet fratre meo: et quiescentibus priscis malis quoꝝ machinatōe sarcitis? nec nō pciosa ac votiua reuersiōe: cūctos in quodā plenissimi gaudij leticia copulāte? Ꝺ mōdi x̄o gaudium vsq; ad nos magnitudine sua ꝑtingit. q̄bus diuinitus hoc etiā conitat esse cōcessū quaten⁹ et nos debeamus ī laudē tāti viri cōsurgere. Sed melius est vt ep̄lam oratione claudamus. De⁹ ops ꝛ eius vnigenitus fili⁹ dn̄s et saluator nr̄ iesus x̄ps hoc gaudium vobis prebeat in eternum: dignum tribuens premium āmirabili vestre fidei quam circa pōtificem vestrum gloriosum testimonio demonstrastis vt et vos ꝛ qui vobiscū sūt hic ꝛ ī futuro meliora possideatis que oculus nō vidit: nec auris audiuit: nec ī cor hominis ascendit que preparauit deus diligentibus se. Per dominū nr̄m iesum x̄pm per quē et cum quo omnipotēti deo glia in secula seculoꝝ. Amē. Ualere vos opto carissimi fratres.

¶ Capitulum tricesimum.

His itaq; litterꝭ confidēs athanasius ad orientem venit quem cōstantius imperator non tunc moleste suscepit: sed eam circumuenire tentabat: molitione submissus arrianorum et dixit ad eum. Sedem equidem tuam decreto concilij nobiscū consentientibus recepisti. Sed quia sunt aliqui ī alexandria populi tuā declinantes communionem vnam eos in ciuitate ecclesiam habere ꝑmitte. Ad hanc propositionē athanasius mox occurrit et ait. O imperator potestatē habes iubere simul et agere quecunq; volueris. Sȝ etiam ego beneficium a te deposco quod michi concedi precor. Principe vero continuo se daturum esse pronunciante: repente subiunxit. Athanasius idem beneficium sibi largiri petēs quod querebat imperator accipere.

Unam enim et ipse ecclesiam po stulabat dari per singulas ciuitates: declinantibus arrianorum cōmunionem. Igitur athanasij sententiam inutilem sibi agnoscentes arriani: hoc quidem differendū esse dixerunt: et agendū qd placeret imperatori: qua imperator paulo et athanasio et marcello et asclepa gaze et lucio adrianopoleos secundum ea que in concilio sardiceno placuerunt proprias restituerat sedes. Unde principalia sacra per singulas ciuitates ad eorum mittebantur ecclesias quibus iubebatur vt eos repente susciperent. Igitur in ancyra expulso basilio et pro eo intro ducto marcello: non fortuita turba prouenit que derogationem contraria sapientibus irrogauit. Asclepā vero continuo gazei susceperunt in constantinopolitana ciuitate macedonius ad modicum tempus paulo successit: apud semetipsum in ecclesia remota collectiones agens. Pro athanasio tamē solo imperator episcopis et clericis atq3 plebi scripsit: vt eum libent susciperent. Insuper etiam que contra eum in iudicijs acta fuerāt: alijs litteris aboleri iussit. Que vero de ambabus rebus scripta sunt hec esse noscuntur Ca.xxxi.

Victor constantius maxim9 pius epis et pbris catholice ecclesie Reuerendissimus eps athanasius non est di gratia derelict9 Nam licet breui tempore humana fuerit probatione summissus tamen debitū prouidentie vniuersa pspiciēs noscit suscepisse decretū recipiēs voluntatē dei nostro q3 iudicio patriam suaz: pariter et ecclesiam cuius diuino nutu psul extabat. Huic enim consequēter oportebat nostram adesse mansuetudinem quatinus oia aduersus eum: et eius cōicatores desinita: omnisq3 suspicio et illusio cōtra eū gesta de cetero sit inanis et vacua: et releuatio quam dudum clerici eius habuerunt: cōpetenter firma permaneat. Sed etiā hoc eius gratie adiiciendū esse censuim9 quatinus oms ordinis sacri cognoscant cōcessium omnibus sibi coniunctis: vt sine timore sint: siue epi siue sint clerici. Sufficit eni vnicuiq3 circa eū recte voluntatis vnio: quicunq3 enim meliori iudicio atq3 parte constituti: huius eligūt communionem: hos ōs precipimus ad instar precedentis prouidentie etiam nunc voluntate dei nostre gratie largitatibus adipisci.

Capitulum.xxxij.

Victor constantius maximus pius populo alexādrino ecclesie catholice. in omnibus phibētes nostre equitatis intētione: scientesq3 qm diu prouidentia vestri comtēplatoris estis alienati: id est pōtificis athanasij: q propter

misertam rectitudinē suorumq̄ morum ꝓuiditatem in cunctis innotuit: eum denuo ad vos destinare censuimus. Hunc itaq̄ cōsuete ⁊ competenter suscipiētes ⁊ apud clementem deū adiutorē oronum hn̄tes: vobis cōgruam simul et nobis placitā cōcordiā atq̄ pacem secundum ecclesie sanctionem vbiq̄ probate sufficienter festinate seruare. Non enim rōnabile est aliquā discordiā inter vos agitari aut tumultum nostrorum tēporū discipline cōtrarium et ob hoc quidem abesse a vobis omnino volumus. Oronibus autem sufficienter eo scilicet presule et adiutore apud deū vos istare solēniter ammonemus quatinus tali proposito ad oīm vota peruenientes: etiam gentiles ydolorum errori hactenus seruientes: ad cognitionē sacre religionis sub alacritate festinent. O carissimi nobis alexādrini rursus igitur ammonemus vt his que dicta sunt ꝑsistatis et oēs epm decreto superno nostraq̄ sententia destinatum libenter et pie suscipiatis et toto aīo tōtaq̄ voluntate amplectēdū existimetis. Hoc enim et vos decet: et ure māsuetudini noscitur conuenire. At autem oīs turbe seditionis occasio perimatur: iudicibus apud vos habitis lr̄is nr̄is ꝑcipimus quatinus oīs quos seditiōsos agnouerit legitime vindicte subiciāt. Utraq̄ igit ꝑspiciētes: ⁊ nr̄am cū deo sententiam ⁊ rōnē professiōis vestre: necnon et supplicium cōtra sediciosos indictum: competenter ⁊ congrue sacre religiōis iura seruate. Predictumq̄ deo amabilem virum oī reuerentia et honore colite. Et orones vna cum eo pro vobisipis et nostre vite fauore omnium saluatori deo letanter offerte.

¶ Capitulū. xxxiij.

Victor constantius augustus nestorio. Eadem vo forma ꝑsidibus auguste nicee thebaidis et lybie scriptum ē. Quodcūq̄ dudū ad lesionem ⁊ iniuriā athanasio epo cōicantium reperitur actum: hoc nunc aboleri ꝑcipimus. Nā et ministerium quo priuati fuerant eius clerici: eosdem rursus volumus obtineri. Hāc itaq̄ ꝑceptionē nr̄am seruari censemus quatinus athanasio epo sue ecclesie restituto: cōicatores eius habeant ministerium quod semper habuerunt quod etiam reliqui clerici habere noscuntur: et ipsi gaudio potiantur.

¶ Capitulum. xxxiiij.

Tantis et talibus epistolis munitis sanctissimus athanasius ꝑ syriam aggressus venit i palestinam apprehendensq̄ hierosolimam et episcopo maximo innotescens gesta sardicenī concilii: et quia constantius imperator illorum decreto iudicioq̄ cōsē

ferat: preparauit vt episcoporū illic habitantium synodus ageretur. Maximus autem i nullo segni de syria atq; palestina vniuersos euocauit epos. Factoq; cōcilio restituit & ipe beato athanasio communionem et dignitatem. Scripsitq; etiam ipsa synodus alexandrinis et omnibus i egypto et lybijs episcopis clericis atq; plebi ea que de athanasio gesta atq; decreta sūt. Ob q̄ rem valde maximo detraxerunt athanasij derogatores epi quoniam prunitus deponens eum: rursus ex penitētia tanq̄ nichil fuisset actum sententiā pro athanasio protulit que communionē ei dignitatemq; pberet. Hec agnoscentes vrsatius & valens q̄ circa arrianū dogma studiū primitus ꝟ ardenter habuerant declinantes a priori volūtate rome profecti sunt: libellūq; penitentie Julio offerētes episcopo et in consubstantialitatis confē sere sermone. Et litteras athanasio direxerūt seq; ea de cetero communicare professi sunt. Sic itaq; tunc vrsatius et valens gestis athanasij superati conuersi sunt Athanasius ergo per pelusium pergebat ad alexandriam. Transiens autem per ciuitates edocebat vt arrianos vniuersi declinarent: & cōsubstantialitati dogma cōplecterent. In quibusdam ecclesijs et ordinationes fecit Et hoc fuit initiū alteri⁹ q̄rele aduersꝰ eū: qz i aliorꝫ ecclesijs ordinare presumpsit. Hec itaq; de athanasio prouenerunt

¶ Capitulum.xxxv.

Interea respublica fortuitis casibus vrgebatur. A vnde quę sunt capitularia non est icōgruum breuiter explanare Igitur qz edificatore cōstātinopolitane ciuitatis moriēte tres ei⁹ filiū imperium susceperunt in pcedentibus est narratum. Sciēdum autem quia cū istis iperauit consobrinus eorum nomine dalmatius vocabulū patris habens qui dum paululum impesset: a militibus interemptus est non iubente constantio vt occideret: n̄ tamē phibētē. Dū vero cōstantinus minor fratris ptes inuaderet et ipse a militibus cōgressione facta perēpt⁹ est. Hoc aūt iā sepe dictū ꝟ est. Post mortem vero cōstātini minoris persicū contra romanos motuz est bellū: in quo constantius sꝰ pficere non valebat. Nā dū nocte preliū circa fines romanoꝝ atq; persarū fuisset gestū: validiores tunc pse ad breue tempus iuēti sunt. Quo tempore neqz xpiani sub quiete degebant: sed p athanasiū de cōsubstātiali verbo circa ecclesias erat pugna.

¶ Sosomen⁹ ¶ Deniqz apud āthiochiā non ꝯcordabant in pfessione cler⁹ et popul⁹ sed p chores vt ē cōsuetudo ad hymnos dicēdos deo i fine psalmoꝝ mō-

strabant propriam volũtatem. Et hi quidẽ patri et filio sicut ẽ equi honoris gloriam dicebant Hi vero patri in filio per interpositionem propositionis filium secundum esse monstrãtes His ita gestis herẽs quid ageret leõtius qui illo tẽpore ex heresi adversa sedem anthiochie gubernabat. Dũ prohibere non presumeret eos qui secundum traditionem niceni cõcilij psallerent deo: qz metuebat ne seditio nascere tur in populo hoc dixisse fertur. Tangens caput suum iã canũ inquit niue soluto lutũ cõgeretur Per hoc ostẽdens quia se defuncto seditionẽ populo generaret illa discordia que in ymnis fiebat non patientibus suis successoribus cum populi varietate sentire. Athanasius igitur veniens ad egyptũ inotuit synodales epistolas iulij romani põtificis. Insuper et synodalẽ maximi hierosolimitani que ꝛ talia ɔtinere dinoscũtur. ¶ Ca. xxxvi

Sancta synod⁹ hierosolimis cõgregata per egyptũ lybiam ꝛ alexandriam constitutis presbiteris diaconibus et plebi fratribus desideratissimis in dño salutem. Cunctorum deo digne gratias agere non valemus fratres karissimi: in quibus enim miracula semꝑ egit etiã modo cũ ecclesia vestra fecit pastorẽ vestrũ et dñm consacerdotemqꝫ nostrũ athanasium vobis sua pietate restituẽs. Quis enĩ aliquãdo speravit oculis carnalibus intueri quẽ nũc et nos et vos inspicitĩ? respicientes quem videre desiderastis? Sed vere orationes vestre a deo oĩm sũt audite: qui curam habet ecclesie sue: et vras lacrimas atqꝫ gemitus semper ĩspexit. Quapropter vestras audiuit preces. Eratis enim sicut oues abiecte et fatigate: non habẽtes quippe pastorẽ. Propterea visitauit vos celitus pastor verus et de proprijs ouibus curam gerens restituit vobis quẽ noscimini cõcupisse. Ecce enim et nos oia pro ecclesiastica pace facientes: vestreqꝫ dilectioni cõspirantes in eius amplexu precessimus Et communicantes ei per cũvos alloqmur scriptaqꝫ ꝑsentis destinamus Itaqꝫ secũdũ gratifica vota vestra scitote nos quoqꝫ cum eo vinculo caritatis obstrictos. Debetis ergo etiam pro pietate deo amabiliũ nostrorum imperatorum icessãter deo orare: quoniam et ipsi cognoscẽtes vestrum desideriũ vobis restituere destinauerunt Omni ergo honore tensis manibus suscipientes illum gratificas orationes offerte deo q̃ vobis talia cõdonauit. Festinate siquidem sẽper in deo gaudere ꝛ glorificare dñm per quem et cum quo patri gloria in secula seculorum Amẽ Veniens igitur athanasi⁹ i egiptum quos quidẽ agnouit arry

sectatores deposuit. Quib⁹a se depositi ecclesias eorum pcepit fidem tenere niceni concilij eãq; ssimo studio custodiri ¶ Socrates.

¶ Capitulum.xxxvij.

Sic itaq; se reb⁹ habẽtibus magnẽtius tyrannus circa partes emersit hesperias. Qui constã tem imperatorem occidentaliũ partium facto dolo circa gallias interemit. Quo gesto intestinũ inflammatum est bellum. Magnentius etenim tyrann⁹ cũctã tenebat italiam: affricamq; et libiam simul et gallias In ilirico vero et in sirinio aliud rursus a militibus excitatum est bellum per tyrannum nomine britannionem. Sz etiam romani tumultus non fortuit⁹ detinebat. Fratruelis namq; constantini nepotianus nomine imperium assũpserat: monachorum virtute suffultus. Et nepotianum quidem magnentij milites deposuerunt Magnenti⁹ autẽ procedens vniuersas ptes vastabat hesperie. Horum igitur omnium malorum vniuersa cõfluxio breui tẽpore generata est. Quarto enĩ anno post sardicense concilium hec acta noscũtur ꝯsulatu sergij et nigriani. His itaq; nunciis apparebat quia ad cõstantium solũ imperii iura peruenissent. Quo prouectu contra tyrãnos semetipsum quo poterat prepa rabat.

¶ Capitulum.xxxviij.

Aduersarii siquidem athanasij oportunum se tps inuenisse iudicãtes rursus aduersus eũ machinabantur. Tunc imperatori constantio suggesserunt: qr oẽm egyptum subuertisset et lybiam. Inuidiã vero maxime auxit eius eo q ordinatiões in parrochias fecisset alienas. Athanasius iterea dum venisset ad alexandriam synodum egyptiorꝫ congregauit epõrum. Qui consona decreuerunt sardiceno concilio atq; hierosolimis celebrato. Constantius igitur iperator dudũ et ipse arrianorum secta preoccupatus oĩa que pauloante ei placuerant in contrarium demutauit. Et primum quidem ecclesie constantinopolitane pontificem pauliũ de portari iussit exilio. Quem deducentes in cucussam armenie suffocarũt. Marcello autem denuo proiecto ecclesiam ancyranã basili⁹ rursus inuasit. Lucius autẽ adrianopoleos ferro vinctus in carcere moritur. Tantumq; valuerunt que de athanasio dicebantur: vt in immensum furorem cadens imperator eum vbicunq; reperiretur iuberet occidi. Cum quo theodolum et olimpium presules ecclesiarum tracensium. Igitur athanasio voluntas impatoris nõ latuit sed pſẽtiẽs fuga dilaps⁹ ẽ: ⁊ minas pncipis declinauit. cui⁹ fugã celauerit arri

ani precipue narcissus neroniadis eps georgius laodicie:et leontius tunc anthiochene presul ecclesie. Is enim cum presbiter ess; dignitate priuat⁹ ē:quia cū muliere custolia nomine degens et turpem suspitionem celare volēs genitalia sibimet noscitur abscidisse:et de cetero quidem fiducialiter cū muliere viuebat. Postea vero studio imperatoris constantij i anthiochena ecclesia ordinatur episcop⁹ post stephanu; qui primitus successerat placite hec igitur de his dicta sufficiāt.

¶ Capitulum trigesimūnonum

Eo tempore cōstantinopolim macedonius tenebat ecclesias paulo scilic; amputato predicto modo. Qui de imperatore presumens christianis commouit bellum et non minus ꝙ qđ tyranni eo tempore faciebant. Suadens enim imperatori vt ei ecclesias vastanti ferret auxilium egit vt lege firmarentur quecunq; pessime agere nitebatur. Muniēs et semetipsū monasterijs plurimis q ipse ꝓpa volūtate i cōstātinopolitana vrbe ꝯstituit:⁊pactī epoꝝ in circuitu positoꝝ frequēt dr affixisse pauli dogmata sapiētes. Et pmū qdē eos ex ecclesijs expulit:deinde vero ꝯicare sibi coegit ita vt plurimi plagaru; immanitate deficerent. Alij vero substātijs:alij humana ciuilitate priuarentur:alijs in frōtibus caracteres ponerentur:vt essent huiusmodi signo notati. Hec itaq; faciebant per omnes orientis vrbes precipue tamen constantinopoli. Quam persecutione; primo tardantem macedonius auxit episcopus:helladice vero ciuitates illirici necnon et hesderie partes manebant immote.

¶ Explicit liber quartus.

¶ Incipiunt tituli libri quinti.

Tituli libri quinti.

D

os: arcus: sagittas et vectes. Et
ecclesiam quidem ipse circunde-
it: statuēs milites sibimet cohe-
entes vt nullus posset egredi ex
ium ab ecclesia eo℞ manus eua
ere. Ego vero irrationabile iudi-
ans in tanta confusione populū
elinquere et nos magis ante il-
os pericula sustinere: residēs in
de precepit dyaconus psalmū
geret: populi respōderent: qm̄
i seculum mia eius: ⁊ sic omnes
i domos suas abirent. Sed du-
postea ingrediente sacrarium
militibus circundātib⁹ vt nos
pere potuissent: clerici quidē
ui sunt inuenti simul et populi
amabant / poscentes vt ⁊ nos di
ederemus vna cum populo. E-
vero magis e diuerso dicebā
on nos discedere nisi omnes si-
llatim prius exirent. Surgēs
ꝗ oratione facta sic precepi v-
uersos abscedere: melius eē di
nsme piculo subiacere: ꝙ quē
et co℞ excipere lesionē. Egre-
entibus igitur plurimis ⁊ reli-
uis subsequētibus quidam mo-
achi q ibi nobiscū fuerāt: ⁊ aliq
erico℞ ascēdētes traxerūt nos. ⁊
i testis est ipsa veritas. Militi-
s aliis sacrariū circūdātibus:
iisꝙ ecclesiam discurrentibus
mediū co℞ dn̄o iter dāte atꝗ cu
diēte picula cūcta trāsiuim⁹:
ū magnifice gr̄ificātes qm̄ neꝗ
m neci tradidim⁹ sʒ ēt quate-
s saluaretur actū ē ⁊ man⁹ qrē
im nos effugere preualuim⁹.

¶ Capitulum tertium.

Uae etiam geor
gius eodem tempore in
alexandria gesserit ipi⁹
arrianitt qui hec passus est voce
narremus. In libro enim quē de
sua fuga scripsit. Igitur in alexā
dria surrexerunt denuo nos que
rentes occidere. Et facta sunt no
uissima peiora prioribus. Repē-
te nanꝗ milites circundantes ec
clesiam pro orationibus prelia ce
lebrabant. Ingrediente nanꝗ q-
dragesima georgius ex capado-
cia ab eis missus auxit mala que
co℞ calliditate didicerat. Post
septimanā itaꝗ pasche virgines
mittebantur i carcerem. Episco-
pi vincti a militibus ducebantur
orphanorum et viduarum dom⁹
arripiebantur: et inuasiones in
domibus agebantur: ⁊ noctibus
xpiani ēponebātur. Obsignabā
tur domus et fratres clerico℞
pro fratribus sustinebāt. Hec q-
dem pessima: sʒ grauiora postea
sunt presumpta. Septimana eni
que fuit post sanctum pentheco-
stem / populus ieiunans est egres
sus ad cymiteriū orōis causa eo
ꝙ oēs cōiōnē georgii declinarēt.
Sed hoc agnoscens ille nequis-
simus ipse concitauit sebastianū
ducem manicheum qui cum mīl-
titudine militum / arma gladios
euaginatos: arcus: sagittasqʒ fe
rentium facto impetu in ipso die
dominico super populum irruit
et paucos orantes inueniens (
cū iam plurimi discessissent) talia

gessit qualia ab eis decebant impleri. Incendio nanque facto statuenas virgines secus ignē cogebat eas vt se profiterentur arrianas Cūque eas cerneret esse victrices et de igne nullo mō cogitare: sic earū vultus lacerauit vt vix agnosci post tēpora potuissent Tenes autem et quadraginta viros tormēto nouiore discerpsit. Sectis nāque de palma virgis et habentibus suos aculeos: eorum dorsa ita verberib⁹ lacerauit vt quidā eorum sepius a medicis incisi propter spinasque eorum dorsibus inherebant. Alij vero dum non ferrent tormenta mortui sunt. Eos autem qui viuere potuerūt et quādā virginē exilio deportauit maximā statim Corpora vero mortuorū primo quidē reddi nō passus est: sed celauit insepulta relinquens ea vt quasi tāta crudelitas latere videret. Hoc autem agūt qui mentis errore desipiunt Namque gentes mortuorū gauderent: et quidē propter confessionem flerent autem propter corpora defunctorū potius eorū impietatis iudicia personabant Post hec autē ex egipto atque libiis exilio portauerūt episcopos ammonium: muligaiū: filonem hermē: pleniū: psenosirim: nilamonem: agathonē: anagaphum emmonium: marchum dracōciū adhelphiū: athenodorum Et presbiteros bieracē et dioscorum: et sic eos acerbissime per itinera cōpulerunt vt quidā eorum in ipsis itineribus alij vero p exilia morerentur. Fugauerunt autē episcopos pluſq̄ triginta habentes studium secundum achapa: vt si possent amputarent penitus veritatē. ¶ Theodoricus. ¶ Super hec igitur athanasius etiam consolatorios libros virginib⁹ illis scripsit que crudelissimas pertulerunt passiones: dicens inter hec propterea nemo vestrū sit tristis licet et sepulturam vobis denegēt imperij et prohibeātvos efferri. Nā vsque ad hoc nequitia peruenit arrianorum vt et portas clauderent: et circa sepulturarū loca veluti demones residerent ne quis sepeliretur fidelium dilectorum Hec ergo et his similia georgi⁹ in alexandria faciebat Sanctus autē athanasius nullum locum munitū cautele sue putabat: cū vtique aut viuū eū deduci aut mortuum decollari et caput eius imperator sibi iussisset afferri. Pro qua re premiū maximū compromisit huiusmodi aliquid nūciāti

¶ Socrates ¶ Capitulū iii.

Imperator iterea i iliricū castrametatus ē: cogebat eū publica necessitas: maxime betramonis q̄ per milites augustus fuerat appellatus. Cūque venisset in sirmiū mutuo federibus habitis betramonē vidit Actumque est vt milites qui eū constituerant trāsirent ad fauorē constantij. Quo facto solum constantium iperatorem

torem augustum voce missa cla-
mauerunt Cumq3 de bretammone
nulla memoria fieret ille repēte
sentiēs se traditū ad pedes se p-
strauit imperatoris. Porro con
stantius auferens ei⁹ coronā si-
mul et purpurā clementer ei lo-
cutus est: monēs vt sub schema
te puato quiesceret. qd vtiq3 ei⁹
etati potius pueniret q̄ haberet
nomen solicitudinibus onusta-
tū iussitq3 ei sūpt⁹ vberrimos ex
publicis functionibus exhiberi
Cumq3 i prosa bithynie betramo
moraretur: cōstantius scripsit ei
dicens quia multoꝝ bonorum ei
causa fuisset quē a tantis cogita
tionibus et malis sibi pueniēti-
bus liberasset. Hec sebene fecisse
quia q̄ sibi prestare debuerat illi
potius īpedisset. ¶ Capitulū.v.

Tunc igitur im
perator gallum conso-
brinum suum cesarē fe
cit. Cui suū nomen imponēs in-
syria āthiochie dstinauit: vt par
tes per eum custodirentur orien
tales. Quo ad āthiochiā venien
te circa oriētē signū saluatoris ap
paruit Colūna nāq3 sub specie cru
cis in celo visa: maximo miracu-
lo conspicientib⁹ fuit. Alios au-
tem suos duces cum multo exer
citu contra magnentium destina
uit. Ipe vero in sirmio morabat
et rei suscipiebat euentum. Tunc
igitur et photinus ecclesie pre-
sul aperte dogma quod ipse con
pererat exponebat. ¶ Sosome-
nus. ¶ Dicebat autē deus qui
dem omnipotēs vnus qui in pro
prio verbo cōdidit vniuersa ante
secula vero natiuitatē et existē-
tiā filij dicere fugiebat: sed ex ma
ria natū docebat xp̄m. ¶ Socr.

¶ Capitulū.vi.

Qvamobrē tu-
multu surgente iussit i-
perator conciliū in sirri-
mio congregari Conuenitq3 illic
ex orientalibus quidem marchi⁹
arethuse et georgius alexādrin⁹
quē remoto gregorio ordinaue-
rant arriani. Venit etiā basilius
expulso marcello ancyre psule:
pācracius pelusii: hispacianus
heraclie. Occidentaliū vero va-
lens mirsenus et tunc famosissi-
mus hominū osius cordube pō-
tifex pariter inuitus Isti siquidē
post consulatum sergij et nigri-
aniquo anno propter bellorum
turbas nullus consulum fuerat
solenniter ordinatus conuenerūt
i sirmio. Et photinū dogma sabe
lij libiensis et pauli samosatani
sepe cognoscentes repēte dāna-
uerunt. ¶ Sosomen⁹.

¶ Capitulū.vij.

Post hec de fide
propositiones ediderunt
vnam grece altā multuz
sibimet textu sensuq3 concordes
¶ Socrates. ¶ Tunc etē-
nim quasi ātiquā fidei dogmata
reprehendentes: alias proposi-
tiones de fide sanxerūt. Et vnā

q̄dē atico eloquio marc⁹ edidit arethuse. sed cū romana lingua concordiam nō habentē neq̄ ser mone neq̄ compone sed nec ipsi grecitati conuenientē. vnā itaq̄ latine a marco cōpositā hic subiūgā: secundā vero quā in arimi no postea relegerunt loco ꝓprio ponem⁹ dum ea que ibi gesta sūt dixerimus. vtraq̄ tamen in grecitatē ꝯuersa est. Marcus ḡ hoc mō expositionē de fide dictauit.

¶ Credim⁹ i vnū dn̄ patrē oīpotentē creatorē et factorē vniuersorum ex quo oīs paternitas in celo ⁊ in terra noiat̄ et in vnigenitū filium dn̄m nostrū iesū xp̄m qui ante oīa secula ex patre nat⁹ est: deum ex deo: lumen ex lumine per quē facta sunt omnia i celis et in terra visibilia ⁊ inuisibilia verbum existens et sapientia et lumen verum et vita qui nouissimis diebus propter nos huma natus est ex sancta virgine ⁊ crucifixus et mortuus et sepultus ⁊ resurrexit a mortuis tertia die ⁊ ascendit in celum ⁊ sedet in dexteram patris et venturus est in consummationem seculi iudicare viuos et mortuos et reddere vnicuiq̄ secundum opera sua. Cuius imperium sine fine existens in secula permanet infinita. Erit enim sedens in dextera patris non solum in hoc seculo: sed etiam i futuro. Et i spiritum sanctum paraclitum. i. consolatorem quem promittens apostolis post ascensionem ad celos cē mittendum vt doceret et commemoraret eis vniuersa transmisit. Per quē etiā sanctificantur aīe credentium in eo veraciter. Eos autē qui dicunt ex non exn̄tibus filium: aut ex altera essentia ⁊ nō ex dei et quia erat tempus aut seculum qñ non erat: alienos nouit sancta catholica ecclesia.

i ¶ Rursus igitur dicim⁹ Si quis patrem et filium duos dīt deos anathema sit

ij Et si quis deum christū ante secula filiū dei ministrā tem patri ad creationem vniuersorum non confitet anathema sit.

iij Si quis igenitum aut patrem eius ex maria natum dicere p̄sumit anathema sit

iiij Si quis secundum p̄scientiam ante mariam dixerit filium esse ⁊ non ante secula ex patre natum apō deum esse ⁊ per ipsum omnia facta: anathema sit.

v Si quis substantiam dei dilatari aut contrahi dixerit anathema sit.

vi Si quis dilatatam substātiam dei filium dixerit facere aut dilatationē eius substantie filium nominauerit anathema sit.

vij Si q̄s affectiuū aut ꝓlatiuū verbū dixerit dei filiū anathema sit.

viij Si quis hominem solum dixerit filiū qui ex maria est: anathema sit.

ix Si quis deum et hominẽ ex maria dicens deum ingenitum eundem intelligit anathema sit.

x Si quis illud quod scriptum est ego deus primꝰ et ego postea ⁊ preter me nõ ẽ deꝰ cũ in destructionẽ ydolorum et deorum nõ existentium dictum sit ad destructionem magis vnigeniti ante secula dĩ iudaice pcipit anathema sit.

xi Si quis audiens verbum caro factum est verbum i carne mutatuꝫ putauerit aut conuersiõe facta suscepisse carnẽ anathema sit.

xij Si quis vnigenitum filiũ dei crucifixum audiẽs corruptionem aut passionem aut conuersionem aut mutationem aut peremptionem sustinuisse dicit: anathema sit.

xiij Si quis quod scriptum ẽ faciamus hominem nõ patrem ad filium dicere sꝫ ipsum ad semetipsum asserit dixisse deũ anathema sit.

xiiij Si quis contra iacob nõ filium tanꝙ hominem luctasse sed ingenitum deuꝫ aut patrem eius dixerit anathema sit.

xv Si quis illud quod scriptũ est pluit dñs a dño non de patre ⁊ filio preceperit sed ipsum a semetipso pluere dixerit anathema sit

Pluit eĩ dñs filiꝰ a dño pře

xvi Si qs audiẽs dñm patreꝫ aut filiũ dñm ⁊ dñm přem ⁊ filiũ ⁊ dñs a dño dicẽs duos asseruerit deos anathe. sit

Nõ eni coaptamꝰ filiũ přı: sed subditũ nouimꝰ. Neqꝫ ei descẽdit i corpꝰ sine volũtate přis neqꝫ pluit a semetipso: sꝫ dño: auctoritatẽ qppe pbẽte pře. neqꝫ sedit a dextris a semetipso sed audiuit dicẽte pře sede a dextris meis.

xvij Si qs přem ⁊ filiũ ⁊ spm̃ sctũ vnã psonã dicit ana. sit

xviij Si qs spm̃ sctm̃ paclitũ dicẽs igenitũ asserit deum anathema sit

xix Si qs sicuti docuit nos nõ aliũ dic paclitũ pt filiũ ait eĩ q aliũ paclitũ mittet vobis pater quem rogabo ego: anathema sit.

xx Si quis spm̃ dicit partem přis aut filij anathema sit.

xxi Si quis patrem et filium et spm̃ sanctum três dicit deos anathema sit.

xxij Si quis ꝯcilio dei tanꝙ vnã creaturarũ factũ asserit filiũ dei anathema sit.

xxiij Si quis nolẽte patre natũ filium dixerit anat. sit.

Non eni inuitus et vi passus pater necessitate naturali quasi nollẽs genuit sed illico vt voluit etiam sine tpe et sine passione ex semetipso genuit eum.

xxiiij Si quis ingenitũ et sine principio dicit filium tã q̃ duos sine principio et duo igenita dicens et duos faciens deos anathema sit. Caput enim est et principiũ omniũ filius. Caput aũt xpi de⁹. Sic ei ad vnũ omnium pricipium quod est sine principio per filiũ pie oĩa referuntur. Rursus aũt subtiliter inspicientes xpianum sensum dicim⁹.

xxv. Si q̃s xp̃m deũ filium dei ante secula ministrãtem patri ad omnem creationẽ non dixerit sed ex quo ex maria natus est ex tunc dicit filium ⁊ xp̃m esse vocatum et initium p cepisse vt deus esset: anathema sit sicuti samosaten⁹. ¶ Alia fides exposita sirmio latine quã nos ex greco transtulimus.

capitulum. viij. A

Quoniam de fide placuit quẽdam fieri tractatum: oĩa caute q̃sita sunt ⁊ exposita sirmio sub presentia valentis ⁊ vrsacij atq̃ germanij ⁊ ceteroꝝ. Cõstitit vnũ deũ esse patrem oĩpotentem sicut etiam in omni orbe terrarum annunciatur. Et vnum vnigenitũ filium eius iesum xpm dñm ⁊ deum saluatoremq̃ nostrum ex eo ante secula genitũ. Duos aũt deos non oportere dici qm̃ et ipse dominus ait: ibo ad patrẽ meũ ⁊ ad patrem vestrum deum meum ⁊ deũ vestrum. Propterea ⁊ omniũ deus est sicuti etiã ap̃ls docuit iudeorum de⁹ non solũ: nonne ⁊ grecoꝝ et gentiliũ? vtiq̃. Qm̃ circũcisio ex fide ⁊ p̃pucium per fidem: ⁊ cetera quidẽ oĩa cõsonãt ⁊ nulla remanere videtur discordia. Quia vero multos mouet sermo latin⁹ substãtie qui greca lĩgua dicitur. ΟΥCΥΑ. vt scrupulosissime cognoscatur omousion: hoc est eiusdem substantie aut omoiosiõ. i. similis substãtie non oportet horum sermonum quandam omnino fieri mentionem neq̃ de his exponi apud ecclesiam. Propter hanc causam ac rationem q2 in sanctis scripturis nichil tale cõscriptum est: et quoniã hec vltra humanam sciẽtiã et intellectum sunt: et nullus potest generationem filij narrare sicut scriptũ est: generationẽ eius quis enarrabit? Hoc enim sciẽdũ solũ patrẽ nosse: q̃admodũ filium gn̄auit: et rursus filiũ quõ ipe de p̃re sit genit⁹. Nulli vo dubiũ est maiorẽ eẽ p̃rem honore ⁊ dignitate atq̃ diuinitate: et ipso noie paťno esse potiorẽ testificãte filio ipso. Qui me inquit misit pater maior me est. Et hoc est catholicũ. Null⁹ ignorat duas personas esse patris et filij. Et patrẽ quidẽ maiorẽ. filiũ vo subiectũ cũ oĩb⁹ q̃ ei pater subiecit. eius patrem vero initiũ non habere ⁊ inuisibilẽ et imortalẽ ⁊ ipassibilẽ eẽ. filiũ vo natũ ex pa

tre deo. lumē ex lumie et huīna tiuitāē sicuti predictū est nullum nosse nisi solū patrē. ipsū vero filium dominum ꝛ deum nostrum: carnem seu corpus hoc est hominem assumpsisse: sicut ꝛ angelus annunciauit et omnes scripture docent: et maxime ipse apostolꝰ doctor gentium. Hominem assūpsit christus ex marie virgie per quem passus est. Aper autē toti us fidei et firmamentū est vt trinitas seruetur semper sicut in euangelio legimus: Euntes docete omnes gentes: baptizantes eos in nomine patris et filii et spiritussancti. Integer autem atq; perfectus est numerus trinitatis Paraclitus vero spiritus sāctꝰ per filium missus: venit secundū promissionem vt apostolos ꝛ omnes credentes sanctificaret.

¶ His igitur explanationibus etiam post dā B nationē photinum consentire et subscribere suadebant promittentes ei reddere episcopatum si per penitentiā anathematisaret dogma qd ipse coperierat et in eorum sententia consonaret. Ille vero eorum qdē propositum non suscepit sed prouocauit eos ad disputādū. Qua propter definito die imperatoris voluntate conuenerunt presētes epi et senatorū nō pauci qs pcepperat adesse disputatiōi pnceps Inter quos restitit photino sabinus eccl'ie tunc ancyre presul. et ceptoribꝰ voces eorū conscribētibꝰ. Magnaq; certamina fiuntiū inter vtrāq; partem facta nōscū tur: victusq; photinꝰ dānatus est Et in fuga consistens de cetero libris vtraq; lingua conficiebat. quoniā neq; latino sermone videbatur ignarus Scripsit quoq; cōtra omnes hereses ꝓpriuin studens dogma firmare. Et de photino quidē hec dicta sufficiant. ¶ Sciendum tamen quoniam sirinio conuenietes episcopi penitentia ducti sunt in expositione fidei latina ligua prolate. Post editionem nanq; sibi eam contrariam iudicabant. Quam studuerāt ab episcopis qui eam iam subscripserant reddi qm celabatur a plurimis. Imperator autem edictis queri precepit editionem ipsam suppliciuin minatus si quis eā celasse coperiretur. Sed neq; terror destruere potuit quod semel fuerat istitutum eo quod apud multos haberet. Et de his quidem ista dixisse sufficiant.

¶ Capitulū .ix.

Cuia vero de Osio hispano illic venieute fecimus mentionem: breuiter etiam de eo dicēdum est Ante paululu n tempꝰ iste vir molimine arrianorū fuerat missus exilio. Tunc autem studio eorum qui sirinio conuenerunt eū euocauit iperator volēs eū aut suasiōe aut necessitate concordare presentibꝰ. Hoc enim facto maximum fidei eorū

putabatur esse testimoniu͂. Qua propter sicuti dixi ex necessitate venit. Et dum eis co͂fecture respue ret tormenta longeuus plagasq͂ perpessus est. vnde etiam necessi tate vehementi expositionib⁹ tu͂c editis ꝯsensit atq͂ subscͥpsit. Hu͂c ergo terminu͂ habuerũt que tunc sirmio gesta noscũtur. Imꝑator autem co͂stantius morabat̄ in sir mio et belli qͦ gerebat̄ ꝯtra ma gnentiu͂ expectabat euentum.

¶ Capitulum decimu͂ B

Nterea magnentius ad seniorem ꝑ uenienens romã multos peremit senatoru͂ ac ppl'i. Et agno scens vicinos esse ꝯtra se Constã tij milites abscessit ad gallias par tis occidentalis. Cu͂q͂ illic bellu͂ scepius iter alterutros exercerẽt modo isti modo illi victores esse videbantur. Nouissime aũt deui ctus magnentius fugit in mirsã quod est gallie castru͂. Uidensq͂ suos milites quasi de perditione tristes stans celsiore loco eos ni tebatur allocutionis co͂suetudie co͂fortare. Tunc illi fauorẽ solitu͂ magnentio exhibere ꝑparati/ edi uerso nolentes clamauerũt oe͂s Constãti auguste tu vicas. Hoc augurium magnẽtius traxit ad semetipsum tãquã ei non diuini tus concederetur imperiu͂. Et ꝓ pterea relinquẽs castru͂ ad vlte riora tẽdebat. Sequentibus au tem constantij militib⁹ circa mo͂ tem seleucum facta congressione solus fugiens venit in lugdunẽ sem vrbem compertensq͂ suã ma trem et fratrem quẽ cesarem co͂ stituerat iterfectos nouissime in terfecit et semetipm co͂sulatu co͂ stantis sexto et constantii gallis se cu͂do augusti die quintodecimo Non post multu͂ vero tp̄s etiam decennius eius frater semetipsu͂ strãgulauit. B Sz neq͂ ad re publicã quies venit. Nã post pau lulum apud gallias occidẽtales siluanus quidã tyrann⁹ est exor tus quem duces constantij velo citer peremerunt.

¶ Capitulum vndecimu͂. B

Orro iudei in dio cesaria palestine re sidentes vicina loca tur babat. Et sumentes arma: tenta bãt resultare romanis. Post hec itaq͂ gallus cesar cu͂ anthiochie degeret exercitu destiato eos ap prehendit ciuitatemq͂ vastauit. Cum vi B deret̄ sibi prospere gessisse: felicitatẽ no͂ ferẽs: acces sit ad tyrannidẽ. Et no͂ insinuãs imperatori suã itẽtionẽ q̄storem vocabulo magnum et domicianu͂ prefectum orientis occidit. Ob quam rẽ co͂stantius indignatus euocauit eum. Qui cum conten nere non valeret pergebat ad p̄n cipem. Cunq͂ co͂tra insulam fla conensem venisset cum illic con stantius precepit interimi.

¶ Capitulum duodecimu͂. B

Post paululū vero tempus iulianum galli fratrē cesarē cōstituens: cōtra barbaros direxit in gallias. Gallus vero qui et cōstātius septimo constātū cōsulatu et suo tercio ita perimit. Julianus sequēti cōsulatu arbitionis et iuliani constituit cesar die septimo mensis nouēbris. ¶ Sosomen⁹. Sublatis itaq tyrānis requiem malorū B rū videbatur habere cōstanti⁹: et deserēs sirmium veniebat ad seniorē romā illic volens triumphū de tyrannicis exercere manubijs. Credēs autem ea occasione posse vtriusque partis epōs in dogmate cōcordare rursus synodū in ytalia celebrandū esse constituit. Interea iulius papa cum quindecim annis romanam rexisset ecclesiam moritur: cui successit liberius.

¶ Socrates ¶ Capi. xiij.

Gitur in anthiochia syrie alē heresiarchus emersit ecius cognomento sine deo. Is enim eadem que arrius sapiebat sed ab arrianis segregabat eo q arriū in sua communione recepissent. Qui sicuti predictū est aliud mēte gerēs aliud voce confess⁹ est: dum terminū synodi nicene suscipiens subscripsisset volens circūuenire tūc principem: propterea ergo arrianos ecius declinabat. Erat nāq is eci⁹ pri⁹ hereticus et feruentissime defendere arriū dogma videbatur. Eruditus ei aliquantulum alexandriam reuersus est Et veniens in anthiochiam syrie vnde oriund⁹ erat a leontio tunc anthiocheno presule diaconus ordinatur. Tunc ergo venientes ad se disputationib⁹ sophisticis eludebat. Hoc enim faciebat sequens cathegorias aristotelis disputās et quedam concinnans: que non sentiebat neq3 ab eruditis intentionem aristotelis agnouerat Ille nanq3 propter sophistas tūc deridentes philosophiā hoc opus iuuenibus exercitationis causa conscribens dialeticam sophistis per huiusmodi cōtētiones opposuit. Contemplatiui autē philosophi libros platonis: et politini declarantes ea que artificiose sunt ab aristotele cōscripta redarguunt. Sed ecius cōtemplatiuū doctorem nō habēs in commendationibus sophisticis perdurauit. Quamobrem non itelligere potuit quomodo sit ingeniti gñatio: et queadmodū qd nascit coeternū sit gñanti Parū ergo imbutus erat eci⁹: et diuinarum litterarum ignar⁹ tantūmodo in cotentionibus ꝑparat⁹: q ēt qlibet rusticus facē pōt. Et dum nec veteres qui eloquia xpiana fuerāt iterptati legisset afferebat se multum gaudere libris clementis et affricani necnon origenis cū vtiq3 fuerīt illi viri totius sapie virtutib⁹

eruditi Fecit igitur is epistolas ad imperatorem constantium et alios quosdam contentiones in uoluens et quedā commenta cō ficiens Quamobrē etiā sine deo vocabatur. Et licet eadem q̄ arrius vindicauit tamen a suis nō valentibus intelligere perplexiones sillogismorum eius: cū eadem que illi separet putabat hereticus. Et propterea eorū pulsus ecclesia credebatur: cum ipe illis poti⁹ communicare noluisset. Hacten⁹ enim exilio sūt qui tunc quidem etiam nunc autem eunomiani vocantur: posteriore namq; tempore Eunomius notarius eius eruditus ab eo/ editionem eius hereticā diuulgauit. Sed eunomio locis conuenientibus explanabim⁹. ¶ Sozomen⁹

¶ Capitulū xiiij

Inimici siquidem fidei putātes se tēpus iuenisse cōtra defensores eius valde apud principem laborabant vt ecclesiis pellerentur omnes qui ab eis videbātur esse depositi tāq; alterius fidei vel quia viuo constante imperatori cōstantio restituissent ita vt fuisset pene ad bella prouentū precipue tamen athanasium accusabant quia inuidie nimietate neq; constantio viuo ⁊ constanti eum se diligere profitente ab ei⁹ molestia recedebant. Sed anthiochia congregati: narciss⁹ cilex theodorus trachie: ⁊ theogeni⁹ nicenus: patrofil⁹ scytopolcos: minophantis ephesius: et alijs circa triginta scripserūt oēs vniuersis episcopis quia contra sāctiones ecclesiasticas alexandriam remeasset nec i concilio sine culpa fuisset iuent⁹: et iubebāt vt neq; cōicaret ei neq; scripta dirigerēt is georgio qui ab eis fuerat ordinat⁹ verum athanasio null⁹ hinc sermo fuit. Capitulū xv. B.

Igitur deuicto magnentio cum solus constantius romanorum tenuisset imperium omni studio laborabant vt occidentales episcopi consentirent ei qui cōsubstātialē esse patri filium denegabant. Et hoc faciebat nolens a primordio aperte vi facere: sed eis callide suaderet vt in decreto cōtra athanasium ob orientalib⁹ episcopis habito consentirent. Sperabat enim quia si cōmuni decreto dānaretur athanasius facilius suā voluntatem i regiōe cōpleret. B ¶ Socrates. ¶ Tunc igitur in ytaliam conuenerūnt episcopi orientalium non multi: quoniam plurimos eorum aut senect⁹ aut itineris lōgitudo ꝓhibuit. Occidentalium vero vltra trecenti vt precepto principis consilium mediolani celebraretur vbi conuenientes orientales āte omnia contra athanasium decretum fieri commune poscebant: vt hoc facto penitus ei aditus alexandrie clauderetur. Quod dū scri-

sissent paulinus gallicane tribe reus: dyonisius albe metropolis ytalorum et eusebius vercellēsis episcopi: quia ad destructionem fidei orientales contra athanasium agere molirentur: surgētes magna voce clamabant dolum ⁊ circūuentionem per ea que gerebantur xpianitatis dogmatibus irrogari. Non enim veras contra athanasium culpas esse dicebant cum ad retractationē fidei talia probarētur iuenta Illis ergo talia proclamātibus concilium tunc soluitur episcoporum.

¶ Theodoricus.

¶ Capitulum.xvi. A

Deposito siquidem athanasio aliā heretici fidei exponere sūt nisi doctrinam. Sed neutrū horum perduci potuit ad effectum cum presente principe clamaret quia iniuste agebatur et impie. Quo facto et ipsi ecclesiis sūt expulsi et in vltimis terre finibus habitare precepti Quod rursus mirabilis athanasius hoc modo in illa satisfactionē conscribit. Quis tantum poterit memorare quantum illi gesserunt? tūc enim ecclesiis pacem habentibus et populis per collectas orationibus. pontifex quidem roman⁹ liberius et paulinus galliarum metropolitanus episcopus: ⁊ dyonisius ytalus lucifer metropolitanus insularum sardinie et eusebius ex italia: oēs epi boni ⁊ predicatores veritatis arripiuntur et traduntur exilio: nullam habētes culpam nisi quia in arrianam noluerunt consentire vesaniam neq₃ in calumniis subscripserūt nostris. De maximo autem ⁊ optimo sene et vere B confessore osio etiam loqui superfluū omnibus enim notum est quia et iam hunc exilio deportari fecerunt. Non enim ignobilis sed omnib⁹ noscitur esse notissimus. Cui nāq₃ non prefuit synodo: aut recte loquēdo non satisfecit vniuersis? Que ecclesia huius patrociniū memoriam non habet? Quis aliquando dolens cum veniret apō eum non remeauit sanus? Quis indigens cum petisset non meruit quod poposcit? Et tamen etiā contra hunc talia presūpserunt. quia impietas eorum mollimina cognoscens noluit propria subscriptiōe firmare. ¶ Socrates.

¶ Igitur imperator illos quidē mittit C in exilium: generale vero concilium fieri cogitabat q̄tenus omnes orientales episcopos venientes ad occidentem si posset concordes efficeret Quod cum propter itineris spacia difficile videretur: duplicem tractauit synodum celebrari vt in arimino quidem itali qui tunc aderant conuenirent: orientales autem in nicomedia bithinie ciuitate. Hoc ergo imperatore tractāte: effectus non euenit vt voluit. Neutrum eni concilium sibimet concordauit sed vtrumq₃ diuisū

est. Nam nec arimino ꝯuenien tes alterutris int̃ se cõsonare po tuerunt: et orientales in scleucia isaurie congregati aliud scisma sũt passi quod suo loco narrabit.

¶ Theodoric⁹. Capitulum. xvij

EGo quidem liberii per om̃ia famosissimi habitum A proveritate dyalogũ contra constantiũ volo referre: qm̄ a fidelibus illius temporis est conscriptus. Js enim post iulium siluestri successoré romanã gubernauit eccl̃ã.

¶ Constantiꝰ imperator dixit. Nos et eo quod christianus sis et episcopus nostre ciuitatis: dignum hoc iudicauimus vt euocantes te moneremus quatinus cõmunionem scelestissimi athanasii ꝛ ineffabili superbia detenti abnegare non differas. Hoc enim terrarum orbis bene fieri comprobauit: et synodali sententia alienũ ecclesiastica communione decreuit. Liberius episcopus dixit. O imperator iudicia ecclesiastica decet cum maxima proferri iusticia. Quapropter si videtur pietati tue disceptationem iube constitui: ꝛ si apparuerit athanasius condenatione dignus: tũc secũdum ecclesiastice consequentie formã ꝓferatur in eum digna sententia. Non enim possibile est ꝯdennare virum de quo nichil examinatum est. Cõstantiꝰ imperator dixit. Uniuersus mundus adiudicauit eius facinora: sed ille sicut ab initio tp̃s illudit. Liberiꝰ ep̃s dixit. Quicũ q̃ subscripserunt nõ ipi viderunt que gesta sunt: sed propter gloriam et timorem et ne a te contumelias paterentur acquieuerũt. Jmperator dixit. Quid est gl̃ia et timor et contumelie? Liberius dixit. Quicunq̃ gloriam dei non diligunt tua magis dona ꝑponunt. Quem ergo isti non viderunt non examinantes adiudicauerunt: qđ est xpianitatis alienũ. Jmperator dixit. Jn facie itaq̃ cõdemnatus est in concilio tyri contra et in ꝯcilio contra eũ pariter decreuerunt omnes totius orbis ep̃i. Liberius dixit. Nunq̃ in presentia sua homo ille adiudicatus est. Quicunq̃ ei tunc conueniẽtes condemnauerunt eum: discedente athanasio a iudicio sententiam protulerũt Eusebius eunuchus dixit. Jn niceno concilio alienus catholica fide probatus est. Liberius dixit. Quinq̃ soli iudicauerunt ex his qui cum eo nauigio venerũt in mareote: quos miserũt ad accusationem eius vt contra eum gesta conficerẽt. Horum itaq̃ q̃ destinati sũt duo sũt mortui: theognisꝰ et theodorus. reliqui vero tres viuũt: hoc ē maris. valens et vrsatius: ab his qui missi sunt sardice propter hanc causam synodus celebrata est qui in synodo libellos obtulerant: venia postulantes. qm̄ in mareote ꝑ calũniam ex vna parte contra atha-

nassum gesta cōfecerunt. Libellos eorum nunc pre manib⁹ habemus. Cui horum nos credere et communicare conuenit imperator: his qui primitus dampnauerunt et veniam postea poposcerunt an eis qui adhuc hec accusare contendunt? Epictic⁹ episcopus dixit. O īperator nō fidei causa hodie nec iudicioꝝ ecclesiasticorum sermonē facit: sed vt apud senatores in romana constitutos vrbe gloriet͂ quia si superāuerit principem Impator ad liberiū dixit Quota pars es totius orbis qm̄ tu solus hominem vidicas nephādissimum vt orbis terrarum pacem ecclesieqȝ dissoluas? Liberius dixit. Non eo ꝙ ego sum solus fidei cā minuetur. nam et āntiquit⁹ tres soli reperti sunt resistentes precepto regis. Eusebius eunuch⁹ dixit imperatorem nostrum nabugodonosor fecisti. Liberi⁹ dixit. Nō sed ita irrationabiliter adiudicandus est homo qui nō est examinatus: Hec ergo peto primit⁹ generalem proferri subscriptionem: cōfirmantem fidē in nicea prolatam vt ita reuocatis ab exilio fratribus nostris ꝛ in locis propriis restitutꝭ: si hi qui turbas pariunt ecclesiis visi fuerit apostolice fidei cōsētire Tunc apud alexandriam conuenientes omnes vbi accusatus ꝛ accusatores sunt et defēsor eoꝝ examinata causa possum⁹ ꝓferre sententiam. Epicticus episcopus dixit Sed cursus publicus nō sufficit subiectui episcoporū Liberius dixit Ecclesiastice cāe publico cursu non eget Ecclesie nanqȝ sufficiūt vsqȝ ad mare perducere suos episcopos Imperator dixit. Que dudū susceperūt formam solui non possunt. Plurimorum nanqȝ episcoporū debet valere sententia. Tu sol⁹ es qui amicicias illius scelerati defendis. Liberius dixit. Imperator nunꝙ audiuimus absente accusatore iudicem eius scelera ꝓferentem: nisi qr propria videt͂ hec odis Imperator dixit. Omnibus quidem nocuit ī communione nulli tamē ita sicuti michi Cui dum non sufficeret interit⁹ fratris mei maioris: neqȝ beate memorie cōstātem cessauit in meis inimiciciīs frequēt͂ īpellere: nisi nos maiori mansuetudīe detēti īpellētis momēta tēperassemus: Nulla itaqȝ michi victoria ē neqȝ cōtra magnētium vel silitanū nisi illū scelestū ab ecclesiasticis reb⁹ expulero. Liberi⁹ dixit Noli ꝑ epos tuas vidicare iimicicias. Man⁹ eni ecclesiasticoꝝ ad sāctificandū vacare debet. Qua ꝓpt͂ si tibi videt͂: iube vocari ad loca ꝓpa sacerdotes ꝛ si concordes apparuerīt ei quē nos ī pñti defēdim⁹ scd̄m fidem orthodoxam in nicena synodo constitutam: tunc conuenientes prouidebunt pro mundi pace et homo qui non peccauit non reprobaretur: iniuste.

Imperator dixit vnum est quod queritur. Volo enim te amplectētem ecclesiasticā cōmunionē ro me denuo destinare et propterea concorda paci et subscribēs rome reuertere. Liberi⁹ dixit. Rome iam fratribus valedixi Maiores enim sunt ecclesiastice sactiones q̄ rome habitatio ciuitatis Imperator dixit Ergo trium dierum spacium ad deliberationē habes si vis subscribere rome reuerteres aut certe cogita i quem vis deportari locum. Liberius dixit. Spacium trium dierū rationem nequaq̄ mutare potest. Quapropter vbi vis dirige me. Imperator autē post duos dies examinato liberio et nequaq̄ a suo proposito reuocato iussit eū in beria tracie exilio deportari. Egredienti liberio imperator ad expensas quingentos solidos destinauit. Tunc liberius deferenti dixit. Vade da eos imperatori. opus enim habet suis militibus erogare. Similiter et augusta tantos ei direxit. Liberi⁹ dixit Redde hec imperatori op⁹ eni habet hec ad expensas militū suorum. Si autem imperator hec non habet opus det eos auxentio et epictico Illi enim opus hec habent Dūq; ab eis nichil accepisset eusebius eunuchus obtulit ei alios solidos Cui liberius ait. Totius orbis ecclesias desolasti et tanq̄ dānato mihi hec affers: vade prius et fie christian⁹. His itaq; gestis post tres dies nichil accipiens miss⁹ exilio est.

¶ Capitulū decimūoctauum

Veritatis itaq; ppugnator et victor trachiam sicut iussum fuerat vsq; peruenit. Duobusq; trāsactis annis cōstantius rome venit. Procerum vero senatorūq; coniuges rogabāt viros suos vt constātio supplicarēt. quatin⁹ pastorē gregib⁹ restitueret. Dicebant eni q2 nisi flecterent animū principis eos ipse relinquerent et ad pastorem illum maximum properarēt. At illi dixerūt. Nos furorem principis formidamus ne forte aliquā veniam pmereamur Sed vobis inquiunt magis rogātibus forsitā parcet. Et vnū alteri⁹ fiet aut preces suscipiet: aut si flecti nequiuerit sine aliq; iiuria vos dimittet. Hoc consiliū mulieres ille laudibus maximis proferende percipientes cum ornatu solito adierunt imperatorē quatin⁹ ex veste sublimi isignes eas et nobiles arbitratus reuerentiam eis haberet et parceret Adeuntes enim principē tali voce clamabant Miserere tante ciuitatis pastoris prouidentiā nō habentis que luporum patet insidijs. At ille respondit non egere pastore alio ciuitatē Esse nāq; pōtificem qui eorum curam haberet Post magnum nanq; liberium quidam diaconorum eius felix nomine fuerat ordinat⁹ Is expositam in nicea fidem incon-

cusse seruauit: sed corruptoribus ecius sine discretione communicabat. Nullus tamen rome habitantium in basilicam ingressus ē cum ille intus astaret. Hoc autē etiam matrone ille imperatori dixerunt. Qua gratia flexus / precepit illum inter omnes egregiū reuocari et vtrunq ecclesiam gubernare communiter. His ergo litteris in scircensi spectaculo relictis populus clamabat iustam principis esse sententiam vt sicut dupliciter coloribus diuisi sunt speculatores: sic oportere alterutrum his / alterutrum aliis presidere. Cum ergo primitus principis litteris sic lauissent: postea cōmoti communi voce clamauerūt. Unus deus vnus christus vnus episcopus. Ipsas enim voces et ego iustum ponere iudicaui.
Post has vero christo amabilis populi pias et iusticia exornatas voces sanctissimus quidem liberius est reuersus. Felix autem recedens habitauit aliam ciuitatem. Socrates.

¶ Capitulum. xix.

Ea tempestate leontio moriēte qui hereticum Etium diaconum ordinauerat: eudoxius germanice episcopus que est ciuitas syrie cum esset tunc rome presens finxit sibi causam necessitatis incūbere: et imperatori callide locutus quasi ciuitas germanitiorū eius prouidentia atq custodia indigeret: petiit vt remearet ad patria. Quem princeps nihil prospiciens abire dimisit. At ille cubicularios cooperantes habens relicta ciuitate sua anthiochenū vsurpauit episcopatum. Fouere nanq studebat Etium. Ob quā rem nisus est concilium facere sacerdotum: et ordinationem ei restaurare dyaconatus. Quod nequaq̄ gestum est eo q magis valeret odium contra Etium q̄ Eudoxii desiderium Et de his quidē tantum nosse sufficiat.

¶ Capitulum vicesimum.

Eorum igitur q ariminino conuenerūt orientales ea que de athanasio gesta sunt taciturnitati tradentes ad concilium se occurrisse dicebant. Quorum studio coherebant vrsatius et valens qui ab initio quidē arrianū dogma tenuerant. In medio autem omousianis consenserant dato libello romano pontifici sicut iam dictū est. Isti nanq semper ad partes pro tempore valentium declinabant. Quorum adiutores erant germinius. auxentius. dimophilus. et gayus. Dum ergo in concilio presentium alter aliud proponere conaretur: tunc vrsatius et valens dicebant omnia que de fide dicta sunt debere suspendi: et suscipiendam nouellam expositionem quam paulo āte syrmio cōuenientes ediderant. Hec dicentes et cartulam pre manibus ha

bentes legi fecerunt secundũ ex-positionem fidei syrmio pꝛolatã quam ibi quidem sicuti pdixi celauerunt. Arimino autem osten sa est. Cuius exemplar hoc est.

¶ Credimus in vnum et verum deum patrem omnipotentẽ creatorem et opificem omnium. Et in vnum vnigenitum filiuꝫ dei ante omnia secula: et ante omne pꝛincipium ⁊ ante omne quod opinari potest tempus et ante omnem perceptibilem opinionẽ natum impassibiliter ex deo p queꝫ et secula perfecta et omnia facta sunt. Natum autem vnigenitum solum ex solo patre/deum ex deo similem generanti patri secũduꝫ scripturas. cuius generationem nullus nouit nisi solus qui genuit eũ pater. Hunc nouimus vnigenitum eius filium nutu paterno venisse de celis ad destructionem peccati et natum ex maria virgine: ⁊ cum discipulis conuersatum et omnem complesse dispẽsationem secundum paternaꝫ voluntatem: crucifixum et mortuũ et ad inferos descendisse: et q̃ ibi erant dispensasse. quẽ ianitores inferni videntes expauerunt ⁊ die tercia resurrexisse: ⁊ cum discipulis conuersatuꝫ: et quadraginta diebus expletis in celos ascendisse et sedere a dextris patris: et venturum nouissima die in gloria patris ad reddenduꝫ vnicuiqꝫ secundũ opera sua. Et in spiritũ sanctum / quem ipse vnigenitus dei filius iesus chꝛistus mittere compꝛomisit generi hominũ cõsolatorem secũm q̄ scriptum est. Uado ad patrem meum et rogabo eum et alium consolatorẽ mittet vobis spiritum veritatis / ille ex meo accipiet et docebit et commemorabit vobis omnia. Nomẽ vero substantie eo q̄ simpliciter a patribus positũ a populis ignoretur: et scandalum faciat: ⁊ quia nec scripture hoc continent placuit abrogari et omnino nullam memoriã substantie in deo eẽ de cetero eo q̄ diuine scripture nusq̄ de patris substantia filijq̄ meminerint. Similem vero dicim⁹ filium patri per omnia sicut sancte scripture dicunt ac docent.

¶ His itaq̄ lectis consurgẽtes quibus hec displicebant aiunt. Non fide egentes hic venimus. Integram nanq̄ seruamus quã percepimus ab initio: sed magis vt si qua circa hec nouitas sit omnino pꝛohibeamus. Si ergo hec q̃ lecta sunt nullam faciunt nouitatem: aperte iam anathematizate heresim arrianam sicut et alias hereses regula ecclesie tãq̄ blasphemas abiecit: quia ei blasphemum arrij dogma turbas ecclesie que etiam nunc fiũt excitauit: atq̄ seditiones toto orbi terrarũ valde notissimũ est. Hec ergo ppositio dum ab vrsatio et valente et reliquis suscepta nõ fuisset ad plenum diuisit ecclesiam. Alij nanq̄ his que arimino sũt lecta consenserunt. Alij vero nicenam denuo roboꝛauerunt fidem. Ho

riserunt autem subscriptionem il lius lectionis: et maxime athanasius alexandrie ciuitatis episcopus in epistola quam suis familiaribus destinauit. Quam qui legit inueniet q̄ forti dictiōe sit plena. ¶ Theodoricus.

¶ Dicebant autem arriani conuenientes arimino: volentes hesperijs suadere simplicibus: quia non oportet propter duo verba q̄ nec inuenirentur scripta separari corpus ecclesie: sed similez per omnia profiteri filium genitori: substantie vero tacere nomen. Sed fallaciam sentientes horuz omousiani pontifices eos abdicauerunt. Ipsi vero litteris insinuauerunt imperatori propriam voluntatem / dicentes illos se eē patrum niceni concilij pariter et heredes. ¶ Socrates.

¶ Hoc tamen sciendum quoniā synodus quidem vrsatium et valentem: auxentium et germiniū: gaium et dinofilum: eorumqz socios condemnauit: arrianū dogma anathematizare fugientes. Qui propter hanc damnationē indignati ad principem celeriter aduenerunt: portantes lectam i concilio fidem.

¶ Theodoricus.

¶ Apertius autem integram n̄ dei regulam eorū epystola ad cō stantium scripta monstrauit. Cuius verba sunt hec.

¶ Capitulum. xxi

Diuina iussione et precepto pietatis tue olim dogmatizata constituimus. In ariminum nanqz ex vniuersis occidentalibus ciuitatibus omnes conuenietes simul episcopi: vt et fides catholica cognosceretur ecclesie / et qui contraria sapiunt panderent. Multum nanqz disceptantibus nobis inuenimus optimum esse statutam fidem antiquitus permanere / quam etiam prophete euangelia necnon apostoli per iesum christum dominum nostrum predicasse noscuntur. Qui et tui regni protector / tueqz salutis auxiliator est: quatenus hanc tenentes custodiamus et custodientes ad finem vsqz seruemus. Incongruum enim nepharumqz videtur ex his que recte iusteqz diffinita sunt aliquid permutare id ē horū qui nicea cōmuniter cū gloriosissimo constantio tuo patre et īperatore deliberata atqz defixa sunt. Quorū doctrina atqz sensus discurrit atqz predicatus est ī oīum hominū auditus atqz mētes Hec fides sola arrianam heresī expugnauit et perdidit: per quaz non illa sola sed etiam relique hereses sunt damnate. Cui vero addere quicq̄ incautum est: et auferre periculosum. Et siquidem horuz alterum fiat erit inimicis facultas augendi que volunt. Quapropter vrsatius et valens quoniam participes et cōcordes

arriani dogmatis erant) a nostra sunt communione segregati. Quã vt reciperent cognoscentes delicta quibus peccauerunt penitẽtiã atq3 veniam ĩpetrare poscebant ⁊ rescripta eorum hec ita se habere testantur: per que criminum veniam consecuti sũt. Erat enim tempus quo hec gesta noscuntur: quando mediolano synodus celebrata est presentibus ecclesie romane presbiteris cognoscentes simul etiam post mortem dignissime memorie nominandi Cõstantini: cum omni integritate et examinatione cõscriptam exposuisse fidem. Qui cum ab hac luce baptismate percepto discesserit et ad premia debite pacis abierit incongruum esse iudicamus post illũ aliquid nouitatis admittere: tantosq3 sãctos confessores et martyres et huius dogmatis conscriptores. inuentoresq3 despicere qui secũdum antiquam ecclesie sanctionem per omnia sapuisse noscuntur. Quorũ fidem deus in tempora imperij tui transmisit: p dominum nostrum iesum christum per quem tibi imperium tale cõcessum est vt etiam nostri orbis terminos obtineres. Rursus ergo infelices isti / et sapientia vilissimi scilicet vrsatius ⁊ valens presumptione nepharia impie cogitationis predicatores semetipsos ãnunciarent: ⁊ veritatis d̃ni nũ mutare cõtẽdũt. Dũ ei ſm tuũ pceptũ ɔcilij iura celebrarẽt / illi concilium sue fallacie nudauerunt. Nitebantur enim calliditate quadã atq3 seditione aliqd nouitatis inserere. Huiusmodi enim malicie captos inuenim⁹ germanum quendam et auxencium: et gayum heresim contẽtionemq3 facientes. Quorum doctrina vna quidẽ existens vniuersam molem blasphemiarum transcendere cõprobatur. Qui cum viderent nos neq3 sue volũtatis esse: neq3 concordes horũ que male sapere videbantur a nostro se concilio mutauerũt vt quasi aliud conscribere viderẽtur. Erat vero tẽpus breue. qd etiam eorũ aperuit voluntates Sed vt non semper ecclesiastice cause in easdem incurrant concussiones. Nam turba atq3 seditio repetita vniuersa confundit firmum nobis visum est vt que dudum decreta sunt legaliter imutabiliterq3 seruẽtur. Predictos aũt viros a nostra communione secernim⁹. Qua causa legatos ad tuã mãsuetudinẽ mittimus ɔcilij sẽtentiã per nr̃am denũciaturos epistolã. Legatis aũt pre oĩb⁹ ista pcipim⁹ vt veritatẽ affirmẽt ex pscis ⁊ iustis ratiõib⁹ exponẽtes: q etiã tuã religionẽ instruant: quoniã non sicut alij vrsatius atq3 valens: erit pax si quid istarũ sanctionũ fuerit immutatũ. Quõ eni pax eẽ credenda ẽ apd eos qui pacis iura subuertunt? Contentio eni et seditio p hec iter reliquas ciuitates

et ecclesiam romanā poti⁹ orietur Quapropter tue mansuetudini supplicamus vt placidis aurib⁹ nostros legatos ꝛ oculo tranquillo respicias neqꝫ ad iniuriam defunctorum noui aliquid immutari permittas sed permanere non sinas in his que a progenitorib⁹ definita atqꝫ sancita sunt quippe quos omnia cum deliberatiōe atqꝫ scientia et spiritu sancto celebrasse confidimus. Ea enim que ab illis nunc innouantur: credentibus quidem incredulitatem inferunt: non credentibus vero credulitatem. Supplicamus itaqꝫ vt precipias eos qui per diuersa loca detinētur: quos ꝛ etatis grauamen et angustia paupertatis affligit ad propria remeare ne desolate sublatis episcopis videantur ecclesie permanere. Super hec etiam hoc rogamus: vt nihil his que iam terminata sunt aut addatur aut adimatur: sed oīa inuiolata permaneant: que et a pietate tui patris et tuis quoqꝫ conseruata temporibus: neqꝫ de cetero nos fatigari et a proprijs parochijs alienos esse permittas q̄tenus epi cum proprio populo in pace orare: et diuino cultui vacare possint: supplicantes deo pro pace tui imperij pariter ꝛ salutis quam tibi diuinitas in perpetuū largiatur. Nostri vero legati episcoporum subscriptiones ꝛ nomina deferunt: qui etiam lectione diuine scripture religionē tuā poterunt edocere. ¶ Socrates. ¶ Hec itaqꝫ synodus scripsit. per epos destinauit. Ursatius autē ꝛ valēs eorum preuenientes aduentū derogauerunt concilio ostendentes impatori expositionē fidei quā portabāt. Imperator arriano dogmati fauens indignatus aduersus synodum: ꝛ vrsatium atqꝫ valentē potius honorauit. Quamobrem qui a cōcilio fuerant destinati tardauerunt: non valentes impetrare responsum. Sero tamen ad synodum constantius per p̄ntes episcopos huiusmodi scripta direxit. ¶ Capitulum.xxiij.

Constantius victor ac triumphator augustus vniuersis episcopis arimino congregatis. Semper equidem ꝛ pro omnib⁹ cogitare nos de sacra et adoranda lege non ignorat vestra benignitas. Nunc autē viginti quos vestra sapiētia destinauit episcopos: legationis sue causa interim videre nequiuimus cum sit nobis necessarium circa barbaros iter Et sicut nostis decet animo puro ab omni cogitatione vtilitatē diuine legis examinare. Iussimus igitur episcopos in adrianopoli nostram sustinere regressionem. vt cum vniuersa respublica fuerit bene disposita tunc que gesserūt audire possimus. Uestre aūt sanctitati non videatur onerosū eorū expectare regressum: vt dū redeunt nostrū vobis referentes

respōsum perducere possitis ad terminum que ecclesie catholice vtilia esse noscuntur. Has litteras suscipiētes: epi talia denuo rescripserunt.

Capitulū. xxiij.

Litteras clemētie tue suscepimus dñe deo amabilis iperator quibus continetur quia propē necessitatem publicam interim non potuistis nostros videre legatos: nosq; iubetis vt eorū sustineamus aduētum donec que a nobis decreta sūt & nostris progenitoribus consonare noscuntur: ab eis pietas vrā cognoscat. Quāobrē et nunc per has litteras profitemur atq; firmamus nequaquā nos a proposito nostro recedere. Hoc etiā nostris legatis iniunximus. Supplicamus igitur vt animo tranquillo et presentes nostre mediocritatis litteras relegi iubeas: vt illa que per legatos nostros mādauimus libenter accipias. Illud itaq; nobiscū cōsiderari tua mansuetudine debet quanta sit modo tristicia quātusq; meror vt beatissimis temporibus tuis tante ecclesie priuate videātur episcopis. Et propterea rursus tuam clementiam deprecamur dñe deo amabilis imperator: vt aū asperitatem hyemis si tamē vrē placet pietati nos ad nrās eccl'ias remeare pcipias: q̄tin⁹ et nunc possim⁹ oīpotēti deo et dño saluatori nr̄o christo ei⁹ filio vnigenito pro tuo imperio solēnes orationes celebrare cum populo

Capitulum. xxiiij.

Dum hec scripsissent et modicum sustinuissent tempus: imperatore nullum donante responsū ad ciuitates proprias recesserūt princeps autem cum et prius cō tenderet arrianam sectam p ecclesias seminare occasionem iniurie sue illorum habuit discessionem dicensse contemptum eo q̄ pter iussionem eius concilium videretur esse solutum. Quapropter vrsatio et hiis qui circa eum permissionem dedit contra ecclesias agendi fiducialiter quodcū q; placuisset. Explanationem vero lecte in arimino fidei iussit per ecclesias ytalias destinari: precipiens vt nolenteam ea subscribere pellerentur ecclesiis & in eorum locis alij subrogarentur episcopi

Socrates.

Capitulum. xxv.

Vrsatius autem eiusq; consentanei ab ytalia discedentes venerunt ad ciuitatē trachie nomine nicen. Quo breui tempore cō morātes aliud fecere ɔciliū. Et lectā i arimio expositionē fidei greco interp̄tantes elodo publicatā ɔfirmauerūt & postea deuulgabāt

eam esse fidem que ab vniuersali concilio et dictata erat ꝛ edita niceni similitudine nominis niceni simpliciores hac subreptione deciperent: putabant eī in nicea bithinie esse dictam fidem sed nihil profuit eis tale cōmētum. Post paululum nanqꝫ confusi atqꝫ derisi sunt. ¶Sosomenus.

¶Capitulum.xxvi.

Interea sētiēs athanasius sibi insidias preparari nequaq̄ ad īperatorē venire presūpsit neqꝫ hoc vtile iudicauit: sed electos ex egypto quinqꝫ episcopos: iter quos serapionē thumitesē viꝝ precipua vita sanctum et ad loquēdum valde copiosū: mittit ad pricipē tunc in occidente degentē. Cū quibus etiā tres presbiteros per quos sibi placaret īperatorē et pro derogationibus satisfacerent inimicorū aliaqꝫ facerēt que ei vel ecclesiis expedirent. Quibus nauigantibus paulo post littere venerunt īperatoris euocantes eum. Ob quam rem athanasius et populus est turbatus cuꝫ neqꝫ heretico īperatori obedire cautum esset: neqꝫ reluctari sine periculo. Uerumtamen ire distulit et litterarum portitor sine effectu reuersus est. Superueniente autem estate veniens alius ab imperatore missus cum prouincie iudicibus cogebant eum. Clero qꝫ nimis erat infestus. Porro populum paratum videns ad bellum etiam iste reuersus est. Nō multo post tempore congregantur ex egypto et lybia legiones. Et cum nūciatum fuisset celari athanasium ī ecclesia que vocatur theone: assumens milites dux eorum et hilarium ab imperatore denuo destinatum: inopinate fractis ianuis in ecclesiā introiuit. Et vbiqꝫ requirens athanasium non inuenit. Dicitur enīꝫ quia sepius diuino nūcio pericula multa fugerit sicut etiaꝫ deo prouidēte hoc discrimen euasit.

¶Sosomenus.

¶Capitulum.xxvij.

Ex his et huiusmodi factis: ei a deo prenunciatis a paganis et hereticis appellabatur magus. Sermo nanqꝫ fertur coꝝ aliquādo eo ꝑcedente per ciuitatē contigit auolantem corniculā clanitare. Quo facto astans multitudo paganorum velut mage derogantes: petebant vt eis aperiret quid cornicula illa significaret. Ille vero fertur silētio dixisse subridens. Cras latina lingua dies ventura significatur. Hoc ergo clamans tristem vobis existimo significat diem imperatoris romani iussionē. Et ita contigit vt athanasium sermo licet derisus fuerit venerit ad effectū. Altera nāqꝫ die pn̄cipis lr̄e venerīt ad iudices: iubētes vt pagani sua igredi

non permitterentur ad tēpla neq; solēnes supstitiones festiuitatesq; celebrarent. Tunc ergo festiuitas corū venerabilis gnalis q; destructa. ¶ Socrates.

¶ Capitulum. xxviij. A

Cum igitur frequēter sicuti dictum est athanasius pericula declinasset: cler⁹ et pp'l's ei fauēs tenebat ecclesias: donec prefect⁹ vt dictum est egipti et dux militū ei icientibus eos et sustinentibus georgium eas cōtraderēt. Qui nō multo post venit et eccl'as suo iure possedit. Qui dum pter schema et mores sacerdotū violētus existeret: et maxime circa athanasiū laudatores quib⁹ vtiq; vincula et plagas viris et femis velut tyrannus inferebat: accēsus populus pene peremerat eum: nisi vir ereptus fugisset ad principē. Quo facto rurs⁹ sequaces athanasiū ecclesias mľto tēpore tenuerūt. Quas iterum veniēs dux egypti georgij noscitur tradidisse fautoribus. Post hec autē excepto re principis veniente multi alexandrinorum supplicio traditi sunt. Postq; etiam ipse georgi⁹ terribilior suguenit: et priori tēpore magis odibilis tanq; q mouerit pricipem ad multorum necem. Cui B vtiq; derogabāt egyptij monachi: quorum gloriā multitudo vniuersa sequebatur et vera eorum testimonia iudicabant: quia summe philosophie virtute degebant. ¶ Theodo.

¶ Qui igitur expositam fidē nice trachie omnes accusant milites veritatis: et precipue habitātes hesperiam testātur littere ab eis ad illiricum destinate. Quarum litterarū auctor fuit eps ecclesie romane tunc damasus qui post liberium pontificatus iura susceperat multis virtutū ornatus insignib⁹: habuitq; in his litteris nonaginta consortes ex italia atq; gallijs ī romana vrbe cōuenientes. Quorum nomina pter multitudinē ponere distuli. Textus autem epistole talis est.

¶ Capitulum vicesimūnonū.

Damasus et valerianus et ceteri episcopi dilectissimis fratribus in illirico constitutis episcopis in domino salutem. Credimus sāctam fidem vestram in apostolorum eruditionem fundatā hanc tenere: et hanc populis vniuersis exponere: que videlicet a constitutis patrum nulla ratione discetit per quos iustum est ceteros erudiri. Sz relatiōe gallicanorū venetorū fratrū qsdam heresibus fauere cognouimus. Quod malum non solum cauere debent episcopi: sed etiam reluctari contra ea que gesta sunt īperitia aut simplicitate: quorūdam prauis īterpretationibus deceptorum. Varijs ergo doctrinis non decet labefactari: sed magis patrum nostrorum roborari sententiam

Capitulum.xxix.

Auxencium igitur mediolani pcipue in hac causa dānatum esse prescriptum est. Unde iustum est omnes in vniuerso romanorum orbe doctores legis: ea que legis sunt sapere/ et non fidem doctris varijs maculari. Itaqꝫ dum primum hereticorū cepisset nequicia pullulare sicut etiā nunc blasphemia nephandorum patet arrianorum. Tūc patres nostri trecenti decem ⁊ octo electi: habito tractatu in vrbe nicena hunc murum firmissimū cōtra arma dyabolica statuerūt: et hoc remedio venena mortifera sūt expulsa vt pater ⁊ filius vnius diuinitatis: vnius virtutis: vniuscuiusqꝫ magnitudis debeat credi: vniusqꝫ essentie siue substantie simul et spiritussanctus. Aliter vero sapientes alienos esse a nostra communione iudicauerunt. Quem terminum salutarem adorabilemqꝫ deliberationem corrumpere quidam alijs cogitationibus atqꝫ temerare voluerunt. Sed in ipso principio ab his ipsis qui in arimino renouare atqꝫ retractare compellebantur vsqꝫ ad hoc causa correpta est: vt confiterentur alia sibi circumuentione subreptum aut certe quia non intellexerunt patrum sententie in nicea constitute hoc esse contrarium. Necqꝫ enim preiudicium aliquod fieri potuit p numerū arimino cōgregatum: quando constat neqꝫ romanum episcopum cuius ante omnia decebat eos expectare decretum: neqꝫ vincentium qui tantis annis episcopatum inuiolabiliter custodiuit: neqꝫ alios talibus prebuisse consensum: maxime dum sicut prediximus isti ipsi qui per cōuentionem declinasse videbantur ipsi denuo vtentes meliori concilio: hec sibi displicere testati sunt. Perspicit itaqꝫ vestra salubritas hanc solam fidez que nicea apostolorum auctoritate fundata est esse perpetua nr̄ mitate seruandam. et simul orientales hoc facere nobiscum qui se catholicos esse cognoscunt: occidentales etiam gloriari. Credimus autem languentes i isto conamine: non tarde nostram sperandos esse communionem: et ab eis episcopatus nomen auferri: quatinus populi eorum liberati errore recipirent. Nullo enim modo a deceptione poterūt corrigere populuz: qui deceptionis laqueo detinentur. Concordet igitur cum omnibus dei sacerdotibus etiam charitatis vestre sententia in qua vos stabiles ac firmos existere iudicamus. Sic ergo etiam nos vobiscuz recte credere debemus vestre nos caritatis letificate reciprocis litteris. Ualete fratres carissimi. Sed et maxim⁹ athanasius in epistola quam scripsit ad afros taliter de ariminensi cōcilio disputauit.

¶ Sosomenus.
¶ Capitulum.xxx.

His ita q̄ prolatis quis recipiat eos qui ariminense aut aliud cō cilium preter nicenū nominare p̄sumunt: aut quis nō habeat eos odiosos qui respuunt quidē constituta patrum: et ea que nuper arimino contentiose atq̄ violenter cōposita sūt preponunt: quis istis concordabit hominibus neq̄ propria recipiētibus: nam in suis decem et amplius sicut predixi conciliis alio tempore aliud conscribentes manifesti sunt: q2 singula eorū accusare noscuntur Et hoc patiuntur quod tunc iudei proditores perpessi sunt. Nā sicut illi relinquentes solū fontē aque viuentis lacus sibimet foderunt qui aquam continere nō possunt quod scriptum est apud hieremiam prophetam: sic ⁊ isti reluctantes vniuersali concilio foderunt sibi multa concilia que apud eos inania ⁊ virtutem non habere manifestata sunt. Non igitur patiamur eos qui preter nicenum ariminense presumūt: vel aliud nominare concilium cum ⁊ ipsi qui ariminense suscipiunt ignorasse que in eos gesta sūt noscuntur: nam tacere potuerant. Nostris enim carissimi cognoscētes et vos a vestris qui tunc interfuerunt arimino: quoniam vrsatius et valēs eudoxius et auxētius simulq̄ aymophilus condemnati sunt: volentes aliud q̄ statutum est nicea conscribere: quando compulsi anathematizare arrianam heresim respuerūt cui potiꝰ patrocinari conati sūt. Episcopi vero vere integri domini serui recteq̄ credentes: pene ducenti conscripserunt sufficere nicenam solummodo fidem: ⁊ nichil amplius nichilq̄ minus preter illam querere velle seu sapere Hec enim etiam constantio significauerūt qui iusserat celebrari conciliū. ¶ Socrates.

¶ Capitulum. xxxi.

Interea macedonius vicinas constātinopolitane vrbi prouincias ciuitatesq̄ t̄babat: excitans ministros propriū languoris aduersus ecclesias: et in cirrico quidem eleusium fecit episcopum: ⁊ nicomedia maratonium: qui primum dyaconus fuerat/ habens studium constituēdi monasteria virorum ac feminarum. Is itaq̄ macedonius episcopatu potitus affligebat eos qui illi consentire fugiebant: ⁊ non solum orthodoxos sed etiam nouacianos sciēs eos quoq̄ substātialitatis nomē suscipere. Quorum episcopus agelius persecutione faciente fugiūt. Plurimi vero insignes viri detenti/ nolentesq̄ ei cōmunicare puniti sunt. Qui post tormenta violenter communionem ore suo suscipere et tenere compellebantur. Ligno nanq̄ ora hominum aperientes: eis sacramenta

deponebant. Porro mulieres et
paruulos arripientes communi
care cogebant. Si quis vero cō-
tradiceret: mox plage: vincula: et
tormenta sequebantur: ita vt e-
tiam feminarum communicare
nolentium mamillas in arca cō-
primentes absciderent Aliarum
vero aut ferro aut ouis ardenti-
bus eadem membra cōburerent
Quod ego ab auctore sene q ea-
dem supplicia est passus audiui.
¶ Socrates ¶ Hec igit ma-
cedonij pro christianitate orte sūt
actiones: cedes: pugne: sollicita
tiones: intestina bella. Que res
non solum apud eos qui ledebā-
tur: sed etiam apud familiares ei
odium vehementer excitauerūt.
Offendit autem etiam ipsum im
peratorem/ B et pro hoc et pro
alia huiusmodi causa. Domus i
qua erat arca Constantini prin-
cipis corpus habens: ruinā mi-
nabatur. Ideoque custodes eius
et qui ad orationem intrabant: e-
rant positi sub timore. Macedo-
nius ergo cogitauit imperatoris
ossa trāsferre ne arcam ruine ca
sus comprimeret. Hoc agnoscē-
tes populi prohibebant dicētes:
nō oportere principis ossa migra-
ri ne quasi exorbiri ossa viderentur. Ob quam rem in duas par-
tes populus est diuisus: aliis di-
centibus nullā esse migrato mor
tuo lesionem aliis asserentibus
esse nefas. Cum quibus etiam
erant omousij defensores. Mace
donius autem paruipendēs ver
ba contradicentiū transtulit cor
pus imperatoris i ecclesiam vbi
corpus iacet martyris acatij.
Quo facto concursus discordan
tium populorum ad illam venit
ecclesiam: et ad manus vsque per-
uentum est: ita vt multi hominū
morerentur et vestibulum eccle-
sie ac vicina porticus sanguine
compleretur. Hoc agnoscens
imperator irascitur cōtra mace-
donium et propter eos qui mor-
tui sunt et quia corpus patris e-
ius absque illius consilio migrare
presumpserit. Relinquens ergo
gubernatorem hesperiarum par
tium cesarem iulianum: ipse per
gebat ad orientem.

¶ Theodoricus
¶ Capitulum. xxxij.

Leōtius igitur
Anthiochenus episcopus
cum esset arria Anus
languorem suum celare niteba-
tur. Videnseque diuisos sacerdotes
et populum et alios dicentes i
gloria patri et filio: alios gloria
patri per filium et spiritu sancto
ipse sub silētio dicebat orationē et
nichil aliud audiebant astantes
nisi cum diceret in secula seculo-
rum. Et si quidem hoc non ma-
ligne fecisset diceretur quia pro
concordia populi fieret. Sed qz
et contra milites veritatis acue-
batur/ et non nisi hereticos pro-
uehebat / ostendebat celare pe-
stem modo amore populi mo-

do formidine pressus imperatoris qui filium dissimilem prohibuerat dici. Ea siquidem tempestate ecius magister eunomij q̄ arrij blasphemiam suis opinionibus auxerat: in dyaconatus ordine ministrabat. Sed flauianus et diodorus monachicam quidem amplectentes vitam: clare autē pro apostolicis dogmatibus laborantes episcopi anthioceni leoncij redarguerunt quas contra pietatem gerebat insidias dicētes quia elegissent virū studijs malignis imbutum qui impietatis causa culmen sū psisset potētie atq̄ ad ecclē cladem dyaconatus haberet nomē. Mirabantur autem etiam ab apostolica communione suspendi: et hesperiā venientes ea que callide gerebātur aperire. Hoc metuens leoncius ab officio suspēdit ecium. Alijs tamen rebus fouebat eum. Porro mirabilis illa societas: id est B flauian⁹ et diodorus sacerdotali ministerio nondum potiti populis tamen nimium complacentes: noctibus ac diebus cunctos ad zelum pietatis armabant. Isti nanq̄ primi in duas partes choros psallentium diuidentes ex successiōe dauiticam melodiam cātare docuerunt. Et hoc in anthiochia primitus fieri cepit. Et dispersum ad terminos toti⁹ orbis vsq̄ puenit. Istis diuinos amatores ad sepulchra martyrū puocātes: vigilias celebrabāt cum illis laudantes deum. Hec leoncius intuēs prohibere quidem iudica C uit icautū cum videret multitudinem valde viris illis optimis adherere. Sed vtens māsuetudine sermonum poscebat ab eis vt has festiuitates in ecclesijs poti⁹ celebrarēt. Cuius quidem calliditatem integre cognoscētes quod iubebatur egerūt et amatores suos ad ecclesias congregarunt: vt alacriter deum concordi voce laudarent. Sed leontius flexus nō est: vt a sua malicia temperaret. Multum nanq̄ masuetudinis gerens stephani et flacite celauit iniquitatem. Hos enim aduersarios dogmatis recti suscipiēs licet turpem habentes vitā ad presbiteratus tamen ordinem ⁊ dyaconatus euexit. Eos autem qui vniuersis virtutibus ornabantur: et apostolica dogmata defendebant absq̄ honore deseruit hac gratia. Clerus quidem multos habebat hereticos. popul⁹ vero maxime pro dogmatum rectitudine decertabat ita vt neq̄ doctores illorū blasphemiam suam nudare presumerēt. Quid autem flacitas et stephanus atq̄ leontius impietatis ⁊ iniusticie anthiochie gesserint opus proprie conscriptionis exquirit. Nos autem ad reliqua veniamus.

¶ Capitulū. xxxiij. B

Capitulum.xxxiii.

Germanicia ciuitas est in termino cilicie syrie et capadocie constituta. Huius vrbis ecclesie presidebat eudoxius. qui mortēte leontio abripuit āthiochie sedem: et cepit sua ferocitate vineam vastare dominicam. Neq3 iā celabat sicut leontius maliciam suam. sed apte apostolicis dogmatibus repugnabat: et orthodoxos multis cladibus affligebat. Eo tempore ācirane ecclesie post marcellum basilius presidebat. Eustachius vero sebastie armenie: qui iniquitatem eudoxij et rabiem cognoscentes: constātio in occidente posito litteris suis indicauerant. Erāt eni impatori noti: et propter claritatem vite eius fauore potiebant. Quod dum cognouisset constantius anthiocenis scripsit: quia non B ipse eudoxio ecclesie concesserit presulatum sicut ille vulgabat: ipsumq3 eudoxium expelli et penas gestorum suorum in nicea bithinie dare precepit: iubens ibi celebrari concilium. Ipse enim eudoxius egerat apud pōtes palacij vt in nicea synodus ageretur. Sed omnium presciusdeus cognoscens futura ac si iam fuerint gesta: quodam terremotu terribili prohibuit concilium celebrari. Plurimam nanq3 ciuitatis partem terremotus ille destruxit et multos habitantium interemit. Hoc agnoscentes qui conuenerant ad suas reuertuntur ecclesias. Arbitror enim hoc dei sapientia gestum: in illa nanq3 ciuitate aduersus arrium a sāctis patribus apostolice fidei doctrina prolata est. Et forte secunda congregatio potuit illic sentire contraria: vt arrianis accusatio co nomie preberetur: quo magis simpliciores capere possent tanq3 illam veterē synodum proferentes. Sed ecclesiarum protector citius soluit tale conciliū

¶ Sozomenus.

¶ In momento siquidem temporis ciuitate concussa: neq3 fugere potuerunt sed primo experimento periculi sunt perempti. Dicitur aūt ante- ¶ q3 fieret istam cladem quendam vrsatium militem preuidisse genere persam: qui sub licinio confessor effectus: relictaq3 militia in turre ciuitatis diuinam philosophiam exercebat. Cui superna visitatio aperte precepit exire de ciuitate passura que post paululum fierent manifesta. quo facto cum velocitate ad ecclesiam currens nunciauit ecclesiasticis vt domino supplicarent: qui eos ab imminenti periculo liberaret. Quibus cum videret esse ridiculū reuersus ad turrim pronus lacrimas cepit effundere. Interea terremotu superueniēte plurimi pierunt reliqui vero per agros et montana dispersi sunt. Vrsatius aūt in illa turre repertus ē mortuus: pron⁹ iacēs sicut solebat ora

re. Sermo tamen est quia ãteq̃ moreretur rogauerit deũ vt pri⁹ eius finiret vitã q̃ cladem inspiceret ciuitatis in qua prius xp̄m agnouerat et ecclesiasticã videbat participat⁹ esse philosophiã Is ei cõuersatiõe digna etiã demones effugabat. Quodã nanq̃ tempore dũ aliquis demonio vexaretur euaginato gladio cepit totam discurrere ciuitatẽ. Cunctisq̃ fugiẽtibus occurrens ei solus ⁊ nominãs xp̄m sermone mũdauit virum ⁊ fecit ab illo furore quiescere. Inter cui⁹ diuersa virtutum ornamenta etiam hoc me misse conueniret. Erat draco aũ nicomediam qui transeũtes suo flatu perimebat. Habebatq̃ cubile circa quãdam vallem. Quo veniens vrsatius orauit. Tum sponte egrediens ille serpens ac secundo caput percutiens interemptus est. Hi mihi retulerunt qui eumdem vrsatium viderunt

Socrates.

Capitulum. xxxiiij.

Nunc igitur de alia synodo quam velut ad instar ariminensis cõcilij ĩ oriente Constantius imperator fieri iusserat pauca narrabo. Egerat enim primitus vt ĩ nicea bithinie cõgregarent epi. Quorum cõuentũ ꝓhibuit maximus terremotus. Hoc ei contigit consulatu taciani et ceralis: octaua die mensis augusti. Tractabant ergo transponere synodum in vicinam nicee ciuitatem Quod cum displicuisset rursus volebant in tharso cilicie conuenire. Deinde placuit apud seleutiam isaurie que vocatur aspera celebrare concilium. Quod actũ est consulatu eusebij ⁊ ypacij. Fueruntq̃ qui conuenerunt numero centum sexaginta. Cum quibus aderat vnus in palatio clarus nomine leonas. Quo presente: questionem fidei proponendam imperatoris iubebat oraculum: simulq; preceptum fuerat adesse lauritium militem isaurie ducem vt in quo opus esset episcopis ministraret. Conuenerunt ergo vicesima septima die septẽbris mensis et sub gestorum confectione disputabant. Aderant etiã; exceptores vtriusq; partis verba signantes: que sub vno apud sabinum collecta reperiuntur. Nos autem capitula tum ista describimus. Prima siquidem die leonas iussit vt que viderentur vnicuiq; ꝓponerent. Porro qui presentes erant non prius dixerunt quanlibet mouẽdam esse questionem: nisi reliqui conuenirent. Erant enim absẽtes epi macedoni⁹ cõstantinopolitanus: basilius ancyre: ⁊ alij quidam accusari timentes. Et macedonius quidem languorem finxit; patrophilus oculorum dolorem ⁊ alij similes adinuenerũt occasiones absentie. Dumq̃ leonas etiam illis absentibus proponendam diceret questionem: rursus aie

bant episcopi nō aliter quicq̄ fi erinisi impetitorum vita discu= teretur. Accusati nanqȝ iā fue= rant. Cirillus hierosolimorum eustachius sebastie armenie: et alii quidam. Ob quam rem con tētio inter presentes exorta est. Alij nanqȝ dicebant vitas accu satorum discutiendas: alij vero ante fidem nichil esse querendū Mouebatqȝ questionem impe= ratoris diuersa sententia. Cui⁹ litteris nunc de fide prius agen dum: nunc de accusatorum con uersatione legebatur. Hec cau sa presentes ad scisma perduxit et in duas partes synodi multi= tudo diuisa est. Unius enim par tis dux erat acatius cesarie pa= lestine: georgius alexandrie: vr fatius tyri: eudoxi⁹ anthiochie quos alij trigita duo secuti sūt. In alia parte fuit georgius lao= dicie syrie: sofronius: pompeio poleos paflagonie: elusius sicir ci quos plurimi sequebantur. Cunqȝ placuisset vt prius de fi= de questio moueretur: hi quidē qui erant partis acatij nicenam fidem aperte negauerunt. Aliā q̄ fidem dictare nitebātur. Alte rius vero partis numero pluri= ores omnia quidē niceni cōcilij receperunt. De sermone cōsub= stantialitatis tantūmodo quere bātur. Multis igitur inter alter utros contentionibus vsq̄ ad vesperam generatis: nouissime siluanus tarsensis presul eccle= sie: voce magna clamauit dicēs nō oportere nouam dictari fidē sed dudum in anthiochia expo= sitā tēpore dedicationis debere seruari. Quo dicto sequaces sūt egressi Alteri⁹ vero partis pro tulerunt fidem anthiochie reci= tatam: quam relegēte solucrūt illa die cōciliū. Alia vero die cō uenientes in oratorium selentie ianuasqȝ claudentes relecte fi= dei subscripserunt. Subscribe= bant aūt etiā p̄ absētib⁹ pñtes le ctores atqȝ dyaconi p̄ quos ra= te se ferre hanc difinitionem ab sentes profitebantur. Acatius aūt ⁊ alij partis ei⁹ querebāt eo q̄ ecclesia clausa subscriberetur dicentes ea que occulte gerūtur improbitatis suspitione plenis= sima sunt. Hec aūt faciebāt vo= lentes aliam fidei explanationē Ipse q̄q̄ eam quam preparatā habens legit ibi quidem iudici= bus lauricio et leone studens ei robur acquirere. Hec ergo die secunda sunt gesta. Tertia vero die leonas rurs⁹ congregare p̄= tes festinabat epōꝝ. Quo die nec macedonius defuit constantino politanus nec basilius ancyre. Dūq̄ ābo ī vna parte cōuenissēt denuo q̄ circa acatiū occurrere noluerunt: dicētes oportere pri us de cōcilio eici eos qui pridē fuerāt condēnati ⁊ q̄ accusabāt in presēti Cūq̄ cōtentio cresceret egressis eis qui positi in accusa tione videbantur et qui circa a catiū sunt ingressi Tunc itaqȝ le onas ait libellū sibi datū ab eis

qui cum acatio erant/ celãs dogmatis esse dictationẽ. Et cũ psentes episcopi tacuissẽt aliud quid dam non expositionem fidei libellum continere iudicantes mox fidei acatij conscriptio cum prohemio hoc modo relecta est.

¶ Nos qui congregati sumus seleucia isaurie secundum imperatoris voluntatem hesterna die. v kal. octobris; omne studium habuimus cum disciplina ecclesiasticam seruare pacem ⁊ de fide cogitare constanter: sicuti precepit deo amabilis imperator noster Constantius secundũ ꝓpheticas euangelicasq; voces: et nihil preter scripturas superinducere ĩ ecclesiastica fide. Quia vero aliqui in concilio alios nostrum iniurijs affecerunt: alios loqui ꝓhibuerũt alios reclauserunt inuitos: et dãnatos secum ex diuersis ꝓuincijs habuerunt/ necnon ⁊ eos qui contra regulas ordinati sunt: ĩtroduxerunt secũ: ita vt vndiq; tumultu synod⁹ impleretur: sicuti ⁊ vir clarissim⁹ comes leonas ⁊ vir clarissimus dux prouincie lauricius inspexerunt. Propterea hec iter loquimur quoniam non declinamus expositam cum auctoritate fidem in anthiochena dedicatione ꝓferentes eam: licet patres nostri illo tempore ad subiectam cõcurrerint questionem: quã mltos turbauit consubstantialitatis nomen preterito tpe ⁊ vsq; ad pñs. Nunc vero quia dicitur ĩnouatũ ab aliquibus de dissimilitudine filij apud patrem: hac ergo gratia omousion et omoeusiõ. i. eiusdem substantie et similis substantie nomen adiicimus/ tanq̃ scripturarum extraneum anomoeon. i. dissimilitudinis verbũ anathematizamus. Et omnes huiusmodi existentes ab ecclesia alienos existimamus. Similem vero filium apud patrem aperte profitemur secundum apostolum dicentem de filio qui est ymago dei inuisibilis. Cõfitemur autem ⁊ credimus in vnum deum patrem omnipotentem factorem celi et terre/ visibilium omnium et inuisibiliũ. Credimus autem et in vnum iesum christum filiũ eius ex eo natum impassibiliter ante oĩa secula/ deum verum ex deo vnigenitũ lumen: vitam: veritatem: sapientiam: voluntatem: per quem omnia facta sunt in celis ⁊ in terra siue visibilia siue inuisibilia. Hũc credimus in consummatione seculorum pro destructione peccati assumpsisse carnẽ ex sancta virgine maria: et hominem factum passũ pro peccatis nostris: ac resurrexisse ⁊ assumptum in celis sedere in dexteram patris: et iterũ venturũ in gloria iudicare viuos et mortuos. Credimus et in spiritum sanctũ quem paraclitum iũ est consolatorem nominauit saluator dñs nr̃ ꝓmittens postq̃ iret discipulis cum esse mittendum. quẽ et destinauit per quẽ et sanctificat credẽtes ĩ eccl'ia: ⁊ baptisatos ĩ noĩe pr̃is ⁊ filij ⁊ spũs sancti

Eos autem qui preter istam fidē aliud quicq predicant a catholica ecclesia decernimꝰ alienos existere. Hec est acatij de eius fide platio. cui subscripsit ꝛ ipse et cōsentientes ei numero quem paulo antea prediximus.

¶ Hac fide lecta sophronius pōpeiopoleos pafragōie hec verba clamauit. Si per singulos dies ꝓpriam edere licuerit fidem veritatis integritas non manebit. Hec quidem sophronius ait. Ego aūt dico quia si ab initio hec verba de nicena fide dixissent: qui āte eos et post illos fuerunt omnis potuit cessare contentio. Tunc ꝙ plurima inter alterutros ob hoc ꝛ ꝓpter eos qui fuerant accusati verba dicentes et audientes. Quarta vero die conuenientes omnes rursus mouebant cum contentione sermones. Inter quos acatius his verbis suam sententiam patefecit. Si semel nicena fides mutata est nihil prohibet etiam nunc aliam dictare fidem. Ad hec eleusius cizici hec verba respondit. Presens concilium celebratum est nō vt anathema discat: neqꝫ vt fidei explanationem suscipiat tanq non habens eam: sed possidens patrum fidem: hāc vsq ad vitam mortemq custodiet. His ergo verbis eleusius sententie occurrit acatij fidem patruꝫ vocans anthiochia declaratam. Cui recte quilibet poterit obuiare dicēs. Quomodo patres hos nominas o Eleusie dum illoꝝ nō recipis patres: hi nāq qui nicea conuenerunt concordantes ī cōsubstantialitatis verbo pro fide sancita proprie dicuntur patres eo ꝙ tempore precesserunt: ꝛ qui postea anthiochia conuenerunt ab illis sacerdotij iura susceperūt. Si autem hi qui anthiochia congregati sunt patres proprios negauerunt: consequenter istorum posteri patrum destructores secuti sunt. Quomodo ergo et quoꝝ illi fidem velut improbam respuerunt isti quasi probabilem susceperunt? Si autem illi non habuerunt spiritum sanctum qui ꝑ officium manus impositionis accipitur: neqꝫ isti sacerdotium perceperunt. Quomodo enim acciperent a non habentibus quod dabatur? Hec obicere ergo respōsa poterit quilibet eleusio.

¶ Cū hec itaqꝫ gererētur ad aliam venere questionem. Quod enim acatius in fide que lecta est similem dixit filium patri confulebant alterutros secūdum quid esset similis filius patri. Et q circa acatium erant dicebant secundum voluntatem solummodo nō secundum substātiam patri similem filium esse. Alij vero oēs etiā secundum substantiam declarabant. In hac ergo cōtentione tota manserunt die. Et acatium arguerunt qui in suis sermonibus quos cōscripsit similē ꝑ oīa patri filiū dixit. nunc aūt ſm substātiaꝫ similē denegauit. Quibus mūtu cōtēdētibus et ad nullā ꝯcordiā

venientibus surgens leonas concilium soluit. Et iste fuit terminus synodi selentia congregati. Altera namque die rogatus vt interesset noluit: dicens directus sum ad concordiam concilij: vobis dissentientibus adesse nõ possũ. Quo facto nec qui circa acatium ad synodum cõcurrere voluerũt. ¶ Altera vero pars in ecclesiam veniens acatium et qui erant cum eo vocauit: vt de cyrillo hierosolymorum epo haberet examinatio. Sciẽdum itaque quoniam cyrillus iam fuerat accusatus atque damnatus: quoniam sepe euocatus ad iudicium duobus annis iugiter declinauit: metuẽs accusantes. Condemnatus autẽ appellationis libellum condẽnatoribus destinauit: iudicium maius appellans: cui appellationi cõsensit etiam constãtius iperator. Hoc itaque solus et primus preter ecclesiasticam consuetudinem atque regulam Cyrillus fecit epus: vt sicut in publicis iudicijs libellis vteretur appellatorijs. Tunc ergo in selentia interfuit iudicandus. Et ob hoc episcopi acatium eiusque consentaneos euocabant vt de accusationibus agnoscẽtes decretum commune proferrent. Euocabant igitur etiam alios quosdam qui fuerãt accusati: et semet ipsos contulerant ad acatium. Quibus post crebram citationẽ nolentibus occurrere damnauerunt. Et acatium: georgium: alexandrinũ: vraniũ tyri: theodolum cherapenum phrygie: theodosium philadelphie: lidie euagriũ insule mitilene leontium: tripolis lydie eudoxium: qui primo quidem germanice fuit: postea vero anthiochie syrie inuasit epatum. Damnauerunt pariter et patrophilum quia et ipse a dorotheo presbytero accusatus euocatus noluit obedire. Hos itaque dãnauerũt. Excommunicauerunt autẽ asterium. eusebium. augarum. basilium. phebum. fidelem. euticium magnum. et eustachiũ sic eos manere decernentes: donec habita satisfactione accusationibus semet ipsos exuerunt. His actis dãnationem celebratam eorum parrochijs innotuerunt. Inque loco eudoxij anianum cõstituerunt episcopum. Quem comprehẽdẽtes qui circa acatium erant: leoni et lauritio tradiderunt: a quibus exilio destinatus. Quo facto episcopi qui ordinauerant anianum cõtestationem obtulerunt leone et lauritio contra acatium et consentaneos eius dicentes synodi iudicium fuisse violatum. Cumque nihil agerent constantinopolim fusi[?] fecti vti que gesta fuerant pandicentur imperatori.

¶ Sosomenus.

¶ Capitulum. xxv.

Tunc terminum habuit synodus in selentia constituta: Qui vero voluerit subtiliter vniuersa cognoscere exceptorum debet acta rel

gere. Post hec ergo talia gesta sunt. Consentientes quidam aca tio ad imperatorem ꝓpropere ꝑ uenerunt. Alterius vero partis e piscopi singuli ad propria sunt re uersi: decem tantummodo eorū communi decreto missi: venientes ad principem inuenerunt ducen tos decem ab arimmensi cōcilio. Porro sequaces acatiū iam age bant vt potentes palatij eorū tu erentur partes: et per eos fauor illis arridebat imperatoris. Di cebant enim alios quidē sibimet consentire: alios autem ecclesia stici pecunijs eē corruptos alios incongruis falli seditionibus. Hec agebat acatius natura ver sutus: et preparatus ad intelligē dum atq; dicendum: cum etiā in signem haberet ecclesiam: id ē eu sebij pamphili post quem ei⁹ tene bat episcopatum et gloriabatur eum se habuisse doctorem. Et cū talis esset ꝑsuadebat facile quod volebat. Cum igitur constantino poim ex vtroq; concilio esset epis copi vigīnti: et aliqui qui sine ca sa presentes erant primo quidē inbentur v de eis questione iudi caret presentibus maximis pro ceribus honoratus / quem nō an te multum tempus imperator ab vrbe roma reuertens primum p̄ fectum vrbis constantinopolita ne constituit. Postea vero etiam ipso constātio cum iudicibus au diente: capitur circa fidem eius egrotare ita vt etiam imperator s alij quasi circa blasphema eius verba commouerentur. Dicitur autem acatium eiq; consentien tes primum se hāc heresim ignō rare finxisse: et sub vt lamēto quō dam egisse cum principe: vt ipse cum suis proceribus iudicaret credens eum non posse vīci ser monibus et magis necessario ca pi iudicantis auditus; ac sine cō tentione preualere conamen he reseos. Cumq; hoc perfici nequi uisset / proferri scripturam prola tam ab arimino et scientie syno do missi hanc suscipere deposce bant. Et cum questio esset de sub stantie nomine iureiurando fir mabant quia nullatenus dissimi lem secundum substantiam filiū faterentur: seq; paratos hanc he resim abdicare dicebant. Et quo niam inopinate occidentales no men substantie in arimino reli querant / necessariam huiusmo di scripturam esse faterentur. Dicebant autem quia si nomen substantie taceatur cum nomine substātie etiam illud quod de cō substantialitate decretum est si ne dubitatione tacebitur: quod plurimi occidentalium sacerdo tum pro reuerentia niceni conci lij nimis amplectebantur. Hanc autem etiam iperator flexus est laudare conscriptionem consīdē rans multitudinem arimino con gregatam. Et quia non pecca ret qui similem patri filium dice ret idem esse virtute credens con substantialem et similis substan tie ꝓfessionē nihilq; itellectu diffē

rens nisi nominibus que scriptu ra diuina nesciret. hanc ergo sen tentiam habens episcopos ɔcor dare precepit in ariminensi fide cōcilij. Cumq; se in altera die pa raret ad consulatum quod pima die mensis ianuarij romanorum more celebratur totaz diem ꝛ ma ximam noctis partem expendit i ter episcopos certamen' habens donec scripture ex arimino dela te subscriberent episcopi a seleu cia venientes.

Capitulum.xxxvi.

Acatius autem et qui eo aliquantū tps constantinopolim com morantes euocauerunt epos ex bithinia inter quos erat ꝛ macha rius macedoniensis et vlfilas go thorum epus. Qui oēs numero quinquaginta conuenientes cō- firmauerunt arimino lectam cō- scriptionem adicientes vt de ce tero nequaq̄ substantia vel essen tia nominaretur i deo. Et preter hanc scripturam oēs alias aut fa ctas aut faciendas penitus abdi cari. Quo facto eciuz dyaconat' ordine deposuerunt tanq̄ hereti ce sapientem: et qui contra eccle- siasticam consuetudinem: quedā humane sapientie facta conscri- beret: et dyalogos plenos blas- phemia dictaret: atq; turbarum ecclesiasticarum et seditionis au ctor extaret. Dicitur autem ab a- liquibus q2 nō euz integro corde deposuerunt: sed volentes se pn- cipi commendare eo q̄ diceretur similia sapere. Uidentes autē imperatoris indignationem quā circa macedonium tūc habebat: etiam eum deposuerunt. Et eleu sium cizici et basilium ancyre: et ortasium sardicorum: dracontiū pergami. Et dum in dogmate vi- derentur habere discordiā tamē tempore depositionis memoriā eorum non fecerunt: sed culpas eis omnibus inferebant singula riter per quas eos asserebant in ecclesiasticis regulis deliquisse.

Sosomenus.

Capitulū.xxxvij.

Inter quos cy rillum quoq; hierosoly morū deposuerunt tāq̄ eustachio helpidioq; cōicantem hi eni cōtraria sapuerant ꝛ eis qui in mitilene fuerant congregati. Inter quos etiam ipse conuene- rat: et tanq̄ post depositionem in palestinam factam cōione parti- cipat' fuerat cum basilio et geor gio laodicie ciuitatis episcopis. Cum eni cyrillus hierosolymorū suscepisset epatuz: de iure metro polite ɔtēdebat cū acatio cesarie palestine tanq̄ sedis apl'ice pon- tifex. Hinc ergo in anthiochia ɔ- stituti derogabāt alterutris tāq̄ non saperent recte de deo. Nam et prius vterq; sibimet in suspiti one esse videbatur. Alter quidē arrij dogma laudabat: cyrill' aūt predicantes consubstantialē pa tri filium sequebatur. Inuenit

ergo tempus acatius cum consē tientibus sibimet episcopis cyrillum pro hmōi causa deposuit. ¶ Cum fames hierosolimorum prouinciam occupasset / tanq̄ in episcopatum necessitate ciborū turba recipiciebat egentium. Cunq̄ pecunie ad consulendum non essent: vasa sacrataq̄ vela distraxit: q̄ppē necessitati subuenit

¶ Theodoricus.

¶ Imperatoris igitur animum hoc commouit: ⁊ maxime q̄ acacius contra cyrillū noscitur machinatus. Sacrā nanq̄ vestem quam famosissimus imperator constantinus ad honorem hierosolimorum ecclesie dederat macchario illius pontifici ciuitatis: vt ea circum amictus in ministerium sacri baptismatis adimpleret q̄ erat auro sericoq̄ contexta. Cyrillū asserunt vendidisse: eamq̄ vestem emisse quendam thimelicum saltatorem. Et dum ea fuisset indutus in ipsa saltatione cecidisse atq̄ contritum morti contraditū. ¶ Sosomenus.

¶ Hac ḡ causatione acati⁹ hīs cyrillū epatu deposuit. Damnatos igitur episcopos ex vrbe ɔstātinopolitana fugauerūt sectatores acatij. Sibi aūt cōsētientes in depositionibus tñ illoꝝ nolentes subscribere cū essēt nūero decē apud semetipsos interim habitare pceperunt: ⁊ neq̄ ministerio fūgi neq̄ ecclesias gubernare q̄diu subscriberent. Et si nō agerent penitentiā itra menses sex et omnibus placitis atq̄ gestis in illo concilio preberēt scripto consensum et ipsi deponerentur Quo facto cōsētientes eis epi per singulas prouīcias alios ordinarunt. Cunq̄ talia cogitassēt cūctis epis atq̄ clericis scripserunt vt hec obseruarent atq̄ perficerent Et hoc ergo nō post multum temp⁹ macedonio successit eudoxius basilio athanasius eleusio eunomius qui postea eunomiāe pīceps fuit herescos Porro pro eustachio melecius ecclesie sebastene suscepit episcopatū. ¶ Socrates. ¶ Recta est etiam in cōstantinopolitana vrbe cū adiectiōe expositio fidei Sed nos labyrinthum expositionum vix aliquando reperientes: eorum numerum quoq̄ degerimus.

¶ Capitulū.xxxvij.

Post nicenum nanq̄ concilium in dedicatione āthiochena: exponere geminā dictauerūt. Tertia vero est q̄ a narcisso apd gallias constantio iperatori oblata dignoscit. Quarta eudoxij que in ytalia destinata est. In sirmio tres dictate sunt quarum vna in arimino cū consulatu relicta est. Porro octaua in selentia ab acatij socijs edita est. vltima constātinopolim cum adiectiōe recitata est. Erat eni addi tum vt neq̄ substantia neq̄ subsistentia diceretur i deo. In hac

et vlfilas gothorū episcopus tūc primo consensit. Nam tempore precedenti nicenam amplectebatur fidem: sequens theophilum gothorum episcopuꝫ: qui preses in cōcilio niceno subscripserat. Acatius igitur et eudoxius cum suis constantinopoli de quibusdam alterius partis episcopis cōdēnandis certamen habebant: videntes indignari contra macedonium principem primum condemnauerunt eum tanq̄ plurime necis auctorem et quia dyaconum in fornicatione captum ī communione susceperat.

¶Socrates.

¶Capitulum.xxxix.

Expulso siquidē macedōio eudoxi⁹ spernens anthiochie sedem cōstantinopolitanā inuasit ecclesiam studio fultus acatij. qui obliti suorum iuis iudicijs cōtraria sanciuerunt. Nā cū prius diacō ciū dposuissēt eo q̄ ex galatia trāsisset in pgamū nō cogitantes q̄ actū fuerat: eudoxiū ad sedē aliā migrauerūt. Quo facto lectam fidem arimino cum augmento quod ipsi i constantinopolitana vrbe adiecerant vbiq̄ direxerūt: mandantes vt qui non subscriberent iussiōi imperatorum exilio mitterentur. Innotuerūtq̄ sua gesta et alijs orientalibus sibi cōcordibus: et patrophilo scitopoleos episcopo: qui de scientia ad propriam mox redierat ciuitatē Eudoxio siquidem cōstituto constantinopoli B tunc etiam maior ecclesia que dicit̄ sophia dedicatur cōsulatu constantij decimo et iuliani cesaris t̄rio quītadecima die februarij mensis. Eudoxius enim cum sedisset in sedē illā pri⁹ vocē que vbiq̄ vulgata est protulit dicens. Pater asebis filius eusebis. Ista duo greca verba diuersos habent apud grecos intellectus. Asebis enim dicitur et impius ⁊ sine cultu. Eusebis dicitur et pius et bene colens. Cumq̄ dixisset hec verba turba generat̄ in populo quasi patrem dixisset impium: filium vero pium. Quo facto nolite inquit turbari ad ea que dixi. Pater enim asebis est quia nullum colit. filius autem eusebis est q: colit patrem. Hec cum dixisset eudoxius turba quidem sedata est multus vero risus compleuit ecclesiam. Hactenus illud dictū cum derisione permansit. Hi enim heresiarche seductiōibus sermonibusq̄ vacantes ecclesiā lacerarūt. Huiusmodi ergo termino etiam synodus constantinopolitana conclusa est.

¶Sosomenus. E

¶Igitur acacius et ei⁹ socij nō cessabant: sed congregati anthiochi ā que eis dudum placuerant destruebant: et ex conscriptione que arimino ex constantinopoli fuerat lecta nomen similitudinis abscidere nitebantur et per omnia substantiā atq̄ volūtatē dissi

milem esse patri apd filium:et nō existentibus factā introducebant sicut arrio primo placuerat:quibus etiam consentiebat. Is enim eccius post arrianum:primus ap te his nominibus vti presumpsit Quapropter et sine deo vocabatur:eiusq sequaces ꝓpterea dissimiles et non existentiales sunt dicti:ab his qui anthiochia consubstantialitati consentiebant. Hos ergo dum requirerēt cultores niceni concilij cur ī expositione fidei sue deum ex deo filium dicentes dissimilem:ex non extanti b⁹ nominare presumerēt:his sermonibus respondebant. Sic dictum est deum ex deo sicut habetur apud apostolum. Omnia autem ex deo. vnus ergo omnium e tiam filius dei. et propterea positum est in expositionibus secundū scripturas. ¶Socrates.

¶Huiu⁹ verbi princeps fuit gregorius laodicenus episcopus:q̄ cū talia doceret ignorauit quemadmodum apostoli proprietates superiori tēpore origenes latius examinat⁹ atq interpretat⁹ sit.

¶Sosomenus.

¶Capitulum.xl.

INterea dū adhuc athanasius celaretur/ georgius alexandria crudeliter paganos afficiebat et aduersantes sibimet christianos. vtrosq enim cogebat ad suam venire sētentiam/ et respuētes afficiebat. Erat enim apud sapientes odibilis quasi despiciens eos et iudicibus imperans. Apud populum vero quasi tyrānus vt vltra potentes elatus: precipue tamen paganos opprimebat quos sacrificare et paternas festiuitates agere prohibebat. Tunc enim milites et egypti ducem armatos in ciuitatem introduxit/ imagines et ornamenta templorum abstulit / quod ei postea causā necis adduxit. Cirillo siquidem deposi to sicut predictū ē:apprehēdit hierosolymorū ecclesiam herennius : et post illū heraclius:post quem hilarius: Hos enim tunc illam ecclesiam gubernasse percepimus vsq ad imperium theodosij principis:quādo rursus cirillus ad proprium remeauit episcopatum.

¶Socrates.

¶Capitulum.xli.

IGitur macedonius constantinopolitana pulsus ecclesia damnationē non ferēsq̄ descere respuebat. Declinauit eni ad eorū partē qui apud selentiā acaciū cū suis socijs deposuerant. Misitq legationē ad safroniū ⁊ eleusiū quatin⁹ defenderent expositā pri⁹ in anthiochia fidem:et postea selentia roboratā et similis substantie fidē diuulgādā esse cōmonuit: ad quē ꝯcurrūt mlti familiariū:qui nunc ab eo macedoniani vocant. Quicūq eni in seleneeno cōcilio acacium declinauerūt aperte ver

bum similis substantie sanciuert cū prius hoc non manifesto iudicio declarassent. Est enim opinio apud multos quia nō inuentum sit macedonij sed magis maratonij nicomedien. episcopi. vñ etiā maratonij vocitātur: ad quos eustachius expulsus de sebastia cōfugit. Cūq3 macedōi⁹ scm spm cō prehēdere in tractatu diuine trinitatis declinaret: tunc et eustachius. Ego inquit neq3 deū nominare spiritū sanctum patior: neq3 creaturā vocare p̄sumo. Propt̄ hanc ergo causā spūi repugnantes appellant huiusmodi p̄sonas hi qui in ꝯsubstantialitatis expositione concordāt. ¶ Sosomen⁹.

¶ Cū itaq3 macedonius ecclesia constātinopolitana fuiss3 expuls⁹ nō ea q̄ accatius atq3 eudoxi⁹ sapiebat: s3 credebat magis filium dei deū per oia: et scōm substātiā similē esse patri. Sctm vero spm non earū rerū eē participē s3 ministrū: et perhibentē officiū et q̄cūq3 de sctis āgel' dici p̄nt. ¶ Socrates. ¶ Capitu. xliij.

IGitur sequaces acacij in anthiochiā magno studio cōuenert: acti pnia quia similē dixerūt filiū patri. Et consulatu sequti. i. thauri ꝛ florentij cū euzoius eā gubernaret ecclesiā/ īperatore ibidē cōstituto pauci quidē rursus mouebant ea que dudū placuerant dicentes oportere sermonē similis substantie auferri ab expositione fidei tradite: ꝛ eā in arimino quā constantinopolitani non celātes sed aperte dicentes quia per oia dissimilis filius est patri: non solū scōm substantiā sed etiā scōm voluntatē et ex non extantibus esset sicuti predicauerat arri⁹: cū quib⁹ erant sectatores ecij. ¶ Theodoricus. ¶ Ea siquidē tēpestate dū perfidia accusaretur eudoxū: inter alios eustachius qm̄ de side inquit examinationē vis fieri o iperator eudoxij ꝯsidera blasphemias Obtulitq3 eius expositionē inter alia sic habentē Que dissimiliter profersitur dissimilia scōm substantiā sunt Unus deus pater ex quo oia/ vnus dñs iesus christus per quem oia. Dissimile autē est ex quo ꝛ per quē. Dissimilis igitur filius deo est et patri. Hac lectione cōmot⁹ imperator requisiuit eudoxiū si fateretur suam At ille negauit dicēs quia esset ecij. Quē dū iussisset īperator adduci requisitus licet eius non fuerit: suā esse profess⁹ est: et ideo exilio destinatus. Eustachius tamen etiā eudoxiū ita sapere proclamabat exigens vt scripturam anathematizaret ecij. Quod lic3 tarde fecit tamē et dānauit quod prius et postea predicabat. Deinde etiā ipse exigebat vt ille omousion anathematizaret quod scripture non haberent. Tunc siluanus, et ex non existentibus iquit et creatura ꝛ alterius substantie scripta nusq3 sunt. Iustū ergo est hec abdicari/ quod et imperator

quodq3 decreuit vt fieret: quod lic3 cum difficultate fecerūt. Quo ge ste: exigebant vt et ipsi omousion abdicarent. Tunc disputatiue et q veraciter siluanus ait Si ex nō existentibus non est neq3 creatura nec ex alia substantia de⁹. Verbū igitur consubstantialis est genitori patri sicut deus ex deo z lumen ex lumine eamq3 habet cum genitore naturam. Tunc imperator iratus exiliū iterminatus est eis. At illi potestatē inquiunt habes puniendi non tamen nos patrum statuta destruimus. Tunc imperator illos pelli iussit ecclesiis: et pro eis alios ordiari. Tūc eudoxius cum tyrannice constātinopoleos teneret ecclesiam pulso eleusio cizici eunomiū ordinauit episcopum Et eciū in scriptis abdicauerat cui⁹ videbant ee cōsortes: scripsertq3 georgio qd fuerat gestū. ¶ Sācta synod⁹ cōstātino= B polim congregata / domino honorabili alexandrine ciuitatis episcopo georgio salutem Synodo reprehendente eciū propter nefandas eius et plenas scādalis scripturas: scdm consequētiam ecclesiasticarum sāctionum super eo ab episcopis factum est quod decebat. Dyaconatu nanq3 depositus est z ab ecclesia factus extraneus: et a nobis hec monita processerunt: vt neq3 ad lectionem cuiuspiam veniant nefande eius epistole: sed abiiciantur eo quod vehementer inutiles sunt. His enim abieciuus etiam anathematizandū eum si permanet i eo proposito cum sequacib⁹ suis. Consequens enim erat vt omnes in synodo conuenientes episcopi deponerent auctorem scandalorz scismatū i omni fraz orbe factorum inter ecclesias: et concordarent in sentētia contra eū iuste p lata sed extra vota sp̄ēq3 nostram seras et stephanus: heliodorus: et theophilus: in nostra sentētia ↄcordare noluerunt neq3 in eius depositione subscribere cum scilicet saras etiam aliam vesanā arrogantiam eiusdē accusaret ecii. Dicebat enim eum asperiora presumere atq3 dixisse qm ea que de⁹ hactenus celasset apostolis: reuelata sibimet affirmaret. Post huiusmodi vesanos superbosq3 sermones a memorato sera de ecio protestato oflecti precibus nequiuerunt: vt in nostra fierent determinatione concordes. Veruntamen nos longanimitate, detenti: multo tempore sustinuimus eos nunc indignantes: nunc rogantes: nunc interminantes: nunc iterum supplicantes vt conuenirent nobiscum et consona omni consilio definirent. Sustinebamus ergo si forsitan audirent si forsitan intelligerent si forte prospicerent. Cunq3 multo tempore nobis perdurantibus non flecterentur sequi sententiam super p̄dicto viro prolatam esse ecclesie honorabiliorem q̄ virorum amicicias iudicantes: finiuimus contra eos excommunicatione tem-

pus sex mensium ad agēdam penitentiam: eis dātes inducias vt si in hoc tempus ꝯuerterentur ⁊ consentirent: definitionibus fratrum suorum susciperentur in ecclesia: et propriā fiduciam caritatemq; repararēt. Si vero sine penitentia ꝑmanerent: amiciciasq; hominum regulis ecclesie et concordie nostre preponerēt: tūc eos episcopat⁹ dignitate esse iudicamus extraneos. Quibus depositis: necessarium erit vt in eorum locis alij constituentur episcopi quatinus legalis ecclesia competentem sumens ordinem sibi: ⁊ cōcordet episcopis videlicet vniuersis seruantibus vinculum charitatis: eademq; cum perfectiōe dicendo in vno intellectu vnaq; essentia. ¶ Ut ergo cognoscas que concilio placuerunt hec tue reuerentie scripta transmisimus: orātes vt gratia christi ita custodiēs pacifice et legitime regas sub te constitutas ecclesias.

¶ Capitulum. xliij

Nunc enim ecij Eunomius suis libris extaltat et hominem deivocat: multisq; fauoribus honorat. Sed tunc et abdicantibus eum interfuit et ab eis episcopalē ordinationem suscepit ipse. Eudoxi⁹ igitur et acacius cum suis prebētes consensum his q̄ in nicea trachie gesta sunt: pro basilio ⁊ eleusio alios constituerūt episcopos de quibus superuacaneum loqui nunc censeo. de Eunomio solum habito sermone narrabo. ¶ Igitur cum eleusio viuo cizicenā ecclesiam percepisset Eunomius / et populi salubritatē videret. eudoxius: atq; imperatorem conspiceret seuientem cōtra eos q̄ creatum confitebantur vnigenitū dei filium: eum compulit vt celaret hunc sensum. nec eū aperiret inuestigantibus accusatoribus: dicens Eunomio quoq; quoniā oportuno tempore predicabimus que modo celamus et ignorātes docebimus et contradicētes aut flectemus aut cogem⁹ aut puniemus. His promissionib⁹ persuasus Eunomius obumbratam ꝓferebat impietatem. Sed qui diuinis sunt educati sermonib⁹ videntes dictorum calliditatē moleste quidem ferebant Aperte vero contradicere presumptionis opus et non sapientie iudicabant. Circumponentes ergo speciem sibimet heretice prauitati / ⁊ hoc se esse fingētes: accesserunt ad domum eius rogantes vt eis exponeret aperte dogmatis veritatē: nec pateretur huc et illuc eos diuersisq; ferri doctrinis Tunc ille accepta presumptiōe sensum quē celabat aperuit. quibus dicētib⁹ nimis esse nefarium. vt non omnes sub eo cōstituti veritate fruerentur. His et huiusmodi seductus verbis in conuentu ecclesie suam blasphemiam reuelauit. At illi zelo suas animas accendentes: ad constantinopolim: pro

xerunt: & primū qdē apd eudoxiū discripserūt eunomiū. q eos ñ susciperet & adeūtes pncipē pestē illi⁹ cū gemitu pdiderūt. Dicebāt ei potiusisti⁹ dicta ipsa eē q arrij. Pro his idignat⁹ ipator pcepit eudoxio vt educeret eunomi⁹ & cōuictus sacerdotio nudaret. Cūq freqnter ab accusatoribus importunitatē pass⁹ eudoxius declinaret: adierunt rursū ipatorē ingemiscentes: qr nichil quod pceperat fecisset eudoxius: sed tātā despiceret ciuitatē: blasphemijs eunomij pereuntē. Tunc cōstāti⁹ expulsurū se inēminat⁹ eudoxium est nisi eunomiū iudicādum deduceret: et cōuictū in accusatione puniret. Hoc metuens eudoxius scripsit eunomio vt de cizico fugeret: sibiq repntaret qui nequaq eius monitionib⁹ obedisset. Uerū eunomi⁹ metuēs abscessit quidē: sz ptumeliā nō ferēs pditiōis quidē accusabat eudoxiū: lesumqz se & eciā asserebat ac deinde gregē pprie cohortis instituit. Quicūqz ei et⁹ dogmatis cōcordiā sequebāt: ab eudoxio recesserūt: pditionē accusātes eius sociātes semetipos eunomio qui hacten⁹ ab illo nomen habere noscunt. Hinc ergo hereticus factus eunomi⁹ ipietatis cumulo auxit arrij blasphemias. Quia vero arrogātie seruiens passioni propriū pbatur fecisse collegiū: ipa que sunt gesta cōclamant. Nam cū abdicat⁹ eccius fuisset et expulsus cū eo egressus non est licet doctorē eū et dei hoiem nominaret: sed magis sit cōiunct⁹ eudoxio, Cum autē impietatis penas exigeretur tantum non habuit cōcilij decretū sed ordinauit epos atqz psbiteros episcopali dignitate priuatus.

Socrates.

Capitulum.xliiij.

Per idem tempus in laodicia syrie duo erant viri vno nomine nuncupati. Pater atqz natus. vterqz dicebatur appolinaris. Pater presbiteri dignitate functus: filius aūt habens lectoris officiū: grecoz ābo doctores eloqūtū Pater grāmaticus filius erat rhetor. Pater nāqz cū fuisset alexandrinus gēne et pri⁹ docuisset i beryto: postea venit laodiciam: et veniens duxit vxorē, et filium habuit apoolinarem. Tunc igitur ambo excercebantur cum epiphanio sophista: et cum essent eius amici valde fouebant eum Hoc metuens theodotus laodicensis episcop⁹ ne frequenti confabulatione sophiste declinarent a-d paganitatem prohibuit ne ad eius scolas accederent. Qui paruipendentes episcopuz epiphanij amicitias magis amplectebātur Postea georgius theodoti successor cū eos prohibere non potuisset: ābos cōmunione puauit. Tūc appolinarij fili⁹ arbitrat⁹ iniuriā fre

tus eloquij tumore sophistici: no nitatem et ipse introduxit herese os. Que nunc fertur nomen ab inuentore gerens. Aiunt ei qui dā excitatos eos aduersus geor gium non tantum propter predi ctam causam: sed qr videbant eū varia dogmata proferentem: et nunc quidem profitentē similem patri filium sicut erat felentia cō stitutum: nunc autē in arrianam declinare sententiam. Quapro pter velut oportunam sumentes occasionē abscedunt. Cumq nul lus eis itenderet / sub scemate re ligionis pestem hereseos intro ducunt. Et primum quidem dice bant animam a deo verbo in dis pensatione incarnationis nō as sumptam. Deinde quasi peniten tia ducti corrigentes semetipsos adiecerunt. Animam quidem as sumptam que tamen non habe ret mentem: sed deum verbum es se pro mente i homine assumptū Circa hoc itaq solum dicuntur esse corrupti qui tunc illorum no mine vocitantur. Nam trinita tem consubstantialem esse profi temur. ¶ Theodoricus.

¶ Capitulum. xlv.

Cum inter hec saporis ex persarū cō tra romanos castrame taretur. Constantius cū magno exercitu veniēs ad anthiochiā fu gauit hostes. Quod nō militia romanoꝝ egit: sed deus qui coli tur a romanis. Tropheū g nūc studeo narrare victorie. Nisibus quam quidam anthiochiam mig doniam vocant in termino posi ta est persicarū romanarūq ter rarū. Huius erat episcopus atq rector et dux iacobus apostolice gratie radijs illustratus. Cuius digna laudādaq miracula i hac historia conscribere aut enume rare superuacaneum iudicaui. Sed vnum tm̄modo eius opus causa narrationis exponā. Hu ius igitur ciuitatē romanis sub ditam persarum exercitus obsi debat. et cū septuaginta dies iu giter obseruaret et multas qui dem cepisset ciuitates: plurimis q circa hanc molimina posuisset et vallos atq fossata pro capien da vrbe fecisset: eam nequaq va luit obtinere. Postea vero persę impetum migdonij fluminis per ciuitatem mediam properantis: a longe retinentes et vtrasq ri pas eius facientes celsiores vt a qua in se collecta concresceret: quo vi maiori posset irruere. Cū vidisset iam etiā illas quas fece rant sublimes ripas impleri su bito auferentes quas fecerāt ca taractas: dimiserunt impetū flu minis contra murum qui vehe mentis aque pondus non ferēs est inclinatus et cecidit. Quo fa cto ingrediēs aqua cū magno im petu etiā aliam partē muri vnde fluui⁹ solebat exire: cum magna ruina deposuit. Hoc saporis inspi ciens credidit se sine pugna cape re ciuitatem Et illa quidem die

quieuit vt fundus fluminis purgaretur: et posset ambulari per fluuium Altera vero die cum oi militia credens p loca ruinosa murorum ciuitatem intrare vidit murum ex vtraqz parte fabricatum Ille nāqz sacratissim⁹ homo orationibus milites coarmauit et alios vrbis habitatores Quo facto et murum restituit et propugnacula fecit quibus repelleret accedentes. Et hoc nō ad murū veniēs egit: sed intra templum sacratū dn̄o supplicās adimpleuit. Porro saporem nō solum muri fabrica terruit: sed etiam altera visio perturbauit. Vidit enim stātem supra murū quendā imperiali schemate circūamictū: et tā purpurea q̄ dyademate resplendere. Arbitratus autem esse romanorum imperatorem mortē minat⁹ est eis qui nūciauerant non illuc eū eē presentem. Quibus affirmantibus vera dixisse et constantium āthiochia cōmorari ex vultu quē videbat agnouit eorū verba esse veracia: et ait deum bellum gerere pro romanis Cūqz hoc grauiter haberet infelix sagittā dimisit in aerem. Et cum vidisset quia in corpore eū iaculari non potuit tamen vesanie sue impetu non recessit. Tunc igitur efrē vir mirabilis et cōscriptor egregi⁹ apd̄ syros sacratissimo iacobo supplicabat vt veiret ad murum. et videns barbaros maledictionis iacula contra eos emitteret. Flexus ergo venerabilis homo ascendit in quandam turrim: et cum milia milium videret exercitus: aliam maledictionē eis non petijt: nisi cinifes et culices vt per parua animalia sup̄nam virtutem potuisset agnoscere. Orationem vero secute sunt nebule sciniforum et culicum: et elephantorum quidem promuscidas cum sint concaue equorum vero aliorumqꝫ iumentorum aures simul et nares impleuerūt At illi ferre vim paruorum animalium non valentes: sessores suos ductoresqz excussos dorsis proiecerunt: et diruptas acies confuderunt: exercitumqꝫ relinquentes summo īpetu fugiebāt Hoc modo ter miserrimus īperator paruam clementemqꝫ correptionem in se cognoscens factam a deo habente prouidētiā animarum eū pie colentium: suum exinde reduxit exercitū cōfusionem nō victoriam ex illa obsidione percipiens. ¶ Ca. xlvi.

Hoc itaqz tempore constantius anthiochia morabatur. Et p̄tico prelio descente rursus colligebat ep̄os cogēs oēs denegare verbū et vni⁹ substātie et alterius substātie. Verū cū eudoxi⁹ post leōciū āthiochenā abrupisset sedē. Deinde puls⁹ post multa cōcilia cū cōstātinopolitanā inique tenuisset episcopatum: āthiochena ecclesia pastore pri-

uata videbatur. Tunc ergo cōue nientes episcopi cū essēt plurimi et vndiqz congregati dicebāt im peratori oportere primitus pa= storem constitui ⁊ ita cum illo de dogmatibus cogitari.

Capitulum. xlvij.

Illo tempore sacratissimus melecius ciuitatem quādam ar= menie regens: et barbaros edo= cens quietem habere videbatur Quē putantes arriani sibi ꝯsen tire: petierunt a constantio vt an thiochene constitueretur presul ecclesie. Cum quibus etiam or= thodoxi propter claritatem eius vite et salubritatem rectorū dog matū: in eius subscripsere decre= to ipsumqz decretum vtraqz ps eusebio samosateno cōmendauit epo. Veniente siquidem magno melecio occurrit ei populus vtri usqz partis. Cum quibus iudei pariter et pagani desiderātes fa mosissimum videre melecium. Tunc imperator et ei et alijs qui exponere poterant iussit vt popu lis explanarent locum illum. dñs creauit me ab initio viarum suaꝝ in opera sua precipiēs vt excepto res eorum verba conscriberent. Et primum quidem georgius la= odicie fetorem heretice pesti cuo muit. Post quē acatius cesarie quādā nis⁹ ꝓferre mediā doctri= nā: mētū ab illorū blasphemia re cessit nō tñ summū apice īntegrita= tis dogma fuauit. Terti⁹ aūt ma gnus surrexit meleci⁹ ⁊ rectitudi nē rēi sacra disputatiōe mōstra= uit. Nā veluti quodā pōdere veri tatis vtēs: et qd plus et quod mi nus erat cuitauit. Cunqz turba vniuersa faueret rogās vt breuē eis doctrine daret ymaginē tres ostendens digitos deinde collu= gens duos et vnum tendens. Illam laudabilē protulit vocem Tria sunt que intelliguntur sed tanq̄ de vno disputamus.

Sosomen⁹. Capi. xlviij.

Eo tempore fer tur archidiaconē ei⁹ ec clesie ad hec eo loquēte extensa manu eius os obstruxis se. At ille suā sententiā manu cla rius q̄ voce signauit. Tribus eni apertis digitis et denuo clausis et vno tm̄ digito rursus extenso policis scemate deuulgabat quia tres vnum sint. Deinde archidia cono eius manum ore demisso te nente libera voce clamabat nice num seruari debere concilium.

Theodoricus. Contra hanc doctrinam arriani calum= nie linguas exacuerunt sabellia= num asserentes sanctum esse me leciū. Ob quā rem principi suase runt vt in propriam prouinciam exilio mitteretur. Et factus euzoi us aperte arrianum dogma lau dauit. Hunc cum arrio magnus alexander diaconatu priuaue= rat. Hoc itaqz facto christianus populus ab hereticis diuisus in apticā ecclesiā positā loco q̄ di=

citur vet⁹ ꝯueniebat. Annis nã q₃ trigita postq̄ magnus eustachius fuerat expulsꝰ orthodoxi arrianoꝝ onera sũt ꝑpessi: rerũ mutationem vtilem sustinentes ¶ Sosomenus. ¶ Sequacibꝰ enim melecij cõmunicare noluerũt hi qui ab inicio nicenũ dogma seruauerant dicentes: quia ex arriano decreto melecius fuerit ordinatus et sequaces eius ab illis sunt baptisati: ob quã rẽ anthiochena eccl̃ia in aliã diuiditur partem. ¶ Theodoricus ¶ Cũq₃ viderent orthodoxi hereticorum crescere magis ipietatem ꝛ apostolici dogmatis defensores aperte debellari: sciuissq₃ melecium pulsũ et euzoiũ hereticum ordinatum: verboꝝ memorati sunt que dicta sunt loth. Salua ĩquit salua animã tuam Ad hec etiã euãgelici verbi dicentis Si oculus tuꝰ dexter scãdalizat te aufer eum et proiice abs te. Idẽ et de manu et pede dño sanciente qui etiam adiecit dicens. Melius est enim tibi vt pereat vnũ mẽbrũ tuũ q̃ totum corpus in gehennã mittatur.

Capitulũ. xlix.

Porro mirabilis Eusebius cuius du illi memini decretũ futile ꝯmẽdatũ vidẽs ꝑuaricationem pctõꝝ circa meleciũ meditatã: ad suã reuersꝰ ẽ ciuitatem Arriani vero scriptũ testimonium metuẽtes ꝯstãtio suaserunt vt mitteret q̃ decretũ in melecio factũ ab eusebio reuocaret Cuc missus ẽ veredariꝰ q̃ hec velociter adimpleret. Cumq₃ venisset ꝛ imperatoris verba nunciasset tunc eusebius ãmirãdus cõmunem inquit depositum non reddituam nisi omnes q̃ tradiderunt dicãt. Quõ dñ qui fuerat missus renunciasset: indignatus imperator denuo misit vt rediret: q̃ accepit: adijciens scripto vt si redire nollet dexteram manum eius abscinderet: verbo tñ iubẽs illi quẽ misit nc faceret q̃d habebatur in litteris. Cumq₃ epistolam legisset eusebius: et inuenisset penam ab imperatore dictatam cũ dextera manu obtulit et sinistrã ãbas icidi petẽs. Nã decretũ ĩquit nõ dabo claꝝ arrianepestis indicium. Hanc eius firmitatẽ Constantius vidẽs laudauit egregie. Mirantur enim et ipũ resistentiũ sibi laudes cũ gestoꝝ magnitudine superantur.

¶ Sosomenus. ¶ Ca.l.

Hec igitur apud orientales agebanẽ ecclesias. Interea iulianꝰ cesar bello deuicẽs barbaros apd rhenũ fluuiũ residẽtes alios quidẽ ꝑemit alios cepit claraq₃ victoria decoratꝰ dũ mediocritate vite atq₃ mãsuetudie militibus gratꝰ eẽt ab eis appellatur augustꝰ. hoc facto nihil de ꝯstãtio cogitãs iudicẽs ab illo factos hõibꝰ mꝛciebatꝛ ad illiꝰ inuidiã

litteras pferebat quib⁹ ōnderet eum ppter bellum cótra magnē tiū gestū in italiā barbaros indu xisse. Repente vero religione mu tata cū prius xpianus esse puta= retur semetipsū pōtificē nomina uit. et veniens ad templa pagano rū sacrificabat subiectisq; talia colere suadebat. Cūq; ɔstantius ppter bellū persicū anthiochiā moraretur: sperās ille quia sine bello possz illiricū detinere ad e= os agebat iter dicens se velle con stantio satisfacere tanq non spō te sed voluntate militū insulas ī= perij suscepisset. Dicit itaq; qr duz ad hos terminos accessisset vin= demia iam collecta: circa occasū pliadaꝝ vuas dēnuo fuisse platas. Insuper etiā imbrē ex aere descē dentē in eius veste simul ɿ cetero rum guttas singulas crucis for= masse signacula. Hoc facto. vide batur et ipsi ɿ alijs qr botris extra tps illatis bonū rei panderet in= diciū. Imber ašit cadēs vestē su= pra quā ceciderat roboraret Alij vero dicebant vuaꝝ signū quod p ter tps sit significare pditionē im patoris ad instar huiusmodi bo= troꝝ ɿ parui tēporis fore ei⁹ ipe= riū. Porro de cruce dicebāt pnū ciare hoc signum quia sit celeste dogma xpianorum et oporteat si gnari cunctos crucis indicio vñ cognoscitur quia diuersa interp tati quam dixerat imperator: ve= ritate fraudati non sunt: vtrūq; enim oportune dictum sequēstē pus ostēdit. Cū audiret itaq; cō= stantius contra se venire iulianū instructione belli partici derelv cta constantinopolim veniebat. ¶ Socrates. ¶ Et mortuo pcrinis inter B cilicas atq; ca padocas nimis cogitatione ap= poplexie passione defunctus ē cō sulatu Thauri et florentij tercia die nouembris mensis: anno vite sue quadragesimo ɿ quinto ex q bus tredecim cum patre regna= uit: vigintiquinq; post illum.

¶ Sosomenus. Quo defuncto iulianus quidem iam trachas ob tinebat. Et non post multum cō= stantinopolim veniens appella= tus est imperator.

¶ Explicit liber quintus.

¶ Incipiunt tituli libri. vi.

Expliciunt tituli libri .vi.

Incipit liber sextus.

Socrates.

Nunc igitur de iuliano pauca dicenda sunt eius quoque genere ac disciplinis et quomodo venerit ad imperium. Constantius qui bizancium suo nomine constantinopolim appellauit: duos habuit ex eodem patre non ex eadem matre germanos. Quorum vnus dalmatius alter constantius vocabatur. Et dalmatius quidem habuit sui nominis filium. Constantius autem duos habuit natos gallum et iulianum. Post mortem constantini conditoris constantinopolitane ciuitatis dum milites iuniorem dalmatium peremissent tunc et isti defuncto iam patre pene mortis periculum cum dalmatio sustinuerant nisi gallum quidem egritudo que putabatur ineuitabilis liberasset. Iulianum vero etas infantie: erat enim annorum octo. Cumque ab eis seruorum imperatoris quieuisset gallus circa ephesum apud doctores erat vbi etiam a progenitoribus possessiones habebat. Porro iulianus crescens in auditoriis constantinopolitane vrbis exercebatur in basilica vbi doctores erant habitu priuato procedens habebatque pedagogum eunuchum nomine mardonium grammaticum nicodem laconensem. rhetoricam vero legebat apud ecbolum sophistam tunc christianum. Quod prouidentia quippe constantium gestum est ne apud paganum sophistam legens ad eius superstitiosis dogmata declinaret. Erat enim iulianus ab initio christianus. Cumque lectione proficeret fama per populum volitabat quia posset etiam romanam gubernare rempublicam. Quod dum latius panderetur estuationes induxit imperatori constantio. Quamobrem abstinuit eum ab vrbe regia. Et misit in nicomedia precipiens ne conueniret apud libanium sophistam syrum. Tunc enim libanius a pedagogis constantinopolitanis expulsus: nicomedia morabatur. Prohibebatur ergo iulianus apud libanium legere eo quod paganus esset.

Uerumtamen librorum eius lectionibus vtebatur. Cumq; proficeret in rhetoricā suguenit i B nycomediā maximus pbus: non ille bizantius pf euclidis sz ephesius quē postea quasi artes magicas exercentē valentianus imperator pcepit occidi. Tunc igit non ob aliam causam nicomediam venerat nisi iuliani fama pertractus. Apud quē iulianus cū verba philosophica pgustasset: cepit ēt doctoris imitari religionē: Js ei ēt iperij cupidinē aio ei9 imiserat. Cumq; hec non laterēt aures imperatoris inter spē metumq; ɔstitutus suspitionē celarevolēsq: q oudū integer fuerat xpianus postea proditor est effectus tonsus monachicā simulabat vitam: et latenter exercebat iu philosophica in manifesto aūt sacros xpianoꝝ legebat libros. Deniq; i ecclia nicomedie lector est ɔstitut9: et sub hoc habitu furorē declinauit iperatoris. Hec equidem pro timore faciebat ne quāq; ab spe recedens quā mēte conceperat. Dicebatq; plurimis amicorum suorum felicia fore tēpora: quibus ipse rerum potiret imperio. Dum hec itaq; cōtra eū sic agerentur / gallus germanus eius cesar constitutus venit ad nicomediam visurus eum dum pergeret orientem. Post paululumvero perempto gallo / repente iulianus quoq; fit suspectus i peratori qui etiam eum custodiri precepit: et dum fuga lapsus fuisset diuersa loca circūeūdo saluatus est. Dixq; sero vxor imperatoris eusebia celatum inueniens / supplicauit imperatori quatenus nihil mali pateretur: sz vt potius ad philosophandum mitteretur athenas C ¶ Theod.

¶ Cepit igitur iulianus imperialia sceptra desiderare. Quamobrem discurrens vniuersā hellādam vates querebat respōsa reddentes consulens si ad suum imperium perueniret inuenitq; virum qui ei desiderata se dicere fateretur. Js cū perducēs ad quēdam ydolorum locum / et intromittens in aditum seductores demones euocauit. Quibus solenniter apparentibus terrore compellitur iulianus in frōte sua crucis formare signaculum. Tunc demones trophei dñici figuram respicientes et sue recordati deuictionis repente disparuerunt. Quod agnoscens magus: cepit culpare iulianum. At ille terrorem significauit et crucis se dixit obstupuisse virtutem / eo q videntes hoc signū dmones euanuerīt. Porro mag9. nō hoc suspiceris idq o bone vir q timuerīt sicut aiu / sz abhominati hoc signū potius abscesserīt. Et ita capiēs misērū odio repleuit xpiani signaculi iulianū. ¶ Socrates. ¶ Post D hec igit ipator euocauit iulianū et cōstituit cesarē. Dansq; ei cōiugē constanciam sororē suam contra barbaros eū ɔstinauit ad gallias. Ut nāq; barbari quorū

imperator constantius cotra ma
gnentium solatia pecierat: cū ni
hil profuissent contra tyrānum
romanorum vastabant vrbes.
Cum esset ergo iuuenculus iuli
anus iussit vt preter conciliū du-
cum nihil moliri presumeret.
Cunctis illi accepta potestate ne-
gligerent/ et propterea barbari
superarent/ tunc iulianus duces
quidem delicijs vacare permisit
Sumēs autem milites eisqȝ spo
lia peremptorum hostium com-
promittens/ initium vincēdi bar
baros fecit/ amorem suum apd
milites collocauit. Fertur itaqȝ
dum in aliquā ciuitatem fuisset
ingress⁹ quia corona laurea qui
bus solent ciuitates ornari inter
columnas pendens rupto fune
super eius caput decidit eumqȝ
aptissime coronauit. Quo facto
cuncti clamauerūt quia ei signū
foret imperij. Aiunt enim quidā
Constantium propterea eum cō
tra barbaros direxisse vt ibi defi
ceret. Sed nescio vtrum vera sus
picio sit/ nam qui ei germanā de
dit vxorē / si hoc cogitasset cōtra
se pot⁹ insidias excitaret. Cū igit
iulianus apud imperatorē de du
cum negligentia quereretur / al
ter mittitur magister armorum/
eius alacritati conueniens. Cu-
ius ministerio cum barbaris fi-
ducialiter est congressus / quorum
illi per legatos litteras impera
toris eos ad prouincias inuitan
tis ostenderet/ tunc ille legatos
eorum misit in vincula. Facta
congressione vicit ita vt etiam
captum regem Constantio diri
geret Hac felicitate prouectus
a militibus appellatur august⁹
Cumqȝ corona deesset imperia-
lis: vnus E signa portantium
torquem quam habebat in col-
lo sumens iuliani capiti circun
posuit. Hoc ergo modo iulian⁹
imperator est factus Que vero
postea gesserit ille philosophus
iudicent audientes. In ipso nā-
qȝ pricipio missa legatione apd
constantium nec animā benefa
ctoris placans quecūqȝ ei vide
bantur agebat modo iudices i-
mutando prouinciales modo de
rogando constantio et p vrbes
singulas publice relegendo ab
eis barbaris definitas episto-
las. Quamobrem plurimi eum se
qbantur a cōstantio recedentes
Tūc igitur etiā figmentum xpia
nitatis quod habebat abiecit. Et
dū circuiret diuersas vrbes ape-
riens templa ydolis offerebat et
semetipsum paganorū pontificē
nominabat. Cumqȝ talia gereret
intestinum bellum contra con-
stantium quesita occasione pre-
parabat et quantum ad eum p-
ficisci potuit. Nō enī sine multo
sanguine studiū ei⁹ philosophie
potuerat adimpleri nisi de̅ [illegible]
rū iudex alterū sine alteri⁹ certa-
tione finisset. Nā cū venisset iuli
anus ad trachias [illegible] est
mortuum fuisse constancium Et
hoc modo intestino bello romani
liberarentur imperiū [illegible] 5

autẽ iulianus cõstantinopolim cogitare cepit q̃admodũ sibi populum complacaret et eorum fauorem decẽter acquireret. Quod hac arte fecit. Bene nanq3 sciebat cõstantium ab oĩbus populis nomẽ ↄsubstantialitatis ãplectẽtib⁹ odiri. Ob quã rem ab ecclesiis videbantur exclusi et epi ↄfiscati exilioq3 directi. Sil' etiam nouerat et paganos fuisse cõtristatos prohibitione sacrificiorum ⁊ desiderare adipisci tẽpus quo eoꝛ aperirẽtur tẽpla ⁊ haberent ydolis immolandi licẽtiam Sic igitur vtrũq3 ppl'm merorib⁹ vulneratum a defuncto cognoscens: ⁊ cõmuniter oĩs eunuchorum violẽtia ⁊ precipue eusebii rapinis ingemiscentes: apud omnes semetipsum artificioso velamine cõmẽdauit: ⁊ aliis quidẽ fingebat: aliis aũt p vanãgloꝛiã largus erat. Oĩbus tamẽ ĩ cõe qualis esset religione mõstrabat. Et primũ quidẽ crudelitati constantii circa subiectos derogans ⁊ eũ coꝛam populo vniuerso redarguens iubet episcopos exilio deportatos euocari ⁊ cõfiscatas eorum reddi substantias. Templa quoq3 paganorum velociter suos necessarios pcepit aperire. Eos autem q̃ fuerant ab eunuchis oppressi recipere que male ab eis fuerãt abrepta sanciuit: eusebiũ vero p̃sidentem imperiali cubiculo morte damnauit nõ solũ q2 multos oppresserat sed q2 gallũ quoq3 fratrẽ suũ ei⁹ accusatione audierat interemptum. Et corp⁹ quidem constantii regio honoꝛe sepeliuit. Expulitq3 palatio eunuchos tonsores et cocos. Eunuchos quidem q2 eius vxor obierat post quam non duxit aliam Cocos aũt eo q cibis simplicib⁹ vteretur. Tonsores aũt vnus inquit sufficit multis. Scriptorũ autem plurimos fortune ãtique restituens: reliquis eorum mercedem scripture dari precepit. Abscidit quoq3 etiam publicum cursũ mularum ⁊ caballorũ quos publicis iussit vtilitatibus ministrari. Hec eius opera laudant pauci: plurimiq3 vituperant. q2 remote fastu palatii cõtemptibile videbatur imperium. Is enim etiam noctibus vigilans conscribebat libros. Et descendens in senatu publice recitabat. Solus enim imperatoꝛ primus iuliano cesare in curiam senatus recitauit orationes. Honoꝛabat quoq3 disciplinarũ cultores maxime philosophãtes. Quamobrem vndique ĩmo ↄgregabat huiusmodi viros emanantes circa palatia: q2 circumamicti palliis magis habitu q̃ magisterio pandebantur Erantq3 graues vniuersis christianis seductores viri ⁊ imperatoris semper religioni fauentes Habẽs itaq3 iulianus plurimũ vaneglorie vicium: cunctos ante se principes lacerauit in oratione quam de cesaribus scripsit Hac ergo arrogantia motus etiam contra christianos cõscripsit

libros. Ut ergo cocos atq3 tonsores expelleret: opus philosophi non tamen imperatoris egit vt aūt detraheret atq3 lacerare: neq3 philosophi neq3 principis fuit. ¶ Sosomenus.

¶ Capitulum. ij.

Fertur itaq3 mox in ipso principio iulianum sic aperte et impudenter negasse xpianam fidem: vt quibusdam sacrificijs et inuocationibus quas expeditiones pagani vocant: et sanguinem imolationū nostrū baptisma student ablui & abrenunciari ecclīasticę confessioni. Et illo enim tēpore tam secretim q̄ publice & in templis licenter pagani sacrificia celebrabant. Fertur q2 dum aliqn̄ sacrificarent ostensum B sit ei in visceribus pecoris immolati signaculū crucis corona circūdatum. Quo viso. alios quidē sacrificij ministros fuisse perterritos: estimantes quippe hmōi religionis virtutē & xpiani dogmatis eternitatē eo q corona q̄ circūdabat crucem victorie esset indiciū. & q2 ambit9 circuli a suo pricipio nusq terminaretur: sed magis rursus reuerteretur in semetipso. Cunq3 ceteri mirarentur princeps huius scientie confortauit eos dicens prospera et vtilia sibi indicia fuisse monstrata: et q2 magis signū dogmatis christiani cohercerent nec ei quo vellet dilatari liceret circuli termino circunseptum.

¶ Theodoricus

¶ Julianus enim metuens constantium quia genere proximos tyrānidis formidine perimebat lectorum sociatus choro: et diuinos codices i ecclesia populo audiente legebat. Nam et basilicā martirū edificauit quam diuina prouidentia non suscepit.

¶ Sosomenus.

¶ Capitulum. iij

Cum adhuc pueri gallus et iulianus i cappadocia morarētur aiūt habuisse eos tunc studium vt maximam basilicam ad sepulturam martyris mame fabricarent. Et inter se diuiserunt opus. Cunq3 ambo certarent in edificio vt alē alterū superaret: fertur aliquod ꝑuenisse miraculū & nisi hactenus superesset qui hec se audiuisse ab inspicientibus enarraret videretur forsitan icredibile. Galli nanq3 pars augebatur & oīno crescebat: iuliani vero labores / alij quidem fodiebātur / alij terra ipsa vomente ruderib9 implebantur. Aliquotiēs depo sita fundamenta terre compleri nō poterant / ac si quedā violēta virtus ex loco inferiore repcutiēdo depelleret. Que causa cūctis apparebat esse prodigiosa. Ex illo nanq3 existimabant q2 non esset vir ille i religiōe xpiana salubris

¶ Sosomenus.

¶ Capitulum. iiij.

Cum igitur solus tenuisset imperium templaq; reserasset et alia reparaŕet: omnem deuotionẽ etiam ministris templorũ affluẽtius impendebat. Sepe vero ciuibus i cõmune rescripsit: vt ad paganos accederent ritus: ꝛ ei⁹ donatiõe fruerẽtur: xp̄ianis se inimicum aperte designans: ita vt neq; venire ad se eos vellet neq; legationes eorum susciperc. Deniq; cum perse mouisset bellum legationem mittentibus nisibinis tanq̃ omnibus christianis ꝛ neq; templa reserantibus neq; ad eorum sacra volentibus interminatus est non se auxilium prebiturum nec legationẽ quasi pollute ciuitatis esse suscepturum: neq; ad eos primitus accessurũ: nisi cognosceret in paganitatem esse mutatos. Hoc etiam apud palestinam questus de constantiniensibus delegauit. Hic enim locus cum esset gaze port⁹ ꝛ maioma vocarẽtur: essetq; xp̄ianis plenus a constantino dignitatẽ meruit ciuitatis: ꝛ ex filij ei⁹ nomine constantia nũcupata est. Iniustũ enim arbitratus est constantinus vt paganis subdita videretur esse gazensibus. Tunc ergo iuliano regnãte: litem gazei constantiniensibus intulert. Quo iudice residente constantiam rursus eis subdidit: distantem quasi stadia viginti. Et ex illo sublato proprio noie gaze maritime vocabulo nuncupat. Habebat enim communes iudices/at q; duces: sola vero iura ecclesie duas. videntur ostendere ciuitates. vtraq; enĩ suũ episcopũ habet et clerum. Et vigilie martyr atq; collectarum apd̄ eos seorsũ fiunt: et termini vtriusq; episcopatus ecclesieq; sistunt. Quodã tempore defuncto maimeno pontifice quidam presulum ecclesie gazeorum: studuit vtrumq; clerum sue ditiõi submittere fas nõ esse dicens: vt vni ciuitati duo episcopi presiderent Resistentib⁹ maiomenis deliberauit prouincie synodus: vt eis proprium ordinaret episcopũ: oportere credens vt qui sub constantino pro pietatis religione ciuitatis habere priuilegia meruerunt ꝛ pagani principis iudicio hec amiserunt in sacerdotijs ꝛ ordine ecclesiarum nequaq̃ dato antiquitus honore priuarẽtur. Ea siquidem tẽpestate cesariam cappadocie maximam ac felicissimam ciuitatem ita vocari prohibuit eiq; appellationem ãtiquã cesaris abrogauit/quam a claudio cesare promeruerat. Nã prius mazaca vocabat. Habebat ei odiũ ei⁹ ãtiq̃t⁹ eo q̃ oĩs ei⁹ esset ppl's xp̄ianus/ꝛ templũ apud se iouis ꝛ patrũ destruxisset apollinis. Nã cũ etiã eo regnãte fortune sacellũ qd̄ solũ remãsat a xp̄ianis fuisset euersũ ciuitati crudelit erat infest⁹ ꝛ paganorꝫ ppl'os hic ꝛ illic habitãtes valde culpa

bat qui semetipsos vlti non esset et quodlibet pro fortuna sustinuissent. Omnes vero possessiões atque pecunias cesarien ecclesiarum cum verberibus exquirens ad medium iussit afferri. Moxque ex eis trecentas auri libras in erario publico collocauit. Clericos autem vniuersos aggregari inter milites iussit duci prouincie seruituros quod est nimis graue et vehementer iniuriosum. Populum vero xpianorum cum vxoribus ac filijs inscribi precepit et tanque vicaneos tributa persoluere: cum interminatione iurans: quia nisi templum rursus festinanter edificarent et ciuitatem nimis affligeret et neque capita sua galileos habere permitteret Sic enim solebat euocare christianos. Quod forte venerat nisi sinc celeri defecisset. ¶ Capitulum .v.

Initio namque parcens xpianorum clementior visus est sciens priores persecutores nichil profuisse ad augmentum paganitatis quotquot punierint christianos qui magis hinc creuerint et facti sunt gloriosi pro vero dogmate morientes. Inuidiam ergo habens eorum glorie a tormentis abstinuit iudicans esse necessarium vt sermone potius et ammonitione ad paganitatem colendam populo suaderet: credens etiam hic se monstrare clementem.

¶ Capitulum .vi.

Dicitur enim quia dum constantinopoli apud fortunam sacrificaret: accessisset ad eum maris episcopus calcedonie: et publice impium et sine deo apostatamque vocitasset: illum vero solam ei improperasse cecitatem. Erat enim senex et imbecillitate oculorum manu alterius agebatur. Super hec volens etiam lacerare deum consuete dixit. Neque galileus deus tuus curare te potest. Respondens vero maris dixit Ego inquit deo meo pro cecitate gratias ago: quia hoc ideo est gestum ne te videam pietate nudatum. Imperator autem nihil respondens abscessit. Sic enim putabat potius roborari paganitatem: si se patientem ac mitem christiano populo demonstrasset.

¶ Capitulum .vii.

Hec itaque facies qui fuerant a constantio fugati pro religione reuocauit: et confiscatis patrimonia sua restituit: precipiens populo vt nullum lederent christianum neque nolentem sacrificare compellerent. sponte vero accedentes ad aras prius expiari apud demones: purgarique solitis eorum sacrificijs preparabat. Clericis autem omnia priuilegia honores consuetudinesque subtraxit: et leges positas pro eis soluit: ipsosque curie tradidit: simul et virgines atque viduas que pro penu-

ria inter clericos pascebantur iussit erigi ea que dudum a publico accepissent. Constantinus enim imperator disponens res ecclesiarum vnicuique ciuitati prospexit: vt clerus sufficientie molumenta perciperet: et hoc lege firmauit quod hactenus mortuo iuliano seruabat. Hanc ex actione aiunt nimis fuisse crudelem. Auferebat enim subinde pecunias et ornamenta sacra: templaque sub constantino et constantio fundata destruebantur. Date ad edificia pecunie rursus exigebantur Hac occasione sacerdotes et clerici et populus christianus crudeliter vexabatur.

Socrates. Capitulum. viii.

Per idem tempus in alexandrinorum maxima ciuitate contingit ex huiusmodi causa seditio Erat locus quidam in ciuitate antiquis temporibus desolatus atque neglectus: multaque sorde completus. hic pagani olim dee methre sacrificantes homines immolabant quem locum constantius quasi vacantem ecclesie alexandrine concesserat. Hic georgius volens oratorium fabricari repurgium faciebat. Quod dum fieret inuentum est illic aditum in multa profunditate constructum in quo paganorum misteria celebrabantur. Erant enim ibi caluarie hominum plurime: maiorum pariter et infantium quos perhibebantur illic extinctos: vt ex eorum visceribus artes magicas exercerent. Hec igitur christiani reperientes in adito methre studuerunt ad irrisionem paganorum vniuersis hec facinora reserare: diuulgabantque capita hominum quos compererant. Hec alexandrie pagani respicientes et opprobrium non ferentes: ira succensi sunt: et omne quod ad presens inuenerunt arma iudicantes: impetu contra christianos facto multos interemerunt Alios gladiis: alios fustibus aut lapidibus: alios funibus strangulantes: quosdam etiam crucifigentes ad facere crucis iniuriam plurimos diuersis vulneribus affligentes. Et ita gestum est vt neque proximis parcerent: sed philosophus philosophum percussit: et frater fratrem: pater parentes et filios inuicem in sua nece grassati sunt Quam obrem christiani eundem locum purgare quieuerunt. Capitulum. ix.

Interea cum iudices denunciasset mortuum fuisse constantium et imperare iulianum: seditionem fecit in alexandria populus paganorum: et impetu facto contra georgium vinculis eum alligauerunt. Quem post paululum venientes ad carcerem peremerunt: eiusque cadauer imponentes camelo a mane vsque ad vesperam per totam portauerunt ciuitatem: et circa sero concremauerunt. Multi ferunt arrianorum quod ab amatoribus athanasii

factū:sed ego reor indubitanter hoc fecisse gentiles:cum vtiq; et querelas haberent aduersus eū propter ydola et templorum iniurias:prohibitionem(que) solennitatum.quod etiam iulianus sic se habuisse testatur per litteras ad alexandrinos missas:in quibus culpat eos penam(que) relaxat quasi propter reuerentiam serapis quem ciuitatis conuersatorem dicit:et alexandri cōditoris eius: necnō iuliani sui auunculi in paganitate deuoti et christianos nimis odientis. ¶ Capi.x.

Dicitur enim q2 studium habuerit vt in thesauros iperatoreos plurima et p̄ciosa ecclesie āthiochene vasa reconderet, et q2 clausisset ecclesias et vniuersos clericos effugasset et solū tunc theodoricum stetisse pb̄rm. Quē dū tanq; vasorum custodem cōprehēsū crudeliter sauciasset:nouissime gladio p̄cepit occidi. Qui fortiter inter vniuersa tormenta respondit. Et pro dogmatis confessione deuicit. Cunq; vniuersa deo dicata vasa et pallia collegisset proiiciens hec in terra contumeliis et iniuriis vt voluit agēs christum:super ea etiam sedit:et cumulum auxit iniuriarū. Mox q; verenda eius et loca femorib⁹ circumposita feruntur esse percussa: et ad tantum peruenit vsq; ad putredinem vt vermes crearet: medicis laborantibus nec valentibus vincere passionem. Conficiebantur enī omni modo preciosaq; medicamina ex pinguibus volatilibus vt eorū crassitudine corrupta et putria membra linirentur. Hoc facto vermes ad superficiē prouocabant:quia in profundo ebullientes viuas serpebant carnes. Et donec moreretur non fuit ab hac passione securus. Hoc itaq; claruit diuina indignatione gestum dū etiā custodes imperialium thesaurorum et alii plurimi aduersus ecclesias insurgentes:inopinata et miseranda morte defuncti sunt quasi superna idignatione damnati. ¶ Capitulum.xi.

His dictis:tempus est vt memoriā faciamus eusebii et nectarii et zenonis fratrū christianorū contra quos odiū exercentes populi gazeorum domi celatos et comprehensos vinculisq; traditos atq; flagellatos postea conuenientes in theatrum aduers⁹ eos clamare ceperunt:quasi eorum templa destruxissent et in iniurias paganorum preterito tēpore multa gessissent. Cunq; alterutros vt vulgi moris ē excitarent:concurrentes ad carcerem et educentes eos crudeliter occiderunt nunc in terra pronos: nunc supinos trahentes atq; p̄cutiētes et vulnerantes lignis lapidib⁹ atq; fustib⁹. Audiui nāq; etiā mulieres egressas:et cū re-

dijs telarum eorum corpora vulnerasse: et cocos publicos: alios aquam alios feruentes ollas fudisse super eos: alios subulis eorū membra perforasse. Cumq; eos dilacerassent capitaq; fregissent ita vt cerebrum in terra iaceret: deduxerunt ante vrbē vbi solebant mortua iumenta proijcere. ibiq; eorum concremātes ossa que remanserant inter cadauera camelorum et asinorum p̄miscuerunt ne possent facile reperiri: quod non diu latuit. Quedam nanq; mulier christiana nō tamen de gaza diuino precepto per noctem colligens et in vrnā recondens zenoni eorum consobrino seruanda contradidit. Deus enim per visum mulieris reuelauit hunc virum: ei nanq; erat ignotus et nuper habita persecutione celabatur. Hoc ergo mō p̄ mulierē. reliquas eoꝝ accepit ꝛ iteri domi fuabat. Cūq; ta eiusdē ecclesie suscepisset episcopatū imperante theodosio fabricata basilica an ciuitatem: et altare fixo ossa martyrū collocauit iuxta cōfessorem nestorem. Qui dū ī vita sua cum istis suis proximis habitaret: cum martyribus comprehensus a populo vinculis eorum flagellisq; participatus est. Is enim dum traheretur habens pulcherrimum corpus ad miserationem persequentes adduxit. Quem ante portas semiuiuum morti tamen proximū proiecerunt. Hunc colligentes qdā zenoni detulerūt. Apud quē vū curar eē defūct⁹ ē. ¶ Cap. xii.

Nter hec autē dum hilarionē monachum gazei requirerēt fugit in siciliā vbi ligna de montibus colligens et in ciuitate vendens: transsibat quotidianam vitam. Cumq; eius illic virtus fuisset patefacta: per demones venit in dalmatias ibiq; virtute diuina plurima miracula faciebat: ita vt etiam mare quod quedam occupauerat loca: sua oratione repelleret. Sed etiam hinc rursus abscessit: q: vbi laudabatur habitare declinabat: demutando loca cunctis esse studebat incert⁹ atq; opinionem suam crebra migratione destruere. Nouissime vero dum nauigaret cyprum venit in pafum Inuitatusq; ab episcopo pafi dilexit locum et circa predium charypdi nuncupatum philophatus est. Quem vt martyr non esset fuga prohibuit.

Fugiebat enim q: preceptum diuinum est non expectare persecutores. Nam qui in persecutione comprehendūtur fortiter ferre iubentur. Gazei siquidem alexandrini coutra christianos talia gessisse noscuntur. Sed heliopolitani et arethusi siriā hītātes ad tātā venere crudelitatē sic illoꝝ tpoꝝ hoies explanaſt vt sacras virgines insolitas a populo videre publice nu[illegible] datas stare cogerēt ī theatro. Quas p̄

mitus irriserunt: postea totonderunt nouissime per medium sectas: porcos vt eas comederent prouocabant. Ut ergo reor heliopolitas ad crudelitatem sacrarum virginum res illa perduxit eo q paterna cõsuetudo qua fornicabantur eorum virgines antequam nuberent prohibita videret Constantinus enim destructo in ea ciuitate veneris templo: primus apud eos construxit ecclesiã et consuetas fornicationes lege prohibuit exerceri. Arethusij vero C marcum sue ciuitatis episcopum senem vita et conuersatione reuerendum: mirabili morte peremerunt. Hunc enim etiam prius habuerũt odiosum: eo qd Constantij temporibus vt paganos ad xpianitatem reduceret tẽplum eorum ornatissimũ precio sumo destruxerit. Cũqz iulianus imperasset motus in eũ est. et pcepit vt aut estimationem populi redderet aut eum rursus edificaret. Et dũ vtrumqz impossibile foret christiano similiter et sacerdoti primo fugiit secundum euangelicam legẽ. Postea vero cum multi propter eum periculis et necessitatibus subderentur: de fuga reuersus est: et sponte semetipsum populo quod vellent in eum exercere contradidit. Qui dum laudare philosophum debuissẽt credentes potius contemptorẽ irruẽtes i eum et per singulas plateas trahẽtes eius capillos et mẽbra dilacerabant viri simul et femie ita vt subtilibus restibus eius aures absciderent. Uerum infantes apud mgros positi deludebãt ei alapis ccdẽtes et graphijs sine aliqua parcitate pungentes Quem etiam in cunicula deposuere fetentia. Cunqz adhuc respiraret eũ ex melle et liquamine pungentes et in sportam mittẽtes appenderunt in aerem. Dicitur ergo q tunc vespis et apibus eum contigentibus: et carnes eius vescentibus dixerit arethusijs q: ipse quidem esset excelsus: illos vero videret in humili constitutos sed postea hoc etiam ipsos fore passuros. C Theodoricus.

Hoc igit agẽtes cogebant eũ vt templum reedificaret aut daret expensas. Quod dum non faceret: putantes pauperem vel medietatem petebant pecuniarum nouissime vel paucum aliquid exigebant. Quibus ait. Nec vnum obolum pro omnibus dabo. sic igitur superati ab eius se suspendere supplicijs

C Sosomenus.

C Sermo fertur quia tunc prefectus precipue paganus fuerit ammiratus marci constantiam et ad principem veniens quereretur dicens esse verecundum vt i vno sene tanta tormẽta committerentur et christianos dum talia paterentur fieri gloriosos: se vero magis esse opprobrio. Marcus ergo tali ẽst fine coronatus.

C Capitulũ decimumtercium.

EOdem tempore macedonius quoque theodolus et Athacianus friges martirij pignora consecuti sunt. Nam dum in mere ciuitate frigie templum aperuisset prouincie iudex: et longo tempore plenum ruderibus emundaret: ingredientes isti per noctem idola contriuerunt. Cumque propter hoc multi comprehenti ad supplicium ducerentur: isti semet ipsos innotuerunt. Quos dum iudex quasi habita satisfactione delictorum nollet occidere populis clamantibus vario tormentorum genere castigauit Nouissime vero in craticula superpositos ardere precepit. Cumque cremarentur assisque iam essent carnibus o amatie delectaris (sic enim vocabatur iudex) altera latera ignibus obicere ne dum comedere ceperis carnes semicrudas inuenias/ et isti ergo fortissimi certamine deuicerunt. Aiunt itaque busiris in Ancyra galacie clarissimam fortissimamque habuisse confessionem cum fuisset in heresi que vocatur eucratistarum.i.abstinentium. Hunc enim dum iudex comprehendisset quasi contra paganos insilientem torquere volebat in publico iussitque vt appenderetur in ligno Tunc busiris extensis eius manibus supra caput nudauit latera dicens opus non esse vt ministri appendentes eum deponentesque laborarent: cum esset ipse pronus ad penam quam vellet exercere: et latera sua tortoribus prepararet. miratusque eius promissionem iudex rei experimento magis obstupuit. Nam dum vngule ferree eius latera vehementius exararent: donec iudici placuisset sustinuit manus extensas et plagas cum alacritate suscepit. Post hec autem reductus in vincula quiescebat. Porro post paululum morte nunciata iuliani: vsque ad theodosij principatum vixit et in ecclesiam catholicam acta penitentia prioris hereseos conuersatus est.

¶ Capitulum decimumquartum.

IN illo siquidem tempore ferunt vitam finisse martyrio basilium ecclesie ancyrane presbiterum et eupsichium cesarien. capadocie dudum nuper vxore ducta adhuc quasi sponsus esse videretur. Eupsichius enim peremptus est propter fortune templum quod sicuti iam diximus diruptum fuerat et in commune cesarien. iram principis sunt experti: et alij quidem morte alij fuga mulctati sunt. Basilius autem studiosus vir circa dogma probatus dum vixit constantius restitit arrianis. Et propterea eudoxij decreto ab ordine est remotus ecclesiastico. Cum vero iulianus tenuisset imperium christianos publice commonebat vt proprium dogma seruarent: nec paganorum superstitione maculerentur: honoresque colla

tos a principe pro nihilo iudicarēt: temporales vtiq₃ et perpetue damnationis auctores. Propterea ergo in suspitione et odiis veniens paganorum quoniam publice sacrificantes inspiciens stabat et ingemiscens orabat atq₃ clamabat ne vllus christianorū huiusmodi errore teneretur obnoxius: comprehensus et traditus ꝓuincie iudici multa tormenta fortiter sustinens martyrio coronatus est. Hec ergo colligens sub vno retuli lic₃ diuersi anni vel dies eorum videantur esse martyrij

¶ Theodoricus.

Capitulum. xv.

Que enim ydolorum seductionibus subditi tempore illo [illegible] cōmiserunt: multa quidem sunt et ꝓprijs libris egentia. Sed ego ex multis pauca narrabo. In ascalonia siquidē et gaza virorū sacerdotio dignorū: et mulierū virginitatis conuersatione pollentium diuidentes vteros et ordeo cumulantes opposuerunt comestioni porcorum. In sebastia vero q̄ est eius[illegible] dem prouincie ciuitas: iohannis baptiste sepulchrū aperuerunt: ignīq₃ tradiderunt: ossa vero ac puluerem disperserunt. Porro scelus qd̄ in phenice cōmiserunt quis poterit vel dicere sine lachrimis vel audire? In heliopoli [illegible] enim que est circa libanū erat qdā dyaconꝰ noīe cyrillus. Is sperante ꝯstātio succēsus zelo diuino multa ydola que ibi adorabantur contriuit et igni cremauit Cuius actionis memores nec nominandi viri non solū peremerunt eum sed etiam secantes ventrem ex eius iecore comederunt. Qui tamen omnium inspectatorem non potuerunt effugere: sed dignas reddiderūt sua presumptione penas Quicunq₃ enim illo scelere participati sunt dentibus caruerunt et facti omnes elingues sunt. Nam et ipse ligue pariter defluxerunt consumpte putredine. Perdiderūt etiā visum et passionibus suis virtutem predicauerunt omnibus pietatis.

¶ Capitulū. xvij.

In emesa vero que est in eius confinio ciuitatis dyonisio gun[illegible]dini. i. muliebri ecclesiā que deo nuper fuerat edificata dedicauerunt et ad derisionē simulachrū illuc statuentes: androginum id est qd̄ virū monstrarēt ac feminā In dorostolo vero isigni trachie ciuitate emilianus inuictissimꝰ decertator a capitolino vniuerse trachie iudice igni traditus est. Porro marci arethusij episcopi gesta vel passio sofloceī contentione noscitur indigere vt digne actus illius tragedie ordine recitētur.

¶ Capitulū. xvij.

Innumera quoqꝫ alia oī terra ꝫ mari ab ipsis cōtra pios illo tempore sunt cōmissa. Tūc igitꝫ apertē deo odibilis imperator: cōtra pietatem ponebat leges ꝫ primum quidem interdixit galileorum filijs (sic eni saluatoris nostri cultores nominabat) poetarū et rhetorum atqꝫ philosophorū legere disciplinas. Proprijs inquit pennis secundū prouerbiū vulneramur. Ex nr̄is eni armati conscriptionibus cōtra nos bella suscipiunt. Post hanc aliā posuit legē precipiens galileos expelli militijs. ❡ Socrates

❡ Capitulū.xviij.

Igitur athanasium de fuga remeantē alexandrinorū populus libenter excepit Expulerūtqꝫ ecclesijs arrianos et athanasio scepta venerabilia tradiderūt. Uerum arriani i domibus ignobilibus se colligētes in loco georgij luctum habuerunt.

❡ Capitulū.xix.

Ea siquidē tempestate lucifer caralensis: et eusebius vercellēsis episcopi iperatoris iussiōe ab exilio reuocantur. Alterqꝫ eni vltra thebaidis terminos ab exilio remeantes: tractabant quēadmodum corruptam ecclesie regulam repararent. Placuit igitur vt lucifer quidem ad anthiochiam syrie perueniret: eusebius alexandriam vt vna cum athanasio facto concilio ecclesie dogmata repararent Lucifer tñ misit in locum suum dyaconū per quem professus est ratum se habiturū quod esset concilio ordinate constitutum Ipse autem venies antiochiam fluctuantem inuenit ecclesiam. erat enim inter se turba diuisa et non tantum hereses arriana q̄ erat sub euzoio diuidebat ecclesiam sꝫ etiam melecij sequaces studium habentes circa suum presulem a suis consortibus recesserunt. Tunc ergo lucifer ordinans eis paulinum epm rursus abscessit. Eusebius autē veniens alexandriam cum athanasio conciliū celebrauit.

❡ Capitulū.xx.

Conueneruntqꝫ ex diuersis ciuitatibus episcopi et de maximis necessarijsqꝫ rebus habuere tractatum Ubi etiam de sanctispiritus diuinitate tractātes eū i cōsubstātiali trinitate comprehenderunt Et verbum inhumanatū non solum carne sed etiā anima declararunt sicut olim viris ecclesiasticis cōplacuerat. Nō eni nouā religionem in ecclesiam introduxerunt: sed quomodo ab initio ecclesiastica traditio docuit xp̄ianos Sic ei oēs āntiqui ex hoc habitā hui⁹ disputationē i mōis ꝫ scripturā nobis probatissimam

reliquerunt. Nam hireneus et clemens ꝛ apolinarius hierapolites et serapio anthiochene presul ecclesie aiatum eum qui ihumanat⁹ est in suis sermonib⁹ sūt professi. Necnō per berillū epm filadelfie in arabia constitute facta synodus scribens ad eundē berillum hec ipsa contradidit. Sed etiam origenes vbiqꝫ in suis libris aiatum nominauit eū q̄ est inhumanat⁹: ꝓpter tamē nouus thomus eius in genesi hoc sacramentum congruēter exponit. vbi adam quidē christum euamvero ecclesiam latius explanauit. Horum itaqꝫ dictorum digni sunt testes sanctus pāphil⁹ et qui ex eo habebat cognomen eusebius. Ambo nanqꝫ et cōmuniter origenis vitam cōmendātes: et eius aduersarijs resistentes insignibusqꝫ libris satisfactionem pro eo componentes nō primum origenem ad hanc disputationem venisse dicunt: sed mysticam ecclesie interpretatum fuisse traditionem. At illi qui alexādriam cōuenerunt: non sine subtili inuestigatione questionem de substantia et subsistentia reliquerunt. Osius nanqꝫ cordube hispanie presul de quo iam sermo prelatus est premissus ab imperatore constantio vt flammā tūc ab arrio excitatam extingueret: etiam sabellij libie dogma destruxit de substantia ac subsistentia habitā questionem.

¶ Solomanus. ¶ Interea plurimi epi in alexandria cōgregati cū athanasio et eusebio nicem concilij cōstituta roborauerūt: et cōsubstātialē prī ac filio spiritū sctm̄ sūt ꝯfessi: trinitatēqꝫ nominauerunt. Et qm̄ de substātia ꝛ subsistentia q̄stio turbabat ecclīas: sapienter decretum est vt his noiminib⁹ ꝯtra sabellianos solosytamur ne noium īopia idem putetur esse subsistentia quod substātia.

¶ Socrates. ¶ Capitulū. xxi.

Ec quidem tūc synodus. nos aūt de substantia ꝛ subsistentia si q̄d nouimus absurdū nō est breuiter indicare. Igitur q̄ helladicā explanauere prudentiā: substātiā quidem diuerso mō diffiniuerunt. Subsistentie vero neqꝫ sermonē fecerūt vllū. Herineus āt grāmaticus in libro vbi verba per litterā colligit: etiam barbarū vocat hoc verbum: neqꝫ apud aliquos antiquoꝝ dictū ꝛ vel si alicubi sit inuentum nō hoc indicare quod nunc intelligitur. Nam apud sophoclem in phenica locum insidiarum significare subsistentiā meminit. Apud menandrum velut feces que ex vino colliguntur in dolio subsistentiam designare dicit. Sciendum tamē quia licet antiqui phliosophi hunc ſmonē reliq̄runt: tamē iuniores phelū pro substantia subsistentie ſmone sunt vsi. Substantie vero diffinitionē diuersis mōis explanauerūt. Si ḡ definitiōe substātia

circũscribit quod i deo q̄ nõ pot̄ cõphēdi. ppe hoc vti sermõe poterī mus. Uerū euagrius in monachico libro petulanter quidē et īconsiderate de deo disputandum esse prohibuit. Diffiniri vero diuinitatē modis oībus interdixit. Aut enim rerū cõpositarū esse diffinitiones. Is itaq3 sic ait. Omnis inquit propositio aut genus habet quod predicatur aut speciē aut differentiam: aut proprium: aut accidens aut ex his compositam orationem. Sed nihil in sancta trinitate horum q̄ dicta sunt poterit comprehendi. Igitur qđ ineffabile est ratione taciturnitatis adoretur. Hec quidem euagrius. Nos autem licet facta digressiõe hec dixisse videamur tamen tanq̄ vtilem hystorie causā nos retulisse non penitet.

Pars libri athanasii de satisfactione fuge. Cap.xxii.

Uerum athanasius librū de satisfactione fuge olim a se cõscriptum tunc eis presentibus legit Cuius partes vtiles: et que psit hic interens totum librū multorum versuum querere et legere studiosos ammoneo. Ait enim. Ecce huiusmodi sunt presūptiones impiorum: hec agentes nec erubescentes. in quibus primū contra nos mala sunt machinati hactenus accusant quoniā manus eorum preparatas necibus declinare potuimus: et amarissime potius ingemiscunt quoniā nos penitus amputare nequiuerūt: et improperant timoris cām ignorantes quia dū hoc submurmurant/ in semetipsos magis retorquent culpam. Nam si fugere malum est: persequi multo deterius. Hic quidem ne moriatur absconditur: hic autē persequit̄ vt occidat. Et vt fugiatur quidē scriptum est. Qui autem querit occidere preuaricatur legem: et magis ipse fugiendi prebet occasionem. Si ergo fugam improperant persequentes: erubescāt potius semetipsos. Quiescant insidiari et quiescunt continuo fugientes. Sed a calliditate non desinunt sua: et comprehendere oī virtute festinant: sciētes q2 fuga persecutionem patientium: iudicium est maximum persequentium. Nullus enim mitē atq3 clementem fugit aliquando: s3 magis ferocem simul et callidum. Omnis enim qui gemebat et vexabatur a saul fugiebat et veniebat ad dauid. Sed isti ppterea eos qui absconsi sunt interimere student. ne eorum maliciā videātur arguere: qui etiam in hac pte cecātur. Nam quāto fuga manifestior est tanto āplius eoꝝ insidiis neces exiliaq3 commissa omnibus sunt aperta. Nam siue perimant: mors contra eos sēp exclamat: siue rursus exilia minentur vbiq3 ipsi contra se mali memoriam destinare noscūt. Et si q̄dē sanā haberet mentē: viderent

semetipsos in his esse ↄstrictos: seq; in conciliis suis offendere. Sed quoniam sapere perdiderūt propterea persecutiōe decipiūt. et querentes occidere suam non contemplantur impietatē. Nam si derogant eis qui fugiunt querentes occidere: quid faciant cū vident iacob fugientem esau fratrem suum: et moysem in madiā descendisse propter pharaonis timorem? Quomodo satisfaciēt fugienti dauid saul qui in domum misit vt interimeret eum dum absconsus esset in spelunca: et mutasset vultum suum donec declinaret ab abimelech? ob quā cām inimicorū euasit insidias. Quid dicant isti qui omnia proferunt petulanter videntes maximum helyā in oratione quidē mortuū suscitasse: et tamen absconsū propter achab ꝛ fugisse propter insidias hiezabel? Tunc etiam quesiti filij prophetarum celati sūt latentes in speluncis apud abdiā. Sed si hec tanꝙ vetera non legerunt: saltem memoriam habent euangeliorum. Nam et discipuli propter metum iudeorum recesserunt celātes semetipsos: ꝛ paulus in damasco a principe gētis quesitus de muro in sportam depositus est et manus querentis effugit. Hec igitur de sanctis viris scriptura dicente: quam putas excusationem sue petulantie poterunt inuenire. Siue ergo timorem improperent contra semetipsos vesani loquuntur siue contra voluntatem dei hoc dicāt fieri scripturarum diuinarum videntur penitus inexperti. Nam in lege preceptum fuit vt deputarentur etiam ciuitates ad fugā: quatenus hi qui querebātur ad mortē ꝗquomodo liberari possēt In nouissimo vero tempore seculorum veniens: ipsum quod moysi locutum est patris verbū rursus hoc dedit mandatum dicēs. Cum persecuti vos fuerint i hac ciuitate fugite ad aliam. Et post pauca dicit. Cum ergo videritis abhominationem desolationis ꝗ dicta est per danielē prophetam stantē in loco sancto qui legit intelligat. Tunc qui in iudea sunt fugiant in montana. qui in tecto est non descendat tollere aliquid de domo sua: qui in agro non reuertatur tollere vestes suas. Hec etiam scientes sancti hmōi habuerunt conuersatiōis modū. Que enī nunc precepit dn̄s: hec etiā ante incarnatā sui presentiā in sanctis locutus est. Et hic est hoīm terminus ad persecutionē ducens vt quod deus iubet hoc faciant. Propterea et ipsū verbū propter nos humanatū cū quereretur sicuti nos ipse abscondi dignatum est: et iterum dū psecutionē pateretur fugiit et insidias declinauit. Dicebat enim cum sicuti famem ꝛ sitim etiam hoc pati et hoc modo ostendere semetipsum humanatū. Ab initio siquidem mox homo factus est: cum eēt paruulus ipse per angelū mā

dauit ioseph. Surgens sume puerũ et matrẽ eius et fuge in egyptum. Futurus est enĩ herodes querere animam pueri.

¶ Mortuo quoqꝫ herode videt propter archelaum filiũ eius in nazareth fugisse quãdo iam etiã deũ semetipsũ innotescebat: ⁊ manum aridam restituerat sanã: et pharisei quidem egredientes cõcuiũ fecerunt aduersus eũ vt eũ occiderent. Jesus autẽ sciens discessit inde. Nã et quando lazarũ suscitauit a mortuis: ab illa inqt die cogitauerunt vt occiderẽt eũ Jesus ergo iam nõ palã ambulabat inter iudeos: sed abijt inde ĩ regionem iuxta desertũ. Deinde saluatore dicente. Anteqꝫ abrahã fieret ego sum: iudei quidem tulerunt lapides vt mitterent super eũ. Jesus aũt absconsus est ⁊ exijt de templo. Et transiens per medium eorum ibat et ita discessit. Putas hec videntes / magis autẽ audientes cum non videant quomodo secundũ quod scriptũ est non debent igne cõburi / quoniã contraria his que dominus facit et docet cogitant et loquuntur? Nam qñ iohannes martyriũ sustinuit eiusqꝫ corpus sepeliere discipuli / audiens iesus discessit inde in nauem ad deserti locum seorsum. Dominus itaqꝫ hec faciens ita dicebat. Sed vtinam isti vel sic erubescere.t / et vsqꝫ ad homines suam petulantiam declararent / et non magis ac magis insanientes viderentur etiam ipsum arguere saluatorem contra eũ vtiqꝫ blasphemias meditantes. Sed neqꝫ vesanorum quilibꝫ eos poterit sustinere cũ arguantur nec euangelia ipsa nosse. Est enim occasio nostre discessionis et fuge rationabilis atqꝫ vera / quã in saluato.e quidẽ euangeliste positam memorarunt. Nos autẽ etiã in sanctis viris oportet talia cogitare. Nã ea que de saluatore humano modo conscripta sunt eadẽ cõmuniter humano generi deputantur. Que nostra sunt ille suscepit et passiones nostre infirmitatis ostẽdit. Quod iohannes ita conscripsit. Querebant ergo eũ tenere ⁊ nullus misit in eũ manus / quia nondũ venerat hora eius. Nã anteqꝫ hec veniret dicebat ipse matri / nondũ venit hora mea. Et eisqꝫ fratres eius appellabantur ait. Meũ tẽpus nondũ venit. Rursꝰ autẽ ipse passionis discipulis dicebat. Dormite iã et requiescite. Ecce enĩ appropinquabit hora ⁊ filius hoĩs tradetur in manꝰ peccatorũ. Sed neqꝫ anteqꝫ veniret tempus teneri se passus est: neqꝫ cũ venisset tẽpus absconsus est sꝫ etiã semetipsũ tradidit aduersarijs. Sic et beati martyres ĩ persecutionibus tẽporalibus custodiebant semetipsos / et dũ quererentur per latibula fugiebant. Cũ vero inuenirentur martyrio sẽ subdebant. Hec de athanasio retulisse sufficiat.

¶ Capitulũ.xxiiij.

Eusebius interea vercellensis episcopus repente postmodum ab alexandria venit ad anthiochiã. Et inueniens paulinum a lucifero consecratum: plebẽq3 diuisã/ melecijq3 sequaces missas faciẽtes seorsum valde commotus ẽ. quia facte ordinationi nõ vniuersi consenserant/ reprehenditq3 apud semetipsum quod gestum ẽ/ et pro reuerentia luciferi: habita taciturnitate discessit promittẽs in cõuentu episcoporum que gesta fuerant emendanda: habens tamen curam maximam eos vnire non potuit. ¶ Inter hec etiã melecius ab exilio remeauit inueniensq3 seorsum celebrare collectas socios suos presidebat eis: sed ecclesias quidem obtinebat Euzoius arrij dogmatis presul. Porro paulin⁹ vnam tantummodo paruam intra ciuitatem detinebat ecclesiam: ex qua eum Euzoius pro sui reuerentia non eiecit. Melecius autem extra ciuitatis portas solennia celebrabat. Tũc igitur hoc modo de anthiochia discessit eusebius: verum lucifer sentiens non suscipere eusebiũ eius ordinationem: hoc putauit iniuriosum ac vehementer irascebatur: et communicare declinabat eusebió. Sed etiam que synodo placuerant per contentionem reprobare nitebatur. Hec dum inter eos tristicie tempore gererentur: multos ab ecclia remouerunt et denuo altera luciferianorum heresis est exorta. Sed lucifer iram suam nequaq3 complere preualuit. Erat enim confessiõibus suis obstrictus/ dum per suum dyaconum promisisset ratum se habiturum quod fuisset a cõcilio diffinitum. Quapropter ipse quidem ecclesie tenens fidẽ sardineã ad proprium remeauit thronũ. Qui vero q̃ pri⁹ cũ eo ptristati fuerant: hactenus ab ecclia segregantur. Uerum eusebi⁹ ad instar optimi medici iter faciẽs per orientẽ infirmos fide recreabat imbuens atq3 docens predicationibus ecclesiasticis vniuersos. Hinc transiens venit illyricum: et inde rursus ytaliam peragrans hec ipsa pronũciabat.

¶ Capitulum. xxiiij.

Uerum hilari⁹ pictauiensis secunde aquitanie pontifex: recte fidei dogmata dudum preseminauerat tam ytalis q3 gallicanis episcopis quippe cum prim⁹ ab exilio remeasset: vterq3 ergo fortiter in fide laborauerunt. Sed hylarius tanq3 disertus suis libris satisfactionem de trinitatis consubstantialitate conscripsit. Quibus hoc sufficienter exposuit et vehementer arrianoꝝ dogma destruxit. Hec itaq3 post breue eorum exilij tempus celebrata noscuntur.

¶ Capitulum. xxv.

Ea siquidem tempestate macedonij sectatores:et elusij.eustachij atq; sofronij:omnes ab vno macedonio nuncupati sunt concilia q frequentia faciebant. Et conuocantes qui in seletia eos secuti fuerant.anathematizauerunt alterius partis epos id est consentientes acatio fideq ariminensis concilij respuentes ea magis que fuerant recitata seleciā et anthiochiā exposita firmauerunt. Qui dum requisiti fuissent ab aliquibus dicentib⁹: Uos qui nūc macedoni vocami si aliud sapit q̄ sectatores Acacij cur eoꝝ hactenus tanq̄ eadem sapiētiā estis communione participati Ita venenose responderunt Per sofronium pompeiapolios pafragoneum epm. Occidentales inquit in consubstantialitate lāguebāt Ecius autem per orientem secū duȝ substantiam dissimilitudinē predicabat et erāt vtraq; praua cum hū quidem inordinate diuisas substantias patris et filij cōsubstantialitatis nomine copularēt: Ille xpo a natura patris naturā filij aperte diuidere credēs semetipsū pie predicaret dissimilem esse patri filiū per substātiā Hijs ergo ita putātibus:media via nobis veritatem pietatis habere cōplacuit. Hoc itaq; modo querentibus satisfacere nitebāt

Sosomenus.

Capitulū.xxvi.

Igitur imperator audiens Athanasiuȝ in alexandrinoꝝ ecclesia constitutum licite populo predicare multosq; paganoꝝ ad xpianitatem fuisse couersos eum iussit exire de ciuitate. Qui si maneret dāna maxima eū sustinere precepit:occasionem criminis sumens inueniēs quia dum prioris principis tpe fuisset fuga multa tus non eius iussione episcopalē receperat sedem. Quaobrē secūdum imperatoris precepta se p̄parabat ad fugam. Uidens igit circa se xpianorū populum lacrimantē. Habetote inquit filioli fiduciā Nubes est et cito pertransiet. Hoc dicto valefecit Et diligentib⁹ amicis commēdauit ecclesiā atq; ab alexādria ciuitate discessit.

Capitulū.xxvii.

Praeterea cizicenis legatione fungentibus apud pricipem de proprijs rebus et paganorū restitutione templorum laudans eos propter sacrorū curā que postulauerant vniuersa cōcessit. Eleusium autem eius ciuitatis remouit episcopum veluti vastatorē templorum:et quia viduarū pabula sacrarum q; virginū monasteria constituerat:paganusq; suaserat vt paterna relinquentes ad christiana dogmata se conferrēt. Interdixit etiam christianis pegrinis:ne venirent ad cizicū credēs

nuta religionis causa excitarēt se ditiones cosq alij eius ciuitatis christiani fouerent et publicos simul opifices artificesq monete qui in duas diuisi partes princi= pum pceptiōe priscoꝝ cū vxorib⁹ atq liberis cizicū habitare sunt iussi. Hi enim singulis ānis cer= tam oblationem publico confere bant. Alij quidem militum cla= mides: alij vero pecunias nouas Cum igitur modis omnibus pla cuisset iuliano ritum constituere paganorum: vim quidem iferre atq tormēta populis sacrificare nolentibus fatuū iudicauit. Sed hoc tm̄modo precepit vt per sin= gulas ciuitates numerus eorū ꝯscriberet: quos tn̄ nequaq aut orare prohibuit. sciebat enim q non posset vlla necessitas suspen dere quod voluntas spontanea suggessisset. Porro clericos ⁊ ec clesiarum presules a ciuitatibus suspendere festinabat: studēs vt absentia paulatim solueretur ec= clesia: neq sacrorū ministri: nec qui docerent / vel qui misterijs p ticiparentur existerent ⁊ per hoc longo tēpore paterentur proprie religionis oblitionem.

¶ Capi. xxviij.

Bostrensib⁹ ita q publica voce precepit vt titum: tunc ciuitatis episcopū procul expellerēt. Cūq iussisset hoc clericisq minaret quasi ipsi facerent turbas in po= pulo. tunc titus libellum desti= nauit imperatori contestans cū ac dicens quia inimica iter se esset turba paganorū atq christiano rum: et eius suasione christiani magis a seditione quiescerent. Quo facto nisus est iperator ex huiusmodi verbis titi iimicitias populi concitare: scribēs bostrē sib⁹ quia titus eorū accusator fuis set dicendo suis monitis non sua volūtate populum a seditione ces sasse: eumq velut hostem popu= lo suadebat expellere. Non enim quod iustū erat aut legitimū iu= bebat agi: sed odio religiōis ver= bis quidem culpare: operib⁹ au= tem male perficere contendebat Quapropter per ciuitates ⁊ pro uincias christiani diffugiebant. Hui⁹ participes plurimi meoꝝ fuere progenitorum. Simul et au⁹ q de patre pagano natus ipe cū tota domo: et qui erant ex gn̄e alaphionis christiani primo fūt facti in bethelea vico gazensi ni= mium populoso: habentiq tem= pla antiqua edificiaq pulcherri ma et maxime pantheū i ciuitatis arce locatū: eminēs sup oēm vicū Quē locū arbitror ex vo ce syra et greca deoꝝ habitaculū nomia tum. fertur itaq his omnib⁹ fuis se xpianitatis auctorē hilarionē monachū. Cū enim demonio ve= xaret alafiō diuti⁹ pagani atq iu dei incātationib⁹ ⁊ lustratiōib⁹ apd̄ eū vsi: nichil illi pdesse potue runt. Verū hylariō solumō chri= sti nomē inuocās demōiū effuga= uit eūq i religiōē xpianā repēte

trāsposuit Floruit itaqȝ meꝰ auꝰ in exceptionibus et interpretati onibus scripturarū nostrarū qm erat ingeniosus sciaqȝ fulciꝰ ita vt etiā arithmetice artis esset expertꝰ. Ac propterea ascalonitis et gazēsibus ⁊ in circuitu xpianis valde gratissimus tanq̄ religioni necessarius et ad soluēdas dubitationes scripture diuine proficuus. Primi siquidem isti i eo loco ecclesias et monasteria construxerunt: casqȝ honestate atqȝ hospitalitate peregrinorum ⁊ adiacentium pariter ornauerūt: ex q̄ genere vsqȝ ad nos fuerunt viri optimi quos grandenos iuuecu lus ipse conspexi.

Capi.xxix.

Igitur imperator dudum studens paganitatē in omni sua ditione dilatari: grauit ferebat videns xpianos potius approbari et tēpla quidē erāt aperta: sacrificiaqȝ paganoꝝ per ciuitates secundum voluntatem illius procedebāt. Ipe aūt estuabat ne feruor eiꝰ xpianoꝝ abūdātia frustraretur et maxie pulsabat qꝛ multorū sacerdotū suorū xpianas audiebat vxores et filios atqȝ seruos Arbitratus aūt xpianitatis statū ex vita bōa ⁊ cōuersatiōe cōsistere: studuit vbiqȝ tēpla paganorū ꝯstructiōe ⁊ ordie xpiane religiōis ornare sedibꝰ atqȝ processionibus paganorūqȝ dogmatibꝰ atqȝ monitiōibꝰ lectores sue superstitiōis instituit ad istar clericorū vt ⁊ horas certas et dies ⁊ orationes solenniter obseruarent: p̄cipiens pariter hēc curam virorum atq̄ mulierum philosopharescientium: habitaculis pegrinorum et pauperū aliaq̄ prouidētia circa egenos exhibita: paganorum religionem componere ⁊ pietatis hēc nomē. Si quis autem sponte vł inuite peccaret secundum traditionem christianorū istituit: post pniam medio crem sustinere correctionē. Precipue vero zelatꝰ dicitur: notas litteraꝝ episcopaliū quibus solēt alterutris scribentes cōmendare peregrinos ⁊ vbi pficiscunł ⁊ a quibꝰ veniunt modis oibꝰ indicare: et solatia promereri tāquā noti ⁊ amici sint testimonio dire cti signaculi. Hec considerās festinabat vt pagani christianorū assuescerent officiis. Sȝ quoniā multis incredibile est cū studia christianorū sequi voluisse nō aliunde q̄ ex ipsius imperatoris sermonibus est probandū. Huiusmodi eni ariasio pontifici galacie scripta direxit. Paganorū ritus nondum agitur secundum intentionem nostrā: propter cultores eiꝰ in negligentia positos. Nā deoꝝ claritas magnitudo atq̄ sublimitas oī orone omiq̄ spe maior est. Sed propiciū sint nr̄is mentibꝰ dii: ppł negligētiā quā habemꝰ cū illorł pūidētia parꝰ uo tpe tāta mutatio fctā sit: q̄tā neqȝ orare: p̄mitus q̄cunqȝ pre

sumpserat. Cur ergo credimus hoc posse sufficere? neque respicimus quemadmodum superstitionem christianorum auxit cura peregrinorum et circa sepulturas et mortuos multa solatia: honesta que conuersationis studia: non vera sed ficta: quas res arbitror apud nos debere sub veritate geri. Non itaque satis est te talem esse: sed omnes absolute circa galaciam sacerdotes. Quos aut deprecare aut ratione flecte, aut certe festinanter a sacerdotali ministerio remoue: nisi diis cum coniugibus et filiis atque seruis colla submiserint: non ferentes vlterius eorum seruos aut filios hoc facere contemnentes: aut galileos impie contra deos agentes et impietates pietatibus preponentes. Deinde cunctos ammoue vt sacerdos neque ad spectacula procedat: neque in tabernas bibat: aut cuilibet arti operibusque turpibus aut impudentibus presit. Qui obediunt honorentur. Inobedientes expelle. xenodoxia constitue per singulas ciuitates: vt nostra peregrini clementia perfruantur non tantum nostri sed etiam extranei pecuniis indigentes. Et vt habeas vnde fiat Interim decreui singulis annis triginta milia modios tritici per vniuersam dari galaciam et sexaginta milia vini sextarios. Horum quinta pars pauperibus templa obseruantibus debet expendi. Reliqua peregrinis: indigentibusque distribui. Turpe namque est vt iudeos quidem non abiiciant: sed potius nutriant impii galilei et suos pariter necnon etiam nostros: nostri vero nostrorum solatio deserantur. Quapropter doce etiam collationes facere paganos ad talia ministeria, paganorumque vicos offerre diis primitias frugum: eosque huiusmodi beneficii institue: docens eos hoc opus olim fuisse nostrorum. Homerus enim hoc probat introducens Eumenum talia facientem. Nos ergo neque bona nostrorum imitamur: sed aliis remittimus negligentia non confusi: magis autem deorum reuerentiam respuentes. Si igitur hec te facientem ego cognouero leticia plenus ero. Presides prouinciarum rarius domi suscipe: frequenter eis scripta transmitte. Ingredientibus eis ciuitatem sacerdotum nullus occurrat. Cumque ad templa venerint deorum intra ianuas eos nemo precedat militum forte aut precedentium officiorum: sed quod voluerit subsequatur. Cum ad ipsum limen templi peruenerit priuatus existat. Tu enim sicuti nosti intus es iudex. Hoc enim etiam sacra sanctio videtur exigere. Obedientes igitur pro veritate pii sunt. Reluctantes vaneglorie comprobantur. Quid enim patiatur aut quod mereatur auxilium qui matrem deorum propiciam habere noluerit? Qui ergo eam neglexerint non solum sine quere-

la erunt:sed etiã nostre indigna tionis impetum sustinebũt. Ne= q3 enim fas ẽ vt illi parcatur qui deos habuerit inimicos. Suade siquidẽ eis vt si mea volunt frui tuitione omnes matri deorũ stu deant offerre culturam.

Capitulum.xxx.

Fecit itaq3 faciẽs imperator ad destructio= nem christianorum ne= q3 suadere subiectis preualuit et aperte vim referre palã erubuit Inter hec vt ad paganitatẽ mili tes insuescerent:studuit ad pris= cum scema reformare signum il lud sublimius romanorũ: quod constãtinus sicuti predictum est in crucis formam mutauerat ve rum in publicis ymaginibus de pingebat iouem quasi de celo si= bi coronam et purpuram deferẽ tem. Mercurium et martem in se respiciẽtes:velut pro testimo= nio sapiẽtis et fortis. Et hoc age bat in ymaginibus vt sub occa= siõe imperij latenter adorarent dij:et hoc mõ subiecti clãculo fal lerentur. Arbitrabatur enim qr si hoc sponte eis iponeret postea q̃ vellet ipleret. Si vero respuẽ tes agnosceret venia sublata tor qrẽt tãq3 circa romanorum solẽ= nia reluctantes: et in republica atq3 ipso imperio delinquentes. Pauci siquidem etiã penis sub diti cognouerunt dolum:quia si cut moris erat adorare nolue= rant. Turba vero vt assolet per ignorantiam simpliciter ymagi nes adorabant. Quod tamẽ im peratori nil profuit. Cunq3 mul ta excogitaret quibus paganorũ ritus extolleret inuenit modum qui pluribus militibus christia nis clare virtutis coronã dedit. Cum venisset itaq3 tempus quo imperialia milites solent dona percipere:hoc enim agitur ple= rumq3 die kalẽdarum ianuaria= rum:et natale principum: et vr= bium regiarum exquisiuit qua= tinus eos simpliciter et ex prisca consuetudine fallere potuisset. Iussitq3 vt vnusquisq3 ad manũ imperatoris accedentium am= monitus officijs primo incensũ offerret. Erat enim ante eum po situm thus et ara secundum an= tiquam romanorum solennita= tem. Tunc quidem alij quidem licenter suam fortitudinem ostẽ derunt : et neq3 incensum offer= re neq3 donum accipere ab im= peratore sunt passi. Alij vero oc casione legis et antiquitatis ne= q3 mente perceperũt quod com= misere peccatum. Verum alij ꝓ pter lucrũ capti aut timore tur= bati:seu iussione repentina con= clusi:licet intellexerint tamẽ pa= ganitatem declinare nequiue= runt. Plurimi siquidem per i= gnorantiam decepti vt inter ci= bos vt assolet et pocula inuoca= rent inter alterutros christum: respondens quidam dixit. Quid patimini inuocantes christum quem ãte paululum denegastis

dum donum ab imperatore percipientes thus in igne mitteretis? Cumque hoc milites audissent et quod gesserat agnouissent: statim exilientes publice currebant: atque impetu facto clamabant deumque suum: et cunctis hominibus testabantur se esse christianos et in eo nomine permanere: atque per ignorantiam se fecisse et si dici posset solam manum paganam esse: conscientiam vero nihil simul egisse. Cumque venissent ad principem proiecerunt aurum quod acceperant et forti voce poscebant vt reciperet quod dedisset et illos occideret. Se enim penitentiam agere fatebantur eo quod iuuide eorum dextera peccasset: et studere propter christum totum corpus pene contradere. B

¶ Theodoricus. ¶ Hec igitur furorem mouerunt imperatoris. Et primo quidem eorum capita iussit auferri. Cumque deducerentur ad mortem sequente populo miratique virtutem eorum proprietate susceptam: venerunt ad locum quo rei puniri solent. Tunc spiculatorem rogauit senior omnium vt ante omnes caput cuiusdam nomine romani adhuc adolescentis abscideret: ne dum alios respiceret frangeretur. Cumque ille genua fixisset in terra et gladium spiculator euaginasset: venit repente nuncius clamore prohibens necem. Porro iuuenculus ille aut occisione priuatus. Non fuit romanus dignus vt christi martyr appellaretur: et licet sanguinem malignus imperator fundi prohibuisset ductus inuidia veruntamen non eos in ciuitatibus habitare permisit: sed ad vltima romanorum loca exilio destinauit.

¶ Sosomenus ¶ Postea vero precepit vt qui sacrificare noluerit in palacio non intrarent: et neque collegio neque foro eos neque arbitrio: neque vlla dignitate: nec qualibet administratione participare iussit. ¶ Theodo. ¶ Cap. xxxi.

Cum igitur iulianus apud pythyus dafneum peteret responsa de parthici belli victoria: et ille vicinitatem corporis babile martyris accusaret iussit eius corpus auferri. Ob quam rem cum christiani festiuitatem deducto corpore psallentes agerent et indignatione principis quidam theodorus iuuenculus multa passionum tormenta pertulisset: Hoc ita gesto fallax demon martyris quidem gloriam auxit suum vero mendacium clarius enudauit. Fulmen namque celitus missum omne templum accendit ipsum phiticique appollinis simulachrum redegit in puluerem. Erat enim ligneum et extrinsecus deauratum. Quod noctanter prefectus orientis tunc nomine iulianus iuliani ciuis agnoscens: festinans venit ad dafnen volens referre deo sua solatia. Uidensque eum redactum in cinerem choros verberibus ex

fligebat: credens hoc ab aliquo christiano fuisse commissū. Qui licet torquerentur tamen mentiri noluerunt clamantes incēdiū non deorsum sed de sursū habuisse principium. Ad hec etiam rustici vicinorum venientes locorum dixerunt se vidisse fulmen, celitus fuisse delatū. Capitulū.xxxii.

Interea iubentur vasa ecclesiarū sacra fisci erario deputari. Sublatis christianis ecclesie maioris fit cunctis accessibile sanctuarium. Ingrediēte siquidem iuliano prefecto oriētis ecclesiā felix prepositus regaliū thesaurorum pariter introiuit et simul helpidius comes rerum priuatarum. Aiunt enim et felicem et helpidiū primitus christianos tūc a pietate recessisse: impio principi parere cupientes. Julianus itaqz prefectus impudenter contra sacrum altare mixit. Quem dum euzoius prohibere tētaret: eum ille percussit in capite. Fertur autē dixisse quia religio christiana esset diuina sollicitudine desolata. Porro felix videns vasorum ornamenta que constantinus et constancius frequenter obtulerant. Ecce in quibus inquit vasis marie filio ministratur. Sed pro his impietatibus vesanisqz presūptionibus non post multū penas exacti sunt. Nā repēte iulianus seua infirmitate detētus visceribus putrefactis interiit. Et fimum non per meatus digestibiles emittebat: sed scelestum os quod blasphemiis ministrauerat organū hoc egestionis est factū. Aiunt eni eius vxorē fide fuisse clarissimā eamqz dixisse. Decet te marite laudare saluatorem christum quoniā tibi per hanc correctionē magnitudinē propriē virtutis ostendit. Non eni agnoueras contra quē dimicare voluisti: nisi cōsueta lōganimitate hec tibi flagella diuinitus intulisset. His ergo verbis et passionibus imminentibus causam languoris agnoscens rogabat imperatorē vt ecclesia quibus fuerat sublata redderetur. Sed nec illū flexit et ipse terminū vite sue cepit. Porro felix et ipse repēte flagellum virtute diuina suscipiens sanguine tota die simul et nocte ex ore fusoret venis corporis vndiqz vacuatis omniqz virtute simul expensa et ipse celeriter e extinctus eterneqz morti contraditus. Capitulū.xxxiii.

His ita gestis adolescens quidā sacerdotis filius in paganitate nutritus: ea tēpestate ad xpianorū trāslatus ē chorū. Erat ei tūc q̄dā insignis reuerētie mulier et dyaconisse honore fulgebat. Hec cum huius mre habuit amicicias q̄ sepius dū eius mr ad eā veniret i hūc infantē amplectebatur et ad cultum xpiani nois inuitabat. Porro matre defuncta veniebat adolo

lescens ad eā: ꝛ doctrina consue-ta fruebat. Cūq; firmissime eius consilium percepisset: requisiuit doctricem quo possit argumēto ꝛ patris supstitionem declinare et predicationē veritatis adipisci. Que dixit vt patrē fugeret et creatorem suum atq; illius potius sequeretur atq; ad aliam iret vrbem in qua latenter imperatoris impii manus effugeret: ipsā se eius curam habere ꝓmittēs. Ad quā adolescens. Reuertar inq̄t postea et animā meā tibi contradā. Cū vero pauci transissent dies iulian⁹ venit ad dafnen: celebratur⁹ publica sacrificia. Cū quo etiam hui⁹ pr̄. Erat enim sacerdos et sequi consuetus imperatorem. Cū quo erat ꝛ iste puer eiusq; frater habentes officium vt cibos imperatori apponerēt. Solebant eni septem diebus in dafne festa celebrari. Prima ergo dem die cum staret iste ante imperatoris accubitū: ꝛ epulas solenniter aspersisset: repletus horrore cum celeritate anthiochenam venit ad ciuitatē ad illā mirandā mulierē. Quo facto. ego inquit veni nequaq; tibi de ꝓmissiōe mētitus. Tu vero vtriusq; saluti consulēs ꝓmissa cōple. At illa repente surgens apud dei virū meleciū ꝑduxit adolescentem verū ille in supiori habitacl'o interim eū habitare ꝑcepit. Pater interea filium requirens ꝛ dafnim circuibat oēm. Et ad vrbem veniēs plateas cūctas ꝑābulabat et vicos oculis vbiq; currentib⁹ ꝛ eum inuestigari desiderantib⁹. Cumq; peruenisset ad locum vbi habitaculum sanctus melecius habebat / suspiciens vidit illum de fenestra respicientem. Et currens traxit ac deposuit: atq; ad domū vsq; perduxit. Primūq; eum multis flagellis afficiens deinde calefaciens obolos / manibus ac pedibus et dorso eius imposuit. Post hec vinctū i cubiculo clausis ianuis dereliquit et ita perrexit ad dafnen. Hec ego a viro iā sene cum narraret audiui. Qui etiam hec adiecit: qm̄ spiritu diuino gratiaq; completus contriuit omnia patris idola et eorum infirmitati cepit irrogare blasphemias. Quo facto mente percipiens qđ egisset formidauit p̄sentiam patris: rogauitq; dominum christum vt ei ferret auxilium: claustraq; confringeret ꝛ ianuas aperiret. Propter te inquit talia domine pertuli et hec agere non expaui. Cum hec inquam dixisset ceciderūt repēte claustra: aperteq; sunt ianue. At ille rursus ad magistrā venit. que continuo eum induens schemate mulieris: et in tecto residere constituens post paululum obtulit rursus sancto melecio. Qui eū epo cyrillo hierosolimitano contradidit: ꝛ ita venerūt noctāter i palestinā. Uerum post iuliani mortem etiam patrē iste duxit ad veritatem christianam: qđ iter quoq; alia nobis exposuit.

¶ Capitulum.xxxiiij.

Interea iulianus contra fidei pietatem impudētius armabatur: et vultu quidem se simulat mitem: porro laqueos instruebat quibus deciperet innocentes. Et primū quidē fōtes vrbis aque dafneos sacrificijs violauit: vt vnusquisq3 aquam bibentiū eius horrore portiretur. Cūq3 etiam in publico venales cibos illo scelere compleuisset: aspergebantur enim ex eis: et panes et carnes et poma simul et olera et cuncta que comeduntur. Hec vidētes qui nomē salutare perceperant ingemiscebant quidem atq3 mugiebant vidētes abhominationem tātā. Verūtamē comedebant legi obediētes apostoli. Omnia inquit que ī macello venduntur comedite: nihil iudicātes ppt̄ ɔsciam. ¶ Vero B duo quidem militia clari: erāt enim scutarij pn̄cipis in quodam ɔuiuio hoc horrore feruēti⁹ sūt accēsi: atq3 mirabilium adultorum ī babilone splendentiū sermonib⁹ vsi sūt dicētes. Tradidisti ei nos regi iniq̄ q̄ recessit a te vltra oēs gētes q̄ sunt in terra. Hec qdā cōuiuarū nūciauit ipatori: q̄ repēte illos ad se fortissimos viros adducēs req̄rebat q̄d locuti fuissent. At illi occasionē fiducie īterrogatione sumētes ipatoris: laudabilemq3 sui firmātes zelum: dixerunt hec pietatis more nutriti. O princeps laudādis hactenus legibus seruientes quas constantinus et eius filij posuerunt: ingemiscimus nūc abhominatione omnia vidētes esse cōpleta: et nefādis sacrificijs cibos potusq3 violari. Hec et domi defleuimus et te presente nihilominus eiulamus. Hoc eni ī tuo displicet nobis iperio Hec audiens ille mitis atq3 philosophus asius similibus nominatū mansuetudinis quidem exibuit vultum et impietatis faciem ꝓtinus euidauit precipiens amarissimas eis plagas īferri. Quos etiam luce priuauit Magis autē vtverius est illius temporis īfelicitate liberauit: victricesq3 eis coronas prouidit offerri. Figebat enim se in eis quasi causā defendere imperialis iniurie: et hec diuulgari iussit inuidens decertatoribus veritatis in appellatiōe martyrū parilē et honoris. Nomina fuerūt horū iuentius et maximin⁹. quos āthiochēa ciuitas tanq̄ pietatis ꝓpugnatores venerata: precioso monumento recondidit et vsq3 ad diem hunc festis annalibus honorātur. Sed et plurimi nobilium et dignitate fulgentium: vtentes tali fiducia coronas equales sunt adepti.

¶ Capitulū.xxxv.

Valentinianus etiam qui post paululū sumpsit imperium: tūc millenarius erat circa palatia cō

stitutus dux lancceariorū. Is ze-
lum quē pro pietate habuit non
celauit. Eo nāqȝ tpe cū fulminā-
dus ille fortune templū ingrede-
retur in choro: et ex vtraqȝ par-
te ianuarū astarent ministri tem
pli: qui aspersione sicut ipsi dice-
bant purgarent ingrediētes: va
lentianus precedens principem
aspersionis guttā suā vidit ī cla-
midē. Et indignatus pugno per
cussit templi ministrū dicens se
maculatū potius ꝙ purgatum.
Quod respiciens imperator ius
sit eum in custodiam tunc redigi
et ad heremum destinari. Sed il
le cū annus et pauci transissent
mēses: pro mercede confessionis
recepit imperiū. Non solum eni
in illa vita diligentes se deus ho-
norat: sed aliquando etiā in pre-
senti bonoꝝ operum retributio-
nes impendit: et presentibus pre
missis illic sperata confirmat.

Theodoricus.
Capitulum. xxxvi.

ARthemium vero qui temporibus cō
stancii dux fuit egypti:
quoniam illius tempore ydola
multa confregerat non solum fa
cultate nudum reddidit sed etiaȝ
capitis sectione mulctauit. Hec
et huiusmodi gessit ille mansue-
tus ab iracundia remotus sicut
ab impiis vocabatur.
Adiiciam super -B hec etiā
miraculū femine: que zelo diuino
huius contempsit impietatem.
Publica queda fuit illo tempore
nominatissima et preciosis virtutibus
exornata. Hec cū nuptiale iugū
ad tempus paululū suscepisset:
fructū dignissimū obtulit creato
ri. Johanes eni anthiochia pres
byter multo tpe cōstitut⁹ et sepe
apl'ici p'sidatus decreta refugies
de fra illi⁹ feie mirabil' germina
uit. Hec habēs apd se choꝝ quer
satiōe dignā ꝟginitaté seruātiū
sēper cū eis laudabat factorem
saluatorēqȝ deū. Trāseunte vero
īperatore clari⁹ in cōmune psal-
lebāt: cōtēptibilem et deridendā
iudicantes erroneū illaqȝ maxie
cātica resonantes: q ydoloꝝ vi-
dentur pōpare debilitatē. Dice-
bantqȝ cum dauid. Siīachra gē-
tiū argētū et auꝝ opa manuū ho
minum. Et iterū. Similes illis fi
ant qui faciūt ea ⁊ oēs qui confi-
dunt in eis. Hec audiēs iulian⁹
et vehementer accensus: eas cū
transiret tacere precepit. Que e-
ius legem paruipendētes choꝝ
maiori ordine compleuerunt.
Rursusqȝ illo transeunte psalle-
bat. Exurgat deus ⁊ dissipentur
inimici eius. Tunc ille seuiens
magistram chori precepit addu-
ci. Quam cum videret senectute
maceratā nec corporis caniciem
miserat⁹ est: nec ai studuit hono
rare virtutem sed quibusdā spa-
tariorum iussit vt eam alapis ce
derent. Que veluti summū hono-
rem contumelias illas excipiēs
domi reuersa est eumqȝ cōsuetis

melodijs spiritalib⁹ denotabat. Sicut conscriptor illius cantici malignuȝ spiritum effugauerat a saul. Nam et iulianus erroneus demones sibimet applicans. contra donum pietatis insaniebat. ¶ Sosomenus.

¶ Capitulum.xxxvij. A

Contristabat igitur eũ non mediocriter Appolinaris syrus omni scia nimis instructus: similr̄ q̄ basilius: et gregorius capadoces illi⁹ tēporis rhetores xp̄iani aliiq̄ plurimi eloquentes viri. Quorum alij quidem zelati sunt veram gloriam: alij arriane heresis habuere vesaniã. Quãobrem arbitratus hic armari christianos: prohibuit eos grecorũ doctrinis imbui: et eorum lectionibus erudiri. Tunc appolinaris cum esset doctus et simul ingeniosus: pro homeri poemate versibus heroicis hebraicã conscripsit antiquitatem vsq̄ ad imperium saul: et viginti quattuor libris opus omne diuisit. vnicuiq̄ libro nomen littere ponens: secundũ homericam lectionem. Fecit aũt ꝛ aliud opus secundũ menãdri fabulas: comedie similitudine cōparatas: imitat⁹ etiã euripidis tragedias: et liram pindari: ꝛ absolute dicendũ ex diuinis scripturis argumenta sumens: omnes encicidias lectiones tēpore paruo composuit: numero virtute moribus conscriptiõe/caractere et dispositione grecorũ vsq̄ de pares. Et nisi quia vetustatē homines honorabant ꝛ que sunt in vsu grata credebant: nã vt ego reor equa veterib⁹ appollinaris opuscula decreuissent. Fecit etiã non ignobilem ad ipsum imperatorē siue contra paganos philosophos librũ. Cui titulũ posuit ꝓ veritate. in quo de sacris testimonijs tacens: probauit illos quidē fuisse deceptos se aũt sapere vera de deo. Hec autē considerans imperator cla[illegible]ris tunc episcopis scripsit. Legi et reprehendi. Cui et rescripserũt. et si legisti: sȝ nõ agnouisti. Si eñ cognouisses nequaq̄ reprehēdisses. Quidã dicũt hãc ep̄lam p̄sules eccl'ie capadocene fuisse basilij qđ incredibile nõ est. Siue aũt eius siue sit alterius iustũ est virtutis laudare doctrinam. ¶ Socrates.

¶ Capitulum.xxxviij.

Plurimi siquidē nõ recta mente xp̄ianũ habentes nomē quippe pecunias ꝛ honorem presentem felicitati vere fidei preponentes ad sacrificiorꝫ scelera descēdert. Quorꝫ vn⁹ fuit sophista constãtinopolitan⁹ ethiobol⁹. Iseni moresi̇ pratorꝫ seqns: sub ꝯstantio q̄dēȝ feruētissimũ se finxit xp̄ianũ: sub iuliano paganus celeriter ē effectus. Et rursus post iulianũ volebat esse christianus. Pro sternens etenim semetipsũ ãn ianuas eccl'ie ꝑnũ magna voce cla

mabat. Conculcate me sal insulsatum. ¶ Capitulum. xxxix.

Igitur cum iulian⁹ iret ad persas volens in eis vlcisci eo q sub constantio romanorum terminos inuasissent: et sciens quoniam in preliis eueniunt frequenter aduersa: et quia plurimis pecuniis indigeret adiuenit modū vt auferret pecunias christianorum. Nolentibus ergo sacrificare pecuniam multam imposuit. exigebanturq; vere christiani. Singuli nanq; eorum fm substantiam offerebant et imperator ex iniusta collectione iniuste factus ydoneus est Ubi enim non erat hanc dirigebat legem: vbi erat vtebatur ipse. Tunc ergo pagani christianos grauiter oppresserunt: interdum etiam tormentis corporalibus affligebant eos. Quod imperator audiens xpianis quippe adeuntibus eum: defendere contenebat dicens. Uestrum est vt patientes mala sustineatis: hoc eni est preceptū vestri dei. ¶ Sosomen⁹. ¶ Capi. xl.

Igitur imperator pugnaturus contra persas venit in anthiochiam. Cumq; pp̄ls quereret quod venalia quidē abundaret: sz car⁹ venderentur volens magnitudinē sue largitatis ondere minora q̄ debuit precia in foro rerum venalium deputauit. Et cum fugissent tabernarii negociatoresq; diuersarum rerum necessarie defecerunt. Anthiocheni vero grauiter hoc ferentes cōtumelias fecerunt imperatori.

¶ Socrates. ¶ Querebant enim aduersus eum facetias de eius barba proferentes: erat eni eius barba valde prolixa. Dicebāt ergo Tundatur vt ad funes eius proficiat barba. Et quoniam superstitionis eius causa taurum ydolis frequentius imolabat / aram vel taurū in solido suo formari precepit. Ob quā rem lacerātes eū dicebāt. Iste taurus euertet mūdum. His iniuriis prouocatus ad iracundiā: iterminatus est se anthiochiam affligere ciuitatem. Quāobrē ad tharsum cilicie reuertivolens iussit necessaria preparari. Ex qua intentione eū sophista liban⁹ reuocauit: scribēs pro anthiochenis intercessionis librum: et rursus ad āthiochenos de principis iracundia: quos tñ libros non edidit. Uerum imperator respuens se operibus vindicare: reciprocis iniuriis irā sue indignationis ammouit. Librū ei aduersus anthiochenos fecit lepidum et satis vrbanum quē anthiochum nominauit. Uerū contra xpianos multa mala etiam in ea ciuitate commisit.

¶ Sosomenus.
¶ Capitulum. xli.

Illud quoq; quod sub iuliano prouenit narrare non sileo. Fuit eni signū quidē virtutis xpi

et indicium contra pricipem ira-
cundie dei. Cum enim agnouiss3
in cesaria philippi ciuitate phe-
nicie: quam paueam vocant insi
gne christi esset simulachrum qd
mulier sanguinis liberata pflu-
uio constituerat: eo deposito suā
ibi statuam collocauit. Que vio
lento igne de celo cadente circa
eius pectus diuisa est & caput cū
ceruice vna parte deiectum atq3
in terra fixum: reliqua vero pars
hactenus restitit et fulminis in-
dicium reseruauit. Statuā vero
christi tunc quidem pagani tra-
hentes confregerunt. Postea
vero christiani colligentes in ec
clesiam recondiderunt quo hac-
tenus reseruatur.

¶ Hoc itaq3 simulachrum sicu-
ti refert eusebius: omnium passi
onum & egritudinum noscitur eē
medicamentum. Juxta quod q-
dam herba germinauit cuius spe-
ciem nullus nostre medicus ter
re licet expertus agnouit.

¶ Capitulum.xliii.

Michi nāq3 vi-
detur quia adueniente
deo nullum miraculu3
nullumq3 beneficium putari de-
bet incredulum. Nam & alia plu
rima miracula per ciuitates et vi
cos plerumq3 apud multos pro-
uinciales: antiquitus tradita sūt
habentia veritatem quod repen
te monstrabo. Est itaq3 ciuitas
palestine nicopolis nomen.
Hanc dum vicus adesset emaus
sacer euangeliorum liber appel-
lat. Quam romani post vastatio
nem hierosolimorum iudeamq3
victoriam: nicopolim ex euentu
quippe victorie vocauerunt. An
te hanc vrbem in triuio vbi xpus
cum cleopha post resurrectionē
noscitur ambulasse tanq ad aliū
vicum iturus fons quidam est sa
lutaris in quo passiōes hominū
diluuntur: et alia pariter anima
lia diuersis detenta languorib9
emundantur. Quod vt ita conti
gat traditur ex quodam itinere
apparuisse xpm ad fontem cū di-
scipulis suis: et lauisse pedes.
Ex quo aqua facta diuersarū me
dicabilis passionum. ¶ Fertur
etiā B q in hoc hermopoli the
bayde. Arbor que vocatur persi-
dis multorum languores subegerit.
si fructus aut foliū aut pars eius
corticis collo egrotātiū ligaret.
De hac eni arbore ferūt qm dum
apud egyptū ioseph cū christo et
maria virgine sācta fugisset hero
dem: venissetq3 ad hermopolim
ciuitatem mox vt ingrediebatur
vrbem nō ferens hec arbor maxi
mū xpi salutaris aduentum. icli-
nata est vsq3 ad terrā: & eū suppli-
cit adorauit. Hec ego de ista ar-
bore a multis audiens enarraui.
Reor aūt hoc signū fuisse factum
cuius diuine pntie: aut certe qm
ritu pagano hec arbor pter ma
gnitudinē atq3 pulchritudinem
colebatur mota est nō ferēs xpi di-
uinitatē. Demonib9 qppe cōtre-
miscentibus cum videret rerum

talium destructorē: necnō et omnibus simulacris egiptiorꝫ secūdum ysaie prophetiam fugatoqꝫ demonio, ꝑ testimonio christi arborem vacuam remansisse. Igit apud egyptios et palestinos gestorum testimonia conseruātur.

Theo. Ca.xliij.

IGitur iulian⁹ etiā iudeos cōtra xpianos armauit. Primū eos conuocans requisiuit: cur ei⁹ precipiente lege sacrificare neqꝫquā imolationib⁹ vterētur. Cūqꝫ respondissent vno tātūmodo loco sibi offerendi sacrificiū fuisse permissum: repente iussit deo odibilis destructum resuscitare templum: credens īfelix dn̄icum verbum se posse destruere: cuius per hoc veritatem magis ostendit. Hec itaqꝫ verba iudei libenter accipientes cūctis per diuersum terrarum orbem mandauere iudeis. Qui vndiqꝫ concurrētes pecunias ad edificium alacriter offerebāt: nō largitati gratia sed veritati repugnās. Misit qꝫ pariter presidem impiorū executorem dignissimum preceptorꝫ. Aiunt enim qm̄ ad repurgiū faciendum argenteas hamas et cophīos ꝛ scaphas habuerūt. Cūqꝫ fodere iam cepissent statuto quidem die hoc multitudo plurima faciebat. Nocte vero spontanea terra de valle crescebat. Solutis itaqꝫ prioris etiam fundamenti reliquijs noua omnia preparabant. Cunqꝫ gypsi et calcis multa modiorū milia congregassent vis magna ventorꝫ repente respirans tempestates atqꝫ procelle subito facte: quicq̄d congregatum fuerat disperserunt. Adhuc autē vesanientibus eis et neqꝫ diuina longanimitate correptis maximus primo terre motus est factus. Et quisquis nō fuerat misterijs diuinis ibutus: vehemēter attritus est. Cum vero neqꝫ hoc terrerentur indicio ignis ex fundamētis que suffodiebantur egrediens plurimos fodiētium concremauit: aliorum mēbra dissoluit. Nocte quoqꝫ plurimis in vicina porticu dormientibus cadens subito cum tecto ipsa porticus dormientes oppressit. Alia vero die in celo signum splendēs crucis salutaris apparuit. Sed etiam iudeorum vestes crucis signaculo sunt implete non tamen splēdenti sed nigro colore signate. Hec itaqꝫ rebelles dei considerantes: et diuina flagella contremiscentes ad ꝓpria sūt reuersi confitentes esse deū: qui ab eorū progenitoribus ligno probatur appensus. Nō audiens iulian⁹ dum vtiqꝫ caneretur ab omnib⁹ tanq̄ pharao idurato corde nō timuit. Capi.xliiij.

IGitur dū persę mortuum cognouissent cōstantium captā fiducia venert ad ēmios romanorū denūciātes bellū. Ob q̄ rē cō

lecto exercitu iulian⁹ misit ī del fū et delū et dodonem / ad perci piēda responsa si expediret ei bel la suscipere. Tunc vniuersi va tes et pugnandi fiduciam dabāt et victoriā promittebant. Unum vero responsū pro exemplo men dacij ac seductiōis inserere nō pi gebit. Est eni hmōi. Nūc oēs ag gredimur dij victorie trophea re ferētes circa fluuiū thirē. Horū ego dux ero belligerator mars. Horum item carminū ridiculū eos conuenit diuulgare qui ra tionalem dominū musarūq͂ prī cipē: pythiū esse vocant. Ego au tē mendaciū seductionis eius in ueniens ingemisco. Thirem nā q͂ fluuiū tigrem voluit appellare quoniā thiris eius nomini simi lis est. Is enī fluuius ex armenie redundans montibus et per as syriorum arua discurrens / sinū descendit in persicum. Per hec ergo responsa deceptus infelix / et victoriam mente somniabat: et post particum prelium: pugnam galileis inferre preparabat. Sic enim vocabat christianos: con tume B liam nominis se eis inferre putans: cū magis debuis set eorū considerare virtutē. Nō eni socrates licet critias fuerit appellatus: et pitagoras phala ris ex mutatione nominis quali bet sunt peste participati. Neq͂ nereus thersitas vocatus / natu ralem pulchritudinem quā gere bat amisit. Horum nichil mente percipiens: ex hac appellatione aliquid mōstri se nobis putauit inferre fallaci responso credens interminabat per ecclesias dōmo nū se statuere simulachra. Post has igitur minas: ab vno viro in beroea debellatus est. Is ci no bilis erat: eiusq͂ ciuitatis C curie presidebat quē zel⁹ xp̄i red didit clariorē. Uidēs nanq͂ filiū in ipietatē que tunc vigebat fuis se demersū: expulit sua domo co rā ōnibus addicauit. Qui in vi cine ciuitatis itinere aggess⁹ īpato rē: suā volūtatē et abdicationem patris iuotuit. At ille descere iuue nē igauit: placadū pmittēs prez Cūq͂ venisset in beroeā nobiles et honoratos conuocauit ad prā diū. Inter quos erat et huius pa ter quem cum filio in suo prande re iussit accubitu. Tūc circa me dias epulas dixit ad patrem. Non michi videtur iustum vim facere voluntati ad aliud decli nandi: et animam ad alia muta re que non vult. Noli itaq͂ esse fi lio violentus: sequi tua dogmata respuenti. Neq͂ enim ego tibi vi facio mea sequi: licet cogere va l de possim. Ille causā diuine reli gionis mente percipiens: de isto inquit / o imperator erroneo dicē et deo odibili et veritati prepone ti mendacium: tamen ille rursus mansuetudinis induens vultū cessa inquit detrahere. Et decli nans ab eo vultum: adolescenti dixit. Ego tui curā habeo qm pa tri tuo vt hoc faciat suadere non possū. Hec itaq͂ nō frustra retuli

sed volens ostendere non solum illius mirabilis viri fiduciam sed qm̄ cōtēpta iuliani a plurimis sit potestas. ¶ In anthiochia nāq; quidā vir optimus pedagog⁹ adolescentium habitabat. Erat q; illic famosissimus sophista libanius impius expectaniq; iuliani victoriam habens pre oculis eius minas. Ergo interrogauit pedagogum quasi nostram deridendo religionem. Nunc inquit fabri filius quid putas agit? At ille quod paululum cōtigit completus gratia diuina predixit. Respondit ei o sophista: creator oim̄ quē tu fabri filiū nominasti: locellū sepulture iuliano ꝯponit. Post paucos eni dies mors illi⁹ nūciatur erronei et in locello posit⁹ ⁊ aduect⁹ minarūq; timore vacuatus est. ¶ Capitulum. xlv.

Eo siquidē tempore religiosissimus iulianus cognomēto saba qui angelorum incorporaliumvitam corporali conuersatiōe videbatur imitari cui⁹ etiā vitam conscripsimus / ꝓlixiores offerebat deo preces cum illius impii minas audisset et ea hora qua ille percussus est orans / mortē ei⁹ iste cognouit licet plusq̄ viginti mutationes ab eo loco vsq; ad eius exercitum esse viderentur. Aiunt enim quia dum continue ingemisceret et clementi domino supplicaret: subito lachrimarū eius fluuius restituisset: fuissetq; alacritate completus et ei⁹ vult⁹ exhilaratus. Hāc animi perturbationem eius ministri respicientes rogauerunt vt eis causā repentini gaudii patefaceret. Tūc ille dixit. Ferus sacre vinee dūastator: penas exactus est vastationis sue iacetq; mortuus terroribus minisq; frustratus. Hec agnoscentes exultauerunt omnes deoq; hymnos gratifico sobtulerunt. Postea vero a nunciis est compertum eandem fuisse diem simul ⁊ horam necis iuliani: quā ille sacratissimus senior cognouit atq; predixit.

¶ Capitulum. xlvi.

Tālī itaq; semper inconsulte gessisse mortis demonstrauit euentus. Trāsiens eni cū exercitu fluuiū qui persarū romanorūq; regna diuidit: repente naues incendit non suadēs rebus aut verbis: sed cogens milites ꝑliari. Porro duces alacritate completi: animabant milites et eos spe varia confortabant quam imperator absciderat: cum eorū reuersionē incensis nauibus abnegasset. Super hec autem cum debuisset cibos militibus cōgregare neq; de propriis finibus ꝑcepit afferri neq; de inimicorum abūdātia iussit aliqd depredari. Relinquens ergo habitabilem viā: pergebat per solitudinis loca vbi et cibo et potu milites defraudati: et duces itineris non haben

tes sed errantes in deserta ꝓuin cia sapientissimi pricipis agno= uere consilia. ¶Socrates

¶Multos itaq; vicos castraq; deti B nens: iam etiam ciuita= tes capiebat. Cunq; venisset the siphontē ciuitatem: intantū ob= sedit regem vt crebris legationi bus vteretur offerens dare sue patrie ptem: si solutus bello dis= cederet. Quod ille noluit neq; supplicantibus est misertus / ne= q; mente percepit quia vincere q̇ dem bonum est: superuincere ni mis inuidiosū. Credens precipue magicis artib⁹ quas ei maxim⁹ philosoph⁹ exhibebat ꝛ arbitra= tus alexandri macedonis se glo riam percepturum aut certe po= tiorem. Putabat enim scdm pi= tagoream platonisq; sētentiam ex mutatione corporum alexan= dri animā possidere aut esse po= tius in altero corpore alius ale= xander. Ob hanc itaq; causam persarum regis noluit p̄ces ad= mittere. ¶Sosomenus.

¶Cum igitur in deserti loca pri mo captiuorum habuisset duca= tū: postea quidam senior sub sche mate ꝑditoris se ei compendio= sum iter ostēdere compromisit. Cunq; tribus diebus ambulan= tes ad maiorem solitudinem ve= nissent illū siquidem fustib⁹ occi derūt: cōfitentē hoc se fecisse pro patrie libertate etiā libēter tor= mēta omnia sustinere. Exercit⁹ interea persarū ex itinere fatiga to exercitu romāoꝝ irat⁹ occur= rit: seq; ad ogressionem prelij pre parauit. ¶Socrates.

Querebant ei. i romāi de prici= pe cur noluerit bellū cū lucri ꝑ= missione finire. Acrūtā persis in stātibus resistebant ita vt frequē terverterētur hostes in fugam. Porro iulian⁹ erat pn̄s in equo ꝛ exercitū confortabat: inermis quidem spe felicitatis sue presu= mens. ¶Theodoricus.

¶Capitulum. xlvij

Contra quē ia= culum repente delatum discurrēs per brachiū i eius latus immersum est. Ex hoc vulnere suscepit terminū vite. Qui vero iustissimū intulit vul= nus hactenus ignorat. Sed alij quendā inuisibiliū hoc itulisse fe runt. alij vero vnum pastorū is= mahelitaꝝ: alij militē fame ꝛ iti= nere fatigatū. Sz siue hō siue an gelus fuerit: palam est q2 diuis iussionibus ministrauit. Aiunt ei q2 dū fuisset vulneratus mox ma num sanguine suo cōpleuerit ꝛ i aerem ꝓiecit dicens. Galilee vi= cisti. Et in eo ip̄o confessus est cū blasphemia victoriā. ¶Socra= tes. ¶Caliscus autem qui i= ter familiares imperatoris tunc militabat: et heroico versu eius cōscripsit hystoriam. Ait eum a demone vulneratum fuisse defū= ctū. Julianus ergo quarto con= sulatu suo quem ediderat cū sa= lustio: sexta die iunij mensis in ꝑ sica regione defunct⁹ est. Anno

tertio imperii sui septimo vero ex quo cesar a constantio fuerat ordinatus vite anno tricesimo primo.

Capitulum.xlviii

Post cuius mortem eius magie comperte sunt. Carra namque civitas est: hactenus impietatis reliquias habens: per hanc iter agens quoniam per edissam propter pie religionis cultum transire noluerat in templum quod a paganis colitur est ingressus. Ubi dum quedam cum suis consortibus sacrilegia celebrasset ianuas et claustra disposuit: et quosdam ibi milites observare precepit ut illuc huius nullus accederet donec ipse remearet. Cumque mortuus fuisset et impio pium successisset imperium ingredientes in templum invenerunt mira principis simulachra/ eiusque sapientiam et famosissimam pietatem. Viderunt enim mulierem capillis appensam extensas habentem manus: cuius uterum apuerat ut persarum victoriam in iecore eius inspiceret. Hoc ergo scelus in carris inventum est: verum in anthiochia plurima sacra sunt in palatio humanis autem capitibus plenas fuisse captas et inuera in puteis demersa corpa mortuorum. In quo urbe dum ei nunciatus fuisset interitus publicam cuncti habuere festivitatem: et non solum in ecclesiis et sepulturis martyrum exultabant: sed etiam in theatris victoriam predicabant cum sacerdotibus exultantes. Ego autem et clamorem favoris eorum hic ponere necessarium iudicavi: ut etiam apud posteros hec memoria reservetur. Communiter enim clamabant omnes Maxime fatue: ubi sunt tua vaticinia? Vicit deus et christus eius. Hic ergo libri terminus est habendus ne pio imperio impietatis potentia copuletur.

Explicit liber sextus.

Incipiunt tituli libri.vii.

Tituli libri septimi.

¶ Incipit liber septimus.

¶ Socrates.

¶ Capitulum primum.

Milites igitur maxima estuatione venientes omissa omni dilatione altera die iouiniano insulas imperatoris imponunt. Erat enim vir fortis et nobilis et illo tempore millenarius quo iulianus electionem militibus lege proposuit vt aut sacrificarent aut militia cederent. Qui cingulum magis elegit amittere quam imperatoris preceptionibus impijs obedire. Hunc ergo tunc Julianus propter belli necessitatem inter viros militares habebat. Qui cum violenter a militibus ad imperium traheretur: clamabat dicens non se velle paganis hominibus imperare: cum ipse christianus existeret. Cuncta vox omnium communiter proclamasset dicentium se quoque esse christianos suscepit imperium. ¶ Theodoricus.

¶ Cogitabat itaque iouinianus de communi salute et quomodo posset de medio hostium illesum exercitum liberare. Nec indiguit grandi consilio: sed seminibus pietatis vltimum vindemiauit fructum. Repente namque suam prouidentiam deus ostendit et fluctuationem eius ad portum tranquillitatis adduxit. Dum enim huius angustiam persarum rex agnouisset missa legatione petiuit pacem deinde cibaria militibus destinauit et forum venalium cis preparari i deserto precepit. Celebratisque federibus exercitum reduxit incolumem. ¶ Socrates. ¶ Que pacta quantum ad gloriam romanorum turpia sed tempori congruebant. Amissa namque syria et tradita persis nisibbim mesopotamie ciuitate discessit. Hec itaque nunciata christianos confortauerunt paganis intulerunt luctum. porro milites sicut tum iuliani feruorem valde culpabant causamque damni finium romanorum ei potius inferebant quam ad persarum quasi proditore seductus naues que per fluuium frumenta deueherent incendit et famem militibus irrogauit

¶ Capitulum secundum. B

Tunc itaque sophista libanius lamentationis librum in iulianum conscripsit quem iulianum denominauit. festinatum quippe laudibus illius in quo etiam meminit librorum quos contra christianos ediderat iulianus. Et siquidem laudes imperatoris sophista dixisset: ego quiescerem vestigiis hystorie sequens. Sed quoniam tanquam callidus rhetor memoris iuliani librorum christianam videtur lacerare religionem: propterea contra eum positis primum verbis ipsius pauca dicenda sunt Hyemis inquit noctes amplius imperator extendens in cubendo libris: palestinensium hominem deum deique filium referentibus preliabatur enixius: et redarguendo preualuit: vt risum et quandam

inanitatem ostenderet eorū que colūt a talib⁹. In quib⁹ laborib⁹ sene tyrio sapientior est inuent⁹. Propicius autē sit iste tyrius ꝛ a placide verba mea suscipiat tā q̄ a filio victus est. Hec quidem sophiste libanij sunt verum ego sophistam eum optimū fuisse no tarem si non eius religionis cu ius imperator fuisset omnia que de iuliano xpiani etiā iste tunc di ceret et forsitan quasi rhetor au geret. Nā et viuo constantio lau des: ꝛ eo defūcto iniuria plenas criminibus eius effudit. Et si sc̄ ner porphiri⁹ fuisset: impator li bros ei⁹ iuliani ꝑposuisset opib⁹ Sed et iulianus si sophista fuis- set dixisset forsitā etiā ipsum ma- lum sicut ethiuolum. Quia er- go ille tanq̄ eius secte et tāq̄ so- phista et amicus imperatoris: q̄ ei sunt visa dixit ei. Nos vt possu mus obuiemus. Primū itaq̄ di xit quia libris incumberet hye- mis noctes extendens. Incum- bere nāq̄ significat quia intētio nē habuit vt vituperationē con- scriberet sicut consuetudo sophi stis est. Nā olim hos libros scie rat: sed tunc incūbebat et maxio prelio contendebat. Unde palam est quia non sicuti libani⁹ putat redarguendo preualuerat sꝫ in- firmitate sue veritatis estuabat ea que bene illic cauteq̄ sunt po sita tāq̄ detractator lacerare la- borabat Omnis eni q̄ resistit ali cui: nunc vertendo: nunc celādo veritatē/ mentitur aduersus eū contra quē litigat. Et qui infen- sus alicui est: omnia sicut hostis non solū agit sed etiam loqui cō tendit. Quia vero iulianus atq̄ porphirius quē tyrium senē vo- cat: detractores ꝟ ambo fue- runt suis sermonibus arguūtur Nam porphyrius summi phūo sophorū socratis vitam dilacera uit in hystoria philosophie quā ipse conscripsit: et talia de eo re- tulit qualia soliti derogationi- bus occupari. Et hec de illo so- crate qui apd̄ grecos mirabilis castitate: iustitia: aliisq̄ virtuti- b⁹ habebat. Quē plato mirabi- lis eorum philosophus et exeno fonte alter philosophorū thias⁹ non solū tāq̄ deo amabilem ho- norant: sed etiā vltra hominem sapuisse pronunciant. Porro iu lianus zelatus passionem pro- priam in cesaribus enudauit: et omniū ante se regnantium vitas carpēs: neq̄ philosopho marco perpercit. Igitur ābo detracto- res fuerunt. Non op⁹ habeo plu rimis vti sermonibus. Ego nāq̄ ex vtro C rūq̄ verbis mores eorꝝ cōiiciēs hec dixi. Quid au- tē de iuliano gregorius nazanze- n⁹ retulit audiam⁹. Ait ei i scdo libro ꝯ pagāos hec v̄ba p⁹ alia. Hec eadē de iuliano aliis ipa ex puncta tradidert ꝛ assūpta ptās impiū Michi aūt oli ei⁹ mores cō pti sūt: dū hūc virū i athenis cla rius agnouissē Uenerat en i illic dum frater eius imperatori vi- deret iimic⁹. Fuitq̄ aduent⁹ ei⁹

duplex: vna quidem quasi decentior qua dicebat se venisse vt videret helladam atq doceretur. altera vero secretior et nō nota plurimis vt immolatores demonū et viros fallaces inquireret qr nondum habebat impietatis sue licētiam. Tunc igitur non frustra cōsideraui virum. Non eni fortuite ista conspexi: sed faciebat me cautū inconstantia morum eius: et excessus vberior. Vatis eni egregi⁹ est qui bene considerat. Nullum enim signum in eo michi vtile videbatur. Ceruix inflexibilis: hūeri iactabiles: oculi currētes huc illucq directi: et furiose respiciētes. Pedes impatientes: nares spirantes iniurias: atq cōtēpt⁹: scemata risibilia: et hoc ipm sēp habentia. Risus incontinens: et quasi subuliens. Consensus et negatio simul ratio nulla ratiōe cōsistens: interrogatio inordinata atq responsio nulla congruētia sibi conueniens. Sed quid p vniuersa discurro: hunc ante opera vidi et operibus ipsis agnoui.
Et siquidē essent michi presētes qui tunc aderant testarentur qr cum hec vidissem repente dixi. O quale malum nutrit respublica romanorum? Et cum hec pdixissem optaui me inuenire debere mendacē. Melius enim fuerat hoc/ q̄ vt tantis terra sceleribus impleretur. Nūq arbitror talia fuisse prodigia: cū multa diluuia multa incendia: multe pestes: et hiatus terre prouenerunt: licet homines inhumani: et feroces: compositiq dissimilib⁹ naturis fuisse referantur. Ob quam rem digno sua superbia fine conclus⁹ est. Hec gregori⁹ de iuliano narrauit. Quia 𝔇 vero ɔtra xpianos multa verba proferētes ausi sunt vim facere veritati: quedam ex sacris litteris peruertentes: alia permutantes: omnia tamen secundum suam sumentes intentionem: multi eis obuiantes ista patefecerunt destruentes et redarguentes eorum vana sophismata. et ante omnia origenis: licet ante multa fuisset tēpora iuliani. Is enim ea que videbantur turbare legentes sacratissimas lectiones obiciens sibimet et interpretatus ea/ detractorū sophisticas adinuētiōes exclusit. Que si sepius legissent iulianus atq porphirius ea libenter accipientes/ in aliud forte sua verba mutauerant et nō ad blasphemie sophismata verterentur. Quia eni lacerare studuit imperator apd ydiotas et simplices verba faciens/ et non apud eos qui scripturarum diuinarum obtinent veritatē ex hispalam est. Sumēs eni ea verba que dispensationē causa humanius posita sūt cū multa hmōi collegisset exempla: hec nouissime dicit. Hor igit̄ singula si nō aliquā hn̄t ieffabilē ɔtemplationem: maxima de deo blasphemia sūt plena. Hec ergo iulian⁹ in tertio ɔ̄ xpianos libro dicit. In libro autē suo quē de cinismo

scripsit voces quomodo sacras fabulas decet fingi dicit oporte= re harum veritatē abscōdi. Sic enim ait. Amat enim natura ce= lari et abdita deoꝝ substantia nō patitur nudis verbis in aures ī troire pollutas. Apparet ergo ꝑ hec imperatorē suspitionem ha buisse diuinis scripturis qm̄ essēt verba mistica ineffabilē quendā modum contēplationis habētia Sed indignatur cur non oēs eā= dem sententiam habuerint et in sistit his qui inter xp̄ianos diui= na simpliciter suscipere vidētur eloquia. Nō igitur oportebat eū contra simplices īsurgere: nec ꝓ pter illos contra sacras litteras intumescere necꝫ odio habere et auersari q̄ bene magis intellexe rant qm̄ non omnes tunc ita sen tiebant sicut ipse voluerat. ℒ Similis ergo porphyrio factus est. Ille nanqꝫ ī cesaria palestina a quibusdam xp̄ianis cesꝰ iracū= diam non ferēs xp̄ianitatem de= seruit per furorē. et odio inimico rum scribendo blasphemias xp̄i anitate priuatus est: sicut eū eu= sebius pamphili redarguit ⁊ eiꝰ verba destruxit Imperator autē apud ydiotas superbus iter chri stianos extitit ea passione ī blas= phemias porphirij declinauit. Ambo siquidem sponte delique= rūt: et scienter peccādo dignissīa pena mulctati sunt. Cum igitur sophista libaniꝰ velut irridēs di xisset hominē ex palestina deū et dei filiū faciūt oblitꝰ suoꝝ videt

esse verborum. Ad finē nāqꝫ eius libri iulianū deificauit sic inter a lia dicens. Primum nāqꝫ nūciū eiꝰ mortis pene perimerant cur putaretur de deo mentitus. Dei de paululum descendens ait. O demonum alūne: demonūqꝫ dii cipule: et demonum obseruator. Qui licet hoc aliter intelligeret veruntamē hec eadem de iulia= no dixit que xp̄iani exprobrātes affirmāt. Si ergo eum laudare cogitabat: oportebat eū hoc no= men effugere nec eum deditum demonibus iudicare: sicut ser= monem alium declinauit quem dum reprehenderetur de suis li bris abscidit. Quomodo enim homo christi deificetur et q̄ad= modum in aperto homo fuerit i= uisibiliter autē deus: et q̄admo= dū vtraqꝫ sit vera xp̄ianorum ra tio sacra nouit. Pagani vero an teqꝫ credant intelligere nequeūt Dicit enim sermo diuinus. Nisi credideritis nō itelligetis. Qua propter non erubescunt mul tos homines deificātes. Et vtinā bonis moribus institutos / aut iu stos / aut castos et nō potius lu= bricos: iniquos ⁊ ebriosos. i. her cules: dionosios ⁊ asclepios sicu ti frequēter in suis libris iulianꝰ iurare non erubescit. Quorum masculos feminasqꝫ cupidines si numerare voluero longa digres sio generatur. Sꝫ sufficit hec sci re volentibus aristotilis palliū: et corona dydisij ⁊ liber regie int te medrie: turbaqꝫ poetaꝝ q̄ de ta

libus scribentes vere ridiculum et inanitatem theologie ostendere paganorum. Quia vero proprium paganorū est hoīes summa falsitate deificare monstramus. Rhodiis quadā calamitate detētis responsum est datum vt phrygiū attin sacerdotē vesanie phrygium celebritatis placarēt Talenanqꝫ responsum est Attin placate deum magnū purū adonē: bone vite: diuitiarū datorem: comatumqꝫ dyonisium. Hoc itaqꝫ responso attin qui amore vesano semetipsum occidit: eumdem adonem dyonisiumqꝫ nominauit Cūqꝫ alexander macedonū rex trāsisset in asiam: amfixiones alexādro fauentes carmina ista finxerunt iouē deorū consulē: et mineruā honora tergenitam q̄ corpore mortali supernū abscondis regē quē iupiter herorū seminauit generibus adiutorem bone leges leticie alexandrū statuere regem Hec in parthia pronunciauit demon Qui cum potentibus adularetur deificabat eos. Quid ei dicamus dum etiam cleomedem adletham deificauerint ita dicētes Vltimus heroum cleomedis ciuitatis athleta quē sacrificiis honorate quia mortalis iam non est. Propter hoc ergo respōsum dyogenis cynici et oenamāos philosoph⁹: pythiū reprehenderunt appolinē: cizicem vero tertiūdecimum deum adrianum appellauerunt. Sed etiā ipse adrianus amatum suum antinum deificauit: et hec ridiculū et inanitatem non dicit esse libanius Hec ergo a nobis propter eius detractionem per digressionem dicta sufficiant.

Theodoricus. Ca. iii.

Iouinianus ergo imperator mox vt imperiū sui terras ingressus est primum hoc scripsit vt episcopi de exilio remearēt et ecclesias eis reddendas esse professus est: qui expositam in nicea fidem inuiolabiliter seruauerunt. Scripsit etiam athanasio qui precipuus erat horum dogmatū propugnator: petens vt ei rescriberet perfectam diuinorum dogmatum disciplinā. Qui eloquētiores episcopos congregans rescripsit rogans vt fidem nicee expositā custodiret tāq̄ apostolicis dogmatibus congruentem. Cuius epistole verba sūt hec Piissimo atqꝫ clementissimo victori augusto iouiniano. Athanasius et reliqui episcopi venientes ex persona oium episcoporum egyptiorū: thebaidis: et libie. Decet deo amabilem principē discendi habere voluntatem: desideriumqꝫ celestiū sic enim vere et cor habens ī manu dat: et imperium cū pace multis ānorum curriculis gubernabis Volēte igitur te a nobis: tua discere pietate catholice ecclesie fidem gratias ob hoc domino referētes curauimus vt prolatam ab omnibus patribus ī nicea tue

pietati insinuaremus fidē. Hāc enim repudiantes quidā nobis equidem frequenter insidiati sūt eo ꝙ arriane non consentirem⁹ insanie. Auctores vero facti sūt heresis ⁊ scismatum vniuersalis ecclesie. Uera ergo et pia i domi num nostrum iesū christū fides ē ōnibus mani esta: et ex diuinis litteris agnita atqꝫ lecta. In hac enim etiam sancti martyrio con summati sunt: et requiescentes in domino nunc consistunt. Mā serat itaqꝫ semper fides illesa: ni si calliditas quorūdam heretico rum eam violare presumeret. Arrius enim quidam eiusqꝫ se ctatores erumpere et impietatē aduersus eam introducere ten tauerit dicētes: ex nō extātibus ⁊ creaturam atqꝫ facturam conuer tibilemqꝫ esse filium dei. Pluri mosqꝫ per talia seduxerūt/ ita vt etiam qui aliquid esse videbātur blasphemia huiusmodi traherē tur Uerum sancti patres nostri olim conuenientes sicuti predi ximus in niceno concilio: arria nam quidem sectam anathema tizauerunt. catholice ecclesie fi dem scriptura teste professi sunt Eaqꝫ predicata nec heresis extin cta est que vbiqꝫ videbatur accē sa. Hec itaqꝫ fides per omnes ec clesias legebatur et predicaba tur: sed quoniam arrianam here sim qdā renouare volētes: ipam fidē a patribus i nicea ꝑlatā ana tematizare presumpserunt. ali qui vero fingunt se eam profiteri sed ipsā veritatem negare noscūt Aliter interpretantes consubsta tialitatem et sancto spiritui blas phemantes cum dicunt cum cre aturam esse atqꝫ facturam per fi lium celebratam necessario con siderantes lesionemqꝫ huiusmōi causa contra populum generatā offerre tue pietati confessionē cō ciliū niceni curauimus vt pia re ligio tua cognoscat cum quanta scrupulositate conscripta est: et quantum errent qui extra eā vo lūt aliqd edocere. Cognosce deo amabilis imperator qui hec qui dem predicatura seculo: et hanc professi sunt patres nicea conue nientes. In hac quoqꝫ fide cōcor dant omnes ecclesie hyspania et britānia necnon galliis ytaliis et dalmatiis constitute. In cappa docia mysia: et macedonia: vni uersa simul halladia: sed etiā vni uersa affrica: sardinia: cipro: cre ta: pamphilia: licea: ysauria: et I omni egypto ⁊ libia ponto: ⁊ cap padocia: partibusqꝫ vicinis ⁊ ori entales ecclesie pretē paucos ar riū sectatores. Omnium nanqꝫ ꝑ dicatorum sententiam experimē to cognouimus et litteras habe mus: eosqꝫ nouimus deo amabi lis imperator: quia cum pauci q̄ dam huic fidei contradicant pre iudicium facere non potrūt in toto orbe terrarum. Multo enī tempore ab herese arriana pul sati: nunc etiam pietati contenti one maxima contradicūt. Ut ve ro hec pietas tua cognoscat licꝫ

sciat tamen studuimus fidem niceno concilio professam ab episcopis trecētis decem ꝛ octo subiungere. Est autē hec niceni concilij fides. ¶ Credimus in vnū deū patrem omnipotentem oīm visibilium inuisibiliumꝗ factorē. Et in vnū dominū iesū christū filiū dei: natū ex patre vnigenitum: hoc est de substātia patris / deum de deo: lumen de lumine: deū verū de deo vero: natum nō factum cōsubstantialē patri per quem omnia facta sūt que in celo et que in terra. Qui propter homines et propter nostram salutē descēdit: incarnatus: humanatus: passus est: et in die tertia resurrexit. Ascendit in celo: venturꝰ iudicare viuos et mortuos Et in spiritum sanctum. Eos autē qui dicunt erat quando non erat et anteꝗ nasceretur nō erat: et quia ex non extātibus factus est: aut ex altera substātia vł substentia dicētes esse aut creatū: aut ꝯuertibilem: aut mutabilem filiū dei: hos anathematisat sancta catholica et apłica ecclesia. In hac fide deo amabilis imperator nos cōsistere necessariū est tanꝗ sacra ꝛ apostolica: nullaꝗ mouere eā seductiōe verborum atqꝫ contentione: quod ab initio arriani fecerunt: ex non extantibus filium dicētes. Et quia erat quando non erat: et creatus ꝛ factus et cōuertibilis est. Proptere rea sicuti prediximus: et nicena synodꝰ heresi anathematisauit huiusmodi: fidē vero professa est veritatis. Non enim simpliciter similem dixerunt filium patri ne simpliciter similis deo deus verus esse crederetur: sed etiam cō substantialem scripserunt: quod proprium est geniti veriꝗ filij ex vero et naturali patre nascētis. Sed neqꝫ spiritūsāctum alienauerūt a patre et filio: sed potius glorificauerunt eum cū patre et filio in vna sancte trinitatis fide: eo ꝙ vna sit in sancta trinitate diuinitas. Has litteras imperator legens cōfirmauit quam habuerat de sacris scientiam et affectum: aliamꝗ ꝟ conscripsit legem vt frumentorum cōsuetudo redderetur ecclesiis: quā maximus distribuerat cōstantinꝰ: ꝛ dari prohibuerat iulianꝰ. Et ꝗm propter illius impietatē orta fames non sinebat totam tūc summā quam constantinꝰ constituerat erogari tertiam partem Iouinianus ad presens impendi ꝑmisit: ita vt cessante fame frumēta integra preberentur.

¶ Socrates
¶ Capitulum. iiij.

Euocauit igitur imperator a constantio exilio missos episcopos qui non occurerant iuliani redire temporibus. Tunc autem etiam templa paganorum omnia claudebantur: et ipsi sacerdotes vbiꝗ fugiebāt. Indutiꝗ pallijs ipsa pallia reponebant ꝛ ad sche

ma cõmune reuertebant. Quie uit etiam pollutio sãguinis quã publice isatiabiliter sub iuliano celebrabant. Porro christiani non quiescebant: presules eni re gionum adibant crebro princi= pem: credentes eius obtinere se voluntatem aduersus proprios inimicos. Et primum quidẽ ma cedoniani libellum principi por rexerunt postulantes vt expelle rentur ecclesiis qui dissimilem fi lium predicabant: ꝛ ipsi introdu cerentur in eas. Erant enim qui libellum obtulerant. Basiliꝰ an= cyre: Siluanus tharsi. sofroniꝰ pompeiopoleos: passinicus zile= nus: leontiꝰ comanus: callicra= tes claudi opolitis: theophilus icastabaleus. Horum libellum imperator accipiẽs: eos sine res= ponso dimisit: hoc tantummodo dicens. Ego contentiones odi: eos autem qui ad concordiam fe stinant diligo pariter ꝛ honoro. Quod audientes qui ad conten tionem se preparabant quieue= runt. Hoc ergo pro voto impe= ratoris est factum. Nam tunc in tentio sectatorum acacij reuela= ta est: et sicuti solebant ad vota se principis contulerunt. Conue nientes enim in anthiochia sy= rie: habuerunt verba cum mele cio: qui ante paululum diuisus ab eis consubstantialitatem de= fendere videbatur. Hoc itaqꝫ fe cerunt quoniam eum honorari conspiciebant: principe tunc ibi morante. Communi ergo consi= lio libellum componentes con= substantialitatem professi sunt: et nicenam roborantes fidem ob tulerunt imperatori. Cuius li= belli verba sunt hec. Piissimo ꝛ deo amabili domino nostro Jo uiniano victori augusto: synodꝰ presentium episcoporum ex di= uersis prouincijs in anthioche= na vrbe conuenientium. Quoni am ecclesiasticam pacẽ atqꝫ con cordiam tua primũ studuit pie= tas celebrare: bene nouimus e= tiam nos deo amabilis impera= tor. Quia vero verticem huius= modi vere vnitatis ꝛ orthodoxe fidei bene suscepisti/ neqꝫ hoc igno ramus. Sed ne cũ his qui adul= terantur veritatis dogma repu= temur: tue pietati suggerimus/ quoniam sancti concilij nicea o= lim et ab initio celebrati fidem ꝛ suscepimus et tenemus. Quan do etiam et consubstantialitatis nomẽ quod aliter se quibusdam habere videtur dicimus cautã interpretationem a patribus ex cepisse: quippe significantibus quoniam ex substãtia patris na= tus est filius: et quia similis per substantiam patri est. Non enim velut aliqua passio circa ineffa= bilẽ natiuitatem creditur. Neqꝫ secundũ aliquẽ paganorũ vsum percipitur a patribus substãtie nomen dictum: sed ad destructio nem arrianorum qui presumpse runt ex non extantibꝰ de xpo ali quid impie predicare. Quod e= tiam isti qui nunc inequalitatẽ

asserunt asperius et audacius ad vastandā ecclesie concordiā imprudentes ausi sunt perpetrare: Quāobrem huic nostre relatiōi subiunximus exemplar fidei niceni concilij: quam etiam decenē amplectimur. Est enim huiusmodi. Credimus in vnum deum patrem oīpotentem: et reliqua. Et subscriptio. Meletius eps āthiochie obtuli in suprascriptis consentiens Eusebius samosatenus euagrius siculus: vrani⁹ apamie zoilus larisenus: acaci⁹ cesarie: antipater rosi: abraminus emenus: aristonicus seluco beli: barlabentu pergami: vranius melitie: magnus calchidis: euthici⁹ eleutheropoleos: iosacius armenie maioris: titus bostrensis: pelagius laodicie: arabianus adrē sis piso: adadenu sper lamirionē pbrm: zabinian⁹ zeumatis; athanasius ancyre per orsitum et eatium pbros: hyrene⁹ gaze piso augusta patricius palti per lamirionē pbrm. Anatholi⁹ berothes: theotimus aramenus: lucianus arcenus. Hunc itaqz libellum i collectiōe synodalium sabini cōscriptum inuenimus. Verum imperator propositū hunc habebat vt blandimentis et suasione verborum discordantium contentiones abscideret dicens. nulli quidem se quōcunqz credentium fore molestū: eos tñ diligere et nimis honorare qui pricipium ecclesiastice vnitati preberent. Qr vero hoc egerit et themistius phs ait in laude quam i eius protulit cōsulatu vbi mirabatur imperatorē quod pmiserit vnumquēqz colere sicut vellet/ atqz deuicerit blādientium mores quos valde deridens ait manifestare purpuram.

Sosomenus. B Igit imperator tunc etiam secūdo nomine prefecturam gubernanti p torianam legem dedit vt capitali sententia plecterentur q̄ sacram virginem nuptiali thoro violare presumeret et vel impudico aspectu respiceret. non dicam abripere forte tentaret. Quam legem i deo posuit eo quod iuliani tēporibus quidam huiusmodi virgines vxores ducere psumpserūt.

Sosomenus.
Capitulum. v.

Inter hec athanasius alexādrie sedis episcopus: cum paucis suorum cōicato concilio necessarium iudicauit vt christianus videret imperatorem. Veniensqz antiochiam pncipē de quib⁹ oportebat edocuit. Quidam aiunt qr eum ipse magis euocauerit imperator: vt que necessaria p religione et recta fide videbantur exponeret. disponensqz vt decebat causas ecclesie de reuersione cogitabat. Verum euzoius arriane secte anthiochene ciuitatis eps: studebat vt pbatianus quidam eunuchus in alexandria vrbe ordinaretur episcopus. Cūqz hoc agerctur: lucius alexandrinus

a georgio presbiter ordiat⁹ adijt imperatorem: et maledicēs athanasio quasi temporibus epatus sui fuisset inscriptus: et plurima exilia pcedentibus sustinuiss3 imperatoribus: essentq3 circa sacra per eū causa discordie. supplicabat insuper vt alter in alexandrina ciuitate ordīaretur episcop⁹. Uerum imperator sciens quante athanasio inimicorum insidie puenissent: derogatione hmōi nō respexit. sed lucium quidē3 cum multa interminatione tacere iussit. Probatiū vero eiusq3 seqces eunuchos auctores hmōi scelēr atq3 turbarum castigandos esse pcepit. Petro athanasium amicum sibi maximum factum destinauit in egyptum: vt sicut ei videretur causas eccl̄iarum pp̄losq3 disponeret. Fertur enim quia eū p maxima virtute conuersatiōis sapientieq3 laudauerit. Aiunt q̄dam anteq3 sub constantio imperatore arriani tenerent ecclesias somniū vidisse anthonium monachum quasi burdones altare sacrum calcibus euertissent: exper rectūq3 dixisse ab adulterij τ permixtis hoīb⁹ ecclesia calcaretur. Que non fuisse mendacia: posterior mōstrauit euēt⁹. ¶ Socra.

¶ Capitulum sextum.

Tunc igitur imperator impetum retinēs hereticorum discessit ab anthiochia et venit ad tharsum cilicie: ibiq3 corpus iuliani sepeliuit. Et dum cuncta solennia funeri eius exhibuisset consul ē designatus. Dumq3 cōstantinopolim festinaret venit ad prediū nomine dadastam inter galatiam τ bithiniam quo philosophus themestius cum alijs senatorib⁹ occurrens: consularem recitauit orationem. Feliciter tunc agi potuerant res romane publice: τ simul ecclesiastice sub principe benigno disposite: nisi repētina mors mortalem virum ab hominibus abstulisset. In predicto nāq3 predio hyemis tempore infraxis lāguore constrictus est mortuus: consulatu suo et baroniani filij: septimadecima die februarij mensis qui regnauit mensibus septē vixit annis trigintatribus.

¶ Sosomenus.

¶ Capitulum. vij.

Cumq3 in niceā bithinie venisset exercitus: valentinianum ordinauit imperatorem: virum optimum et apice principali dignissimum. ¶ Socrates.

¶ Ualentinianus igitur ordinat vicesimaquīta die eiusdem februarij mensis: pannonius genere/ de scibala ciuitate: Cui tunc erat militum cura commissa: quoniā3 probatissime militarem nouerat disciplinam. Fuit etiam vir magnanimus et semper presenti fortuna melior apparebat.

¶ Theodoric⁹. ¶ Is ei n̄ mō fortitudīe: sed ēt prudentia tēperan

tia atq; iusticia: et corporis magnitudine prefulgebat. Sic eni fuit regalis pariter et vrbanus vt dum exercitus tentasset ei alium sociare consortem: ille responderit. Quod cantatur ab omnibus vestrum inquit fuit: o milites imperatore non existente michi pare regimen imperij. Uerum vbi hoc ego suscepi: meũ iam et non vestrum est de rebus cogitare cõmunib⁹. Cuius verba mirati milites eius secuti sunt voluntatẽ. At ille fratrem de penia vocans quod non debuit socium fecit imperij. Socrates.

¶ Post trigĩta dies auspicij sui. ¶ Theodoricus. ¶ Cui asie sceptra contradens pariter et egipti europam sibi distribuit. Et veniens ad hesperiam omnes illico docuit equitatem a predicationibus pietatis incipiens.

¶ Capitulum octauum.

Aurentio nanq; defuncto qui mediolanẽsem presulatum tenuerat: multisq; fuerat concilijs abdicatus: reuocans epos hmõi apud eos verba locut⁹ est. Nostis aperte eruditi quippe diuis eloq̃s qualem oporteat esse pontificẽ et quia non decet cũ verbo solum sed etiã conuersatione gubernare subiectos et totius semetipsũ imitatorem virtutis ostendere: testemq; doctrine conuersationem bonam habere. Talem itaq; ĩ põtificali constituite sede: cui 7 nos qui gubernamus imperiũ; since re nr̃a capita sũmittamus et ei⁹ monita dũ tanq̃ homines deliq̃rimus necessario velud curantis medicamenta suscipiam⁹. Hec cũ dixisset imperator: petijt synodus vt magis ipse decerneret sapiens et pius existens. At ille: supervos est inquit talis electio. Uos eni gratia diuina potiti 7 illo splendore fulgentes: meli⁹ poteritis eligere. Tunc sacerdotes egressi de epali sede tractabant. Uer ciuitatis habitatores vt Bassolet tumult⁹ faciebãt: alij hũc: alij illum ordinare petẽtes. Qui eni erãt de arriani auxencij secta similẽ sibi fieri concertabãt. Rursũ ortodoxi sui dogmati nitebãt. habere epm. Hãc seditionẽ abrosi⁹ cui tũc p̃sidalis fuerat cura cõmissa cognoscens / et metuens ne quid turbe consurgeret ad ecclesiã festinus accessit. At illi cessante seditione ꝯmunẽ ẽderunt vocẽ petentes vt pastor gregis ordinaretur ãbrosius qui nondũ fuerat baptisatus. Hoc ĩperator agnoscens: repente iussit et baptisari 7 tanq̃ dignum virum ordinari põtificẽ. Nouerat eni eius certiorẽ oim possidere voluntatẽ: 7 totius regule decreta subtiliora arbitratus etiam diuinũ in eo esse decretum dum in eius electione etiam pars contraria consonaret. Is ergo sacri baptismatis dono potitus gratiã quoq; simul suscepit epatus. Quo facto hunc hymnũ optimus imperator saluatori et

domino obtulisse fertur. His qui pe que gerebatur intererat. Gratias inquit ago tibi domine ops et saluator noster quoniā huic viro ego quidem cōmisi corpora. Tu autē animas et meā electionem ostendisti tue iusticie conuenire. Tuncq̧ et post paucos dies sanctus ābrosius cum multa fiducia apud imperatorem quereretur: quia male a iudicibus agebatur: tunc imperator ait. Hanc inquit confidentiam tuā dudum noui et aperte probans nō solū non restiti sed etiam in electionem ordinationis tue socius fui. Festina itaq̧ sanare sicut diuina lege precipitur aīarum delicta nostrarum. Hec igitur īperator mediolani et dixit et fecit. Cognoscens autē quosdam D in asia et phrigia de diuinis dubitare dogmatib⁹: in illirico quidem precepit synodum celebrari et que de illis decreta atq̧ firmata sunt dubitantibus destinauit. Porro qui illic cōuenerant decreuerūt fidem expositam in nicena vrbe seruandam. Scripsit aūt et ipse socium adhibens in suis litteris fratrem: qui nus in his que placuerant duraretur. Nunc ergo etiā legē ipsam ponere necessarium est q aperte et eius pietatē pdicat: et valentis tunc sinceritatem sine dubitatiōe demonstrat. Capitulum.ix.

Imperatores maximi pii victores augusti valentinianus valens: et gratianus: episcopis diocesco asiē phrigie: carophrigie: pagaciane in domino salutem. Tanto cōcilio in illirico celebrato: et subtiliter habita questione de salutari verbo ostēderunt ter beati pontifices trinitatē consubstantialem patris et filii et spūssācti. Quam nequaq̧ declinantes iuxta ministeria religiōis magni regis exercent. Hanc ergo predicari decreuit nostra quoq̧ potentia: ita tamen vt non dicant aliq̄: sequimur religionem imperatoris hanc patriam gubernantis et non illi potius obedientes q̄ nobis salutis mandata contradidit. Euangelium nanq̧ christi sic habet. Reddite que sunt cesaris cesari: et que sunt dei deo. Quid ergo dicitis vos epī et presules salutaris verbi: si ita se habz vestra pbatio diligentes alterutros impiali abuti dignitate: Quiescite et nolite persequi eos q̄ deo pfecte ministrāt: quor oronib⁹ et terrena bella sedāt: et recedētiū a deo āgelor repellūt īcursus: q̧ oēs demones corruptores pcum assiduitate confūdūt: tributa fm leges īferre nō respuūt: ptātiq̧ regie nō resistūt: sed sincera voluntate et superni dei mādata custodiunt: et nostris legibus subiugantur. Vos autem inobedientes esse monstramini: et nos quidem subiicimur ei qui primus est et nouissimus: vos autem vobismet arrogatis. Nos itaq̧ puros nosipsos a vobis esse desidera

mus. Et sicut pilatus in examinatione nostri christi: cũ nollet eum permittere conuersusq; ad orientem et petens aquam diluit manus suas dicens. Innocẽs ego sũ a sanguine huius iusti: sic etiam nostra maiestas semper mandauit persecutionem non fieri: neq; fluctuationes inferri: nec inuidere laborantib⁹ in agro dominico: dispensatores magni regis expellere: vt non ad presens ⁊ sub imperio nostro crescere videamini: et postea testamentũ domini subdere passioni sicut i sanguine zacharie. Sed illi post aduentũ superni regis nostri christi iesu disrupti sunt: contraditi morti cũ adiutore suo demone corruptore. Hoc precepimus in megecio: ⁊ cicero nio: et damaso: et lãpone et brunisio qui auditores fuerunt. Sed etiã ipsa vobis gesta direximus quatenus agnoscatis ea que i eximio sunt cõcilio celebrata. His ergo litteris subdidit etiam dogma concilij: hec iũnati habẽtia. Profitemur sequentes magnum orthodoxorũq; conciliũ cõsubstãtialẽ esse patri filiũ: et non sic itelligimus consubstantialẽ sicuti dudũ qdã exposuerunt non vere subscribentes et nunc alij illos vocãtes patres: virtutẽ sermonis respuunt et sequũtur eos qui per cõsubstantialitatem similitudinem significatam esse conscripserunt: eo q nulli reliquarum creaturarum per eum factarum similis sit filius / nisi tantummodo patri. Sed qui hec exponunt creaturã pcipuã dei filiũ ipie dogmatisãt. Nos itaq; sapimus: sicut etiã cõcilia nuper rome et gallijs celebrata: vnam esse eandẽq; substãtiam patris et filij et spiritussãcti: in tribus personis quod est in tribus perfectis subsistentijs. Confitemur autẽ secundũ nicenã expositionem et incarnatum filiũ dei consubstantialẽ ex virgine sancta maria: et in hominibus habitasse: et complesse dispositionẽ p nobis omnem in natiuitate et passione et resurrectione ⁊ in celos ascensione et iterum venturũ vt reddat nobis similitudinem diuinaz a semetipso deo existentem carnigerum et hominẽ deiferuz. His ergo que predicta sunt cõtraria sapientes anathematisamus: et eos simul qui nõ vere anathematisant eum qui dixit anteq̃ nascerentur nõ fuit filius sed scripsit q: et anteq̃ opere nasceretur virtute erat in patre. Hoc enim et i oibus creaturis est: que non sẽper existunt sicuti deus. Filius enim semper cuz patre est sempiterna natiuitate progenitus. Hec igitur imperator summatim significauit. Ego vero etiam ipsas concilij litteras ponendas existimo.

¶ Capitulum decimum.

Episcopi Illirici. Episcopis ecclesiarũ dei diocescos asiane: phrigie: carophrigie: pagatiane:

in domino salutē. Conuenientibus nobis in vnū et habita maxima questiōe de salutari verbo probauimus consubstantialē eē trinitatē patris et filij et spiritus sancti. Quamobrem iustum fuit vobis litteras destinare: nō quibusdam argumentationibus religionē trinitatis scribētes: sed i humilitate rogantes. has nr̄as lr̄as destinauim⁹ per dilcissimū fratrē nostrū helpidiū p̄sbyterū In p̄tib⁹ itaq3 nr̄is litterisqua si illud refertur quod in salutari nostri iesu xp̄i libris scriptū est. Ego quidē sum pauli ego autem apollo ego vero cephe. Nunqd paulus crucifixus est pro vobis aut in nomine pauli baptisati estis? Et hec quidem sufficiebant humilitati nostre: etiam si non vobis vniuersales litteras mitteremus: propter tantum timorem quem ibi predicatis cuncte vestre prouincie a patre et filio et spiritum sanctum diuidentes. Quamobrem necessarium habuimus ad vos destinare dominum nostrum ⁊ cōministrum helpidium a regio p̄ricipatu romanorum has litteras deferentem: vt si forte talis est predicatio vestra cognoscat: qm̄ qui cōsubstantialē trinitatē nō p̄dicant anathema sint. Et si quis his nō cōmunicās īuenitur / anathema sit. His aūt qui consubstantialē p̄dicant trinitatē p̄parata sūt regna celorū. Rogam⁹ ꝙ vos fratres vt non aliud doceatis: non aliud innouetis: sed consubstantialē semper vbiq3 predicantes trinitatem possidebitis regnum dei. Ob hoc scribentes et cōmemorantes: has litteras destinauimus. De episcopis autem constituendis vel comminiitris iam constitutis si permanserint vsq3 ad finem sani / bene: alioquin ex ipso presbyterio repellantur. Similiter presbyteros atq3 dyaconos in sacerdotali ordine diffinimus: vt sint irreprehensibiles vndiq3 et a curia et ab officio militari. Propterea ergo hoc noluimus pluribus verbis scribere: eo ꝙ direxerimus vnum ex oībus dominum nostrum et cōministrum helpidium: studiose predicationem vestrā cogniturum si ita se habet sicut audiuim⁹ a domino nr̄o et consacerdote eustachio. De cetero licet aliquando in errore fueritis deponentes veterē hominē īduimini nouo. Nā et ipse frater et ministerr helpidius docebit vos veram predicare fidem: q2 sancta trinitas ꝯsubstātialis deo ⁊ patri / ⁊ filio cū spiri ritu sancto sanctificata: glorificata: manifestata est: pater in filio filius in patre: cum sancto spiritu in secula. Hoc itaq3 declarato aperte poterimus sanctam trinitatem confiteri cōsubstantialem esse secundum fidem olim in nicea expositam: quā patres cōfirmauerunt. Qua fide predicata poterimus erroneum demonem declinare. Quo extincto: pacifi

cos nosmetipsos litteris degētes ī pace salutabimus. Scripsim⁹ itaq vobis vt noueritis arrianos esse condemnatos: nolentes cō fiteri ex patris substantia filium ꝛ spiritum sanctum: quorum no mina sunt subiecta. Polyeroni us: telamatus faustus: asclipia dis: amantius: cleopater. Hec ergo ita se habent in gloria pa tris et filij et spiritus sancti in se cula seculorū amen. Ualere vos optamus patri et filio saluatori christo cum sācto spiritu multis annorꝫ curriculis. ¶ Ca. xi. A

Amosissimus igitur imperator tāq̄ a postolicis dogmatibus sollicitudinem perhibebat. Inte rea syrus quidam et genere ꝛ li gua pariter audens nomine illo tēpore fuit dogmata noua repe riens. Qui dudum quidem ma lignos habere conceptus inci piens: tunc manifest⁹ apparuit. Prius nanq fatue intelligens quod scriptum est. Faciam⁹ ho minem ad imaginem ꝛ similitu dinem nostram humanā formaꝫ putauit habere diuinitatē: ꝛ cor poris partibus esse distantiam: diuine scripture nequaq̄ sensum respiciens: que sepe diuinis ope rationibus humanorum mem brorꝫ nomina circumponit: quo niam qui facile subtiliora intelli gere nequeūt: p hec dei ꝓuiden tiā magis agnoscūt. Adiecit au tem huic impietati et alia his vi cina. Ex vesania nanqꝫ manetis aspersus: neqꝫ ignis / neqꝫ tene brarū deum asseruit creatorem. Sed hec quidē et quecunqꝫ his similia celant manetis vesanie ꝑ ticipes: vt iste predicabat ab ec clesia segregati sunt: quia quidā maledictum asserunt partum: q dam vero cū mulieribus non lō ge cohabitantes cōtra legem vi uunt: et propterea dicunt remo tius esse viuendum celātes dog matū blasphemiā. Est tamen eis habitatio arrogātie plena ꝛ fari sayce propago doctrine. Nam il li animarū et corporū medicum accusabant in templo dicētes a postolis: vt qd cum publicanis et peccatoribus manducat ma gister vester? Et per prophetam de talibus dicit deus. Qui dicūt mund⁹ sum: noli me tangere: isti fumus erūt in furore meo ignis ardens tota die. Sed horꝫ stulti ciā redarguere presentis tempo ris non ē: quapropter ad narra tionem reliquam procedamus. ¶ Ea tempestate messalianorū quos orātes appellant / heresis est exorta. Uocantur autem et a lia appellatione eutisyaste idest sacrificatores. Isti enim cuius dam demonis operationem ex pectant: et hanc sancti spiritus presentiam arbitrantur. Qui ve ro integro hui⁹ rei languore pti cipant: aduersant opatōem ma nuū qsi malignā: somnoqꝫ semet ipsos indulgent: et iniqtatū fāta sias prophetias appellant. Ho-

ius heresis fuerunt principes: dadosius et sebas: et adelsilius: hermas: et symeonis et alii qui ab ecclesiastica quidem nequaq̄ communione recesserunt dicentes diuinū cibum nichil nec prodesse nec ledere. De quo domin⁹ dixit christus. Qui comedit carnem meā et bibit sanguinē meū viuit ineternū. Cunq̄ voluerint hunc celare languorem etiā conuincti impudenter negant: et hec alios sapiētes que ipsi animo retinent prorsus abdicāt. Litonis itaq̄ presul meliciensis ecclesie diuino zelo decenter ornatus: videns eo q̄ hic lāguor multa monasteria magis autē latronū vt ita dixerim spelūcas inuaderet easincendit et luposab ouibus segregauit Similiter etiā philocius famosissimus lichaonensis antistes: dū hec pestis illic cresceret: eam valde cōpressit et omnes que tali contagione vexabantur eripuit. Porro flauianus vbiq̄ laudabilis presul āthiochenus audiens hos in edissa degere. et venenum proprium vrbibus vicinis aspergere: turbā dirigens monachorum deduxit ad āthiochiā: et negantes eam pestē hoc modo redarguit. Accusatores itaq̄ dixit calumniosos eē: testes vero mendaces. Adelipium autem valde senem cum mansuetudine vocans et iuxta se sedere p̄cipiēs ait. Nos o senior qui iam magnā partē vite transiuim⁹ humanamq̄ didicim⁹ valde naturam: et aduersariorum demoniorum machinamēta cognouim⁹ ipso experimēto gratie ministrationes edocti sum⁹. Isti vero cū sint iuuenes nichil horum perfectius agnoscentes: spiritalia audire verba non portant: quapropter dicito michi quomodo credis spiritū contrariū recedere et gratia sancti spiritus aduenire? His verbis senex ille multatus omne venenū quod celabat euomuit atq̄ dixit. Nullam quidē vtilitatem ex sancto baptismate baptisatis accedere: sed solā studiosam orationem inhabitantem demonem effugare dicebat. Insuper vnunquenq̄ nascentium a progenitore suo sicuti naturā: etiā sic demonū trahere famulatū. Et his expulsis per illā orationem studiosā sanctū spiritum aduenire et sēsibiliter ac visibiliter suā designare p̄ntiā atq̄ corpus passionib⁹ motus cuiuslibet eripere: et animā a mala voluntate penit⁹ liberare ita vt nequaq̄ de cetero egeat: neq̄ ieiunio macerante corpus: neq̄ doctrine refrenāte: et progredi disciplina libenter edocente. Nō solum autem qui hoc impetrauerit corporis indict exultationibus liberabatur sed aperte etiam futura prouidet et sanctam trinitatem oculis cernit. Hic itaq̄ flauianus fetidissimum fodiens fōtem: et eius pocula cunctis examināda p̄ducēs: ifelicissio ait senex vetustissime malorū dierū: increpa

uit te os tuũ: et non ego. labia ei tua testantur aduersũ te. Cunqȝ hic languor cunctis inotuisset: de syria quidem expulsi et ad pã philiam sũt progressi eamqȝ huiusmodi peste cõpleuerunt.

¶ Sosomen⁹ ¶ Capitulum. xij.

Igitur valentinianus cũ ita saperet sicut niceni patres A similia profitentibus proderat. Aliter vero sapientibus nõ erat ĩportunus. Qui dum ĩitio regni vrbe cõstantinopolitana ꝑ thracias properaret ad romã: tunc episcopi hellesponti bithinie: et q̃cunqȝ consubstantialem patrem ac filium predicabãt: legatũ miserunt hypationũ heraclie perichiĩ presulem: quatenus dignaretur ad emendationẽ dogmatĩ interesse. Is cũ audisset imperatorẽ et episcoporũ legationẽ intimasset: respondens valentinianus ait. Michi quidẽ cum minimus de populo sim: fas non est talia perscrutari. Verũ sacerdotes quibus hec cura est: apud semetipsos cõgregẽt vbi voluerint. Cũ hec itaqȝ respõdisset prĩceps in lampsacũ conuenerũt episcopi. Cunqȝ duos tractassent menses nouissime decreuerunt vt ea que constantinopolim gesta fuerant studio eudoxij et acacij vacuarentur. Similiter autem vt vacaret etiã expositio fidei quaȝ velut occidentalium episcopoꝝ proferentes quosdam subscribere in ea sub ea promissione fecerunt: quia quod fuerat constitutum de dissimilis substantie nomine penitus abdicarent: quod etiã sunt mentiti. Similem vero esse patri filiũ per substantiã asserebant dicentes necessariã similis abiectionẽ ꝓpter significationẽ substantiarũ. Fidẽ vero illã esse precipiendam per omnes ecclesiasque selentia fuerat promulgata: ⁊ exposita in dedicatione anthiochene probatur ecclesie. Depositis autem ab eis qui dissimilem patri filiũ asserebant sedes proprias recipi decreuerunt. Si quis autem eos accusare vellet: equo hec periculo facere sanciuerunt: iudices eẽ decernentes episcopos recte sapientes: et de vicinis prouincijs ĩ ecclesia conueniẽtes vbi testes essent singulorum qui dicerentur oppressi. Hec decernentes cum euocassent eudoxium ⁊ qui cum eo erãt locum eis penitentie tribuerunt. Quibus obedire nolẽtibus que fuerãt placita cũctis ecclesiis intimauerunt. H Cunqȝ crederent studere eudoxium vt vniuersa regalia sue partis faceret: et istis sine dubio derogaret. necessarium putauerũt vt precurrerent et que fuerãt lãpsaco gesta nunciarẽt. Remeãtẽ itaqȝ valẽtẽ ĩperatorẽ de trachia in heraclia adierũt. Fuerat enim cũ frẽ suo digress⁹ vsqȝ ad quedã locũ. Tũc ei eudoxi⁹ iã apd̃ p̃ncipẽ atqȝ ꝓceres p̃cipu⁹ habebat.

Adeũtib⁹ ergo legatis a lãpsaco missis iussit ipator ne semetipos ab eudoxio separẽt. Qui dũ resisterẽt τ de gestis cõstãtinopolitanis apud selentiũ conciliũ habitis aduersus eudoxium quererẽtur: commotus ad irã princeps illos quidem deputauit exilio ecclesias autẽ tradi iussit eudoxio.

¶Theodoric⁹

¶Capitulũ.xiiij.

Tempoꝛe quo valens suscepit imperiũ apostolicis dogmatib⁹ oꝛnabatur. Cum ergo gothi trãsissent histrum: et trachiam peragrarent collecta militia pugnare cogitabat aduersus eos. Cui placuit vt non nudus sacra gratia dimicaret: sed sãcti baptismatis munit⁹ armis: τ hoc quidem bene placuit et valde sapienter. Quod vero postea gessit magnã animi molliciem: τ pꝛoditionem significat veritatis. Ea nanq3 ĩfelix passus: que pꝛogenitoꝛ adam Coniugis enim est seductus allo quio et muliebrib⁹ verbis laqueatus: Illa nanq3 pꝛimitus arriane fallacie captionibus irretita: etiam istum secũ coꝛruere in blasphemie foueam persuasit. Cui⁹ seductionis auctoꝛ fuit eudoxi⁹ Is enim adhuc constantinopolitane gubernacula tenebat ecclesie non regens: sed suam potius mergens nauem. Tũc ergo in ipso baptismatĩ iureiurãdo miserrimum obligauit vt et in ipietate dogmatis permaneret: τ vndiq3 cõtrarios sapientes expelleret. Sic igitur ille doctrinã apostolicam derelinquẽs ɔtrarias partes sũpsit: τ post paululum q̃ iurauerat adimpleuit.

¶Sosomenus.

¶Capitulum.xiiij.

Interea venit ĩ eurocã metuebat enim ne foꝛte perse pacta sub iouiano triginta annoꝝ facta soluerent. Qui cũ nichil mouerent degebat in anthiochia. Quo tẽpoꝛe melecium quidẽ epm destinauit exilio. Paulino vero veritus eius vitã pepercit. Eos aũt qui eudoxio cõicare nolebant ecclesiis expulit: pecuniis condennauit: verberibus et aliis rebus afflixit. ¶Socrates. ¶Dicitur eni q2 etiam multos in oꝛõte flumine suffocasset.

¶Theodoꝛicus. ¶De samosateno aũt sanctũ eusebiũ expulit pelagiũ mirabilem pastoꝛem laodicensiũ vrbe pꝛiuauit: qui cum in iuuentute duxisset vxoꝛẽ ĩ ipso thalamo pꝛima die nuptiaꝝ spõse persuasit vt puritatẽ cõi voluptati pꝛeponeret: caritatẽq3 fraternam adipisci pꝛo copulis nuptialib⁹ erudiuit. ¶Socrates

¶Capitulum.xv.

Dum hec autem in syria fierent surrexit constantinopolim tirannus noie pꝛocopius: Qui paruo

tempore multam sibi militiã coaceruans festinabat aduersus imperatorem. Quod dũ nũciatum fuisset conturbatus valens paululum suũ impetum remoratur. Cunqȝ belli euẽtus interea parturiret: terremotus factus multas diruit ciuitates. Sed etiam mare terminos proprios immutauit et in quibusdam locis tanto potius influxit vt loca que pridem ambulari poterant rigarẽtur. Ab aliis vero locis tantum recessit vt arida tellus inueniretur. Hoc ergo factum est primo duorum principum consulatu.

¶ Socrates ¶ Sequenti autem anno graciani et dagalisi consulatu bella parabantur. Cũqȝ tirannus procopius de cõstãtinopoli digressus: castra mouere aduersꝰ imperatorẽ: audiẽs valens venit ab anthiochia ⁊ cũ eo congressus est circa ciuitatẽ phrigie natoliam. Et prima quidem pugna deuictus est. Post paululũ vero ꝓcopiũ cepit: tradẽtibus eũ agelone gomorioqȝ militibus. Quos etiã postea inopinatis quibusdã suppliciis iussit expendi. Despiciens enim iusiurãdũ quod eis prebuerat serris diuisos crudeliter interimit. Tirannus vero duabus vicinis arboribus flexis singulos ī eis pedes eius ligare fecit: que demisse aerem repetentes: procopiũ diuiserunt. Et hoc modo tyrannus interiit. ¶ Theodoretꝰ.

¶ Capitulum. xvi.

Eusebius interea samosatenus epus in thraciã exilio deportatꝰ/ apostolicis laboribꝰ desudabat. Is enim multa ecclesias desolatas pastoribus esse conspiciens habitu militari suscepto ⁊ camaleauco caput operiens. syriã peragrabat ⁊ phenicem pariter et palestinã pbr̄os ordinãs atqȝ dyaconos: aliaqȝ ecclesie replebat officia. Sicubi aũt inueniret sibi cõcordes epos: eos presules egentibus constituebat ecclesiis. Quãtã vero fortitudinẽ sapientiãqȝ mõstrauit īpialẽ suscipiẽs iussionẽ qua eum precipiebat in thraciis habitarī necessariũ arbitror nesciẽtes agnoscere. Venerat enim gerulus huius precceptionis circa vesperã. Quẽ eusebius silentium habere et aduentũ sui celare iussit dicẽs. Si cognouerit hec turba: sacri zeli amore flammata te quidem interimet. Ego aũt ꝓ tua morte apud deũ penas cogor exoluere. Cum hec dixisset vespertino consuete ministerio celebrato circa ipsa somni primordia vni famulorum secretum pandens solus egressus est senex. Sequebatur itaqȝ famulꝰ plumacium tantummodo et codicem gerens. Cunqȝ venisset ad eufratis fluminis ripam: iuxta ipsos muros ciuitatis expositam ascendit in nauem/ vt ad zeuma nauigaret: iussitqȝ nauti/ vt remigarent. Factoqȝ die ille quidem

peruenit ad zeumatis locum. Samosate vero gemitibus et lamentatione completi sunt. Nam cum ille seruis suis primisque iussa fuerant indicasset: et qui cum eo pergerent et quos codices detulisset: ingemiscebant vniuersi scilicet pastore priuati: fluuiusque nauigantibus atque sequentibus est impletus. Cumque venissent et desideratum pastorem cernerēt amplius eiulabant: ac suspirantes fundentesque lachrymarum fontes: eū retinere nitebantur ne in lupis eius oues incurrerēt. Quē dum flectere non valuissent audierūt eo legēte apostolicā legē: que aperte iubet nos principibus et potestatibus eē subiectos. Quo facto alij quidē ei obtulerūt aurum/alij argētū/alij vestes/alij famulos tanquam ad peregrināte extraneam properanti terram. At ille pauca quedam a valde notis accipiens/doctrinisque cunctos et orationibus suis armās: et pro apostolicis dogmatibus propugnare precipiens: ad histrum profectus est. Illi vero ad vrbem propriam remeantes et alterutros exhortātes: luporum circunspiciebant sapienter insidias. Nunc quod narrādus est horum fidei calor et puritas Puto ei me delinqre nisi per hāc relationē illi sēper memorabiles habeantur. Cū ergo arrianorum participes egregio pastore nudassent gregem: aliumque pro eo eunomium nomine fecissent epm nullus illic habitātium nō pauper/nō diues non famulus/non opifex/non agricola/nō ortolanus/non vir/non mulier/non iuuenis/non senex/ad ecclesiasticum accessit consuete collegium: solusque degebat episcopus. Tūc nullo eum neque vidente neque penitus appellante: licet feratur cum multa vixisse mansuetudine cuius rei hoc probatur iudiciū. Cū enim voluisset lauari et eius famuli balnei ianuas obserassent/volentesque ingredi prohiberēt ipse populum an ianuas vidēs: eas aperire precepit et libenter secum oēs lauachro participari. Hoc idem etiā in balnei solio fecit. Nā dū lauāti sibi quosdam viderz astare: iussit vt cū eo cōmuniter aq calida fruerētur: qui tacentes astabāt. At ille honorificā hoc fieri putans: velociter ascendens egressus est. Illi vero nequissime heresis immundicia etiam aquam iudicātes esse pollutam eam: repente cuniculorum egestionibus tradiderunt: et alterum fecerūt solium temperari. Quod ille cognoscēs relicta ciuitate discessit ūnicā habitare citatē: et horrorē hītē aduersum se cōe arbitratus obprobriū. Quo de samosati abeunte: luciū pro eo aperte lupū et ouibus iimicum cōstituerūt. Sz oues licz desolate pastore tamē que sūt pastoris operabant. Permaserūt ei doctrinā apl̄icā inuiolabiliter obseruātes. Quod ei etiā luciū oīs habuerit odio: alijs narratōibus explanabo. Adolescentes

in platea speram alterutris porrigentes lusu delectabâtur. Isto autem transeunte contigit vt spera cadens: per asini eius transiret pedes tunc pueri vehemêter eiulauerunt: arbitrati sperâ pollutione completâ. At ille hoc intelligens iussit alicui sequêtium vt sustineret: et quod gerebatur agnosceret. Pueri vero accêdêtes ignê: et speram iaculantes p mediam flamâ hoc modo eâ arbitrati sunt expiatam. Et hoc quidem esse noui iuuenile et consuetudinis antique reliquias. Verû tamê i iudicium est quo possit ostêdere quale odium circa arrianâ vesaniâ ciuitas habuerit vniuersa. Verum lucius mansuetudine non est imitatus eunomium: sed multos quidê sacerdotû fecit p iudices exilio deportari: eos precipue qui virtiliter p sacris dogmatibus dimicabant: vsqꝫ ad nouissimos romani fines iperij eulociû diaconû ministerio fuctus heremû orasi Anthiocû vero eusebij maxima generatione decoratum Erat enim consobrin⁹ ei⁹ et multis virtutibus chorusċans necnô sacerdotij dignitate fulgêtem i armenie terminos destinare iussit. Cuius opera p diuinis dogmatibus celebrata quis explanare sufficiat? Cû itaqꝫ vir sâctus eusebius post multa certamina innumerasqꝫ victorias etiâ coronâ martirij suscepisset, côuenit solenni modo prouincie synodus pariter et iouinianus perene tunc ciuitatis episcop⁹ q̄ pauco tempore arrianoꝝ fuerat côione maculatus. Cunqꝫ vniuersi âthiochû elegissent auûculo ꝓpo successorem: et ad sacrum perduxissent altare: ꝛ genua ad ordinationem ordinare compellerent: conuersus ꝛ videns iouinianum suo capiti dexterâ imponentem: manum eius repulit dicens non esse ferendâ dexterâ imponêtem que aliquando sacramenta blasphemijs celebrata susceperat. Sed hec quidem non post multû temporis euenerunt. Tunc ei in interiorem est vt dixi duct⁹ armeniam: qua tempestate vir sanctus eusebius: morabatur apud histrum: celtis trachiam deuastâtibus et obsidentibus ciuitates: sicut eius scripta commemorât.

Ca. xvij.

Barsini quoqꝫ cuius etiam nûc maxima gloria est non solû i edissa quam regebat vicinasqꝫ ꝓuincias: sed etiâ i phenice ꝛ egypto: necnô thebaida: quas gêtes cum maximo virtutis sue splendore transierat: primum quidem valês insulam aradi habitare p̄cepit Cunqꝫ cognouisset innumeros ad eum concurrere populorum: quia dum plenus esset gratia verbo egritudines effugabat in oxirinthum egipti vrbem cum exilio destinauit. Cûqꝫ ēt illic ei⁹ glia oês accêderet: i q̄ddâ castrû

nouissimũ barbaris vicinum cui
nomẽ est feno senex dignus cele
sti vrbe deductus est. Aiunt qui-
dam in arado hactenus consta-
re lectum eximia celebritate di-
gnum: multi enim ĩfirmantium
dum ĩ illo collocantur salutẽ fide
percipiunt. ¶ Sosomenus.

¶ Capitulũ.xviij.

IGitur impera-
tor extincto procopio fe-
licitate prouect⁹ denuo
contra christianos prelia cõmo-
uebat omnẽ religionẽ in arriano
dogmate cupiens concordare.
Precipue tñ eũ ad furorem pro
uocabat synodus ĩ lampsaco ce-
lebrata: non solum q2 arrianorũ
abdicarat epos: sed qm̃ promul-
gationẽ fidei crimine nõ anathe
matizauerat. Ueniens igitur ni
comediã bithinie cõuocauit eleu
siũ cizici: is enim sectã macedo-
niũ potius sequebatur sicut iã di-
xi et faciens concilium arriano-
rũ episcopo cogebat eleusiũ vt
in illorum dogmate consentiret.
Qui primũ quidẽ negauit. Po
stea vero cũ ei minaret exiliũ for
midat⁹ in arrianũ dogma consẽ-
sit. Quo perpetrato mox peniten-
tia tractus veniens cizicũ corã
omni populo de violentia quere
batur dicens consensũ violentia
nõ volũtate factũ. Et vt q̃rerent
sibimet aliũ epm hortabat: qm
ipe per necessitatẽ dogma propri
um denegasset. Porro cyziceni
propt amicitias cum alio episco
po subdi noluerũt: manserũt sub
eo non tñ a propria heresi pmu-
tati sunt. Hoc audiẽs cõstãtino-
politanus eps eunomiũ in cizico
ordinauit episcopũ tanq̃ qui pos
set populum calliditate verborũ
ad suum circũuenire consensum
Descẽdẽte siqdẽ eunomio sacris
preceptionibus expelli iubetur
eleusius: et in sede eunomi⁹ col-
locari Quo facto amatores eleu
sij extra vrbem oratorium fabri-
cãtes: collecta sibi faciebãt Hec
ergo de eleusio dicta sufficiant.
Nunc de eunomio referendũ est

¶ Capitulũ.xix.

EUnomius no-
tarius fuit ecij: qui sine
deo vocabatur cui⁹ me-
moriã fecim⁹. Cũ quo dum esset
modum eius sophisticum imita
tus est: et sermonibus quibusdã
vacans: faciẽs q3 sibi sophisina-
ta non sentiebat: ex his inflatus
q2 in blasphemias iciderct: quip
pe dogma zelatus arrij / multis
modis repugnans dogmatibus
veritatis. Paucum quidem edo
ctus et litteris sacris et eas ne-
q3 intelligere preualens: circa ve
ro frequenter occupabatur: eas-
q3 conuertens semper neq3 vale-
bat intentionis sue propositum
adimplere: sicut septem eius de-
monstrant thomi in quibus va
nissime laborauit: quos in episto
la apostoli ad romanos fecit. me
ta enim illic verba profundens

tentionem epistole nõ potuit inuenire. sunt alij eius similes libri quos qui legere voluerit eorum contemptum experimẽtis agnosset. Hunc igitur eunomium eudoxius in cizico fecit episcopum expellere nisus eleusium. Cumqȝ illuc venisset vtẽs more solito dyaletica quasi peregrinum aliquid auditoribus inferebat. Quãobrẽ cizici tumultus exortus est: cũqȝ vrbe pepulerunt: non ferentes eius verborum fastum. Qui cõstantinopolim veniẽs cum eudoxio morabatur episcopatu vacãs Sed ne detrahere videamur audi vocem ipsius eunomij que presumit contra deum sophisma tibus loqui Sic enim ait. Deus de substantia sua nichil nouit ãplius ꝙ nos: neqȝ est illi potius nobis autem agnita minus: sed quodcũqȝ de illa nouimus nos hoc modis omnibus etiam ille nouit. Quod autẽ rursꝰ ille hoc inuenientis immutabiliter in nobis Hec quidẽ aliaqȝ similia eunomius sophismata id est circũuentiones faciens: nõ sentiebat occumbere. Quomodo autẽ ab arrianis paulopost segregatus est proprio loco narrabimus

¶ Sosomenus. ¶ Capi. xx.

Vexabantur eni etiam constantinopoli habitantes: qui nicenũ dogma profitebantur: quos omnes imperator expelli ciuitate pcepit Nouacianorũ et ecclias claudi. aliorum vero hereticorum quos clauderet non inuenit. Dudum enim sub constantio principe probantur ablate. Sed etiam ageliũ nouatianorũ episcopum ecclesie constantinopolim constitute exilij deportatione damnauit. Dicebantur enim mirabiliter cõuersari secundum ecclesiasticas sanctiones cuius vita erat philosophica et pecuniarum possessione segregata. Quod etiam conuersationis eius qualitas ostendebat. Una enĩ tunica vtebatur et semper ambulabat excalciatꝰ Qui non longo post tempore vocatus est ecclesiasqȝ recepit. Cuius rei fuit auctor quidã marcianus: vita/ sciẽtiaqȝ mirabilis dudum quidem in regalibus militans. Tunc autem presbiter nouatianus artem grammaticam imperatoris filias edocebat anastasiam atqȝ carosam. Ex quarum nominibus hactenꝰ anastasiane et carosiane lauacra publica constantinopolim nuncupantur.

¶ Socrates.
¶ Capitulum. xxi.

Igitur imperator valens calcedonensis vrbis contra bizantium posite muros destrui iussit. Iurauerat ei hoc se facturũ tyranno victo ꝙ calcidonẽses fauore tyranni et turpes cõtumelias itulerũt: et portas clausere ciuitatis. Murꝰ aũt iussiõe destruebaẽ ipe

ratoris. et saxa ad edificium thermarū que constantiane vocatur constantinopolim vehebantur. Inter q̄ saxa vnum iuentum est: in quo responsum habebatur inscriptum olim quidē absconsum tunc quidem manifestum Significabat enim quia dum perueniret aquarū habundantia ciuitati: tunc murus quidem lauachro seruiret. Innumere vero barbarorum nationes romanorum finibus dicurrentes dum crudelia multa committerent: nouissime autem etiam ipse perirēt: post aliq̄tum itaq͡ tempus euenit: vt valens aqueductū edificaret: et habundantiam constantinopolim preberet aquarū. Tunc etiā barbare mote sunt nationes responsum etiam aliomodo contigit adipleri. Cum enim aqueduct⁹ i ciuitatem fuisset inductus: prefectus vrbis tunc clearchus nimpheum maximū edificauit ī platea que theodosii nunc vocatur: vbi aque affluentia est emissa: in q̄ maximā festiuitatē ciuitas habuit. Sed hoc responsū post paululum est impletū. Porro dum solueretur murus principem cōstantinopolitani rogauerūt vt a muri destructione cessaret Cum quib3 etiam supplicabāt possessores bithinie: nicomediēses: atq͡ niceni Aerū imperator furore plenus vix quidem supplicantiū suscepit preces volens tn̄ iusiurādum iplere murū destruebat eū q3 subinde minoribus lapidibus rursus edificabat. Quod nūc et in quibusdam muri partib⁹ inuenitur vbi maximis mirabilibus q3 lapidib⁹: vilis tunc fabrica supposita demōstrat. ¶ Socrates.

¶ Capitulū.xxii.

Hoc itaq3 tempore talia gerebantur. Sciendum tamē q3 bellum contra procopiū tirannū gestum est consulatu gratiani & dagalaifi circa terminū maij mēsis ¶ Post paululū vero tēpus eodem cōsulatu valentiniano principi in occidentis partibus cōstituto natus filius nomen referēs patris. verum gracian⁹ ante ei⁹ fuerat natus iperium: & sequenti cōsulatu lupicini & iouiniani grādinis multitudo in constantinopolitana vrbe scd̄a maij vel iunij mēsis die sacrorū gerēs similitudinē vehemēter effūditur Quod multi dicebant propter motū imperatoris accidere: q̄ plurimos sacerdotum exilio deportauerat eudoxio communicare fugiētes Post paululū vero tēp⁹ codē cōsulatu valentinian⁹ princeps ēt filium gracianū iperatorem constituit vicesima quarta die mēsis augusti. Sequēti vero consulatu valentiniani secundo: et valentis idē scd̄o terremotus circa bithiniā maxime niceā subuertit vrbē vndecimo die mensis octobris. Agebatur enim annus duodecimus post nicomedie casum. post paucū xo tps alio tremotu mul

te portis germanie ciuitates in hellesponto cõstitute: destructe sunt. Dis ergo ita prouenientibꝫ nulla reuerentia terruit: neqꝫ eudoxium arrianorum episcopum: neqꝫ valentem imperatorẽ. Non enim a persecutione cessabant. Porro terremotus: turbarũ ecclesiasticarum indicium esse videbatur. Cum ergo multi sacerdotum exilio portarentur: soli diuina prouidentia propter eminentem sui reuerentiam exilium nõ sunt passi basilius atqꝫ gregorius. Quorum alter quidẽ cesaree capadocie fuit episcopus. Gregorius autem nazianze ciuitatis omnino vilissime que est posita vicina cesarie. De basilio atqꝫ gregorio precedenti sermone narrabimus.

Capitulũ.xxiii.

Cumqꝫ igitur eo tempore consubstantialitatis dogma profitentes vehementer affligerent: rursus persecutores contra macedonianos insurrexerunt. Qui terrore magis violentiaqꝫ constricti per singulas ciuitates legationibus fungebãtur apud alterutros iudicantes vt per necessitatẽ confugere deberent ad fratrẽ imperatoris et ad liberiũ romane vrbis pontificẽ cuius fidẽ ãplectebantur potius quam ad cõionem eudoxii. Miserũt ergo eustachiũ sebastie q fuerat epe depositus: siluanũ tharso cilicie atqꝫ theophilũ mandantes ne declinarẽt fidei cũ liberium sed romane communicarẽt ecclesie: et fidem de consubstãtialitate roborarent. Hi siquidẽ cũ litteris in selentia depositis italiam peruenerunt: et imperatorem quidẽ videre non potuerunt. Erat enim occupatus i galliis et contra sauromatas dimicabat. Liberio tñ epistolas obtulerunt qui eos suscipere nullatenus voluit: dicens eos arrianos esse: nec ab ecclesia suscipi posse qui nicenam non susciperent fidem. At illi responderunt per penitẽtiam se cognouisse veritatẽ et dudũ abnegasse dissimilitudinis fidẽ: et similem professos per oĩa filiũ patri: nichilqꝫ differre a consubstantiali per oĩa dissimilẽ. Hec dicentes exigit liberius scriptã sue sententie dare professionẽ. At illi libellũ porrexerunt in quo etiam proposuert verba fidei niceni cõcilii. Epistolas antẽ ab smirna in asia constituta et pisida ysaurie: atqꝫ pamphilia necnon licea factas: hic ꝓpter multiloquiũ non conscripsi verba vero libelli ab eustachio reliquis liberio dati hec esse noscuntur.

Capitulũ.xxiiii.

Domino fratri et consacerdoti liberio eustachius theophilus et siluanus in domino salutem. Propter hereticorum vesanas suspitiones qui non cessãt catholicis ecclesiis scandala generare et ea grã oẽꝫ occasionẽ eoꝝ primẽ

tes profitemur synodum lampsa co celebratam et smirna aliisq; diuersis locis orthodoxorum episcoporum. Pro qua synodo legatione fungentes apud tuã paternitatem: et vniuersos ytalic cunctosq; occidentis episcopos litteras deportam⁹ catholicam fidẽ tenere atq; seruare: que in sacto niceno concilio sub beate memorie constantino a trecentis decẽ et octo episcopis confirmatam pfecto et immobili statu hactenus et inperpetuum permanebit: in qua substantialitas sancta pieq; diffinita est contra arrũ prauitatem. Similiterq; nos cum predictis eandem tenuisse atq; tenere et vsq; ad terminuz custodire manu ppria profitemur: cõdẽnãtes arrium impiamq; doctrinam ei⁹ cum discipulis suis: eiq; similia sapientib⁹ necnõ oẽm heresim sabellianos: patripassianos: marcionistas: fotiniãos: marcellianos simul etiam paulosamosatenos: eorumq; doctrinam: oẽsq; his similia sapientes et vniuersas hereses sancte fidei predicte contrari asque pie catholice que est in nicena a sanctis patribus explanata. Anathematisantes precipue explanationẽ lectam i ariminen concilio: tanq̃ ptriam pdicte fidei sancti concilij in nicena vrbe celebrati cuius lectione pbata in vrbe tracie nicee: dolo atq; periurio capti: constantinopolim subscripserunt. Est autem fides nostra et eorum pro quibus legatione funguntur hec. Credimus in vnum deũ patrẽ oĩpotentem oim visibiliũ inuisibiliũq; factorem: et in vnũ vnigenitũ deum dñm iesũ xpm filiũ dei natũ ex patre: hoc ẽ ex substãtia patris deũ ex deo lumen ex lumine deum verũ ex deo vero natũ non factum consubstãtialẽ patri per quẽ oia facta sunt que in celo et que in terra. qui pter nos hoies et ppt nostrã salutem descendit: et incarnatus ẽ et homo factus passus: et resurrexit tercia die ascendit ad celos et vẽturus est iudicare viuos et mortuos. Et in spiritũ sanctum. Eos autem qui dicunt fuit quando nõ fuit et anteq̃ nasceretur nõ fuit. Et quia ex non existẽtibus fact⁹ est aut ex altera essentia vel substantia dicentes esse aut conuertibilem aut mutabilez filium dei anathematisat catholica et apl'ica eccl'ia. Eustachius epus sebastie ciuitatis: et theophilus et siluanus legati conciliorum lampsaci smirne et reliquorum hanc pfessionem mãibus nostris et ppria voluntate subscripsimus. Si qs autem propter expositam a nobis fidem contra nos vl' eos a quib⁹ directi sumus aliquod crimen inferre voluerit cum litteris ad nos tue sanctitatis ad quos probaueris orthodoxos episcopos dirigere et apud eos nobiscũ causam dicant. Et si quid criminis fuerit approbatum in auctore proculdubio vindicetur. Hoc itaq; libello legatarios obligãs liberi⁹

eos in communiõe suscepit. Qui buо dans huiusmodi litteras abire precepit.

Capitulum.xxv.

Dilectissimis fratribus et cõsacerdotib⁹ eustachio cyrillo: heperi cio: heroni: helpidio: maximo: eu sebio: eucarpio: et oz tasio: neoni eumathio: faustino: poelano pa: sinico arsenio: seuero: dydimioni britaio callicrati damabio: edesio eustachio: ambrosio: gelonio: pda lio: macedonio: paulo: marcello: heradio: alexãdro: adoio: martia no: schenclo: tobi: maceri: carisio siluano: photino: auth: ãthonio celso: eufranozi: melecio: patricio seueriano: eusebio: eumulpio: a: thanasio: dyaphanto: minodozo: diocli: chrisampelo: eugenio: eu: stachio. calligrati: arsenio: euge: nio: martyrio: ieratio: leõtio: phi lagrio: lucio: et vniuersis ozienta libus oztodoxis: liberius episco: pus et occidentales episcopi i do mino salutẽ. Optabile nobis pa: cis atq̃ concozdie gaudiũ vestre littere detulerunt: fidei lumĩe res plendentes. Fratres karissimi: oblate nobis per karissimos fra: tres et coepiscopos eustachium: siluanum: atq̃ theophilum: ma xime quia nostram iniam vestros q̃ sensus concozdare et consona re cum mea humilitate: et italis: atq̃ occidentalibus vniuersis q̃: firmauerunt atq̃ demonstrauerũt et hanc esse cognoscimus catho: licam et apostolicam fidem q̃ vsq̃ ad nicenum concilium integra i: mobilisq̃ seruata est et hanc ipsi retinere, pfessi sũt gaudioq̃ reple ti et omne vestigium ac nebulas inepte suspitionis abicientes: nõ solum sermone eam sed etiã scri: ptura currente pfessi sũt. Cuius exemplar his litteris subdere ne cessarium iudicamus ne vllam oc casionem hereticis ad exercẽdas insidias denuo relinquamus. q̃ bus iterum flammas ppzie mali cie commouentes: incendia dis: cozdiarum consuete resuscitent. Hec insuper sunt pfessi carissimi fratres nostri eustachius: siluа: nus: atq̃ theophilus vestram ca ritatẽ sẽper hanc fidem habuisse: et hanc vsq̃ ad terminũ custodi: re. i. in nicea vrbe a trecẽtis decẽ octo epis ozthodoxis approbatã que perfectam continet veritatẽ ⁊ os toti⁹ heretice multitudis ob: struit atq̃ dissoluit. Non ei spon: taneo motu: sed nutu diuino tan tozum episcopozum numer⁹ ag: gregatus est ɔ vesaniã arrij quan to numero beatus abzaham tan ta milia fide ɔ̃struxit. Que n̄des dum in substantia et nomine con substantialitatis cõtinetur velut quoddam munitissimum et inex pugnabile castrũ omnia iacula ⁊ molitiones arriane incredulitа: tis decenter euitat. Cum igit̃ om nes occidentales epi arimino cõ gregati quando eos arriano: rum collegit vesania: quadam suadẽte aut verius dicam mundana potẽ

tia:hoc quod cautius erat in fide põsitum auferre: aut oblique de= negare conati sunt. Tamen nihil eorum calliditas ꝓfuit. Nam pe ne omnes conuenientes arimio tūc terrore permoti atq; decepti:nisi resipiscentes ⁊ anathematisātes eosqui ibi conuenerunt: aut scri bentes catholice fidei que in nice na vrbe sancita est. Nobisq; cõmu nicantes feruentius ꝯ arrij dog= ma eiusq; discipulos inflamman tur. Cuius rei indicium etiā ipsi legati vestre ciuitatis agnoscen= tes vosipsos in sua subscriptione iunxerunt: anathematisantes ar rium et que ab eius sequacibus arimino gesta noscuntur contra fidem in nicena vrbe sancitam.

In quibus etiam vos capti periu rio subscripsistis. Unde ꝯsequēs nobis visum est scribere caritati vestre: et adiuuare iusta poscen= tes maxime quia per ꝓfessionem vestrorum legatorum resipientes o= rientales cum ortodoxis occidē= talibus concordare cognouim⁹: et significamus vt noueritis blas phemias ariminenses qui tunc vi debantur per surreptionem ma= culati: nunc anathematisatos et vniuersos ad nicenam respirasse fidem. Quod oportet per vos om nibus indicari: quatenus possint qui violenter lesi sunt aliquando ab hereticis tenebris ad diuinū lumē catholice libertatis accede re. Qui post hanc synodum nisi voluerit respuere venenū ꝑfidie ⁊ blasphemias arrij vniuersas abij= cere easq; anathematisare cogno scant se cum arrio eiusq; discipu= lis ceterisq; serpentibus siue sa bellianis vel partipassianis: aut cuiuslibet alterius heresis socios esse et cõione priuatos ab ecclesi astica synodo q̄ ad se filios adul= terij nõ admittit. Deus vos inco= lumes custodiat fres carissimi.

Has litteras eustachi⁹ ceteriq; percipientes rursus ad ciciliam deuenerunt: ibiq; facientes syno dum syculorū epõrum corā ipsis cõsubstantialitatis fidem sunt ꝓ fessi. Cumq; nicenam fidem robo rassent consonas ab eis quoq; ꝑ cipientes epl'as ad eos a quibus fuerant destinati reuersi sunt.

¶ Qui liberij pcepta suscipien= tes legationes mittebant per ci= uitates apud presules: et consub stantialitatē fidei predicabant in nitantes eos vt in tharsum cilicie pariter conuenirent: quaten⁹ ni= cenam roborantes fidem de cete ro soluerent oēm contentionem. Que fieri potuerunt nisi eudoxi us arriane religionis presul tūc apud imperatorem eminenoval de prohibuisset. Qui amplius ꝓ pter indictū iter adorsus ad thar sum accensusq; mala in eis potio ra commisit. Quia vero macedo niani per legatos quos miserat communicantes liberio: nicenaq; confirmauerunt fidem ipse sabi= nus in collectione synodaliū est professus.

¶ Capitulum.xxvi.

Circa hec itaq; tempora eunomius ab eudoxio separatus: seorsum agebat missas. Quoniã dum per se rogasset vt susciperetur preceptor eius ecius: eudoxius non audiuit. Hoc autem non ideo refutauit: quia sectam declinabat ecij: cum eam scilicet predicaret: sed quoniam omnes vnanimes illius eum secte alterius fatebantur. Ista ergo causa fuit vt ab eudoxio separaretur eunomi⁹: hec igitur constãtinopolim gerebãt

Capitulum. xxvij.

Deinde alexandria preceptum pfectoꝝ studio eudoxij destinatũ conturbauit ecclesiam. Uerum athanasi⁹ irrationabilez furorem populi metuens atq; timens ne malorum faciendoꝝ ipse causa esse videretur quattuor mensib⁹ semetipsum in sepulchro patris abscondit. Cunq; propter eius absẽtiam seditionem desiderio ipsius etiam populus excitasset: agnoscens imperator propter hoc alexandriã; esse turbatam: litteris intimauit vt athanasius licenter teneret ecclesias. Et hec fuit causa vt: vsq; ad athanasij mortem alexandrina nõ turbaretur ecclesia. Quia vero post eius mortem rursus arriani eas ecclesias inuaserunt: narrabo post pauca.

Sosomenus.

Capitulum. xxviij.

Illo siquidem tẽpore celebrabatur cõcilium in thianis ab eusebio episcopo cesarie cappadocie: athanasio ancyre: pelagio laodicie: zenone tharsi: paulo emeseno: ostresio meletinense: et gregorio nazanzeno: alijsq; multis qui verbum consubstantialitatis seruadũ eẽ apð ãthiochiã iouiniano imperante decreuerunt. Releguntur ibi liberij et occidentalium littere sacerdotum. Quã obrem gaudio repleti: scripserũt vniuersis ecclesijs vt legerent decreta epoꝝum apud asiã celebrata liberij et occidentaliũ litteras ytaloꝝ z; afrorum atq; gallicanorum necnon syculorum. Detulerant enim hoꝝ litteras legati de lampsaco destinati vt considerarent oim numerum sibi cõcordãtium. Plurima nanq; multitudo concilium arimineuse vincebat: pariterq; scripserunt vt in tharsum cilicie conuenirent certa die: et illi quidem hoc modo alterutrol inuitabant. Cunq; synodus pararetur in tharsum conuenientes in anthiochia carie: quasi. xxxiiij asiani pontifices studium quidẽ concordie ecclesiastice collaudabant. Consubstantialitatis vero nomẽ respuẽtes: fidẽ i ãthiochia et seleũcia pbatã roborare nitebãt tanq; luciani martyris extitem et multorum sudoribus a suis pgenitoribus approbatã. Uerũ ipator studio eudoxij synodũ i cicilia ce

lebrari ꝓhibuit. ¶ Socrates.
¶ Capitulū.xxix.

Igitur impera
tor valens festinans ad
anthiochiam de constā
tinopoli digressꝰ venit in nicome
diam: et illic hmōi causa moratꝰ
est. Eudoxius enim arriane reli
gionis mox post egressum impe
ratoris defūctꝰ est consulatu va
lentiniani et valentis tertio: cū
vndecim annis sedem cōstanti=
nopolitane tenuissꝫ ecclie. Qua
obrem arriani in locū eius ordi=
nauerunt dimophilum. Verum
predicatores consubstantialita,
tis oportunum iudicantes inue
nisse se tempus euagriū quendā
sue fidei constituerunt episcopū
Quē ordinauit eustachius dudū
anthiochenꝰ episcopus: qui pri
us quidē a iouiniano fuerat exi=
lio reuocatus: tunc autē aderat
in vrbe constantinopoli latenter
degens: vt consubstantialitatis
predicatores sua presentia robo
raret. Hoc facto ex alio rursꝰ in
itio persecutionem arriani moue
bant Hec gesta dum peruenissēt
ad principē metuēs ne seditione
ciuitas turbaretur: militarē ma
nū a nicomedia cōstātinopoli de
stinauit pcipiēs vt teneret̄ ⁊ ordia
tor et ordinatꝰ ⁊ alꝰ alibi mittere
tur ī exiliū. Eustachius igit̄ in bi
ia trachie ciuitate mitti: euagri=
us in locū aliū destinat̄. His ita
gestis arriani āplꝰ efferati vera
ꝺatvēhemēt̄ orthodoxos cedētes
ꝯtūelijs affligētes carcerībꝰ fela
dentes. pecunijsqꝫ sepe damnifi=
cantes: et omnia contra eos fa=
cientes importabilr̄. Que dum
illi ferre nō possent: ad supplicā
dum principē veiebant ⁊ si qui mō
mererentur violentias euitare.
Sed hoc cogitantes valde fru=
strati sunt ab iniusto se arbitra=
ti iustitiā promereri. Cunqꝫ viri
electi ex ecclesiastico collegio o=
ctaginta numero: qbus preerāt
vrbasꝰ: theodorus: ⁊ menedemꝰ
in nicomediā puenissēt: pces ob=
tulerunt ipatori violentiā ꝓcla=
mātes et ea que videbant̄ esse ꝓ=
pessi. ¶ Theodoricus.
¶ Capitulum.xxx.

Indignatus i=
gitur īperator ad pñs
celauit iram: latēter au
tē modesto prefecto precepit vt
eos cōprehensos occideret. Mo
dꝰ aūt mortis erat quodāmō pe
grinus. Quapropter memorie
cōtraditus. Metuēs eni pfectus
ne seditio nasceret̄ i ppro si eos
apte perimeret: simulauit se eos
viros exilio destinare. Illis au=
tē sīpliciter acquiescētibꝰ: iussit
eos pfectꝰ mitti ī nauē qsi exilio
deuehēdos pcipiēs nautis vt cū
ad mare mediū puenirent eos di=
mergerēt ⁊ hoc mō morerent̄. Quo
facto pductis eis in mediū sinū
q̄ vocatur astacenus qđ iusserat
pfectꝰ ⁊ iperator impletū est: et ī
alia sequenti nauicula transeun
tes concremauerunt nauem.

Contigit autem ventum flare nimie subsolanum: et ita nauis velociter est accensa. Cuius relique peruenerunt ad locum qui daci diza nũcupatur: vbi ad plenum cum viris religiosis absũpte sũt. Quod tñ aiunt non sine vltione transisse. Fames namq; repente secuta est circa frigias gentes: ita vt necessitate haberent habitatores patriam relinquere: et ad constantinopolim diuersasq; prouincias properare.

Sosomenus.

Capitulum. xxxi.

Valens itaq; nicomedia relicta pergebat ad anthiochiã. Interea dum venisset ad cappadociam solite eius loci turbabat ecclesias: arrianis eas tradere volens. Quod se credebat cito perficere: eo q; pro quibusdam inimicis basilius eusebio qui tunc cesariensẽ regebat ecclesiam videbatur offensus: et abscedens i põtũ cum monachis habitabat ibi philosophãtibus. Porro populus et maxie nobiliũ ac sapientium eusebium in suspitione habebant quasi ipse fuiss; auctor fuge viri philosophi: vita verbo perfecti. Volebantq; eum deserere et apud semetipsos missarum celebrare solennia. Sed basilius quidem ne turba nasceret in populo per seditiões hereticorum agebat in ponto silentium cum suis epis qui sẽp adheserant illi. Contigit etiam circa eusebiũ vt odium populi nasceretur. Dũq; basilio fuisset nũciatum q; valẽs veniret in cappadociam: relicto ponto cesariam venit et pactis cũ eusebio celebratis: ecclesiam pro tempore suis adhortationib⁹ roborabat. Valens autẽ dũ suã intentionem non valuisset implere cũ epis secũ ambulantibus tunc abscessit.

Socrates.

Igitur imperator valens p̃fe uidens famis inuasionem venit ad anthiochiam syrie. Cumq; ibi moraretur nolentes arrianis cõsentire vastabat. vehementerq; cõsubstantialitatis p̃dicatorib⁹ imminebat: et quos dum ecclesiis pene omniũ ciuitatum orientalium expuliss; non ei suffecit: sed etiam diuersis eos suppliciis subdidit. Multosq; diuersa morte contraditos interemit: plurimos tamen vexabat in flumine.

Capitulum. xxxii.

Dicendum quoq; est quod in edissa mesopotamie gestũ esse dinoscitur. In hac vrbe est apostoli thome basilica: clara nimis pariter et ornata. In qua propter loci reuerentiam collecte sepius celebrantur. Quam volens imperator inspicere et agnoscens ibi omnes odiosos ibidem conuenire fertur manu percussisse p̃fectum cur ex inde orthodoxos nõ expulerit vniuersos. Cumq; p̃fectus iniuriam passus: inuitus

indignationi principis ministra re contenderet: non eni volebat tantis hominibus cedes inferre lutenter mandauit vt nullus in illa basilica remaneret. Sed nemo respexit/ neqȝ cōsilium neqȝ terrorem eiꝰ. Omnes altera die ad locū orationis pariter cōfluxerunt. Cunqȝ prefectus cū multa militū manu ad basilicam festinaret vt imperatoris perficeret iussionē/ quedam muliercula cum paupertate degens suū filium manu tractum cursu ad illam basilicam properans prefecti iterrupit officium. Indignatus vero prefectus mulierem sibi iussit adduci. Dixitqȝ ad eam. O infelix mulier quo sic indecēter curris? At illa vbi et alij inqt ire festinant. Tunc ille. Non audisti qȝ prefectus ille occisurus est vniuersos quoscunqȝ compererit? Et mulier. Audiui inquit. Ideoqȝ festino: vt illic inueniar inter eos. Et vbi hunc paruulū trahis infantem? Tunc mulier ait: vt et iste martirium suscipere mereatur. Hec cum audisset vir ille considerauit concurrētium voluntatem. Et mox recurrens ad pricipem suggessit ei eo qȝ essent omnes mortem pro sua fide suscipere ꝑparati: irrationabile dicens breui tempore tantos occidere. Quo dictū ab ira reuocauit iperatorem. Hoc ergo mō eius seui furorem imperatoris effugiunt. ¶ Theodoricus.

¶ Capitulum. xxxiiij

Et quidem cuȝ prefectꝰ imperatori dixisset populum quidem quod sustinebat non pertulit experiri. ¶ Verū igitur duces coꝝ idest presbiteros atqȝ dyaconos interrogari preceptū est: vt vnū e duobus eligerent. aut cōicare lupo/ aut vrbe pelli et in quibusdam extremis partibus destinari. Cunqꝫ cōgregasset vniuersos mitibus vtebatur verbis persuadere nitens: vt leges sequerent̄ īperatoris indiciū vesanie dicēs esse: vt tāto imperatori pauci homines resultarent. Cunqꝫ cuncti tacerent ad horum ducem eulogium virū valde laudandum prefectus ait. Cur non respondes his que dicūtur a nobis? At ille. Non inquit oportet nichil interrogatum respondere. Tunc prefectus. Multa itaqꝫ verba locutus sum. monēs vos que satis expediunt. Porro eulogius vniuersis hec dicta fuisse respondit et incōgruum esse vt solus altos despiciens responderet. Si vero me solum inquit iterrogas: meā declarabo sententiam. Prefectꝰ ait. Communica possidēti regnū At ille/ pacifice et nimis gratanter ait. Et michi regni quoqꝫ sacerdotiiqꝫ ꝯsortiū ē. Tūc prefectus irrisionē sentiēs seuiebat iniuriis cōtra senem vsus etiam hec adiecit. Non hoc locutus sū fulminande: sȝ qbus cōmunicat iperator cōicare vos monui. Cūqꝫ di

pisset senex pastorem se habere et illi⁹ nutibus obedire: octoginta eodē tempore comprehendēs destinauit in thraciam. Qui cū ducerentur plurimo pariter apparatu fruebantur. Ciuitates ei occurrebant et vici: deuictores athletas honorātes. Sz hostes armauit inuidia: vt īperatori diceret quia plurimum honorem viris illis qui contumeliā putabant afferret. Hec agnoscēs imperator iussit vt bini separarentur: et alios quidē in thracias: alios in extremā arabiam: alios vero in thebaide dispersit vrbes. Aiunt enī quia frēs quos natura iunxit crudelissimus corpore separauit. Porrō eulogiū presulē illoꝝ et protogenē qui post eū fuit in ātino vsqz trāsmisit. Quorū virtutem nō patior obliuioni contradere. Cū eni concordē viderent ciuitatis episcopū ecclesiasticoqꝫ collegio qui communi carent viderēt paucos esse ad ecclesias concurrebant De qua cōsulentes agnouerunt habitatores ciuitatis esse paganos. vnde volētes de eorū incredulitate lamentati: non tamen esse diu lugēdum arbitrati sunt: sed omni virtute de medicina curauerunt.

¶ Capitulum. xxxiiij.

Sacratissimus igitur eulogius in habitaculo suo redact⁹: tota die cūctaqz nocte oīm depcabatʒ deum Protogenis aūt valde dignissimus: eunomiū litteris eruditus ad scribendum velociter ꝑparatus: inueniens oportunum locū eumqꝫ sibi segregans ad docendū adolescentiū magister effectus est: quos et scribere velociter edocebat et diuina erudiebat eloqa. dictabat eis dauiticas melodias et apostolice doctrine congruas lectiones meditari ꝑcipiebat Cunqz vnus adolescentiū incidisset in egritudinē venit ad domū eius Et tenens egroti dexteram languorē orationibus effugauit Hoc agnoscētes aliorum parentes infātium deduxerunt eū ad domos suas et egrotis auxiliari deprecabātur At ille non ante se dixit deū vt expellerentur egritudines rogaturū nisi prius egroti sacri baptismatis munere potirentur. quod illi letanē adimpleuerunt Cogebat enim eos salutis desiderium: et sub vno anima corpusqz sanitate fruebantur. Siquando vero alicui suasisset vt sacram gratiam mereretur accipere ducebat eū ad eulogiū et cōcutiens ianuam rogabat vt aperiret ac signū dni cū ei qui fuerat renatus imponeret. Cunqꝫ ille difficilius aperiret ne interciderct orationem dicebat potius esse necessariam salutem errantium. Mirabantur igitur vniuersi videntes protogenem talia facere. Qui licz tantis lumen diuine cognitionis impertiret: tamen eulogio primatū per omnia reseruaret: vt eos

quos capiebat illi magis offerret vnde cōiiciebant multomagis virtutem illius eminere. Cū igitur luctuatio quieuisset trāquillitate facta remeare pceptos dexerunt omnes ingemiscentes et lachrimantes maxime vero ō sul ecclesie eorum primatus affectu. Cunqȝ ad propria remeasset sanctus quidem eulogius barso maximo ad vita felicissimā transeunte eius suscepit regimen ecclesie. Porro mirabilis protogenis colere iussus est vrbē carrensium desolatam: et spinis gentilium plenam que vtiqȝ pluribꝰ laboribus indigebat.

Socrates. Capi.xxxv.

Eo tpe demon quidam erroneus crudelitate valentis abusꝰ ei persuasit vt perscrutaret q̄ pꝰ eum suscepturus esset imperiū. Quāobrem nigromātiam fecit quibus artibus adimpletis plurimos ille demon non quidem aperta sed obliqua solite riisa proferens interemit. Nam cū de imperio consuleretur quattuor litteras demonstrauit delta.e.o.teta.dicens hoc nomen post valentem iperiū culmen accipere. Quō dum ad aures peruenisset imperatoris zelo ductus multos peremit quos tyrannidem assumere iudicauit. Occidebantur itaqȝ theodori: theodoti: theodoli: quicunqȝ has litteras in capite sui nominis habuissent. Inter quos etiam theodosiolus quidā vir fortis ex hispania prouincia genus ducēs occisꝰ est. Hoc ergo timore plurimi sua noīa mutauerunt: negantes que priꝰ habuissent cum iuramēto vt pericula declinarent.

Theodoritus. Cap.xxxvi.

Vallens igitur imperator cum vniuersas vt ita dicam ecclesias pastore nudasset: i cesaream capadocie venit. Cuiꝰ tūc p̄sul erat basilius: lumen totius orbis. premisitq̄ prefectum precipiēs vt aut flecteret basilium: quatenus dogmati communicaret eudoxij: aut hoc facē nolens expelleretur. Audiens enim gloriam tanti viri: noluit ei prius inferre certamen ne dū fortiter basiliꝰ eiꝰ iacula deuitaret fieret ceteris clarior ymago virtutis. Huius machinamenta velut tela aranee facte sunt. sufficerunt enī ceteris sacerdotibus ad vtilitatem sui antique patrum narrationes et velut quedam turres murorum fidei inclinabilem seruauerunt. Porro prefectus cesaream veniens: et euocans magnum basilium honorauit: ⁊ mā suetis apud eū sermonibus vsus est monēs vt ipse parceret: ⁊ non tantas ecclesias propter paruaȝ dogmatum subtilitatem vexari pateretur. Promittebat etiam imperatorias amicitias: multaqȝ beneficia propter hec pluri

mis offerēda Uerū ille vir sacratissimus ait adolescentibus hec verba congruere. Illi inquit et illorū similes talia promissa respiciunt. Nam qui diuinis signātur eloquijs: corrūpere de diuinis dogmatibus neq vnam sillabam patiuntur: sed pro his si cōtingat etiā omnes mortis spens amplectuntur. Amicicias autē imperatoris magnas quidē cū pietate iudico: sine qua perniciē potius has appello. Cunq prefectus seuiret in eum/ stultumq vocitaret: sanctus basilius ait. hanc stultitiam habere semper exoro. Quem dum egredi tunc iuberet: aut quid debere t facere cogitaret. sētētiāq suā altera die depromeret: fertur vir famosissimus hoc dixisse Ego quidē etiā cras ipse regrediar: dūmodo tu sniam nō permutes sed vtere minis tuis. Post hec verba pfect9 occurrens imperatori que dicta fuerant: et virtutē viri hui9 aieq fortitudinē et fiduciā nunciauit. Tunc ergo tacens imperator ingressus est. Post hec igitur contigit vt diuinitus sibi plagas sibi videret imissas. Filius eni eius egrotās circa ipsi9 mortis methas agebatur periculo. Sed etiaz cōiugē diuerse occupauerāt passiones Cognoscens ergo causā sue tristicie: virū sacratissimū quem punire minabatur: venire ad palatiū deprecatus est. Duces autē preceptis imperialibus ministrabāt. Tūc itaq magn9 basili9 veniens ad palatiū: vidensq pn cipis filiū circa mortē: ad vitam eū remeaturū eē promisit si per pios viros sacro baptismate potiretur. Hec cum dixisset egressus est. At ille iurisiurādi qd baptismatis tēpore promiserat me mor/ secundū stultū errorem pītibus arrianis filium baptisare precepit Quo gesto mox infans terminum vite sortitus est Penitentia vero ductus valēs et noxiam iusiurandi iudicans veritatem: in sacrū templū ingress9 magni basilij ministerio sociat9 est et altari obtulit dona solennia. Quē itra aulas vbi ipse residebat venire precipiens: multa apud eum de diuinis dogmatib9 verba locutus est: et docētem libenter audiuit. Ubi tunc aderat quidam nomine demostenes super imperiales epulas constitutus: qui dn̄i doctorē mūdi culparet barbarismū fecit. Tunc sanctus basilius subridens. Uidim9 inquit sine litteris demostenem Cū potius ille minaretur sanct9 ait basilius Tuū est de pulmentariis cogitare: non dogmata diuina decoquere. Post hec imperator ita dilexit virū: vt etiam optima predia que illic habuit pauperibus qui ab eo gubernabant offerret: ex quibus leprosis precipue necessaria ministrantur. Primū ergo valentis īperiū hoc mō magnus basilius declinauit Cū vero postea reuers9 illic fuisset: prior obliuus: qm a seductis

ribus eius voluntas obsidebatur: rursꝰ cū mouebat vt ad partes inclinaretur hereticas. Cui non persuadēs legē de eiꝰ scribi pcepit exilio: quam volēs manꝰ sue subcriptiōe roborare: nullū apicē cōplere preualuit: calamꝰ eni contritus est. Cunqȝ secundus et tertius calamus hoc pertulisset et adhuc legē impiam firmare cōtenderet: cōmota ē eius dextera: eamqȝ subito tremor inuasit. Tūc eiꝰ aio terrore ipleto ābabus manibꝰ cartam rupit ostendītqȝ prouisor oīm deꝰ quia et alios ipse permisit pati: ꝛ hūc ab insidijs liberauit. et per ea q̄ in isto contigere signum proprie virtutis ostēdens: et per alia dispensationum fortitudinem virorum predicans optimorum.

¶ Socrates. ¶ Sciēdum vero quia dum viueret athanasius alexādrinus episcopus: diuina quidem prouidentia alexandriam vel egiptū distulit cōmouere. Audiens athanasius a cuncta diligi plebe et metuēs ne forte seditione facta respublica vexaretur. Uerum anathasiꝰ cōsulatu gratiani secundo ꝛ probi: post crebra pro ecclesie statu certamina hac priuatus est vita: cū quadraginta et sex annis per multa pericula sedē rexisset episcopalem.

¶ Theodoricus.

¶ Capitulum.xxxviij.

Cum igitur in alexandria victor athanasius post multa certamina: innumerasqȝ coronas vite terminū suscepisset et ad laborum suorum premia demigrasset: suscepit petrus vir optimus presulatum: quē dudum ille beatus elegerat: cunctis vna consentientibus et sacerdotibus et nobilibus cūctaqȝ plebe: et fauore suo propriam ostendentibus voluntatem. Is enim athanasij sudoribus particeps fuit. Et dum esset in ciuitate: ꝛ dum diuersa latibula peragraret multipharíaqȝ pericula cū eo sustinuit. Quapropter cuncti sacerdotum concurrentes dignum heredem petrū athanasij clamauerunt. Cunqȝ eum in pontificali sede cōstituissent: repente iudex prouincie paganorum populum congregās et pariter iudeorum ecclesie septa circundedit petrum exire pcipiens: nolentemqȝ interminatus est vt abstraheret. Faciebat hoc imperatori placere volens: dum ei contraria sapientes calamitati submitteret. Quod autem verum est impietatis ira completur. Idolis potius placere nitebatur et tempestatem ecclesie claram putabat esse festiuitatem. Petrus itaqȝ vir mirandus inspiratum respiciens bellum: latenter egressus est et conscendēs nauē profectꝰ est rome. ¶ Capitulum.xxviij.

Transactis vero diebus paucis. euzo ius ab ãthiochia venit cũ lucio ⁊ ecclesias ei cõtradidit Cuius etiam impietatem samosata noscuntur experta: popul⁹ aũt doctrinis pumit⁹ athanasij satiatus: deinde cibũ sibimet offerri cõtrarium ab ecclesiasticis collegijs se suspendit. Porro lucius armigeris vtens cultorib⁹ ydolorum: alios verberabat: alios suspendebat: alios cogebat effugere. Aliorũ vero ĩstar barbarorũ vastabat domos. Sed hec melius vir mirabil' petrus ĩ sua narrabat epl'a. Ego tñ vnũ scelerũ lucij referens: epl'am petri ponam. Viri quidam in egypto cõuersationẽ imitantes ãgelorũ et ciuitates euitãtes ⁊ turbas: vitã habere in heremũ potius elegerunt: arenosãq; terram et sterilẽ fructiferam reddiderunt. fructũ quippe deo suauissimũ virtutis eorum et optimum referentem. Cuius deserti multi quidẽ vidẽtur esse victores. Sed a puero illic creuit anthonius famosissim⁹ monachis virtutem luctaminis in spirituali ostendens.

Capitulum. xxxix.

Huius ergo loci tũc incolas sequaces anthonũ infelix lucius expulit eorũq; sanctissimos presules macharium venerabilẽ/ aliũq; macharium: ysidorũ: et ceteros speluncis suis eijciens in quandam insulam que ab impijs habitabatur hominibus destinauit quippe que nunq; magrm susceperat pietatis. Cunq; nauis iu tum littus insule peruenisset demon qui ab illis honorabatur relinquẽs ydolum vbi dudum habitare consueuerat filiã sui sacerdotis inuasit: et bachãtem illuc vsq; perduxit: vbi nauis aduenerat monachorum. Tunc demon vtens lingua puelle clamabat sicut ĩ philippis p phitonissa. Audiebantq; cuncti viri sil' atq; mulieres demõe proclamante. O p potentiam vestrã o ministri xp̄i vndiq; a vobis expellimur a ciuitatibus atq; vicis a montibus simul et collib⁹ ab heremo que p̄uata probatur hominibus. Sperabamus in hac insula commorantes vestris iaculis liberari q spe noscimur esse frustrati. Hic vos persecutores miserunt: non vt vos vexarent sed vt nos p vos magis expellerent. Ecce recedimus ab hac insula: virtutis eni vestre radijs iaculamur. Hec dicentes et his similia: puellãq; in terra p̄sternentes ipsi quoq; omnino disparuerunt Tunc ille sacratissimus chorus oratione facta suscitauit puellã: et suo patri sanã valẽtemq; restituit. verum illi qui miraculum conspexerunt ad sanctorum prouoluti pedes salutis viaticum se percipere supplicabant. Et templum quidem

demonũ destruxerũt doctrine ve ro radijs illuminati sacri baptis matis gratie sunt potiti. His in vrbe nũciatis omnes populi cõ gregati lucio detrahebant dicen tes iram sibi iminere diuinitus: nisi sanctorum reuerteretur cho rus Sic itaq; metuens tumultũ lucius ciuitatis sacratissimos vi ros ad suas speluncas remeare pcepit. Et hec quidẽ sunt digna que abominationez illius impie tatis aperiant ¶ Ca. xl.

VEruntamen presumptionis eius in iquitates littere petri mirabilis edocebant. Quarum ego longinquitatem fugiens q̃ i medio posita sũt ponere n̄ omittã Prouincie inquit iudex pallidi⁹ cum esset religione paganus: et ydola sẽper adoraret cõtra chri stum sepi⁹ dimicare conabatur: et colligens predictum populũ i petum fecit aduersus ecclesiam tanq; si barbaros subdere nitere tur Tũc itaq; multa crudelia ge sta sũt: que solũmõ dictare volẽs ipsa rei memoria: dolore mixio sum cõmotus: et fluxũ protuli la crimarũ diuq; hoc potueram pa tienti diuina rõe animũ releuassẽ In ecclesia que theona vocatur igressa multitudo pro verbis ho norabilibus ydolum fauoribus exaltabant. Pro sacrar lectiõe scripturarum: turpes manuum plausus gebãtur. Refracteq; cũ turpitudine voces contra christi virgines contumelias dicunt q̃s lingua hominũ proferre non pa titur. Audiens enim quilibz sa pientium talia claudebat audit⁹ et magis optabat esse surdus ne huiusmodi verba audire cõpelle retur. Sed vtinam verbis peccã do quieuisset: et non acta verbo rum luxuriam superarent. Faci liter nanq; detractio ẽ huiusmõi apud quos christi sapientie ⁊ do ctrine cultus ĩhabitat. Hi siqui dem ire vasa ad perditionem fa cta subsannantes et horribilẽ so num de naribus emittentes: et vt ita dicã fetorem veluti de quo dam cuniculo profundentes: ve stes sanctarum christi virginum disrũpebant: quarum continen tia formã sãctorum imitabat̃ an gelorum. Et sicut habet natura nudas per totam circũferentes vrbem sicuti volebant eas cũ tur pitudine deludebant Si quis au tem eorum tunc compatiendo ꝓ hiberet: vulneribus maceratus agebatur. De illis cladibus.

Multe siquidem violentam cor poris sustinuere corruptionẽ plu rime virginum vectibus in capi te cese sine voce manserũt. Qua rum etiam funera solenni sepul ture tradi prohibita sunt. Mul ta deniq; corpora hactenus parẽ tibus ingemiscentibus inquisita reperiri n̄ possunt. Sed cur par ua de magnis loquor: Cur i istis moror: et non potius ad necessa ria iam recurro: in quibus bene noui quia mirabitur quilibet no

biscum obstupescens patientiam domini: quis non repente vniuersa conclusit. Que enim nunquam facta sunt: neque per scripturas patrum nostrorum diebus audita. Hec super ipsum altare impij committebant. Sicut enim in schema turpi consistentes / puerum quendam natura masculi denegantem / et vtentem veste feminea: inunctis oculis et vultu serico colore depicto: vt apud azistum est ydolum feminei schematis super ipsum altare vbi aduentum sancti spiritus inuocamus: circuitus: huc et illuc agere: et manibus abhominationem celebrare fecerunt ridentes nephandas mittentes voces. Qui rursus hoc parum iudicantes / et preterita decora quam turpia potius estimantes: quendam ex suis turpitudine notissimum veste genitalibus quoque nudatum: in sede ponentes ecclesie contionatorem turpem contra christum impudenter eleuauerunt. Pro sacris enim verbis: ille scelera proferebat. pro honestis laudabat luxuriam: pro pietate impietatem pro continentia fornicationem et adulterium masculorum concubitum / furtum / cibum / potum / vite huius vtilia proclamabat. His itaque gestis et me ab ecclesia recedente quippe cum illic stare non possem. vbi militum inuasiones: vbi populus pro seditione redemptus: largitate pecuniarum et gentilium multitudo magnis promissionibus: aderat noster que successor directus est aut pro episcopatu quasi mundanam comparans dignitatem quidam lucius lupi nequiciam et actus habere festinans: non orthodoxorum episcoporum concilio: non decreto veracium clericorum: non petitione populorum electus sicuti concionantur ecclesiastice sanctiones: non quilibet episcoporum non presbiterorum: non dyaconorum: non populi multitudo: non precedebant cum monachi hymnos decantantes scripturarum: sed curotius erat cum eo dudum quidem damnatus cum arrio in sancto niceno maximo que concilio nunc autem per patrocinia athiochenensium vastator ecclesie: et comes largitionum ac miuris dux: omnium pietate nouissimus nomine magnus qui iuliani temporibus beruthiorum incendens ecclesiam beate memorie iouiniani temporibus ex proprijs facultatibus eam reparare coactus est: ita vt pene caput tunc amitteret nisi multorum labore imperiale clementiam meruisset. Considerare siquidem hec vestrum zelum et ad vindictam excitari depoisco. Quanta et qualia sunt commissa contra dei ecclesiam cum talis aduersum nos fuerit tyrannus excitatus. Is enim lucius qui per vestram regionem et omnes orthodoxos episcopos frequenter abdicatus est pro ratio-

nabilibus causis: nunc astitit ciuitati et non solum sicut blasphemus et insipiens vt dicit in psalmis. Non est deus verus christus: sed etiam in oportunitatibus est correptus: atq3 corrupit gaudens in blasphemiis contra eos qui saluatorem colere cōprobantur. Dum enim paganorū sēsibus est vicinus recentem presumit erroneus colere deū. Nā aliī corā eo laudes hmōi proclamabant. Bene venisti episcope qui filium nō defendis. Aliī dicebāt. Te serapis amat: et hic introduxit simulachrū vtiq3 paganorū nominantes iter hec eodem monē te predictus magnus īpietatis eius soci⁹ idiuis⁹: armiger amarissimi et minister crudelitatis ei⁹ collecta multitudine populorū: presbiteros atq3 dyaconos decē et nouem numero cōprehendēs quorum quidam octogesimū trā scenderant annū: tanq3 captos ī quodā scelere et romanorum inimicos legib⁹ coartabat nesciēs virtutem christianorū legis 7 apostolorū fidem per patres traditā nobis. Hec etiam clementissimū principem valentem grata habere pronuncians. Flectimini īqt miserrimi et arrianorum concordate dogmatib⁹ flectimini Ignoscet eni vobis diuinitas licet vere religioni cultū exhibeatis non sponte sed violenter hoc faciētes Necessitati nāq3 satisfactio deest Spontaneā vero voluntatem accusatio digna subsequitur. Quapter huiusmōi rationes pre oculis habentes prompte sequimini: 7 dogmati arriano subscribite quod nunc predicat lucius bene scientes: quia si obediatis pecunias questus: honores: ab impe ratore percipietis. Resistētes vero carceres supplicia tormenta: flagella vincula sustinebitis. Pecuniis possessionibusq3 priuati et postea pulsi loca crudelia habitare damnamini. Et iste fortissimus seductor minas seductioni contemperans inuitabat atq3 cogebat vt omnes a pia sētentia deuiarēt. At illi nichil amarius estimantes q3 pietatis proditionem huiusmodi respōderēt verbis virtute fortiq3 sensu seductionem minasq3 subdentes. Quiesce iā quiesce his nos terrere sermonibus: cessa verba vana proferre Nos neq3 nouum neq3 recentem colimus deum. Et licet īaniter furias teq3 cōcutias sicut vehemens ventus: ī dogmatib⁹ pietatis ad mortem vsq3 consistimus. Non impotentem non insipientem nō sine veritate aliquā do fatentes deum. Non aliquā do quidem existentem sicut impietas arriī tēporalem predicat filium Si enim creatura est secū dum eius vesaniam filius nō existens cum patre: etiam pater aliquando nō fuit. Quippe filio nō extante secundum eos aliquādo si vero sēper est pater existēte qp pe ex eo vo filio nō fm generationis fluxū de⁹ eī ipassibilis ē: quō

non est insipiẽs atq; vesanus qui hoc de filio profitetur dicẽs: erat quando non erat per quem om̃ia vt sint per gratiam constituta sũt. Nostri siquidem patres a quib⁹ isti cadentes iuste sine patre sunt facti in nicenam venientes ⁊ ana thematisantes arrij sectã cuius nunc iste iuuenis patronus exi= stit non alterius substantie quod tũc fateri nos cogis ex natura pa tris esse dixerunt sed ex eius essẽ= tia. Quod bene et cum pia mẽte intelligentes ex plurima sacrorũ verborum collectione consubstã tialem esse professi sunt. Talia si= quidem et his similia dicentes p multos dies exercuit putãs a pia sententia posse mutari. Qui ma= gis velut in stadio fortiores effe= cti terroremq; conculcantes ⁊ se metipsos patrũ rõibus coarmã= tes validiorem habuerunt de pi= etate sensũ: virtutis exercitium sua pericula iudicantes. Sic igi tur illis decertantibus et specta culum facti sicut scribit apostol⁹ angelis ⁊ hominibus vniuersa ci uitas concurrebat: athletas con templatura xpi: suaq; constantia verbera iudicis et flagella supe= rantes triumphumq; pie contra arrianos per patientiam possidẽ tes: quos ille vtiq; credebat fe vin cere et illorum impietati contra dere. Cum ergo defecisset eos tor mentis afficere: cunctis flentib⁹ atq; lugentibus rursus collecta irrationabili multitudine ad iu= dicium eos immo magis ad pre iudicium circa portam fecit ad= duci. Et cum illic consueti cõtra eos clamores emitterentur a pa ganis atq; iudeis et illi nolent ar rianorum impietatibus consenti re: sententiam ꝓtulit vniuersis an te tribunal eius igemiscentibus vt ab alexandria sublati in helio polim fenicem ducerentur. Cu= ius habitatores neq; nomen xpi audire patiuntur. Sunt nãq; pa gani. Quo facto iubens eos na= uem conscendere ipe stabat ĩ por tu nudum gladium vibrans. Et hoc modo illos terreri putãs qui bus acuto gladio hostiles demo= nes crebrius vulnerauerant. Sic ergo dimisit eos absq; sumptib⁹ et absq; quolibet solatio nauiga re precipiens mare spumante et vt ita dicam nolente suscipere vi= ros iniqua iussione communica= re compulsos. Ingemuit enim ci uitas vniuersa et hactenus lamẽ tatur. Et alij quidẽ suis manib; pectora percutiebant: alij x̃o ma nus et oculos tendebant ad celũ violentiam ꝓtestantes et veluti dicentes. Audi celum et aurib⁹ percipe terra quoniam ĩiusta sũt que geruntur. Cunctaq; simul gemitu complebantur: et veluti cantus quidam erat in ciuitate luctificus currebatq; fluuius la chrimarum. Cum igitur iudex il le precepisset vt vela nauis tolle- rentur tunc gemitus ingens vni uersorum virginum et mulierum seniorum et iuuenum permixtus lachrimis est emissus. Cum illi

ergo heliopolim nauigarent ibi diabolica supersticio celebraba-tur omnes in media ciuitate cō-muniter et singuli ingemiscētes atq; lugentes angebantur. Qui bus tamen nec aperte licebat fle re iussione vrbis prefecti palladij Erat enim et ipse paganus. Mul ti deniq; flentium arrepti: et i car cere ducti: deinde castigati: lacerati: verberati: nouissime in metallo sunt traditi. Uiri quippe ecclesie et propter diuinum zelum valde pugnantes. Erant enī plurimi eorum monachi heremum incolentes numero. xxiij. Cum q̄bus post paululum diaconus a dilectissimo fratre nostro damaso romane ciuitatis ep̄o: deferens nobis consolatorias cōicationis epistolas manibus post tergum vinctis: publice ab ipsis spiculatoribus ducebatur veluti quidā reus insignis et homicidarū verberibus coequandus lapidibusq; simul et plumbo eius ceruicibus maceratis ad mare reductus est: et sicut illi sine sumptibus sine vllo solatio metalico deportatus exilio. Cunctis iudex ille multos quoq; infantium cruciasset: quidam eorum morientes neq; parentum neq; fratrum exequijs solennib⁹ sunt potiti. O multa inhumanitas iudicantis magisq; preiudicantis. Qui enim propter pietatem decertati sūt: nec homicidis comparari potuerūt quorum vtiq; corpora insepulta relicta sūt pie laborantes escis bestiarum volatiliumq; proiecta sunt. Qui q; patribus natorum naturaliū conscia compati voluerūt: velut iniqui capite secti sunt. Que lex romanorum: que barbarorum sētentia: quoslibet patribus condolentes punit? quando quispiā veterum huiusmodi gessit iniquitatem? Jussit itaq; pharao vt masculi interficerentur hebreorū sed inuidia et timor tūc protulit hoc preceptum. Quanto tamen illa que tunc gesta sunt hūaniora modernis existunt: quāto desiderabiliora ad discretionem iniquitatis huius. Et licet malicia nequaq; separentur alterutris sunt tamen incredibilia que dicuntur i humana: crudelia: seua: barbara amara sine misericordia in quib; exultabant arriani choros agentes cum vniuersa ciuitas ingemisceret. Non fuit enim domus in qua non erat mortuus sicut in exodo scribitur. Et cum hec ita sint gesta non enim quieuerunt iiquitatis auctores: sed ad peiora profecti vsq; ad episcopos prouinciarum venena ꝓpria dispersa sūt habentes iniquitatis sue solatiū comitem largitionum quem prediximus magnum. Alios etenim episcoporum curie tradiderunt: alios diuersis machinationibus affecerunt volentes vniuersos i pietatibus obligare. et secūdum patrem eorum diabolum querentes quem sua rabie deuoraret. Super hec autem vndecim egyptiorum episcopos virosq; ipe-

ne ab infātia vsqȝ ad senectutem heremum incolentes verboqȝ su perantes actu libidinē/ pīāqȝ ū= dem sine confusione predicātes et dogma pietatis edocētes: mul tasqȝ victorias de dem nibus ex ercentes et arrianā sectā sapien tissima ratione denotātes exilio direxerunt in ciuitatē iudeorum noīe dioccsaream. Et velut īfer= nus crudelissimus nunquā mor te satiati fratrum sue seuicie me= moriā relinquere voluerunt. Nuper eni ecclesie catholice cle ricos degentes in anthiochia cū fidelibus monachis/ volentesqȝ eorū scelera denotare: aures im peratoris inflammantes in neo cesaream ponti mittendos esse p parauerunt. Qui puto propter ferocitatē locorū etiam vita pri= uati sunt. Tale itaqȝ tēpus illud tragedias exercuit taciturnita= te quidem et obliuione dignas sȝ litteras memorandas ad obiur= gationem eorum qui contra vni genitum linguas suas exacue= runt. Hi nanqȝ rabie coarmati blasphemie non solum dominuȝ omnium iaculari nituntur: sed etiam contra eius famulos bellū sine vllo federe susceperunt.

Explicit liber septimus.

Sequuntur tituli libri octaui.

Incipit liber octauus.
Socrates.

EOdem tempore fuit arsiusmonasteriū plur: qui delinquentes iuuenes non excōicabat sed magis etate prouectos. dicebat eni: Juuenis excōicatus spernit/prouectus vero velociter excōicatiōis dolore corrigitur. Alius A noie ptor ābulans cōdebat. Consultus autē cur ita cōderet: non inquit volo veluti necessarie vti cibo: sed tanꝙ extrāneū aliquid agere. Pro qua re ētiā ab alio requisitus ait. Et neqꝫ dū co C medo aia voluptatē sentiat corporalē. Jsodorus dicebat quadragesimū se annū habere cū sentiret quippe mēte peccatū non tamen consentiret vel cōcupiscentie vel furori. Pambo autē cū si D ne litteris eēt accessit ad quēdā vt doceretur psalmū. Qui dum audisset primū versuȝ tricesimi octaui psalmi. Dixi custodiam vias meas vt non delinquā in lingua mea: secundū versum non passus est audire dicēs. Si potuero opere hoc iplere: hic versus tantūmodo mihi sufficiet. Cunqꝫ doctor qui ei tradiderat versum culparet cur per sex menses ad eū minime venisset: respōdit. Quia versū illum adhuc opere non ipleui. Postea vero cū multos superuixisset annos a quodā noto requisitus an didicisset versū. quadraginta et nouē īquit annis vix eum īplere preualui. Hic itaqꝫ quodā aurū dante ac cibaria pauperū et dicente: numera. At ille respondit. Quod dedisti non eget numero sed salubritatis effectu. Js eteni pābo athanasio epo deprecāte: ab heremo descēdit in alexandriā. Cunqꝫ vidisset ibi mulierē theatralē fleuit: et a presētibus inquisitus quare ploraret. due īquit me res mouerūt vna que est illi⁹ pditio: altera vero qꝛ ego nō tm̄ studeo placē deo ꝙtū hec vt turpibus placere possit hoībus. Alter quidā dicebat: monachus nisi operatus fuerit violento iudicatur equalis. Pi teri⁹ multas expositionū naturales adhibebat et frequēter aliūs alia requirentibus enarrabat. Per singulas autem explanationes orabat. Illo siquidem tēpore inter mona E chos fuerunt duo viri deo amabiles nomine vterqꝫ macharius: vnus ex egypto superior: alt alexādrinus. Ambo ꝓ multis rebus insignes

per abstinentiã: conuersationē: mores atq3 miracula q̄ eoꝝ manibus agebantur. Egyptius itaq3 macharius tantas curas fecit et tantos demones effugauit vt ex eius operibus liber ꝓpri⁹ expleatur. Erat aũt reuerendus et circa delinquētes seuer⁹. Porro macharius alexãdrinus: cũ simi lis esset egyptio per oĩa i hoc mutabatur quia circa ꝯsulētes hilarior apparebat: et vultu letifico ad cõuersionē iuuenes educabat. Hoꝝ discipulus euagrius phĩã opere rebusq3 possedit: pri⁹ sermone solũmõ philosophat⁹: ⁊ in vrbe constantinopoli a gregorio nazãzeno diacon⁹ ordinat⁹: dein de cũ eo descendens in egyptũ ⁊ predictos viros inspiciens ꝯuersationē zelatus eoꝝ est. Tantaq3 miracula in eius manib⁹ fctã sũt q̃ta in preceptorũ eius. Conscripsitq3 libros valde necessarios: quoꝝ vnus quidē monachus titulatur et est de actuali: alius cognitionalis ꝺm ꝙ quispiã cognitione fit dign⁹ Huic capitula sũt quinquagita. Alius vero ꝓdicto rius ex diuinis scripturis collectus contra dēones tētatores ꝑtibus octo diuisus est: ꝺm nũerũ octo cogitationũ. Et sexcēte ꝓpõnes ad contēplationē ꝑtinentes quas gnostica ꝓbleumata id est cognitiõales ꝓpõne s denoĩauit. Insup ⁊ versuũ opa duo: vnũ qdē ad monachos in cenobĳs vel itineribus cõstitutos: et vnũ ad virgines: q̃ ꝗmira ꝗq3 necessaria sunt legentes intelligũt sed oportunũ est sicut arbitror pauca ei⁹ dicta de monachis ac scriptura referri. Sic ei ait. Necessarium est eni vias inquirere recte precedentiũ monachorũ et secundum eas exerceri. Multa eni inueniũtur ab eis dicta bene simul ⁊ acta Inter quos et in hoc ait quidam quoniã sicca et non inequalis dicta caritate coniuncta: cito perducit monachũ ad impassibilem portum. Is autē cũ vidisset quendam fratrũ fantasiis nocte turbari hoc modo curauit eu3 precipiens vt languentibus cibos ieiun⁹ ministraret. Unde requisitus / nihil inquit sicuti mia huiusmodi passiones extinguit. Quidã tunc phi ꝺ losophorum accessit ad iustũ anthonium dicens. Quomodo sufficis o pater codicũ cõsolatione priuatus: Ad quem anthonius. O inquit philosophe meus codex natura creaturaru3 est: et adest cũ voluero verba que mihi relegi dei. Reqsiuit me vas electionis macharius senex egyptius dicēs. Quare mali memoriam aduersus homines retinentes memorabilem virtutem anime dissipamus. Contra demones autem habentes mali memoriam innoxĳ permanemus: Cũq3 in questione huius interrogatiõis hesissem / rogaui eum explanare sermonem. At ille. Prima inquit passio furoris contra naturam ē exhibens vero secundum naturam. In ipso feruenti meri

die perueni apud sanctum patrē macharium: et siti vehementer accensus aquam vt biberē postulaui. At ille vmbra inquit tibi sufficiat. multi nanq₃ nunc iter agētium aut nauigantiū etiā hac refectione priuantur. Deinde cum apud eum verba de abstinētia exercerem: confide inquit fili per vigiti annos neq₃ pane neq₃ aq neq₃ somno sum satiatus. Panē nanq₃ meum ī pondere comedebam aquā vero bibebam cū mēsura: parietibus autē reclinatus somnū paululū rapiebā. Cuidā monachoꝝ nūciata mors patris est At ille nuncianti / cessa inquit et blasphemare noli meus enim pater immortalis existit. Quidā fratrum euāgelium solūmō possidebat: quod vendens pauperibus erogauit: dignum proferēs memorandumq₃ sermonē. Ipsū inquit verbū vēdidi quod michi semper dicit vende omnia tua et da pauperibus. ¶ Est quedam īsula circa alexandriam transpaludē marie in qua habitabat monachus contēplantibus approbatissimus qui dixit Omnia que runtur a monachis agi propter causas quinq₃ id est propter deū propter naturā propter consuetudinē. propter necessitatē: propter opus manuū. Idem ipse dicebat vnā quidē nature esse virtutē sed ēt diuersas species sumere per anime qualitates. Nam et lumen inquit solis cū sine specie sit diuersa fenestris tamen p quas īgreditur schema quoddā varium facere videtur. Alius itaq₃ monachus. propterea inquit abscīdo libidines vt auferam furoris occasiones. Non enī furorem semper pro libidinibus ligare mentem meam turbare: scientiam persequentem. ¶ Quidā senum dicebat. Caritas appositum ciborum aut pecuniarū seruare non nouit. Idem ipse dicebat. Nescio me in eadem re a demonibus fuisse deceptū. ¶ Hec igitur euagrius in libro suo actuali commemorauit. In contēplatiuo autem hec dicit. Quatuor virtutes et contemplationes earum a gregorio iusto esse didicimus: prudentiam / fortitudinē temperantiam atq₃ iusticiam. Prudentie quidem opus esse dicebat contemplari intellectuales sanctasq₃ potestates absq₃ sermonibus: quippe quos sapientia significaret contradidit. Fortitudinis autem perdurare in veritate licet quispiam debelletur et non accedere ad ea que nichil sunt. Temperantie vero proprium hoc esse respondit suscipere premia agricolle semia et ea plantare conuenienter. Porro iusticie opus vt pro merito singula cuiq₃ verba reddantur Alia quidem obscure pronūciata: alia enigmatibus iudicata Quedam vero propter vtilitatem simplicium aperte disposita Columna itaq₃ veritatis cappadoꝝ basilius ait. Humanam sciē

tiā reddit crebra meditatio: & exercitatio meliorem. Eam vero q̄ gratia dei conceditur iusticia patientia atq; misericordia: et humanam quidem etiaz passibiles suscipere poterunt: diuine impassibiles tantūmodo sunt capaces Qui etiā orationis tempore proprio mentis lumine resplendentes semetipsos inspiciunt.

¶ Egiptiorum vero sacratissima lux athanasius ait. Precepit moyses mensam contra aquilonis constitui partem. Quamobrem cognoscant contemplatiui quis est qui contra eos spirat: et omnem tentationem forti mente sustineant: et cum alacritate ad se accedentes enutriant.

¶ Thimuitamiorū ecclesia angelus serapion dicebat. Mens quidem spirituali intellectu potita: perfecte purgatur. Caritas autem curat membra furore tumentia. Iniquas cōcupiscētias et influentias continentia retinet. Maximus contemplationū doctor didimus ait. De prouidētia atq; iudicio apud temetipsū semper exerce sermones et studiorum materiam memoria retine Pene enim omnes in his peccamus. Rationemq; iudicij in corporum differētia i qua etiam est mundus inuenies. Prouidentie vero in modis quibus a malicia vel ignorantia ad virtutes atq; scientie culmen euehitur. Hec autem ex euagrij dicto retulimus.

¶ Fuit aūt et ali[illegible]us vir mirabilis inter monachos cui nomen ammonius qui tāto sine villa curiositate fuit: vt rome cum athanasio veniēs nullum opus ciuitatis inspiceret nisi tantum vt videtur petri & pauli basilicas Is enim ammoni⁹ ad episcopatum tractus atq; diffugiens dexteram sibi amputauit aurem: vt semi corpore ordinationis opus effugeret. Cumq; posteriori tempore etiam euagrius a theophilo alexandrino pontifice ad episcopatum tentus nichil āputans de corpore suo fugisset: veniens ad ammonium cū ioco dicebat: quasi male fecisset vt aurem amputaret et de eo reus existeret. Ad quem ammonius Tu inquit euagri ignoras te puniendum quoniam abscidisti linguam. Et ne tibi arrogare videaris non vteris gratia dei. Plurimi siquidē eo tēpore digni fuerunt viri: quorum si quis vult verba miracula q; cognoscere: & quēadmodū illis fuerunt etiam bestie subiugate: librum legat paladij monachi qui discipulus fuit euagrij. Omnia namq; de istis subtiliter explanauit in quo etiam feminarum imitationem conuersationemq; memorauit. Euagrius igitur atq; palladius mortuo valente post paululū floruerūt. I

¶ Sosomenus.

Temporis ē vt quantū potuero memorari possim qui sunt in illo tempore inter christianos philo

sophati. Quorum vnusquidem in egipto iohãnes: cui futura et aliis incerta deus non minus q̃ antiquis propheti reuelauit do numq3 dedit vt curaret insanabiles passiones Is enim a iuuentute laudans deum degebat in solitudine comedebatq3 herbas et radices :bibebatq3 aquã si comperisset. Cumq3 venisset ad senectutem diuina iussione migrauit ad thebaidam et multorum monasteriorum factus est presul. Qui oratiõe tantũmodo lãguores et demones effugabat. et cũ litt'as nõ didicisset ad memorã dum aliquid codicibus non egebat quia quicquid semel mẽte p ceperat sub veritate retinebat. In hac itaq3 regiõe philosophabatur am R mon tabennensiorũ presul circa tria milia discipulos habens Non minus quoq3 et thionas multorum presides fuere monachorũ. Ambo operatores inopinabilium rerum et diuina prouincia prophetias compleri Dicitur nanq3 thionem eruditũ egiptiarũ gerecarum latinarum q3 litterarum: et triginta annis habuisse taciturnitatem Porro hominum a nullo visum irascẽtem aut iurantem :aut mẽtientẽ aut vanum aliquid aut asperum vel infirmum protulisse sermonem

Ea tempestate fuerũt copras et A helin: necnon helias Copras quidem vt aiunt diuinũ habuit donũ salutes efficere passionum: et demones expellendi. Helin vero a paruulo nutritus in monasterio plurima inopinabiliter miracula faciebat ita vt etiam ignem in sinu portaret: et nequaq̃ eius vestis arderet. Verum helyas tunc quidem procul ab antinio ciuitate degebat i heremo agens annum etatis circa centesimum atq3 decimũ. Antea tamẽ pene septuaginta annis solus vixit in solitudine: et vsq3 ad hanc etatem ieiunando et viriliter conuersando peruenit. Fuit etiam appelles i egipto ex fabro M ferrario: qui dum aliquando per noctem hoc opus exerceret/ vmbra demoniaca veluti mulier speciosa eum de castitate tẽtabat. At ille ferrum qd operabatur ex fornace trahens eam p cussit in faciem. Tũc ille stridẽs et ingemiscens procul effugiit. Inter hos etiam ysodo- N rus qui fuit vndiq3 monasteriũ muniẽs curabat vt nullus egrederetur sed omnia necessaria haberet interius. Necnõ serapion circa decem milia sub se monachos habens quos omnes sic educabat: vt ex propriis sudorib' necessaria compararet et aliis ministraret egentibus. Dioscorus quoq3 non amplius centum monachis presidebat. Q

Qui cum pbr̃ esset sacrificia faciens :omnem perfectionem adhibebat examinando et diligen-

ter diiudicando accedētes ad sacra mysteria/ita vt expiarent mētem et mali cuiuspiam conscientiā non haberēt. Eulogius. P presbiter fertur prescientiam habuisse cogitationum quorūlibet ad se venientiuȝ/eorumqꝫ delicta palam redarguebat: et quecunqꝫ latenter cogitassent sibi reuelata manifestabat. Qui vero aliquid mali gessissent/vel prauum consilium habuissēt ab altari suspendebat: manifestans eis peccatum quod egerant et diligentia purgatos suscipiebat. His itaqȝ similis erat appollo in thebaida qui quadraginta annis in sterioꝛe moꝛabat solitudine speluncam paruulam in mōte vicino habēs/sed ꝑ multitudine miraculoꝛum paruo tempoꝛe insignis effectus plurimoꝛum presul extitit monachoꝛum. ¶ Eo Q namqȝ tempoꝛe multi et optimi studiose philosophabantur i alexandria/ quasi duo milia viri. Quoꝛum aliȷ i solitudine moꝛabantur/ aliȷ circa mareote degebant. Excellenter autem inter alios emicabat doꝛotheus genere thebeus: cuiꝰ hec fuit vita vt quotidie lapides a mari colligeret: et annis singulis hospitium edificaret et fabricare sibi nō valentibus daret. Noctibus auteȝ propter eoꝛū cibū faciebat spoꝛtas vt venderet. Cuius cibus erat panis vncie sex / et olerum minutoꝝ fasciculus vnus: et ad bibēdum aqua. hic a iuuentute sic viuens nec in senectute defecit. Nunqꝫ visus est in lectulo sopoꝛatus vel pedes pro requie tetendisse: aut doꝛmire pro voluntate nisi qͣtum operando aut comedendo natura compressus oculos claudere potuisset: ita vt sepe dum comedendo doꝛmiret cibus ex eius oꝛe laberet. Aliquādo ergo somno valde grauatus cum in stercoꝛe cecidisset obdoꝛmiuit. Expergefactus autem et cōtristatꝰ dixit. Si āgelis doꝛmire suaseris et michi vlterius suadebis. quod foꝛte dicebat ad sōnum ant ad demonē qui nitebatur bonis actionibus impedire. Huic laboꝛanti quidam dixit. Cur ita perimis coꝛpus tuum? At ille: quia me inquit occidit. ¶ Diamonē vero presbyterum ferūt quia dum sacrificaret: aliquando sanctum angelum circa sacrum vidisset altare stantem: et pñtes monachos in codice cōscribentem absentesqꝫ delentem iohanni quoqꝫ tantam deus noscitur donasse virtutem cōtra passiones atqȝ languoꝛes: vt plurimos podagricos et articula habentes soluta curaret. ¶ Inter hos beniamin senioꝛ B valde clarꝰ habebatur dono dei potitꝰ vt sine medicamīe tactu manuum aut olei facta oꝛatione sanaret egrotos. Hunc ferūt incidisse in ydropicā passioneȝ et tm̄ eiꝰ coꝛpꝰ itumuisse: vt non posset ꝑ ianuas cellule sue in qua habitabat efferri: nisi ianue cuȝ tabu

lis ante positis sublate fuissent. Is ergo passiōis sue tempore pene octo mensibus ante mortē in sella latissima sedēs: curabat solenniter egrotantes nō grauiter ferens qm̄ sue egritudini nō prodesset: sed etiam se videntes cōsolabatur et deprecabatur vt rogarent deum pro anima eius et de corpore non curarent quia et dū sanum inquit essꝫ nichil profuit michi. ¶ Marcum in Scythia degentē ferunt etiā ī iuuētute valde fuisse mansuetū et sapiētem memoriaqꝫ scripturarū diuinarum satis ydoneum: et tanto deo amabilē vt cum ad dominicum corpus accederet angelus ei sacramenta preberet / cuiꝰ manum vsqꝫ ad iuncturam brachij tantummodo dicebat inspicere.

¶ Machario vero datum est vt vltra superaret T demones Huic occasio conuersionis commissū homicidiū fuit. Nam dum puer esset et oues pasceret circa mariā paludeꝫ: ludens quēdam coetaneum interemit: ⁊ metuēs fugit in solitudinem. Qui dū tribus annis sub diuo moraref postea paruum hospitium fecit sibi in quo annis .xxv. moratus est. Plurimi si quidem se eū audisse dicebant: quia gratias illic calamitati referret et salutiferum vocaret illud homicidium non spōte cōmissum: quod ei beatitudinis causa prouenerat.

¶ Appolonius autē cū per A omne tempus vite nichil vite monachice didicisset. Sciens quia nec scribere nec artam etiā exercere posset: ꝓpter etatē omnia medicamina et cibaria oportuna laborantibꝰ ex proprijs pecunijs cōparabat singulasqꝫ tabernas monasteriorum a matutio circuibat vsqꝫ ad horam nonam visitādo languentes ⁊ ministrādo qđ indigerēt. Qui moriturꝰ alio tradidit qđ habebat iubens vt talia vota seruaret. ¶ Mo X yses autē cū seruus cēt propter culpas expulsus e domo est: qui latrocinio deditus hoīcidia mixta cōmisit. Postea vero conuersus. repente huiusmodi philosophie virtute completus est. Cūqꝫ proprijs vite feruore fantasijs adhuc libidinū moueretur: multa abstinentia domabat corpus suū: panē solummodo comedēs et multum opus efficiens. Sex autem annis per totam noctem stans orauit neqꝫ genibus inclinatis neqꝫ oculis ī sommo clausis. Insuper etiā noctāter circuibat cellulas monachorū et lagenas singulorꝫ aqua implebat / cū longe aut decem aut viginti aut triginta stadijs aqua manaret. Qui licet ita domaret corpus: priorem tamen valitudinem non amisit. Fertur enim quia dum quattuor latrones eius inuasissent hospitium comprehendisset omnes atqꝫ ligasset suisqꝫ humeris impositos ad ecclesiam perduxisset in voluntate monachorum ponens quid de illis facere

vellent. Fuit ergo in summa phi losophia et terribilis demonib9 ꝛ presbyter in scithi constitutus vixit annis pene.lxxv. ⁋Sub hoc igitur imperio. y fuit pau lus de libia in schiti nō min9 quī gentos monachos habens. Ni- chil autem operabatur neqȝ per cipiebat nisi quod comederet tā tum. Orabat autem solūmodo. Et veluti quoddam tributū ha- bens impositū trecentas oratio nes deo vnaquaqȝ die reddebat Et ne numero forte delinqueret trecentos lapides ponebat ꝛ sin gulis orationibus lapidem mit- tebat in sinum. Expēsis vero lapi dib9 orones sciebat eē cōpletas. ⁋Tunc etenim pacho- mius abbas in schiti florebat a iuuentute vsqȝ ad seniū optime conuersatus. Quem neqȝ circa anime passionē demon aliquan- do decepit. ⁋Stepha- nus autem circa marcotem ha- bitauit pfecte degens et integra continentia. Qui circa sexagita annos probatissimus monach9 fuit: et atonio magno notissim9. Fuit itaqȝ mansuetus et sapiens locutione suauis et vtilis tristā- tium consolabatur animos ꝛ ala critatē ruocabat licet necessaria tribulatio proueniret. Talis eti am erat in cladib9 proprijs. De- niqȝ dum infirmitatem icurabi- lem incurrissent et medici putri da membra eius incidissent: ille manibus tamē operabatur pal- marum flectens folia ꝛ presenti

bus persuadens vt de rebus hu iusmodi incidi non dolerēt neqȝ aliud cogitarent nisi de bono fi- ne. Deus inquit que fecit cūcta vtilia fūt. Ego autem noui quia huiusmodi passiones pro pecca- tis eueniunt. Et meli9 est hic pe nas soluere: q̄ post mortem per petua supplicia sustinere. ⁋Pi or autem cum de domo patris ad philo- sophiam cōuersio- nis exiret: promisit denuo nullū se propiquorum de cetero fore vi surum. Post quinquaginta ve- ro annos dum eius soror eum vi dere vellet ꝛ habitare in heremo cognouisset: non cessabat donec eum inspiceret. Quā dū episco- pus loci iā grādeuam propterea videret affligi: scripsit presulib9 heremi vt priorem dirigerent. At ille quoniā contendere nephas est iussionibus seniorū obediēs: et assumens quendam venit ad patriam. Cumqȝ ante ianuas do mus sue accessisset et suum nun- ciasset aduentum: veniente ger- mana clausis oculis dixit. Ecce ego sum prior quanto vis aspectu satiare. Tunc illa gratificata lau dauit deum. At ille oratione fa- cta remeauit ad heremū: vbi fo- diens aquam inuenit amaram eaqȝ vs9 est vsqȝ ad vltimū vite di em. Post cuius obitum nullus illic habitare preualuit. Ego au tem reor quia per orationem eā ad suos vsus fecit dulcem: dum etiam alibi non extantem oratio ne meruerit emanare. Item cum

moyses ⁊ eius monachi puteum aliquando foderent et nec venā aliquam reperirent: nec amplius iam fodere altitudo permitteret medio die superuenit prior et oratione facta descendit in foueam. Cumqꝫ tercio percussisset terram mox emanauit aqua. Cumqꝫ oratione facta discederet: illis eum petentibus vt vel ex aqua gustaret: ad hoc inquit directus sum: et propter quod veni peractum est. ¶ Ammonium itaqꝫ ferunt nimis eruditū: origenis dydimiqꝫ discipulum a iuuentute vsqꝫ ad nouissimum diem preter panem assum nichil aliud comedisse. Hunc dum voluissent quidam ad episcopatum protrahere nec ille posset eos sermonibus euitare: abscidit propriā aurem dicens. Jam modo neqꝫ volente me quis ꝙ patitur ordinari dum ecclesiastica regula corpore perfectos exquirat. Proinde discedentibus illis et denuo remeantibus atqꝫ dicentibus quia morum perfectionem potius ecclesia ꝙ corpus exquirat: iurauit etiam linguam suam abscidere si ei vim niterētur inferre. Quo audito qui venerant recesserunt ¶ Eo siquidem tempore fuit euagrius vir eloquentissimus a gregorio episcopo nazā zeno decenter eruditus: cuius etiam fuit archidiaconus. Ferūt enim eū aspectu fuisse pulcherrimum: et circa cultum vestitus ornatum. Cumqꝫ eum quidam senator zelotipus vxoris sue cognouisset esse notissimum: ei mortis parabat insidias: que ad perfectum peruenire potuerunt: nisi ei quedam terribilis et salutaris visio predixisset. Vidit enim in sōno quasi pro crimine fuerit comprehensus: ferroqꝫ vinctus pedibus manibusqꝫ ad suppplicium duceretur. Quod dum fieret quidam protulit euangelium: ⁊ promisit eum de vinculis esse soluendum si ab vrbe constantinopolitana discederet. idqꝫ compulit sibi iureiurando promitti. At ille tactis euangelijs hoc se complere promisit: et vinculis solutis expergefactus est: ac sacre credens visioni pericula declinauit Tunc ab vrbe constantinopolitana venit in hierosolymā. ¶ Fuerunt etiam i rinocoruna non peregrini sed prouinciales viri philosophiaqꝫ florentes. Inter quos fertur melas episcopus huiusmodi fuisse benignitatis. Dum missi fuissent qui episcopos resistentes arrio deportarent exilio: venerunt ad huius ecclesiam. Quem dum inuenissent veluti vltimum ministrum candelas ecclesie preparātem: interrogauerunt vbi esset episcopus. Ait ille. Ego inquit vos episcopo nunciabo. Tunc ex itinere fatigatos ad episcopum duxit: et apposita mensa pauit vt valuit. Postea ministerio completo ciborum dixit his quos apposita mēsa refecerat se

esse episcopū. At illi mirati virū causas aperuerunt et reddita reuerentia ei dederūt fugā. Tunc ille. Non inquit declinabo quod mei similes libentissime susceperūt: sed volens ex illis precepta suscipio. Huius frater salomon ex negociatore conuersus ad magnū philosophie culmen A euectus est. ¶ Hoc tempore epyphanius qui postea cipri fuit episcopus: iter heremitas maximus habebatur. ¶ Fuit etiam in carris protogenis episcopus post vitum: qui vt ferūt sibi professus est in domini epyphania reuelatum quia vidisset imperatorem constantinum queadmodū ei deus futura monstraret et iuberet vt quod ei diceret obediret Apud hosita qz tanta abstinentia vigebat vt propter multa ieiunia dentes eorum vermibus ebullirent Alios vero quosdam vsqz ad octogita annos panem ferunt penitus non gustasse. Helyodorū plurimas insomnes duxisse noctes ieiunio qz septenos cōtinuasse dies. Multi quoqz apud palestinam et syriam atqz persas fuere monachorum quorū si nomina conscribere quispiam voluerit multos libros implebit.

Theodoricus.

¶ Capitulum. ij.

Eo siquidem tēpore in constantinopolitana vrbe comprehendentes arriani quosdam religionis pie presbyteros: eosqz mittentes in nauem inermem et trahētes in pelagus alijs quippe in alia naue sequētibus: immisso igne cremauerunt. Quo facto sancti viri cū igne atqz mari pugnātes nouissime sunt absorpti et triumpho martirij coronati

¶ Capitulum. iij. A

In anthiochia vero valēs plurimo tēpore commoratus omnibus licentiam dedit gentilibus atqz iudeis necnon et hereticis. Nam et gentiles festiuitates agebant demonibus ministrantes: et post iulianū a iouiniano ydolatrie vanitates extinctas florere rursus iste permisit: et iouis cultum atqz dionysij sacraqz cereris iā non in occulto tanqz sub pio īperatore celebrabant sed per mediam plateam bacchātes vbiqz currebant. Illis tantummodo tūc princeps erat inimicus: qui apostolicam doctrinam predicare videbantur. Et primum quidē a sacris basilicis fecit expelli: quibus iouinianus famosissimus īperator nouam dedit ecclesiam. Tuncqz in monte sacra celebrarēt hymnis laudantes deum: et diuinis illic eloquijs perfruentes licet aeris aduersitatem sepius sustinerent / aliquando pluuijs: aliquando niuibus aliquando gelu frequēter ignis ardore me

cerati: neqꝫ in huiusmodi locis laudibus diuinis eos frui pmisit sed missis militibus effugauit. Tunc B flauianus atqꝫ dyodorus veluti quedam propugnacula iaculis imminentibus resistebant. Nam cum melecius eorum pastor seorsum degere cogeretur: isti curam gregibus adhibebant. lupis quidem obijcientes propriam fortitudinem et sapientiam suã. ouibus autẽ curã congruam iugiter offerentes. De montanis autẽ locis expulsi cõtra ripas vicini fluminis pascebant oues. Non eni patiebantur secundũ israelitas captiuos in babilone organa sua suspẽdere: sed laudabant creatorẽ et largitorẽ deum in omni loco dominationis eius. Sed neqꝫ in hoc loco concilium piorum quietum esse permisit hostis seruorũ xp̄i Veruntamen concordia illorum mirabilium pastoris magni discipulorum ad exercitium factas oues enutriens: spiritualia pascua ministrabat. Et dyodorus q̃dẽ sapientissimus atꝫ fortissimus velut q̃dã fluuius pspicuus atqꝫ torrẽs oues q̃dẽ proprias irrigabat luporum vero blasphemias penitus diluebat: ꝛ generis sui nobilitatem spernens libenter sustinebat quamlibet pro fide calamitatem. ¶ Flauianus vir optimus et ipse genere nobilissimus honestatẽ solam iudicabat esse pietatẽ ꝛ velut puer exercitatus maximũ dyodorum quasi quẽdã infinitorum certaminũ vigebat athletam. Illo nanqꝫ tẽpore nõ contionabatur inter ecclesiastica collegia: sed hoc agentibus multa solatia conferebat consiliorũ et scripturarũ ꝛ expositionũ Et doctores quidẽ contra arrianas blasphemias tendebãt arcus Iste vero velut ex quibusdã pharetris sue mẽtis sagittas cõgruas offerebat: et non solũ domi sꝫ etiam publice hereticis resistẽs rethia eorũ facilius erumpebat: et labores ostendebat araneas.

¶ Capitulũ.iiij.

Cum his itaqꝫ laborabat afrates cuius conuersationẽ alio loco conscripsimus. Is eni omniũ salutẽ sue quieti preponens et speluncam deserẽs propriã pastorales sudores aggressus est. Quãtas vero virtutis diuitias congregauit nunc referre superfluũ est. Unũ tantũmodo eius debet dici quod huic hystorie valde congruit. A boree parte fluuius currit orontes circa palatium. a meridie vero est maxia porticus vndiqꝫ: turres excelsas habens Inter palaciũ vero et flumẽ platea ẽ qua egrediẽtes ex vrbe mittit ad suburbanos agros. Per hãc plateã dũ transisset afrates ad hostilia certamina properabat vt sacris ouibus curas necessarias exhiberet Hũc de palatio respiciens iperator vilissimo palliovidit indutũ: et in longeua se-

nectute celeriter properantem. Cumqꝫ dixisset quidam quia iste esset afrates in quo ciuitas vniuersa penderet. Dicit ei imperator. Dic michi vbi vadis? At ille sapienter respondit et congrue. Pro tuo inquit oraturus ipio. Tunc imperator. Oportebat te domi inquit orare secūdum monachicum morem. At ille sāctissimus. Optime inquit dicis. Si sic quoqꝫ permitteres hoc me facere oportebat. Et hoc hacten⁹ egi donec christi oues pace pristina fruerentur. Quia vero tumultu maximo commouentur/ et periculi onus ĩpedit ne captiue teneantur necesse est vbiqꝫ discurrere: easqꝫ a necessitate saluare. Sed dic michi tranquillissime iperator. Si puella essem in cubiculo residens et ad lana:m vacās viderem qꝫ paternam domum ignibus concremari quid me facere congruebat? sedere intus et ardentē contēnere domū: an certe discurrere vbiqꝫ aquam ferre: flāmas extiguere? credo quia dicis hoc potius fuisse faciendum. Id eni puelle sapientis est opus. Hec ꝗ̃ fit nunc igit͛ iperator. Te nanqꝫ in paternā domū nostram mittente flāmas discurrimus vt eas velociter extiguamus. Hec illo dicente interminatus est quidē sed tacuit iperator. Unus eni cubicularius iperatoris aspere respondens viro sanctissimo huiusmodi cladē noscitur pertulisse. Is eni habebat balnei curam vbi post hec verba descendens vt iperatori pararet ingressus ĩmēte percussus in aquam feruentē descendit ibiqꝫ defunctus est. Sedebat iperator expectans: vt eo renunciante lauaret. Eoqꝫ tardante misit alios viros cur moraretur. At illi ingressi viderunt eū in solio feruente defunctū atqꝫ solutum. Quod dū nunciatum fuisset iperatori cognouerunt virtutem orationis afrate: non tamen ab impijs dogmatibus recesserūt sed secundū pharaonē induratū est cor eorum.

¶ Capitulum quintum.

Hac itaqꝫ tempestate iulianus famosissimus solitudine derelicta venit anthiochiam. Nam cū heretici soliti facile sarcire mendacia: hūc virum sue dicerent esse prauitatis: miserunt ad eum lumē veritatis flauianus atqꝫ diodorus pariter et afrates acatium virtute florentem qui postea berse fuit episcopus: rogātes vt multis hominum milibus subueniret: et aduersariorum fallaciā redargueret veritatisqꝫ dogmata confirmaret. Is ergo vir sāctissimus et veniens et reuertēs: et in ipsa maxima ciuitate quanta miracula fecerit i historia deo amabili a nobis conscripta retulimus. Quia vero totus popul⁹ ciuitatis ad collegia nostra conuenit nr̄ꝫ seculū dubitare quādo.

Res enī inopinabiles ad se probantur vniuersos attrahere. Sȝ qꝛ maxima miracula ille vir operatus est: etiam veritatis hostes nequeunt denegare. Hoc enim et in alexandria tempo- B ribus constantij fecit magnus anthonius. Deserens enim solitudinem: totas circuibat vrbes satisfaciens vniuersis: quoniam athanasius doctrine apl'ice predicatoꝛ extaret: et hostes essent veritatis participes arrij. Sic igitur sciebant illi sacratissimi viri qd tpi vnicuiqꝫ cōgrueret: ꝛ quādo opus erat frui quiete quando necessarium solitudini preponere ciuitates.

Capitulum.vi. A

Fuit igitur illo tempoꝛe in cyrrestis famosissimus acepsemas in cella reclusus et lx. annis neqꝫ visus neqꝫ locutus. Teumatius quoqꝫ mirabilis qui licet oculorum acie priuaretur omnia circuibat: confortans oues lupisqꝫ resistens. Propter quam causā monachicam eius cellulam concremauerunt: sed traianus magister militum fidelissimus aliā et fabricatus multo eū fouit auxilio. Hoc itaqꝫ tempoꝛe B fuit effrē in edissa: in alexandria vero didimus. Et effrem syra vsus lingua spiritalis gratie radios emittebat. Qui licet nesciret doctrinam grecam: multos grecorum eruditosqꝫ redarguit: ꝛ totius heretice prauitatis infirmitatem nudauit. Et quoniam tūc armonius bardisanus quedam cantica componens: et impietatem melodice suauitati permiscens alliciebat audientes: et capiebat ī peste. Iste sumens inde concentus pietatem cantilene ꝑmiscuit: et audientibus suaue nimis et vtile medicamē apposuit. Que cantica triumphatoꝝ martyrum festiuitates hactenus efficiunt clarioꝛes.

Socrates.

Capitulum.vij

Cum igitur imperatoꝛ valens lege precepisset prosequendos esse in alexandria et egipto cunctos oꝛthodoxos/oīa vastabātur Alij nanqꝫ ad iudicia trahebantur: alij mittebantur in vincula: alij verberibus agebantur. Plurimaqȝ supplicia aduersus quietis amatoꝛes ingerebantur. Et dum hec in alexandria fierēt secū dū lucij volūtatem fuissetqȝ ī anthiochiā reuersus euzoius moꝛ ad mōasteria ꝑ egiptum cōstituta processerūt. Duo macharij in exiliū missi multis miraculis claruerunt. magister militū cū multitudine armatoꝛum: ꝛ lucius arrianus. Cunqȝ plurima viris sanctis mala facerent: nec eos vllo mō superarēt persuasiōe lucij patres monachoꝝ mittuntur ī exiliū. Inter quos macharius egi-

ptius: et alter alexandrinus. Cū q͂ venissent in insulam quādam arreptam cuiusdam filiam sacerdotis a demone, clamantemq͂ illis viris cur venistis et hinc nos expellere? suis orationibus liberatam patri restituunt: et ad xpianitatem sacerdotem simul et reliquos habitantes in insula perduxerunt. Qui mox simulachra proiicientes: formam templi i ecclesiam mutauerunt. Baptisabātur enim ⁊ officia christianitatis gratissime docebantur. Sic igit͂ propter consubstantialitatis fidem viri mirabiles probabiliores effecti sunt. Aliosq͂ sanantes firmiorem operibus ostenderūt fidem.

Capitulum. viij.

Eo siquidem tēpore virum alium fidelem produxit deus vt p eum fidei testimonium perhiberet didimum mirabilem virum: qui omni tunc doctrina florebat Is cum paruus adhuc prima litterarum elemēta doceretur passione oculorum perdidit visum. Cui deus pro visibilibus oculis intelligibiles condonauit. Nam quod per oculos doceri non potuit: auditu vigilanti cognouit q͂ cum a puero fuisset ingeniosus vincebat etiam acute cōspicientes. Facile namq͂ regulas grammatice atq͂ rhetorice artis didicit. Cumq͂ venisset ad philosophiam, mirabiliter dyaleticam, arismeticam, musicam, aliasq͂ philophie disciplinas didicit, animoq͂ recōdidit, ita vt celeriter obuiauerit eis qui oculis inspectoribus talia didicissent. Sed etiam vetus nouūq͂ testamentū sic perfecte cognouit vt multos ederet libros. Qui ⁊ de trinitate tres libros fecit et origenis opus de principiis id est peryarchon i terpretatus, in eis explanatiōes reliquit eximias. Fertur enim cum anthonius valentis tēpore propter arrianos venisset in alexandriā vidisse didimum et q͂ dixisse. Non te conturbet o dydime amissio sensibiliū oculorū: tales etenim oculi tibi desunt q͂bus et musce ⁊ pulices nocere possunt. Sed gaude potius quoniā habes oculos quibus etiā angeli coutūtur per quos videtur deus et eius lumen inspicitur.

Theodoricus. Didimus ab infantia priuatus oculis, grāmaticā, rhethoricam, arismeticam et astronomiā, ⁊ sillogismos aristotilis et eloquentiā platonis auditu didicit, non quasi hec veritatē erudirent sed tanq͂ aduersus mendaciū armauerit tatis existerent.

Socrates. Et quoniā aliqui ex nominis similitudine no scuntur errare necessarium est ostendere quoniā alter ē gregorius ponticus ortus ex cesarea ponti nimis antiquus ⁊ discipulus origenis. De isto namq͂ gregorio mult⁹ est sermo i athe-

nis: et beritho: necnon et ponto et vt ita dicatur in vniuerso orbe terrarum. Is enim cum discessisset ab athenis venit in beritho ibiq; iura legebat. Cumq; cognouisset i cesarea libros sacros origenē exponere venit illic explanationes magniloqui illius auditurus. A quo verā philosophiā eruditus: euocantibus parentibus remeauit ad patriam. Ubi primo quidem dum esset adhuc laicus plurima signa fecit: languores curando: demones per epistolas expellendo: paganosq; sermonibus & operibus sibimet subiugando. Huius meminit et pamphilus martyr et eusebius in libris quos de origene cōscripsit. fuit ergo gregorius antiqu⁹ iste discipulis origenis et alter nazāzenus fraterq; basilij. Fuitq; alius gregorius alexandrin⁹ arrianus. Capitulū.ix.

Ea tēpestate nouatiani habitātes ī phrigia festiuitatem pasche mutauerunt. Quomodo autem gestum sit dicam. primo tamē referens cui⁹ rei gratia circa phrigiam paflagoniorumq; gentes seuerius ecclesiastica regula cō seruetur nouat⁹ presbyter sei ab ecclesie romane cōmunione suspendit qm cornelius episcopus fideles qui sacrificauerant tempore facte persecutionis a decio in cōione receperat. Pro hac itaq; causa segregatus & ad episcopatum a cōsortibus suis episcopis euocatus scribebat ecclesijs ne eos qui demonibus imolauerant ad sacramenta suscipe rent sed inuitarent quidē ad penitentiā remissionē vero dei relinquerent potestati: cuius soli⁹ est peccata dimittere. Tales epl'as suscipiētes: in vnaquaq; prouincia secundū proprios sensus responsa reddebant. Cum ergo ille mādaret vt non oporteret sacris interesse misterijs: eos qui post baptisma peccatū cōmisissent qd ducit ad mortē quibusdā quidē videbatur amara nimis et dura hmōi regula. Alij vero veluti iustā rectamq; suscipiebant. Inter hec mota questio est venerūt littere cornelij romani presulis: que remissionē peccantibus etiā post baptisma promittebāt. Sic ergo ambobus diuersa scribētibus et ex diuinis eloquijs sua sēsa firmantibus. singuli prouīcialiū diuersas sunt secuti sētētias. Sanantes nāq; sanare promissa remissione etiā reliquo tempore deliquerunt. Unde videtur quia gētes phrigum castiores ꝙ alie magis esse noscuntur. Nouatus itaq; licet propter conuersationem subtilissimam segregauerit semetipsū. tamē nō mutauit pasche festiuitatem. Nā secundum patres hesp̄ios etiā iste celebrabat. Agitur enim apud illos pasca post equinoctium olim: et ex quo christiani esse ceperunt. Sz iste quidem postea sub persecu-

tione valeriani principis marty rio terminauit vitam. Qui vero q ex eo nomine habuerunt eiusqz fuere participes ferũ ↄcilio pau corum episcoporum in vico pazeno vbi sunt fontes sagarij fluminis: regulam protulerunt vt iudeos obseruent azima facientes: et cum eis agant pasche celebritatem. Postea tamẽ etiam nouacianorum ecclesia propter illud concilium noscitur esse diuisa.

¶ Capitulum. x. A

EO tempore dũ valentianus imperator nullam heresim perturbaret: post liberium rome damasus ordinatur episcopus: simul et vrsinus ex dyacono eiꝰ ecclesie in basilica sicininensi latenter Ob quam rem multis seditione vel prefectu maximini animaduersione punitis: remoto vrsino damasus remansit episcopus.

¶ Theodoricus. ¶ Tunc itaqz apud hesperiam damasus romanus et ambrosius mediolanus spiritalibus iaculis feriebant hostes. Cum quibus etiam illi qui ad longa fuerãt exilia destinati: litteris confortabãt suos et aduersarios destruebant. Quos diuina ꝓuidentia gubernatores in fluctuatiõe preparauit et militum sapientissimos duces in prelijs.

¶ Socrates.
¶ Capitulum. xi. A

INter hec igit valentinianus imperator hesperie cõtra legatos sauromatarum vehemẽti furore commotus: eruptione venarum fluxu sãguinis expirauit pᵒ consulatum gratiani tertium: et equitij septimadecima die mensis nouembris: anno vite quinquagesimoquarto imperij vndecio. Quo moriente: yta B lie milites sexta die post eius mortem valentinianum puerũ eius filium ad imperij culmĩa prouexerunt. Cuius imperiũ frater. s. gratianus et valens et patruus licet ingrate quod eis ignoranti bus factum sit: tamen postea susceperunt. Hoc itaqz modo valẽtinianus minor i paterno successit imperio. Is enim natꝰ est de iustina quam viuẽte seuera priore coniuge valentinianꝰ hoc modo duxisse probatur vxorem. Iustus iu C stine pater cum esset piceni iudex: constãtij temporibus vidit in somnis quoniam ex dextro femore imperialẽ purpurã genuisset. Cũqz visio ꝑ multos recitaret ↄstãtij aures vsqz ꝑuenit. At ille considerans somnium tanqꝫ imperator ex eo nasceretur: mittens occidit iustum. Cuius filia iustia cum orphana remansisset a patre virgo permãsit. Posteriore vero tempore ꝑuenit ad seuere noticiã: ad quãz frequentius veniebat et amabatur: ita vt etiam cum ea balneis

vteretur. Cunq; seuera secum lauantem iustinam diutius inspe-xisset/pulchritudine virginis obligata ē ⁊ dixit imperatori: q2 sic esset speciosa virgo iustina vt etiam ipsa licet esset mulier/ei⁹ tamen amore sit capta. Uerum imperator eius sermone concepto iustinam ducere tractabat vxorē non tamen seueram abijcere ex qua gratianus fuerat nat⁹: quez paulo ante firmarat imperatorē Legem itaqz protulit publice p ciuitates propositam sanciētem vt liceret volentibus habere duas vxores. Cūqz lex posita haberetur: iustine ipse cōiunctus est ex qua natus est valentinianus iunior et filie tres iusta: grata: et galla: quarum due quidem i virginitate manserunt: gallam vero postea maior theodosius imperator duxit vxorē. Ex qua placidia noscitur ei esse progenita. Nam archadium et honoriū ex placella priori coniuge habuisse cognoscitur. ¶ Sosomenus.

¶ Capitulum. xij.

Interea valēs in anthiochia syrie degens: cōsubstantialitatis cultores vehementer iseque batur: nisi eum liber themistij philosophi reuocasset: in quo perorauerat quia cum esse non oporteret infestum propter discordiam ecclesiasticorum dogmatum: quando etiam apud paganos vltra trecētarum sectarum differentia videretur: et vnusqsqz pro dogmate proprio in sentētia diuersa consisteret: et si forte hoc deo gratum potius esset dū non facile cognoscitur ⁊ diuerso modo glorificaꝶ/quatinus vnusquisqz amplius timeat dum integritatem eius scientie vel quomodo aut qualis quantusqz sit magis ignorat. His ergo themistij rōcinationibus aliquantulū mitior factus est imperator.

¶ Socrates.

¶ Capitulum. xiij. A

Non tamen omnino se ab indignatiōe suspendit: sed pro morte imponēda sacratissimis viris decernebat exilia donec eius impetum causa huiusmodi reipublice remouisset. Barbari trās histrum constituti qui vocantur gothi ciuile bellum inter se duabus partibus ꝯmouerūt. Unius preerat fridigernus: alterius athalaricus. Cunqz preualuisset athalaricus: fridigernus ꝯfugit ad romanos: eorūqz postulauit auxilium. Quo cognito valens precepit trachie militib⁹ vt barbaris auxilia commodarent. Hoc solatio victus athalaricus est etiam fuga versus. Ob hanc ergo causam fridigernus volēs aliquod beneficium repēsare valentinū suis oībus dogmata ei⁹ religiōis amplex⁹ est. Uñ hactenus gothi arriani esse noscuntur Tunc etiā vulfilas gothoꝝ epūs

litteras gothicas adinueit: ⁊ scri pturas diuinas in eam conuer= tit linguam. ¶Cum igitur non so= lum fri digerni gothos: sed etiã athalarici vulphilas edoceret: tunc athalaricus videns religio nem patriam violari: multos ar rianoꝝ supplicijs tradidit: quos arriani martyres nũc appellãt Non vero post multũ denuo in= ter se barbaris cõpacatis: a vici nis gentibus hunoꝝ depredabã tur. Expulsi de proprijs ad roma norum loca confugiunt seruire potius volentes imperatori.

Hoc dũ cognouisset valens ni= chil futuri prouidẽs: terras eis tribuit trachiarum: arbitratus preparatũ se contra omnes bar= baros habere solatium: ac pro= pterea milites de cetero neglige bat: et eos qui dudũ ꝯ hostes ela borauerant despiciẽs: etiam col latores prouincie per vicos et ci= uitates ꝑ vnoquoq milite octo= ginta solidos exigebat: qui dudũ eoꝝ tributa releuarat Hoc ergo fuit initium vt illo tp̃e romanoꝝ respublica calamitatibus subde retur. Barbari nanq cũ trachi= am tenuissent: licenter romanoꝝ prouinciã deuastabãt Hec audi= ens valẽs cũ ab orthodoxoꝝ exi= lijs nõ quiesceret: tunc tamẽ hac se necessitate suspẽdit. Turbat⁹ enĩ ab anthiochia ad ꝯstantino= polim venit. Unde etiã aliquãtũ xpianoꝝ persecutio tũc cessauit.

¶Theodoricus. B

¶Interea valens imperator dũ gothorum gentem commouisset ad prelium: apud bossorum tunc fatu⁹ vires sue ĩfirmitatis agno scens: misit ad fratrem solatia pe tens. At ille rescripsit: quia reli= giosum non esset talem virum iu uare qui deo rebelli existeret: s; magis esse iustum vt eius super bia sedaretur. Quod dũ ille mi= serrimus agnouisset: licet maio= ri necessitate constrictus non ta men a sua nimietate cessauit: sed fuit veritati rebellis. Terentius igitur inter hec victor reuersus est ab armenia vir optimus ⁊ pie tate decenter ornatus. Tunc ei iussit valens poscere dona q̃ vel= let. At ille quod decebat pium vi rum cogitare respondit. Petijt enim non aurum: nõ argentum: non predium: non cingulum: ne= q donum. sed vt eis qui pro apo stolica doctrĩa pericula sustinue rant vna preberetur ecclesia.

At ille petitionẽ ex scripto susce ptam cognoscens: que illic tene bantur ascripta dirupit: eumq alia postulare precepit. Uerum ille colligẽs verba precum susci pe inquit o imperator et habeto donum. Aliud vero non postulo intentionis mee iudex est vniuer sorum iudex. Cum ergo valens transacta bossoro venisz in thra ciam / primum quidem in cõstã tinopolim commoratus est pre= parans bellum deinde traianum cum expeditu contra barbaros destinauit. Cumq remeasset ille deuictus / derogabat valens ei

moliciem & causam timoris ascribes. At ille vsus fiducia viro fortissimo congruenti. Non inquit imperator ego sum victus sed tu victoriam perdidisti dum deo resistis: et illius solacia barbaris facis potius oportuna. Dum enim a te expugnatur pro illis pugnat. Et necesse est dei sequi victoriam. An nescis quos ab ecclesiis expulisti vel quibus eas contradidisti? Hec eadem arantheus et victor magistri militum sunt professi: et imperatorem ne tunc indignaretur ammonuerunt. Aiunt D etei ysaac monachum habentem cellulam illic cum videret eum ingredientem ad pugnam cum clamore dixisse. Quo vadis imperator qui pugnas aduersus deum quem non habes adiutorem? Ipse enim contra te barbaros mouit quoniam & tu aduersus eum blasphemas linguas plurimas incitasti. Et qui ei psallunt sacra: domibus expulisti. Quiesce ergo rebellare: & ille facit bella cessare. Redde gregibus pastores eximios: et victoriam sine bello percipies. Si vero nichil horum agens pugnare contendis: experimento cognosces quod durum est contra stimulum calcitrare. Nam neque reuerteris: et exercitum vehementer amittes. Betranion autem omni virtute clarus vniuerse scithie presul habens zelo fidei cor accensum pro corruptione dogmatum et iniquitatibus quas contra sanctos agebat valentem sepe redarguit clamans cum sacratissimo dauid. Loquebar de testimoniis tuis in conspectu regum et non confundebar. Qua E tamen gratia barbari arriano sint viciati languore narrabo. Tempore quo transeuntes histrum pacem cum valente fecerunt tunc presens eudoxius suggessit imperatori vt ei gothi communicarent. Dudum enim diuine scientie radiis imbuti apostolicis dogmatibus pascebantur. Communio inquit vnius dogmatis firmiorem faciet pacem. Hoc valens laudans a ducibus gothorum exegit vt dogmatum quoque concordiam retinerent. Illi vero dicebant paternam se mutare non posse doctrinam et illo tempore vulfilas esset eorum episcopus quem valde sequebantur eiusque verba quasi leges immobiles estimabant: hunc verbis pecuniisque flectens eudoxius egit vt barbari communionem amplecterentur imperatoris: sic decipiens eos ac dicens certamen esse verborum non differentiam dogmatum. Quamobrem hactenus gothi maiorem quidem patrem filio dicunt creaturam vero filium nequaquam dicere patiuntur licet hoc asserentibus communicare videantur.

¶ Socrates.
¶ Capitulum.xiiii.

Hoc itaque tempore imperatore ab anthiochia discedente confortati sunt

qui ab. eo persecutionem patie-bantur et maxime alexandrini. Petro quippe reuertente de roma cum litteris damasi romane vrbis antistitis: confirmantis cō substantialitatis fidem et petri episcopi roborantis ordinationē. Quo facto populus sumpta fiducia lucium expulit et reduxit petrum. Sed lucius cōstantinopolim nauigauit. Petrus cum paucum vixisset tempus reliquit fratrem suum thimotheum successorem.

Capitulum. xv.

Porro valens cum. xxx. die maij mensis sexto consulatu suo: et valentiniani iunioris secundo constantinopolim venisset inuenit populum in mesticia constitutum. Barbari namq3 per trachias discurrentes: etiam constantinopoleos suburbana vastabant: non existente qui eis resistere fortiter preualeret. Qui dum vsq3 ad muros venissent vrbis: aflicta ciuitas murmurabat: quasi eos imperator illic euocass3 dum nec resisteret et magis bella protraheret. Circenses ludi igitur agebantur: et illic imperatori clamabant da arma τ nos pugnabim⁹. Hinc accensus imperator. xi. die iunij mensis egreditur: interminatus penas se pro iniurijs cum rediret constantinopolitanis ciuibus exacturū. Et qui primitus videbantur procopio prebuisse solatium. ita vt ciuitatem aratro vertere minaretur. Deduxit igit ciues vsq3 ad vrbem hadrianopolim que est i cōfinio macedonie.

Theodoritus.

Et exercitu quidem premisso ipse in quodam vico victoriā sustinebat. Porro milites barbarorum impetum non ferētes alij fugiebant alij necabantur. Barbari autem venientes ad vicum vbi valens agnita proditione se celare nitebatur: immisso igne concremauerūt cum vico etiam pietatis inimicum.

Socrates.

Qui terminum vite sortitus est nona die mensis augusti / eodem consulatu id est quarto anno ducentesime octogesime none olimpiadis. Aiūt aliqui eum igne cōsumptum cum in vico fugisset / quem barbari cōcremauerunt. Alij vero ferunt quia mutato imperiali habitu ad pedestrium venit exercitum. Et cum equestres se tradidisset pugnare nolentes: in congressione vniuersos pedestres repente confossos. Ubi dicūt ipsum quoq3 ignoto vulnere fuisse prostratum. Defunctus est anno vite quinquagesimo. Qui cum fratre regnauit annos. xiij. post fratrem vero tres. taliq3 sorte defunctus est.

Explicit liber octauus.

Sequuntur tituli libri noni.

Tituli libri noni.

Incipit liber nonus.

Capitulum primum.

Igitur defũcto valente denuo barbari vsq; ad muros constantinopoleos venientes: ei⁹ suburbana vastabant: quapropt̃ ciues que inuenissent arma portantes: hostibus vt poterant resistebant. Uxor enim valentis imperatoris nomine dominica: premia ex erario publico bñ pugnãtibus secundum consuetudinem militum ministrabat. Quib⁹ etiã saraceni prebuere solatia: que eorum regina nomine mania romanorum federata direxerat.

¶ Theodoricus.
¶ Capitulum secundum.

Porro gratian⁹ valentiniani filius: cũ dudum patre defuncto europe sceptra tenuisset: defũcto valente sine sobole: asie quoq; libieq; regna suscepit. Moxq; pietatem quam mente perceperat operibus demonstrabat initiaq; sui regni rerum omnium domino dedicauit. Scripsit itaq; legem precipiens vt expulsi pastores ad sua ouilia remearent: sacreq; basilice eis redderentur qui communionem damasi sequebãtur. Is enĩ damasus romane vrbis episcopus laude dignus: vir mirabilis spe ornatus: dicere facere q; pro apostolicis dogmatibus cuncta festinus: post liberiũ gubernacula suscepit ecclesie.

Direxit igitur imperator cũ huiusmodi lege etiam saborem quẽdam tunc nominatissimum militie principem: ꝛ arriane qui idem blasphemie predicatores veluti quasdam bestias diuinis septis iussit expelli: optimis vero pastoribus ꝛ sacris ouilibus vniuersa restituit. Hoc ergo in vniuersis prouinciis decreuit obseruari.

¶ Socrates.

¶ Gratianus itaq; cum iuniore valentiniano regno potitus: ab exilio reuocatis omnibus legẽ sanciuit vt vnaqueq; religio decẽter sacra celebraret solos vero ab ecclesiis prohibuit eunomianos: fotinianos: et manicheos.

¶ Theodoricus.
¶ Capitulum tertium. A

Tunc igitur in ãthiochia que presidet orienti contentio huius modi causa prouenit. Pro apostolicis dogmatibus laborantes sicut iam dictum est erant diuisi: et alii post calumnias irrogatas eustachio: arrianam abominati vesaniam: apd̃ semetipsos sacra celebrantes paulinum habebant antistitem. Alii vero post ordinationem euzoii cum melecio cõuenientes eius doctrina fruebantur. Ad hec autem appollinaris laodicenus alterius partis sibimet presulatum assumpsit. Qui dũ pietatis indueret vultũ ꝛ apl'icã se fingeret dogmata cõseruare

post paululū manifestus hostis
apparuit. De diuina namq3 natu
ra adulterinis rationibus vtebat
gradus quosdam generans di=
gnitatum. et sacramentum dispē
sationis imperfectum explanare
presumēs: aīamq3 rōnabilē que
corpus regit: priuatam salute cō
firmās. si enim animā non assum
psit ſm illius rōnem deus verbū
neq3 medicinam prebuit/neq3 ho
norem dedit: sed corpus quidem
terrenū ab inuisibilibus virtuti=
bus adoratur. Anima vero ſm
diuinā ymaginē facta in īferiora
permansit ɔtumelijs induta pec
cati qui plurima sup hec vesan9
asseruit. Alij etenī pariter ɔfite=
bātur et ipe ex sctā virgine assum
ptā carnē. Aliqñ xbo cū eā deo ce=
litus descēdisse. Aliqñ eū ipsum
factum carnem sumpsisse nichil
ex nobis aliasq3 plurimas et in
anes fabulas sacris promissioni
bus copulabat/quas in presenti
dicere superfluū iudicaui. Talia
siquidem ille dicens: non solum
suos peste compleuit: sed etiam
quosdam nostrorum fecit hmōi
lepra participari Post paucum
vero ips cū suū viderent oppro=
briū ⁊ ecclesie claritatē pene cū=
cti reuersi sunt: et communionē
ecclesiasticā pcipere meruerunt
non tamen priorē deposuere lā=
guorem sed magis plurimos cō
stantiū latenter sauciauerit. Ex
hac ergo radice in ecclesijs ger=
minauit radix vna carnis deita=
tisq3 natura: et vt diuinitati vni
geniti passio copuletur: et alia q̄
cunq3 populis ⁊ sacerdotib9 cer=
tamina genuerunt: sed hec qui=
dem postea facta sunt. Tunc igit
veniente sabore magistro militie
et ostendente principis legē pau
linus quidem fatebatur se dama
si esse participem. Promittebat
etiam apollinaris hoc ipso lan=
guore celato. Sacratissimus ve=
ro melecius sub quiete degens:
illorum certamina deuitabat.
Porro flauianus sapientissim9
tunc in ordine presbyterij consti
tutus: primo quidē veniēte ma
gistro militum ita ad paulinū lo
cut9 est. Si cōionem damasi o a=
mice sectaris: ostende nobis dog
matum tuorum aperte ɔsortium
Ille namq3 dū vnā trinitatis sub=
stantiam confiteretur tres subsi=
stentias predicabat in apto. Ve=
rumtamē e diuerso subsistentias
perimis trinitatis: ostende itaq3
dogmatum concordiam et susci=
pe secundum leges ecclesias.
Cum ergo illuz his sermonibus
obiurgasset conuersus apollina=
ri dixit. Ammiror te amice sic im
pudenter veritati resistere: cum
aperte noueris quoniam lauda=
bilis damasus perfecte naturam
nr̄am a deo xbo dicit assūptā: tu
xo ɔria fatearis Metē nāq3 nr̄az
salute fraudas. Si āt loqmur te
forsitā accusātes: vel nūc nouita
tē a te natā denega: ⁊ damasi āple
x9 doctrinā lecta suscipe venerā=
da xitatis. His itaq3 rōnibus sa
pientissim9 flauian9 illorū fiduciā

redarguit. Porro melecius om
nium mansuetissimus: omnium
tranquillissimus atq; modestus
pau B lino dixit. Quoniam
et michi harum ouium curā cō=
misit dominꝰ. et tibi similiter ali
arum suscipe hanc solicitudinē:
⁊ communica alterutris sub dog
mate pietatis. Iūgamus amice
greges ⁊ soluamus de presulatu
contentionem communiter paſ=
centes oues curam earum com
muniter offeramus. Si autē de
sede certamen est: ego etiā hāc
cōtentionem conabor expellere.
In sede sacrum ponatur euange
lium: et vtraq; nos parte sedea=
mus. Et siquidem prius ego ter
minum vite suscepero solueris
antistes si vero hoc tibi priꝰ eue
nerit ego rursus gegis habebo
curam. Cū hec ergo meleciꝰ cū
omni mansuetudine protulisset:
paulinus acquiescere nō consen
sit. Tūc magister militie iudex v=
troꝝq; xboꝝ ecclīas melecio tra
didit. Paulinus autē aliaꝝ oui=
um permāsit antistes. Verū apol
linaris presulatu nudatus eccle=
sie nouitatē doctrine sua aperte
īpudētia pdicabat ⁊ ducē semet=
ipm ōndit hereseos et ipe qdē in
laodicia crebro morabat. In an
thiochia vero iā priꝰ vitalē ordia
uerat vita qdē optia decoratū et
apostolicis dogmatibꝰ enutritū
postea tamē hoc lāguore putre=
factū. Porro sacratissimꝰ meleciꝰ
diodoꝝ illū cuiꝰ iā meminimꝰ: q
sub tēpestate nimis asperrima ec
clesie nauem sine submersiōe ser
uauerat: pastorem constituit cili
cie gentis eiq; curam commisit.
Apamie vero pontificalem curā
iohāni dedit. Qui lʒ gn̄e ac nobi
litate fulgebat: tn̄ ꝓgenitores ꝓ
priūs virtutibꝰ adornabat. Hūc
ergo et sermo decorabat et vita.
Is itaq; tēpore tempestatis / cū
fidelium suorum numerum gu=
bernauit: cooperatorem hn̄s lau
dabilem stephanum quem sacra
tissimus melecius ad alia certa=
mina destinauit. Nā dū agnouis
set germaniciū eudoxij peste cor
ruptum: hunc ibi tanq; sapientis
simū medicum destinauit. Erat
enim omni grecorū doctrina ple
nus: et diuinis dogmatibus fas=
cinatus. Quaobrē spe sua frau=
datus non est. Vsus nanq; dono
spiritalis doctrine: lupos muta=
uit in oues. Porro magnus eu=
sebius de exilio remeans: acatiū
summe claritatis virum: in boe=
ria ordinauit epm: in hierapoli
theodotū. cuius mira conuersa=
tio hactenus C decantatur
Eusebium in calchide: i cyro no
fra ysidoꝝ. Aiunt enim quia etiā
eulogium qui ꝓ apostolicis dog
matibus fuerat decertatus / et i
antino cū protogene missus exi=
lio edissa ordinasset epm. Barsis
enim sacratissimus: iam de pre=
senti luce migrauerat. factus er=
go eusebius vltimum episcopus
marin in ciuitate dolichia fecit.
Hec enim parua ciuitas vesani=
am tunc obtinuerat arrianam.

Ubi dum accessisset eusebius vt marin virum plurimis virtutibus decoratum in sede collocaret episcopali quedam mulier arriana peste completa tegulaz de tecto dimisit qua eius caput valde contriuit. Jsq; post paululuz ad vitã meliorem de hac luce migrauit. Qui moriens presentes iurciurando constrinxit/ vt ab ea que hoc fecisset nullomodo penas exigerent: imitatus dominum suum qui de crucifigentibus ait. Pater dimitte eis. Non enim sciunt quid faciunt. Simul & cõseruuz stephanuũ q̃ post multos lapidum iact⁹ clamabat. domine ne eis statuas hoc peccatum. Hoc ergo modo magnus eusebius est defunct⁹. Et q̃ thracie barbaros inuitauit impiorum hereticorum manus declinare nõ potuit: sed martyrũ coronam illorũ ferocitate suscepit. Hec ergo gesta sunt post reuersionem episcoporum.

¶ Capitulum quartum.

Porro gratian⁹ trachiã barbaros vastare cognoscens ytalis derelicta phenicam venit. Ea tempestate theodosius tam propter parentum nobilitatem q̃ pro fortitudie propria nominatissimus habebatur/ & ob hanc causam inuidia similium iudicum fatigat⁹ in hispania morabatur vbi et ortus fuerat et nutritus. Cunq; imperator quid faceret hesitaret. quippe cum barbari eleuati victoria inexpugnabiles esse viderentur: ducatu theodosij pugnã credidit terminari. Repẽte siquidem eum ab hispanijs euocans: et magistrum militum esse denũcians cuz expeditu ad barbaros destinauit. At ille fide munitus confidenter ad trachas est profectus. Quo dum venisset vidisset q; barbaros: exercitũ ordinauit ad pugnam. Congressione facta impetum barbari non ferẽtes suas acies reliquerunt. Et illi quidem fugiebant hi vero fortiter sequebantur. Jmmensaq; cedes tunc facta est barbarorum. Plurimis igitur interemptis paucis q; latenter transeuntibus histrũ mox dux optimus exercitu dispo: per vicinas vrbes ipse velociter remeauit ad principem ita vt ipse triumphorum suorum nuncius extitisset. Quod tamen nec ipsi imperatori duz miraretur factum credibile videbatur. Jnuidi siquidem etiam fugisse cũ dicebant et exercitum perdidisse. At ille derogatus sibi petijt dirigi q̃ viderent hostium multitudinem peremptorum. His verbis imperator flex⁹: direxit qui res actas inspicerent eiq; renunciarent. Porro dux optimus inter hec diuinam visionem vidit: et ab ipso somnium aperte sibi ministratum. Conspexit enim in somnis quia sanctus melecius anthiochene ciuitatis antistes: clami

dem sibi vestiret imperialem: et corona caput ornaret. Hec cum nocte vidisset cuidã mane retulit clericorum. At ille clarũ esse sõnium dixit et nichil enigmaticum nichil dubium continere. Cunqꝫ pauci omnino transissent dies qui pro victorie inspectione missi fuerãt remearũt perempta qꝫ hostium multa milia narrauerunt. Quãobrem letatus princeps theodosium fecit iperatorẽ ¶ Socrates.

¶ Cõsulatu ausonij et olibrij septadecima die ianuarij mensis.

¶ Theodoricus

¶ Traditaqꝫ ei sceptrorũ parte valentis ipse rursus ad ytaliam rediit ⁊ illũ ad regna collata trãsmisit Mox igitur vt imperiũ sũpsit pre omnibus de concordia ecclesie cogitauit: et vniuscuiusqꝫ presulatus episcoporum constãtinopolim conuenire precepit. Hec sola erat arriano plena cõtagio. Nã occidens liber huiusmodi lan B guore permansit. Constantius enim senior filius constantini maioris: et costans iunior paternam fidem integrã seruauerunt Rursus etiam valẽtinian⁹ imperator hesperie: inuiolatam custodiuit fidei pietatem. Orientis autem tractus: multifphariam huiusmodi labe cõpletus est. arrius enim alexandrine presbiter ciuitatis hanc ibi genuit blasphemiam. Post quẽ eusebius patrofilus et ecius palestine: et paulinus atqꝫ gregori⁹ fenicis theodolus. Post q̃os & athanasius et anercissus cilices et alij plurimi male iactata semina nutriuerunt His igitur nequissimis cultorib⁹: fuit cooperator constantius atqꝫ valens. Pro hac ergo solũmodo causa theodosius suo subiacentes imperio constantinopolim congregari ꝑcepit episcopos. ¶ Socrates.

¶ Capitulũ.v.

Interea macedoniani post legationeꝫ ad liberium destinatam aliquanto tempore sine discretione cõmunicabant ipi et qui ab initio definitionem fidei nicene susceperãt. Cunqꝫ lex pricipis gratiani licẽtiam religionibus sicuti vellent cõmunicare prebuisset denuo sunt diuisi Congregatiqꝫ in anthiochia statuerunt vocem consubstantialitatis ammouendam et venerantibus nicenã fidem non esse communicandum. Sed plurimi videntes eorum varietatem recesserunt ab eis et cõsubstantialitatis sectatorib⁹ sũt vniti. ¶ Sosomenus.

¶ Capitulum.vi

Cunqꝫ theodosius bello barbaros superasset ⁊ illi romanos amicos habere deprecarẽtur causa federis acceptis obsidibus thessalonicã venit Ubi cũ in egritudinem incurrisset: ab acolito ei⁹ ciuitatis epo baptisatus ẽ Iꝫ a ꝑ

genitoribus christianū dogma et fidem niceni concilij sequerent.

¶Socrates.

¶Tunc igitur baptisari cupiēs propter infirmitatem thessaloni censium requisiuit episcopū cu= ius fidei esset. Quo respondente quoniam arriana pestis in illiri cum non valuisset accedere: sed inuiolatam ab initio fidē niceni concilij seruarent ille libēter ei⁹ verba suscipiens baptisat⁹ atq₃ egritudine liberatus est.

¶Sosomenus.

¶Capitulum.vij.

Cogitans igit imperator quia melius esset pronunciare subie ctis cui⁹ esset fidei: ne videretur vim facere si quemquā subito in uitum ad cultum religionis im= pelleret: legē a thessalonica po= pulo cōstantinopolitano propo= suit. Hoc enim visum est vt velu ti de quadam ciuitatis arce om= nibus subiectis alijsq₃ ciuitatib⁹ indicante scriptura fieret mani= festa. Cuius legis verba sūt hec Imperator gratianus: valētini= anus: et theodosius augusti: ad populum vrbis constantinopoli tane. Cūctos populos quos cle mentie nostre regit temperamē= tum in tali volum⁹ religione ver sari: quā diuinū petrū apostolum tradidisse romanis: religio vsq₃ nunc ab ipso īsinuata decla= rat. Quamq₃ pontificem damasi sequi claret et petrum alexādrie episcopum virum apostolice sā= ctitatis: hoc est vt secundū apo= stolicā disciplinam euāgelicam q₃ doctrinam patris et filij ⁊ spi ritus sancti vnam deitatem: sub pari maiestate et sub pia trinita= te credamus. Hāc legem sequē tes christianorū catholicorū no men iubem⁹ amplecti. Reliquos vero dementes vesanosq₃ iudi= cantes: heretici dogmatis insa= niam sustinere diuina primū vin dicta post etiā motus nostri quā ex celesti arbitrio sumpserimus vltione plectēdos. Data.iij. kl. martias thessalonice graciano v. valentiniano et theodosio au= gustis consulibus. Hec faciens post paululum constantinopoli venit.

¶Capitulum.viij

Tunc igitur gre gorius nazanzenus cō muni decreto multorū episcoporum in constantinopoli transmutatus itra ciuitatē ī par uo oratorio sacra celebrabat. Cui loco postea principes basili cam maximam copulantes eam vocauerunt anastasiam

¶Capitulū.ix.

Que vero non solum pulchritudine ⁊ magnitudine verum a pertissima apparitōne dei noscit il lustrari. Illic ei diuia vi⁹ i sōnis ⁊ aperte plurimis ɀfrequēt min

q languentibus et interim in rerum periculis constitutis subuenisse dinoscitur: ita vt crederetur ab aliquibus sanctam mariam xpi matrem virginem hanc esse Cum tali namq; habitu multis ostēditur quā basilicam ideo anastasiā vocāt sicuti reor eo q dogma niceni concilij in cōstantinopolim quasi iam mortuum eo loco expositionibus gregorij resurrexerit Ego tñ audiui qsdam veriloquos retulisse dū populus illic cōgregaretur ad missas: mulier pregnans de superiore porticu cadens defuncta est. Tunc communi oratione facta sup eam reuixit et cū partu saluata est. Quā obrem nimis inopinabile anastasie nomē id est resurrectionis accepit. ¶ Socrates.

¶ Capitulum.x.

Gregorius itaq; vir eloquentissimus ac venerandus cognoscens aliquos murmurare eo q esset ex alia ciuitate adueniente principe constantinopolim habitare declinabat. Impator tamē dum in tali statu iuenisset ecclesias: cogitabat qadmodū pacificaret oēs et cunctas augeret ecclesias. Mandauit ergo repente dimofilo q tunc arriane religiōi presidebat. si vis inquit credere secundum niceni dogma cōcilij: vniatur populus et suscipiat pacem. Cumq; ille propositionem huiusmodi refugisset: tūc iperator. Si pacem inquit concordiāq declinas: fugere te etiam a sacris basilicis ego te precipio. Hec audiens demofilus et cogitansq; graue esset potioribus resultare. conuocans in ecclesiam plebem et surgens in medio cunctorum hec per se subiectis verba locutus est. Fratres .: Scriptū est i euangelio. Si persecuti vos fuerīt ex ista ciuitate fugite in aliam. Quia igitur imperator ecclesijs opus habet: scitote crastina nos collectam foris vrbem celebraturos. Hec cum dixisset egressus est. Non tamen sic intelligens euangelij verba qadmodum dicta sunt. Illic enim precipitur vt fugiētes habitationem mūdanam hierusalem requirāt supernam. Egressus ergo ciuitatē ante portas conciliabula celebrabat. Cum quo simul exijt lucius alexandris pulsus: qz tunc cōstantinopolim morabatur. Sic itaq; theodosij concordiam non ferentes post. xl. annos ecclesias quas vi tenuerunt reliquerunt. Egressi de ciuitate quinto consulatu graciani et theodosij primo mense nouembris. Quo facto niceni fidei sectatores ecclesias receperunt.

¶ Sosomenus.

¶ Capitulum.xi.

Igitur cum eunomius valentis tēporibus a suis clericis re-

cessisset: apud semetipsum in bythinia morabatur. vir callidus et dicendi peritus multusque populus cōcurrebat ad eum. aliique experiri volentes: alii audire que diceret. Horum fama peruenit ad principem cum quo ipse quoque voluit habere sermonem. Sed augusta placella precibus eum retinuit. Erat enim fidelissima: niceni dogmatis iura sub integritate seruabat. Timuitque ne vt assolet eloquio viri callidi captus imperator facile in sectam eius incurreret.

¶ Theodoricus.

¶ Capitulum duodecimum.

Interea cum episcopi centumquinquaginta fuissent constantinopolim congregati precepit imperator vt null⁹ proderet quis esset maximus ille meleci⁹. Volebat enim ex memoria sui sōnii virum illum sibimet īdicari. Cum ergo omnis illa mltitudo pontificum regiam introisset domum/ relictis omnibus ad magnum concurrit melecium: et veluti quidē filius patris amator post multum tēpus paterna visione potit⁹ is amplexabatur eū et simul osculabatᷓ oculos labia pectus et caput dextramque qua eum in somnio coronauerat insinuauitque illi quam viderat visionem Cunctis etiā ceteros cōgrue salutasset rogauit tanquam patres vt de rebus presentibus cogitarent.

¶ Socrates.

¶ Et vt in vrbe constantinopolitana ordinaretᷓ episcopus. Et cū speraret posse maccedonianos vniri etiam eorum conuocauit episcopos. Conuenerunt ergo de cōsubstantialitatis fide/ thimotheus alexandrinus/ cirillus hierosolymitanus/ post penitentiā in consubstantialitatis dogma cōsentiens: melecius anthiochie/ et acoli⁹ thessalonice: aliique plurimi ita vt cētum quinquaginta numerus impleretur. Macedonianorum vero preerat eleusius cizici: et lampsaci marcianus: erantque simul. xxxvi. quorum plurimi esse videbantur de ciuitatibus hellesponti. Conuenerunt itaque consulatu eucharii et euagrii mense maio. Igitur imperator et episcopi partis eius laborabant vt eleusius eiusque sequaces vnirentur ecclesie: cōmemorantes eis legationem quam miserant ad liberium tunc romane vrbis episcopum per eustachiū. Et quia dudum sponte eis communicassent: nec esset sine dedecore vt subito bene prius placita permutarent. At illi eius monita aptaque conuitia paruipendentes: elegerūt sequi potius arrianam pestem ꝙ consubstātialem dicere trinitatem. Hec fatentes de constantinopoli sūt egressi: et scribebāt alterutris ne quis eorum in niceni concilii dogmate consentiret.

¶ Capitulum. xiii.

Gregorius itaque qui tunc constantinopolitanam regebat ecclesiam / ad nazanzenum remeare tendebat. Pro quo cum episcopatus constantinopolitane vacaret ecclesie / thimoteus alexandrinus petri successor: maximum quendam cinicum ordinauit episcopum / cum nuper totondisset eum. Is enim erat etiam appollinaris vesanie fascinatus. Sed non pertulerunt hoc malum viri sanctissimi constantinopolim congregati. Et dum egyptii maxime se pro eius ordinatione separassent / sacra officia gregorio celebrabant. At ille grauiter ferens / rursus factam diuisionem exorabat vniuersos vt laude dignum virum quererent quem pontificem ordinarent. Tunc illi eius verbis acquiescentes / nectarium generis nobilitate decoratum constituerunt constantinopolitane ciuitatis episcopum. Maximum vero appollinaris contagio laborantem nudatum pontificali dignitate proiecerunt. Tunc etiam regulam protulerunt vt constantinopolitanus episcopus haberet honoris priuilegia post pontificem romanum / eo quod sit noua roma. Firmaueruntque rursus nicenam fidem et patriarchas constituerunt distribuentes prouincias: et episcopi vniuscuiusque diocesis ad ecclesias non irent extraneas. Hoc enim primitus propter persecutionis tempus indifferenter agebatur. Distribuerunt itaque nectario quidem maximam ciuitatem et thraciam. Ponticam vero diocis helladio qui post basilium fuit. cesaream capadocie gregorio niseno / basiliique germano troilo quoque meletine armenie ius patriarche dederunt. Asianam vero diocesim amfilocius est sortitus. Optimus autem anthiochie pisidie egyptum quoque thimotheo alexandrino distribuerunt. Porro ecclesiarum orientalium gubernationem eius presulibus comiserunt palagio laodiceno et diodoro tharsi: Anthiochene ecclesie priuilegia reseruantes: que tunc melecio presenti dederunt. Definierant pariter vt si quid in prouincia qualibet emergeret: prouincie concilio finiretur. In his omnibus suum prebuit etiam imperator assensum.

Theodoricus. Paruo siquidem tempore transeunte sanctus quidem melecius est defunctus et ab omnibus sapientibus cum preconiis maximis est sepultus.

¶ Theodoricus. ¶ Estate vero sequente rursus plures episcopi ad constantinopolim pro causis ecclesiasticis sunt reuersi vbi orientalium episcoporum synodicam susceperunt epistolam / incitantem eos ad romam vt illic maximum celebraret concilium. Sed illi quidem profectionem quasi nihil habituram lucri refugerunt verum literas direxerunt damaso ceterisque presulibusque pro clariori noticia subdere necessarium iudicaui. ¶ Capitulum.xiiii.

Dominis hono‐rabilibus atq; veneran‐dis fratribus et commini‐stris damaso ambrosio/britonio valeriano acolio basilio: et reli‐quis sanctis episcopis in maxi‐ma roma collectis: scta synod⁹ or‐thodoxorum episcoporum congre‐gatorum maxima ciuitate cōstā‐tinopolim in dño. S. Velut nunc ignorāti nostre reuerētie insinua‐re atq; narrare multitudinē pas‐sionum ab arriana potentia no‐bis seuius illatarum forsitā sup‐uacuum ē. Non enī ita neglige‐re vestram credimus sanctitatē vt adhuc egeatis discere q̄s cer‐tum est condolere. Sz neq; nos cōstrixere tempestates vt pro sui paruitate latere potuissent. Neq; tempus persecutionis est nouū sed adhuc memoriam seruat an‐tiquam: non solum ī his qui pas‐si sunt sed etiam in eis qui parti‐cipes sūt illorum: quorū ꝓprias īdicant pa‐siones. Hesterno enī vt ita dicamus aut hodie exilior⁊ vinculis resoluti post innumeras tribulationes ad ecclesias pro‐prias sunt reuersi. Aliorū vero ī exilio defunctorum funera reuo‐cata sunt. Quidam vero etiā ab exilio remeantes et feruenti he‐reticorum furore detēti amario‐ra q̄ in exilio in proprijs sunt per‐pessi: lapidibus ab eis obruti: si‐cut beatus stephanus. Alij diuer‐sis macerati sūt supplicijs adhuc stigmata christi et vulnera in suo corpore circūferre noscūtur. Pe‐cuniarū vero dispendia honoris ademptiōes: singulorum ꝗ con‐fiscationes: et machinamina / in‐iurias atq; vincula quis nume‐rare valebit ad singula? Omnes eī tribulationes vere super nos multiplicate sunt vltra numerū. Juste quidem quoniā valde pec‐cauimus. Aut certe clemēs dñs passionum multitudine nos vo‐luit exercere. Propter hec itaq; gratias deo referimus: quia ꝑ tantas tribulationes seruos cor‐ripit suos et secundū multitudi‐nem miserationum suarū redu‐xit nos rursus ad refrigerium. Nobis itaq; tēpus et labor ma‐ximus necessarius fuit quatinus emēdatio proueniret ecclesie: vt tanq̄ pro longa egritudine dilu‐genita paulatim adhibita prisca pietatis redderet sanitatem.

Hoc etenim putabimur modo ꝑ‐secutionibus acerrimis liberati et ecclesias longo tempore ab he‐reticis detētas denuo reparare verumtamen graues adhuc no‐bis sūt lupi qui postq̄ de caulis expulsi sūt: ex ipsis pascuis oues abripiunt: collectas facere con‐tendentes: populos commouen‐tes et in nullo segnes ad ecclesie lesionem. Erat itaq; sicut diximꝰ necessarium huic operi tēpus. Quia tamen fraternā circa eos caritatem ministrātes synodum in romana vrbe dei voluntate fe‐cistis et nos illic tanq̄ membra propria: litteris deo ammirabi‐

lis principiis euocastis vt tunc ad tribulationes soli sumus addicti: tunc sub imperatorum pia concordia non sinc nobis regnaretis: sed etiam nos vobiscum secundū apostolicam vocem conregnaremus. Oratio quidem nostra fuit si esset possibile vt omēs nr̄as simul relinquentes ecclesias desiderio vtili iungeremur. Quis enim nobis dabit pennas sicut columbe vt volemus: et apud vos requiescamus? sed quoniã hoc omnino nudabat ecclesias: requiē nuper inchoãte res que nimis erat plurimis ĩpossibilis: q2 concurreramus in vrbē constantinopolitanã: causa litterarū ad nos directarum a vestra caritate post aquilepense concilium a deo amabilem imperatorem theodosium propter hãc solūmodo causam vsq3 ad constantinopolim preparati: ꝛ de hac tã tum modo synodo ferentes consensum episcoporū qui per prouincias permãsere. Maioris vero profectionis neq3 sperauim⁹ opus neq3 preaudiuimus omnino antequam constantinopolim veniremus. super hec autem induciarum angusto tempore faciente: neq3 preparare nos valentes ad longã profectionem: neq3 vniuersos communicatores nostros in prouincijs positos commouere: et eorum consensum sumere preualuim⁹. Quoniam igitur hec et alia multa plurimorum aduentum prohibere videbantur / quod erat secundum ad effectum rerum et vestre circa nos caritatis ostensionem / hoc egimus. Reuerendissimos atq3 charissimos fratres et comministros episcopos cyriacum / eusebium: et prisciani: vsq3 ad nos laborare alacriter exorantes: per quos et nostram voluntatem pacificam: et intentionem habentē vnitatis ostēdimus: zelumq3 nostrum quem pro saluberrima fide gerimus indicamus. Nos et enim persecutiones siue tribulationes siue minas ĩperiales siue crudelitates iudicū: siue quaslibet alias tentationes hereticorum libenter sustinuimus pro euangelica fide que ĩ nicea bithinie a trecētis decē et octo prīb⁹ roborata dinoscitur. Hanc eni ꝛ vobis et nobis et omnibus qui non subuertunt verbum vere fidei complacere confidimus quã scimus antiquissimam existere: et sequacem baptismatis docentemq3 nos credere: In nomine patris ꝛ filij et spiritus sancti. Diuinitatem quippe ꝛ virtutem atq3 substantiam vnam patris et filij et spiritus sancti credimus et equalem honorem ac dignitatem et imperium coeternum: in tribus perfectissimis substãtijs seu tribus perfectis personis: vt neque sabellij languor habeat locum confusiōe subsistētiarum: aut perēptione proprietatū: neq3 eunomianorū ꝛ arrianorū ꝛ pneumathomacorū: idest spiritui resi-

stentium blasphemia preualeat substantia videlicet secundum il los: aut natura aut diuinitate di uisa et increate consubstantiali coeterne trinitati postrema que dam vel creata vel alterius sub stantie natura detur. Inhuma nationis vero christi sermonem sine aliqua violatione seruamus neq; sine anima neq; sine mente aut imperfectam carnis dispen sationem suscipiētes: sed totum scientes perfectum quidem an te secula existere domini verbum perfectum vero hominem in no uissimo dierum propter nostram salutem factum. Igitur que de fi de a nobis aperte predicantur: velut in summa hec esse noscun tur. De quibus amplius instrui poteritis si et thomum in āthio chia factum a synodo ibi consti tuta dignemini legere. Et qđ an no in constantinopolim ab vni uersali synodo cognoscitur esse prolatum in quibus latius fidem professi sumus: et contra noui tates heresum nuper exortas a nathemata ex scripto protulim⁹ De dispensationibus autem par ticularibus ecclesiarum antiqua sicuti nostis sanctio tenuit: et dif finitio sanctoꝝ patrū in nicea cō uenientium scđm vnam quamq; prouinciam. Et si pontifices vo luerint vt cum ei vicini propter vtilitatem celebrent ordinatio nes quibus rebus consequenter et ceteras ecclesias apud nos e dificari cognoscite et insignium ecclesiarum hec approbasse sa cerdotes. Porro constantino politane vrbis nouellā vt ita di camus ecclesiam: velut ex ore le onis hereticis subfossam blas phemiis: abstraximus et p mise ricordias dei reuerendissimū et deo amabilem nectarium episco pū ordinauimus corā vniuersali concilio cū cōmuni ꝯcordia: sub aspectu etiam deo amabilis im peratoris theodosij: vniuersiq; cleri: cūctis decernente pariter ciuitate. In seniore autē et vera apostolica ecclesia āthiochie sy rie in qua prius venerabile chri stianoꝝ appellatum est nomen: reuerendissimum et deo amabi lem episcopū flauianū de vniuer sa ꝓuincia et oriētali diocesy cō currentes regulariter ordinati oni ecclā pariter decernente: et quasi sub vna voce hunc honorā te virū. Quam ordinationē tāq; legalē suscepit cōmune conciliū In matre vero cunctarū ecclaꝝ hierosolimis cōstituta: reueren dissimū ⁊ deo amabilē cirillū epi scopū esse significamus qui regu lariter olim prouincialibus ordi nat⁹ plurima propter arrianos diuersis temporibus certamina passus est. His igitur tam legali ter et canonice apud nos gesti: etiam vestram reuerentiam con gaudere deposcimus spirituali intercedente dilectione ⁊ timore dominico p que humana ratione offēsio ⁊ ecclaꝝ edificatio p ponit vniuersis. Sic eteni verbo fidei

concordante: christiana in nobis caritate firmata: cessauim⁹ dicere quod reprehendebat apostolus. Ego quidem sum pauli: ego vero appollo ego autem cephe dum omnes videlicet appareamus christi q̄ in nobis diuis⁹ non est. Et si sine scismate corp⁹ ecclesie d̄o adiuuāte seruem⁹ cū fiducia āte domini tribunal astabimus. Hec contra arrij.et ecij eunomijq̄ vesaniā: necnon contra sabellij:fotini:marcelli:pauli samosatani ⁊ macedonij:ↄscripserunt. Similiter autē ⁊ appollinaris nouitatem palam abdicauerunt dicentes: ihumanationes vero domini siue violationes seruamus: neq̄ȝ sine anima neq̄ sine mēte: aut iperfectā carnis dispensationem suscipientes Porro damasus omni laude dignissimus agnoscens hanc heresim exortam fuisse: non solum appolinarem sed etiam thimotheū discipulū illius abdicauit Et hoc orientem gubernantibus episcopis litteris ꝓprijs indicauit q̄s curauimus subter annectere.

Capitulū.xv.

Quoniam apostolice sedi reuerentiam debitam caritas vestra distribuit vobis plurimum carissimi filij prestitistis. Nā licet ecclesie in qua sanctus apostolus residēs docuit queādmodū nos gubernacula que suscipimus teneamus: tamē profitemur nos honore minores esse: et propterea omnimodo festinam⁹: vt ad gloriam eius beatitudinis peruenire possimus. Scitote igitur quia dudum thimotheum ꝓphanum ineruditū: appollinaris heretici discipulum: cū impio eius dogmate condemnauimus: nec vltra concedimus ei⁹ reliquias qualibet ratione de cetero preualere. Si autem adhuc ille serpēs antiquus semel et secundo ꝑcussus ad penā propriā reuiuiscit: quiq̄ȝ extrane⁹ ab ecclesia ē mortiferisq̄ȝ venenis suis: quosdam fidelium tentare non cessat: hāc tanq̄ pestiferā declinate corruptionem: quaten⁹ vos memores apostolice fidei q̄ precipue in vrbe nicena a patrib⁹ ex scripto ꝓlata est. firmo gradu stabiles in fide et imutabiles perduretis: ⁊ nōs vaniloquia et exterminabiles questiones ab isto audire patiamini clericos vestros aut plebem. Iā enim semel formam dedicim⁹ vt qui semetipsum cognouerit christianum: illd̄ seruet qd̄ apostolicis noscitur esse cōtradītum dicente sancto paulo Si q̄s vobis āninciauerit preter quod accepistis anathema sit. Christ⁹ enim filius dei dn̄s noster humano generi per propriā passiones salutem plenissimā condonauit: vt totum hominem delictis obnoxium peccatis omnibus liberaret. Hunc siquis in deitate siue in humanitate minus aliquid

dixerit habuisse plen⁹ spū dyabo li gehēne semetips filiū demōstra uit. Cur itaq rurs⁹ a me qritis damnationē thimotei: qui hic iudicio apostolice sedis presente quoq petro alexandrine ciuitatis episcopo cū appollinari suo doctore damnatus est et in die iudicij tormenta debita et supplicia sustinebit? Si vero quibusdam leuioribus ille suadet veluti quandam spem habens qui veram spē in christi confessione mutauit sciant se cū isto similiter perituros cum quo ecclesiastice regule resultabant. Deus vos incolumes custodiat filii carissimi

Capitulum. xvi.

SEd etiam alia quedam in eminentissima roma colligentes cōtra diuersas hereses conscripserunt: que huic operi necessario subdere iudicaui.

i Quoniam post nicenum concilium talis error exortus est: vt quidam dicere prophano ore psumāt per filium sanctum spm̄ fuisse factum: anathematisamus eos qui nō cum oī predicant libertate cū patre et filio sanctum spiritū vnius eiusdem substātie atq ptātis existere.

ij Similiter aūt anathematisamus et eos qui errorē sabellij sunt secuti/eū dē dicētes pr̄em esse quē filium.

iij Anathematisam⁹ arrium et eunomiū q simili īpietate lz verbis discrepant filiū tn̄ et spm̄ scm̄ creaturam esse confirmant.

iiij Anathematisam⁹ macedoniāos q ex arriana radice diriuati/nō īpietatē sed vocabulū mutauert.

v Anathematisam⁹ fotinū qui hebionis herēsī renouās dn̄m nr̄m iesum xpm solū ex maria cōfitetur.

vi Anathematisamus etiā eos q duos filios esse pfitentur: vnū ante scl'a: et aliū post carnis assūptionem ex virgine.

vij Anathematisam⁹ et hos q pro rōnali aīa ɔfirmāt: quia dei verbū in hūanā carnē ɔuersū est: ipe nāq filius verbū dei: non p rōnali aīo et intelligibili in suo corpore fact⁹ ē sed nr̄am hoc est rōnalē et intelligibilē aīam sine pctō assumpsit atq saluauit.

viij Anathematisam⁹ et eos q dicūt verbū dei pductione et corruptiōe a patre separatū/et sine subsistentia eum aut terminandū esse blasphemāt. Eos aūt q ab eccl'iis ad alias ecl'ias migrauerīt tādiu a nr̄a cōione alienos hēamus donec ad eas redeāt ciui

tates in quibus primitus ordinati sunt.

ix Si qs aūt alio de loco ad locū migrātē viuētis ordinat⁹ est t idiuvacet sacerdotij dignitate q̄ ꝓpriam deseruit ciuitatē donec successor ei⁹ requiescat in dño.

x Si qs nō dixerit sēp prez et filiū et spm̄ sctm̄ esse anathema sit.

xi Si qs nō dixerit filiū natū ex patre hoc ē ex ei⁹ diuina sba anathema sit.

xij Si qs nō dixerit vez deū filiū dei: sicut verū patrē eius: et oia posse et oĩa nosse: et patri equalē esse anathema sit.

xiij Si qs dixerit q꞉ in carne degēs fili⁹ dei cū eēt i terra in celis ⁊ cū patre non fuit anathema sit.

xiiij Si qs dixerit q꞉ i passiōe cruci dolorē pass⁹ est fili⁹ dei de⁹ et nō caro cū aia q̄ iduta ē forma serui quā sibi assūpsit sic sctā scriptura dixit: anathema sit.

xv Si qs n̄ dixerit q꞉ i carne quā assūpsit sedet i dextera patris: in qua etiā vēturus est iudicare viuos et mortuos anathema sit

xvi Si qs nō dixerit spm̄ scm̄ ex prē eē vere ꝓpe sic ⁊ filium ex diuina substātia et deū dei verbū anathe. sit.

xvij Si quis non dixerit omnia posse spiritum sanctum ⁊ omnia nosse: ⁊ vbiq꞉ adesse sicut et filium et patrē anathema sit.

xviij Si quis dixerit spiritū sanctum facturam aut per filium factū anathe. sit.

xix Si quis non dixerit oīa per filiū et p spm̄ sanctū fecisse prez hoc ē visibilia ⁊ iuisibilia: anathema sit

xx Si qs nō dixerit patris ⁊ filij et spiritussancti vnā deitatē: ptātē: diuinitatē virtutē vnā gloriā: dñatiōnē: imperiū vnā volūtatē et veritatē anathe. sit.

xxi Si quis tres personas non dixerit veras patris et filii ⁊ spiritussācti equales semper viuentes oia q꞉ saluantes: oia ꝯtinentes visibilia et inuisibilia omnia potētes: oia iudicantes: oia viuificantes ⁊ oia creātes anathe. sit.

xxij Si quis non dixerit adorandū spm̄ scm̄ ab vniuersa creatura sicut ⁊ filium atq꞉ prem anathema sit.

xxiij Si quis de patre et filio bn̄ sapuerit de sctō āt spū nō recte crediderit: hereticꝰ ē q꞉ oēs hętici d̄ filio dei et de spū scō male sapi꞉tes: i iudeorū atq꞉ gētiliū icredulitate consistere conuincuntur.

xxiiij Si quis aūt diuisit deum patrem dicens et deum filium ⁊ spiritū scm̄ aūr

mans deo dicit/ et non deum pro=pter vnam deitatem ac potesta=tem quam esse credimus et noui mus: patris et filij et spiritussan cti deum vnum: subtrahens ve=ro filiū et spiritū sanctū tanq̄ so=lū opinatus patrem deū anathe ma sit. Nomē eni deorū et ange=lis et hominibus sanctis a deo positū est atq; donatū. De patre vero et filio et spiritusancto pro=pter vnā equalēq; diuinitatē: nō deorū noīa s; dei nostri traditur atq; significatur vt credamus q: in patre et filio et spiritusācto so=lummodo baptisamur: et non in archangelorum et angelorū no=minibus sicut heretici: aut sicut iudei gentilesq; vesaniunt. Hec igitur christianorū sal⁹ est vt cre dentes trinitati hoc est patri et fi lio et spiritui sācto et in ea bapti=sati vnā deitatē/ et potestatē et di uinitatem: et substātiam in eum esse credimus. Hec itaq; gratia no viuente facta sunt.

Socrates
Capitulum. xvij.

Nterea theo=dosius imperator cor=pus episcopi pauli de ancira tūc reuocare fecit quem philippus prefectus propter ma cedoniū exilio destinatū in cucus so armenie fecerat suffocari. Qd̄ fun⁹ cū honore maximo atq; ve neratiōe suscipiēs i ecclesia recō didit q̄ nūc ex eius nomīe noscit̄ appellari quā tūc macedoniani tenuerant ab arrianis diuisi et ex pulsi ab imperatore quia ei⁹ no=luerunt sequi fidem. Sosome nus. In qua basilica pluri mi nesciētes veritatem paulū a=postolum illic iacere credunt et maxīe mulieres et populi. Hoc itaq; tempore etiā melecij relīqe in anthiochiā relate et iuxta se=pulchrum babile martyris nos=cuntur esse recondite. Fertur eni quia per totam viā iussu princi=pis ministrantibus cunctis ciui tatibus cum psalmodia et hono re debito funus eius vsq; ad an=thiochiam fuerit reuocatum.

Socrates.
Capitulum. xviij.

Nter hec theo=dosius imperator filiū suū archadium designa uit augustum. ꝯsulatu merobau dis secundo et saturnini sextade=cima ianuarij mensis die. Nō lō=go post tempore aderant vndiq; totius religionis episcopi eodē consulatu iunio mense.

Capitulum. xix.

Nter hec euo=cās imperator nectariū tractabat cum eo quō fieret: vt nō christianitas disco=daret: sed tota vniretur ecclesia. Dicebat autem. Oportet exami nari questionē ecclesias segrega tem: quia dum discordia recede=ret: ꝯcordia ecclesias ꝯgregaret Hoc audiens nectarius cogita

bat:et euocans agelium tūc nouatianorum episcopū tanq̄ in fide consortem: indicauit ei votū imperatorum. At ille cū esset rebus alijs venerādus: de dogmate tamen non valebat reddere rationem: sed lectorem suum sisinnium nomine statuit qui pro eo deberet proferre sermonē: viruʒ eloquētē et rebus expertū: summeqʒ scientē sacrarū profundissima litterarū: sʒ etiā philosophica dogmata. Is ergo dixit: quia disputatio non solū scismata nō vniret: sed etiā hereses ad ꝯtētiones potiores adduceret: et ꝓpterea nectario dedit tale cōsilium. Bene nāq̄ sciebat quia veteres patres principiū subsistentie filio dei dare vitabant: quoniā precepissent eum eē patri coeternū. Quapropter dedit consilium vt disputatiuas fugeret intentiōes et testimonium ex traditione veterū abhiberet: atqʒ presules heresū requireret imperator vtruʒ sermonem vellent facere de antiquis ecclesie doctoribus qui āte diuisionem floruerunt. An certe illos velut alienos a christianitate respuerēt. Et siquidē eos abnegarent: obijceretur eis. Ergo eos anathematisare presumite. Et si hoc perpetrare non presumerent a populo expellerentur. Quo facto apertā fore victoriaʒ veritatis. Si vero de principibꝰ non offenderentur doctoribus: nr̄m inquit ē ꝓbere veterū libros ꝑ q̄s nr̄ʒ dog eoꝝ testionio roboretur. Inter hec cū nectarius sisinio dicente libenter audisset: festinus ad palatium properauit. Dicitq̄ ꝑncipi consilium datum At ille ꝯsiderata sētētia causam sapienter instituebat. Deinde cō uocatis heresiarchis requisiuit si susciperent magistros ecclesie qui ante tēpora diuisionis extitissent. Illis vero non abnegantibꝰ sed tāq̄ ꝑceptores honorātibꝰ rursū imperator interrogauit: si eis horū testimonia xp̄iani dogmatis cōplacerent. Hec audientes presules heresū atqʒ disputatores eorū: erant eni plurimi ad disputationis certamina preparati: in r̄nso vehemēter heserūt. Irruit enī in oēs magna discordia: alijs dicentibus bonū imperatoris esse propositū: alijs vero cogitantibus quia nō eorū expediret itētiōi: dū alit de libris veterū sentire viderent: ⁊ nequaq̄ iter se cōspirabant: sed erāt diuisi: nō solū aduersꝰ alias hereses: sed etiā int̄ semetipsos qui dudū vniꝰ heresis eē videbant. Quāobrē ꝯsorsmalicia: sicut ligue gigātū veterū ē diuisa: ⁊ t̄rī eoꝝ fūditꝰ est subuersa. Cognoscēs igitur imperator eoꝝ ꝯfusionē: ⁊ q: in disputatione solū mō ⁊ non in antiq̄s expositionibus cōfidebāt alio ꝓperauit itinere: eisq̄ declarauit vt ex scripto vnaqueq̄ religio terminū sue fidei declararet. callidi viri singularū heresū subtiliter sua verba tractantes: dogma propriū conscripserūt. Erat

etiam definitus dies quo singuli episcoporum ad palatium cōuenirent. Aderant ergo nectarius et agelius consubstātialitatis fidei presidentes: arrianorū vero dimofil⁹. eunomianorum ipe eunomius: macedonianorū eleusius cizici. Igitur imperator eorū qui conuenerant et vniuscuiusq; dogmatis scripta suscipiens: seorsumq; recedens orauit intente vt ei cooperaretur deus adveritatis electionem. Deinde vniuscuiusq; dogmatis relegens scripturam: alia quidem oīa tāquam diuisionem trinitatis introducētia culpans: repente disrupit: et solum consubstantialitatis dogma cum laude suscepit. Hec enī occasio fuit vt nouatiani bene agentes intra ciuitatem haberent rursus ecclesias. Ammiratus nāq; princeps eorum concordiā circa fidem: lege precepit vt propria oratoria detinerent et priuilegia sue ecclesie atq; fidei possiderent Uerum aliarū religionū antistites propter discordiā suā in reprehensionem sui populi venientes estuabant: tristiciaq; confusi discedebant: et litteris consolabantur alterutros vt non affligerent cur eos plurimi relinquentes ad fidem consubstantialitatis accederent dicentes. Quid eni multos vocatos: paucos autem electos: quod vtiq; non dicebant qñ multum populū per potestatem sibimet aggregabant. ¶ Imperator interea lege sanciuit vt heretici neq; ecclesias haberent: neq; de fide docerent: neq; episcopos aut alios ordinarent: et alios quidem e ciuitatibus expelli: alios sine honore esse: neq; frui cōmuni ciuilitate permisit. Insuper crudeles penas aduersus eos in lege conscripsit: quas tamē executus non est. Studebat enī vt per hoc concordes existerent: non vero supplicio subiacerent.

¶ Socrates.

¶ Capitulum. xx. B

Sed neq; hi qui tuebantur fidem niceni concilii: penitus a tristicia fuerunt extranei. Nam anthiocheni eos qui in concilio p̄sentes fuerant declinabant. Egyptū et arabes: et ciprū flauianum ab anthiochia expellendum esse dicebāt. Palestini vero et phenices: atq; syri: p̄ flauiano laborabant Quarum rerum terminum proprio loco narrabimus. Eo sidē tempore quo B constantinopolim hec synodus agebatur: talia circa hesperiam prouenerūt. Maximus de britaniorum partibus contra romanorū surrexit īperium: et laboranti gratiano cōtra alamanos intulit bellum. In italia vero puero satis C existente valentiniano: rerum curam probus ex consule atq; prefectus habebat. Iustina vero valentiniana mater cum esset arriana: viuo quidem marito ledere non preualuit ortodoxos.

Eo mortuo et filio valde iuuenculo: mediolanũ veniens ambrosio epo erat infesta: ita vt eũ destinare iuberet exilio. ¶ Theodo.

¶ Cumq; de ecclia iuberet exire ãbrosius ait. Ego sponte hoc nõ ago: ne lupis ouiũ septa cõtradere videar aut blasphemantibus deum: hic si placet occide. hoc loco mortẽ prona suscipio volũtate

¶ Sosomen⁹. D ¶ Cũq; populus singulariter diligens ambrosium resultaret: et trahentibus eum ad exilium valde resisteret: potius indignata iustina vocauit beniuolum tunc questorẽ iubẽs vt velociter proponeret legẽ que fidem prolatam arimino confirmaret. Cumq; ille hoc agere declinaret: erat ei orthodoxus maioribus eum cingulis inuitabat Beniuolus aũt discingens se balteũ ante pedes auguste proiecit dicens: nõ illũ honorẽ neq; maiorem velle se pro impietate hr̃e mercedem. Cumq; ille hoc facere omnimodo refutasset: inuenti sunt alij qui nequitie iussioni bus ministrarent.

¶ Socrates.

¶ Capitulum. xxi. A

Nter hec nunciatur quia gratianus dolo tyranni maximi fuisset occis⁹. Andragaci⁹ ei dux maximi in lectica portat⁹ vt occideret gratianũ: huiusmõi opinionem misit i vulgus q: vxor gratiani suo viro festinaret occurrere in lugduno gallie ciuitate fluuium transeunti. Gratian⁹ autẽ credens coniugem re vera venire quã nuper acceperat non precauit eius insidias: ꝛ veluti cec⁹ in foueam i manus hostis icurrit. Dũ ergo venisset gratianus quasi ad vxoris vehiculum ex improuiso exiliens ãdragaci⁹ gracianum callid⁹ interemit. Mortuus ergo est cõsulatu merobaudis: et saturnini anno impij. xv. vite. xx. et quarto. Hoc itaq; facto ad presens contra ambrosiũ: ira iustine quieuit. Porro valẽtinianus licet inuitus: tempore necessitatis flexus i maximi consensit impio Tunc probus metuens maximi potestatẽ: ab ytalia in hilliricũ venit: et in thesalonica macedonie morabatur.

¶ Theodoricus

¶ Cumq; audisset C maximus que cõtra ambrosium rursus magniloquum predicatorem veritatis agerentur: scripsit valentiniano vt bellũ quod agebatur contra ecclesias solueretur: monens vt paternam nõ amitteret pietatem. adiecitq; etiam minas belli: et nisi quiesceret verba operib⁹ adimpleret. Quamobrẽ sumens excercitum venit mediolanum vbi tunc ille degebat. Porro valentinianus agnoscẽs eius inuasionem fugit in hilliricũ: ex punceto cognoscẽs q̃ mala mr̃is

consilio sustineret. Porro theodosius. D audiens que a iusticia fuerant gesta a tyranno scripta: fugienti valentiniano rescripsit non esse mirandum si imperatori quidem terror/tyrãno vero ptãs accresceret dũ imperator pietati rebellis extitisset. Tyrannus autẽ ei auxilia cõmodaret: et propterea ille quidem fugeret nudus: ille vero armaretur versus nudum. Socrates.

¶ Tunc igitur theodosius iperator in maxima sollicitudine cõstitutus cõtra tyrannum preparabat exercitum metuens ne qd etiam contra iuniorem valentinianum insidie tyrannice preualerẽt. Ea tempestate etiam legatio persarum aderat pacem E petẽs. Quo tempore filius quoqꝫ honorius ei natus est: de vxore placella consulatu rithomeri et clearchi nona die septembris mensis quo consulatu agelius quoqꝫ nouatianorum episcopus est defunctus.

¶ Capitulum. xxij.

SEquenti vero consulatu archadij augusti primo ꝛ baudonis defuncto thimotheo alexandrine ciuitatis epo: theofilus suscepit presulatum. Post annum vero dimofilo arrianorum ãtistite moriente: arriani marinũ quẽdã epm sibimet ordinauerũt q tñ diu nõ vixit. sub q diuisa est arriana religio. Quo moriẽte dorotheũ ab anthiochia syrie deducentes habuerunt pontificem.

¶ Capitulum. xxiij.

IGitur imperator cõtra maximũ festinans cõstantinopolim imperatorez filiũ reliquit archadiũ. Cunqꝫ thesalonicã venisset: inuenit valẽtiniani iudices i maxima tristicia cõstitutos: qꝛ tyrãnũ velut imꝑatorẽ ex necessitatis causa susceperãt. Theodosi⁹ aũt apte quidẽ nec refutabat nec admittebat legationẽ maximi. Nõ tñ patiebat̃ sub tyranno positum imperiũ romanoꝝ. Sumẽs ergo cunctũ exercitũ/mediolanũ tẽdebat vbi erat et maxim⁹. Interea arriani constantinopoli po B siti diuersas opiniones in pp̃lo seminãtes dicebant et exercitũ iperatorẽ amisisse: ꝛ ipsũ tyrãni ducib⁹ subiugatũ: aliaqꝫ multa q solent inimici voto neqtie iactare: ita vt crebro hec audiẽtes nõ opinionẽ sed vera iam crederent. His sermonib⁹ arrianoꝝ pp̃l's inflãmat⁹ ad irrationabilẽ quãdam exarsit audaciã: domũqꝫ nectarij epi cõcremauit consulatu theodosij scdo ꝛ cinegij. Rex C impator theodosius dũ tyrannũ aggrederet̃: cognoscẽtes maximi milites pñtiã istructiõis ipialis et signoꝝ ei⁹ aduentum: nec fame ipsius ipetũ sustinere ꝑualuerũt: sꝫ apprehendẽtes tyrãnũ vinctũ ei protin⁹ obtulert. Qui eoꝝ consulatu ꝑemptus est septi

ma et vicesima die augusti mensis. Andragatius aut qui pemerat gratianu in vicino fluuio: semetipsum proiiciens expirauit.
Tunc igitur imperatores valentinianus et theodosius peracta victoria venere romam. Erat eni cum eis pariter et honorius valde puer. Que post victoriam cotra maximu gestam: ab vrbe constantinopolitana theodosius euocauerat D Dumq in romana vrbe morarentur festiuitates pro victoria celebrantes tunc suam bonitate circa symmacu exconsulem theodosius imperator ostendit. Is enim symmacus inter senatores precipuus habebatur: eratq romani eloquij eruditione mirabilis: cuius multi quoq reperiuntur libri. Scripsit autem maximi laudem eamq recitauit: vnde postea reus maiestatis esse videbatur. Quaobre mortem metuens confugit in ecclesia: verum imperator cu esset perfectissime christianitatis: et non solum sue fidei sacerdotes honoraret: sed etiam nouatianos qui pxime eius fidei decreta seruaret: leontio tunc episcopo romano ecclesieu ouatianorum rogante beneficium conferens/symmacum absoluit a crimine. Cunq venia symmacus meruisset apologeticum id est satisfactionale librum in theodosio conscripsit imperatore.

Socrates.

Capitulum.xxiiij. A

Theodosius igitur iperator in romana vrbe positus multum pfuit ciuitati: alia prebendo: alia vtiliter auferendo. Duas tn res diagnas confusione prohibuit. Erat ab initio in vrbe roma domus ingenti magnitudine fabricate in qbus panis fiebat qui vniuerse ciuitati ministrabatur. Hor mancipia tepore procedente pistrina publica latrocinia esse fecerunt. Cum eni essent mole in locis subterraneis constitute: per singula latera eorum domu tabernas istituentes: meretrices in eas prostare faciebant: quatenus per eas plurimos deciperent: alios q pro pane veniebant: alios qui ibi pro luxurie turpitudine festinabant. Arte nanq mechanica in molam de taberna cadebant: et hoc patiebantur maxime peregrini. Et ita fiebat vt multi vsq ad senectutis tempus laborantes exinde non permitterentur exire estimantibus eorum ppinquis eos esse defunctos. In huiusmodi laqueo qdam miles theodosij imperatoris incurrit. Cunq fuisset clausus ad molam nec dimitteretur exire: euaginato gladio prohibentes occidit. At illi terrore detenti militem exire dimiserunt. Hec agnoscens imperator et mancipes supplicis interemit: et ipsa pistrina funditus esse destruenda precepit. Aliam rursus abrogauit hu B

iusmodi causam. Si qua mulier in adulterio capta fuisset: hoc nõ emendabatur sed potius ad augmentũ peccandi contradebatur includentes eni eã in angusto ꝓstibulo: et admittentes qui cum ea fornicarent hora qua turpitudine miscebantur tintinabula ꝑcutiebantur vt eius sono illi⁹ iniuria fieret manifesta. Hec audiens impator permanere nõ passus est: sꝫ ipsa prostibula destrui iussit aliisq; penis adulteratam sanciuit affligi. His actis relicto valẽtinião rome: ipe cũ honorio constantinopolim remeauit consulatu daciani ⁊ symmachi die decima mensis nouembris.

Theodoricus
Capitulum. xxv.

Reuertente siquidẽ theodosio ab hesperiis partib⁹ venit ad eũ amphilocius vir ãmirand⁹: cui⁹ sepe meminimus: supplicans vt arrianorũ concilia de singulis ciuitatibus prohiberet. Verũ imperator crudelẽ iudicans esse petitionẽ spreuit eũ. Porro sapientissimus amphiloci⁹ eo quidẽ tẽpore tacuit: sed cause remedium memorabile preparauit. Post aliquot nãq; dies ingressus palatiũ: vidensq; filiũ archadiũ iã imperatorem astare patri theodosium solenniter salutauit filium vero nõ ei exhibita salutatione deseruit. Verum imperator credens oblitum amphilocium inuitauit vt eum osculari deberet. At ille Sufficit inquit ei propri⁹ honor. Tunc imperator cõtristatus: ad suã iniuriã filio factã cõtumeliã iudicauit. Porro sapiẽtissimus amphilocius cõsilium sue intentionis aperuit: et cum clamore dixit. Vides imperator q̃admodũ filio tuo ꝯtumeliã nõ pateris irrogari: crede q̃ et oim deũ sic ab hominari eos qui eius vnigẽitũ filiũ blasphemare ꝯtẽdunt: et velut ingratos circa saluatorem et benefactorez habere semper in odio. Hoc intelligẽs imperator et gesta simul dictaq; miratus: legẽ repẽte protulit hereticorum concilia prohiberi.

Socrates.
Capitulum. xxvi.

Circa hec itaq; tẽpa in anthiochia syrie paulino episcopo moriẽte: plebs eius declinabat omnimodo flauianũ. Et propter hoc euagriũ ordinauerũt sue partis episcopum. Quo in breui tẽpore mortuo alter quidem in eius loco factus iam non est flauiano quippe retinẽte. Verũ hii q̃ declinabãt flauianũ ꝓpter iniuriã ꝓuaricationẽ seorsũ solẽnia celebrabãt. Porro flauian⁹ oĩa virtute curabat: vt eos sibimet aggregaret. Quod post paululum hoc modo cognoscitur euenisse. Cum damasus romanus pontifex ⁊ theophilus alexandrinus indigna

rentur circa flauianum ñ solū ꝓ-pt piuriū: sꝫ etiā q: ipe fuit occasio vt ppl's fidelium discordaret. Postea theophilus a flauiano rogatus misit ysidorum presbyterum vt cōtristatum damasum flauiano inferet episcopo dicēs vtileꝫ fore populi concordiam si culpa iā facta flauiano remitteretur. Hoc itaqꝫ modo cōmunione reddita flauiano: āthiochen⁹ populus paulatim concordiā reparauit. Arriani vero ab ecclesiis pulsi in suburbanis āthiochenis collectas agebāt. Inter hec aūt mortuo cyrillo hierosolimorum episcopo iohannes in eius sede successit.

Capitulū.xxvii.

Eo siquidem tēpore etiam in alexādria huiusmodi seditio generata est. Preceperat imperator vt studio theophili in alexādria paganorum templa destruerentur. Theophil⁹ potestate percepta studuit paganorum destruere misteria: et templū quidem mithriū purgauit: serapis vero subuertit. Hec mithre sacra vbi homicidia perpetrabāt: publice patefecit. Serapis autē et aliorꝫ risu plena monstrauit: iubens per mediam plateam portari verenda: que pagani cum maximo honore venerabantur. Hec pagani videntes maxime phisosophi iniuriam ferre nequiuerūt. vno namqꝫ impetu contra christianos facto neces innumeras perpetrauerunt: resistētibusqꝫ christianis clades hec vsqꝫ ad immēsa bella processit. Mortui deniqꝫ sunt in ea egressiōe paganorum pauci: christianorum plurimi ex vtraqꝫ vero parte innumeri vulnerati. Porro pagani metu principis post q̄ cede fuerant satiati per loca singula celabātur. multi quoqꝫ etiā de ciuitate fugerūt. Inter quos hallodius / āmoniusqꝫ grāmatici apud quos ego valde puer constantinopolim legi. Et helladi⁹ quidem sacerdos iouis esse dicebatur āmonius vero symie. His ita gestis theophilo in destructione templorum solatia ministrabāt prefectus alexādrie et dux ordinis militaris. Idola siquidem deorum conflabātur ad facienda solla s alexādrie ecc'ie ad diuersas vtilitates: cui ab īperatore dii donati fuerāt ad expēsas egētiū. Cū igit̄ theophilus omnes contriuisset deos: vnum tātummodo reliquit symie simulachrum: iubens eum publice proponi atqꝫ seruari: ne sequenti tempore pagani negarēt tales se adorasse deos. Quam rem noui ego quia grauiter ferebat ammonius grāmaticus dicens paganos nichil tam graue perpessos nisi quia non conflatum est et ipsum: sed pro derisione vnum illud ydolum seruaretur. helladius autem gloriabat̄ dicēs q: i congressione xpianorꝫ

nouem ipse peremerit.

¶ Sosomenus. ¶ Igitur imperator audiens que alexandrie fuerat perpetrata beatifica uit equidem christianos martyr eis palmas attribuens: eo q pro dogmate tanta picula ptulissent Paganis autem veniam dedit vt eis christianitatem facile sua deret. Jussitq vt templa fundit⁹ que fuerant necis causa destrue rentur. Cuius littere dum publi ce lecte fuissent: et christiani paganos impeterent terrore ducti custodes serapis fugerunt: et ex illo tempore christiani ea loca te nuisse noscuntur. Olimpius aũt philosophus sicut audiui nõ an te multum tempus lucente die q̃ hoc euenit audiuit quendam in templo serapis Alleluya psallen tem B Cunq ianuis clausis adhuc quietis tempore nullum ibi conspiceret: sed tantummodo vocem psallentis audiret: cogno uit signum quod esset futurum ⁊ latenter egressus inuenta naue discessit.

¶ Theodoricus.
¶ Capitulum. xxviij.

Theophilus igi tur alexandriam vrbem ydolorum errore pur gauit, et non solum a fundamen tis templa subuertit sz etiam fal laciam sacerdotum his qui sedu cebantur innotuit. Erant enim simulachra erea: ligneaq intus vacua, et dorsum copulatum ad parietes habentia. vbi quedam foramina relinquebant et per ab dita ascendentes et intrantes in simulachra que volebant per eo rum ora loquebantur, et hoc mo do seducebantur iugiter audien tes. In serapidis autem ascẽdẽs templum vidit simulachrum qđ magnitudine sua terrebat conspi cientes. Referebatur B eti am sermo fallax quia si quis iux ta eum accederet mox terra com moueretur: et pestis cunctos in uaderet. Sed hec verba fabu lis anilibus plena confidẽs ma gnitudinem despexit velut exani mem. iussitq alicui habentem se curim vt serapem forti percussio ne concideret. Cunq cecidisset clamauerunt omnes illa senili fa bula formidantes. Porro sera pis neq doluit (nempe ligneus) neq vocẽ emisit sicut exanimis. Cum vero eius abstulissẽt caput greges soricum exinde cucurre runt. Erat enim habitatio soricũ egyptiorum deus. Tunc eũ par tibus incidentes igne concrema uerunt: caput autem per totam traxerunt vrbem.

¶ Socrates.
¶ Capitulum. xxix.

Cunq templum serapis nudaretur: inuẽ te sunt littere in lapidibꝫ sculpte: que apud egyptios vo cantur sacre: habebantq ipsi ca

nocentes interimi. Septem mi-
racteres figuram crucis. Hoc
christiani videntes atqꝫ pagani
singuli eorum hoc signum reli-
gioni proprie deputabant. chri-
stiani dicebant signum esse salu-
tifere passionis christi / pagani ve
ro aliquam communionem xpo
et serapidi per hoc signum assere
bāt. Interpretes autem signum
crucis insinuare dicebant vitam
superuenturam. Quam ob cau-
sam xpiani ad summum fastigiū
sunt euecti. Cunctꝫ ⁊ per alias lit
teras que apud eos sacre dicun-
tur indicaretur terminum habi
turum serapidis templum: qñ ca
racter crucis apparuisset: qui vi
tam superuenturam sine dubio
declararꝫ: multo plurimi ad xpi
anitatem festinabant et peccata
confitentes baptisabantur. Sꝫ
ego non arbitror sacerdotes egi
ptioꝝ aduētū ꝑcississe xpi: ⁊ crucis
signaculū designasse. Nā sacra-
mentum aduentus domini a se-
culis ⁊ a generationibus fuit abs
conditum sicut dicit apostolus:
et latuit principem nequitie dya
bolum: multo magis famulos e
ius sacerdotes egiptiorum. Sed
diuina prouidentia hoc prestru-
xit: vt in litterarum fieret questi
one qđ etiā in apostolo paulo mō
stratum est. Nam ⁊ ille sancto spi
ritu ditatus multos athenicsium
duxit ad fidem quando ea que
in ara erant scripta sensu proprie
narratiōis exposuit / nisi forte qs
dicat quia etiam in sacerdotibus
egiptiorum operatus fuerit de⁹
sicut in balaam et in cayfan: et il
li prophetasse referuntur.

¶ Theodoricus.
¶ Capitulum.xxx. A

Non est itaqꝫ fa
cile hominibus vniuer-
sas vitare hostis insidi-
as. Nam dum quispiam libidis
effugerit passionem / incurrit in
auariciam. Qua dclinata īuidie
fouea preparatur. Hanc si trans
cenderit vicium furoris incurrit
et alios plurimos ponit laqueos
inimicus quo capere possit incau
tos: et corporis quidem passiōes
habet facile ministrantes: vt ani
mam possit occidere. Sed mens
diuino solatio vigilās: machina-
tionum eius destruit argumēta.
Humana nanqꝫ natura partici-
patus theodosius imperator ha
buit passionum quoqꝫ communi
onem: iustoqꝫ furori immensam
permiscens crudelitatem: iniustā
operatus est passionem. Quam
rem narrare necessarium est et ꝑ
vtilitate legentium et pro memo
rabili virtutum opinione. Thes-
salonica ciuitas est grandis ⁊ po
pulosa in qua dum fuisset orta se-
ditio: quidam iudicum lapidati
sunt atqꝫ trucidati. Hic indigna
tus theodosius iracundie non re
frenauit infirmitatem: sed iussit i
iustos gladios super omne
ginari: et vna cum nocentibus in

nocētes iterimi. Septē milia ei hoīm sicut fert occisi sūt nō pce-dēte iudicio s; tāq̄ in messib⁹ oēs simul occisi sunt. Huiusmō cladē plenam valde gemitibus audiēs ambrosius: cum princeps medio lanum venisset et solenniter in sacrum voluisset intrare templum: occurrit foris ad ianuas: et igredientem his sermonibus a sacri liminis īcessu prohibuit. Nescis imperator perpetrate a te necis quanta sit magnitudo: neq̄ post causā tanti furoris mens tua molem presumptionis agnoscit: sed forte recognitionem peccati prohibet potestas imperij. Decet tamen vt vincat ratio potestatem. Scienda quippe natura est: eius q̄ mortalitas atq̄ resolutio ⁊ pulvis progenitorum ex quo facti atq̄ redigendi sumus: et non flore purpureo confidentem infirmitates operati corporis ignorare. Coequalium hominum pīceps es o imperator et conseruorum. Unus enim est omnium domin⁹ rex omnium et creator. Quibus igitur oculis aspicies cōis domini tēplum? quibus palpabis pedibus sanctum illius pauimētū? quomodo manus extendes: de quibus adhuc sanguis stillat iniustus? quomodo huiusmodi manibus suscipies sanctum domini corpus? qua presumptione ore tuo poculum sanguinis preciosi percipies: dum furore sermonū tantus iniuste sit sanguis effus⁹? Recede igitur recede: ne secūdo peccato priorem nequitiam augere contendas. Suscipe vinculum quo te omniū dominus nunc ligat / est enim medicina maxima sanitatis. His sermonibus imperator obediens: erat eni diuinis eruditionibus enutritus et aperte sciens que sunt propria sacerdotum que regum: gemens ⁊ deflens ad regalia remeauit. Cūq̄ octo mensium continuorū transisset tēpus: propinquauit natiuitatis saluatoris nostri festiuitas Imperator autē lamentationibus assiduis in palatio residens continuas lachrimas incessabiliter expendebat. Ingressus autem rufinus tunc magister et singularem apud principem habēs fiduciam: et videns principem in lamētatiōe ꝓstratū: accessit vt lachrimarū causas inquireret. At ille amarissime ingemiscens: et vehementius lachrimas fundens: tu inquit rufine ludis et mea mala non sentis? Ego autē lamentor et gemo calamitatem meam: quia seruis quidē et mendicantibus aperta sunt templa dei: ꝓprium dominū īgredientes licenter exorant: mihi vero ingressus ad eū non est. Insuper etiā celi sunt michi clausi. hec dicens verba singula singultibus irrumpebat. Rufinus vero Curro inquit si tibi placet: pontificiq̄ precibus persuadeo vt soluatur vinculū quod ligauit. Ait imperator. Non inquit suadebis ambrosio. Noui ego decretum illius eē iustum

neq3 reuerebitur imperialem potentiam vt legem possit preuaricari diuinam. Cunq3 rufinus verbis plurimis vteretur et promitteret ambrosium esse flectendū: imperator eum pergere cū festinatione precepit: ipse vero spe data post paululum est secutus credens rufini promissionibus.

Porro vir mirandus ambrosius mox vt vidit rufinum ait. Impudentiam canum imitatus ego rufine: tante videlicet necis auctor existens: pudorem ex frōte detergens nec erubescis nec metuis cōtra ymaginem latrare diuinam. Cūq3 rufin⁹ supplicaret ꝛ īperatorē diceret cēvētuꝝ [illegible] zelo accensus ambrosius ait. Ego vero cū inquit rufine predico: quoniā cū ingredi sacra limina prohibebo. Si vero imperium in tyrannidē mutabit necem: libenter ꝛ ego suscipio. Hec et alia plurima rufin⁹ audiens nunciauit imperatori votum antistitis: monens ne de palatio forte procederet. At imperator in media iam platea cognoscens pergo inquit et iustas in facie suscipio contumelias. Cunq3 ad sacra limina peruenisset in sācrā quidem basilicam non presumpsit intrare: sed veniens ad antistitem et inueniens eum in salutatorio residentem supplicabat vt eius vincula resolueret. At ille tyrannicam dicebat eius presētiam et contra deum vesanire theodosium eiusq3 calcare leges.

Uerum imperator. Non inquit insurgo aduersus ecclesiasticas sanctiones: nec inique ingredi limina sacra contendo: sed te solue re mea vincula deposco: et cōmunis domini pro me exorare clemētiam: nec michi ianuam claudi quam cunctis penitentiam agentibus dominus noster aperuit.

Tunc antistes Quam inquit penitentiam ostendisti post tantas iniquitates? Quibus medicaminibus incurabilia vulnera plagasq3 curasti? At imperator.

Tuum inquit opus est et docere et medicamina tem perare, meum vero oblata suscipere. Tunc sanctus ambrosius.

Quoniam furori inquit tuum iudicium commisisti: et non ratio protulit sententiam sed potius iracundia scribe legem que decreta furoris euacuet vt triginta diebus sententia necis atq3 proscriptionis in litteris tantummodo maneat et iudicium rationis expectet. Quibus transactis diebus ira videlicet iam cessante ratio causam iudicans: apud semet ipsam que cognouerit sub veritate disponat. In his enim diebus agnoscetur an iusta sit quam protuleris aut iniusta sententia. Et siquidem ratio probauerit iniusta que sūt prolata: disrumpet. Si vero iusta: firmabit. Dierum vero numerus ad hec examinanda sufficiet. Hanc ammonitionem imperator animo libenti suscipiens et optimum esse cōfidens legē conscribi repēte precepit: et

proprie manus litteris cõfirmauit Quo facto vinculum ei⁹ soluit ambrosius Que lex hacten⁹ obseruatur. Est enim huiusmodi. Imperator gratian⁹ valentinianus: et theodosius augusti: flauiano prefecto p̄torij illirici. Si vindicari in aliquos seueri⁹ contra nostram consuetudinē ꝑ cause ītuitu iusserimus nolum⁹ stati eos aut subire penā aut excipere sententiam sed ꝑ dies triginta super statu eorum sors et fortuna suspensa sit. Reos sane accipiat vinciatqꝫ custodia et excubijs sollertibus vigilanter obseruet. Sic igitur sacratissimus imperator ingredi limina presumens nō stans dño supplicauit neqꝫ genua flexit sed pronus in pauimento iacens: dauiticā proclamauit vocem. Adhesit pauimento anima mea viuifica me secundum verbum tuum Manib⁹ autem capillos euellens: frontēqꝫ percutiēs et pauimēto lachrimarum guttas aspergens: veniam impetrare poscebat. Cumqꝫ tempus accederet quo munus ad altare solebat offerre: surgens cum lachrimis est īgress⁹. Cum vero obtulisset sicuti solit⁹ erat intra cancellos stetit. Rursus autem ambrosius nō quieuit sed differentiam locorū edocuit. Et primo quidem requisiuit q̄d ibidem expectaret: īperatore dicente sustinere se sacrorum perceptionem ministeriorū: per archidiaconum remādauit. O imperator interiora loca tantū sacerdotibus sunt collata: que ceteri nec ingredi nec contigere ꝑmittūtur Egredere igitur et hāc expectationem cū ceteris habe communē: purpura nanqꝫ imperatores nō sacerdotes facit. Tūc fidelissimus imperator etiā hāc traditionem animo gratanti suscipiens remandauit. non audacie causa intra cancellos mansi: sed in constantinopolitana vrbe hanc consuetudinem esse cognoui. Unde ago gratias pro huiusmodi disciplina Tali ergo tātaqꝫ et presul et imperator virtute clarebāt. Ego nanqꝫ vtriusqꝫ opus ammiror: illius fiduciam: huius autē obedientiam. Illius zeli feruorem: huius fidei puritatem.

Porro regulas pietatis quas a magno sacerdote percepit: ēt reuersus in cōstantinopolitana vrbe seruauit. Nam dum festiuitatis tempore ad ecclesiam processisset: oblatis in altare muneribus mox egressus est. Cumqꝫ nectarius tunc presul ecclesie mandasset: cur intus stare noluisset mandauit princeps. Uix inquit potui discere que differentia sit imperatoris et sacerdotis: vix enim inueni magistrum. Ambrosium nanqꝫ solum noui: digne vocari pontificem. Tantū itaqꝫ prodest icrepatio a viro virtutibus florente prolata.

¶Theodoricus.

¶Capitulū.xxxi.

Capitulum.xxxii.

Habebat igitur imperator et aliam vtilitatis occasionē p quā de bonis operibus triumpharet Coniux enim eius diuinis legibus eum sepius ammonebat: se ipsam tamen perfecte prius erudiens. Non enim regni fastigiis eleuata est sed poti⁹ diuino amore succensa. Beneficiū nanq; magnitudo magis ei desideriū benefactoris adhibebat Repente nāq; vt venit ad purpuram claudorum atq; debiliū maximā habebat curā: nō seruis: non aliis ministris vtēs sz p semetipsū agens et ad eoꝝ habitacula veniēs: et vnicuiq; quod opus haberet p̄bens. Sic etiam et per ecclesiaꝝ xenodoxia discurrens suis manibus ministrabat infirmis ollas eorum tergens: ius gustans. offerens coclearia: panē frangens ciboſq; ministrans calicem diluens et alia cuncta faciēs que seruis et ministris mos est solennit̄ operari. Illis autem qui eam de rebus talibus nitebantur prohibere dicebat Aurum distribuere opus imperii est Ego autem pro ipso imperio hoc op⁹ offero: bona michi omnia cōferenti. Nam viro suo sepe dicebat Oportet te semper marite cogitare quid dudum fuisti: quid modo sis Hec si semper cogitaueris: ingrat⁹ benefactori nō eris Sz imperiū qđ suscepisti legalit̄ gubernabis: et harum rerum placabis auctorē His ergo sermonib⁹ velut optimam quandam vtilitatem: virtutisq; abundantiam cōiugi suo sermonibus offerebat.

Capitulum.xxxiii.

Hec itaq; ante maritum defuncta est. Post aliquantum vero tempus mortis eius aliquid tale prouenit: quod maximū amorem quē habuit circa eam imperator ostendit. Coact⁹ itaq; theodosius plurimorum continuatione bellorum quandam illationem nouam imposuit ciuitatib⁹ Anthiochena vero ciuitas nouum vectigal ferre non potuit: sed videns populus su spēdi diuersos egit qđ vulgus solet occasionem seditionis inueniens. Deponentes enim ymaginē ornatissime placelle (sic eni augusta fuerat vocitata) per omnē traxere ciuitatem. Hec audiens imperator et indignatus / abstulit priuilegia ciuitatis et vicine vrbi .i. laodicie tradidit principatū credēs hinc maxime anthiochenos affligere. Post hec autem i cendere ⁊ destruere atq; ad istar vicorum anthiochiam redigere minabatur. Amministratores autem locoꝝ etiā quosdā comp̄hensos interemerunt: ant̄ q̄ hāc presumptionem cognosceret imperator. Hec igitur omnia imperator quidem precipiebat. B non tn̄ fiebant (prohibente legē quam proferri fecit ambrosius

Cum igitur venissent qui portabant minas imperatoris: hellebichus magister militum et cesarius magister officiorū: erant omnes sub formidine constituti.
Porro viri heremum habitātes virtutis propugnatores multi sancti et optimi viri plurima monita simul et preces eis qui a principe missi fuerant offerebant. Macedonius autē vir sanctus C nichil huius vite sciens: sed etiā diuinorum librorum penitus inexpertus in summitatibus habitans montium noctibus ac diebus saluatori omniū puras offerens preces: non imperatoris indignatione permotus / non iudicum ab eo missorum / in media ciuitate vtriusq3 clamidem cōprehendens ab equis suis vt descenderent imperabat. At illi paruulū senē pānis obsitū vilissimis ītuentes primitus indignati sunt. Cum vero quidam obsequia perhibentium virtutem viri illius indicassent: repente ab equis exiliētes et genua tenentes eius veniā simpliciter implorabant. At ille sapientia diuina repletus hec eis verba locutus est. O amici dicite imperatori. Non es imperator solummodo sed etiam homo. Noli itaq3 respicere solum imperium: sed cōsidera quoq3 naturā. Nam cū sis homo eiusdē nature hoībus cognosceris īpare: et f'm ymaginē diuinā atq3 similitudinē hoīm creatura natura ē. Noli igit' crudelit' atq3 seuissie dei ymaginem necibus subiugare. Irritas etenim creatorem / dum illius punis ymaginem. Illud cōsiderera: quia tu ipse tantū propter eream contristaris ymaginē. Quātum enim differat inanimata res animate: viuēti atq3 rationali: cūctis sensum habentibus est apertum. Insuper etiam illud consideret quia nobis quidem facile est pro vna ymagine plurimas ereas preparare. At illi omnino difficile vel vnum capillū restituere peremptorum. Hec audientes illi principiq3 mandantes: flammam iracundie penitus extinxerunt. Qui pro terroribus satisfactionem rescripsit: et causam indignationis innotuit. Non inquit oportuerat me peccante mulierē omni fauore dignissimā post mortem tantam contumeliam sustinere. Aduersum me namq3 furore indignantes decebat armare. Adiecit etiam quia tribularetur et ingemisceret eo q3 audisset aliquos a iudicibus itereemptos.

¶ Capitulum. xxxiii.

Fidelissimus igitur imperator tunc contra errorem paganorū suum transtulit studium: legesq3 conscripsit precipiens ydolorum templa subuerti. Constantinus enim maximus omni fauore laudandus: qui prim9 pietate ornauit imperium: demonibus quidē sacrificare oīb9 interdixit nō tamē eorū tēpla destruxit: s3 inaccess

stbilia esse pcepit. Cuius filij paterna vestigia sunt secuti. Julianus autem renouauit impietatem et flāmā veteris seductiōis accendit. Porro iouinianus imperio sumpto rursus immolationes prohibuit ydolorum. Ualentinianus autem maior huiusmodi legibus vsus gubernauit europam. Porro valens omnibus quidem alijs concessit vt religiones suas colerent sicut vellent. Illos solos impugnans qui pro apostolicis dogmatibus decertabant. Omni siquidem tempore eius imperij et ad aras ignis accendebatur / et libamina atqȝ sacrificia ydolis offerebantur. Sed et per publicas festiuitates: per plateas agebant et orgia dyonisij celebrabant et cum sacris currebant / canes eiusce rantes furentes atqȝ bacantes et agentes omnia que nequitiam proprij doctoris insinuant. Hec omnia theodosius inueniens fidelissimus imperator radicitus euulsit et obliuioni contradidit.

Capitulum .xxxiiij.

Primus igitur aliorum marcellus episcopus lege principis p ermissus p̄prie ciuitatis tēpla destruxit. De fiducia diuina nō de hoim virtute p̄sumens. Quod opus dignum memoria: narrare non silleam. Defuncto iohanne apamie ciuitatis episcopo marcellus vir sanctissimus ordinatus est feruens spiritu secundum apostolum. Inter hec venit prefectus orientis apamiam duos millenarios cum subiectis habens. Quo facto: populus militari timore pterritus est. Ubi dum esset templum iouis valde precipuum et ornamentis plurimis variatum / cum prefectus destruere nitebatur. Uidens autem forte nimiū edificium ac robustum impossibile iudicauit hominibus lapidum iuncturas et commissiones posse dissolucre. Erant eni ingentes et alterutris inligati: insuper et ferro plumboqȝ coniuncti. Porro marcellus pusillanimitatem prefecti videns: eum quidem misit ad alias ciuitates. Ipse vero supplicabat deo vt templa destruendi preberet occasionem. Inter hec venit quidā spōte diluculo non structor non lapidum sector neqȝ alterius cuiuscunqȝ peritus artis: sed lapides ferre et ligna in humeros consuetus. Is ergo accedens promisit facile templum esse soluendum: qui tantummodo accipere mercedem poscebat artificum. Cumqȝ hoc sanctus pontifex promisisset hoc ille machinatus est. Coherebat enim templo in altitudine constituta ex quattuor lateribus porticus: erantqȝ columne ingentes et altitudinem templo habentes equalem. Singularū vero circulus colūnarū erat sexdecim cubitorū Porro nature petre fortissime

que non facile quibuslibet ferramentorum generibus rumperetur. Harū itaqꝫ tres per circuitum suffodiens: et sub earum basibus fortia ligna supponens immisit ignem. Quo facto non poterat ligna naturaliter ignis accēdere. Demon etenim quidam teterrimus apparuit qui flamā vires suas prohibebat operari. Cunqꝫ frequenter hoc facerent et molitionem suam explere non possent: nunciauerunt hoc pontifici meridie dormienti. At ille repente ad ecclesiam concurrēs et aquam in vasculo portari precipiens quam posuit sub altare. Ipse vero ī pauimēto posita frōte clementi domino supplicabat ne amplius tyrannidē demonis vllam pateretur habere fiduciā sed vt infirmitatem illius enudaret: et signum proprie virtutis ostēderet ne magis ex hoc infidelibus exultationis occasio nasceretur. Hec dum dixisset fctō signaculo crucis in aqua quendā dyaconem suum equitium fide et zelo munitum sumere iussit aquā/ et velociter currere et cum fide aspgere: ignēqꝫ supponere. Quod dum fuisset factum demon effugit non ferens aque virtutem. Ignis autem velut oleū habuit illius aque naturam: comprehēsaqꝫ sunt ligna et repente cōsūpta. Colunne vero suffulture solacio nudate: et ipse ceciderūt et alias duodecim vna traxerunt. Tum latus quod coherebat templo violentia ruine depositū est. Sonus autem totam concutiēs ciuitatem cunctos fecit ibi concurrere. Et dum inimici demonis aperte cognouissent fugam in diuinis laudibus ora soluebant. Sic enim et alia templa sacratissimus pontifex ille destruxit. Qui et victoribus scribebat martyribus et rescripta suscipiebat et nouissimo etiam ipse martyrio coronatus est.

Socrates.

Capitulum. xxxv.

Hoc itaqꝫ tēpore placuit vt presbyteri qui erant super penitētes cōstituti remouerētur propter huiusmōi causam. Ex quo nouatiani ab ecclesia sunt diuisi et cū his qui deliquerant sub persecutionibus imperatoris decij communicare nolentes/ ex illo episcopi pro ecclesiastica regula p̄sbiterū super penitentes esse constituerunt.

Solomenus.

Non omnino nō peccare diuinū et vltra humanam naturā esse cognoscitur. Peccantibus autē et penitentiā agentibus veniā deus dari precepit. Qui vero cōfiteri refugiunt maius peccatorū onus acquirunt. Propterea visum est antiquis pontificibus vt velut ī theatro sub testimonio ecclesiastici populi delicta pandātur. Et ad hāc causā presbyterū bone conuersationis seruantem qꝫ secretum ac sapientem virum

statuerunt Ad quem accedētes hi qui delinquebant delicta propria fatebantur. At ille secūdum vniuscuiusq culpam indicebat et mulctam. Quod etiam hacten⁹ diligenter in occidentalibus seruatur ecclesiis. et maxime apud romā vbi etiam locus est cert⁹ penitentium. Stant enim rei et velut in lamentatiōibus cōstituti. Dum enim sacra celebratio fuerit adimpleta: illi communionē non percipientes cum gemitu et lamentatione semetipsos in terra prosternunt. Ad quos concurrens episcopus et ipse cum lacrimis et gemitu spirituali ꝓsternitur et omnis ecclesie plebs fletibus inundatur. Post hoc autē prior surgit episcopus / et eleuat iacentes a terra. Tunc competenter pro penitentibus facta oratione dimittit omnes. At illi afflicti oībus sponte vacantes: aut ieiuniis: aut abstinētia lauachri: aut suspensione ciborū: aut rebus aliis que iubentur expectāt commune tempus quod decreuit eps. Constituto vero tempore velut quoddam debitum exsoluentes afflictione peccatum curati cum populo communione participant. Hec ergo antiquit⁹ romani pontifices vsq ad nostrum conseruauerunt tempus. Porro constantinopolim presbyter super penitentes fuit vsq ad illud tempus: quo quedam mulier nobilissima dū peccata sua fuisset confessa et ei a presbytero preceptum vt ieiunaret: et deo operibus supplicaret dum hoc seruaret crebrius in ecclesia cum dyacono se concubuisse cōfessa est. Hoc dū popul⁹ agnouisset: seuiebat sup sacerdotes quasi per eos facta fuisset iniuria ecclesie. Tunc nectarius episcop⁹ remouit dyaconum sceleratum: et qbusdā suadētib⁹ vt singulos ad communicandū iudicio conscientie sue relinqueret: etiam presbyterum nequaq super penitentes esse precepit. Et ex illo antiquitatis consuetudo sublata est dum vt arbitror minora peccata pro pudore confessionis et subtilitate examinantium patrarentur.

¶ Socrates.

¶ Capitulum.xxxvi. B

Dignum itaq iudico non tacere que apud alios gesta sūt idē apud arrianos: nouatianos macedonianos: et eunomianos. Ecclesia namq diuisa erat et apud semetipsos singuli congregabātur. Quemadmodum enim et pro quibus causis diuisi sunt sermone procedente narrabimus. Hoc autem sciendum est quia imperator theodosius nullum horum persequebatur preter eunomium qui constātinopoli collectas in domo faciebat et conscriptos a se libros recitabat: ita vt eius doctrina multi corrum-

perentur. Pro qua causa B eum mulctauit exilio: nullumq3 alium fatigauit neq3 sibimet cõmunicare compulit: s3 singulos per loca propria collectas celebrare permisit: et cultum tenere christianitatis sicut pcipere potuit et alios quidem permisit foris ciuitatem oratoria fabricare Nouatianos autem concordes sue fidei intra vrbẽ ecclesias habere concessit. De quibus pauca dicenda sunt. Quadraginta annis agelius presul fuit a temporibus cõstantini vsq3 ad annum sextum theodosij. Qui cũ venisset ad mortem sisinium presbyterum ordinauit episcopum viru3 eloquentissimũ et a maximo philosopho vna cũ iuliano imperatore litteris eruditũ. Cunq3 populus nouatianorum culparet ordinationem cur non martianum potius ordinass3 per quem sub valente nouatiani sine persecutione mansisset: tunc agelius populi volẽs placare tristitiam etiam marcianum ordinauerũt episcopum. Et cum meleciu sha buisset in ecclesiã processit et sermonem fecit dicens. Marcianũ habetis post me/ post marcianũ vero sisinium. Post paucos vero dies defunctus est. Sub episcopatu vero marciani etiam eorum ecclesia ex huiusmodi causa diuisa est.

¶ Capitulum. xxxvij. A

Sabbacius quidam ex iudeo fact⁹ christian⁹: et a marciano ad presbyteratus honorem prouectus nichilominus secte iudaice seruiebat. Cum quo scelere ambiebat episcopatum. Assumens ergo sui desiderij conscios duos presbyteros theoctistum et macharium: nouitatem festiuitatis paschalis sub valente imperatore cõstitutam in vico phrygie pazo defendere nitebatur. Et primum quidem quasi pro ecclesie integritate custodienda dicebat non esse dignos quosdam participatione sacramentorum. Procedenti vero tempore manifestatus est dum collectas proprias celebraret. Inter hec marcian⁹ cognoscens eius errorem et ordinationis sue culpã: quoniã vane glorie homines presbyteros ordinauerat: cũ gemitu dicebat melius fuisse sup er spinas ponere manus suas q̃ sabbacium ordinasse presbyterum. Proinde synodum in sagario bithinie nouatianorum fecit episcoporum. Quo congregati euocauerunt eos vt coram synodo causas dissensionis sue proponerent. Cũq3 sabbatius discordiam festiuitatis paschalis suã diceret esse tristiciam: ꝛ oportere vt secundum iudeoꝝ obseruationẽ eã celebrari firmaret sicut i pazo fuerit cõstitutũ. estimantes epi q̃m ppter ambitum sabbatius talia perpe

traret: iusiurandum ei imposue
runt quia nunq̃ desideraret epis
copatum. Quo iurãte regulam
de pasche festiuitate protulerũt/
qua singulis liceret quo vellent
celebrare pascha:ne propter dis=
cordiam festiuitatis diuiderent
ecclesiam. Cum ãtiqui ecclesiis
proximis licet discordãtes de ta
li festiuitate communicassẽt/ta=
men alterutris et nouatiani i re
gia vrbe roma constituti nunq̃
fuissent secuti iudeos sed semper
post equinoctium celebrarẽt pas
cha. Cum hec ab eis tunc fuisset
regula definita:sabbatius iura=
mentis obstrictus si quãdo pas=
chalis festiuitas discordaret ille
apud semetipsum precedentius ie
iunabat. et notanter solennem
diem pasche sabbati celebrabat
et rursus cũ omnibus in ecclesia
conueniebat et misteriis frueba
tur. Hoc ergo multis annis fa=
ciens latere nõ potuit. Quapro
pter quidam simplicium ⁊ maxi=
me frigium ⁊ gallatorum ex hac
re iustificari credentes zelaban=
tur eum et pascha cum illo cele=
brabant. Sed sabbatius postea et
remotas collectas faciebat:par
uiq; pendens iusiurandũ suorũ
sequaciũ ordinatur episcopus.

Capitulũ.xxxviii.

SEd michi non
videt̃ huiusmodi viros
de festiuitate pasche rõ
nabiliter contendisse neq; istos
q̇ nũc sequũtur iudeos. Nõ enim
mẽte perceperũt:q̃ iudaismo in
christianitatem mutato illa sub=
tilia et figuratiua legis mosaice
quieuerunt: quod hinc apparet
iudaisare. Nãq; nulla gens chri
stiana percepit legem. E diuerso
autem etiam apostolus contradi
xit:non solum circuncisionẽ pro
hibẽs: sed etiã de festiuitatibus
contentiones abiiciendas mo=
nens. Scribens ei ad galathas
ait. Dicite michi qui sub lege
vultis esse:legem non audistis?
Et hinc pauca loquens seruum
ostendit populum iudeorum ⁊ in
libertatem vocatos qui accedũt
ad christum. Monet etiã nulla=
tenus obseruandos dies et men=
ses et annos. Colosensibus autẽ
scribens magna voce clamabat
vmbram fuisse obseruationes an
tiquas. Quapropter inquit nul
lus vos iudicet in cibo aut potu
aut in parte festiuitatis aut initio
mensis:aut sabbato que sunt vm
bra futuri. Et ad hebreos idem a
postolus dicit Mutato eni sacer=
dotio necessario legis mutatio fu
it. Uno igitur apostolus nec euã
gelia accedentibus ad predicati
onem iugum seruitutis imposue
runt:sed festiuitatem pasche ⁊ ali
as celebritates honorandas esse
dixerũt. Quapropter qm̃ diligũt
homines huiusmodi celebritates
eo q̃ i eis a laboribus requiescũt:sin
guli per ꝓuincias sicuti voluerũt
memoriã salutaris passiõis anti
quitus ex quadã cõsuetudine cele=
brabãt. Nõ eni hoc saluator aut

nostri apostoli lege pdicauerūt: nec penam aut supplicium: aut maledictum sicut lex mosaica iu deis: nobis euangelia aut apl'i sunt minati: sed solum modo pro pter derogationem iudeorū qui in festiuitatibus homicidium cō miserunt. In tēpore azimorū sal uatorem passum in euāgeliis est relatum. Intentio nanq fuit a postolo non de diebus sancire festiuitatem: sed cōuersationem rectam et dei predicare culturā. Michi ergo videtur qz sicut mul ta alia per prouincias ad consue tudinem venerunt: sic et pasche festiuitas tradita est eo q null⁹ apostolorū aliquid hinc sanxissz Nam plurimi circa minorem asi am ātiquitus quartodecimo die obseruauere non respiciētes sab bati diem. Et hoc facientes non tamen segregabantur ab illis q aliter celebrabant: donec roma ne ecclesie victor episcopus excō icationem quattuordecim annis misisset in asiam. Quo facto hy rineus lugduneū gallicanus e piscopus victorem epl'a sua cul pauit dicens etiam veteres ita ce lebrasse. Et qz policarpus smir ne ciuitatis episcopus: q postea sub gordiano principe martyrio coronatus est a niceto epō roma no cōicauerit nichil discernens de paschali festiuitate cum ipse xiiii. annis essz sicut eusebius in quito ecclesiastice hystorie libro docet. Quidaz igitur sicuti dixi in asia minore quartūdecimum obseruabant diem. Quidā vero etiam circa orientales ptes sab batum custodiebant/ dissonabāt aūt circa mēsem. Nā alii iudeos licet integritatem conseruarent sequendos esse in sacra festiuita te dicebant. Alii vero post equi noxium celebrabant declinātes sequi iudeos et dicentes qz dum sol esset in ariete pascha celebra ri deberet. Secūdum anthioche nos autem zantico mēse secūdū romanos aprili. Et hoc faciendū non sequendo modernos iudeos qui per omnia errare noscuntur sed magis antiquos et iosephū Sic enim ille in tertio antiqui tatis libro conscripsit. His ita q contendentibus omnes occi dentales vsq ad occeanum post equinoctium ex ātiqua traditio ne pascha celebrasse comperim⁹ nec aliquando habuisse discordi am. Non enim sicuti quidam di cunt celebratum sub cōstantino concilium/ festiuitatem pasche mutauit. Nam ipse constantin⁹ discordantibus scribens: monet vt isti cum pauci essent imitaren tur pl'es. Cuius epistole partem ponere non omisi. Sic enim post alia dixit. Est enim ordo decor⁹ quem omnes ecclesie in vniuer sum orbem apud occidentem et meridiem et arturum posite ser uare noscuntur. nec non etiā qui dam orientalium. Quapropter in pñti bene se habere omnes e stimauerit: et ego ipe: vestre quo q sapientie placere promisi vt qd

in romana ciuitate italia: affrica et vniuersa egipto: hispania: gallijs: britania libia: tota helladia asia: diecise: ponto: et cilicia: libēter sub vna concordia custoditur Hoc etiam sapientia vestra suscipiat considerātes nō solum multitudinem predictorum locorum et ecclesiarum numerum: sed etiam quia hoc maxime debet om nes communiter celebrare: quod ratio subtilis videtur exigere nullam cum iudeorum periurio habere communionem. Talia siquidem constantinus. Sed aiunt quattuordecim annis hāc obseruationem iohannem apostolum tradidisse. Alij vero petrū et paulum apostolos romanis et occidētalibus dicunt pasche tradidisse solennitatem. Sed nullus pscripptam probationem horum habere dinoscitur. Quia vero ex consuetudine quadam per prouincias celebratur pascha: hic estimo q nulla religio easdem videatur seruare solennitates: nam cū vnius sint fidei plurimi tamen disponunt circa pasche legitima. Ante pauca dicenda sunt. Nam in ipsis ieiunijs aliter apud alios inuenis obseruari. Romani enim sex āte pascha septimanas preter sabbatum et dominicam sub continuatione ieiunant. Illirici vero et tota hellas: alexandria quoque ante sex septimanas ieiunant. Eaque ieiunia quadragesimam vocant. Alij vero ante septē pasche septimanas ieiuniorum facere noscuntur initia et tres tantummodo septimanas: hoc est quinis diebus per intermissiones aliarum duarum septimanarum ieiunantes: nihilominus quadragesimā vocant. Unde miror: cum numerum ipsum non habeant quomodo quadragesimam vocent. Sed etiam ciborum abstinentiā non similem habent. Nam alij omnino ab animatis obseruant: alij animantiū pisces solummodo comedūt. quidam cum piscibus vescuntur et volatilib⁹ dicentes hec secundum moysen ex aqua habere substantiam. Alij vero etiam caulibus et ouis abstinere noscūtur: quidam sicco tantūmodo pane vescuntur. Alij neque hoc. Alij vsque ad nonam ieiunantes horā sine discretione ciborum reficiuntur: et innumere consuetudines apud diuersos inueniūtur. Et quia lectio nulla ex hoc inuenitur antiqua: puto apostolos singulorū hoc reliquisse sententie: vt vnusquisque operetur non timore nō necessitate quod bonum est. Sed etiam circa celebritatem collectarum quedam diuersitas inuenit nam dum per ecclesias in vniuerso terrarum orbe constitutas die sabbatorum per singulas ebdomadas sacrificia celebrētur: hoc in alexandria et in roma: quadā priscat raditione non faciunt. Egiptij vero alexandrie vicini: et thebaidis habitatores sabbato quidem collectas agūt: sed dominica sicut moris ē sacramēta per

cipiunt: nam postq̃ fuerint epulati et cibis omnibus adimpleti circa vesperam oblatione facta cõicant. Rursꝰ autem in alexandria quarta et sexta feria scripture leguntur: easq; doctores interpretantur et omnia fiunt preter solẽnem oblationis morem. Origenes enim plurimam in his diebꝰ videtur edocuisse qui dum sapiẽs esset magister: et consideraret q impossibilitas mosaice legis ad litteram esset infirma rationem pasche ad modum contemplationis eruerit: vnum pascha solummodo verũ fieri dicens: quod saluator celebrauit. Petrus aduersus contrarias potestates dum crucem susciperet: hoc tropheo vteretur contra dyabolũ. In eadem alexandria lectores et psalmi pronunciatores indifferenter faciunt siue cathecumini siue iã christiani dum omnes ecclesie iã fideles ĩ his ordinibus haberi videantur. Ego quoq; cognoui in thessalia consuetudinem aliam. Dum quidam clericus ante clericatum legitime duxisset vxorẽ q cum ea mixtus fuisset abdicatus est: dum in oriente cuncti spontanea voluntate ⁊ non aliqua necessitate etiam episcopi semetipsos abstineant. Plurimi enim eorũ etiam episcopatus tempore ex legitima vxore etiã filios habuerũt. Hoc quoq; ĩ thessalia seruare cognoui quoniam apud eos in diebus pasche tm̃modo baptizãtur. Quapropter plurimi sine baptismate moriuntur. In anthiochis vero syrie altare nõ ad orientem ecclesie sed magis ad occidẽtem habẽt. In helladia: hierosolimis et thesalia ad tempus vespertinũ orationes similes nouatianis cõstantinopolim degentibus agũt. In cesarea capadocie et egipto die sabbati et dominico circa vesperam cum lucernariis: episcopi atq; presbyteri scripturas interpretantur. In alexandria presbiter non facit sermonem Et hec res initium accepit ex quo arriꝰ ecclesiam conturbauit. Rome sabbata vniuersa ieiunãt In cesarea cappadocie eos q̃ post baptisma delinquũt a communione suspendunt sicuti nouatiani: ⁊ macedoniani in hellesponto faciunt et in asia. Quattuordecimani nouatiãi circa frigiam binubos nõ recipiunt. Constantinopolim vero neq; aperte recipiunt neq; palam remouere noscuntur. In occidentalibus vero partibus aperte recipiunt. ¶ Sosomenus.

¶ Capitulum. xxxix.

Montani siquidẽq; frigas nominãt peregrinam quandam adinuentionem introducentes secundum eam pascha celebrant. Culpant enim eos qui cursum lune requirunt et dicunt solares tantummodo circulos sequendos ⁊ menses quidem singulos esse dierum xxx diffiniunt et inchoare p̃

mum ab equinoctio vernali quod est secundum romanos .viii. Kl. aprilis. Tunc inquit duo luminaria facta sunt quibus tempora et anni manifestantur. Et hoc indicari eo q luna per octo anos cū sole concurrat et ambo idem nonum habeant mensem eo q octo annorum cursus lune compleantur et tanq principium sit primi mensis reputant predictam diem in scripturis quartamdecimam et hanc esse dicunt viii Kl aprilis secundum quam semper celebrāt pascha. Si contingit etiam concurrere resurrectionis id est dominicum diem alioquin dominica superueniente celebrant Scriptum est enim inquit a quartadecima vsq ad vicesimamprimam esse celebrandā ❡Solomen⁹.

❡Apud romanos in vnoquoq anno semel psallent alleluya primo die pasche itavt romani velut pro iuramento habeant vt hunc hymnum audire mereantur. In qua ecclesia neq episcopus neq aliter quisq coram populo docet. Apud alexandrinos hoc opinabile est quia dum leguntur euangelia nō surgit episcopus: quod apud alios nusq fieri noui vbi solus archidiaconus hanc lectionem legit. In aliis locis diaconi In multis vero ecclesiis sacerdotes soli Constantinopolim pma die resurrectionis dominice pontifex. ❡Socrates.

❡Capitulum.xl. A

Prouenerunt enī etiam apud arrianos diuisiones propter huiusmodi causam singule videlicet eorum contentiones ad ineptos eos perduxere sermones. Cum enim in eorum ecclesia credatur deus pater esse filii verbi ex hoc apud eos questio processit si possibile sit vt etiam anteq existeret filius pater vocari potuisset quoniā dei verbum non ex patre naturaliter sed ex non existentibus substitisse credebant. Circa primum itaq capitulum errantes rite de puro nomine in certamen illicitum irruerunt Dorotheus etenim ab anthiochia euocatus ab eis dicebat non posse patrem esse neq vocari filio non subsistente. Porro marinus quem a thracia ante dorotheum vocauerant occasionem inueniens oportunam dorotheo enim erat auersus respondit sermonem de hac questione contrarium Et propterea sunt inter eos facte diuisiones. Diuisiq propter hoc verbum seorsum singuli solennia celebrabāt Alii enī sequebantur dorotheum. Alii vero marinum dicentes quippe patrem semper esse patrem etiam n̄ fi o non extante. Vocabantur enī isti psathyriani eo q quidam theotistus syrus genere psathyra id est duplicia vendens hanc ppositionē valde defenderet. Hos qq

secutus est selentias gothorum episcopus: sed isti quoque paulo post separati sunt cum marinus cum agapio discordiam habuisset quem ipse episcopum fecerat ephesi. Uerum isti non propter religionem sed propter presulatum inimicitias inter se bellaque gesserunt. Gothi namque defendebant agapium. Quamobrem plurimi clericorum eorum vanamgloriam fugientes ad fidem consubstantialitatis vtiliter accesserunt. Arriani siquidem .xxxv. annis diuisi inter alterutros. postea sub sisinio theodosii iunioris consulatu plenius adherese psathirinorum recedentes vniti sunt veluti lege decernentes nunquam capitulum propter quod diuisi fuerant memorare. Sed hoc constantinopolim gestum est.
Uerum in aliis ciuitatibus sub diuisione manserunt. Nam et ipse eunomius dudum ab eudoxio qui eum cizici ordinauit episcopum segregatus est occasione accepta eo quod ecium doctorem eius expulsum suscipere noluisset. Reliqui vero ab eo per scismata diuersa partiti sunt. Prius itaque theofronius quidam capadox eunomio versare contentiones edoctus et aliquid de aristotelis cathegoriis et periarmenias intelligens fecit libros quos de exercitio mentis attitulauit. Is ergo cum effodisset consecutores suos tanquam recedens ab eis expulsus est et seorsum colligens sui nominis heresim dereliquit. In constantinopolim vero quidam euthicus ex tepidissima questione ab eunomianis diuisus hactenus collectas seorsum facit vocanturque horum alii eunomotheos romani. Alii vero eunomothe euticiani veruntamen isti baptisma corruperunt. Non enim in trinitate sed in christi morte baptisant.

¶ Capitulum. xli.

Facta est igitur quodam tempore etiam inter macedonianos diuisio cum eutropius presbiter se orsum colligeret et nequaquam ei carterius consentiret. fuerunt forsitan et alie diuisiones heresum sed ego tanquam constantinopolitanus atque nutritus que michi clariora visa sunt ea narrare curaui.

¶ Sosomenus.
¶ Capitulum. xlii.

Ea siquidem tempestate dicunt egypti fluuium circa primum ascensum aque post tergum recessisse. Quo facto egiptii seuiebant eo quod non sinerentur flumini sacrificia solennia celebrare. Iudex autem seditionem perspiciens concitari nunciauit imperatori. Uerum imperator melius iudicauit diuine fidei seruiendum quam pocula nili et preponere sacrilegia pietati. Nunquam inquit currat ille fluuius si magicis artibus et fluxu sanguinis vnde polluende sunt sacri paradisi.

Hoc acto post paululū ita vberrime nilus effusus est vt etiam altius q̄ solebat fluct⁹ spargeret. Cumq̄ solitas complesset mensuras et adhuc in culmen extolleretur: in terrorem nimiū egiptij sunt redacti metuentes ne et alexandriā et libye partes forte destrueret. Tunc enim fertur paganos alexandrinos in theatro clamasse quia velut senex et delirus euanuisset nilus. Quāobrē plurimi egiptiorum derogantes paterne religioni ad christianitatis iura conuersi sunt.

¶ Capitulum.xliij.

Eo siquidem tēpore dicitur delatū constantinopolim iohānis baptiste caput qd̄ herodiadis petijt ab herode thetrarcha. fertur enim inuentum caput a monachis macedoniani qui primum quidem hierosolimis habitabāt postea vero ciliciam migrauerāt Cum enim ante hoc imperium mardonius maior domus imperialis nunciasset hoc imperatori precepit valens caput sacrū constantinopolim deportari. Qua iussione directi et imponētes vehiculo deportabant. Cumq̄ venissent ad locum qui vocatur panticium: est enim circa calcedoniam nequaq̄ poterat trahi vehiculum: licet multis plagis burdones affligerētur. Et cum hoc inopinabile videretur vniuersis et ipsi simul imperatori sacrum hoc caput reconditerunt in vico appellato cosilai. Erat enim possessio ipsa mardonij. Illo siqdem tēpore aut deo aut ipo propheta monente in hunc locum vsq̄ per ductū est. Cumq̄ postea theodosius imperator has baptiste reliquias voluisset auferre: solam referunt extitisse matronam virginem sacram que eius custodiam capitis exhibebat Cui dū sepius imperator violenter sed cum lachrymis supplicaret vt eum permitteret sua vota complere: hec putans quia sicut tempore valētis etiam tunc non pateret vlterius baptista portari / cessit. At imperator amplectens sua purpura thecam in qua caput baptiste iacebat: eamq̄ portans venit: et ante ciuitatem constantinopolitanam recondidit in septimo miliario: ibiq̄ magnam et pulcherrimam deo edificauit ecclesiam: crebroq̄ deprecatus est matronā: promisitq̄ dona gratissima si reconciliari vellet nec passa ē. Erat enim macedonia heresi violata: licet presbyter vincentius consectator eius qui prophete sepulchrum equaliter obseruabat conuersus fuisset: et catholice communicasset ecclesie. Ferunt enim quia coniurationem habeāt macedoniani nunquam se a sua secta recedere. verum is presbyter dum ageretur de migratione sacri capitis: apud se diffiniuit quia si sequeretē bapti

sta imperatorem: et ipse commu nicaret ei, quo facto conuersus est.

¶ Theodoricus.
¶ Capitulum. xliiii.

IGitur in anthiochia melecii maximi successionem flauianus accepit: qui cum diodoro pluria pro ouibus certamina passus est. Voluerat enim paulinus ecclesie suscipere presulatum: sed pontificum restitit chorus: dicens non oportere eum qui concilium non receperat post illius mortem in eius sede consistere: sed eum potius qui plurimis laboribus effugerat: et pro ouium cura pericula sustinuerat. Hoc factum romanos et egyptios fecit infestos aduersus orientales. Sed neque morte paulini inimicicie sunt destructe. Nam et post illum cum euagrius eius percepisset sedem perstiterunt flauiano vehementer infensi licet euagrius preter ecclesiasticam regulam fuerit ordinatus. Solus enim paulinus eum instituerat: plurimas regulas preuaricatus ecclesiasticas. Non enim precipiunt vt pro se quilibet ordinare posset sed conuocare vniuersos prouincie sacerdotes et preter tres pontifices ordinationem fieri penitus interdicunt. Uerum tamen nihil horum respicientes euagrii sunt amplexi communionem et aduersus flauianum auditus principis commouerunt. Qui frequenter impulsus dedu xit eum ad vrbem constantinopolim et rome proficisci precepit. Porro flauianus excusatione hyemis promissionem factam quia tempore oportuno pergeret romam; tunc est reuersus ad propria. Tunc romani pontifices non solum mirabilis damasus sed etiam post eum siricius et anastasius imperatori vehementer insisterent dicentes quia tyrannos quidem proprios debellarent. Qui vero christi resisterent legibus eos sineret impunitos: rursus eum euocans: rome proficisci cogebat. Tunc flauianus sapientissimus digna fiducia vsus ait. Si quidem fidem meam o imperator quasi non rectam accusant quidam: aut vitam dicunt sacerdotio non esse dignam: etiam ipsos accusatores habere iudices non refuto: eorumque sententiam gratanter excipio. Si vero de sede et presulatu contendunt: nec litigo nec hec volentibus habere resuito: sed abscedo et me ab episcopatu suspendo. Da igitur anthiochenam sedem cuicunque volueris imperator. Hanc eius fortitudinem sapientiamque miratus princeps redire ad patriam et commissam sibi regere precepit ecclesiam. Post aliquantum tempus rome denuo veniens imperator easdem ab episcopis patiebatur querelas quia flauiani tirannidem subdere noluisset. At ille speciem tyrannidis eos fari precepit dicens se esse fla-

nianum. Illis vero dicentibus qz non possent cum imperatore contendere: monuit vt de cetero ecclesie concordiam haberent deponerentque certamen: et stultas contentiones extinguerent. Paulinus inquit olim est mortuus. Euagrius contra regulas ordinatus.

Orientales autem ecclesie presulatum flauiano deferentes: et asia pontus et trachia: eius communioni coniuncte sunt. Omnis illiricus illum nouit per orientem episcopis presidere. His flexi monitionib⁹ hesperie sacerdotes soluturos se inimicicias promiserunt: et legatos mittendos ab eo suscipere. Hoc agnoscens sacratissimus flauianus misit rome quidam laude dignos epos: et anthiochenos presbiteros atque diaconos: quibus precrat acatius berie in oiterra pelagoque cantatus. Is cum alijs rome veniens longaque sanans odij passionem: post decem et septem annos ecclesijs restituit pacem. Quod agnoscentes egyptij inimicitias extiguentes concordiam sunt amplexi.

Tunc igitur ecclesie romane innocentius successor anastasij presidebat vir prudentia et intellectu decenter ornatus alexandrine vero theophilus.

Socrates.

Capitulum.xlv.

Res itaque publica eo tpe pro hmoi causa turbabatur in occidentis partibus. Grammaticus quidam nomine eugenius litterarum latinarum doctor relinquens scolas suas in palatio militabat. Eratque imperatoris antigrapheus et propter eloquentiam a multis honorabatur. Tunc ergo vt ferunt non mediocriter cogitans cooperatorem assumpsit arbogastum de minoribus gallijs ortum: militaris ordinis ducem virum seuum et necibus preparatum. Quo facto declinauit ad tyrannidem. Igitur vterque contra imperatorem valentinianum necem machinabatur cubicularios corrumpentes eunuchos. At illi dormientem suffocarunt. Hoc eugenius repente cognoscens imperio potitur hesperie. Agebatque qd tyranno poterat conuenire. Hec audiens theodosius imperator [illegible] rursus sollicitudinibus obstrictius secunda certamina post maximum preparabat. Congregansque militarem virtutem et honorium filium designans imperatorem consulatu suo et habundantij decimo die ianuarij mensis denuo ad partes hesperias magno studio festinabat.

Sosomenus.

Interea euentum belli considerans misit ad thebaidam ad iohannem monachum tunc prescientia clarum. Ad quem destinauit eutropium eunuchum sibimet fidelissimum vt aut eum si vellet venire deduceret: aut nolentem de euentu belli requireret. At ille iohannem quidem deducere

non preualuit: sed mandatum retulit eius quia bello vinceret et perimeret tyrannum: et post victoriam in italia moreretur.

¶ Socrates.

¶ Relictis ergo theodosius ambobus filijs in vrbe constantinopolim: cum pergeret contra eugenium bellaturus plurimi trans histrum barbari sunt secuti cum eo pugnaturi contra tyrannum Paruoq3 tempore cum manu maxima venit ad gallias Illic enim preparabat bellum vbi iam multa milia habebat exercit⁹.

¶ Theodoricus.

¶ Cum igitur D in quodam monte oratoriū inuenisset ibi nocte dn̄o supplicabat et circa gallicantum sopore compressus: vidit in somnis quasi iaceret in cā po et astarent ei duo quidam viri in vestibus albis et equis cādidissimis residentes: eumq3 iubentes habere fiduciam et diluculo armare milites ad victoriā Dicebātq3 se pro solatio destinatos. Quorum alter iohannes euāgelista: alter se philippum dicebat apostolū. Hac visione cōpta nequaq̄ ab oratiōe cessauit: sed lachrimas vberiores effudit. Que visio etiam alicui militi reuelata est et per diuersos peruenit ad p̄ncipem At ille. Non propter me inq̄t hec iste vidit: sed ne quis crederet quia finxi qđ ego vidi. Ideoq3 etiā isti monstratū est: nam p̄mo michi hoc domin⁹ cōis ostendit. ¶ Socrates.

¶ Fuit ergo congressio circa fluuium E vocabulo frigidum. Igitur in parte qua romani contra romanos cōfligebant bella erant equ:lia. In ie vero barbari auxiliatores imperatoris / pars eugenij potior esse videbatur. Imperator autem videns barbaros deperire in maxima veniens estuatione prostrauit semetipsū i terra / adiutorem inuocans deū: et petitione frustratus non eū. Quidam enim bacurius magister militum eius repente sic confortatus est. vt cum primis ducibus concurreret ad eam partem qua barbari premebantur. Quo facto dirupit acies: et in fugam mox vertit inimicos fitq3 denuo ea hora miraculum: ventus enim vehementissimus inspirās: emissa iacula ab eugenij partibus cōtra eos denuo reuocabat / a partibus imperatoris ad hostes cū magna fortitudine deferebat: tātum valuit imperatoris oratio. Hoc itaq3 modo dimicatione cōsumpta tyrannus currens ad pedes imperatoris exorabat promereri salutem Qui circa pedes ei⁹ a militibus capite sectus est Hec gesta sunt septimadecima die septembris mēsis consulatu archadij tertio et honorij secundo. Arbogastis autem tantorum causa malorum post duos congressionis dies fuga lapsus dum cognouisset quia viuere non posset: proprio gladio se peremit. ¶ Solomen⁹

¶ Capitulum. xlvi.

Eo siquidem tempestate plurimi iter episcopos effulgebant sicuti donat⁹ euriahepri / de quo dñi prouinciales miracula multa testentur maximum tamē est quod de drachone gessit. Is enim circa pontem in via publica iacens: cibum habebat oues / capras / equos boues / et omnes abripiens deuorabat. Ad quam bestiam donatus sine gladio sine quolibet iaculo veniēs dum illa leuasset caput quasi vorratura virum tunc ille vexillum crucis ante faciem ei⁹ digito designans in aere in os eius expuit. Bestia vero sputum mox ori suo suscipiens expirauit. Quā sicut audiui octo paria boum in vicinum campum traxerunt. Et misso igne combusta est ne aerē fetore corrumperet. Huius itaqꝫ donati sepultura insignis est vbi oratorium ex eius nomine vocitatur: habens fontem aquarū quē ipse fertur orationibus inuenisse Nā dū etiā locus inaquosus et illic ex itinere aliquando venisset aiunt quia fatigatis qui cum eo erant orasset ꝛ mox aque inundatio prorupisset: et ex illo hacten⁹ permaneret.

Capitulum.xlvii.

Eo tempore toꝛnitanam ꝛ schitie ecclesiam theothimus gubernabat vir i pbia nutritus: cu ius virtutem diligētes barbari trās histrum habitantes deum romanorum esse predicabant. Diuinarum in eo quippe rerum experimenta sepius perceperunt. Nam cum aliquo tempore iter faceret illius terre barbari occurrerunt ei. Et dum qui erant circa eū terrore turbarentur / quasi continuo morituri ex quo descendens orauit. Porro barbari neqꝫ eum neqꝫ sequaces eius nec equos de quibus descenderant videntes pertransierunt. Dum igitur crebro transeuntes scitas naturaliter feroces epulis muneribusqꝫ mansuefaceret quidam barbarus arbitratus eum esse locupletem cepit insidiari vt eum caperet alligaret et traheret. Cum hoc iam preparasset et dexteram ad hoc haberet et eum iactu laquearet: manus in aere mox ligata et barbarus ille inuisibilibus vinculis est obstrictus. Tunc aliis pro eo rogantibus supplicauit deo theothimus vt barbarus solueretur.

Capitulum.xlviii.

Eo quoqꝫ tempore fuit epyphanius cyprorum episcopus ad cuius sepulchrum hactenus demones expelluntur. Is enim dum substātiam propriam necessitatem sufferentibus erogasset / et multis quoqꝫ offerentibus ei pecunias manu largissima dispensaret: contigit vt pecuniis deficientibus economus ecclesie murmuraret. Quo facto assistens quidam i eo

mo quo manebat economus sacculum multarum pecuniarum dedit: et ita disparuit: vt nec qui dedit nec qui misit agnosceret. Quod factum omnes diuinum esse iudicauerunt. Aliud quoque eius libet referre miraculum. Quidam pauperes studentes epyphanium arte deludere vt eis aliquid daret: dum iter ageret vnus eorum supinum se prostrauit i terra: alter stabat quasi mortuum deflens nec habens vnde eum sepelire potuisset. Epyphanius autem superueniens orauit vt sub quiete dormiret. Et sepulture necessaria prebuit filioque consolatus est flentem dicens. Quiesce fili a lachrimis Non enim fletu resuscitari poterit. Est enim ineuitabile quod euenit. Cumque discessisset epyphanius cepit ille pulsare socium vt resurgeret. Et cum hoc semel et secundo fecisset dicens surge hodie de tuis laboribus epulemur: et ille penitus non sentiret: cognoscens vere mortuum cucurrit ad epyphanium flens et petens vt eius socium suscitaret. At ille consolatus est ne ferret grauiter quod euenerat. Non tamen defunctum denuo suscitauit. Hoc enim credo prouide gestum vt non dei ministri facile deludantur. Eo tempore fuit eas et zeno in palestine gaza philosophantes Et vir eas fertur dum pulcherrimam duxisset vxorem ter cum ipsa solum concubuisse et tres filios genuisse; postea vitam monachicam apprime esse sectatum. zeno autem epyscopus vsque ad annorum centum habens etatem numquam solennibus minor fuit aut quieuit officijs.

Capitulum. xlix.

Non solum hanc religionem hec tunc nobilitabant sed etiam abacuc et michee prophetarum corpora sicut audiui hoc tempore sunt ostensa reuelatione diuina: dum zebenius tunc eleutheropolitanam gubernaret ecclesiam in vico quod prius vocabatur ceila: in berethasia predio quod distat ab vrbe quasi stadiorum decem. Circa hunc locum sepultura michee fuit quam nescientes quid diceret prouinciales fidelem memoriam vocitabant

Capitulum. l.

Igitur theodosius imperator post laborem publicum corpore fatigatus et sperans se ex egritudine non moriturum potius de republica cogitabat considerans que solent hominibus prouenire imperatore moriente. Filium itaque honorium de constantinopoli velociter euocauit ordinare volens partes hesperias. Cumque filius mediolanum venisset ex egritudine releuatus circum de victoria celebrabat ei

ante prandium quidem spectaculum quasi sanus exhibuit. Post prandium repente pregrauatus ad spectaculum venire nõ potuit filium tamẽ ludis adesse precepit. Superueniente vero nocte defunctus est cõsulatu olibrii et probini septimadecima die ianuarii mensis anno primo ducentesime nonagesimequarte olimpiadis. Vixit autem imperator theodosius annos sexaginta ex quibus sedecim imperauit.

Explicit liber nonus.

Incipiũt tituli libri. x

omodo corpus iohā
constantinopoli fue
reuocatum.
audibus theodosii
iozis.
miraculis contra per
gestis.
succeſſione pōtificū.
virtutibus abde apō
ſas epiſcopi.
hormiſda apud pſas
illiſſimo confeſſore.
ſainna apud perſas
feſſore.
beniamin perſico dia
o eiuſq martyrio.
theodoro anthioche-
epiſcopo et theodoro
mpſueſceno pōtifice.
fine imperatoris ar-
adij.

ncipit liber decimus.

Socrates.

pitulum primum.

Efūcto igi
tur theodoſio i ei⁹
iperio filij ſucceſſe
runt archadius in
oriente: honorius
cidente. Hoc tēpore
amaſ⁹ preſidebat ec-
rādria theophil⁹ hie
hānes: flauianus an
tenebat ſedem: con-
tanam nectarius.

Igitur circa octauā diem nouem
bris menſis eodem conſulatu: cor
pus theodoſij delatum cum ſolē
ni honore ab archadio filio et ſe-
pulture contraditur. Poſt pau-
cos vero dies id eſt viceſimaſepti
ma eiuſdem menſis etiam exerci
tus qui cum imperatore theodo
ſio fuerat cōtra tyrannum reuer
ſus eſt. Et dum imperator arca-
dius ſecundum conſuetudinem
ad portas occurriſſet exercitui re
meanti: tunc milites rufinum p-
fectum imperatoris peremerūt.
Erat enim ſuſpectus quaſi tyrā-
nidem poſſet aſſumere. Dicebat
autem q hunos ipſe in romano-
rum prouincias euocaſſet: q tūc
armeniam et partes orientis val
de vaſtabant.

Theodoricus.
Capitulum ſecundum

Honorius itaq
ſuſcipiens occidentis i
perium: ludum gladia-
torum que dudum rome celebra
bātur huiuſmodi cauſa remouit
Quidā tilemachius conuerſatio
ne monachica pro hac cauſa ab
oriente venit ad romam. Dumq
nephādū illud ſpectaculum age-
retur: et ipſe intrauit in ſtadium.
Et deſcendens nitebatur pugnā
tes aduerſū ſe gladijs ſeparare.
Cūq ſpectatores aduerſ⁹ eū ſeuī
rēt et in effuſiōe ſanguinis graſſa
rentur: promiſſorem pacis lapidi-
bus occiderunt: hoc agnoſcens
mirabilis imperator illum quidē

inter victo
uit: nephan
potius abſ
S
Ca
D
tr
ri
nopolitanu
eſt conſulat
ma et viceſi
ſis. Mort
in epiſcopa
nare cupie
ro placuit v
nes euocan
Erat enim
rabilis. In
pus cōmun
ricorū et la
di⁹ euocau
tatem ordin
periali iuſſi
etiā theoph
nus qui ſtu
detrahere:
terum ordi
eū quoniam
nuerat pro
lpator theo
tyrannum
per yſidoru
ratori: et d
mandans v
vincēti dar
nera z alia
Hos dum
me veniens
ſed nō diu

esmartyres numera
dum vero spectaculũ
cidit.
ocrates.
pitulum.iii.
uco tempore
anseunte etiam necta
us constanti: A
sepiscopus defunct⁹
u cesarij ⁊ attici septi
ma die septẽbrij men-
rgo studia generatur
tum alijs alium ordi
atibus. Nouissime ve
t ab anthiochia iohã
etur ecclesie psbyter.
eiusdoctrine fama mi
tra paucum ergo tem
i decreto omnium cle
icorũ imperator arca-
t eũ et propter digni-
iscum adessent ex im
one plurimi episcopi:
ilus venit alexandri-
debat quidẽ iohanni
et ysidorũ suum presby
nare. Diligebat enim
aliquando B susti
co tale periculũ. Cũ
dos⁹ aduers⁹ maximũ
decertaret theophil⁹
m exenia misit impe-
uplicesmisit epistolas
t alias epistolas non
et. Porro victori ⁊ mu
s porrigeret litteras.
ysidorus portasset ro-
s victoriam sustinebat
atuit. Quidam enim

lector rapiens epistolas demon-
strauit imperatori. Quamobrem
ysidorus terrore comprehensus
in alexãdriam fugit celare volẽs
quod fuerat ei mandatum. Ob
quam causam ysidorũ theophi
lus diligebat. Uerum palatij iu-
dices pposuere iohannem. Cũq
multi theophilũ accusarent libel
los ad eum pro diuersis causis pñ
tibus episcopis obtulerunt. Tũc
prepositus palatij eutropius no
mine sumens accusationes scrip
tas ostendit theophilo dicens:
aut ordina iohãnem / aut accusa-
tiones veniant ad examen. Hinc
perterritus theophilus iohannẽ
ordinauit episcopum. Qui susce
pit episcopatum sextadecima die
februarij mensis consulatu hono
rij imperatoris et euthiciani pre
fecti. Quia vero iohannes vir fu
it omni C no pclarus ex libris
quos reliquit cognoscitur. Cui⁹
vitam / genus / conuersationem ⁊
quemadmodum sit depositus et
morte posterius honoratur expo
nam. Johannes itaq fuit ãthio
chenus filius secundi et anthuse
nobilium personarum / discipul⁹
sophiste libanij et auditor andra
gachij philosophi. Cũq se ad ad
uocationẽ prepararet: cõsiderãs
molestias litigantium: iniustum
q vite propositum potius elegit
quietem. Et hoc fecit emulatus
euagrium: quoniam et ipse dum
iisdẽ studijs e[...]ersus: quietã ma
gis secutus est vitã. Mox ergo mu
tato schemate pariter et incessu

diuinis lectionibus incumbebat et frequentius ad sanctam concurrebat ecclesiam. Hec agens persuasit etiam theodoro et maximo qui fuerāt condiscipuli eius apud sophistam libanium: vt pō posam relinquerent vitam et simplicem sequerentur. Quorum theodorus postea episcopus mompsuescene ordinatur ecclesie: maximus autem seleutie isaurie. Tunc itaque illi fiunt discipuli in lectione diuina diodori atque carterij qui eo tempore sacris monasterijs presidebant. Sed diodorus postea tharsi ordinatus episcopus multos conscripsit libros sacras ad litteras intuens scripturas. Porro iohānem degentem cum basilio tunc a melecio facto dyacono: et postea cesarie cappadocie presule constituto: zeno episcopus hierosolimis euertens lectorem in ecclesia anthiochena costituit. In quo adhuc in officio positus librum edidit cōtra iudeos. Post paucum vero tempus etiam dyaconatum a melecio promerēs de sacerdotio alium fecit librum: aliosque plurimos explanauit. Postea vero melecio in constantinopolitana vrbe defuncto recedens iohannes a melecianis et neque paulino cō municans tribus annis cōtinue sub quiete degebat. Postea vero paulino moriente ab euagrio eius successore presbiter ordinatur. Ante episcopatum. Hic itaque hoc modo conuersatus est. Fuit enim vir vt aiūt propter zelum castitatis seuerior / et amplius quam habebat a iuuentute sua furori magis quam reuerentie se prebebat / et propter vite rectitudinem incautus prospicere de futuris. Propter simplicitatem vero oris libertate profusus / apud colloquentes non medocriter vtebatur. Docendo precipuus erat vtilis ad corrigendos audientium mores / in confabulatione vero arrogans a nescientibus putabatur. Cum ergo talis moribus esset episcopatu suscepto: maiori fastu quam debuerat vtebatur clericorum suorum corrigere vitam volens. Mox igitur in episcopo initio cum clericis asper videretur ecclesie: erat plurimis odiosus et veluti furiosum vniuersi declinabant. Compellebat enim eum vt velut omnes offenderet serapio diaconus eius qui aliquādo presētibus clericis hunc protulit magna voce sermonem. Nunquam poteris o episcope hos corrigere: nisi vno baculo percusseris vniuersos. Quo dicto maiora contra eum odia concitata sunt. Non post multum vero tempus plurimos clericorum pro diuersis exemit causis. At illi cō spirantes aduersus eum etiam derogationibus apud populos vtebantur quarum rerum faciebat maximam fidem eo quod nec vllum secum comedere pateretur: nec ipse ad alium inuitatus accederet. Dicunt enim quidam pro-

pterea noluisse eum cum quocu͂ ꝗ comedere eo ꝙ turpiter manducaret escasꝗ perciperet. Alij vero propter excellentem ciborum continentiam: hoc eum facere predicabant.

¶ Sosomenus.

¶ Ego tamen quodam viro veraci referente audiui quia propter abstinentiam capite et stomacho sepe dolebat. et ideo prandiorum epulas euitabat.

¶ Socrates. ¶ Porro populus propter sermones quos i ecclesia faciebat diligebat eum: paruipendens accusatorum voces. Quales vero sunt eius libri non oportet nunc dici quoniam legentibus poterunt indicari. Igitur dum nō clero tantummodo esset infensus: machinatiōes contra eum non omnino valuerunt. Dum vero etiam plurimos procerum obiurgare cepisset: tunc inuidia contra eum maior accensa est. Et quidem plurima dicebantur: multa quoꝗ faciebant audientibus fidem.

¶ Capitulum. iiij. A

Ejus derogatio omnibus dedit augmentu͂ omelia contra eutropiu͂ tunc prolata. Eutropius enim eunuchus prepositus imperatoris: et habens consulis dignitatem volens in quibusdam refugientibus ad ecclesiam vindicare studuit ab imperatoribus legem poni: iubentem vt nullus ad ecclesias confugeret. Immo qui dudum refugerant traherentur. Sed dei secutum est repente iudicium Erat ergo proposita lex Post paucos vero dies cum ipse eutropius offendisset imperatorem: inter refugas erat apud ecclesiā. Episcop⁹ vero eutropio sub altare iacente nimio ꝗ repercusso timore residēs super ambonem vbi solebat prius facere consuete sermonem omeliam increpatoriam fecit aduersus eum Unde magis plurimos offendebat eo ꝙ hominem in infelicitate posito non solum miseratus non est sed etiam nec obiurgare desisteret. Igitur eutropii tunc consulatus dignitatem habentis propter quedam vicia caput imperator iussit auferri/ et ex ordine consulum eius nomen penitus abrogari. Quamobrē theodori solummodo qui cū eo consul fuit nomen ascriptum est Pro diuersis igitur causis multos sepius fiducialiter obiurgabat et plurimis erat odiosus. Unde theophilus alexandrine ciuitatis episcopus mox post ordinationem causas eius deiectionis inquisiuit. et quibusdam p̄sentibus de eo latēter obloquebatur Multis etiam longe positis scribebat Contristabatur etiam nō solū pro fiducia iohānis sꝫ qꝛ et nō ysidorꝫ p̄sbiterū suū epm cōstātinopoleos: ordinare nōvaluit ¶ Theodoric⁹ ¶ Sacerdotibus igr̄ iohēs eps supplicabat

vt secundum ecclesiasticas viuerent sanctiones quas quicunq; preuaricari presumeret eos ad principem prohibebat accedere. Dicebat enim quia nec deberent frui honore sacerdotii: qui eorum vitam contemnerent imitari. Non solum enim prouidentiam vrbis constantinopoleos habebat sed etiam totius trachie que sex prouinciis est diuisa/ et q vnde ei administrationibus dispensat. His legibus ornabat etiam ponticam regionem que totidem iudicibus gubernari dinoscitur. Cunq; cognouisset in fenice adhuc demonibus sacrificia ministrari/ electos monachos et imperialibus sanctionibus coarmatos aduersus cultores destinauit ydolorum: dans pecunias templorum destructoribus erogandas: non ex erario publico sed quas a fidelissimis mulieribus oblatas sponte percipiebat. ¶ Ca.v.

Videns igitur etiam populum celticorum arrianis retibus laqueatum/ et cogitans de eorum capienda salute consilium huiusmodi venationis inuenit. Eiusdem namq; lingue presbyteros: dyaconos: atq; lectores fecit: et vnam eis ecclesiam dedit. Qua occasione multos eorum cepit: dum et ipse frequenter illic iret/ et per interpretem celticum diuinas lectiones exponeret. Hec ergo itra ciuitatem crebro faciens plurimos eius gentis arrianorum ad apostolica dogmata reuocauit. Apud scytas autem quidam erant desiderium salutis habentes: quo non poterant peruenire. Quod iohannes agnoscens quesiuit viros apostolico zelo feruentes/ eosq; direxit et desiderantibus salutis gratiam ministrauit. Ego autem etiam litteras eius legi ad leontium ancyre presulem quibus indicauit scytas tuisse conuersos in nostra prouincia et cognoscens in quibusdam vicinis marchionis creuisse languorem: scripsit eius loci pastoribus vt eos pellerent. Insuper etiam principis pro hac causa proferri petiit sanctionem.

¶ Capitulum.vi.

Gainas quidam genere celticus; concilio barbarus studio tyrannico vehementer elatus: eo tempore cum esset magister militum multos sue gentis: multos etiam romanorum sub suo magisterio habens terrorem plurimis: etiam ipsi principi meditatione tyrannidis inferebat. Eratq; arrian9. Is ergo rogauit imperatorem vt intra ciuitatem ei vnam daret ecclesiam. At ille eum se placare promisit. Tunc euocans iohannem eiq; potentiam illi9 meditationemq; tyrannidem dicens petebat vt data ecclesia ei9 refrenaret furorem. At ille virtute fortissim9 noli idq; ipe

rator hec promittere neq sanctũ canibus dare. Non enim potero deo benedicentes expellere et sãctum templum blasphemantib⁹ iniuste contradere. Neq hunc barbarum metuas imperator sz ambos nos iube vocari et sub silentio inter nos que dicuntur audi. Ego nanq linguam illius sic frenabo vt non presumat petere que dari non expedit. Hoc audiens imperator gauisus est: et vtrunq altera die vocauit. Tunc gainas petitionem suam poscebat dicens. Non licet imperatori pietatem custodienti aliquid contra mandata diuina p̄sumere. Cũq3 respõderet ille q2 oratoriũ et ipse habere deberet. Johãnes ait. Vbiq3 tibi diuina dom⁹ aperta est vt nullus te vetat orare. At ille. Sed ego ĩquit alterius secte sum: et cum eis vnum tẽplum habere deposco. Multos enim pro romana republica labores assumpsi: et non debeo in mea petitione contemni. Cui iohannes. Plurima ĩquit premia et que transcendunt tua certamina percepisti. Magister militum factus consulari toga insuper exornatus. Et oportet te considerare qui dudum fueris: et qualis modo conspiciaris: et que p̄sca paup̄tas: et que moderna substantia. Quibus vestibus vtebaris anteq̄ histrum transisses et quibus nunc vteris. Considera igitur quia pauci labores maxima tibi premia contulerunt et ne sis ingratus. His sermonibus tantus ille doctor obstruxit os gaine eumq3 compulit vt taceret.

Socrates. B

Igitur dum gainas adipisci desideraret imperium qui dudũ de sua fide apud beatam martyrem eupheamiam in calcedonia ĩperatori archadio promisisset: diuersa consilia reuoluebat et ĩ sua intentione instabat. Dumq3 per diem nichil in vrbe constantinopolitana agere potuisset machinatus est vt nocte barbaros mitteret qui palacium cõcremarent. Tunc enim aperte monstratum est quomodo deus custodiat ciuitatem. Missis enim ab eo barbaris ad incendium atq3 predas: angelorũ turba apparuit armatorũ ingens corpus habentium. Illi vero putantes esse milites abscesserunt. Cumq3 hoc gaine fuisset nunciatum: incredibile visũ est. Nouerat eni quia cũct⁹ exercitus per ciuitates fuerat cõstitut⁹. Quapropter denuo futura nocte alio destinauit. Cũq3 idem ei renũciatum fuisset denuo enim angeli eandem visionẽ barbaris ostendebant. Nouissime ipse igress⁹ cũ m̃ltitudĩe miraculi sũpsit experimentũ. Arbitratus reuera quia per diem quidẽ lateret exercitus: nocte vero pro ei⁹ custodia poneretur. Et ita dũ intra vrbem nichil poss3 implere egressus ad trachiam: aperte hostilem monstrauit intentionem.

¶ Theodoricus.

¶ Cum igitur ¶ aliquantum transisset tempus: diu meditatam tyrannidem gainas patefecit. Collecto namque exercitu per trachias vniuersa vastabat. Hoc agnoscentes et iudices et populi terrebantur et neque repugnare illi quilibet presumebat/ neque apud eum legatione fungi dum asperitatem barbaricam formidarent. Tunc ergo tanque metuentes relinquens imperator/ iohi viro sanctissimo onus legationis imposuit. At ille neque illius resultationis memor neque inimiciciarum quae hinc extorte videbantur: alacriter est profectus ad thracias. At ille cognoscens legatum eiusque fiduciam pro pietate sic liceter assumptam/ occurrit ei longo itinere eiusque dexteram suis oculis circumposuit. Insuper etiam suos filios sacra eius genua osculari precepit. Huius virtutis iohannes fuit vt etiam valde terribiles humiliari cogeret et timere.

¶ Socrates.

¶ Capitulum septimum.

Ea tempestate que[stio] mota fuerat. vtrum deus corporeus esset et hominis haberet schema. An certe incorporeus et schemate humano omnimodis alienus. Ex qua questione contentiones et certamina plurima surrexerunt: aliis hoc affirmantibus: aliud aliis maxime tamen simplices monachorum: corporeum et humane forme deum esse iudicabant. Plurimi vero reprobantes illos deum incorporeum esse dicebant et forma corporea esse segregatum. Cum quibus theophilus quoque alexandrinus consonabat episcopus: ita vt in ecclesia coram populo contra eos qui humane forme deum asseuerant contenderet/ et deum incorporeum suo dogmate definiret. Hec agnoscentes egiptiorum monachi/ venerunt alexandriam et seditionem contra theophilum velut impium excitarunt/ ita vt eum occidere niterentur. Hoc ille cognoscens cogitauit quemadmodum euitaret mortem. Quos sub blandimento suscipiens hec eis locutus est. Sic inquit vos video sicut dei vultum. Hoc dicto monachos a suo impetu reuocauit At illi. Si vere inquit dicis quia dei vultus sic est sicut et noster anathematiza libros origenis Ex ipsis enim quidam aduersantur opinioni nostre. Si enim hoc feceris que impiorum et deo rebellium sunt a nobis sine dubio sustinebis. Ego inquit theophilus que vobis placent facio: nolite in me seuire. Nam et ego inimicus sum librorum origenis et culpo suscipientes Sic ergo monachos declinauit: et forsitan ideo hec questio hactenus est ablata. Post hec huiusmodi causa peruenit egipti monasteriis. Quattuor venerabiles presidebant viri dioscorus: ammo

nius:eusebius:euthimius:germani qui pro corporis magnitudine longi vocabantur sermone vitaq; fulgētes et propterea apud alexandrinos egregii. Sed etiā theophilus eos honorabat episcopus. Quemobrē dioscorū violenter tractum :hermopoleos fecit episcopum. Duos autē eorum rogauit vt habitarent cum eo:et vix vt episcopus fieret impetrauit. Factosq; clericos ecclesie economos instituit. Cunq; illi estuarent cur minus propositū sue conuersationis implerent/et procedenti tēpore cum viderent animas ledi/dum episcopus pecuniarum haberet vitam et multum auri studiū congregādi repudiabant esse cum eo/ et deserti potius habitaculū diligebant Dumq; ille nesciens eorū volūtatem sibi eos adesse deposceret Post ea videns q; eis potius ipse displiceret iratus interminabatur eis. At illi hoc paruipendentes discedunt. Porro theophilus cum animo feruens esset nisus ē viros illos quaqua posset arte vexaret. Et fratrem interim eorum dioscorum :habebat odiosum. Contristabatur enim quia eos turba diligeret : et colleret monachorū et sciebat quia eis aliter nocere non posset nisi monachos debellaret. Probauerat quoq; q; crebro cū eis habito sermone faterentur icorporeum esse deum. et non humane forme ne forte necessitate humane forme humana quoq; passio sequeretur Et cum sic theophilus saperet:tamen vt se vindicaret quod bene prius predicauerat immutauit. Mittens enim ī heremum plurimos monachorū simplicium et spiritali excercitatione carentium est venatus dicens non oportere sequi dioscorum neq; fratres eius dicentes incorporeum esse deum. Deus enim secundum diuinam scripturam et oculos habet et aures et manus et pedes sicut et homines. Dioscorus autem eiusq; se sequaces sequentes origenis dogma blasphemiam introducunt quasi deus nec oculos nec aures nec manus habeat neq; pedes. Hac seductione monachorum plurimi sunt decepti. et seditio feruentissima suscitatur. Sed exercitati viri seducti non sunt:simplices autem ardore fidei repente contra fratres insurgunt. Et facta diuisione alterutros ipetebant theophili seq̄ces origenistas:et ipsos appellabāt fratres Isti vero sequaces theophili humani forma:nos vocabant. Ob quam rem orta immani seditione theophilus cum armatorum multitudine venit ī vitriam contra dioscorum eiusq; fratres. At illi vix fuga vix valuerunt declinare pericula

Capitulum.viij.

¶Socrates.

Cum hec in egypto fierent iohannes constantinopolitanus doctrina florebat: et apud cunctos fauorabilis habebatur. Auxitque primus in nocturnis hymnis orationes ob huiusmodi causam. Arriani sicuti dictum est foras ciuitatem collectas agebant. Sabbato autem atque dominica intra portas et per porticus congregati: hymnos et antiphonas ex arriano dogmate compositas decātabāt. Et hoc maxima noctis parte facientes: diluculo cum ipsis antiphonis per mediam ciuitatē egressi portam ad suam ecclesiā concurrebant. Cumque hoc crebro quasi ad vituperationem orthodoxorum facere non cessarent / frequenter enim etiam hoc cātabāt vbi sunt q̄ dicunt tria virtute vnū? Tunc iohannes metuens ne simplices huiusmodi cantibus traherentur / instituit suum populū vt et ipsi nocturnis occuparētur hymnis: quatinus et illorum obscuraretur opus et fidelium professio firmaretur. Studium ergo iohannis nimis vtile cum turba periculisque finitum est. Nam dum clariores hymni omousianorum noctibus apparerent: fecerat enim etiam cruces argenteas que cū argenteis cereis portabantur expensas ad hec eudoxia augusta prebente. Tunc arriani zelo tracti vsque ad neces insurgunt. Una ergo nocte facta congressione pe tra fronte percussus est brison eunuchus auguste: q̄ ad hymnos exercendos fuerat deputatus. Sed etiam quidam ex populo vtriusque partis extincti sunt. In his motus imperator prohibuit arrianos hymnos publice decantare.

¶ Capitulum. ix.

Dicendum tamē est vnde sumpsit initium vt in ecclesia antiphone decantentur. Ignatius anthiochie syrie tercius post apostolum petrum episcopus qui etiam cū ipsis degebat apostolis vidit angelorum visionem quomodo per antiphonas sancte trinitatis dicebant hymnos. Isque modum visionis anthiochene tradidisse probatur ecclesie / et ex hoc ad cunctas transiuit ecclesias.

¶ Sosomenus.
¶ Capitulū. x.

Fertur enim quoniam inter alia iohannes etiam pro seueriano gabalensi episcopo odium auguste conceperat. Is enim seuerianus et anthiocus ptolomaidis ambo eloquentissimi et cōtra ecclesia docere pparati. Veniens ergo prius anthiochus constantinopolim eloquentia promotus atque pecuniis ditat⁹: in sua reuer

sus est ciuitatem. Pro cuius ze-
lo seuerianus postea venit. Videns
q iohannem q frequenter in ec-
clesia sermōe facto mirabilis ap-
parebat. Eratq honorabilis apō
multos proceres et apud ipsum
imperatorē pariter ꝛ augustam.
Cumq iohannes perrexisset i asi
am huic commendauit ecclesiā.
Credebat enim eius blandimen
tis: quia eum reuera diligeret.
At ille magis se auditoribus cō-
mēdabat. Quod dum iohannes
audisset serapione nunciante ze-
latus est. Reuersoq ab asia io-
hanne contigit transeunte seue-
riano vt studiose non assurgeret
serapio. At ille exasperat9 ue cla-
mauit. Si serapio cleric9 mortu9
nō fuerit: christus ihumanat9 nō
est. Ob hanc rem accusatus a se
rapione velut iniuriosus et i deū
blasphemus ciuitate pulsus est
a iohanne. Quod augusta agno
scens p familiares seueriani mox
eum a calcedone fecit reuocari.
Porro iohannes multis rogan-
tibus eum videre refugiebat do-
nec in apl'orum ecclesia eius ge-
nibus poneret augusta theodosi
um filiū suum supplicans et sepe
coniurans vt seuerianum suo re-
conciliaret affectu. ¶ Socrates
¶ Interea monachi ab heremo
ad constantinopolim venerūt cū
dioscoro et fratribus cum quib9
ysidorus qui theophili amicissi-
mus dudum ob huiusmodi cau-
sam postea fuerit inimicus. Pe
trus quidē archipsbyter alexan-
drie fuit ecclesie. Hunc theophi
lus ab ecclesia odio faciente pro
iecit culpans eum quasi mulierē
quandam machineam non pmis-
tus abrenunciantem heresim in
cōmunionem sacram susceperit.
Cumq petrus diceret se eam ius-
su theophili suscepisse illo negan
te ysidori testimonium petrus i-
plorabat quia hoc actū nō igno
rasset episcopus. Eo tempore ysi
dorus rome degebat a theophilo
missus ad damasum vt ei flauia-
num anthiochie reconciliaret e-
piscopum. Verum reuers9 ysido
rus petri responsionem verā esse
firmauit dicens: quia mulier ma
nichea cum episcopi fuisset iussio
ne suscepta. Hinc accensus theo
philus ambos expulit ab eccl'ia.
Ob hanc ergo causam ysidorus
cum dioscoro et reliquis constan
tinopolim venit vt principi et io-
hanni eius facta narraret. Hec
iohannes agnoscens honorabat
principio viros eorumq fruueba-
tur orationibus. Communiōe ve
ro sacra cum eis āte cause cogni
tionem participare non voluit.
His itaq gestis peruenit ad the-
ophilum sermo falsus quasi iohā
nes illis communicasset vt eis
ferret auxiliū. Parabatq vt nō
solum de dioscoro ꝛ ysidoro semet
vlcisceretur sed etiam iohannem
episcopatu depōeret. Misit ergo
ad singularum episcopos ciuita
tum epistolas: celans intentionē
suam culpans tamen origenis li
bros. Deinde epiphanium cipri

fecit amicum cum prius eius fuerit inimicus tanq̃ de deo minus saperet eumq; formam hominis habere iudicaret. Tūc ergo quasi ex penitentia eius se professus est sequi sectam: egitq; vt synod⁹ episcoporum cypri celebraretur quatenus libri dānarētur origenis. Porro epiphanius propter nimiam sui reuerentiam atq; simplicitatē circumuentus: constituta synodo lectionem librorum origenis interdixit. Misitq; lr̄as ad iohannem monens se vt ab origeniana lectione suspenderet: et synodo congregata que placuerant etiam ipse firmaret. Theophil⁹ igitur famosissimū epiphanium circūueniens ⁊ agnoscens sua vota proficere: etiam ipse collectis episcopis libros damnauit origenis: qui pene ante ducētos defunctus est annos: non q͛ huiusmodi haberent intentionē sed studens dioscoro eiusq; nocere sequacibus. Johannes autem paruipendens que ab epiphanio et theophilo fuerant nunciata i doctrina ecclesiastica laborabat: et in ea quidem florebat. Nihil tamen de his que contra eum cogitabantur sepe curabat. Cūq; theophilus iam manifesto studere videretur vt iohannem episcopatu deponeret: tunc etiam inimici iohannis theophilum sunt secuti: et multi clerici/ multi procerum palatij tempus inuenientes oportunum: nitebantur vt synodus cō stantinopolim fieret contra iohā nem. Et hoc tam per epistolas sibimet q̃ per verba mandabant. Auxit igitur odium iohanni causa seueriani et anthiochi episcoporum que supra relata est.

Capitulum. xi.

Post paucum vero tempus episcopus epiphanius constantinopolim venit portans dānationē librorum origenis. Quibus non quidem ipsum origenem excommunicatū decreuerat sed libris tantūmodo derogauerāt. Egressus ergo ab basilicam sancti iohānis miliario ab vrbe septimo constitutam et collecta ibidem celebrata ordinatoq; dyacono rursus venit in ciuitatem: et inuitationē quidem iohannis declinauit causa theophili. In propria vero māsione habitare magis elegit. Et vocans tunc presētes episcopos damnationem librorū origenis legebat eis. Et quidam habētes epiphanij reuerentiam subscribebant/ plurimi autē hoc facere recusabant. Quorum fuit etiā theotimus scythie presul: qui ita respondit. Ego iquit o epiphani neq; ei qui dudum bene requieuit iniurias infero neq; rem blasphemam tentare presumo: dānās ea que priores nostri respuere noluerunt. proinde neq; malā doctrinam in libris origenis esse cōspicio. Tunc proferens libros eius origenis legit et ecclesiasticas expositiones ostēdit: ac postea pro

cedens dicebat. Qui his contumelias inferunt nesciunt semetipsos. Hec ergo theothimus vite rectitudine famosissimus epyphanio respondisse fertur. Sed quoniā detractores plurimi subripientes velut blasphemium respuunt origenem pauca de his dicere non videtur absurdum. Viles homines/ et qui per semetipsos nequeunt apparere: vituperādo meliorem esse se aliquid conantur ostēdere. Hoc passus est primo methodius litie olimpi ciuitatis episcopus. Deinde eustachius pauci presul temporis: et post eum apollinaris: nouissime theophilus. Isti derogabant origeni et alteros ob aliam causam ad accusationem eius accenderēt Methodius igitur cum multum derogasset primitus origeni postea velut ex penitentia miratus virum: iu dialogo quem attitulauit xenonem sic ait. Sed quid āplius ego de illorum querimoniis factis contra origenē loquor? Dum enim culpant cū pro quib⁹ putant causis: et nihil quasi male credentem de sancta trinitate reperiunt: ostenduntur in eo magis pietatis et rectitudinis testimonia perhibere. Athanasi⁹ autem defensor niceni cōcilii libris ꝓpriis contra arrianos voce clara testem sue fidei hunc virū vocat: illius libros coniungens suo: et hec dicens. Mirabilis inqt et laboriosissimus origenes hoc de filio dei nobis testimoniū perhibens ait: coeternum eum asseuerans patri. Ignorant igitur semetipsos derogatores origenis etiam laudatorem eius athanasium blasphemantes. Hec de origene dicta sufficiant. Nunc sequamur hystoriam.

Capitulum. xiii.

Iohannes igitur constantinopoleos indignatus non est cur absq; regulis in eius ecclesiā ordinationē fecerit epiphani⁹ sed tamen rogabat vt iter episcopos cum eo maneret. At ille nec manere se cum eo nec orare respōdit nisi dioscorum et qui cum eo erāt vrbe depelleret et ipse in librorū origenis dānationem subscriberet. Iohanne hoc facere differente ꝛ dicente non oportere ante catholicam cognitionem aliquid facere petulanter/ et ad hoc concilium ab inimicis iohannis epiphanius instigatur. Cum esset in apostolorum ecclesia celebranda collectio ꝓcedere faciunt epiphanium: et coram omni populo origenis damnare libros: et adiudicare dioscorum eiusq; sequaces: simul quoq; derogare iohanni velut eorum defensori. hec iohanni nuntiatur. Altera vero die dū iam venisset epiphanius ad ecclesiam hec per serapionem verba mandauit. Contra regulas multa gessisti o epiphani. Primum quidē

quia ordinationem fecisti i eccle sia sub meo iure constituta. deinde quia me non iubente in eis auctoritate propria sacra celebrasti Rursus quia inuitatus excusasti et nunc denuo in teipsum cfidis. Quapropter obserua ne turbatio nascatur in populo et huius rei periculū ipse suscipias. Hec dum audisset epiphanius ab ecclesia formidatus abscessit. Cunq reuersurus esset ad cyprum: ferunt quidam hec eum mandasse iohanni. Spero quia non morieris episcopus. At ille remandauit. Spero te ad tuam patriā nō redire. Hec vtrum vere dicta sit nescio. Ambo tamen hunc habuere finem. Nam nec epiphanius viuus peruenit ad cyprum sed in naue defunctus est: et iohannes post paululum episcopatu depositus est.

Capitulum. xiiii.

Unq3 epiphanius discessisset peruenit ad iohannem quoniam eudoxia augusta eum contra iohannem armasset/et exhinc accēsus lingue vbertate sermonem fecit in populo cunctarum mulierum vituperatione plenum. Hūc sermonem populus omnis arripuit quasi contra augustam prolatus esset et ita peruenit ad aures iperatoris. Quē augusta cognoscēs velut iiuriā suā narrauit igatori dicēs illi⁹ magis eē ptumeliam que eius vxori fiebat. Quā obrē gestum est vt theophil⁹ cōtra eum velociter synodū celebraret Quod etiam seuerianus simul agebat. Erat enim adhuc inimicus. Inter hec theophilus venit multos simul episcoporū monens. Cōfluebant igitur plurimi iohannis inimici. Aderat etiam quos episcopatu remouerat Omnes ergo concorditer in calcedona conuenerunt vbi tūc erat episcopus quirinus multa contra iohānē loquens: ipsū cū superbumq vocās. Episcopi vero delectabantur in talib⁹. Porro maruthas mesopotame⁹ episcop⁹ nolēs cirini calcauit tūc pedem. At ille dolore constrict⁹ cō stantinopolim cū episcopis trāsire non potuit. alij vero sūt trāsuecti. Sosomenus.

Postea vero cū dolore laboraret eius crus frequēter est ab scisū: quia putredo pene omne corpus eius iuaserat: et pedem alium iā serpebat. Is ergo post paululum tempus est defūctus.

Socrates.

Theophilo autem ab alexandria venienti null⁹ occurrit: nec solenni honore potitus est. Erat enim apertissim⁹ inimicus. Sz alexandrini naute qui tunc venerant cū frumentis occurrentes eum fauorabiliter susceperunt. Cunq venisset cōstantinopolim refutauit ecclesiam introire: sed in vna domo augustarum vocabulo placidiana tunc habitauit

Hinc ergo ceperunt cõtra iohã nẽ mouere causas / ꝛ non iam de libris origenis memoria ferebatur sed has accusationes illicitas excitabantur. His ita preparatis conuenientes episcopi: in suburbano calcedoniensi qđ rufini nomine vocitatur. vbi in honore petri et pauli apostoloꝝ basilica constituta euocauerunt iohannẽ satisfacturum ꝓ quib⁹ accusabatur. Iusserũtq; vt cum coveniret serapion: et tigrius eunuchus presbiter et paulus lector. Isti enim simul accusabantur. Cunq; iohannes euocãtes velut inimicos refugeret vniuersalem synodum fieri proclamauit. At illi nichil morati quater eum euocauerunt. Qui cum noluisset occurrere sed synodum fieri proclamaret. Damnauerunt eum i nullo culpantes nisi qꝛ vocatus noluit obedire. Dũq; hoc fuisset circa vesperam nunciatũ popul⁹ ad seditiones maximas excitatus est. Et nocte concurrẽtes eum trahi ab ecclesia nõ sinebant sed clamabant vt apud maius cõcilium de eo agitaretur examen. Porro iussio principis iminebat velociter eum eĩci et exilio deportari. Hoc agnoscens iohannes tertia dãnationis die circa meridiem semetipsum pobulo ignorãte contradidit. Cogitabat enim ne vlla propter eũ seditio nasceretur. Et ille quidem exilio ducebatur in populo autẽ seditio importabilis est exorta ita vt etiam multi inimicorũ ei⁹ misericordia mouerentur dicentes eũ calũniã passum quẽ paulo ante desiderabant videre depositum. Quãobrem clamabãt omnes cõtra principem atq; cõcilium sacerdotum ꝛ maxime cõtra theophilũ. Non enim machinatio iam poterat latere q̃ multis quidẽ iudiciĳs apparebat maxime qꝛ dioscoro eius q; fratrib⁹ mox post iohannis deiectionem communicauerat. Tunc igitur etiam seuerianus in ecclesia docens iohanni derogabat dicens Et si nullo alio vituperandũ a iohannes est: eius tamen superbia crimen est damnatione sufficiẽs Omnia nãq; peccata remittunꞇ hominibus: superbis autem de⁹ resistit sicut sancte scripture docent.

Capitulũ.xiiij.

Orta igitur immensa seditione populo discurrente et ad ipsã regalia proclamãte / augusta ꝑmota rogauit imperatorem vt eum reuerti preciperet. Misso igitur tunc eunucho bresone etiam necessitas iohanni nolenti vt in ciuitatem ingrederetur imposita est. Eo siquidem remeante cum mlto et honore ad ecclesiã plebs occurrit. Et mox vt iohannes ingressus est rogabant vt in episcopali sede resideret: et populo orationem pacis impenderet. Quo refutante atq; dicẽte quia hoc oporteret iudicio fieri syno-

dali / et eos damnauerunt suam sententiam reuocare: accendebātur omnes videre eum in loco ꝓprio residentem et verba doctoris audire. Qui licet diu tardaret preualuit tamen populus et eum in sede residere episcopali coegit: et consuete orationē prebere pacis. Coactus etiam sermonem fecit in populo Hec causa aliam prebuit inimicis occasionem Et primum quidē de heraclide ordinatione contra eū mouere dicebatur theophilus questionem: vt iohannem huius rei occasione deponeret. verum heraclides non aderat. Judicabatur autem veluti presens quasi quosdam iiuste cecidisset: cathenisq; vinctos misisset in pompa; ephesi per mediam ciuitatem.

Cūq; pars iohannis diceret auditorium debere iuste constitui: alexandrini contendebant vt heraclidis accusatores susciperentur. Hinc ergo seditio et cedes inter constantinopolitanum populum et alexandrinū vehemēs est orta. Ob quam rem plurimi vulnerati: pauci etiā mortui sūt Hec videns theophilus repente diffugit i alexandriam Quod etiam alij fecerunt episcopi preter paucos qui personam iohannis amplexabantur. His B. ita gestis reprehensibilis theophilus est inuentus. Cuius auxit inuidiam q rursus origenis libris incumberet Qui dum ab aliquo fuisset interrogatus: quō ea que abdicauerat rursus āplecteretur ita respondit Origenis libri similes sunt prato floribus vniuersis pleno: quicquid ergo in eis bonum inuenero hoc decerpo. Si quid vero michi spinosum occurrerit: hoc quasi pūgat omitto. Hec ergo theophilus ait non considerans salomonis sapientissimi verba dicentis: q verba sapientum sicut claui aculei sunt Ob hanc ergo causā apud omnes theophilus reprehensibilis videbatur. Porro dioscorus hermopoleos episcopus post paululum fuge theophili mortuus est: claraq; sepultus in basilica apud ilicem constituta: vbi propter iohannem synodus fuerat celebrata. ¶ Theodoricus. C

¶ Missus ergo tunc iohannes in exilium ad officium habitabat ponti quod vocatur hyeron Cūq; per noctem terremotus ciuitatem regiā inuasisset: legati matutino mittebantur ad eum rogātes vt velociter reuerteret ad ciuitatem: et orationibus eius pericula remoueret. Sed et alij post illos: et rursus alij destinati sunt ita vt legatis bosforus impleretur. Quod dum fidelissimus populus agnouisset fluctus propontidis nauibus est opertus. Omnes enim occurrerunt cereos et lampades accendentes ꝓ reuersione pastoris. ¶ Sozomenus. ¶ Interea cum theophilus D nauigio in hierapolim aduenisset mortuo eius ciui

tatis episcopo: nilamnionez monachum elegerunt ciues At ille cum crebro fugeret: ei theophilus suadebat ne sacerdotium refutaret. Tunc ille rñdit dicens. cras quod domino placet implebitur. Altera vero die venietes ad cellam eius cogebant eum. Tunc nilamnion prius inquit. Orenius. Quod dum theophilus laudasset simul orabat. Nilamniō autem repente terminū vite cum illa oratione suscepit.

¶ Socrates. ¶ Cap.xv.

Iohannes itaqz doctrinis occupabat: ordinauitqz serapionē heraclie tracensis episcopū. Vñ contra eum maius odium excitatur. Post paululuz nanqz hec contigisse noscuntur. Auguste eudoxie statua argētea constituta est in columna prophiretica clamide circūamicta eratqz posita nec prime nec lōge ab ecclesia sophia qua platee tātūmodo diuidebat iter. Illic ergo consuete lusus publicus occurrebat. Porro iohannes ad iniuriā hoc arbitratus ecclesie consueta fiducia rursus suam armauit linguam. Et cum oporteret principes supplicationis verbo deflecterent a tali lusu recederet hoc non fecit sed impetu suo vsus eloquij: iubentes fieri talia lacerabat. Augusta vero rursus ad suam hec trahebat iniuriam & denuo preparabat vt aduersus eū synodus celebraretur episcoporum. Hoc sentiens iohannes illam famosissimam in ecclesia ptulit omeliam cuius initium est Rursus herodias vesanit rursusqz turbatur. Denuo saltat: denuo caput iohannis in mensorio concupiscit accipere. Quod factum amplius ad iracūdiam accendit augustam.

¶ Sozomen⁹. Capitulū.xvi.

Interea quidaz homo comprehensus est qui iohannem volebat occidere: traditusqz ad supplicium prefecto a iohanne ne pimeretur ereptus est. Postea vero etiam helpidiū pbri seru⁹: cursu in episcopū accedens eum interimere nitebatur. Et dū a quodam teneretur et ipsū repente pcussit simul et alium astantem et tertiū. Tunc clamore facto multis conuenientibus plurimos interemit: nouissime tempus & traditus est. Ex illo tpe iohannem populus custodiebat noctibus & dieb⁹ ad ei⁹ circūsedētes domū.

¶ Socra. ¶ Cap.xvij.

Post paululū vero aderāt epi leōci⁹ ācyre galatie: āmoni⁹ laodicie: briso thracie: philippēsij: acaci⁹ berte syrie: & alij quidam his presentib⁹ accusatores cipri denuo mouebantur. iohānes itaqz confidebat in talibus rogans vt accusatio decenter flagitaretur.

Cumque superuenisset festiuitas natalis saluatoris imperator solẽniter ad ecclesiã non decurrit sz mandauit iohanni quia nõ ei cõmunicaret nisi criminibus pri⁹ exueretur. Cumque pro securitate iohannis accusatores eius valde perterrerentur: p̄ntes episcopi nichil aliud requirebant nisi quia post depositionem non seruato decreto consilii resedisset in sede Cumque ille r̃nderet quia lxv. episcopi cõmunicantes ei decreuissent leontius et alii reclamabant dicentes. Sed plurimi te o iohannes deposuerunt. Cumque de nuo iohannes hanc regulã nõ orthodoxorũ ecclesie sed esse firmaret arrianorum: nam in anthiochia congregati pro dãnatiõe fidei de consubstantialitate prolate odio athanasij hanc regulã ꝑtulerunt. Tunc illi non recta satisfactione dãnauerũt eũ: non intelligentes quia dũ hac regula vterentur athanasiũ quoque deposuerunt. Hec acta sunt circa festiuitatẽ pasche. Mãdauitque imperator iohanni non se ponere ad ecclesiã venire quia eũ duo concilia cõdẽnassent. Uacabat ergo iohannes: et nequaq̃ in ecclesia descendebat. Mox igitur oẽs ei fauentes ab ecclesia recedentes pascha quidẽ in thermis que cõstantiniane vocantur celebrauerunt. Cũ quibus plurimi episcoporum: presbiterorũ: ⁊ sacri ordinis clericorũ: cõmoti sunt: collectiones seorsum per loca diuersa celebrantes. vnde etiã iohannite vocati sunt. Porro iohannes duobus mensibus nusq̃ processit: donec princeps eũ dici iuberet in exiliũ Et ille quidẽ tractus ab ecclesia ducebatur. Quidam vero iohannitarũ eã die ecclesiã incenderunt. Qua ardente flãma ventus / etiã basilicã senatus pariter comprehendit. Quod actũ est vicesima die ianuarii mensis: consulatu honorij sexto et aristenis Ob quã rem optatus prefectus vrbis cũ pagan⁹ esset odio christianorũ plurimos iohannitarũ diuersis tormentorũ generib⁹ laniauit. ¶ Theodoricus.

¶ Capitulũ. xviii.

Iohannes igitur non solũ ex ciuitate pulsus est sed etiã i quãdam paruulã ciuitatẽ atque desertam armenie cucuso destinatus est. Inde rursus ad pytyuntẽ vbi fines sunt ponti imperijque romani: que loca crudelibus barbaris sunt vicina. Sz clemẽs dñs non permisit victorẽ athletam per loca talia diu morari. ¶ Sosom.

Inter hec innocentius roman⁹ antistes audiens de iohanne et molestie ferens volensque generale celebrari cõciliũ: scripsit iohanni et clero cõstãtinopoleos quod non oporteret iohanni successorẽ dari nec eius clero alio parere põtifici: quas prolixitatis causa non transtuli. B Aiunt eni iohannẽ cũ exilio duceretur per

visionem cognouisse diē qua moriturus esset: dnsam sibi a basilico martyre in cumanis / vbi cum esset itinere fatigatus dolorē capitis nō ferens et ardorem solis vitā languore finiuit. ¶ Socra.

¶ Quartadecima die mēsis cōsulatu honorij septies et theodosii scdo. ¶ Theodori. ¶ Ca.xix.

Huius igitur iniustitie causas abominati sūt pcipue europe pōtifices ab eoꝝ n. aqꝫ se suspēderūt cōione pariť oēs illirici eiꝰ ptis effecti sunt Orientales aūt plurimi quidē iniusticiā declinauerūt corpꝰ tā eccie diuidere noluerūt Vex moriēte illo oīꝫ doctore terrarū: nō priꝰ occidētales cpi egyptioꝝ et orientaliū bosforensium atqꝫ tracēsium sunt āplexi cōionem: ꝙ illius sacratissimi viri nomen inter predecessores poneretur epos. Et acaciū quidē q post eū ordinatus est: nullo habuerūt sermone dignū Atticū vero arsatij successorē legationem crebro mittētē ⁊ pacis pignora postulātē diptici scpto iohis noie postea susceperūt. ¶ Socrates.

¶ Capitulū.xx.

TRansactis itaqꝫ dieb paucꝭ arsatiꝰ cōstātiopoleos ordiaē eps nectarij fr / valde lōgeuꝰ ⁊ vltra octogita ānoꝝ / q māsuctissienimis regebat epatū. ¶ Sozomenus ¶ Cuius opinio derogauit postea quod de iohannis amatoribus agebatur. Nam cum arsatio cōicare nolēt nec orationem habere cōmuneꝫ sed sicuti dictum est seorsum et ꝑ loca secreta vltima ciuitatis sacra celebrarent: hec ille renunciauit imperatori. Cumqꝫ iussisset vt eos manu militari turbaret lapidibus atqꝫ fustibus populū conuertit in fugam. Nobiliores autem et promtiores i amore iohannis redegit in carcerē Porro milites vt assolet accepta fiducia: ꝑdam circa mulierum ornamēta faciebant ꝫonas aureas: dextralia: monilia: libatoria: anulos: dyademata: et cum ipsis auribꝰ earum auferentes inaures. Ob quam rē turba maxima et gemitus in ciuitate prouenit. Nec sic tamen illi affectum deposuere iohannis. Verum publice plurimi conuenire nec in platea nec i balneo presumebant. Quibusdam etiam erat domi quoqꝫ manere periculosam: ita vt ciuitatem declinarent. Multi siquidem viri plurimeqꝫ mulieres nobili genere procreate / virginitate atqꝫ virtute vite laudabiles fugerunt.

¶ Socrates. B

¶ Eo tempore etiam grando vehemens constantinopolim ⁊ circa eius suburbana descendit. Quod actum est consulatu eodē honorij sexto / aristene die.xxx.septembris mensis. quod dicebāt dei iracundia gestum / eo ꝙ sine iudicio iohānes fuerat ꝯdēnatꝰ

Quibus verbis crementū dedit moris auguste continue consecuta. Quarta nāqꝫ die pꝰ grādinē est defuncta. Sosomenus.

¶ Tunc enim et cyrinus calcedonensis episcopus qui iohannē crebro lacerauerat secto pede defunctus est. ¶ Socrates.

¶ Alij tamen dicebant iohannē hoc iuste perpessum eo ꝙ mřtas ecclesias nouatianorum quartodecimanorum et aliorum obtulisset hereticorum. ¶ Sosomenus. ¶ Capitulum.xxi. A

EO siquidē tempore quidam lector eutropius est detentꝰ quasi ? ipse in ecclesiam misisset ignē Qui dum multa fuisset tormenta perpessus redactus in carcerem post paululum est defunctꝰ Quid autem de eo contigerit existimo esse memorandum. Quidam vidit in somnis astitisse altari virum pulchritudine et magnitudine decoratum / quasi iho nore martyris stephani consistē tē: ? si qua cogitātē eo ꝙ boni viri nusqꝫ inuenirētur / atqꝫ totam se circuire ciuitatem: et nisi eutropium nullum penitus inuenisse. Cunqꝫ is qui viderat euigilasset: somnium retulit fidelibꝰ viris. Deinde requirens eos qui a prefecto comprehensi fuerant et verberibus macerati inuenit eutropium: eiqꝫ retulit visionem At ille flens / orationem sibi dari ab eo qui viderat implorauit. Cunqꝫ diuersos prefectus affligeret: nec personas incēdij reperiret / etiam mulieres quasdam tenens suadebat vt episcopi communionem amplecterentur arsatij: et multe quidē declinauerūt. Olimpias autem iniustū credens nequicie satisfacere dixit. Aduce michi calūniatores et violentias maiores impone: michi vero fas nō est communicare ? ea facere que pye nō licet perpetrare. Quam dum nequisset declinare prefectus vt cō municaret arsatio. tunc demissā et post paucum tēpus multo nudauit auro: hoc modo credens eius frangi constantiam. Eo tempore tigrius presbyter veste nudatus: et dorso cesus ita tensus est vt pedum eius ac manuū articuli soluerentur.

¶ Socrates.

¶ Capitulum.xxij.

ARsatius itaqꝫ cum paucum vixisset tēpus defunctus est consulatu sequenti stiliconis secundo: et ante mēsē vndecima die nouembris mensis. Quo moriente de episcopatu constātinopolitana magna cepit esse contentio. Et propterea cum quattuor vacasset menses sequenti cōsulatu archadij sexto: et probi atticus ordinatur episcopus genere ermenius / habitu monachus: a iuuentute sua naturali sapiētia de

corat⁹.

¶ Sosomenus.

¶ Capitulum.xxiii.

Interea cum si ricius quinq3 annis romanorum rexisset episcopatū anastasius ei successit. Post quem innocentius pontificatus iura suscepit. Defunctus quoq3 est etiam flauianus: non consentiens in damnatione iohānis. Flauiano moriente porphirius āthiochenum suscepit episcopatum. Et quoniam plurimi contra iohannem consenserant propterea in ɔstantinopolitana vrbe multa diuisio facta ē, ita vt missas apud semetipsos plurimi celebrarent et scandala proserent: quoniam propter gratiam arsatij atq3 porphirij necnon et theophili alexandrine ciuitatis episcopi dudum studio procerū posita lex fuerat: iubens omnes in ecclesiam conuenire ꝛ qui nō communicarent ꝓcul expellerētur.

¶ Capitulum.xxiiij.

Eo tempore cū discordia sacerdotum etiā respublica magnis concussionibus turbatur. huni namq3 transeuntes histrum trachiam deuastabāt. Isaurie quoq3 latrones maxima multitudie ɔgregata vsq3 ad carenos ꝛ fenicia venientes, vrbes ꝛ vicos ī medio positos populati sūt. Per idē tempus stilicon magister armorum erat apud honoriū magna preditus potestate: habebatq3 sub se romanorum plurimos atq3 gentilium. Qui contractis ī inicitūs cum archadij ducibus cogitabat congredi contra eos. Tunc ergo agens cum honorio alaricum regem gothorum fecit ordinare magistrum militum, ꝛ accessit aduersus illiricum: eiq3 iouium prefectum constituit: vt arma cōtra romanos attolleret: ac prouinciales honorij subderet ditioni. et cum alaricus barbaros sub se constitutos et ꝑ dalmathias habitantes congregasset venit ad epyrum vbi multo tēpore commoratus reuersus est ī ytaliam quia cum discedere voluisset honorij litteris est detent⁹ sicut ipse confessus est.

¶ Theodoric⁹ ¶ Capitulū.xxv

Ea tēpestate cyrillus theophili consobrinus alexandrinū suscepit episcopatum hierosolimorum ecclesie presidebat iohānes vir mirabilis successor cyrilli. Anthiochie autē alexander. vir sermone doctus ꝛ vir virtutem ostēdens magnis operibus. Is enī porphirio succedēs q̄ post flauianū fuerat ordinat⁹ multa reliq̄t monumenta clementie. Flauia-

nus equidem sapientie subtili-tate florebat. Porro sacratissi-mus alexander cōuersatione sū-moq̃ philosophie eloquio: ⁊ plu-rimis bonorum beneficijs habū-dabat. Is nāq̃ etiam partē eu-stachij quam dudum paulinus flectere non potuit nec post illū euagrius precibus vsus cetero corpori copulauit: egitq̃ festiui-tatem qua similem nemo potuit aliqñ videre. Nam dum oēs fide-les sumpsisset sacerdotes simul et populos venit ad locū vbi eu-stachiani congregabantur. Si-mulq̃ psallentes et vnum canti-cum sub quadam congruentia p̄dicantes: a porta vltima ciuita-tis vsq̃ ad maiorem ecclesiā to-tam plateam cōpleuit hoibus ⁊ ostendit riuum rationalem ⁊ ad instar fluminis decurrentis.

Hec iudei videntes: et arriani: ⁊ parue reliquie paganorum inge-muerūt: cnosiderantes alios flu-uios: in mare ecclesie concurrē-tes. Is ergo pontifex iohannis magni vocabulum in ecclesiasti-cis dipticis primus inseruit.

Capitulum.xxvi.

Huius doctoris reliquie sequenti tem-pore in regiam deuecte sunt ciuitatem. Rursumq̃ fide-lissimus populus per pellag⁹ quasi per terrarum currens vn-das bossorum lampadibus et ce-reis obuolauit. Hunc ergo the-saurum illi ciuitati recondidit i-perator. Quisui aui et vocabu-lum sortitus est et pietatem ser-uat inuiolabilem. Is in eius lo-culo defigens oculos atq̃ fron-tem pro archadio et eudoxia ge-nitoribus supplicauit vt ignorā-ter delinquentibus veniam con-donaret. Dudū enim mortui sūt eius parentes hunc orphanum relinquentes. Sed patrum ⁊ p̄-genitorum deus experimēta pu-pilli eum sentire non pertulit. Nam et pie nutriri fecit et sine cōcussionis metu custodiuit ei⁹ imperium: atq̃ tyrannorum cō-silia refrenauit.

Capitulum.xxvii. B.

Is enim benefi-ciorum semper memor honorabat beneficij lar-gitores habebatq̃ p̄ncipes hym-norum sorores seruantes cōuer-satione virginitatem et epulas maximas iudicantes: sacrorum meditationes eloquiorum the-saurum mandibilem estimātes manus egentium. Uerum ipse princeps multis preconijs ado-natur: maxime vero clementia: mansuetudine: animi tranquilli-tate nunq̃ recipiens tempestatē fide vera atq̃ probabili. Cui⁹ iu-dicium nos conuenit ostendere manifestum. Quidam vir con-uersatione quidē monachi D caised asperior consilio. adijt im-peratorem pro aliqua causa ro-gans. Cum hoc crebro fecisset nec ea pro quibus postulauerat

impetrasset eum ab ecclesiastica cōmunione prohibuit: et posita eius obligatione discessit. Uerū fidelissimus imperator ad palatium reuersus tempore prandij astantibus pransoribus ait: non se sumpturum cibum nisi prius eius cingulum solueretur. Ob quam rem misit ad ciuitatis episcopum rogans vt iuberet ei qui ligauerat quatinus eius vincula solueret. Cumqꝫ dixisset episcopus non debere a quolibet obligationem recipere: et mandasset quia solutus esset: ille tamen ei⁹ non suscepit solutionem donec q̄ ligauerat multo labore requisitus: et cōmunionē quam prohibuerat reddidisset Idolorum igitur templa que fuerāt derelicta a fundamentis euelli fecit: vt posteri necqꝫ vestigium erroris pristini reperirent. Hunc enim C. sensum etiam in sua lege cōscripsit. Quando igitur roylas dux scythie transiuit histrum: et cum innumero exercitu vehementer thracias populatus est ipsamqꝫ regiam ciuitatem obsidere se et subuertere minabatur: supernis iaculis atqꝫ fulminibus eum maiestas diuina percutiens et ipsum et omnem simul concremauit exercitum.

Capitulum.xxviij. U.

Tale aliquid a domino eius consolatore etiam partico prelio gestum est. Nam cum ... romanos vacare cognouissent et ciuitates in confinio constitutas debellarent/ pacisqꝫ pacta transcenderent vastatis finibus nemo ferebat auxilium Imperator nanqꝫ de pace presumens duces et milites ad alia bella direxerat. Tunc ergo ymbre vehementissimo et grandine deposita/ vlterius eos deus accedere non permisit eorumqꝫ ligauit cursum ita vt viginti diebus totidem ambulare stadia non valerent. Duces vero venientes et congregātes exercitum primo bello obsidentes vrbem imperatoris vocabulo nominatam reprobi sunt inuenti. Cū B. enim plus q̄ triginta diebus gororanus rex predictam obsideret vndiqꝫ ciuitatem et multa machinamenta cōstrueret et turres contra muros ciuitatis excelsas edificaret/ solus eunomius sacratissimus eius ciuitatis episcopus restitit/ et impetum moliminis eorum machinasqꝫ destruxit Et licet duces nostri hostibus bellando cessissent et obsessi ciues resistere non auderent iste solus pugnando sine vastatione reddidit ciuitatem. Unus itaqꝫ partis hostilis virorum consuete blasphemaret et rapsacis atqꝫ sēnacherib verba profunderet: et cum vesania minaretur sacrum se concrematurum templum: ille vir sanctissimus nō ferēs hui⁹ insaniā: iussit arcu balistam poni iuxta propugnaculum quod apostoli thome

videbatur habere vocabulum: et maximo i eo lapide coaptato i nomine inquit eius qui est blasphematus: lapidem tenso arcu dimittite. Tunc lapis dimissus veniens vsqz ad faciem nephandissime blasphemantis: vultum eius valde corrupit caput cõtriuit: crebrũqz in terra dispersit. Hoc cum dux exercitius cognouisset qui se ciuitatẽ capturũ esse minabatur: siluit: et rebus ipsis victum se esse professus est et metuens quesiuit pacem. Sic ergo rex omnium fidelissimũ hũc principem conseruauit cum iste seruitutem profiteatur et cõpetens offerat domino ministerium.

Capitulum.xxix.

Inter hec innocentio mirabili romane vrbis antistiti successit bonifacius: bonifacio zozimus: zozimo celestinus: hierosolimis vero post iohannẽ praylius suscepit ecclesie presulatũ Uerum in anthiochia post sacrũ alexandrinorum theodotus castitatis speculum ecclesie pontifex ordinatur: mansuetudine: et puritate conuersationis ornat? Is enim cohortẽ appollinaris sacris ouib? miscuit: rogãs eos vt vnirentur ouilibus. Ea siquidem tempestate disgerdis persarum rex contra ecclesias huiusmodi causa bello commouit.

Capitulũ.xxx.

Abdas quidem erat episcop? plurimis virtutibus adornatus Is non mediocriter vsus zelo diuino pyri id est: focos eorum seu vestam detruxit. Pyria nãqz pagani vocãt templa in quib? ignẽ seruant deum enim arbitrantur ignem. Hoc dum rex cognouissz a magis euocauit abdã Et pmo quidem mãsuete culpauit factũ precipiens vt pyrion rursus edificaret. Illo resistente et hoc nequaqz facere cõfirmante vniuersas se rex destructurum itemina tur ecclesias: cuius interminationem terminus subsecutus est. Nam prius illum virum occidi precipiens destrui quoqz ecclesias imperauit Ego siquidem destructionem veste non reor oportune commissã neqz enim sãct? apostolus dum venisset athenas et ciuitatem repletam ydolis cõspexissz: aras ab illis honoratas destruxit: sed ratione ignorantiam redarguit: et veritatis iura monstrauit. Quia vero destructum templũ reedificare noluit: sed necẽ magis elegit nimis eum miror ⁊ plurimis eũ honorandũ coronis existimo. Tale est enim ignem adorare quale eius edificare templũ. Hunc ergo sumẽs tempestas initium seuissime atqz ferociter circa pietatis alumnos itumuit: et triginta iugiter annis fluctuatio dura permãsit a magis veluti quibusdam pro-

cellis agitata. Magos enim appellant perse eos qui elementa deificant. Quorum fabulas in alia cōscriptione mōstrauimus in qua honorum interrogationibus dignas solutiones obtulimus. Hororanis itaqꝫ filius disgerdis post patris mortem cum iperio etiam cōtra christianam pietatem bella suscepit. Quas eni tormentorum species et suppliciorum adinuentiones piis intulerit non est facile nunc narrare. Aliorum nanqꝫ manus excoriauerant: aliorum dorsa: aliorum capita a fronte inchoantes vsqꝫ ad ceruices nuda cute reliquerunt. Alios sectis per medium calamis: nudos operientes et ipsas sectiones calamorū carnibus aptantes capite vsqꝫ ad pedes funibus stringentes: postea calamos ex eorum membris violenter trahebant vt acute sectiones calamorum dum trahebantur eorum carnes secarent: ꝛ tormento amarissimos dolores inferrent. Deinde fodientes lacus et eos vndiqꝫ obturantes soricū maiorum greges in eis miserūt eisqꝫ pabulum athletas dederūt pie ligantes manus eorum ꝛ pedes ne possent a sebestias remouere. Sed et alia tormenta seueriora nimis exercuerunt: habētes doctorem veritatis inimicū: sed non potuerunt athletarum dei vincere fortitudinem. Sponte nanqꝫ currebant vt occasione huius mortis incorruptibilis vire dona perciperent. Duorum tamen aut trium memorabo vt per hos reliquorum fortitudo monstretur.

¶ Capitulum.xxxi.

Hormisda quidā valde nobilis apud persas erat: qui patrem pfectum habuerat. Hunc dum rex agnouisset esse christianum deduci fecit et imperauit vt salutarem negaret deum. At ille: nec iustū inquit nec vtile pcipis imperator Nam qui docetur vt deum omnium facile cōtēnat ac neget: facillime quoqꝫ spernit imperatorem cum et ipse sit particeps nature mortalis: ꝛ si sūmo supplicio dignus est qui tua sceptra contēpserit iperator: multiplicibus tormentis subdendus est qui cūctorum negauerit creatorem. At imperator cum debuisset mirari prudentiam fortissimum diuitiis et dignitate nudauit athletam: iussitqꝫ vt nudus traheret camelos exercitus. Cumqꝫ plurimi transissent dies: respiciens de superioribus imperator vidit illum eminentissimum virum solis radiis inflammatum et pulueris squalore completum: patrieqꝫ nobilitatis memor: eum ad se iussit adduci et ex lineis vestibus opiri. Dei de putans qꝫ tā pcedenti afflictione ꝙ eius miseratione molliret: vel nūc idt illa obstinatiōe puatus nega filiū fabri. At ille dei zelo cō

pletus disrupit vestem et iactauit dicens. Si propter hoc me putas a pietate recedere habe donum cum impietate quã possides. Hanc eius fortitudinem cõtemplatus: nudum eum a suo ꝓiecit imperio.

¶ Capitulum.xxxij.

Iam quoqꝫ mille famulorum dominuꝫ resistẽtem sibimet negare creatorem omnium non ferentem requirens quis seruoꝝ eius esset seuissimus ei aliorum suorum tradidit dominatum. Cui et ipsum quoqꝫ dominum seruire ꝓcepit: simul ⁊ eius vxorem ꝑ hoc putans propugnatorem se flecte re veritatis. Sed spe sua decept⁹ est: habebat enim ille domum in petra constructam.

¶ Capitulum.xxxiij.

Beniamin etiã dyaconum cõprehẽdẽs clausit in carcerem. Cũqꝫ duo trãsissent anni superuenit legatarius romanoꝝ ꝓ aliis causis acturus. Et dum hec agnouisset postulauit a rege vt dimitteretur dyaconus. Porro rex iussit vt promitteret beniamin qꝛ nulli magoꝝ doctrinam christianoꝝ ꝑdicare presumeret: et dimitteretur exire. Tunc legatarius quidem custodire beniamin que rex ꝑceperat cõpromisit. Beniamin autem audiens monita legatariũ impossibile est inquit nõ me participare lumẽ aliis quod ipse percepi. Quanto enim supplicio dignus sit qui talentum abscondit sacra euangelioꝝ testatur hystoria. Sed rex horum tunc nihil agnoscens: iussit eum absolui a vinculis. At ille predicare nullatenus quiescebat. et capiens eos qui ignorantie calligine tenebantur: intelligibili luci iugiter offerebat. Cunqꝫ transisset anus regi gesta illius nũciantur. Tũc deductum ad se negare iussit quẽ adorabat deum verum. Ille respondit a rege dicens: quo dign⁹ honore est qui suum derelinquens regnum: inuadere studuerit alienum? Cunqꝫ dixissꝫ rex: morte nouissimoqꝫ supplicio: sapiẽtissim⁹ vir ille respondit. Quid ergo nõ iuste patiatur homo qui factoreꝫ mundiqꝫ creatorem nutritorem ac saluatorem deserens: vnũ conseruorum suorum deificare voluerit ⁊ debitum illi cultum isti magis obtulerit? His sermonibus rex accensus: viginti calamos acui: et totidem vnguibus digitorum eius manuum atqꝫ pedum precepit infigi. Cunqꝫ hoc supplicium ab eo derideri conspiceret: alium rursus calamum acutum in eius femore vnde humana origo descendit iussit immitti. Cunqꝫ crebro eiiceretur et rursus induceretur: ineffabiles ei dolores operabantur. Post hoc vero supplicium impius atqꝫ ferox virgã grossam spinis vndiqꝫ plenam: per eius meatum iussit induci: et

hoc modo spiritum fortissim⁹ de certator emisit. Sed et alia multa ab illis impijs sūt presumpta. Nec tamen mirandum est/ quia illorum ferocitatem et impietatē longanimiter deus omnium patiatur quādo ante imperium maximi constantini quicunq̄ fuerūt romanorum imperatores cōtra veritatis ministros vehementer insanierunt. Dioclesianus nāq̄ passionis ꝟ salutaris die in omni imperio romanoꝝ destruxit ecclesias. sed nouem transfactis annis isti quidem denuo floruerunt ⁊ multiplicem magnitudinem susceperūt. Ille vero post rabiem sue impietatis extinctus est. Nam ⁊ bella huiusmodi futura dominus predixit: et ecclesie victoriam predicauit. Nos tamē ipse quoq̄ res edocent quia plus nobis vtilia sūt bella q̄ pax quia pax delicatos nos remissos facit et timidos. Porro bellum et mē tem acuit et presentia quasi transeuntia contemnere persuadet. Sed et hec quidem et in alio opere crebrius enarrauimus.

Capitulum.xxxiiij.

Illo quoq̄ tēpore quo sacratissim⁹ theodotus anthiochenam regebat ecclesiam theodorus mompsuescie quidem episcopus: sed totius doctor ecclesie: qui contra vniuersam cohortem hereticorum fortiter dimicasset terminum vite sortitus est. Is enī diodori quidem magni doctrina potitus est Johannis vero sacratissimi fuit soci⁹ atq̄ cooperator. Communiter enim diodori pocula spiritalia sunt adepti: qui sex et triginta annis mansit in presulatu: et contra arrij eunomiiq̄ acies fortissime preliatus est: insidiasq̄ latronis apollinaris exilxit: optimaq̄ pascua diuinis ouibus preparauit. Cuius frater policronius apamenam rexit ecclesiam: et gratia sermonis: et claritate conuersationis ornatus.

Socrates.

Capitulum.xxxv.

Non multo post tempore q̄ iohannes defunctus est moritur ⁊ archadius imperator vir mitis ⁊ quietus: et circa finem vite ꝓ huiusmodi causa venerabilis estiatur. In vrbe cōstantinopolim domus est maxima habens cognomen carie id est nucis. Est enim in eius dom⁹ vestibulo arbor nucis ī qua sermo est eo q̄ fuerit appensus martyr acacius et defunctus. Ob quam rem etiam oratorium illic est edificatum. Hunc archadius videre volens ad orationem venit votoq̄ completo reuertebatur. Proinde cuncti circa oratorium habitātes volētes imperatorem videre currebant: et alij quidem foras domum precesserant: vt melius aspectū principis ⁊ ordinem viderent obseqū.

alij vero sequebatur. Dumq3 oēs cum mulieribus atq3 filiis simul q3 mancipiis extra domum fuissēt egressi: repente maxima domus oratorio coherens subito tota corruit: clamorq3 cum ammiratione secutus est qm oratio principis tātos a ruine iminentis periculo liberauit. Archadius itaq3 relicto ānor octo filio theodosio de quo iam plura sūt narrata defunct⁹ ē: cōsulatu bassi et philippi prima die maij mensis: anno secūdo ducentesime nonagesime septime olimpiadis. Js ergo cum patre q̄dem theodosio tredeci regnauit annis post mortē vero pr̄is quattuordeci: vixit ānis .xxx. et vno.

¶ Explicit liber decimus.

¶ Incipiūt tituli libri .xi.

¶ Incipit liber vndecimus.

¶ Socrates.

¶ Capitulum primum.

Capitulū Primum.

gitur archadio imperatore defuncto: honorius q̄dem eius frater regebat hesperias: orientales autem prouincie sub ditione manebant theodosij minoris: cum esset annorum octo: āthemio prefecto omnia disponente. Erat enim iste nepos philippi q̄ paulum in episcopum sub cōstācio ab ecclesia expulerat: et macedonium introduxerat. Is enim muro maximo vrbem constantinopolim circundedit. Qui vir sapientissimus inter illius temporis homines: et putabatur et erat et nichil inconsulte faciebat: sed cum multorum concilio que erāt agēda tractabat et maxime sophiste troilo se credebat.

Capitulum secundum.

Imperatore igitur octo annos agente: tercium annum atticus habebat episcopatum vir clarus et eruditus venerabilis atq̄ prudens. Unde etiam ecclesias sub eo magnum sumere contigit incrementum. Non eni soli proprie fidei personis munific⁹ erat: sed etiam hereticis miraculū sue sapientie demonstrabat: quos fatigare quidem nolebat. Cū vero eos terrere tentasset / denuo mansuetudinē ostēdebat. Et inter hec non negligebat eloquium. Laborabat enim circa veterum lectiones noctibus eis incumbens. Quapropter non eum mouebāt philosophice aut sophistice lectiones. Erat enim et confabulantibus gratus: et cum tristibus mestus ꝛ absolute secundum apostolum omnibus omnia factus est. Primo quidē cū presbiter esset libros faciebat et meditatos corā ecclesia recitabat. Postea vero etiam fiduciam cum labore sortit⁹ sub oculis doctrinam laudabilē proferebat. Non tn̄ tales erant eius sermones vt etiam ab auditoribus scripture traderētur. Que vero eius temporibus memoranda prouenerunt enarrabo.

Capitulum tertium.

In synnada pacatiane frigie ciuitate: theodosi⁹ quidem erat episcopus et macedonianos cum illic plures essent insequebatur et non solum eos ciuitate sed etiā ab agris nimia crudelitate pellebat dum ortodoxorum ecclesia persecutiones īferre non soleat. Et ille non zelo recte fidei / sed pro pecuniarum amore faciebat. Cōtra quos vniuersos tam clericos q̄ iudices prouinciales armabat ꝛ precipue agapitum eorum turbabat epm. Cunq̄ iudices prouincie ad inferenda tormenta sibi sufficere non putaret: constantinopolim est profectus vt prefectorum solertia mereretur. Ibiq̄ posito theo

dosio ppter huiusmodi causam agapitus macedonianorum eps ad meliorem se contulit partem. Habitoqz tractatu cum oi clero et euocans populum sibimet sub iacentem suasit eis vt consubstan tialitatis susciperet fidem. Hoc facto repente cum maxima mul titudine magis cum oi vt ita dixe rim ciuitate ad orthodoxorum ec clesias venit: et oratione facta: se dem in qua theodosius presidere solebat obtinuit. Tūc vniens po pulum et de cetero fidem consub stantialitatis docens: ecclesiam tenuit synnadensem. His itaqz gestis non post multum tēporis theodosius cum prefectianorum venit auxilio. Et nihil sciens hoꝝ que fuerant gesta ad ecclesiam ꝓ perauit. Ex qua ab omnib⁹ expul sus: rursus constantinopolim re meauit: ⁊ apud epm atticum que fuerant contra eum gesta deposu it: q̄admodum irrationabiliter epatu fuisset expulsus. Atticus autem cognoscens vtilem causā ecclesie prouenisse: theodosium q̄ dem verbo consolatus est vt pati enter ferret preponens autē cau sis personalibus generalem vtili tatem scripsit agapito vt teneret episcopatum nichilqz de inimici tijs cogitaret theodosij.

Capitulum. iiij.

Hoc igitur vnū est rerum vtilium que at tici temporibus in eccl'ia prouenert. Sed neqz miraculoꝝ aut sanitatum hijs defuit causa temporibus. Quidā nanqz iude⁹ cum paraliticⁿ esset: plurimis an nis in lecto iacebat. Cūqz omnis medicina ei fuisset exhibita: ⁊ cū ctorū iudeorum nichil oratio ꝓ ualeret nouissime ad baptismā tis christiani gratiam confugit. huic soli veritati medicamini se cōmittens: hoc velociter episco po attico nūciatr. Quē cathecu minum factum et spem christi ꝓ mittens: deportare eum lecto ꝑ cepit ad baptismū. Uerum iude⁹ paraliticus: baptismū vera fide suscipiens cum de fōte fuisset le uatus egritudine repente priua tus est: et de cetero sanus fuit. Hanc igitur curam virtus chri sti etiam nostris temporibus de monstrauit. Qua causa plurimi paganorum credentes baptisati sunt. Judeos autem licet signa querentes: hec tamen non pro uocauerunt ad fidem. His ita apud christianos gestis plurimi paruipēdentes in sua nequitia permanserunt. Et non solum iu dei tantis prodigijs resultabant sed etiā sequaces eorum similia sapuisse conuicti sunt.

Capitulum quintum

Sabbatius itaqz cuius dudum fecimus mentionē nolens in suo ordine manere pbr̄at⁹ deside rabat episcopatū. Hisdēqz tēpibus recessit ab ecclesia nouatianorū occasionē hns quasi propt obser

uationem pasche iudaici. Faciebatq; collectas contra sisinnium susi episcopū in loco ciuitatis q̄ xerolofus appellatur i archadij foro. Illic enim rem cōmisit valde periculosam. Die nanq; festiuitatis i euangelica lectione vbi scriptū est erat ei pascha iudeoꝝ ꝟba que nusq̄ scripta neq; audita sūt presūpsit adūcere idest maledict⁹ qui pter azimas celebrauerit pascha. Hoc auditum ꝑcucurrit in ppl'm: ⁊ simplices decepti/nouatianoꝝ laicoꝝ conuenerunt ad illū. Quod tn̄ malum nō remāsit inultū: sed i finē pessima eius falsitas est conuersa. Post paululū enim dum ad quādā festiuitatē multi concurrerēt vt vigilias solite celebrarent formido subito demonica irruit sup eos quasi sisinnius eorū eps veniret cum maxima multitudie. Factaq; turba quippe nocte ⁊ in angustie loco cōpti semetipsos contriuerunt: ita vt vltra. lxx. homines morerentur. Hoc factum plurimos a sabbatianorum secta prohibuit: quidam vero in eius rusticitate manserunt.

Capitulum. vi.

Eodem tempore dorotheus arrianorū presul quē ab ãthiochia constantinopolim transtulerunt cū centum decem ⁊ nouē vixisset annos defunctus est, consulatu honorij septimo: ⁊ theodosij secūdo: sexta nouembrij mensis. post quem arriane superstitionis barbas ordinatur episcopus. Sub hoc itaq; barba p duos pbr̄os eloquentissimos arrianorum religio floruit: quorum alter thimotheus/alter georgius dicebat. Sed georgius doctrina helladica eruditus erat: thimotheus sacris litteris incumbebat. Et georgius quidem semper aristotelem et platonem habebat in manibus. Thimote⁹ origenem ita vt etiam lingua hebraica loqueretur. Thimotheus dudum psalthirianoꝝ fuit heresiorum: georgium barbas pbr̄m ordinauit. Thimotheum itaq; ego ipse vidi et cognoui q̄admodum interrogantibus erat respondere paratus / soluens obscurissimas questiones que in diuinis iueniunt eloquijs: testem vocās veracissimum origenem. Michi tamē videtur mirabile quomodo tales viri i arrianorū lege māserīt q̄rū vnus q̄dē platonē sēper habebat in manibus. Alter respirabat iugiter origenem dum nusq̄ plato secundam vel tertiam causam sicut ipse nominare solet initium subsistentie asserat percepisse: et origenes coeternum vbiq; fateatur filium patri. Qui licet i sua sententia manserint: religionem tamen arrianam perduxerunt latenter ad meliora. Multas nanq; arrij blasphemias doctrinis proprijs expulerunt.

Capitulum septimū.

Inter hec defuncto theophilo passione litargica consulatu honorii nono: et teodosii quinto: facta contentione propter epatum inter thimotheum et cirillū die tertia mortis theophili cirillus ordinatur eps: et maiori fastu q̄ theophilus tenebat epatū. Qui mox epatus sui principio nouacianorum claudēs ecclesias omnia vesa eorum sacra pcepit episcopumq̄ eorum theopōpum rebus quas habebat omnibus spoliauit. ¶ Capitulū. viij.

Eo tempore apud persas ē xpianitas dilatata. Inter romanos enim et persas sēper propter diuersas causas mittuntur legationes. Tunc ergo casus attulit: vt maruthas mesopotamenus eps cuius dudum meminimus: a romanorum imperatore ad persaꝝ destinaretur regē. Qui multam reuerentiam apud maruthām inueniens: eum decenter honorabat et tanq̄ diuinum respiciebat virum. Hoc factū mordebat magos metuētes ne regem xpianū fieri suaderet. Nam cum dolore capitis multo tēpore torqueretur: magis eum curare non valētibus maruthas orationibus fecit incolumē. Ob hanc ergo causam moliti sunt quandam magi fallaciam. Et qm̄ perse ignem colunt: consueuitq̄ rex in quadam domo ignem ardentem ppetuo suppliciter adorare: magi sub terra hominē quēdā abscondentes tpe quo rex solebat orare et eū talia clamare fecerunt. Mitte foras regem: ipse eni regit: quia sacerdotem xpianoꝝ iudicat esse venerandum. Hec audiēs disgerdis persarū rex: licet reuerentiā haberet: tamē maruthā abiicere cogitabat. Porro maruthas vere deo venerabilis hō vacabat orationibus per quas īuenit dolum magicis artibus fabricatū. Ueniensq̄ ad regē noli inqt illudi rex: sed ingressus dū audieris vocem fodi iube et doli causas inuenies. Non enim ignis loquit̄ sed hominum molimina hmōi esse noscuntur. Hoc dicto flexus ē persarum rex. Et rursus īgress⁹ vbi ignis inextiguibilis seruabatur cum audisset vocem iussit fodi locum. Tūc qui mittebat quasi diuinam vocem īuentus arguitur. Iratus itaq̄ rex magorum genus vsq̄ ad decimam iussit iminui portionem. Hoc facto maruthe dixit vt tēpla que vellet edificaret. Ex hoc apud persas sumpsit xpianitas incrementū. Tūc igitur maruthas a persis cōstātinopolim remeauit. Et non longo post tpe rursū destinatus est. Iterūq̄ magi machinabātur ne eū susciperet rex. Feceruntq̄ fetorē quēdā in locū vnde rex trāsire solebat: et quasi a xpianis factum fuerit derogabāt. Cūq̄ rex suspectos iā habēs magos hoc cū itō

dis requisisset denuo ab eis occi=
natū esse cognouit. Quāobrem
plurimos eoꝝ suppliciis tradi=
dit. Marutham vero potiori hono
re coluit: et romanos valde dile=
xit. eorūqꝫ āplexatus est pacem.
Qui pene xpian⁹ fieri potuit duꝫ
aliud miraculū per maruthā et
ablatā psidis epm prouenisset.
Ambo nāqꝫ molestū demonem a
regis filio ꝓtulerūt orationibus
vacātes atqꝫ ieiuniis. Post hec
aliis disgerde defuncto anteqꝫ fi
eret xpianus ad eius filiū perue
nit iperiū. Cuius tēpore iter per
sas atqꝫ romanos pacta soluta
sunt.

¶ Capitulum. ix.

Per idem tem=
pus innocentius prim⁹
rome nouatianos perse
qui cepit: multasqꝫ eorum tulit ec=
clesias. Quo tēpore roma est a
barbaris depredata. Alaric⁹ eni
quidam barbarus ditioni roma
norū: et theodosio īperatori sub=
iectus: atqꝫ contra eugenium ty
rannum solatia prebens: et pro=
pterea romanis dignitatibus ho
noratus: felicitatem suam nō fe=
rens imperare quidem non ele=
git: sed discedens ab vrbe constā
tinopolitana venit ad partes he
sperias. Cūqꝫ venisset illiricū oīa
subuertebat: et transiens thessa=
liam habita congressione circa
fluuium pinum apud nicopolim
epyri pene tria milia viros eius
thessalii peremerunt. Post hec
autem quicquid eis incurreret
destruentes: nouissime rome ve=
nerunt. Quā vastantes plurima
quidē miraculorum eius signe cō
cremauerunt pecunias autē ab=
ripuerunt: multosqꝫ senatorii or
dinis diuersis subdidere suppli=
ciis. Derìdentesqꝫ romanorū re
gnum: imperatorē fecerunt quē=
dam noīe attalū: quē vna die tā=
qꝫ imperatorem fecerūt procede
re altera vero serui schemate mi
nistrare. Hec dū egisset alaric⁹ ī
fugā repēte conuersus est: fama
procedente quia theodosius im
perator contra eum misisset exer
citum que fama nō fuit ficta: sed
vera: namqꝫ exercitus veniebat
Fertur itaqꝫ quia cum alaricus
pergeret romam vir quidam ve=
nerabilis conuersatione mona=
chus eum monuisset: vt mala ta
lia facere non auderet: neqꝫ neci
bus gauderet aut sanguine. At
ille. Non inquit ego volēs romā
proficiscor: sed quidam quotidie
michi molestus est torquens et di
cens: Perge et romam destrue
ciuitatem. Hec etiam de his di=
cta sufficiant.

¶ Capitulum. x.

Inter hec celesti
nus rome ordinat epy=
scopus: qui etiam noua
tianorum abstraxit ecclesias et
eorum episcopum nomine rusti=
culum ī occulto coegit celebrare
collectas: vsqꝫ ad illud nāqꝫ tps

plurimas nouaciani habebāt ecclesias. Porro constantinopolitani non talia pertulerunt: sed cum eos diligerent etiam intra vrbem eos collectas facere permiserunt. Moriente vero sisinnio nouatianorū episcopo crisantus ad episcopatum trahebatur: vir multis romanorum dignitatibus honoratus. Quo fugiēte sabbatius se tempus oportunum ad episcopatum inuenisse credēs / fecit quosdā ignobiles sibi manus imponere iusiurandumq; quod prebuerat paruipendēs. Cuius mores cum populus abhorruisset: chrisantū per loca omnia requirebant. Quem inuenientes in bithinia inuitum sacerdotiū suscipere coegerunt Qui nichil percipiebat ecclesie nisi dominico die duos panes.

Capitulū.xi.

Ea siquidem tempestate iudeorum gens ab alexandria est huius modi causa protecta. Alexandrinorum populus plusq̄ alie generationes seditionibus deditus ē qui si occasionem acceperit importabilia mala committit. Naz preter sanguinem non cessat a lite. Contigit itaq; tunc vt inter alterutros contentiones haberēt / non propter necessariam causā: sed propter studium pātomimorum: quia enim is qui die sabbatorum saltabat plurimum habebat populum iudeorum dum vacātes nō auditioni legis sed theatris occuparentur: ea dies litigiosa extitit inter partes. Cumq; hoc aliquatenus fuisset ab alexādrie prefecto correctum: nichilo minus mansere iudei partis alterius inimici. Et cū essent semp christianis infensi contra pantomimos eorum amplius dimicabant. Tunc igitur orestes prefectus alexandrie festiuitatē quandam quam policiam vocant / in theatro celebrabat vbi et aderāt quidā armatorū cirilli: dispositiones prefecti volētes agnoscere. Inter quos a quidam nomine gerax doctor puerilium litterarū: et cirilli feruentissimus vehemēter auditor: ac sollicitus plausus ī eius expositiōibus excitare. hūc itaq; geracem cū vidisset in theatro iudeorū turba: clamabat aduersus eum quia pro nichilo venerit nisi vt in theatro seditiōes inter populos excitaret. Uerum horrestis dudum habens odium contra cirilli superbiā: arreptū geracem publice fecit in theatro agitari verberibus. Hoc cirillus agnoscens: conuocatis prioribus iudeorū (vt decebat ammonuit) ne contra christianos seditiōes excitarent. Porro turba iudeorum hoc paruipendens maiora cōtra christianos tractauere molimina. Dantes itaq; sibimet signum vt anulum factum ex palma omnes haberent in digito cōtra christianos hoc modo dimicauerunt. Fecerūt enim quosdā

de suis vna nocte per omnes ci=
uitatis discurrere regiones cla=
mantes quoniā alexandrina ar=
deret ecclesia Ob quā rem chri=
stiani vndiqz concurrebant/ qua
si ecclesie flammas extinguerēt.
Porro iudei ignorantes interi=
mebant: semetipsos per signum
annuli cognoscentes: ac parcen
tes alterutris. Facto autem die
latere nequiuerūt Ob hāc rem
permotus cirillus cum maxima
multitudine synagogis astitit iu
deorum: et illas quidem abstulit/
iudeos autem expulit ciuitate eo
rumqz substantiam diripere po=
pulis imperauit. Hoc ergo mo=
do iudei a temporibus alexādri
macedonis illam habitantes vr
bem: tunc nudi prorsus expulsi
sunt: et per singula loca dispersi.
Adamanchius vero medicine so
phista constantinopolim veniēs
christianum se fore promittens:
postea reuersus in alexandriam
est. Igitur alexandrie prefectus
horrestes valde contristabatur
eo qz populosam vrbē ita desola=
tam repente conspiceret. Unde
etiā principi retulit quod proue=
nit. Sz et cirill⁹ delicta iudeoꝝ i=
patori nō tacuit: et horrestis ami
cicias cogente populo postula=
uit. Cumqz pfect⁹ amicicias ver=
ba refutaret euāgelia obtulit ei
cirillus. Et dum neqz sic eius cor
da subigerentur: hec denuo ꝓue
nerūt Monachoꝝ quidā in mon
te nitria constituti fautores the=
ophili ex illo quo contra diosco=
rum iniuste fuerit coarmatus e=
tiam pro cyrillo libenter prelia
susceperunt. Relictisqz monaste
riis viri pene quingenti et veniē=
tes ad ciuitatem procedētē i car
pento prefectum immolatorem
ydoloꝝ paganumqz clamabāt
At ille putans immissione cirilli
factum: clamare cepit. Christia=
nus sum/ et ab attico constanti=
nopolim baptisat⁹. Illis hec ver
ba despicientibus ammonius q̄
dam eorum prefectum petra per
cussit in capite. Qui repente con
pletus est sanguine et recedenti
bus officiis atqz lapidum impe=
tum declinantibus cum paucis
remansit. Inter hec populus cō
currebat vt prefecti vindicaret i=
iuriam. Detentumqz ammoniū
tandiu verberibus castigauit do
nec traderet morti. Nō post mul
tum hec nunciantur imperatori
Corpus autem ammonii sumēs
cirillus: in quadam ecclesia se=
peliuit eiqz aliud nomen impo=
suit vt non pro sua culpa: sed pro
christo mortuus crederetur Cui
laudes quasi martyribus offere
bat. Sed qui vere nouerant quia
dignas susceperat pro suo scele=
re penas: cirillum valde culpa=
bant. Sed neqz in hoc solummo
do cirilli et horrestis aduersitas
conquieuit quando post hec ali=
ud est exortum. ¶ Capitulū.xii.

Erat in alexan=
dria quedam mulier hy
pacia noie filia theonis

philosophi: et intantum erudita vt super philosophos eius tēporis emineret: et in platonicā scolam a plotino veniente: susciperet ipsa successionē atq3 oēs philosophicas lectiones exponeret Quapropter oēs currebant ad eam ꝓpter honestā doctrine fiduciā. Veniebat eni etiā ad iudices nec habebat vllam verecūdiam apud iudicē permixta viris dum eā cuncti ꝓ sui castitate venerarentur. Tunc ergo inuidia cōtra hanc feminā est accensa. Dū eni crebro pergeret ad horrestem ecclesiasticus populus motus aduersus eā est tāq3 ipsa eū ab amicitiis prohiberet episcopi. Quā obrē conspirantes viri acerrimo feruore pulsati quorum dux erat quidā petrus lector obseruauerunt mulierē ad propria remeantē / eā de vehiculo deponētes ad ecclesiā que vocatur cesaris traxerunt / et vestibus exutam lapidibus peremerunt. Quā postea membratim dilacerantes in loco qui dicitur cinarus igne concremauerunt. Hec res non mediocrē liuorem cirillo ⁊ alexandrine concussit ecclesie. Aliene namq3 sunt a christianis cedes ⁊ pugne Hec igitur acta sunt quarto anno epat⁹ cirilli: ꝯsulatu honorii dcio: ⁊ theodosii sexto: mese martio ieiuniis existētib⁹ ¶ Ca. xiii.

Post paucum vero tempus iudei rursus illicite contra christianos agentes / puniti sunt in loco qui dicitur nestar: posito inter calcidem ⁊ anciram syrie. Hec itaq3 iudei consueta quedam risibilia celebrantes; et ebrietatem accensi inter alia christianis ipsi q3 christo derogare ceperunt deludentes cruci et spem in eo qui est crucifixus habentibus. Comprehendentes igitur infātulum christianum alligatū cruci suspēderūt. Et primum quidem deludebant ⁊ irridebant ei. Postea vero correcti vesania ipsū infantulū verberibus peremerūt Ob hoc ergo dira ꝯgressio inter eos atq3 christianos exorta est. Quod dum principes agnouissent prouinciarum iudicibus mādatum est vt huiusmodi quererētur auctores et punirentur et hoc modo dignam vltionem sue nequitie receperunt.

¶ Capitulum. xiiii.

Ea siquidem tēpestate iudeus quidam seductor: ficta christianitate crebro baptisabatur ⁊ hac arte pecunias congregabat. Eā q3 multis heresibus illusisset arrianorum atq3 macedonianorū: postremo ad ecclesiā venit orthodoxorum. Cui dum tempus ieiuniorum fuiss3 impositum / multisq3 adhuc diebus occuparetur cepit fest inare vt quasi in feruenti studio baptismatis dona perciperet. Preparatur baptisma et vestis congrua baptismatis. Cū

q̄ fons fuisset impletus de ducitur iudeus ad baptisandum Tūc dei quedam inuisibilis virtus aquam disparere precepit. Cunq̄ presentes nō cogitantes dei virtutem aquam per cuniculum ꝓprium defluxisse suspicarentur: diligēter vndiq̄ clausum rursus impleuerunt fontē. Et denuo deducto iudeo aqua disparuit Tūc sacerdos. Quid mali inquit fecisti o homo? An certe nesciens baptisma iam potitus es? Ob hanc rem cum diuersi concurrerent: quidam iudeum recognouit quem baptisatū ab attico episcopo ipse susceperat Et hoc modo illius fraus vniuersis apparuit.

Capitulum.xv. A

Interea defuncto disgerdo rege persarum: eius filius barabanis ei successit. Hic instigatus a magis crudelib⁹ torquebat supplicijs christianos. Cunq̄ christiani apud persas opprimerentur confugiunt ad romanos eorum petentes auxilium. Quod atticus episcopus libenter excipiens eosq̄ quantum erat possibile fouēs que gesta fuerāt theodosio nunciauit imperatori. Eo quoq̄ tempore etiam alia causa prouenerat que romanos persis faciebat infensos Quoniam per se aurifossores quos a romanis ad mercedem acceperant reddere contemnebant: et quia onera negociatorum romanorum violenter abstulerant. Cum illa ergo ingratitudine etiam christianorum ad romanos confugientium est adiecta. Mox ergo persarum rex legatos mittit: repetēs fugientes Porro romani nequaq̄ ad se confugientes reddere voluerunt: non solum supplices liberare studentes sed pro xp̄ianitate libenter omnia sustinere. Quamobrē dimicare q̄ parituros christianos tradere potius elegerunt. Solutis igitur proptē hoc pactis bellum crudele commissum est. B De quo absurdum non est pauca narrare. Romanorum igitur imperator misit exercitum: cui prefuit militie magister ardaburus. Is enim ꝑ sicam regionem ꝑ armenie fines ingrediēs: vnam eius ꝓuinciam azamensem valde vastauit: cui cū plurimo exercitu narzeus dux ꝑthorum regi occurrit Factaq̄ʒ congressione deuictus est. Quo facto cogitauit ꝑ mezopotamiaʒ romanorum prouinciam sine custodia consistentem inuadere: et hoc modo de romanis vlcisci. Sʒ romanorum ducem narsei consiliū latere nō potuit. Depredatus enim azazenam velociter regionem et ipse mesopotamiā venit. Et idō narse⁹ licet multū habuissʒ exercitū: romanoꝝ terras ītroire nō potuit: sed veniens ad nisibin persarum ciuitatem in confinio ꝯstitutā ardaburio mādauit vt diē et locū statueret prelioꝝ.

At ille venientibus: Nunciate inquit narseo quia non quando tu volueris: romanorum pugnabunt imperatores. Uerum imperator deo soli spem belli committens destinauit exercitum. Et quia fideliter deo supplicans repente impetrauit auxilium hinc datur agnosci. Dum igitur constantinopolim pro euentu bellorum estuatio magna consurgeret: angeli dei iter agentibus per bithiniam ad vrbem constantinopoli se demonstrauerunt iubentes vt confiderent et orarent et deo crederent quia romanos victoria sequeretur: dicentes se mediatores belli directos a deo Hoc auditum non solum ciuitatem sed etiam milites confortauit. Cumque ad mesopotamiam bellum fuisset de armenie regione translatum romani persas nisibi clausos fortiter obsidebant: ligneas turres facientes aduersus eos; easque contra muros applicantes et plurimos de muris contra se pugnantium perimentes. Porro bardebanis persarum rex audiens azazenam regionem ab eis fuisse vastatam: et eos qui in nisibi clausi videbantur obsessos seipsum cum magno exercitu preparauit occurrere. Miratusque romanorum virtute: sarracenorum solatia postulauit. Quorum tunc erat rex alamundarus vir fortis et preliator qui dum multa milia sarracenorum haberet: persarum regi victoriam promittebat: seque ei antiochiam syrie traditurum sed non contigit quod putauit. Deus enim omnibus sarracenis quendam irrationabilem metum latenter iniecit: ita vt putarent sibimet romanos insistere. Turbatique nec habentes quo fugerent in fluuium effraten semetipsos armati proiiciebant. vbi plus centum milia virorum necati atque consumpti sunt. His ita prouenientibus nisibin obsidentes cum audirent persarum regem plurimos elefantos adducere perterriti: cuncta quidem obsessionis machinamenta concremauerunt et ad propria loca reuersi sunt. Que vero congressiones postea prouenerint Et quomodo arrobindas alter romanorum magister militum fortissimum persarum monachum interemit. Aut quomodo ardaburius septem fortissimos persarum duces insidiis captos occidit: vel quomodo biacianus alter dux romanorum reliquos sarracenos extinxit pretereundum est ne videar multum a proposita relatione digressus. Que tunc igitur gerebantur velociter imperatori theodosio nunciata sunt. Quomodo autem hec cito cognosceret indicare non piget. Inuenit quendam virum animi habitu corporisque fortissimum nomine palladium qui tanta velocitate veredos agebat: vt tribus diebus perueniret ad terminos romanorum atque persarum et rursus totidem remearet ad constantinopolim

ciuitatem. Is enim etiam alios romani imperij terminos velociter transibat. De quo quidam eloquentissimus sic ait. Iste vir cum sit lata romana respublica eam paruulam sua velocitate demonstrat. Quem etiam persarũ rex sepius ammiratus est.
Romanorũ igitur iperator licet videret aperte sibi collatã a deo victoriam prouenisse/ tamen pacem non dissimulauit expetere/ misitqꝫ helionem virum prudentem et honoratum vt cum persis de pace loqueretur. Qui dũ venisset mesopotamiam vbi erant fossata romanorum misit pro pace petenda legatarium quendã maximum virum eloquẽtissimũ ardaburij militie magistri consiliarium. Qui pro pace veniens ad persarum regem missuꝫ se nõ ab imperatore sed a ducibus asserebat dicens: quia hoc bellum pro sui contemptu neqꝫ peruenisset ad principem. Cumqꝫ paratꝰ esset vt legatarij verba susciperet: quia fame eius laborabat exercitus: veniens numerus qui apud eos immortaliuꝫ appellatur (est enim decem milia virorum valde fortissimorum) non prius dixerũt pacem cum romanis esse faciendam ꝙ ipsi eos sine custodia constitutos inuaderent. Quibꝰ verbis persuasum est regi vt se a pace suspenderet. Tunc legatariũ quidem clausum seruari fecit/ et misit numerum immortalium dimicare contra romanos. Qui venientes in duas acies diuisi medios habuere romanos. Porro romani vnam persarum vidẽtes aciem contra eam se preparabãt aliam non videbant que paulatĩ accessit ad pugnam. Cumqꝫ ergo iam congressio pene esset in opere dei prouidentia ex quodã colle exercitꝰ alter apparuit romanorum cum duce procopio. Qui cum videret socios in periculo istabat a dorso persarum. Tunc ĩ medio conclusi qui circundederant primo romanoꝫ in momento ab eis extincti sunt. Quo facto romani ad alios qui erant in subsidijs positi concurrerũt/ eosqꝫ fortiter iaculati sunt. Sic igitur qui immortales appellabantur omnes mortales apparuerũt penas exigente christo de gente persarum: eo ꝙ plurimos eiꝰ famulos occidissent. Porro rex ꝑsarum infortunij sui causã agnoscens: simulabat se nescire quod gestum est. Suscepitqꝫ legationẽ dicens legatario romanorum.
Non bello cedens pacem amplector sed tibi prestare volens: qꝛ omnium romanorum te sapientem esse cognosco: et hoc modo bellum propter christianos exortum de parthorum regione cessauit. Contigit enim consulatu honorij terciodecimo et theodosij decimo.

¶ Capitulum.xvi.

Tunc igitur acacius amide ciuitatis epm factus optimus reddidit clariorem. Cum enim romani milites captiuos persarum de azazena regione vastata reddere regi parthorum nullo modo vellēt: captiui fame consumebantur dū essent circa septem milia/quod psarum regem nō mediocriter cōtristabat. Tunc igitur acacius cōuocans clericos sibi subiectos viri inquit frēs deus nr̄ nec discis nec calicibus opus hʒ. Nam neqȝ comedit neqȝ bibit. Et quia multa vasa aurea ⁊ argentea ecclesia nostra ex oblatione christianorū habet/conuenit ex his liberari exercitum captiuorum egentibusqȝ cibos offerri. Hec et his similia cum dixisset: conflauit vasa et militibus dedit precium captiuorꝫ. Quos dum recreasset cibis datis sumptibus ad regem proprium destinauit. Hoc mirabile opus acacij persarum rex magis obstupuit/et quia bello romani ⁊ beneficiis euicissent. Aiunt enim quia etiam desiderium habuerit persarum rex vt videret acacium sed hoc theodosius prohibuerit imperator.

¶ Capitulum. xvij.

Victoria siquidē auxilio dei collata romani plurimi pollentes eloquiis: conscribebant laudes imperatoris. Cuius vxor heroico metro poemata multa confecit. Erat enim eloquens filia leoncii sophiste atheniensis/a patre omnibus lectionib⁹ erudita. Quam dum imperator ductur⁹ esset vxorem xpianam atticus fecit eps: et in baptismate cum prius vocaret arthenais eudochie nomen imposuit. Multi ergo sicuti dixi volentes innotescere: alij suā facundiam demonstrare: precōia imperatoris conscripserunt. Ego vero nec innotescere cupiens/nec facundiam sermonis ostendere cū veritate imperatoris bona memorare studeo qȝ sint damnosa si tacentur. Primū itaqȝ regaliter natus atqȝ nutritus nichil habuit tepidū sed sic fuit sapiens inter confabulantes vt experimentū omniū crederetur habere. Plerūqȝ ieiūabat et maxime quarta feria et sexta studio xpianitatis nec aliter ꝙ monasterium regalia videbātur Ipse nanqȝ matutino ad suas sorores pergens diuinas dicebat laudes. Quamobrem etiam sacras litteras sine codice recitabat. Loquentibus episcopis velut olī sacerdos tactus ex diuina lectiōe respōdebat. Cōgregabat qȝ sacros codices et quoscunqȝ qlibet eoū interpretes seu expositores conscripsisse videbantur plus ꝙ prolome⁹ studuerat filadelfus. Patientia atqȝ clementia vniuersis hominibus eminebat. Nam iulianus imperator si

cet philosophus diceretur: non tamen anthiocensium portauit iniuriam: sed maxima theodoro tormenta indignatus imposuit. Porro theodosi⁹ multum gaudens silogismis aristotelis: philosophiam exercebat operibus: iram tristitiam: libidinemq; deuincens et in nullo sevlcisci desiderans. Dum igitur a quodam familiarium interrogaretur cur nullū se ledētiū morti subiceret: vtinā inqt eēt michi possibile ad vitam etiam mortuos reuocare Quē dum alter pro ea causa requireret: non est inquit magnuз neq; difficile hominem mori. qr neq; deo soli semel mortuum ex penitentia suscitare. Sic eni fuit clemens vt si quando quispiam dignum aliquid morte committeret: nec vsq; ad ciuitatis portas moriturus perueniebat: sed ex eius clementia continuo reuocatio sequebatur. Dum aliquo tēpore ipse in amphiteatro cōstātinopoleos expectaret cepit clamare populus: crudele bestie artifex parabolis pugnet. At ille nescitis inquit qr consueuimus nos expectare clementer? Tāta eniз pietate precelluit vt omnes quidem deo consecratos honoraret: precipue tamen quos audiebat veneranda actione pollere. Fertur autem qr dum cōstātinopolim episcopus chebronensis fuisset mortuus / sagum eius valde sordidissimum quesierit / quoq; circūamictus sit: credens se aliquid ex defuncti sanctitate ꝓmereri. Cum aliquando aeris tēpestas esset et ille circum propter populum expectaret: pleno circo tempestas vehementius agebatur multo ymbre diffuso. Dūq; hoc fieret suam voluntatem īperator aperuit / fecitq; per preconem clamari quia melius esset spectaculum contemnere et omnes rogare deum vt illesi ab imminente tempestate seruarentur. Quo dicto cuncti deo magno gaudio supplicantes hymnos concorditer offerebant / ⁊ tota ciuitas velut vna psallebat ecclesia. In medio autem horum imperator existens priuato scemate properabat. Nec spe sua frustratus est. Repente nanq; aer ad serenitatem diuina clemētia reuocatus: annum prebuit frugibus vniuersis vberrimum Si quando bella mouerentur secundum dauid, confugiebat ad deum sciens eum preliorum auctorem: inimicos orationibus superabat.

Capitulum.xviii.

Post paululum itaq; tempus ꝑtici belli defuncto imperatore honorio / consulatu asclepiodoti et mariniani augusto mense / quomodo iohannem tyrannum deo se committens superauerit enarrabo. Sicut enim tunc

sub moysen hebreis contigit rubrum transire mare, talis etiã ei⁹ ducibus euenerunt dum eos mitteret contra tyrannum. Defũcto siquidem sicuti diximus honorio principe cognoscens theodosius celauit factum: et alia dicendo diuersorũ suspitionibus obuiauit. Inter hec mittit magistrum militum in salonas ciuitatem dalmatiarum: vt si qua bellorum cõmotio ꝓueniret circa partes hesperias vicinis adiutor esset. Quo facto mortem patrui patefecit.

Inter hec iohannes primus imperialium conscriptorum non ferens suam felicitatem imperium contendit arripere. Misitq; legatos ad imperatorem theodosium petens vt eius susciperet imperium. At ille legatos quidem reclusit in carcere misitq; magistrũ militum ardaburium qui multũ laborauerat apud persas hic salonam veniens exinde nauigauit aquileiam. Contigitq; ventum aduersum flare ita vt tyranni man⁹ incideret. Quo capto sperabat ad necessitatem peruenire theodosium: vt per hoc eum decerneret iperatorem si vellet magistrũ militum liberare. Imperator tamen vt audiuit factum estuabat ne quid mali ardaburius sustineret. Aspar vero ardaburũ filius cognoscens patrem a tyrãno teneri: et multa milia barbarorum in solatio tyranni consistere quid faceret ignorabat. Quo tũc imperatoris oratione preualuit. Angelus enim dei sub schemate pastoris educebat asparem: et omnes qui cum eo erant ac per paludem adiacentem rauenne ad loca sperata peruenerunt. In ea nanq; ciuitate tyrannus degens habebat exercitum vnde nullus aliquando transisse fertur. Tunc ergo deus inadibilem terram fecit adibilem. Transeuntes nanq; per siccam paludis aquam apertasq; inuenientes ciuitatꝭ portas tyrannum quoq; detinuerũt. ¶ Tunc ergo piissimus imperator reuerentiam quam circa diuinitatem habebat ostendit. Dum ei circum expectaret nunciatum est ei tyrannum fuisse peremptum. Quamobrem sermonem fecit in populo dicens venite si placet relinquentes hanc voluntatem et pergentes ad ecclesiã gratificos deo soluamus hymnos cui⁹ manus tyrãni presumptionibus obuiauit. Quo dicto spectaculo cessante per medium circum cuncti cum eo concorditer gratias agẽtes ad ecclesiam conuenerunt ita vt tota ciuitas vna videretur ecclesia. Uenientesq; ad locum orationis iugi die grãs domino retulerunt.

¶ Explicit liber vndecimus.

¶ Incipiũt tituli libri. xii.

Incipit liber duodecim⁹,

Capitulum primum.

Igitur occiso tyranno cogitabat theodosius imperator cui deberꝫ hesperiaruꝫ regna committere. Tunc valentinian⁹ erat valde puer natus ex matre placidia eius quidem amita filia vero maioris theodosij archadij et honorii soror de patre constātio qui ab honorio imperij iura susceperat: paruoq; tempore cuꝫ eo regnauerat. Hunc ergo valentinianum consobrinum suum cesarem factum: mittit ad partes ytalie: cum quo matrem pariē placidiam eiq; vniuersam dispositionem commisit imperij. Cunq; voluisset ipse quoq; ytaliam pergereꝫ consobrinum ad imperij culmen cūeheret: quatenus sui vigore tyrannorum remoueret audaciam veniens vsq; ad thessalonicam languore prohibitus est. Quamobrem coronam imperialem post hec cōsobrino per patricium stiliconem mittens constantinopolim remeauit. Hec de talibus retulisse sufficiat.

Capitulum .ij.

Igitur atticus episcopus causas ecclesie sapiētia mirabiliter disponebat doctrinisq; populum ad virtutis studia prouocabat. Cunq; videret diuisam ecclesiā:

cum iohannite seorsum apud semetipsos sacra solennia celebrarent: iussit vt in orationibus memoria iohannis haberetur sicut aliorum dormientium episcoporum fieri consueuit. per hoc sperans plurimos ad ecclesiam reuocare. Largus autem sic erat vt non solum pauperibus suarũ parrochiarum sed etiã i vicinis ciuitatibus multas pecunias pro egentium consolatione trãsmitteret. Calliopio nanq pbr̃o ecclesie nicene trecentos aureos dirigens hec scripsit calliopio attic9 in domino salutem. Cognoui decem milia esurientes in ciuitate a piis exhibẽda egere misericordia. Decem milia vero cum dico multitudinem intelligo non perfectum numerum comprehẽdo. Qvia igitur ego quidem habeo pceptum numerum datũ ab eodẽ manũ habet munificam: et pbet congruis dispensationibus & cõtigit aliquos indigere habentes non tamen qui nesciẽtes/suscipiens o charissimum michi caput hos trecentos solidos expende sicuti volueris: et maxime illis qui petere confunduntur et non eis qui ppter vite vẽtrem magis negociantur ex talibus. Nõ igitur vel religionem in hac parte considerare sed vnam tantũmodo rem obserua vt nutrias indigentes: nec cogites ea que nostra sunt sapere non videntur. Sic igitur atticus etiam procul indigentium habebat curam sed etiã superstitionem aliquorum studebat abscidere. Audiens etenim nouatianos iudaicum pascha sequentes propter sabbatium fuisse diuisos: eiusq corpus ab insula rhodi vbi mortuus fuerat trãslatum et plurimos ad tumulum eius orare noctanter/ mittens in aliud sepulchrum corpus sabbatij iussit abscondi. At illi consuete venientes effossũq reperiẽtes tumulum de cetero eum locum colere quieuerunt. Erat enĩ circa nomina locorum studiosus. Nam dum quidam portus in ore ponti euxini constitutus ex antiquo farmac9 appellaretur .i. venenarius mutato nomine eũ locum senatorium nominauit: ne dum ibi collecte predicarent̃ nomie blasphemo loc9 ipse designaretur. Sed et alium locum argyropolim p huiusmodi causa nominauit chrisopolis .i. in capite bosfori cõstitutum. Huius multi antiquorum faciunt mentionẽ de qua ciuitate xenofon in primo libro helladicorũ dicit quia eam murauit alchibiadis et in ea cõstituit vt qui nauigabant de ponto: decimas ibi preberẽt. Vidẽs ergo atticus locũ in contraria ripa chrisopoleos positũ delectabilem et decorum ait. Argiropolis nominetur. Qui locus ei9 repente cognomen obtinuit. Igit̃ quibusdam dicentibus ei non debere nouatianos itra ciuitatem missas facere. Nescitis inquit q̃ tum nobiscum in persecutiõe cõ

stantiꝫ atqꝫ valentis fuerint passi qui etiam testes sūt nostre fidei. Nam cū dudū ecclesia fuerit diuisa isti circa fidē nichil innouauerunt. Pro episcopi ordinatione aliquando veniens in nicea asclepiadem nouatianorū vidit episcopum valde senem interrogauitqꝫ quot i episcopatu ānos haberet. Quo respondente quinquaginta. Felix inquit homo es tanto tempore boni operis curā habens. Super hec ait Ego qdē nouatum laudo nouatianos nō approbo. Tunc asclepiades. Quomodo hoc dicis episcope? Verum atticus: illum iquit laudo qm̄ his qui sacrificauerāt cōicare non voluit: hoc etiam ego ipse fecissem. Nouacianos autem non laudo: quia pro vilib⁹ vicijs laicos gratia cōionis excludunt Asclepiadis dixit. Extra sacrificandi inquit peccatum etiam alia plurima sunt delicta secundū scripturas que ducunt ad mortē propter quas vos quidem clericos: nos āt cōicare ēt laicos prohibem⁹ deo soli eoꝝ remissionis iudiciū cōmittentes. Attic⁹ igit etiā suā pscripsit mortē. Nā cū a nicea discederet calliopio presbitero dixit. Añ antūnū cōstantinopoli venire festina si vtuū me deinuo videre desideras. Si tardaueris nō videbis. Quo dicto mētit⁹ nō est. Anno nanqꝫ .xxi. sui episcopat⁹: decima die mensis octobris ē mortu⁹: consulatu theodosij .x. ⁊ valētiniāi cesaris pmo.

¶ Capitulum tertium.

Porro theodosi⁹ imperator a thessalonica reuertens eius exeqas non inuenit. Ante vnum nāqꝫ diem quam ingrederetur ille sepultus est. Post paucos vero dies .i. viginti tres mensis octobris nunciatum est quia valentinianus infulas suscepisset imperiū. Post obitum igitur attici fit maxima de episcopi ordinatiōe contentio: alijs alium postulantibus quidam philippū presbiterum qrebant: alij pcliū nē pbrm. Sed ois populus communiter desiderabat ordinari sisinnium qui et ipse psbiter quidem erat. In nulla tamen ciuitate ordinatur: sed in suburbano constantinopolis cui nomen oliua est ministrabat. hoc suburbanū est positū ꝯ faciē ciuitatis vbi dies ascēsiōis saluatoris solēnit celebratur. Hunc ergo virum oēs laici diligebant pro sui reuerentia: et maxie quia fouebat pauperes vltra sui mēsurā. Preualuit ergo votum laicoꝝ et sisinnius ordinatus est vicesimaoctaua die februarij mensis: cōsulatu sequēti theodosij duodecimo: et valentiniani iunioris scdo. Philipp⁹ āt psbyter cui prepositus fuerat sisinnius i hystoria xpiana i qua triginta sex libros ipse conscripsit ordinationē sisinnij valde lacerauit derogans ordiato et pariter ordinātib⁹ ⁊ maxie laicis. Js cui

philipp⁹ a iohe episcopo dyaco-
nus ordinatus: multa quoqȝ cō
scripsit contra iulianum impera
torem/ cuius tamen historia mi-
chi multam videtur hre cōfusio
nem/ et non satis prodesse legen
tibus. Sisinnio igitur ordinato
contigit episcopum obire cizice-
nū. Tunc sisinnius proclum in ci
zico cōsecrauit: qui anteqꝫ profi-
cisceretur ad cizicū ciues recedē
tes dalmaciū mōachum sibimet
ordinarunt paruipēdētes regu-
lam qua iubetur preter constan
tinopolitanū episcopum ordina
tionem fieri nō debere. Quod i-
deo ciziceni neglexerunt quia at
tico soli hec lex personaliter pre
stita videbatur. Mansit ergo ꝓ-
clus non hñs ecclesiam propri-
am/ qui tamen in doctrina eccle
siarum constantinopoleos valde
florebat. Igit̄ sisinnius cum du-
os in episcopatu cōpleuisset an-
nos defunct⁹ est cōsulatu hierij
et ardeburij vicesima quarta die
decēbrij mēsis vir famosissimus
castitate ⁊ rectitudie vite sue mā
suet⁹ morib⁹ sine vllo figmēto re
mot⁹ a causis. Quāobrē curiosis
viris tristis ⁊ inefficax videbat̄.

Capitulum. iiij.

Defuncto sisin-
nio imperatorib⁹ visuȝ
est nullū ex ecclesia cō-
stantinopolitana ordiare pōtifi-
cē eo qꝫ esset vane glorie ⁊ sibimet
arrogantes. Cum itaqꝫ multi phi
lippū plimi ꝓclū habere desidē-
rarent. interea ab āthiochia vi-
sum est vocari debere antistitē.
Erat eni ibi quidam nestori⁹ no
mine genere germanicieñs: bo-
ne vocis ⁊ simul eloquij. Ideoqȝ
eum quasi oportunuȝ doctrinis
euocauerūt. Cūqȝ trāsisset tres
menses nestorius venit ab āthio
chia qui castitate īter plurimos
precipuus habebatur. Quibus
autem fuerit moribus institut⁹
sapientes a primo eius sermone
non latuit. Ordinatus enim de-
cima die mensis aprilis consula
tu felicis ⁊ tauri mox illam deuul
gatam coram omni populo pro-
tulit vocem: faciens sermonem
ad principem. Da michi inquit
o imperator: terram purgatam
hereticis ⁊ ego celum tribuo. de
bella mecum hereticos ⁊ ego te
cum debellabo persas. Hec cū
dixisset licet quidam odio habe-
rent hereticos tamen leuitas sē
sus eius et indignationis initiū
et vaneglorie tumor eis valde
displicuit. quia neqȝ paruulum
tempus sustinens ad talia ver-
ba descendit et secundū prouer
bium vtita dicā cū neqȝ ciuitate
ad huc gustasset aquam persecu
tor feruentissimus apparebat.
Quita vero ordinatiōis die ora
torium arrianorum in quo latē-
ter conueniebant auferre volēs
eos ad tantum furorem perdu-
xit vt eundem oratorium concre
marent. Que causa etiā vicinas
cōsūpsit edes turbaqȝ vehemēs
in ciuitate prouenit. Uerum ar-

riani semetipsos defendere pre-
parabant: sed eorum consilium
custos ciuitatis dns impediuit.
De cetero autem ipsum nestoriu
vocabant incendium non solum
heretici sed etiam qui eius fidei
concordabant. Non enim eos si
mile patiebatur sed semper con-
tra hereses machinatus quantu
ad se subuertit funditus ciuitate
Nouacianos autem depopula-
ri tentabat eo q paulus eorum
episcop9 preditus esse reuerentia
diceretur sz proceres eius ipetu
refrenarunt. Quanta vero circa
asia lidia cariam: contra quar-
todecimanos mala commiserit
et quanti propter eum circa mi-
letum et sardis facta seditione
sint mortui nunc omitto Quam
vero propter hec propter meffre
natam linguam receperit vltio-
nem post pauca narrabo. Nunc
itaqz res memorabilis indican-
da est. Quedā in B sula vltra
rhenu fluuiu e: burgundionum
Isti vitam quieta agunt: z pene
omnes fabri lignoru sunt ex qua
mercede pascuntur: quoru regi-
onem huni crebra inuasiōe vasta
bant et plurimos occidebant.
At illi licet anxietate constricti
ad nullum se tamen homine con
tulerunt: sed alicui deo se cōmit
tere cogitabant. Tunc audien-
tes qz romanoz de9 fortit adiu-
uat se timentes: oes cōi consilio
ad credulitate christi cōfugiunt
Venientesqz in: vna ciuitatem
galliarum rogabant vt ab epis-
copo xpianoz baptisma mererē
tur. At ille eos septē dieb9 faciēs
ieiunare et ibuēs fide: baptizās
eos octaua die abire precepit.
Qui sumpta fiducia cōtra tyrā-
nos alacrit festinabāt: et spe sua
priuati non sūt. Nā cū rex huno
rū noie supturas p noctē fuisset
ciboz nimia voracitate corrup-
tus: burgūdiones gentē imicā
sine duce repiētes et pauci pluri
bus resistētes facta cōgressione
vicerūt Nā cū essēt isti tria milia
circa decē milia pemerūt: et ex il
lo cūcta gēs feruentissime i xpia
nitate pmāsit. Eo tpe barbas ar
rianorū eps est defunct9 cōsula-
tu theodosii tertiodecimo et va-
lentiniani tertio vicesimaquar-
ta die iunii mēsis: i cui9 loco sab
baci9 ordinatur. Nestori9 itaqz
agēs pter cōsuetudinē eccle cō-
tra se plurimos incitabat: sicut
eius actus ostēdunt. In germā
sle enim hellesponti ciuitate an
toni9 erat: qui cognoscēs instā-
tiā nestorij aduersus hereticos
macedonianos et ipse psequi se
stiabat quasi patriarche imitat9
imaginē. Porro macedoniani
aliquātulū sūt ppessi. Cūqz āto-
ni9 vehemēter isisteret iam mo-
lestiā nō ferētes ad scel9 se duris
simū cōtulerūt. Mittēs etei quos-
dā viros zqd rectū ē scdo loco po
nētes interemerūt eū. Hoc factū ma
cedonianoz maiori psecutionis
dedit occasionē. Persuasit eni i
patorib9 vt eoz ecclie tollerētur
Quaobrē cōstātinopoli eis eccla

ablata est ante murū veterē posita ciuitatis / z cizico / z alie plurime quas habebant in hellespōto. quorum aliqui ad ecclesiam confugerunt in consubstantialitatis fide consentientes. Sed sicut ait scri C ptura ebrio isvinum non deest; neqꝫ contentioso lites: sic quoqꝫ nestorio amanti persecutiones euenit vt persequeretur semper ecclesiam dei. Erat cum eo anastasius presbyter ab anthiochia pariter destinatus quem nimis honorabat z veluti consiliarium habebat in causis. Aliquando igitur coram ecclesia anastasius docens ait. Dei genitricem mariā nullus appellet. Maria enim homo fuit: et deum ab homine generari nimis est impossibile. Hoc cum auditum fuisset plurimos clericorum et laicorum pariter cōturbabat. Olim namqꝫ didicerāt deum pariter et hominem christū et nullatenus eum per dispensationem velut hominem a diuinitate separari credentes apostolice voci que dicit. Et si cognouimus secundum carnem christū sed nunc nequaquā cognoscim⁹ Quapropter relinquētes de christo sermonem ad perfectionem ꝑcedamus. Tumultu siquidem sicuti dixi in ecclesia facto: nestorius anastasij sermonem firmare volens et non redarguere velut blasphemum qui videbatur ab eo honorari: frequenter ex hoc corā ecclesia docuit. Et cum maiori contētione questionē hanc agitabant sermonem dei genitricis habentes: vnde diuisio nata est in ecclesia: et velut in nocturna lite diuisi nunc his nunc alijs consentiebant et verba propria denegabant. Nestorius apō multos in ea erat opinione qꝛ purū hominem diceret christum et tā ꝙ pauli samosateni atqꝫ fotini dogma in ecclesias introduceret Hoc hismaxima questio nata est et tumultus: ita vt vniuersalis synodus ageretur. Ego vero legens nestorij libros que intellexisse comperi hunc virum et cū veritate conspexi neqꝫ pro eius inimicijs neqꝫ pro gratia alterius explanabo. Non michi videtur nestorius neqꝫ samosatenum secutus paulū neqꝫ fotinū neqꝫ omnino purū hominē dixisse christum sed sermonē tantūmō quasi metuendū expauisse. Et hoc passum qu a decenter non erat eruditus. Qui dum naturaliter eloquens fuisset putabat edoctum z libris antiquorum interpretū dedignabat incūbere omniumqꝫ se meliorem putabat esse: ignorās quia in catholica iohannis epistola in antiquis exemplaribus habeatur Omnis spiritꝰ qui soluit iesum a deo non est. Hunc enim sensum ex veteribus exemplaribus abstulerunt: qui separare volunt ab hominis dispensatione diuinitatem. Quapropt veteres interpretes hocipꝫ dedignati sunt: quoniam aliqui adul-

terati sunt hanc epistolam solue re hominem a deo volentes. Est enim humanitas copulata diui nitati et iam non sūt duo sed vnū Hac ratione cōfidentes antiqui mariam dei non timuerunt dice re genitricem. Pamphilus eni eusebii tertio libro de vita cōstā tini dixit Etenim et generationē sustinere qui nobiscū esse deus ꝓpter nos voluit et locus eius incarnate generationis nominat⁹ est apd hebreos bethleē. Quam obrē et helena augusta deo amabilis locū amplum vbi dei genitrix peperit memorijs mirabilibus adornauit: hāc sacratissimā speluncam decenter irradians. Sed origenes i primo thomo de epistola pauli apostoli ad romanos ait. Quomodo dei genitrix dicatur lati⁹ animaduerto. Apparet igitur nestorium ignorasse lectiones antiquorum. Quapropter sicut dixi i sermone solo mo ratus est: et non solum eum sermonem ex animo dedit sꝫ etiam omnino deū esse qui natus ē denegauit Nos enim fatemur quoniam qui de sancta virgine nat⁹ est crucifixus est dominus est et glorie sicut dixit apostol⁹. Si enī cognouissēt nunq̄ dominū glorie crucifixissent. Porro nestorius dicit. Noli gloriari iudee nō crucifixisti deum: tanq̄ ipse domin⁹ glorie idem non sit de⁹. Nam qꝛ purum non dicit hominem christum sicut fotinus: aut paulus samolatenus etiam omelie quas fecit ostendunt. Nusquam enim dei verbi subsistentiam perimit; sed vbiq̄ eum subsistere confitetur et habere substantiam non sicut fotinus ⁊ samolatenus eius existentiam perimentes. hoc enim et manichei a montano dogmatisare presumūt. Sic igiẗ nestorium inuenio sapuisse ex eius libris Non ergo mediocrē cōcussionem orbiterrarum tepidissima nestorij ratiocinatio concitauit. ¶ Interea contigerit. P scelus quoddam i ecclesia prouenire. Serui quidam potentium genere barbari dominum crudelem experti: ad ecclesiam confugerunt: et portantes gladios ingressi sunt ad altare Cumq̄ rogarētur exire nullo modo voluerūt sed impediebāt solennia celebrari: pluribus diebus gladios tenentes euaginatos: et parati se vindicare et omnibus ad eos accedentibus insistebant. Qui postremo vnū clericum perimētes et alium vulnerantes: etiam semetipsos iteremerūt. Quo facto q̄dam transeuntium hoc scel⁹ nichil boni ecclesie significare predixit: nec veritate priuatus est. Significabat enim populi diuisionem et deiectionem eius qui fuerat causa diuisionis.

¶ Capitulum. v.

Non multo post tempore iussio principalis episcopos vndiq̄ ad ephesū cōuenire pcepit. Mox ḡ

post paschalem festiuitatem: nestorius cum maxima multitudine venit ad ephesū: inuenitq3 plurimos episcoporum ibi fuisse collectos. Porro cirillus alexādrinus modicum retardatus: circa penthecosten occurrit. Quinta vero die post penthecosten: et iuuenalis hierosolimorum venit. Porro iohāne anthiocheno tardante mouebant presentes episcopi questionem. Cirillus autē alexandrinus episcopus: deflorationes quasdam librorum nestorij faciebat eum turbare volens. Etenim erat inimicus eius. Et cum plurimi deum confiteantur esse iesum / ego inquit nestorius bitrem et trinitrem nequaq̄ confitear deum. Qua gratia mund⁹ sum a sanguine vestro et amodo ad vos non venio. Dum hec itaq3 dixisset cum reliquis congregabatur episcopis qui eius sententiam sequebātur. Presentes ergo in duos ordines sunt diuisi Porro cirillus cū suis facto consilio nestorium vocauerūt. At ille non obediuit. Differens in presentiam iohannis anthiocheni. Qui vero circa cirillu3 omelias nestorij quas de hac questione ꝑtulerat sepius relegētes. et ex ipsis iudicātes eum velut blasphemantem dei filium damnauerūt Hoc facto: qui circa nestoriū aliud apud se conciliū facientes dānauere cirillū ⁊ cū eo menonem ephesine ciuitatis epm̄ Nō vero post multū venit etiam iohānes anthiochenus eps / ⁊ cognoscēs que gesta sunt: indignabatur cōtra cirillum tanq̄ seditionis auctorē: eo q̄ sic feruētissime nestorij fecisse dānationē. Porro cirillus cū iuuenale volens se vlcisci contra iohannem damnauit etiam ipsum Dis tali mixtione confusis cognoscens nestorius contētionē / ad quandam perniciē peruenisse dei genitricem mariā vocabat dicens. Dicatur inquit etiam dei genitrix maria et ea q̄ offertur tristicia conquiescant. S3 nullus eum ex penitētia talis dicētem suscepit. Quapropter hactenus damnatus et in exiliū missus onasin habitare dinoscitur. Hunc ergo terminum synodus habuit que gesta sunt consulatu bassi et āthiochi vicesimaoctaua die iunij mensis.

¶ Capitulum sextum.

Porro iohannes veniens anthiochiam ⁊ plurimos episcopoꝝ colligens: damnauit cirillum cu3 iā esset in alexandria. Post paululumvero tempus inimicitias resoluentes / ad gratiam sūt regressi: ⁊ sedes alterutris reddiderūt. Post damnationem vero nestorij / dura cōstantinopolim turba contra ecclesiam facta est. Diuisus est namq3 popul⁹ propter tepidum eius sicut dixi tractatum. Clerici tamen omnes communi decreto eum anathematisauerūt. Sic enim nos christiani contra

blasphemos prolatum solemus appellare decretum quando eū vult in marmore scriptum manifestum cunctis ostendimus.

¶Capitulū.vij.

His ita prouenientibus de electione episcopi questio rursus exorta est et multi philippum cuius iam feci memoriam plurimi proclum eligebāt. Potuitq3 proclus tenere pontificatū / nisi quidam procerum prohibuissent dicentes regulam ecclesiasticā nō permittere eum qui alterius ciuitatis episcopus nominatus est ad alteram migrare ciuitatem / quod dictum populus reuocauit. Cumq3 quattuor transissent menses: post nestorij damnationem maximianus ordinatur episcopus: in monachica quidem vita presbiterorum tamen collegio constitutus. Is enim opinionem reuerendi viri olim habuerat eo q proprijs sumptibus monumenta fabricaret vt in eis religiosorū corpora sepeliret. Erat enim ydiota sermone et sub quiete viuere potius eligebat.

¶Capitulū.viij. A

Quia vero quidam dicebāt ecclesiasticam regulam prohibere ne proclus constantinopolitanā teneret ecclesiam: cū cizico fuisset ordinatus volo p hac re pauca narrare. Non enim michi hoc vere dixisse videntur: sed aut inuidia faciente aut ignorante ecclesiasticam sanctionem prohibuere que frequēter in ecclesijs vtiliter facta noscuntur. Eusebius itaq3 pamphili in sexto ecclesiastice historie libro alexandrum vnius capadocie ciuitatis episcopum refert quia cum venisset causa orationis ad hierosolimam: tentus sit ab eius ciuibus et in locū narcisci episcopi constitutus: et de cetero omni vita sua ipsi ecclesie psedisse. Sic igitur apud veteres fine vlla differentia de ciuitate ad aliam migrabat episcopus dum vtilitas euocaret. Oportet autem etiam regulam huic operi copulari vt ostēdatur quia mentiti sūt qui proclum inthronisare prohibuerunt. ¶Regula.xviij.

¶Si quis episcopus ordinatus ad parrochiam in qua ordinatus est minime pficiscitur nō sua culpa: sed sine populo respuente aut pter quamlibet aliam causā nō necessitate factam hunc honore ministerioq3 participari tantum nec eum misceri rebus ecclesie in qua collectas celebrat ecclesia: sed sustinere quod prouincie synodus suo iudicio terminauerit. Hec itaq3 regula est. Quia vero plurimi episcoporum ex alijs ciuitatibus ad alias propter vtilitates temporum sūt migrati nomina eorum qui sunt mutati subdimus. Perigenes in petris ordinatur episcopus: et quoniam ciues eius eum suscipere noluerūt

romane ciuitatis epus iussit eu3 inthronisari i chorinto metropo li defuncto eius episcopo eiqȝ do nec aduixit ecclesie pfuit. ¶ Gregorius nazanzenus prius vnius capadocene ciuitatis fuit episcopus. deinde nazanzo cōstitutus est. Melecciusprius in sebastena ecclesia prefuit/et postea anthiochie presul est constitutus: dositheum selentie episcopum. Alexander anthiochenus episcopus in tharsū cilicie demigrauit. Reuerentius ab arils phenitie i thirum migratus est. Johannes de gordo lydie mutatus est in proconnisum/et in ea presidet ecclesia. Palladi⁹ ab hellinopoli mutat̄ i asponā. Alexāder ab hellinopoli i adrianos mutat⁹ est. Theosebi⁹ ab apamia asie transfertur in eudoxiopolim que dudum salābria vocabatur. Policarpus de vrbe antapristena misie i nicopoli thracie mutat⁹ ē. Hierophil⁹ a trapezapoli phrigie/migratus ē in plutinopoli thracie. Optim⁹ ab agadamia phrigie in anthiochiam presidie migratur. Siluanus a philippo polithrachie mutatur i troadam. Tantos igitur quantos ad presens inuenimus ex p̄priis ciuitatib⁹ ad aliasmigrasse nos memorasse sufficiat. De siluano tamen qui ex philippopoleos thracie i troada migratus est/vtile iudico pauca narrare. ¶ Siluanus quidam B rhetor fuit prius throili sophiste et adperfectum christianus/ vitamqȝ monachicam diligens. Is enim doctoris pallio vti despexit. Quem post hec atticus episcopus comprehendens episcopum philippopoleos ordinauit. At ille tribus annis i thracia degens nec frigora ferre valens cū haberet corpus valde debile ac subtile/rogauit atticum vt eum i locum alium constitueret dicēs non ob aliam causa3 nisi propter frigus ea loca vitare. Cūqȝ alter pro eo fuisset ordina⁹ mansit siluanus constantinopolim vitam monachicam perfecte custodiēs. Tantumqȝ sine vlla fuit arrogātia vt plerumqȝ in tanta multitudine ciuitatis solus de sparto p̄cederet. Quodam vero tempore pretereunte/troiane presul ecclesie moritur. Troianiqȝ venerunt petentes episcopum. Cumqȝ cogitaret atticus quē ordinare deberet subito contigit ad eum salutandum venire siluanum. At ille videns eum mox cogitare cessauit. Tūc ad siluanū. Nō habes īdt vlti⁹ occasionē pro qua ecclesiasticas curas possis effugere. Troiana nanqȝ non hab3 frigus sed ecce apparatus est tuo corpori oportunus a deo locus. prepara ergo temetipsum et ad troiam continuo proficiscere. Migratur ergo siluanus. Quo facto: miraculum quod inter eius man⁹ accesserit enarrabo. Nauis maxima que grandes columnas deuehe ret/nup i littore troiano fabricabatur. Cumqȝ eam ad mare vo

lui/tēt deducere/ multis funibus atq; populo trahente nullaten⁹ mouebat. Quod cū plurimis die bus ageretur suspicati sunt na= uem a demonio retineri. Tunc ad siluanum venientes episcopū rogauerunt eum vt in eo loco da ret orationem credentes hoc mo do trahi nauem. At ille humili sermone dicebat se esse peccato= rem/asserens hoc opus alicuius esse iusti/non tamen suum. Quē dum rogassent venit ad littus. Factaq; oratiōe tetigit vnum fu= nem: iubens vt insisterent operi cum labore. Tunc illis pre: bite= ris impellentibus cursim nauis ad mare processit/ hoc miraculū reuerentiam illius viri cunctos fecit habere prouinciales. Qui dum esset etiam in aliis rebus ex imius/videns clericos etiam de contentiōe litigantium negocia facientes: nullum clericum ali= quando iudicare precepit sed pe titiones postulantium ipse susce pit. Rogabat vnum fidelium lai corum amatorem p iusticie vt ip se litigantibus itereēsset et termi num iusticie definiret. Pro quam rē maximā apud oēs gliam cōse cut⁹ est. Cū igr maximian⁹ ī vrbe ɔstātiopolitana ordinat⁹ fuisset epa/cōsulatu bassi ⁊ āthonij quī= ta ⁊ vicesima die mensis octobri cāe ecclīastice ǭeuerit. ❡Ca.ix.

Circa hoc tem= pus multi iudeorū ī cre ta christiani facti sunt propter huiusmodi passionem. Quidam seductor iudeus finxit semetipsum esse moysen et celit⁹ destinatum: vt iudeos illam insu lam habitantes per mare duce= ret ipsum se esse dicens qui olim filios israel per rubrum mare sal uauerat. Circuibat itaq; toto an no vnamquamq; illius insule ci= uitatē: suadebatq; iudeis vt cre= derent/ monens vt omnes pecu= nias atq; possessiones relinque= rent. Cum vtiq; deducti per sic= cum mare ad repromissiōis gau= dia peruenirent. At illi hac spe capti omne opus propriū negli= gebant contemnentes etiam pos sessiones suas: et dimittētes eas quibuscunq; personis. Cumq; de uenisset dies quam designauerat seductor ille iudeus eo preceden te sequebantur omnes cum con iugibus et pueris: deduxitq; ad quandam rupem decliuius incū bentem: iussitq; vt thomorū sche mate semetipsos euoluerēt. Hoc igitur faciebant priores. Et cum venirent ad rupes repēte morie bantur tam dilacerati acutis ru pibus q̄ in aqua necati plus ta= men mori potuerunt nisi deo pro uidēte quidam viri christiani su peruenissēt piscatores atq; negocia tores q̄ alios cū necarent erip ē tes recreauerūt. Cū malū eorū stul ticie sētiētes alios ne semetipos tactu īficerēt tenuerūt: nūciātes eorū mortē q̄ prio ceciderāt. Qui etiā cognoscētes seductionē cul= pabāt se eo q̄ facile credidissent.

Cunqз voluissent illum perime re seductorem: cōprehendere ne quiuerunt. Repente nāqз dispa ruit: deditqз suspitionem qз de= mō fuisset errone⁹ humano sche mate circunamictus. Pro hac itaqз passione multi tunc creten sium iudeorum ad xpianam con uersi sunt fidem.

Capitulum.x. A

Nterea incen= dium in ciuitate cōstā= tinopolitana factū pau latim puenit ad termas que vo= cantur achillee / deinde ad locū qui dicitur pelargus ita vt noua cianorum comprehenderetur ec clesia. Tunc fertur paulum eo= rum episcopum inter flammas ecclesie restitisse supplicantē deo ne ecclesia cremaretur. Qui lo= cus ereptus est: et hactenus se= ptimadecima die mensis augu= sti apud nouacianos collectio ce lebratur. Hunc tamen locū non solū xpiani sed etiam pagani ex eo tempore venerantur. Maxi= mianus igitur cum duos B annos et sex menses ecclesiā gu bernasset defunctus est / consula tu ariobinde et asparis die duo= decima mensis aprilis: in septia na maiore ieiuniorum feria quī ta. Tūc igitur theodosius impe rator sapienter causam prospe= xit ne rursus de epātu seditiōis questio aut tumultus in ecclesia nasceretur. Cū adhuc ergo cor= pus maximiani iaceret pñtibus episcopis: precepit inthronisare proclum. Quod etiam romani episcopi celestini litere firmaue runt quas ad cirillum alexandri ne destinauit epm: et ad iohēm ā= thiochenum et rufū thessalonicē sem dicens qз nichil prohiberet alterius ciuitatis exntē epm in aliam demigrari. Inthronisat⁹ igitur proclus exequias maxi= miani corporis celebrauit: de q̄ tēpus est vt pauca dicamus.

Capitulum.xi.

Proclus ab etate primo lectōr fuit apō do ctores tamen obseruās zelator quidem rhetorice. Qui dū ad perfectā venisset etatem. Plerūqз cū attico erat episcopo exceptor sermonū eius. Et dum proficeret ab attico dyaconus or dinatur postea pbr̄. A sisinnio ve ro cizici consecratur episcopus. Hec equidem ei primitus prouε nerunt: postea thronum constan tinopolitane sortitur ecclesie. Erat enim vir moribus optim⁹: et ab attico vtiliter eruditus: om nia eius imitabatur. Sed in isto patientia potior apparebat. Et il le quidem hereticis se terribilē oportune monstrabat: iste vero omnibus mitis erat: et sic eos po ti⁹ q̄ violenter flectere nitebat nullā heresim fatigare volēs: in hac parte theodosium imitatus imperatorē. Ille nāqз iudicabat ɜ culpabiles spiali nō vti potesta te. Hec aūt paruipēdebat siq̄s

de deo non ita saperet sicut ipse. In his igitur etiam iperator laudabat eum: cum et ipse veros sacerdotes imitaretur et nequaq͂ p̄sequi volentes admitteret. Ego tamen presumptiue dico: q꞉ mansuetudine omnes veros sacerdotes euicerit. Ob quam causā hostes suos extra belli certamia subiugabat: sicut ostenditur in iohāne tyranno et facta post hoc perditione barbarorum.

¶ Capitulum.xij.

Post interitum iohannis tyranni: barbari quos ille contra romanos sibi euocauerat in auxilium parati erant romanorum fines inuadere. Hec audiens imperator consuete hāc sollicitudinem deo commisit: et orationibus occupatus cito promeruit quod quesiuit. Que enim prouenerūt barbaris enarranda sunt. Dux enim eoruꝫ nomine rugas fulmine percussus interiit. Secutaq꞉ pestis maximā partem eorum hominum interemit. Et non solum hoc suffecit sed etiam ignis de celo descēdēs plurimos qui videbantur remansisse consumpsit. Que res barbaros in formidine magna constituit nō solum quia contra gentem romanorum fortissimam arma leuare presumpserant: sed quia sic eos a forti deo conspiciebant. Tunc enī proclus episcopus de prophetia ezechiel coram ecclesia faciēs sermonem de collata salute ab omnibus est laudatus. Cuius prophetie verba sunt hec. Et tu fili hominis prophetisa in gog p̄ricipe mosoch et thubal. Judico enim eum morte et sanguine et ymbre diluuii et lapidibus grandinis: ⁊ ignē et sulphur pluam super eum ⁊ omnes qui cum eo sunt. Et post pauca. Et sciēt quia ego sum dn̄s.

¶ Capitulum.xiij.

Igitur imperatori propter suam mansuetudinem ⁊ alia plurima prestitit deus quorum vnum illō est. Erat ei filia ex eudoxia nomine eudoxia. Hanc valentinian⁹ consobrinus eius hesperiarum partium ab eo factus imperator petiit vxorem. Cumq꞉ theodosius annuisset cogitabat in medio itineris quodam loco nuptias celebrare. Placueratq꞉ vt thessalonicam ambo venirent. Inter hec nunciauit valentinianus ne fatigaretur theodosius: ipse enī venturum se constātinopolim cōpromisit. Cumq꞉ ergo partes munisset hesperias: constantinopolim venit ad nuptias. Quibus celebratis consulatu ysidori et senatoris vxore sumpta reuersus est.

¶ Capitulum.xiiii. A

Non multo post episcopus proclus eos q̄ propter iohannis depositionem segregabantur ecclesie restituit. Sapientiaq꞉ sua eorum tristiciam mitigauit hoc modo.

Corpus enim iohannis i cumanis sepultum: tricesimo quinto anno post depositionem constātinopolim iubēte imperatore reuocauit/et publice diuulgatū in ecclesia apostolorum multo honore recōdidit. Quod actum est sexies decies consulatu honorij theodosij septimadecima ianuarij mensis die. Paulus quoqꝫ B nouatianorum episcopus codēz consulatu vicesima iulij mensis die defunctus ē. Qui cum egrotaret nec dietam consuetam trāsgressus ē: nec orationes solitas pretermisit. Cumqꝫ esset morti vicinus euocauit omnes clericos suos dicens. Cogitate episcopū eligere donec viuo: ne post hec turbā ecclesie nostre sustineant Illis vero ei potius electionem dantibus: paulus ait. Ergo scriptam michi huiusmodi date ꝓfessionem: quia ipsū eligetis quē ego decreuero. Quibus hoc facientibus atqꝫ subscribentibus marciani presbiteri nomē in carta conscripsit atqꝫ signauit. Fecitqꝫ priores similiter signare presbiteros: eamque cartam apud marchum deposuit. scithā[illegible] ecclesie nouatianorum episcoporum dicens. Si vixero michi redde. Si mortuus fuero hic inuenietis qui debeat ordinari. Post cuius obitum tertia die re[illegible]antes: in marciani nomen inuenientes eiusqꝫ laudātes electionē sine ulla mora miserit ithiberiade frigie vbi tunc habitabat. Et comprehensum deduxerunt vicesimaprima die eius mensis et ordinauerunt episcopum.

Capitulum. xv.

Theodosius igitur imperator pro beneficiis a deo sibi collatis gratias referebat pluribus honoribus christo sua vota cōpensans/coniugemqꝫ suam eudoxiam ad hierosolimam destinauit Hoc enim et ipsa votum habuerat si filiam videret nuptā. Que tam hierosolimis ecclesias constitutas qꝫ per singulas ciuitates positas honorauit et cum pergeret et cum denuo remearet.

Capitulum. xvi.

Proclus autem episcopus eodem tēpore septimodecimo īperatoris theodosii cōsulatu: rem mirabilem operatus est quā nullus priorum fecit episcoporum. Cum enim firmus episcopus cesarie capadocie mortuus fuissꝫ: aderant cesarienses petentes episcopum Cumqꝫ cogitaret quē eis ordinare debuisset contigit vt ad eum salutādum die sabbato senatores vniuersi venirent. Inter quos thalassius qui prefecturam ilirici ministrauerat dignitatē. Cūqꝫ ꝑ futurus e. Tet sicut

habebat fama orietalē regere prefecturam: missa manu proclus pro prefecture dignitate episcopatū et cesariane ciuitatis imposuit. Hec equidem in ecclesia illo tempore gerebantur.

¶ Nos autem hic terminum faciamus hystorie i pace gubernari cunctas ecclesias exorantes. Nos ergo o sacratissime homo dei theodore tuam compleuim⁹ iussionem finem facientes hystorie. In anno secundo trecentesime quinte olimpiadis consulatu septies decies imperatoris theodosiū percontulimus.

Fr. Andreas Ursinus de catharie er Eremitarum s.ti Aug.ni utebat.

¶ Hystorie ecclastice explicit liber duodecimus et vltim⁹ Gloria indiuidue trinitati Pax legētib⁹. Credulitas audientibus Uita facientibus.

A M E N
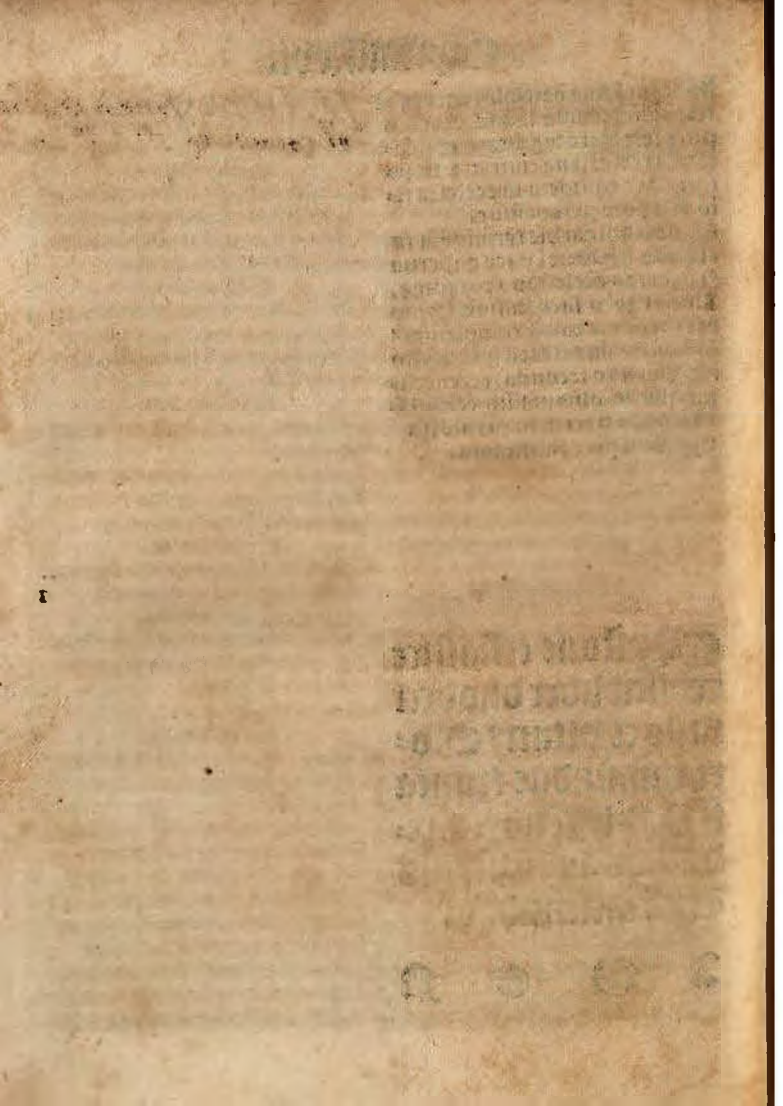
¶ Incipit tabula huius libri.

Tabula.

¶ Concilium.

¶ Constantia.

Tabula alphabetica

Tabula alphabetica

¶ Finit tabula.